

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

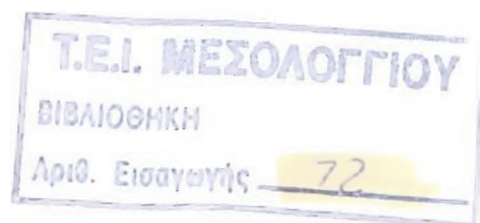
Εφαρμογή ΤΕΙ/Μ

ΤΜΗΜΑ: ΔΙΟΙΚΗΣΗ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΣΧΟΛΗ: ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ
ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ & ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΜΕ ΘΕΜΑ:

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

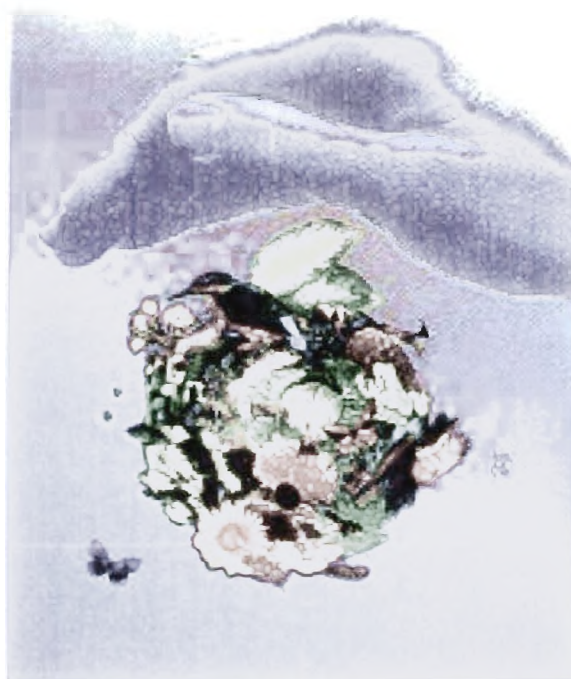

ΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ:
ΜΑΤΣΟΥΡΑΝΗ ΙΩΑΝΝΑ
ΠΕΤΤΑ - ΠΕΤΡΑΚΑ ΑΘΑΝΑΣΙΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Δρ. ΜΑΥΡΙΔΑΚΗΣ ΘΕΟΦΑΝΗΣ

Σε αυτή την Εργασία κάνουμε μια φιλότιμη προσπάθεια να προσεγγίσουμε την Περιβαλλοντική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στις αρχές, την έννοια, το περιεχόμενο τους στόχους και τα μέτρα πρόληψης και καταστολής που πάρθηκαν μέχρι σήμερα, σε μια προσπάθεια διάσωσης του πλανήτη Γη.

"... ανήκουμε στη φύση, υπάρχουμε διαμέσου αυτής και η υπεροχή μας οφείλεται στο ότι έχουμε το πλεονέκτημα έναντι όλων των άλλων ζωντανών πλασμάτων να μαθαίνουμε τους νόμους της φύσης και να τους εφαρμόζουμε σωστά."

Friedrich Engels

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	6
2	ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ Ε.Ε.....	9
2.1	<i>Αρχές της Περιβαλλοντικής πολιτικής της Ε.Ε.....</i>	<i>9</i>
2.1.1	Επικουρικότητα και κατανομή των ευθυνών.....	10
2.1.2	Η Αρχή της προφύλαξης.....	10
2.1.3	Στρατηγική Ενσωμάτωσης Του Περιβάλλοντος Στις Πολιτικές Της ΕΕ.....	10
2.1.3.1	<i>Η διαδικασία του Κάρντιφ (15 και 16 Ιουνίου 1998).....</i>	<i>11</i>
3	ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ ΤΟΥΣ.....	13
3.1	<i>Η Συνθήκη του Άμστερνταμ.....</i>	<i>13</i>
3.1.1	Η Αειφόρος Ανάπτυξη και η Ένταξη του περιβάλλοντος σε όλες τις Τομεακές Πολιτικές 13	
3.1.2	Το Περιβάλλον και η Προσέγγιση των Νομοθεσιών για την "Εσωτερική Αγορά".....	14
3.1.3	Το Περιβάλλον και η λήψη αποφάσεων στην Κοινότητα.....	15
3.2	<i>Το Πρώτο Πρόγραμμα Δράσης (1973 - 1976).....</i>	<i>15</i>
3.3	<i>Το Δεύτερο Πρόγραμμα Δράσης (1977 - 1981).....</i>	<i>15</i>
3.4	<i>Το Τρίτο Πρόγραμμα Δράσης (1982 - 1986).....</i>	<i>16</i>
3.5	<i>Το Τέταρτο Πρόγραμμα Δράσης (1987 - 1992).....</i>	<i>16</i>
3.6	<i>Το Πέμπτο Πρόγραμμα Δράσης για το περιβάλλον (1993 – 2000).....</i>	<i>16</i>
3.6.1	Ανταγωνιστική Και Αειφόρος Οικονομική Ανάπτυξη (1998-2002).....	21
3.7	<i>Το Έκτο Πρόγραμμα Δράσης για το περιβάλλον. Το περιβάλλον κατά το έτος 2010: το δικό μας μέλλον, η δική μας επιλογή (2001 – 2010).....</i>	<i>25</i>
4	ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΝΟΜΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΔΙΩΞΕΩΝ.....	30
4.1	<i>Εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου για το περιβάλλον.....</i>	<i>30</i>
4.2	<i>Ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφορία.....</i>	<i>32</i>
4.3	<i>Προστασία του περιβάλλοντος με τη βοήθεια του ποινικού δικαίου.....</i>	<i>34</i>
4.4	<i>Σοβαρές παραβάσεις που βλάπτουν το περιβάλλον.....</i>	<i>35</i>
5	ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ.....	37
5.1	<i>Εισαγωγή.....</i>	<i>37</i>
5.2	<i>Οι Μεγάλες Ιστορικές Φάσεις.....</i>	<i>38</i>
6	ΠΩΣ ΣΥΝΔΥΑΖΟΝΤΑΙ ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ.....	41
6.1	<i>Έλεγχος δραστηριοτήτων.....</i>	<i>42</i>
6.2	<i>Φορολογία.....</i>	<i>43</i>
6.3	<i>Επιδότησεις.....</i>	<i>44</i>
6.4	<i>Μηχανισμός των τιμών.....</i>	<i>45</i>
6.5	<i>Χρηματοδοτήσεις και Περιβάλλον.....</i>	<i>45</i>
6.5.1	Χρηματοδότηση των περιβαλλοντικών βελτιώσεων.....	47
6.5.2	Δάνεια της ΕΤΕ για το περιβάλλον.....	48

7 ΠΩΣ ΕΜΦΑΝΙΖΟΝΤΑΙ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΕ ΕΠΗΜΕΡΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ.....	49
7.1 Φυσικοί πόροι.....	49
7.1.1 Μη Ανανεώσιμοι πόροι.....	49
7.1.2 Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας.....	50
7.1.2.1 Μορφές Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας.....	50
7.2 Προστασία των υδάτων.....	51
7.2.1 Κοινοτική πολιτική στον τομέα των νερών.....	52
7.2.2 Οδηγία πλαίσιο στο πεδίο της πολιτικής υδάτων.....	53
7.2.3 Ουσίες προτεραιότητας στον τομέα του ύδατος.....	54
7.2.4 Κοστολόγηση και βιώσιμη διαχείριση των υδάτων.....	54
7.2.5 Ειδικές χρήσεις των υδάτων.....	56
7.2.5.1 Ποιότητα του πόσιμου νερού: νέες διατάξεις.....	56
7.2.6 Θαλάσσια Ρύπανση.....	58
7.2.6.1 Προς μια στρατηγική για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος.....	58
7.2.6.2 Σύμβαση της Βαρκελώνης: προστασία της Μεσογείου Θάλασσας.....	60
7.2.6.3 Σύμβαση του Ελσίνκι για την προστασία της Βαλτικής θάλασσας.....	61
7.2.6.4 Σύμβαση των Παρισίων.....	61
7.2.6.5 Ακούσια θαλάσσια ρύπανση.....	62
7.2.6.6 Ασφάλεια στη θάλασσα: Ταμείο αποζημίωσης για ζημιές που οφείλονται στην πετρελαϊκή ρύπανση.....	63
7.2.7 Εσωτερικά Ύδατα.....	64
7.2.7.1 Σύμβαση του Ελσίνκι :ποτάμια που διασχίζουν σύνορα και διεθνείς λίμνες.....	64
7.2.7.2 Σύμβαση για την προστασία του Ρήνου.....	65
7.2.8 Απόρριψη Ουσιών.....	66
7.2.8.1 Η περιοχή του Δούναβη και του Εύξεινου Πόντου.....	66
7.2.8.2 Νιτρορρύπανση γεωργικής προέλευσης.....	67
7.2.8.3 Υδρόγυρος.....	68
7.3 Τουρισμός.....	68
7.3.1 Ευρωπαϊκά βραβεία για την ποιότητα του περιβάλλοντος.....	69
7.4 Προστασία του αέρα.....	69
7.5 Προστασία της ζωής.....	72
7.6 Προστασία των δασών.....	73
7.7 Επεξεργασία και κατασκευές.....	74
7.8 Μεταφορές.....	74
7.9 Διερωπαϊκά Δίκτυα.....	75
7.10 Ενέργεια.....	75
7.10.1 Εκτιμήσεις για την Ενέργεια.....	76
7.10.2 Παγκόσμια Ενέργεια : Στρατηγικές Αειφορίας.....	77
7.10.3 Η Αιολική ενέργεια.....	78
7.11 Η Δορυφορική Τηλεπισκόπηση Στα Πλαίσια Του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος (ΕΟΠ).....	80
7.11.1 Εργαλεία Περιβαλλοντικής Διαχείρισης.....	82
7.11.2 Ευρωπαϊκά Θεματικά Κέντρα - Παρουσιάση τους.....	82
7.11.3 Περιβαλλοντική πολιτική και Τηλεπισκόπηση.....	83
7.11.4 Δραστηριοποίηση και μελλοντικές κατευθύνσεις του ΕΟΠ σε σχέση με τα πεδία εφαρμογών Τηλεπισκόπησης.....	84
8 ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ.....	86
8.1 Αειφορία.....	86

8.1.1	Ορισμός Βιώσιμης Ανάπτυξης	86
8.1.2	Το εννοιολογικό πλαίσιο της Βιώσιμης Ανάπτυξης	87
8.1.3	Λίγη (Αειφόρος) ιστορία	88
8.1.4	Η ιδεολογική ταυτότητα της Βιώσιμης - Αειφόρου Ανάπτυξης	90
8.1.5	Οικονομικές έννοιες της Βιώσιμης ανάπτυξης (Εστίαση σε ρύπανση, ενέργεια)	92
8.2	Διεθνείς Περιβαλλοντικοί στόχοι και Ευρωπαϊκή Ένωση	95
8.2.1	Υποχρεωτικές και μη υποχρεωτικές αποφάσεις Διεθνών Οργανισμών	96
8.2.2	Οι Διεθνείς Συμβάσεις και οι υποχρεωτικού χαρακτήρα αποφάσεις των Διεθνών Οργάνων (Hard Law)	97
8.2.3	Οι μη - υποχρεωτικού χαρακτήρα αποφάσεις των Διεθνών Οργάνων (Soft Law)	99
8.2.4	Διεθνής οργάνωση και περιβάλλον	102
8.2.4.1	Τα Ηνωμένα Έθνη και οι Ειδικευμένοι Οργανισμοί τους	102
8.2.5	Ο ρόλος των Διεθνών Περιφερειακών Οργανισμών	103
8.2.5.1	Ο "Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ασφάλειας" (Ο.Ο.Σ.Α.)	103
8.2.5.2	Το "Συμβούλιο της Ευρώπης"	103
8.2.5.3	Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα	104
8.2.6	Συνεργασία με τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης	107
8.2.7	Παγκόσμια συνεργασία	108
8.2.7.1	Για το εμπόριο	108
8.2.7.2	Για την ανάπτυξη	108
8.2.7.3	Για τα παγκόσμια περιβαλλοντικά προβλήματα	109
8.2.8	Βιώσιμη οικονομία στην ΕΕ	109
8.2.9	Εφαρμογή του δικαίου της ΕΕ	109
8.2.9.1	Οι περιβαλλοντικές προτεραιότητες του 4ου προγράμματος- πλαισίου για την έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη	110
8.3	Συμμετοχή του Πολίτη	111
8.3.1	Βελτίωση της ενημέρωσης του κοινού	111
8.3.2	Τα δικαιώματα των πολιτών βάσει του δικαίου της Ένωσης για το περιβάλλον	111
8.3.2.1	Δικαίωμα ενημέρωσης	111
8.3.2.2	Δικαίωμα διαβούλευσης	112
8.3.2.3	Δικαίωμα αναθεώρησης των κυβερνητικών αποφάσεων	112
8.3.2.4	Το δικαίωμα άντλησης οφέλους από το δίκαιο της Ένωσης	112
8.3.3	Πρόσβαση στην Πληροφορία του κοινού και πρόσβαση στη Δικαιοσύνη στον Τομέα του Περιβάλλοντος	113
8.3.4	Πρόγραμμα προώθησης των ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται για την προστασία του περιβάλλοντος	115
8.4	Η Σημασία Της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Στην Αειφόρο Ανάπτυξη	116
8.4.1	Περιβαλλοντική Εκπαίδευση με Στόχο την Αειφορία	117
8.4.2	Περιβαλλοντική Γνώση και Αειφόρος Κοινωνία	119
8.4.3	Συμπεράσματα	120
9	ΑΕΙΦΟΡΙΑ ΣΤΟΝ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ	122
9.1	Γεωργία	122
9.1.1	Μια νέα άποψη είναι απαραίτητη	123
9.1.2	Αειφορική γεωργία	123
9.1.3	Αρχές Αειφόρου Γεωργίας	125
9.1.4	Κατάλληλη τεχνολογία για Αειφόρο Ανάπτυξη	126
9.1.5	Αειφόρος γεωργία σήμερα	127
9.1.6	Στήριξη της Αγροτικής Ανάπτυξης (1999 - 2000)	127
9.1.7	Παραγωγή Γεωργικών Προϊόντων και Τροφίμων με Βιολογικές Μεθόδους (1991 - 2003) 134	
9.1.8	Διαχείριση των Αποβλήτων	136
9.1.8.1	Χρησιμοποίηση της ιλύος καθαρισμού λυμάτων στη γεωργία	136
9.1.8.2	Γεωργικοί ή δασικοί ελκυστήρες και μηχανήματα: Αέριοι ρύποι	137
9.1.8.3	Νιτρορρύπανση γεωργικής προέλευσης (1991 - 2002)	138
9.1.9	Προστασία της Βιοποικιλότητας στον τομέα της Γεωργίας	140

9.1.9.1	Σχέδιο δράσης για τη βιοποικιλότητα στον τομέα της γεωργίας.....	140
9.1.9.2	Περιορισμένη χρήση γενετικώς τροποποιημένων μικροοργανισμών.....	141
9.1.9.3	Διασυννοριακή διακίνηση των γενετικώς τροποποιημένων οργανισμών.....	143
9.1.9.4	Νέα τρόφιμα και νέα συστατικά τροφίμων.....	144
9.1.9.5	Μέσο Προενταξιακής Γεωργικής Πολιτικής (SAPARD).....	145
9.1.10	Ολοκληρωμένη διαχείριση καλλιεργειών.....	148
9.1.10.1	Φυτοπροστασία.....	148
9.1.10.2	Ζιζάνια.....	149
9.1.11	Χημικά προϊόντα και λιπάσματα.....	151
9.1.11.1	Λιπάσματα.....	151
9.1.11.2	Γενικό καθεστώς που διέπει τα λιπάσματα.....	153
9.1.11.3	Απλά λιπάσματα με βάση το Νιτρικό Αμμώνιο και με μεγάλη περιεκτικότητα σε Άζωτο.....	154
9.1.12	Στρατηγική για την προστασία του εδάφους.....	154
9.2	Δασοπονία.....	156
9.2.1	Η αρχή της Αειφορίας στη Δασοπονία.....	156
9.2.2	Νερό και Δασοπονία / Γεωργία.....	157
9.2.3	Βιοποικιλότητα.....	158
9.2.4	Ενέργεια.....	158
9.2.5	Βιοηθική.....	158
9.2.6	Διοίκησή και Οργάνωση - Προτάσεις.....	159
9.2.7	Έμφαση στα Δάση / Forest Focus (METPO 2002).....	160
10	ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΚΡΑΤΗ ΜΕΛΗ.....	162
10.1	Η Επιτροπή απευθύνει και στα 15 κράτη μέλη επιτακτική υπόδειξη για συμμόρφωση προς τη νομοθεσία της ΕΕ η οποία διέπει την ατμοσφαιρική ρύπανση.....	162
10.1.1	Αποτέφρωση αποβλήτων.....	162
10.1.2	Οριακές τιμές για το βενζόλιο και το μονοξείδιο του άνθρακα με γνώμονα την ποιότητα του αέρα.....	163
10.1.3	Οδηγία πλαίσιο σχετικά με την αξιολόγηση και διαχείριση της ποιότητας του αέρα.....	163
10.1.4	Οριακές τιμές εκπομπής ρύπων σε εθνικό επίπεδο για διοξείδιο του θείου, οξείδια του αζώτου, πτητικές οργανικές ενώσεις και αμμωνία.....	163
10.1.5	Μεγάλες εγκαταστάσεις καύσης.....	164
10.1.6	Αποτεφρωτήρες αστικών αποβλήτων.....	164
10.1.7	Περιεκτικότητα των καυσίμων σε θείο.....	164
10.1.8	Η προστασία της στιβάδας του όζοντος.....	164
10.1.9	Νομική διαδικασία.....	165
10.2	Παράγοντες που οδηγούν στην Ενιαία Πολιτική - Περιβαλλοντικά Μεσα.....	165
10.2.1	Η Πράσινη Βίβλος για την Ολοκληρωμένη Πολιτική για τα Προϊόντα.....	165
10.2.2	Κοινοτικό σύστημα οικολογικής διαχείρισης και οικολογικού ελεγχου (emas).....	167
10.2.3	Οικολογικό σήμα.....	169
10.2.4	Συμφωνίες για το περιβάλλον.....	170
10.2.5	Περιβαλλοντικές επιθεωρήσεις: ελάχιστα κριτήρια.....	172
10.3	Παράγοντες Που Αποτρέπουν Την Ενιαία Πολιτική.....	174
10.3.1	Μέθοδοι νομισματικής αποτίμησης.....	176
10.3.2	Η αποτυχία της ελεύθερης αγοράς και της κρατικής παρέμβασης.....	179
10.4	Το Μέλλον της Πολιτικής του Περιβάλλοντος στην Ευρωπαϊκή Ένωση – Προοπτικές	180
11	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ.....	183
11.1	Ελλάδα και Περιβαλλοντική Πολιτική στα Πλάσια της Ε.Ε.....	183
11.1.1	Κρίση των πηγών: ένα πρόβλημα δραματικά υπαρκτό.....	183
11.1.2	Φυσικοί Πόροι (natural resources): η αιώνια παρακαταθήκη.....	183
11.1.3	Το εσωτερικό επιτόκιο: η βία των αριθμών (το μεγάλο «μικρόβιο»).....	184
11.1.4	Η ελληνική οικονομία: η μεγάλη ασθένεια.....	184
11.1.5	Το ελληνικό περιβάλλον: ο μεγάλος ασθενής.....	185
11.1.6	Περιβαλλοντική πολιτική: η μεγάλη απουσία.....	186

11.1.7	Η κρίση της οικονομίας και η οικονομία της κρίσης.....	187
11.1.8	Η βροχή δεν πέφτει από τον ουρανό.....	188
11.1.9	Περιβαλλοντική Πολιτική - Μέτρα Προστασίας.....	189
11.2	Ενεργειακή Περιβαλλοντική Πολιτική για την Ελλάδα.....	191
11.2.1	Η θέση της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή ανάλυση.....	191
11.2.2	Συμπέρασμα.....	193
12	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	194
<i>12.1</i>	<i>Επίλογος.....</i>	<i>202</i>
13	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	205

1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

« Η άποψη της Γης είναι εντυπωσιακή και μεταβάλλεται συνεχώς. Από την πρώτη μου πτήση το 1999, έχω δει αλλαγές στα νερά ορισμένων ποταμών, στις χρήσεις της γης και στις περιοχές που καίγονται για αποψίλωση, με αποτέλεσμα την απώλεια πλήθους δέντρων. Ναι είναι ανησυχητικό, πρέπει να προσέχουμε την καλή μας τη Γη που μας φιλοξενεί...»

Φράνκ Κάλμπερστον, αστροναύτης περιγράφοντας την θέα από το Διάστημα (2001)

Οδυνηρή διαπίστωση των ημερών μας είναι το γεγονός ότι "η ρύπανση δε γνωρίζει σύνορα".

Κοινή διαπίστωση όλων πια είναι πως η παγκοσμιότητα του οικολογικού προβλήματος σε συνδυασμό με την εκτεινόμενη διεθνοποίηση των οικονομιών, οδηγεί σε μια όλο και μεγαλύτερη περιβαλλοντική καταστροφή του πλανήτη μας.

Τόσο η βιομηχανία, όσο και οι άλλες οικονομικές δραστηριότητες δημιουργούν προβλήματα ρύπανσης του περιβάλλοντος σε διεθνές επίπεδο. Το γεγονός αυτό αποτελεί συνέπεια της συγκέντρωσης όλων σχεδόν των δραστηριοτήτων στα αστικά κέντρα αλλά και της ταυτόχρονης απουσίας μέτρων αντιρύπανσης και χωροταξικών επιλογών. Έτσι, ο τρόπος αυτός ανάπτυξης οδήγησε σε περιβαλλοντική υποβάθμιση δυσανάλογη σε σύγκριση με το μέγεθος της ανάπτυξης των χωρών αυτών. Από την άλλη πλευρά, τόσο η ανεπάρκεια όσο και η αναξιοπιστία των μηχανισμών ελέγχου, οδήγησαν σε συγκρούσεις μεταξύ των επενδυτικών και των παραγωγικών φορέων, χωρίς τελικά να αποδώσουν ουσιαστικά αποτελέσματα στη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος.

Η μεταπολεμική περίοδος χαρακτηρίζεται από προβλήματα τα οποία δημιούργησε η ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας, η οποία, σε επίπεδο ανάπτυξης, αντί να οδηγήσει στη μείωση του χάσματος μεταξύ πλούσιων και φτωχών χωρών, το αύξησε σημαντικά, ενώ ταυτόχρονα η ανθρωπότητα βρέθηκε μπροστά στον κίνδυνο της ολοκληρωτικής καταστροφής λόγω του πυρηνικού ολέθρου, ο οποίος σε πολλές περιπτώσεις έρχεται σε δεύτερη μοίρα, δίνοντας την προτεραιότητα στην οικολογική καταστροφή που επιτελείται εξαιτίας της αλόγιστης και ανεξέλεγκτης έκφρασης των σημερινών ανθρώπινων δραστηριοτήτων.

Παρουσιάζεται λοιπόν η αντικειμενική ανάγκη για ορθή χρήση και συνετή «διαχείριση» της φύσης - αυτό που συχνά ονομάζεται περιβαλλοντική πολιτική.

Πολλοί άνθρωποι επηρεασμένοι από τη νέα περιβαλλοντική συνείδηση, στράφηκαν στην οικολογία με την ελπίδα ότι θα τους προμηθεύσει αντικειμενικούς κανόνες για την οργάνωση του κόσμου. Στα πλαίσια αυτά απέκτησαν μεγάλη αξία υποθέσεις όπως:

Η φύση είναι ένα πολύπλοκο αδιάρητο σύστημα στο οποίο τα αναδραστικά δίκτυα και η ανακύκλωση των υλικών διατηρούν μια αδρή ισορροπία, μια αρμονία στην οποία κάθε είδος έχει την θέση του.

Στα πολύπλοκα οικοσυστήματα κάθε επιμέρους έχει ένα μοναδικό ρόλο ο οποίος δεν μπορεί να αναληφθεί από κάποιο από τα υπόλοιπα. Για να πραγματοποιήσουν τις λειτουργίες τους τα μέλη του συστήματος βρίσκονται σε μια διαρκή διαδικασία δοσοληψιών μεταξύ τους, σε καθεστώς 'πλουραλιστικής δημοκρατίας'. Μεταξύ των διαφόρων ειδών στη φύση επικρατεί κοινότητα ενδιαφερόντων παρά τις παροδικές αντιπαραθέσεις μεταξύ ανταγωνιστών για πόρους που βρίσκονται σε έλλειψη, ή μεταξύ θηρευτών και της λείας τους.

Οι πόροι είναι περιορισμένοι λόγω του πεπερασμένου μεγέθους της γης αλλά και του πεπερασμένου, αν και τεράστιου, ποσού ηλιακής ενέργειας που δέχεται η Γη. Αν χρησιμοποιήσουμε τους φυσικούς πόρους πιο γρήγορα από ότι ανανεώνονται, η κατανάλωση γίνεται πιο δύσκολη, πιο δαπανηρή και η διατήρησή της πιο επώδυνη. Για αυτό χρειάζεται να προσαρμόσουμε τη ζωή σε ένα αυστηρά πεπερασμένο 'διαστημόπλοιο Γη', όπου η κατάλληλη στάση για τον άνθρωπο δεν είναι η ατέρμονη αύξηση της παραγωγής, της κατανάλωσης και του πληθυσμού, αλλά η βιωσιμότητα και η λιτότητα.

Η βιωσιμότητα της βιόσφαιρας και του παραγωγικού μας συστήματος εξαρτάται από την πολυπλοκότητα και την ποικιλότητα. Επομένως, η απλοποίηση των οικοσυστημάτων για την αύξηση της οικονομικής τους αποδοτικότητας, η ανάπτυξη των μονοκαλλιεργειών κατάλληλων για οικονομίες μεγάλης κλίμακας και η στενή εξειδίκευση ανά περιοχή σε προϊόντα που έχουν εκεί τη μεγαλύτερη απόδοση είναι κοντόφθαλμη πρακτική. Η ποικιλότητα και η πολυπλοκότητα πρέπει να διατηρηθούν, αφενός γιατί μακροπρόθεσμα αυξάνουν την παραγωγικότητα και τη σταθερότητα των οικοσυστημάτων, αφετέρου σαν άμυνα στην αναπόφευκτη αβεβαιότητα της φύσης. Μια κατάλληλη ιδεολογία πρέπει να αποδίδει την αξία που έχει η φύση και τα είδη της. Αυτό αποδίδεται σε σεβασμός στη φύση, σαν αίσθηση της ιερότητας της φύσης και σαν αλληλεγγύη με τη φύση.

Η βιόσφαιρα καταστρέφεται από την απελευθέρωση δεκάδων χιλιάδων νέων ουσιών. Οι οργανισμοί της βιόσφαιρας δεν έχουν εξελιχθεί ώστε να τις αντιμετωπίσουν, γι' αυτό πολλές από αυτές τις ουσίες είναι καταστροφικές, δρώντας σα δηλητήρια, σαν καρκινογόνες ή μεταλλαξιογόνες ουσίες ή ακόμα και με τρόπους που δεν ξέρουμε ακόμα. Το ίδιο το σύστημα είναι υπεύθυνο για τις μετακινήσεις των προϊόντων σε μεγάλες αποστάσεις και τη συνακόλουθη ρύπανση των θαλασσών και της ατμόσφαιρας. Μέσω του εμπορικού συναγωνισμού καταστρέφει την παραγωγική ικανότητα πολλών περιοχών, οδηγώντας τις στην εξάρτηση. Επομένως το καθήκον για την ανθρωπότητα είναι να μειώσει την παραγωγή και την απελευθέρωση νέων ουσιών, να απαιτήσει ότι κάθε νέο προϊόν θα πρέπει να αποδεικνύεται απαραίτητο για την ανθρώπινη ευημερία και όχι απλά εμπορεύσιμο, να κάνει καλύτερη χρήση των υπαρχόντων προϊόντων και να ζει απλά. Η ανάλογη αισθητική πρέπει να αντλεί ευχαρίστηση από τη σπανιότητα, την οικονομία, τη διακριτικότητα και την αντοχή, αντί της χλιδής και της δύναμης.

Η γνώση μας είναι ασήμαντη συγκρινόμενη με την πολυπλοκότητα της φύσης. Ακόμα και οι πιο επίσημες διαβεβαιώσεις ότι κάποιοι μετασχηματισμοί της φύσης θα έχουν μόνο τα επιθυμητά αποτελέσματα, αποτελούν μαρτυρία της αλαζονείας μας και όχι της σοφίας μας. Επιπλέον, στα εκατοντάδες εκατομμύρια χρόνια εξέλιξης όλων των ειδών οι οργανισμοί, τα μύρια και τα βλαστικά πρότυπα έχουν δοκιμασθεί και απορριφθεί, μόνο οι πιο ανθεκτικοί επέζησαν. Επομένως, όπως λέει και ο Barry Commoner, η φύση ξέρει καλύτερα. Η αρμόζουσα στάση απέναντι στη φύση είναι αυτή της ταπεινοφροσύνης και του δέους, και ο κατάλληλος στόχος για την επιστήμη είναι να μάθει πως θα επιβιώνουμε με όσο το δυνατόν λιγότερες επεμβάσεις στη φύση.

Κάθε οικοσύστημα είναι μοναδικό: ό,τι είναι λειτουργικό σε ένα μέρος μπορεί να είναι καταστροφικό σε ένα άλλο. Η έμφαση στη 'χωρική εξειδίκευση' είναι συμβατή με τη μεταμοντέρνα δυσπιστία στις γενικεύσεις και στις οικουμενικές διατυπώσεις. Η 'χωρική εξειδίκευση' αποκλείει κάθε κεντρικό σχεδιασμό μεγάλης κλίμακας και στη θέση του προτείνει ένα σύστημα αυτόνομων κοινοτήτων που παράγουν κυρίως για τη δική τους κατανάλωση.

Η 'χωρική εξειδίκευση' απαιτεί την 'επί τόπου' δημιουργία γνώσης σε μέρος της καθημερινής ζωής, παρά σαν μια ξεχωριστή, κεντρική, 'ελιτίστικη' δραστηριότητα. Τέτοιου τύπου παραγωγή γνώσης αφήνει χώρο για την ολοκληρωμένη εμπειρία που βιώνουμε σε συναίσθηση ή εσωτερικό συναίσθημα και γίνεται τόσο πιο δημοκρατική όσο πιο πολύ σέβεται την ατομική εμπειρία του καθένα.

Αρκετά πράγματα είναι ελκυστικά στις παραπάνω υποθέσεις που συνδυάζουν πρακτικούς και ιδεολογικούς στόχους. Όμως δεν παύουν να είναι ανθρώπινα και όχι φυσικά δημιουργήματα και θα πρέπει να σταθούν στα πόδια τους χωρίς να αξιώνουν προσυπογραφή από τη φύση. Καθένα από τα παραπάνω αξιώματα και προτάσεις είναι μια ιδεολογική θέση. Δηλαδή είναι μια κατασκευή από 'φυσικά υλικά', όπως αυτά μετασχηματίστηκαν από συγκεκριμένους ανθρώπους με συγκεκριμένες θέσεις σε συγκεκριμένες κοινωνίες, σύμφωνα με τα προσωπικά τους πιστεύω που με τη σειρά τους διαμορφώνονται από τις ανάγκες και τις εμπειρίες τους. Αυτό δεν ακυρώνει κανένα από τα διατυπωθέντα αξιώματα και προτάσεις, αλλά είναι μια προειδοποίηση ότι η αυταπόδειξη που επικαλούνται μπορεί να είναι απλά μόνο μια λανθασμένη βάση κοινής ιδεολογίας.

Προσπαθώντας λοιπόν να προσεγγίσουμε το οξύ πρόβλημα του περιβάλλοντος, και τους τρόπους αντιμετώπισής του από την Ε.Ε., δομήσαμε την εργασία αυτή ως εξής:

Στο **πρώτο** κεφάλαιο της εργασίας γίνεται αναφορά στο Θεσμικό Πλαίσιο της Περιβαλλοντικής Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με ιδιαίτερη προσέγγιση στις Αρχές, στους Κανόνες, και στους Στόχους της Πολιτικής του Περιβάλλοντος.

Στο **δεύτερο** κεφάλαιο γίνεται μια συνοπτική ή αναλυτικότερη αναφορά, ανάλογη της βαρύτητάς τους, στα Προγράμματα Δράσης και στις Επιδιώξεις αυτών.

Στο **τρίτο** κεφάλαιο βλέπουμε σε ποιους τομείς βρίσκουν Εφαρμογή οι Νόμοι και οι επιδιώξεις τους.

Στο **τέταρτο** κεφάλαιο γίνεται μια σύντομη αναφορά στην Ευρωπαϊκή Ένωση, τους βασικούς στόχους της και τις τροποποιήσεις της, από τη στιγμή που δημιουργήθηκε μέχρι σήμερα.

Στο **πέμπτο** κεφάλαιο, προσπαθούμε να περιγράψουμε πως συνδυάζονται οι στόχοι της Περιβαλλοντικής Προστασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στο επόμενο κεφάλαιο (**έκτο**) γίνεται μια ανάλυση των αποτελεσμάτων της Περιβαλλοντικής Πολιτικής σε επιμέρους τομείς. Όπως Αέρας, Νερό, Ενέργεια κ.τ.λ.

Έπειτα (**έβδομο κεφάλαιο**) θεωρήσαμε φρόνιμο να επεκταθούμε στις σύγχρονες επιδιώξεις της Προστασίας του Περιβάλλοντος, και σε ορισμούς όπως, Αειφορία και Βιωσιμότητα. Επίσης παραθέτουμε τους Διεθνείς Περιβαλλοντικούς στόχους, και προβάλλουμε τη σημασία της Συμμετοχής του Πολίτη στα θέματα του περιβάλλοντος.

Στο **όγδοο** κεφάλαιο γίνεται αναλυτική αναφορά της σημασίας της Αειφορία στον Αγροτικό τομέα.

Ακολούθως, στο **ένατο** κεφάλαιο, προσεγγίζουμε την Πολιτική του Περιβάλλοντος σε σχέση με τα διάφορα Κράτη Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δίνοντας έμφαση στα εξής σημεία: Ποιοί είναι οι παράγοντες που οδηγούν στην Ενιαία Πολιτική, και ποιοι εκείνοι που την αποτρέπουν. Τέλος ποίο είναι το Μέλλον της Πολιτικής του Περιβάλλοντος στην Ευρωπαϊκή Ένωση και ποιες είναι οι προοπτικές αυτής της πολιτικής.

Στη συνέχεια, στο **δέκατο** κεφάλαιο, κάνουμε μια εκτεταμένη ανάπτυξη στην Ελληνική Περίπτωση, που παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και μας αφορά άμεσα.

Τελειώνουμε την εργασία αυτή με την παράθεση συμπερασμάτων και την ελπίδα της συνειδητοποίησης ότι η πολιτική του περιβάλλοντος είναι μια υπόθεση που μας αφορά όλους.

2 ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ Ε.Ε

Για κάθε αποτελεσματική περιβαλλοντική πολιτική, προς όποια κατεύθυνση κι είναι η προσέγγιση της, πρέπει να διαχωριστούν τρία βήματα.

- οι αρχές,
- τα μέτρα και
- τα μέσα

Πρώτα πρέπει να γίνουν σαφείς οι αρχές. Παραδείγματος χάριν, η αρχή 'ο ρυπαίνων πληρώνει', σύμφωνα με την οποία τα έξοδα που προκύπτουν από τα μέτρα πρόληψης, μείωσης της ρύπανσης και καταπολέμησής της, επιβαρύνουν τον ρυπαίνοντα., είναι γνωστή, και οι περισσότερες χώρες συμφωνούν με αυτή. Το κύριο μήνυμα είναι, ότι πρέπει να καθιερώσουμε μία προληπτική προσέγγιση και να αντιμετωπίζουμε σοβαρά τους θεσμούς. Νομισματικοί θεσμοί, δημοσιονομικοί και αποτιμητικοί θεσμοί είναι πολύ σημαντικοί, όχι μόνο για τη διαμόρφωση αλλά και για την εφαρμογή πολιτικής.

Όσον αφορά τα μέτρα και τα μέσα, έως τώρα αναφερόμαστε σε κανόνες και τυποποιήσεις τεχνικού χαρακτήρα. Μόλις τα τελευταία έτη ξεκίνησαν συζητήσεις για την επιβολή φόρων και χρεώσεων σε συγκεκριμένες ρυπαίνουσες δραστηριότητες, καθώς και για την καθιέρωση πιστοποιητικών εκπομπών στην αγορά.

Η Περιβαλλοντική πολιτική της Ε.Ε έχει τους ακόλουθους στόχους:

- Διατήρηση, προστασία, βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος,
- προστασία της υγείας του ανθρώπου,
- συνετή και ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων,
- προώθηση μέτρων για την αντιμετώπιση σε διεθνές επίπεδο των περιφερειακών ή παγκόσμιων προβλημάτων περιβάλλοντος.

Η περιβαλλοντική πολιτική της Ε.Ε. λαμβάνει υπόψη της την ποικιλομορφία των καταστάσεων στις διάφορες περιοχές της Κοινότητας και στηρίζεται σε **τρεις βασικές αρχές**:

- της προφύλαξης και πρόληψης
- της καταπολέμησης των καταστροφών του περιβάλλοντος στην πηγή δημιουργίας τους
- και στην αρχή ο "ρυπαίνων - πληρώνει", που σημαίνει πως ο υπεύθυνος για την πρόκληση ρύπανσης, πληρώνει για να καθαρίσει το περιβάλλον.

Κατά την άσκηση της περιβαλλοντικής πολιτικής πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα ακόλουθα:

- τα διαθέσιμα επιστημονικά και τεχνικά δεδομένα
- τα πλεονεκτήματα ή μειονεκτήματα που μπορούν να προκύψουν από την ανάληψη δράσης για το περιβάλλον ή από την απουσία δράσης
- η οικονομική ανάπτυξη της Ε.Ε. στο σύνολό της και η ισόρροπη ανάπτυξη των περιοχών της
- οι διαφορετικές συνθήκες του περιβάλλοντος στις περιοχές της Ε.Ε.

2.1 ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ Ε.Ε

Οι αρχές της πολιτικής της Ε.Ε γύρω από την Περιβαλλοντική Πολιτική είναι σε μεγαλύτερη ανάλυση οι ακόλουθες:

- υψηλό επίπεδο προστασίας.

- η αρχή της προφύλαξης·
- η προληπτική δράση·
- η καταπολέμηση στην πηγή των επιβαρύνσεων του περιβάλλοντος·
- ο ρυπαίνων πληρώνει·
- η ενσωμάτωση αυτής της πολιτικής στις άλλες κοινοτικές πολιτικές·
- η χρησιμοποίηση των διαθέσιμων επιστημονικών και τεχνικών δεδομένων·
- η ποικιλία των περιβαλλοντικών συνθηκών ανάλογα με τις περιοχές της Κοινότητας·
- η σχέση κόστους-ωφέλειας·
- η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Κοινότητας·
- η διεθνής συνεργασία·
- η επικουρικότητα.

2.1.1 Επικουρικότητα και κατανομή των ευθυνών

Η νομοθεσία της Ε.Ε. στον τομέα του περιβάλλοντος διέπεται από τη σημαντική αρχή της «επικουρικότητας»: αυτό σημαίνει ότι οι εθνικές και τοπικές αρχές θα πρέπει, στο μέτρο του δυνατού, να καθορίζουν οι ίδιες τις προτεραιότητές τους – συμπεριλαμβανομένων των περιβαλλοντικών – και να διαχειρίζονται τις παρεμβάσεις τους.

Η Ένωση ενεργεί στις περιπτώσεις που το πρόβλημα δεν μπορεί να λυθεί μόνο από τις εθνικές κυβερνήσεις. Η αρχή της επικουρικότητας (άρθρο 3β της Συνθήκης του Μάαστριχτ) σημαίνει ότι η Ένωση επιδιώκει πάντοτε να κατευθύνει τις ενέργειές της προς τους τομείς όπου θα έχουν τη μεγαλύτερη δυνατή αποτελεσματικότητα και να ενισχύει τις ενέργειες των εθνικών και των τοπικών κυβερνήσεων στους τομείς όπου μπορούν να φέρουν το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα.

Έτσι, παίρνει συχνά την πρωτοβουλία και ενδέχεται να έχει αποκλειστική αρμοδιότητα για τη διαπραγμάτευση διεθνών περιβαλλοντικών συμφωνιών σχετικά με τις ουσίες που καταστρέφουν το στρώμα του όζοντος π.χ. ή σχετικά με το εμπόριο των κινδυνευόντων ειδών. Τα κράτη μέλη από παράδοση είναι υπεύθυνα για τον προγραμματισμό της χρησιμοποίησης της γης, για τις κατασκευές, για τις περιφερειακές και εθνικές μεταφορές και για τον προγραμματισμό των υδάτινων πόρων.

Η Ένωση ενισχύει τις δραστηριότητες των τοπικών κυβερνήσεων μέσω δικτύων, τουριστικών οδηγιών και σχεδίων έρευνας και επίδειξης.

2.1.2 Η Αρχή της προφύλαξης

Σύμφωνα με το Άρθρο 174 της Συνθήκης για την Ε.Ε., η πολιτική της Ε.Ε. στον τομέα του περιβάλλοντος στηρίζεται στην «Αρχή της προφύλαξης». Αυτό σημαίνει ότι στις περιπτώσεις όπου επικρατεί η επιστημονική αβεβαιότητα, αλλά μια πρώτη επιστημονική αξιολόγηση παρέχει βάσιμους λόγους ανησυχίας για πιθανές δυσμενείς επιπτώσεις στο περιβάλλον ή στην υγεία, θα πρέπει να εξετάζεται το περιεχόμενο ανάληψης δράσης για την αποτροπή του κινδύνου, έστω κι αν αυτός δεν έχει αποδειχθεί.

2.1.3 Στρατηγική Ενσωμάτωσης Του Περιβάλλοντος Στις Πολιτικές Της ΕΕ

Σύμφωνα με την Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 27ης Μαΐου 1998 έγινε υιοθέτηση μιας οριζόντιας προσέγγισης της πολιτικής περιβάλλοντος μέσω της ενσωμάτωσής της σε όλες τις κοινοτικές πολιτικές.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λουξεμβούργου κάλεσε την Επιτροπή να υποβάλει μία πρόταση ακολουθητέας στρατηγικής σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 6 της κωδικοποιημένης Συνθήκης ΕΚ, σύμφωνα με το οποίο η προστασία του περιβάλλοντος ενσωματώνεται στον καθορισμό και στην εφαρμογή όλων των κοινοτικών δραστηριοτήτων και πολιτικών.

Η προστασία του περιβάλλοντος είναι μία από τις μεγάλες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Ευρώπη και, στη βάση αυτή, περιλαμβάνεται στους στόχους της Κοινότητας. Πέραν του

περιβαλλοντικού προβληματισμού στην Ευρώπη, η Κοινότητα έχει στρατευθεί στην αντιμετώπιση των πλανητικής κλίμακας περιβαλλοντικών προβλημάτων.

Η κοινοτική στρατηγική που βασιζόταν σε μία κάθετη προσέγγιση, συνιστώμενη στην θέσπιση ενός περιβαλλοντικού κανονιστικού πλαισίου είχε θετικά αποτελέσματα, πλην όμως ανταποκρίθηκε εν μέρει μόνο στα υφιστάμενα.

Η στρατηγική της Ε.Ε για την Ενσωμάτωση της Περιβαλλοντικής διάστασης - γνωστή και ως «Περιβαλλοντική Ολοκλήρωση»: η όσο το δυνατόν πλήρης ενσωμάτωση του περιβάλλοντος στην διαδικασία λήψης αποφάσεων και η εξέταση των αλληλεπιδράσεων μεταξύ των κοινωνικοοικονομικών και περιβαλλοντικών παραγόντων που υπεισέρχονται σε αυτήν (έννοια η οποία έχει υιοθετηθεί στο 5^ο και 6^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον και την Αειφόρο Ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης). - συνίσταται στην παραδοχή ότι σχεδόν όλες οι πολιτικές της έχουν επίδραση στο περιβάλλον και στο σχεδιασμό τους κατά τρόπο ώστε να εξασφαλίζεται εκ των πρότερων ότι η επίδραση αυτή θα είναι θετική και όχι αρνητική. Στη Γεωργία, παραδείγματος χάριν, η μεταρρύθμιση της κοινής γεωργικής πολιτικής, το 1992, συνέβαλε στη μείωση της χρήσης αζωτούχων και φωσφορικών λιπασμάτων κατά 25% και 30% αντίστοιχα.

Ωστόσο η τήρηση της αρχής αυτής στην πράξη δεν είναι εύκολη. Για το λόγο αυτό οι πολιτικοί ηγέτες της Ε.Ε δρομολόγησαν το 1998 τη «διαδικασία του Κάρντιφ», ζητώντας από διάφορους κλάδους να καταρτίσουν στρατηγικές και προγράμματα για την προώθηση της προστασίας του περιβάλλοντος στο πεδίο δραστηριοτήτων του καθενός. Η προσέγγιση αυτή εφαρμόστηκε πρώτα με τις εφαρμογές, στην ενέργεια και στη γεωργία, για να επεκταθεί τελικά σε όλους τους κλάδους.

2.1.3.1 Η διαδικασία του Κάρντιφ (15 και 16 Ιουνίου 1998)

Σε συνέχεια της πρωτοβουλίας την οποία παρουσίασε ο Σουηδός πρωθυπουργός στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λουξεμβούργου τον Δεκέμβριο του 1997, κατά τη σύνοδο του Κάρντιφ τέθηκαν τα θεμέλια της ανάληψης συντονισμένης δράσης σε κοινοτική κλίμακα για την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών απαιτήσεων στις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ευρύτερα γνωστή ως «Διαδικασία του Κάρντιφ», καλώντας σε πρώτη φάση τα Συμβούλια Υπουργών «γεωργίας», «μεταφορών», και «ενέργειας» να καθορίσουν τις αντίστοιχες στρατηγικές τους σε αυτό το πεδίο.

Η Επιτροπή υπέβαλε στις 14 Οκτωβρίου του 1998 την ανακοίνωσή της για την ενίσχυση της ενσωμάτωσης των περιβαλλοντικών διαστάσεων στην ευρωπαϊκή ενεργειακή πολιτική. Στην ανακοίνωση αυτή, η Επιτροπή προτείνει την εφαρμογή ειδικών μέτρων και αναλύει τις προόδους που έχουν επιτευχθεί στο θέμα της ενσωμάτωσης των περιβαλλοντικών αναγκών στον ενεργειακό κλάδο.

Στον τομέα των μεταφορών, η Επιτροπή ενέκρινε τη σχετική ανακοίνωση με την οποία επιδιωκόταν η εφαρμογή της κοινοτικής προσέγγισης για τις μεταφορές και τις εκπομπές CO₂, στις 31 Μαρτίου 1998. Στην ανακοίνωση γίνεται ο απολογισμός των επιπτώσεων που έχουν τα υιοθετούμενα μέτρα στα θέματα της μείωσης των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα (CO₂) και προτείνεται η δημιουργία μιας παγκόσμιας και εναρμονισμένης πολιτικής που θα περιλαμβάνει όλους τους τρόπους μεταφοράς. Το Δεκέμβριο του 1999 εγκρίθηκε ανακοίνωση αφιερωμένη στην ενσωμάτωση του περιβάλλοντος στον τομέα των αεροπορικών μεταφορών.

Η δημιουργία της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) επέτρεψε τον εκσυγχρονισμό της ευρωπαϊκής γεωργίας, αλλά είχε επίσης ως αποτέλεσμα τη σημαντική επιδείνωση του περιβάλλοντος. Με τη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ το 1992 εμφανίστηκαν γνήσιες αλλαγές: ενθάρρυνση της παραγωγής προϊόντων με την εφαρμογή λιγότερο εντατικών μεθόδων, μείωση των πλεονασμάτων, εφαρμογή γεωργο-περιβαλλοντικών και δασοκομικών προγραμμάτων. Συνεχίζοντας την εφαρμογή της προσέγγισης αυτής, η Επιτροπή υπέβαλε στις 27 Ιανουαρίου 1999 την ανακοίνωσή της με τίτλο «Εναλλακτικές οδοί για την επίτευξη της βιώσιμης γεωργίας», στην οποία τονίζει την αναγκαιότητα να εμβαθυνθεί η ακολουθούμενη διαδικασία ενσωμάτωσης των περιβαλλοντικών ζητημάτων στον γεωργικό κλάδο και ιδίως στο πλαίσιο των μεταρρυθμίσεων της ΚΑΠ του 1999.

Οι περιβαλλοντικές ανησυχίες αποτέλεσαν αναπόσπαστες συνιστώσες των μεταρρυθμίσεων της ΚΑΠ και της διαρθρωτικής πολιτικής που υιοθετήθηκαν στο πλαίσιο των μέτρων του Προγράμματος Δράσης 2000 (Agenda 2000).

3 ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ ΤΟΥΣ

3.1 Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΑΜΣΤΕΡΝΤΑΜ

Ιστορικό

Κατά τα πρώτα έτη της οικοδόμησης της Ευρώπης, τα θέματα του περιβάλλοντος δεν ήταν υψηλής προτεραιότητας για τις δημόσιες αρχές και τους οικονομικούς παράγοντες.

Σε επίπεδο Κοινότητας, οι ανησυχίες για το περιβάλλον που πρωτοεμφανίστηκαν την δεκαετία του 70 απετέλεσαν το κίνητρο για πρωτοβουλίες σε αυτόν τον τομέα. Κατά τη διάσκεψη κορυφής του Παρισιού τον Ιούλιο του 1972 οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων ανεγνώρισαν ότι στο πλαίσιο της οικονομικής ανάπτυξης και βελτίωσης της ποιότητας ζωής θα έπρεπε να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στο περιβάλλον.

Τούτο απετέλεσε το σήμα εκκίνησης και δρομολογήθηκε το πρώτο πρόγραμμα δράσης για την περίοδο 1973-1976, το οποίο καθόρισε το πλαίσιο της κοινοτικής πολιτικής για το περιβάλλον. Ακολούθησαν άλλα πολυετή προγράμματα του ίδιου τύπου, δεύτερο, τρίτο και τέταρτο Πρόγραμμα Δράσης, που κατέληξαν στην έγκριση σειράς οδηγιών σχετικά με την προστασία των φυσικών πόρων (ατμοσφαιρικός αέρας, ύδατα), την καταπολέμηση της ηχορύπανσης, τη διατήρηση της φύσης και τη διαχείριση των αποβλήτων.

Είναι ωστόσο γενικώς αποδεκτό ότι η θέση σε ισχύ της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης το 1987 απετέλεσε καθοριστικής σημασίας μεταρρύθμιση στον τομέα του περιβάλλοντος, διότι είχε ως αποτέλεσμα να αφιερωθεί ιδιαίτερο κεφάλαιο στη συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Εφεξής κατέστη δυνατόν να στηρίζονται τα κοινοτικά μέτρα σε σαφή νομική βάση όπου ορίζονται οι στόχοι και οι θεμελιώδεις αρχές δράσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στον τομέα του περιβάλλοντος. Είχε επίσης προβλεφθεί ότι οι απαιτήσεις ως προς το θέμα της προστασίας του περιβάλλοντος θα αποτελέσουν συστατικό των λοιπών πολιτικών της Κοινότητας.

Η θέση σε ισχύ της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση το Νοέμβριο του 1993 αποτελεί νέο βήμα προόδου από πολλές απόψεις. Κατ' αρχάς, κατέστη δυνατό να εισαχθεί η αρχή της "σταθερής και διαρκούς, σεβόμενης το περιβάλλον ανάπτυξης" στην αποστολή της Ευρωπαϊκής Κοινότητας καθώς και η αρχή της προφύλαξης στο άρθρο όπου καθορίζονται τα θεμέλια της πολιτικής στον τομέα του περιβάλλοντος (άρθρο 174, πρώην άρθρο 130 Ρτης συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας). Επίσης, αναβαθμίστηκε ο τομέας του περιβάλλοντος σε επίπεδο "πολιτικής" και γενικώς κατέστη δυνατή η ειδική πλειοψηφία για λήψη αποφάσεων του Συμβουλίου, εκτός για ορισμένα μέτρα όπως η φορολογία για το περιβάλλον ή η χωροταξία που εξακολουθούν να υπόκεινται στον κανόνα της ομοφωνίας. Ωστόσο, η διαδικασία της συναπόφασης περιορίστηκε στα θέματα που αφορούν την εσωτερική αγορά.

Τελικά, κατά τη διαδικασία της ανοικοδόμησης της Ευρώπης κατέστη δυνατόν να θεσπιστούν προοδευτικά διατάξεις που να αντικατοπτρίζουν τη σημασία των κινδύνων που αφορούν το περιβάλλον. Ωστόσο, αυτή ο πρόοδος των μικρών βημάτων απετέλεσε επίσης την πηγή ορισμένων προβλημάτων συνοχής, όπως οι συγκρούσεις σχετικά με τη νομική βάση ή οι ποικίλες διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Η συνθήκη του Άμστερνταμ θα πρέπει να συνεισφέρει στην επίλυση αυτών των προβλημάτων ανταποκρινόμενη στην ανάγκη διασαφήνισης και αποτελεσματικότητας της πολιτικής στον τομέα του περιβάλλοντος.

3.1.1 Η Αειφόρος Ανάπτυξη και η Ένταξη του περιβάλλοντος σε όλες τις Τομεακές Πολιτικές

Στη συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση προβλέπεται ότι οι ανάγκες στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος "πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στον καθορισμό και την εφαρμογή των άλλων πολιτικών της Κοινότητας". Η πρόβλεψη αυτή αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για ανάπτυξη αειφόρο που να σέβεται το περιβάλλον.

Με τη συνθήκη του Άμστερνταμ επιδιώκεται η εδραίωση των ισχυουσών εγγυήσεων που προέκυψαν από την Ενιαία Πράξη και τη συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, με την

εισαγωγή της αρχής της αειφόρου ανάπτυξης καθώς και ενός νέου άρθρου στη συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Η εισαγωγή της αρχής της αειφόρου ανάπτυξης

Η αρχή αυτή ενσωματώθηκε στο προοίμιο και στους στόχους της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Περιλαμβάνεται επίσης στο άρθρο 2 της συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στο οποίο ορίζεται η αποστολή της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Το νέο άρθρο 6 της συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας

Το νέο άρθρο 6 περιλαμβάνει, στην αρχή της συνθήκης, ρήτρα για την ένταξη του περιβάλλοντος στον καθορισμό και στην εφαρμογή των λοιπών πολιτικών, ρήτρα που περιλαμβάνεται ήδη στο άρθρο 174 (πρώην άρθρο 130 P). Στο άρθρο αυτό αναφέρεται επίσης ότι η ένταξη της περιβαλλοντικής προστασίας στις λοιπές πολιτικές αποτελεί ένα από τα μέσα για την προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης.

Το νέο αυτό άρθρο πρέπει να συσχετιστεί με τη δήλωση σχετικά με την αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων η οποία επισυνάπτεται στην τελική πράξη της διακυβερνητικής διάσκεψης που εκπόνησε τη συνθήκη του Άμστερνταμ. Η διάσκεψη επισημαίνει με τη δήλωση αυτή ότι η Επιτροπή αναλαμβάνει να εκπονή μελέτες επιπτώσεων όταν υποβάλει προτάσεις οι οποίες ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον.

3.1.2 Το Περιβάλλον και η Προσέγγιση των Νομοθεσιών για την "Εσωτερική Αγορά"

Η υλοποίηση της εσωτερικής αγοράς διευκολύνθηκε από την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη στην οποία προβλέφθηκε η νομοθετική προσέγγιση μεταξύ των κρατών μελών να αποφασίζεται στο πλαίσιο του Συμβουλίου με ειδική πλειοψηφία. Ταυτοχρόνως, η ανάγκη να ληφθούν υπόψη ζητήματα που απασχολούν την κοινωνία, όπως το περιβάλλον, η δημόσια υγεία ή η προστασία των καταναλωτών περιχαράκωσαν την ελεύθερη κυκλοφορία (άρθρο 95, πρώην άρθρο 100 Α παράγραφος 3 της συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας). Αυτή η περιχαράκωση ενισχύεται με τη συνθήκη του Άμστερνταμ.

Η τροποποίηση των διατάξεων σχετικά με την προσέγγιση των νομοθεσιών

Η συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας προβλέπει στο εξής ότι κάθε πρόταση της Επιτροπής πρέπει να βασίζεται σε υψηλό επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος. Προηγουμένως, μετά τη θέσπιση μέτρου εναρμόνισης από το Συμβούλιο, ένα κράτος μέλος μπορούσε ωστόσο να εφαρμόσει διαφορετικές εθνικές διατάξεις εάν αυτές δικαιολογούνταν από σοβαρές ανάγκες που αφορούσαν την προστασία του περιβάλλοντος. Το εν λόγω κράτος μέλος έπρεπε να κοινοποιεί τις διατάξεις αυτές στην Επιτροπή η οποία τις επιβεβαίωνε αφού εξακριβώσει ότι δεν αποτελούσαν μέσο αυθαίρετων διακρίσεων ούτε συγκεκαλυμμένο περιορισμό του εμπορίου μεταξύ των κρατών μελών.

Ο μηχανισμός αυτός ολοκληρώθηκε και γίνεται εφεξής διάκριση μεταξύ δύο περιπτώσεων (άρθρο 95, πρώην άρθρο 100 Α):

- διατήρηση σε ένα κράτος μέλος, μετά από μέτρο κοινοτικής εναρμόνισης, εθνικών διατάξεων που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος·
- θέσπιση σε ένα κράτος μέλος, μετά από μέτρο κοινοτικής εναρμόνισης, εθνικών διατάξεων που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος.

Στην πρώτη περίπτωση το κράτος μέλος πρέπει να απευθύνει κοινοποίηση στην Επιτροπή, όπου να αναφέρει τους λόγους για τη διατήρηση των σχετικών εθνικών διατάξεων.

Στη δεύτερη περίπτωση, το κράτος μέλος είναι επίσης υποχρεωμένο να κοινοποιήσει στην Επιτροπή τις νέες εθνικές διατάξεις και τους λόγους που υπαγορεύουν τη θέσπισή τους. Αυτά τα εθνικά μέτρα πρέπει επίσης να βασίζονται σε νέα επιστημονικά στοιχεία και να αφορούν την αντιμετώπιση ειδικού προβλήματος στο εν λόγω κράτος μέλος το οποίο έχει ανακύψει μετά τη θέσπιση του κοινοτικού μέτρου εναρμόνισης.

Σε αμφότερες τις περιπτώσεις, η εξέταση της Επιτροπής έχει ως αντικείμενο να εξακριβώσει εάν οι εν λόγω εθνικές διατάξεις αποτελούν ή όχι μέσο αυθαίρετων διακρίσεων ή

συγκεκριμένο περιορισμό του εμπορίου μεταξύ των κρατών μελών και ένα συνιστούν ή όχι εμπόδιο στη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς.

Η Επιτροπή έχει προθεσμία 6 μηνών για να λάβει απόφαση έγκρισης ή απόρριψης των εν λόγω διατάξεων, προθεσμία που είναι δυνατόν υπό ορισμένες προϋποθέσεις να παραταθεί κατά 6 μήνες. Σε περίπτωση που δεν ληφθεί απόφαση οι εν λόγω εθνικές διατάξεις λογίζονται ότι έχουν εγκριθεί.

3.1.3 Το Περιβάλλον και η λήψη αποφάσεων στην Κοινότητα

Η συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και η λήψη αποφάσεων

Η συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση βελτίωσε την αποτελεσματικότητα της διαδικασίας λήψης αποφάσεων δεδομένου ότι, χαρακτηρίζοντας το θέμα του περιβάλλοντος ως πολιτική αντί της ειδικής πλειοψηφίας απαιτείται, κατά γενικό κανόνα, η ομοφωνία στο πλαίσιο του Συμβουλίου. Ωστόσο, η διαδικασία εξακολουθούσε να είναι πολύπλοκη δεδομένου ότι συνυπήρχαν ποικίλες διαφορετικές διαδικασίες:

- η διαδικασία συναπόφασης για τα προγράμματα δράσης γενικής φύσεως
- η διαδικασία συνεργασίας για την πολιτική στον τομέα του περιβάλλοντος
- η διαδικασία απλής διαβούλευσης με ομοφωνία στο Συμβούλιο για τις διατάξεις φορολογικού χαρακτήρα ή χωροταξίας, χρήσης γης και ενεργειακού εφοδιασμού.

Εξάλλου, υπήρχε ασάφεια μεταξύ των τομέων του περιβάλλοντος (άρθρο 175, πρώην άρθρο 130 Σ) και της προσέγγισης των νομοθεσιών που αφορούν την εσωτερική αγορά (άρθρο 95, πρώην άρθρο 100 Α). Δεδομένου ότι η προσέγγιση των νομοθεσιών υπόκειται στη διαδικασία της συναπόφασης υπήρχε κίνδυνος σύγκρουσης νομικής βάσης μεταξύ του άρθρου 100 Α και του άρθρου 130 Σ όταν επρόκειτο για δράση που αφορούσε το περιβάλλον.

Η συνθήκη του Άμστερνταμ και η απλούστευση της λήψης αποφάσεων

Αφού τέθηκε σε ισχύ η συνθήκη του Άμστερνταμ, η κατάσταση απλουστεύθηκε επειδή η διαδικασία συνεργασίας αντικαταστάθηκε από τη διαδικασία συναπόφασης. Αυτή η νέα μέθοδος οργάνωσης θα έχει ως πλεονέκτημα να περιορίσει τη διαδικασία σε δύο στάδια, δεδομένου ότι τα κράτη μέλη επιθυμούν η ομοφωνία να συνεχίσει να εφαρμόζεται στους τομείς που αναφέρονται ανωτέρω. Με τον τρόπο αυτό καθίστανται πιο εύληπτες οι συνθήκες και περιορίζεται ο κίνδυνος σύγκρουσης μεταξύ των νομικών βάσεων.

3.2 Το ΠΡΩΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ (1973 - 1976)

Το 1^ο Πρόγραμμα είναι, από μια άποψη, το πιο σημαντικό για το λόγο ότι, **πρώτη φορά** καθορίζονται σ' αυτό οι αρχές και οι θεμελιώδεις σκοποί της Κοινοτικής Πολιτικής για το Περιβάλλον και περιγράφονται, με ένα γενικό τρόπο, οι δράσεις που πρέπει να αναπτυχθούν στους διάφορους τομείς του περιβάλλοντος. Στο πρώτο αυτό πρόγραμμα επιχειρείται να αντιμετωπιστούν τα πιο κρίσιμα προβλήματα, καταγράφονται διάφορα βασικά διορθωτικά - θεραπευτικά μέτρα.

3.3 Το ΔΕΥΤΕΡΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ (1977 - 1981)

Το πρόγραμμα αυτό υιοθετεί τις αρχές και τους στόχους του 1^{ου} Προγράμματος, αναλαμβάνει να τους εμβαθύνει και να τους προωθήσει. Όσον αφορά το χρονοδιάγραμμα των δράσεων που πρέπει να αναπτυχθούν, δίνει κάποια προτεραιότητα στα μέτρα καταπολέμησης της ρύπανσης των νερών και του αέρα. Προβλέπει επίσης αυξημένα μέτρα για την καταπολέμηση του θορύβου, ενισχύει τον προληπτικό χαρακτήρα της Κοινοτικής Πολιτικής για το περιβάλλον και καταβάλλει μία ιδιαίτερη προσοχή στα θέματα της προστασίας και της ορθολογικής διαχείρισης των φυσικών πόρων.

3.4 ΤΟ ΤΡΙΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ (1982 - 1986)

Το 3^ο Πρόγραμμα Δράσης, υιοθετώντας τις αρχές και τους στόχους των δύο προηγούμενων προγραμμάτων, εισάγει νέα στοιχεία, ιδιαίτερα σημαντικά, που χαρακτηρίζουν την εξέλιξη της Κοινοτικής Πολιτικής για το Περιβάλλον. Τα νεωτεριστικά αυτά στοιχεία είναι, βασικά, τα ακόλουθα:

α) Η ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής πολιτικής στις άλλες τομεακές πολιτικές της Κοινότητας.

β) Η ενίσχυση της πρόληψης στην περιβαλλοντική πολιτική της. Στο πλαίσιο αυτό, δίδεται μεγάλη σημασία στο θεσμό των Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων.

γ) Για πρώτη φορά, καθορίζεται ένας ορισμένος αριθμός προτεραιοτήτων:

- η ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στις άλλες κοινοτικές πολιτικές.
- η διαδικασία εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων.
- η μείωση της ρύπανσης και των οχλήσεων, κατά το δυνατόν, στην πηγή.
- η προστασία του περιβάλλοντος στην περιοχή της Μεσογείου.
- η αντιμετώπιση των ακουστικών οχλήσεων ιδίως αυτών που προκαλούνται από τα μέσα μεταφοράς.
- η καταπολέμηση της διασυνοριακής ρύπανσης.
- η αντιμετώπιση των στερεών αποβλήτων και ιδίως των τοξικών και επικινδύνων, συμπεριλαμβανομένης της διασυνοριακής μεταφοράς τους.
- η ενθάρρυνση της ανάπτυξης καθαρών τεχνολογιών.
- η προστασία περιοχών, περιβαλλοντικά ευαίσθητων, που έχουν μια σπουδαιότητα και αξία για την κοινότητα.
- η συνεργασία με τις υπό ανάπτυξη χώρες στον τομέα του περιβάλλοντος.

3.5 ΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ (1987 - 1992)

Το 4^ο Πρόγραμμα αναπτύσσει και εξειδικεύει ορισμένες αρχές που περιλαμβάνονταν ήδη στο 3^ο Πρόγραμμα Δράσης (π.χ. αναγκαιότητα ενσωμάτωσης της προστασίας του περιβάλλοντος στις άλλες κοινοτικές πολιτικές).

Επί πλέον όμως προβάλλονται σ' αυτό και ορισμένες νέες ιδέες και αρχές. Έτσι υπογραμμίζεται η ανάγκη να αναπτυχθούν περισσότερο:

- ο έλεγχος και η πραγματική εφαρμογή των κοινοτικών οδηγιών για το περιβάλλον.
- η ενημέρωση του κοινού και η περιβαλλοντική εκπαίδευση.

Ακόμη, το 4ο Πρόγραμμα Δράσης προβλέπει πρωτοβουλίες σε νέους τομείς, ιδίως στους τομείς της βιοτεχνολογίας και των φυσικών πόρων όσον αφορά, από το ένα μέρος, την προστασία των εδαφών, και από την άλλη πλευρά, την προστασία των αστικών, παράκτιων και ορεινών ζωνών.

3.6 ΤΟ ΠΕΜΠΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ (1993 – 2000)

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε το 5^ο Πρόγραμμα Δράσης με τίτλο: Στόχος η Αειφορία. Το πρόγραμμα αυτό εκτυλλίσσεται πλέον στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε) που αποτελεί μετεξέλιξη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. (Συνθήκη του ΜΑΑΣΤΡΙΧ, θέση σε ισχύ από 1/11/1993). Η Συνθήκη του Μάαστριχ εισήγαγε τυπικά την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αργότερα, το 1997, η Συνθήκη του Άμστερνταμ ανήγαγε τη βιώσιμη ανάπτυξη σε έναν από τους πρωταρχικούς στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στόχος του 5^{ου} Προγράμματος Δράσης για το Περιβάλλον είναι η αειφόρος ή διαφορετικά, η βιώσιμη ανάπτυξη.

Η βιώσιμη ανάπτυξη είχε προβληθεί ως πανανθρώπινο όραμα ένα χρόνο πριν, στη Διάσκεψη του Ο.Η.Ε για το Περιβάλλον (Ρίο, 1992). Το νέο αυτό όραμα αναφέρεται όχι πια στην ποσοτική αλλά στην ποιοτική ανάπτυξη, δηλαδή σε μια ανάπτυξη συνολική και ισόρροπη που ικανοποιεί τις καλώς εννοούμενες ανθρώπινες ανάγκες, για το παρόν και το μέλλον, και διασφαλίζει ταυτόχρονα την αρμονία της ανθρώπινης κοινωνίας με τη φύση.

Το 5^ο Πρόγραμμα Δράσης της Ε.Ε με τον τίτλο " Προς τη βιώσιμη ανάπτυξη " που αφορά την πολιτική και τη δράση σχετικά με το περιβάλλον για το χρονικό διάστημα 1993 - 2000, καταρτίστηκε σχεδόν παράλληλα με το " Πρόγραμμα 21 " (Agenda 21) της Παγκόσμιας Διάσκεψης του Ρίο.

Το 5^ο Πρόγραμμα Δράσης έχει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Έχει έντονα προληπτικό χαρακτήρα. (ενσωματώνει τα περιβαλλοντικά θέματα στις άλλες πολιτικές)
- Επιδιώκει αλλαγές στις σημερινές τάσεις και πρακτικές οι οποίες είναι καταστροφικές για το περιβάλλον (αλλαγή των προτύπων κατανάλωσης και παραγωγής).
- Αποβλέπει στη συνεργασία μεταξύ της Ε.Ε, των Κρατών μελών, των επιχειρήσεων και των πολιτών και στη δημιουργία πνεύματος κοινής ευθύνης. Η Ένωση ενεργεί στις περιπτώσεις που τα προβλήματα δεν μπορούν να λυθούν μόνο από τις εθνικές Κυβερνήσεις. Έτσι, παίρνει συχνά την πρωτοβουλία και ενδέχεται να έχει αποκλειστική αρμοδιότητα για τις διαπραγματεύσεις διεθνών περιβαλλοντικών συμφωνιών π.χ. σχετικά με το εμπόριο των ειδών που απειλούνται με εξαφάνιση. Από την άλλη πλευρά, η Ένωση ενισχύει τις ενέργειες των εθνικών και τοπικών Κυβερνήσεων στους τομείς όπου μπορούν να φέρουν το καλλίτερο δυνατό αποτέλεσμα όπως π.χ. στον προγραμματισμό της χρησιμοποίησης της γης για τις κατασκευές ή τις περιφερειακές και εθνικές μεταφορές (αρχή της επικουρικότητας).
- Διευρύνει το φάσμα των μέσων περιβαλλοντικής πολιτικής (π.χ. χρησιμοποίηση των φόρων, επιδοτήσεων, εκουσίων συμφωνιών , ως μέσων άσκησης περιβαλλοντικής πολιτικής).
- Υπογραμμίζεται η ανάγκη εφαρμογής της νομοθεσίας **
- Εξαιρείται η διεθνής συνεργασία στο πλαίσιο του " Προγράμματος 21 " και του 5^{ου} Προγράμματος Δράσης για το Περιβάλλον

Το 5^ο Πρόγραμμα Δράσης δίδει προτεραιότητα σε πέντε βασικούς οικονομικούς, τομείς λόγω των ιδιαίτερα σημαντικών επιπτώσεών τους στο περιβάλλον : βιομηχανία, ενέργεια, μεταφορές, γεωργία, τουρισμός.

Το 5^ο Πρόγραμμα αφορά επίσης ορισμένα πολύ σημαντικά περιβαλλοντικά προβλήματα όπως, τις κλιματολογικές αλλαγές, τη βιοποικιλότητα, την εξάντληση των φυσικών πόρων, την επιδείνωση του αστικού περιβάλλοντος, τις επιβαρύνσεις των παράκτιων ζωνών, τους βιομηχανικούς κινδύνους και τα απόβλητα.

Οι δράσεις του σήμερα θα υπαγορεύσουν την ποιότητα του περιβάλλοντος και την βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη του αύριο. Η Ευρωπαϊκή Ένωση ενέκρινε το Πρόγραμμα Δράσης 21 - το συνολικό πρόγραμμα για την βιώσιμη ανάπτυξη - κατά τη διάσκεψη των Ην. Εθνών για το περιβάλλον και την ανάπτυξη που έγινε στο Ρίο ντε Τζανέιρο το 1992. Έκτοτε, η Ένωση επιδιώκει να διατηρεί τη βιώσιμη ανάπτυξη στις πρώτες θέσεις του καταλόγου των πολιτικών προτεραιοτήτων της Ευρώπης και του κόσμου.

Καμιά χώρα δεν μπορεί να πετύχει μόνη της βιώσιμη ανάπτυξη αλλά η Ευρωπαϊκή Ένωση ελπίζει ότι μπορεί να καθιερώσει πρότυπα βιώσιμης συμπεριφοράς που θα είναι χρήσιμη για την διακρατική συνεργασία σε άλλες περιοχές του κόσμου.

Το πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τον τίτλο προς την βιώσιμη ανάπτυξη που αφορά την πολιτική και τη δράση σχετικά με το περιβάλλον και τη βιώσιμη ανάπτυξη κατά το διάστημα 1992-2000 καταρτίστηκε παράλληλα με το πρόγραμμα 21 (Agenda 21). Το

πρόγραμμα αυτό χάραξε ένα νέο δρόμο αφού ενσωμάτωσε διάφορες πολιτικές, νόμους και σχέδια σ' ένα ενιαίο πρόγραμμα μεταρρύθμισης με ένα και μοναδικό στόχο: τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Βιώσιμη ανάπτυξη είναι "η ανάπτυξη η οποία ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να θέτει σε κίνδυνο την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες".

Έκθεση της Διεθνούς Επιτροπής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (επιτροπή Brundtland)

Τα περιβαλλοντικά προβλήματα αποτελούν τα συμπτώματα των καταστροφικών προτύπων κατανάλωσης και συμπεριφοράς.

Το 5ο πρόγραμμα επιδιώκει να συμπληρώσει τις οδηγίες και τον κανονισμό "ρύθμισης και ελέγχου", που αποτελούσαν τα κύρια μέσα των προηγούμενων περιβαλλοντικών προγραμμάτων, με μια πανοπλία από δράσεις σε κάθε επίπεδο με τη συμμετοχή κάθε κοινωνικής ομάδας. Επικεντρώνεται σε πέντε βασικούς οικονομικούς τομείς που μπορούν να βλάψουν το περιβάλλον και να εξαντλήσουν τους φυσικούς πόρους - βιομηχανία, μεταφορές, ενέργεια, γεωργία και τουρισμός - και καθορίζει μια σειρά από στόχους και ενέργειες για κάθε τομέα.

Το 5ο πρόγραμμα επίσης αφορά ορισμένα από τα πιο σημαντικά περιβαλλοντικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η Ένωση σήμερα: κλιματολογικές αλλαγές, όξινη βροχή και μόλυνση της ατμόσφαιρας, εξάντληση των φυσικών πόρων και βιοποικιλότητα, υδάτινοι πόροι, επιδείνωση του αστικού περιβάλλοντος, παράκτιες ζώνες, απόβλητα και βιομηχανικοί κίνδυνοι.

Τα έξι στοιχεία των δράσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη:

1. Ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών θεμάτων στις άλλες πολιτικές
2. Συνεργασία μεταξύ της ΕΕ, των κρατών μελών, των επιχειρήσεων και του κοινού και συνυπευθυνότητα
3. Διεύρυνση του φάσματος των μέσων περιβαλλοντικής πολιτικής ώστε να περιληφθούν π.χ. οι φόροι και οι επιδοτήσεις καθώς και οι εκούσιες συμφωνίες
4. Αλλαγή των προτύπων κατανάλωσης και παραγωγής
5. Εφαρμογή και επιβολή της νομοθεσίας
6. Διεθνής συνεργασία εντός του πλαισίου του προγράμματος 21 και του 5ου προγράμματος δράσης για το περιβάλλον

Στόχος

Στόχος του πέμπτου προγράμματος δράσεως για το περιβάλλον (καλούμενου εν προκειμένω "το πρόγραμμα") είναι ο μετασχηματισμός του αναπτυξιακού μοντέλου της Κοινότητας, ούτως ώστε να προαχθεί η βιώσιμη ανάπτυξη. Το πρόγραμμα εξακολουθεί να αντιμετωπίζει τα περιβαλλοντικά προβλήματα (όπως η κλιματική μεταβολή, η ρύπανση των υδάτων, η διαχείριση των αποβλήτων) αλλά αποβλέπει επίσης στη διαμόρφωση νέων σχέσεων μεταξύ των συντελεστών που παρεμβαίνουν στον τομέα του περιβάλλοντος.

Αρχές

Το πρόγραμμα εδραϊώνει την υιοθέτηση μιας νέας προσέγγισης της κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής, με βάση τις ακόλουθες αρχές:

- θέσπιση μιας συνολικής και ενεργητικής προσέγγισης που απευθύνεται στους συντελεστές και στις δραστηριότητες που επηρεάζουν τους φυσικούς πόρους ή θίγουν το περιβάλλον,
- βούληση ανατροπής των τάσεων και πρακτικών που ζημιώνουν το περιβάλλον, τόσο της τρέχουσας όσο και των μελλοντικών γενεών,

- προώθηση της αλλαγής συμπεριφορών στην κοινωνία με την συστράτευση όλων των εμπλεκόμενων συντελεστών (δημοσίων αρχών, πολιτών, καταναλωτών, επιχειρήσεων),
- καθιέρωση της κατανομής ευθυνών,
- χρήση νέων περιβαλλοντικών μέσων.

Για κάθε έναν από τους τομείς που διαλαμβάνει το πρόγραμμα, το τελευταίο ορίζει τους μακροπρόθεσμους σκοπούς, προσδιορίζει τους στόχους για το έτος 2000 και προβλέπει ένα σύνολο διατάξεων για την επίτευξη των καθοριζόμενων στόχων. Οι τελευταίοι δεν έχουν νομική αξία αλλά αποτελούν σημείο αναφοράς για την εδραίωση μιας βιώσιμης ανάπτυξης.

Προκλήσεις και προτεραιότητες

Σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, το πρόγραμμα διαλαμβάνει τα περιβαλλοντικά προβλήματα που πρέπει να αποτελέσουν το αντικείμενο κοινοτικής παρέμβασης, λόγω των επιπτώσεών τους στην λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, στις διασυνοριακές σχέσεις, στην κατανομή των πόρων και στη συνοχή.

Η Κοινότητα περιόρισε τη δράση της στους ακόλουθους τομείς προτεραιότητας:

- η Αειφόρος διαχείριση των φυσικών πόρων: εδάφη, ύδατα, φυσικές και παράκτιες ζώνες,
- η ολοκληρωμένη καταπολέμηση της ρύπανσης και προληπτική δράση όσον αφορά τα απόβλητα,
- η μείωση της κατανάλωσης ενέργειας που προέρχεται από μη ανανεώσιμες πηγές,
- η βελτίωση της διαχείρισης της κινητικότητας, με την ανάπτυξη αποτελεσματικών και καθαρών τρόπων μεταφοράς,
- η επεξεργασία ενός συνεκτικού συνόλου μέτρων για τη βελτίωση της ποιότητας του αστικού περιβάλλοντος,
- η βελτίωση της υγείας και της ασφάλειας, ιδίως σε θέματα διαχείρισης των βιομηχανικών κινδύνων, της πυρηνικής ασφάλειας και της ακτινοπροστασίας.

Τομείς-στόχοι

Το πρόγραμμα υπογραμμίζει τη σημασία μιας κοινοτικής παρέμβασης στους τομείς-στόχους. Η προσέγγιση αυτή συνιστά το αποτελεσματικότερο μέσο προσέγγισης των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η Κοινότητα. Οι τομείς αυτοί είναι οι ακόλουθοι:

- η βιομηχανία: η Κοινότητα επιθυμεί να ενισχύσει τον διάλογο με τις επιχειρήσεις, να προαγάγει τις αυτοδεσμευτικές συμφωνίες, την ανάπτυξη μιας ορθολογικής διαχείρισης των πόρων, να προαγάγει την ενημέρωση των καταναλωτών, να θεσπίσει κοινοτικά πρότυπα για τις διαδικασίες παραγωγής και για τα προϊόντα, αποφεύγοντας τις στρεβλώσεις του ανταγωνισμού και διαφυλάττοντας την ακεραιότητα της εσωτερικής αγοράς, διαφυλάσσοντας, εκ παραλλήλου, την ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα,
- η ενέργεια: είναι απαραίτητη η ανάληψη δράσης στον τομέα της ενέργειας, στο πλαίσιο της προοπτικής της βιώσιμης ανάπτυξης, γεγονός που απαιτεί τη βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας, τον περιορισμό της κατανάλωσης ορυκτών καυσίμων και την προαγωγή ανανεώσιμων πηγών ενέργειας,
- οι μεταφορές: η στροφή του ενδιαφέροντος στους διάφορους τρόπους μεταφοράς εντάθηκε λόγω της ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς. Πρέπει να ληφθούν συντόμως μέτρα προκειμένου να βελτιωθεί η διαχείριση των υποδομών και των εξοπλισμών μεταφοράς, να αναπτυχθούν οι μαζικές μεταφορές, και να βελτιωθεί η ποιότητα των καυσίμων,
- η γεωργία ευθύνεται, και αυτή, για την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, λόγω της αύξησης των εντατικών καλλιεργειών, της προσφυγής σε λιπάσματα και της σωρεύσεως πλεονασμάτων. Είναι απαραίτητη η αναμόρφωση της κοινής γεωργικής

πολιτικής και της ανάπτυξης των δασών, λαμβανομένων υπόψη των περιβαλλοντικών απαιτήσεων,

- ο τουρισμός βρίσκεται σε πλήρη άνθηση και έχει ως αποτέλεσμα την υποβάθμιση των ορεινών περιοχών και των παράκτιων ζωνών. Τα προτεινόμενα μέτρα συνίστανται στη βελτίωση της διαχείρισης του μαζικού τουρισμού και της ποιότητας των τουριστικών υπηρεσιών, στην προαγωγή εναλλακτικών μορφών τουρισμού, καθώς και στην προώθηση εκστρατειών ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης.

Η διεθνής συνεργασία

Η κοινοτική περιβαλλοντική πολιτική επικεντρώθηκε επί μακρόν στην επίλυση προβλημάτων στο πλαίσιο της Κοινότητας. Ωστόσο, τα κράτη μέλη συνειδητοποίησαν γρήγορα την παγκοσμιότητα των προβλημάτων ρύπανσης και την ανάγκη συντονισμένης δράσης σε διεθνές και περιφερειακό επίπεδο. Η συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση θεωρεί ως στόχο, σύμφωνα με το άρθρο 130 Ρ παράγραφος 1, την σε διεθνές επίπεδο προώθηση μέτρων για την αντιμετώπιση των περιφερειακών ή οικουμενικών προβλημάτων περιβάλλοντος. Τέσσερα περιβαλλοντικά προβλήματα πρέπει να αποτελέσουν τους άξονες δράσης σε διεθνές επίπεδο: οι κλιματικές μεταβολές, η εξασθένηση της στιβάδας του όζοντος, η μείωση της βιολογικής ποικιλότητας και η αποψίλωση των δασών. Η συνεργασία μπορεί να είναι πολυμερής, στο πλαίσιο των διαφόρων διεθνών οργανισμών (Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον, Οργάνωση για τη Συνεργασία και Ανάπτυξη στην Ευρώπη, Συμβούλιο της Ευρώπης), αλλά και διμερείς, στο πλαίσιο της βοήθειας προς τις αναπτυσσόμενες χώρες και της καταπολέμησης της διασυνοριακής ρύπανσης.

Μέσα

Πέραν των κανονιστικών μέσων, τα οποία χρησιμοποιήθηκαν ευρέως σε θέματα περιβάλλοντος, το πρόγραμμα προβλέπει την προσφυγή σε ένα ευρύτερο σύνολο διαφοροποιημένων μέσων δράσεως:

- **τα νομοθετικά μέσα:** καθορισμός ελάχιστων επιπέδων προστασίας, εφαρμογή διεθνών συμφωνιών και καθορισμός κανόνων και προτύπων στην προοπτική της εσωτερικής αγοράς,
- **οικονομικά μέσα:** παροχή κινήτρων προς τους παραγωγούς και τους καταναλωτές για την προστασία του περιβάλλοντος και την υπεύθυνη χρήση των φυσικών πόρων (οικονομικά, φορολογικά μέτρα, αστική ευθύνη) και θέσπιση στόχου "διόρθωσης των τιμών" ούτως ώστε τα φιλοπεριβαλλοντικά προϊόντα και υπηρεσίες να μην επιβαρύνονται από πλευράς κόστους,
- **τα οριζόντια μέσα στήριξης:** βελτίωση των περιβαλλοντικών πληροφοριών και στατιστικών (ανάγκη κατάρτισης καταλόγων, θέσπισης συγκρίσιμων κριτηρίων και μεθόδων), προαγωγή της επιστημονικής έρευνας και της τεχνολογικής ανάπτυξης, βελτίωση της χωροταξίας, της ενημέρωσης του κοινού (ανάπτυξη βάσεων δεδομένων) και της επαγγελματικής κατάρτισης,
- **μηχανισμοί χρηματοδοτικής στήριξης:** πρόγραμμα LIFE, διαρθρωτικά ταμεία, ταμείο συνοχής, δάνεια της ΕΤΕ.

Το πρόγραμμα επανεξετάζεται με την απόφαση του 1998:

Μετά την αξιολόγηση του αρχικού προγράμματος, που πραγματοποιήθηκε το 1995, η Κοινότητα αποφάσισε να εντείνει τις προσπάθειές της σε ορισμένους τομείς προτεραιότητας, προκειμένου να δοθεί μια νέα ώθηση στην επίτευξη του στόχου της βιώσιμης ανάπτυξης:

- ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στις άλλες πολιτικές: βελτίωση των μεθόδων και ενίσχυση της συνοχής των δράσεων,
- επικέντρωση στους τομείς παρεμβάσεως (γεωργία, βιομηχανία, μεταφορές, ενέργεια, τουρισμός) και καθορισμός ενός προγράμματος δράσεως με στόχους προτεραιότητας,
- διεύρυνση του φάσματος των περιβαλλοντικών μέσων με στόχο την αποτελεσματικότητα: εξέταση των εμποδίων που παρεμβάλλονται στην υιοθέτηση

οικονομικών μέσων και καθορισμός των ενδεχόμενων λύσεων, προσφυγή στην περιβαλλοντική φορολογία, στην περιβαλλοντική λογιστική, στις αυτοδεσμευτικές συμφωνίες (τηρουμένου του περί ανταγωνισμού δικαίου), εντοπισμός των καθεστώτων ενισχύσεων που βλάπτουν την βιώσιμη ανάπτυξη, περιβαλλοντική υπευθυνοποίηση σε επίπεδο κρατών μελών, ανάπτυξη της τυποποίησης, βελτίωση των μεθόδων και των μέσων εκπαίδευσης-κατάρτισης, αξιολόγηση των σχεδίων και προγραμμάτων,

- ενίσχυση της θέσπισης και εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας: υιοθέτηση ολοκληρωμένων στρατηγικών, νομοθετική και διοικητική απλούστευση, προσφυγή στις οδηγίες-πλαίσιο, έλεγχος της εφαρμογής, ανάπτυξη της συνεργασίας μεταξύ των αρμόδιων αρχών, διαφάνεια των μέτρων, καταπολέμηση των διαπιστωθεισών παραβάσεων,
- ευαισθητοποίηση του κοινού στα περιβαλλοντικά προβλήματα: προώθηση της πρόσβασης στις πληροφορίες, εισαγωγή της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης στα κοινοτικά προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, αξιολόγηση και διάχυση των αποτελεσμάτων της κοινοτικής πολιτικής,
- εμπάθυνση της διεθνούς συνεργασίας: ανάπτυξη κοινοτικών πρωτοβουλιών, ένταση της συνεργασίας (κλιματικές μεταβολές, ρύπανση των υδάτων, διαχείριση των βιομηχανικών κινδύνων, βιοποικιλότητα...),
- βελτίωση των περιβαλλοντικών πληροφοριών: συγκρίσιμες και αξιόπιστες στατιστικές και δείκτες, εκτίμηση του κόστους και των πλεονεκτημάτων των εκάστοτε μέτρων και των σχετικών συνεπειών στις επιχειρήσεις, δημιουργία βοηθητικών ή δορυφορικών λογαριασμών έναντι των εθνικών λογαριασμών, με σκοπό την κατάρτιση γενικού συστήματος πράσινης εθνικής λογιστικής,
- ανάπτυξη της χρήσης βιώσιμων τρόπων παραγωγής και κατανάλωσης,
- ενθάρρυνση των πρακτικών μέσων κατανομής των ευθυνών και συνεργασίας: ενθάρρυνση του διαλόγου μεταξύ των συντελεστών,
- προώθηση των τοπικών και περιφερειακών πρωτοβουλιών: χωροταξία, ανταλλαγή πείρας, ενθάρρυνση των τοπικών πρωτοβουλιών.

3.6.1 Ανταγωνιστική Και Αειφόρος Οικονομική Ανάπτυξη (1998-2002)

Σύμφωνα με Απόφαση του Συμβουλίου της 25ης Ιανουαρίου 1999 για τη θέσπιση ειδικού προγράμματος έρευνας, τεχνολογικής ανάπτυξης και επίδειξης με θέμα "Ανταγωνιστική και Αειφόρος οικονομική ανάπτυξη" 1998-2002 αποφασίστηκε η Υποστήριξη της ευρωπαϊκής βιομηχανίας για την ανάπτυξη καινοτόμων, υψηλής ποιότητας, ανταγωνιστικών προϊόντων και υπηρεσιών που σέβονται το περιβάλλον, ώστε να ανταποκριθεί στις ανάγκες των πολιτών και της αγοράς.

Διάρθρωση του Προγράμματος

Το πρόγραμμα "Ανταγωνιστική και Αειφόρος οικονομική ανάπτυξη" αποτελεί το δεύτερο ειδικό πρόγραμμα του 5ου προγράμματος-πλαισίου έρευνας, επίδειξης και τεχνολογικής ανάπτυξης (5ο ΠΠΕΤΑ). Είναι διαρθρωμένο γύρω από τέσσερις κεντρικές δράσεις που αποσκοπούν στην εξασφάλιση ανταγωνιστικής και αειφόρου οικονομικής ανάπτυξης μέσω της παράτασης της διάρκειας ζωής και της βέλτιστης χρησιμοποίησης των καινοτόμων βιομηχανικών συστημάτων. Περιλαμβάνονται επίσης δραστηριότητες γενικού χαρακτήρα καθώς και υποστήριξη των υποδομών με συνολικό προϋπολογισμό ύψους 2,705 δισεκατομμύρια ευρώ.

Η παγκοσμιοποίηση συνεπάγεται για τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις αυξημένες ανάγκες σε βελτιωμένα υλικά, σε αποτελεσματικότερους και λιγότερο ρυπογόνους μηχανισμούς παραγωγής καθώς και καινοτόμες οργανωτικές δομές.

ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ:

Κεντρική δράση αριθ. 1: Καινοτόμα προϊόντα, διαδικασίες και μορφές οργάνωσης

(731 εκατομμύρια ευρώ)

-Στόχος: Ανάπτυξη πρωτοπόρων προϊόντων και υπηρεσιών καθώς και νέων μεθόδων παραγωγής και κατασκευής ώστε να βελτιωθεί η ποιότητα και να μειωθεί το κόστος.

-Πλαίσιο: Για την ΕΕ, η οποία αποτελεί την πρώτη οικονομική δύναμη παγκοσμίως, είναι αναγκαίο να δοθούν στην ευρωπαϊκή βιομηχανία τα μέσα για την ενσωμάτωση όλων των πτυχών της παραγωγής, της χρήσης και της επαναχρησιμοποίησης μέχρι το τέλος του κύκλου ζωής των προϊόντων.

-Ερευνητικά πεδία:

Αποτελεσματικός σχεδιασμός και παραγωγή

Στόχος: Βελτίωση της βιομηχανικής ανταγωνιστικότητας χάρη στην καλύτερη ποιότητα των προϊόντων και των υπηρεσιών, στην ταχεία αντίδραση στις εξελίξεις της αγοράς, στη μηχανική μικρομετρικής κλίμακας, κ.λπ.

Ευφυής παραγωγή

Στόχος: Βελτιστοποίηση των επιδόσεων (βελτίωση της ποιότητας και περιορισμός της χρήσης των πόρων) όλων των συνιστωσών του βιομηχανικού περιβάλλοντος μέσω της εφαρμογής τεχνολογιών της κοινωνίας των πληροφοριών.

Οικολογικές διαδικασίες και οικολογικός σχεδιασμός

Στόχος: Ελαχιστοποίηση του αντίκτυπου για το περιβάλλον καθόλη τη διάρκεια του πλήρους κύκλου ζωής των προϊόντων, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα θεμελιώδη στοιχεία του βιομηχανικού συστήματος, και ιδίως την εξόρυξη, την παραγωγή και τη διαχείριση των αποβλήτων.

Οργάνωση της παραγωγής και της εργασίας

Στόχος: Ανάπτυξη απόλυτα αποδοτικών βιομηχανικών συστημάτων, ιδίως στα πλαίσια των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ), μέσω της απασχόλησης πολυτάλαντου προσωπικού ικανού να ανταποκριθεί ταχύτατα στις ανάγκες των πελατών, μέσα σ'ένα ενθουσιώδες και ευχάριστο εργασιακό περιβάλλον.

Κεντρική δράση αριθ. 2: Βιώσιμη κινητικότητα και συνδυασμός μεταφορικών μέσων

(371 εκατομμύρια ευρώ)

-Στόχος: Να δοθεί η δυνατότητα συγκερασμού των αναγκών κινητικότητας της βιομηχανίας και των πολιτών και να μειωθεί ο αντίκτυπος στο περιβάλλον, την οικονομία ή την κοινωνία. Το ζητούμενο είναι να ενισχυθεί η καινοτομία στις μεταφορές με την προώθηση της χρήσης νέων τεχνολογιών στο επίπεδο των διαφόρων τρόπων μεταφοράς, δηλαδή στους τομείς των οδικών, σιδηροδρομικών, αεροπορικών και εσωτερικών πλωτών μεταφορών.

-Πλαίσιο: Ο επιδιωκόμενος στόχος συμβάλλει επίσης στην υλοποίηση των στόχων της κοινής πολιτικής μεταφορών, λαμβανομένων υπόψη των προσανατολισμών που πα10

ουσίασε η Επιτροπή στη Λευκή Βίβλο: «Η ευρωπαϊκή πολιτική μεταφορών με ορίζοντα το έτος 2010 - η ώρα των επιλογών».

-Ερευνητικά πεδία:

Υποδομές και διασυνδέσεις τους με τα μέσα και συστήματα μεταφορών

Στόχος: Ανάπτυξη των υποδομών μεταφορών λαμβάνοντας υπόψη τον περιορισμό του περιβαλλοντικού αντίκτυπου και την κινητικότητα στις αγροτικές και στις αστικές περιοχές.

Κοινωνικο-οικονομικά σενάρια για την κινητικότητα των προσώπων και των αγαθών

Στόχος: Πρόληψη των συνεπειών της κατάργησης των κανονιστικών ρυθμίσεων και της κατάργησης των κανονιστικών ρυθμίσεων και της απελευθέρωσης των μεταφορικών υπηρεσιών καθώς και της παγκοσμιοποίησης των οικονομικών και εμπορικών δραστηριοτήτων.

Συστήματα διαχείρισης των συνδυασμένων και μη μεταφορών

Στόχος: Παροχή ξεχωριστής βάσης για τις αεροπορικές, θαλάσσιες, σιδηροδρομικές, οδικές και αστικές μεταφορές μέσω της δημιουργίας δορυφορικών συστημάτων πλοήγησης και προσδιορισμού στίγματος δεύτερης γενιάς όπως το σύστημα GALILEO . Οι δραστηριότητες αυτές αναπτύσσονται και στο πλαίσιο του θεματικού προγράμματος "Κοινωνία των πληροφοριών φιλική προς τον χρήστη".

Κεντρική δράση αριθ. 3: Τεχνολογίες των χερσαίων και θαλάσσιων μεταφορών

(320 εκατομμύρια ευρώ)

-Στόχος: Συμβολή στη βελτίωση της απόδοσης των καυσίμων και στη μείωση των εκπομπών (π.χ. μείωση κατά 30% των μέσων εκπομπών CO₂ από τα νέα μοντέλα αυτοκινήτων) καθώς και στην εξέλιξη των σχετικών με την ασφάλεια και την αξιοπιστία αντιλήψεων.

-Πλαίσιο: Στην ΕΕ, περισσότερο από 90% των μετακινήσεων πραγματοποιούνται οδικώς ή σιδηροδρομικώς, γεγονός το οποίο καθιστά αναγκαία την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών για να εξασφαλιστεί το μέλλον του συγκεκριμένου τομέα. Από πλευράς ανταγωνιστικότητας και σεβασμού του περιβάλλοντος, τα τραίνα υψηλής ταχύτητας, τα αυτοκίνητα που δεν ρυπαίνουν, η πλοήγηση μέσω δορυφόρων και οι θαλάσσιες καινοτομίες ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των βιώσιμων μεταφορών.

-Ερευνητικά πεδία:

Αποτελεσματικότερες τεχνολογίες για τα οδικά και σιδηροδρομικά οχήματα

Στόχος: Απόκτηση τεχνολογιών που είναι οικονομικές, ασφαλείς, ευφυείς, καθαρές και αποτελεσματικές με σκοπό τη βελτίωση των οχημάτων μεταφοράς και των υποδομών.

Πρωτοπóρες αντιλήψεις για τα οδικά και σιδηροδρομικά οχήματα

Στόχος: Ανάπτυξη νέων τεχνολογιών σχετικών με την ασφάλεια, συμπεριλαμβανομένης της ασφάλειας των επιβατών και των πεζών, σε περίπτωση ατυχήματος.

Αλληλεπίδραση ανθρώπου/οχήματος

Στόχος: Ενσωμάτωση των αποτελεσματικών συστημάτων αλληλεπίδρασης ανθρώπου/οχήματος στη συνολική διαδικασία παραγωγής του οχήματος, εξασφαλίζοντας ένα ασφαλές και αξιόπιστο περιβάλλον για τους οδηγούς και τους επιβάτες.

Προηγμένες τεχνολογίες για την ανάπτυξη πλοίων και θαλάσσιων εξέδρων

Στόχος: Βελτίωση της ασφάλειας των προσώπων και των εγκαταστάσεων και προστασία του περιβάλλοντος λαμβάνοντας υπόψη την ανταγωνιστικότητα των παραγωγών.

Χρησιμοποίηση της θάλασσας και των εσωτερικών πλωτών οδών για τη μεταφορά εμπορευμάτων και επιβατών

Στόχος: Προώθηση της ανάπτυξης αυτοματοποιημένων πλοίων και των λιμενικών υποδομών με σκοπό τη μείωση του κόστους εκμετάλλευσης.

Τεχνολογίες για την ορθολογική και βιώσιμη διαχείριση της θάλασσας

Στόχος: Βελτιστοποίηση και ανάπτυξη τεχνολογιών για τη μελέτη και την παρατήρηση των θαλασσών, τη βιώσιμη εκμετάλλευση της ενέργειας και των πόρων, τη διαχείριση των παράκτιων περιοχών και την ελαχιστοποίηση των επιβλαβών επιπτώσεων στο περιβάλλον.

Κεντρική δράση αριθ. 4: Νέες προοπτικές για τον τομέα της αεροναυπηγικής

(700 εκατομμύρια ευρώ)

-Στόχος: Τόνωση του αεροναυπηγικού κλάδου στην ΕΕ και ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών ώστε να μειωθεί ο χρόνος και το κόστος της ανάπτυξης νέας γενιάς

αεροσκαφών. Η κεντρική δράση θέτει τέσσερις προτεραιότητες: μείωση της τιμής αγοράς των αεροσκαφών, βελτίωση των επιδόσεων τους, μείωση των περιβαλλοντικών ζημιών και τελειοποίηση της ασφάλειας των αεροσκαφών.

-Πλαίσιο: Ο όγκος της εναέριας κυκλοφορίας αναμένεται να τριπλασιαστεί μέχρι το 2010. Η αύξηση αυτή δημιουργεί ωστόσο πολλές προκλήσεις, τόσο όσον αφορά την ασφάλεια και την αποτελεσματικότητα της κυκλοφορίας όσο και για την προστασία του περιβάλλοντος. Ο αεροναυπηγικός κλάδος διαθέτει 20% του κύκλου εργασιών του για την έρευνα με αποτέλεσμα να σημειώνεται σημαντική πρόοδος στους τομείς των τεχνολογικών καινοτομιών, της προηγμένης μηχανικής, των περιβαλλοντικών τεχνολογιών, κ.λπ.

-Ερευνητικά πεδία:

Απόκτηση αποτελεσματικών τεχνολογιών

Στόχος: Συγκερασμός νέων μεθόδων αεροναυπηγικού σχεδιασμού που επιτρέπουν τον περιορισμό του περιβαλλοντικού αντίκτυπου της εναέριας κυκλοφορίας (αεροδυναμική, δομές, πρόωση, εξοπλισμός, μηχανική πτήσης, κ.λπ.) και χρησιμοποίηση των πλέον πρόσφατων τεχνολογιών.

Ενοποίηση της τεχνολογίας για τη δημιουργία της νέας γενεάς αεροσκαφών

Στόχος: Εισαγωγή νέων τεχνολογιών για τη δημιουργία αεροναυπηγικών προϊόντων με σκοπό τη μείωση του κόστους σχεδιασμού, παραγωγής, λειτουργίας. Βελτίωση επίσης των επιδόσεων των αεροσκαφών και των περιβαλλοντικών τους πτυχών.

Λειτουργική αποδοτικότητα και ασφάλεια

Στόχος: Αποσυμφόρηση των αεροδρομίων, αύξηση της αποτελεσματικότητας των συστημάτων διαχείρισης της κυκλοφορίας και βελτίωση της ασφάλειας, ιδίως μέσω της πλοήγησης με τη βοήθεια δορυφόρου.

Κεντρική δράση αριθ. 5: Δραστηριότητες έρευνας και ανάπτυξης τεχνολογιών γενικού χαρακτήρα (546 εκατομμύρια ευρώ)

Σκοπός των δραστηριοτήτων αυτών είναι να βοηθήσουν την Κοινότητα να διατηρήσει και να βελτιώσει τις επιστημονικές της ικανότητες σε έναν περιορισμένο αριθμό γενικών ερευνητικών πεδίων που δεν καλύπτονται από τις κεντρικές δράσεις.

Οι τεχνολογικές προσπάθειες επικεντρώνονται στους ακόλουθους τομείς:

Τα νέα και βελτιωμένα υλικά και οι διαδικασίες παραγωγής και μετατροπής τους

Στόχος: Ανάπτυξη υλικών όπως τα ανθεκτικά σε υψηλές θερμοκρασίες και υψηλή πίεση υλικά, τα ελαφρά υλικά που χρησιμοποιούνται για τις μεταφορές, τις δομικές κατασκευές ή την ανακύκλωση.

Νέα και βελτιωμένα υλικά και τεχνολογίες παραγωγής στον τομέα του χάλυβα

Στόχος: Τόνωση της έρευνας στον τομέα του άνθρακα και του χάλυβα, λαμβάνοντας υπόψη τη λήξη της ισχύος της συνθήκης ΕΚΑΧ το 2002, ώστε να μειωθεί το κόστος, να κατασκευαστούν πρωτοπώρα προϊόντα σιδήρου και χάλυβα, να βελτιωθεί η υγεία και η ασφάλεια του προσωπικού και να προστατευτεί το περιβάλλον.

Μετρήσεις και δοκιμές

Στόχος: Συμβολή στην επίτευξη των τριών ακόλουθων στόχων: προτυποποιητικές έρευνες και τεχνική υποστήριξη της τυποποίησης, καταπολέμηση της απάτης και βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων.

Κεντρική δράση αριθ. 5: Υποστήριξη των Ερευνητικών Υποδομών (37 εκατομμύρια ευρώ)

Οι προτεραιότητες αφορούν τη βέλτιστη χρησιμοποίηση των ερευνητικών εγκαταστάσεων που είναι γεωγραφικά διασκορπισμένες, την ταχεία μεταφορά των διαθέσιμων αποτελεσμάτων προς την κατεύθυνση των βιομηχανικών εφαρμογών και τη βελτίωση των κοινών πρωτοκόλλων και της ανταλλαγής δεδομένων. Οι δραστηριότητες υποστήριξης περιλαμβάνουν επίσης το συντονισμό μεταξύ των κρατών μελών όσον αφορά τις

στρατηγικές ανάγκες σε θέματα έρευνας και ανάπτυξης καθώς και αξιοποίησης των αποτελεσμάτων.

3.7 Το Έκτο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον. Το Περιβάλλον κατά το έτος 2010: Το δικό μας μέλλον, η δική μας επιλογή (2001 – 2010)

Στόχος του Έκτου Προγράμματος Δράσης ήταν ο καθορισμός των προτεραιοτήτων και των αντικειμενικών στόχων της περιβαλλοντικής πολιτικής της Κοινότητας μέχρι το έτος 2010 και μετέπειτα, καθώς και αναλυτική απαρίθμηση των μέτρων που πρέπει να ληφθούν για να συμβάλουν στην υλοποίηση της στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα θέματα της βιώσιμης ανάπτυξης.

Στην ανακοίνωση αυτή παρουσιάζεται το έκτο κοινοτικό πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον με τον τίτλο "Το περιβάλλον κατά το έτος 2010: το δικό μας μέλλον, η δική μας επιλογή", το οποίο θα καλύψει τη χρονική περίοδο από την 1η Ιανουαρίου 2001 έως τις 31 Δεκεμβρίου του 2010. Το πρόγραμμα αυτό εμπνέεται από το πέμπτο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον, το οποίο κάλυψε τη χρονική περίοδο 1992-2000 και από την αντίστοιχη απόφαση σχετικά με την επανεξέτασή του.

Η στρατηγική προσέγγιση

Στην παρούσα ανακοίνωση επισημαίνεται ότι για να αντιμετωπιστούν τα σημερινά περιβαλλοντικά προβλήματα, θα χρειασθεί να υπερκερασθεί η αυστηρά νομοθετική στρατηγική, για να τεθεί σε εφαρμογή μία στρατηγική προσέγγιση. Η προσέγγιση αυτή οφείλει να εκμεταλλευθεί τους ποικιλόμορφους λειτουργικούς μηχανισμούς και μέτρα για να επηρεασθεί η διαδικασία λήψεως των αποφάσεων στους επιχειρηματικούς κύκλους, αλλά και στο χώρο των καταναλωτών, της πολιτικής και των πολιτών. Με την ανακοίνωση προτείνεται να ακολουθηθούν πέντε πρωταρχικοί άξονες λήψης στρατηγικών μέτρων: η βελτίωση της υλοποίησης της ισχύουσας νομοθεσίας, η ενσωμάτωση του περιβάλλοντος στις άλλες πολιτικές, η συνεργασία με τις δυνάμεις της αγοράς, η εμπλοκή και η τροποποίηση της συμπεριφοράς των πολιτών και ο συνυπολογισμός του περιβάλλοντος στις σχετικές αποφάσεις που αφορούν τη χωροταξική διαρρύθμιση και διαχείριση. Για καθένα από τους άξονες αυτούς προτείνεται η ανάληψη ειδικών δράσεων.

Για να βελτιωθεί η εφαρμογή των νομοθετικών μέτρων, ενδείκνυται η ανάληψη των εξής ειδικών δράσεων:

- Η υποστήριξη του δικτύου IMPEL και η επέκτασή του στις υποψήφιες για προσχώρηση χώρες.
- Η προετοιμασία εκθέσεων σχετικά με την έμπρακτη εφαρμογή των διατάξεων του περιβαλλοντικού δικαίου.
- Η γνωστοποίηση των αξιολογότερων ή και των μετριότερων αποτελεσμάτων από την υλοποίηση των ρυθμίσεων της περιβαλλοντικής νομοθεσίας.
- Η βελτίωση των προτύπων περιβαλλοντικής επιθεώρησης.
- Η καταπολέμηση της περιβαλλοντικής εγκληματικότητας.
- Η διασφάλιση της έμπρακτης εφαρμογής με την προσφυγή σε συγκεκριμένα μέτρα ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου.

Για να ενσωματωθεί το περιβάλλον στις άλλες πολιτικές, η ανακοίνωση προτείνει:

- τη δημιουργία συμπληρωματικών μηχανισμών ενσωμάτωσης
- την έμπρακτη εφαρμογή των διατάξεων της Συνθήκης που αφορούν την ενσωμάτωση των διατάξεων
- την επεξεργασία δεικτών για να ελέγχεται η διαδικασία της ενσωμάτωσης.

Η συνεργασία με τις δυνάμεις της αγοράς θα μπορούσε να συντελείται με επίκεντρο τα εξής σημεία:

- τη διευρυμένη εφαρμογή του κοινοτικού συστήματος περιβαλλοντικής διαχείρισης και ελέγχου (EMAS)
- την παρότρυνση των επιχειρήσεων να δημοσιεύουν τις επιδόσεις τους και να σέβονται τις συγκεκριμένες απαιτήσεις οι οποίες ισχύουν στον τομέα του περιβάλλοντος
- τη θέσπιση συστημάτων αντισταθμιστικής αποζημίωσης για τις επιχειρήσεις οι οποίες σέβονται το περιβάλλον
- την ενθάρρυνση της σύναψης προαιρετικών συμφωνιών
- την κατάρτιση μιας ολοκληρωμένης πολιτικής προϊόντων
- την προώθηση της χρήσης και της αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας των οικολογικών σημάτων
- την προαγωγή μιας πολιτικής δημοσίων αγορών η οποία θα σέβεται το περιβάλλον
- τη θέσπιση των συγκεκριμένων νομοθετικών διατάξεων σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη .

Για να βοηθηθεί η συμμετοχή των πολιτών και να τροποποιηθεί η συμπεριφορά τους, υποδεικνύεται η ανάληψη των εξής δράσεων:

- η παροχή υποστήριξης στους πολίτες για να προσμετρούν και να βελτιώνουν τις περιβαλλοντικές τους επιδόσεις
- η παροχή σε αυτούς περισσότερων ποιοτικών πληροφοριών σχετικά με το περιβάλλον.

Για να ληφθεί υπόψη το περιβάλλον κατά τη χωροταξική διαρρύθμιση και διαχείριση, προτείνεται η ανάληψη των εξής δράσεων:

- η δημοσίευση σχετικής ανακοίνωσης για τη σημασία που έχει η ενσωμάτωση του περιβάλλοντος στη χωροταξική διαχείριση και διαρρύθμιση
- η βελτίωση της έμπρακτης εφαρμογής των διατάξεων της οδηγίας σχετικά με την αξιολόγηση των επιπτώσεων για το περιβάλλον
- η διάδοση των βέλτιστων πρακτικών και η προώθηση της ανταλλαγής εμπειριών σχετικά με τον βιώσιμο προγραμματισμό, συμπεριλαμβανομένου του προγραμματισμού στις αστικές περιοχές
- η ενσωμάτωση του βιώσιμου προγραμματισμού στην κοινοτική περιφερειακή πολιτική
- η τόνωση των αγρο - περιβαλλοντικών μέτρων στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής.
- η δημιουργία συνεταιρικών σχέσεων για τη βιώσιμη διαχείριση του τουρισμού.

Στο επίκεντρο του έκτου προγράμματος δράσης για το περιβάλλον βρίσκονται τέσσερις πρωταρχικοί τομείς δράσεις: οι κλιματικές μεταβολές, η βιοποικιλότητα, το περιβάλλον και η υγεία καθώς και η βιώσιμη διαχείριση των πόρων και των αποβλήτων.

Οι κλιματικές μεταβολές

Ο επιδιωκόμενος στόχος στον τομέα αυτό είναι η μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου σε επίπεδο που δεν θα προκαλεί τεχνητές μεταβολές του κλίματος στη γη.

Ο βραχυπρόθεσμος στόχος που επιδιώκει η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι να επιτευχθούν οι αντικειμενικοί στόχοι του πρωτοκόλλου του Κιότο , με άλλα λόγια δηλαδή από σήμερα μέχρι το χρονικό ορίζοντα του 2008 - 2012 να μειωθούν κατά 8% οι εκπομπές αερίων τύπου θερμοκηπίου σε συνάρτηση με τα επίπεδα του 1990. Περισσότερο μακροπρόθεσμα, από σήμερα μέχρι το έτος 2020, θα πρέπει οι εκπομπές αυτές να μειωθούν κατά ποσοστό 20 έως 40%, με την εφαρμογή μιας αποτελεσματικής διεθνούς συμφωνίας.

Οι προσπάθειες της Κοινότητας για την αντιμετώπιση των προκλήσεων των κλιματικών αλλαγών εντάσσονται σε διαφορετικές κατηγορίες μέτρων:

- ενσωμάτωση των αντικειμενικών στόχων των κλιματικών μεταβολών στις διάφορες κοινοτικές πολιτικές και ιδίως στην ενεργειακή πολιτική και στην πολιτική των μεταφορών
- μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου με τη λήψη ειδικών μέτρων για τη βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας, ευρύτερη εκμετάλλευση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, προώθηση των συμφωνιών με τη βιομηχανία και εξοικονόμηση ενέργειας
- ανάπτυξη του εμπορίου εκπομπής αερίων σε πανευρωπαϊκή κλίμακα
- βελτίωση των ερευνών στον τομέα των κλιματικών μεταβολών
- βελτίωση της πληροφόρησης που παρέχεται στους πολίτες σχετικά με τις κλιματικές μεταβολές
- διερεύνηση των ενεργειακών επιδοτήσεων και του συμβιβάσιμου χαρακτήρα τους με τις προκλήσεις των κλιματικών μεταβολών
- προετοιμασία της κοινωνίας για να αντιμετωπίσει τον αντίκτυπο των κλιματικών μεταβολών.

Φύση και βιοποικιλότητα

Ο αντικειμενικός στόχος που επισημαίνεται από την ανακοίνωση στον τομέα αυτό είναι ο στόχος της προστασίας και αποκατάστασης των υποδομών και του τρόπου λειτουργίας των φυσικών συστημάτων, θέτοντας πέρας στη φθορά της βιοποικιλότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και σε παγκόσμια κλίμακα.

Οι δράσεις που προτείνεται να αναληφθούν για την επίτευξη του στόχου αυτού είναι οι ακόλουθες:

- η έμπρακτη εφαρμογή των διατάξεων της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, ιδίως στους τομείς των υδάτινων πόρων και του αέρα
- η διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας Seveso II
- ο συντονισμός από την Κοινότητα των μέτρων που λαμβάνονται από τα κράτη μέλη συνεπεία της επέλευσης ατυχημάτων και φυσικών καταστροφών
- η μελέτη της προστασίας των ζώων και των φυτών από τις ιοντίζουσες ακτινοβολίες
- η προστασία, διαφύλαξη και αποκατάσταση του τοπίου
- η προστασία και προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης των δασών
- η συγκρότηση της κοινοτικής στρατηγική για την προστασία των εδαφών
- η προστασία και αποκατάσταση των ενάλιων και παράκτιων οικοσυστημάτων και η επέκταση του δικτύου Nature 2000 στα συστήματα αυτά
- η ενίσχυση της σήμανσης, του ελέγχου και των δυνατοτήτων ανίχνευσης των ΓΜΟ
- η ενσωμάτωση της προστασίας της φύσης και της βιοποικιλότητας στην εμπορική πολιτική και στην πολιτική αναπτυξιακής συνεργασίας
- η κατάρτιση προγραμμάτων περισυλλογής πληροφοριών για την προστασία της φύσης και της βιοποικιλότητας
- η υποστήριξη των ερευνητικών εργασιών στον τομέα της προστασίας της φύσης.
- Περιβάλλον και υγεία

Ο επιδιωκόμενος στόχος που επισημαίνεται στην ανακοίνωση στον τομέα αυτό είναι η επίτευξη μίας περιβαλλοντικής ποιότητας που δεν θα θέτει σε κίνδυνο ούτε επηρεάζει αρνητικά την υγεία των προσώπων.

Στην παρούσα ανακοίνωση προτείνεται:

- ο εντοπισμός των κινδύνων που ανακύπτουν για την υγεία των προσώπων, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών και των ηλικιωμένων ατόμων και η συνακόλουθη θέσπιση των νομοθετικών διατάξεων
- η καθιέρωση προτεραιοτήτων για το περιβάλλον και την υγεία στις άλλες πολιτικές καθώς και στην αντίστοιχη νομοθεσία για τους υδάτινους πόρους, τον αέρα, τα απόβλητα και το έδαφος
- η ενίσχυση των ερευνών που διεξάγονται στους τομείς της υγείας και του περιβάλλοντος
- η συγκρότηση ενός νέου συστήματος αξιολόγησης και διαχείρισης των κινδύνων από τις χημικές ουσίες
- η απαγόρευση ή ο περιορισμός της χρήσης των πιο επικίνδυνων ζιζανιοκτόνων και η εξασφάλιση της εφαρμογής των βέλτιστων πρακτικών χρήσης τους
- η διασφάλιση της έμπρακτης εφαρμογής των νομοθετικών διατάξεων για τους υδάτινους πόρους
- η εξασφάλιση της εφαρμογής των προτύπων για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα και ο καθορισμός της στρατηγικής για την ατμοσφαιρική ρύπανση
- η υιοθέτηση και η εφαρμογή της οδηγίας για τους θορύβους .
- Η διαχείριση των φυσικών πόρων και των αποβλήτων

Ο επιδιωκόμενος στόχος είναι να καταβληθεί μέριμνα, ούτως ώστε η κατανάλωση των ανανεώσιμων και των μη ανανεώσιμων πόρων να μην υπερβαίνει τα όρια που είναι σε θέση να αντέξει το περιβάλλον, διαχωρίζοντας την οικονομική ανάπτυξη από τη χρήση των πόρων, αλλά και βελτιώνοντας την αποδοτικότητα των πόρων αυτών και μειώνοντας την παραγωγή αποβλήτων. Σε ό,τι αφορά τα απόβλητα, επιδιώκεται ο ειδικός στόχος της μείωσης της τελικής τους ποσότητας κατά ποσοστό 20% μέχρι το χρονικό ορίζοντα του 2010 και κατά ποσοστό 50% από σήμερα μέχρι το έτος 2050.

Οι εφαρμοστέες δράσεις είναι οι εξής:

- η επεξεργασία της στρατηγικής για τη βιώσιμη διαχείριση των πόρων, με καθορισμό των συγκεκριμένων προτεραιοτήτων και τη μείωση της κατανάλωσης
- η φορολόγηση της χρήσης των πόρων
- η κατάργηση των επιδοτήσεων που προωθούν την υπέρμετρη εκμετάλλευση των πόρων
- η ενσωμάτωση της βασικής αρχής της αποτελεσματικής χρήσης των πόρων στο πλαίσιο της ολοκληρωμένης πολιτικής των προϊόντων, των συστημάτων απονομής του οικολογικού σήματος, των συστημάτων περιβαλλοντικής αξιολόγησης και ούτω καθ' εξής
- η επεξεργασία της στρατηγικής για την ανακύκλωση των αποβλήτων
- η βελτίωση των υφιστάμενων συστημάτων διαχείρισης των αποβλήτων και η πραγματοποίηση επενδύσεων για την ποσοτική και ποιοτική πρόληψη της δημιουργίας τους
- η ενσωμάτωση της προληπτικής πολιτικής αποφυγής των αποβλήτων στο πλαίσιο της ολοκληρωμένης πολιτικής προϊόντων και στην κοινοτική στρατηγική που αφορά τις χημικές ουσίες.
- Η διεθνής συγκυρία

Η ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών πτυχών σε όλους τους τομείς των εξωτερικών σχέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί στόχο του έκτου προγράμματος δράσης για το περιβάλλον. Η πολιτική αυτή λαμβάνει υπόψη της τις προοπτικές της διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και προτείνει τη διεξαγωγή ευρύτατων διαβουλεύσεων με τις διοικητικές αρχές των υποψήφιων για προσχώρηση χωρών σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη, ενώ προτείνει επίσης την αποκατάσταση στενών δεσμών συνεργασίας με τις

ΜΚΟ και με τις επιχειρήσεις των χωρών αυτών. Σε έντονο βαθμό ενθαρρύνεται επίσης η κατάρτιση των διεθνών συμφωνιών που αφορούν τα θέματα του περιβάλλοντος.

Το συμπαγές επιστημονικό υπόβαθρο

Στο έκτο πρόγραμμα προτείνεται η εφαρμογή νέας προσέγγισης για την επεξεργασία των περιβαλλοντικών μέτρων, ούτως ώστε οι ενδιαφερόμενες πλευρές αλλά και το ευρύτερο κοινό να συμμετάσχουν στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό στην επεξεργασία τους. Η προσέγγιση αυτή συνεπάγεται τη διεξαγωγή ενός ευρύτατου διαλόγου και τη συμμετοχή των κύκλων της βιομηχανίας, των ΜΚΟ και των δημόσιων αρχών.

Το πρόγραμμα θα βασισθεί τόσο στις επιστημονικές και οικονομικές αναλύσεις, όσο και στους περιβαλλοντικούς δείκτες. Για να επιτευχθεί ο στόχος αυτός, η Επιτροπή θα επωμισθεί το έργο αυτό σε στενή συνεργασία με τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Περιβάλλοντος.

4 ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΝΟΜΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΔΙΩΞΕΩΝ

4.1 ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Η κατάσταση σήμερα σε ό,τι αφορά την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου στον τομέα του περιβάλλοντος. Εφαρμογή της νομοθεσίας κατά το 2001.

Οι προσφυγές και οι διαδικασίες παράβασης λόγω μη τήρησης του κοινοτικού δικαίου για το περιβάλλον αποτελούν ποσοστό που υπερβαίνει το ένα τρίτο επί των προσφυγών που διαβιβάστηκαν συνολικά στην Επιτροπή το 2001. Ο αριθμός των νέων προσφυγών που καταχωρούνται ετησίως εμφανίζει θεαματική αύξηση από το 1996. Περίπου 600 νέες προσφυγές για περιβαλλοντικά θέματα κατέληξαν στην Επιτροπή το 2001.

Στην παρούσα έκθεση αναφέρονται οι εξής λόγοι για να εξηγηθεί η αύξηση αυτή:

- η συστηματική εξέταση εκ μέρους της Επιτροπής της συμμόρφωσης των εθνικών μέτρων μεταφοράς που ανακοινώνουν τα κράτη μέλη
- τις δυσκολίες των κρατών μελών να τηρήσουν την κοινοτική νομοθεσία λόγω εσωτερικών συνταγματικών ή διοικητικών ρυθμίσεων
- την μεγάλη εμβέλεια της κοινοτικής νομοθεσίας για το περιβάλλον
- την ανυπαρξία ή την έλλειψη αποτελεσματικών μηχανισμών προσφυγής σε εθνικό επίπεδο
- την καλύτερη γνώση της κοινοτικής νομοθεσίας για το περιβάλλον εκ μέρους του κοινού και τη μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση έναντι των προβλημάτων του εν λόγω τομέα.

Όσον αφορά τη μεταφορά του κοινοτικού δικαίου, επιβάλλεται να υπογραμμιστεί ότι έχουν κινηθεί διαδικασίες κατά όλων των κρατών μελών στους τομείς της περιβαλλοντικής νομοθεσίας λόγω μη συμμόρφωσης των μέτρων μεταφοράς. Σε ό,τι αφορά την υλοποίηση, η έκθεση αναφέρει ότι οι προσφυγές, οι αναφορές και οι κοινοβουλευτικές ερωτήσεις ατόμων ή μη κυβερνητικών οργανώσεων αναφέρονται στην πλειοψηφία τους στην κακή εφαρμογή της νομοθεσίας. Οι προσφυγές, που εξακολούθησαν να αυξάνουν κατά το 2001, αφορούν τη διατήρηση της φύσης κατά το ένα τρίτο, τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις κατά το ένα τέταρτο, τα απόβλητα κατά το ένα έκτο και τη ρύπανση του ύδατος κατά το ένα δέκατο.

Πολλά εθνικά δίκαια δεν έχουν ακόμη συμμορφωθεί προς την οδηγία σχετικά με την ελεύθερη πληροφόρηση για θέματα περιβάλλοντος.

Αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων: κινήθηκαν διαδικασίες λόγω μη κοινοποίησης των μέτρων μεταφοράς της οδηγίας για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων δημόσιων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον. Επιπλέον, ορισμένα εθνικά δίκαια θα πρέπει να συμμορφωθούν προς την οδηγία. Πολυάριθμες αναφορές και ερωτήσεις απευθύνθηκαν στο Κοινοβούλιο ενώ παράλληλα υπήρξαν προσφυγές στην Επιτροπή στις οποίες καταγγέλλεται η κακή εφαρμογή της εν λόγω οδηγίας. Κινήθηκαν διαδικασίες λόγω κακής εφαρμογής της αξιολόγησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων κατά το 2001 στο πλαίσιο επιμέρους έργων υποδομής.

Αέρα: πολλές οδηγίες για τον αέρα έπρεπε να μεταφερθούν κατά το 2001. Στο τέλος του 2001, πολλά από τα κράτη μέλη δεν είχαν ακόμη κοινοποιήσει τα εθνικά μέτρα μεταφοράς σχετικά με την οδηγία για την αξιολόγηση και την διαχείριση της ποιότητας του ατμοσφαιρικού αέρα. Αιτιολογημένες γνώμες απευθύνθηκαν σε πολλά κράτη μέλη λόγω των προβλημάτων μη συμμόρφωσης στον τομέα του αέρα.

Νερό: πολλές διαδικασίες παράβασης τελούν υπό εξέλιξη όσον αφορά τις οδηγίες σχετικά με τα επιφανειακά ύδατα που προορίζονται για την παραγωγή νερού που χρησιμοποιείται στα είδη διατροφής. Το αυτό ισχύει για τις οδηγίες που σχετίζονται με την ποιότητα των υδάτων που προορίζονται για ανθρώπινη κατανάλωση, τη ρύπανση που προκαλούν ορισμένες επικίνδυνες ουσίες που καταλήγουν στο υδάτινο περιβάλλον καθώς και σε ό,τι αφορά την οδηγία σχετικά με την ποιότητα των υδάτων κολύμβησης. Το 2001, στο πλαίσιο της τελευταίας αυτής οδηγίας, η Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Σουηδία καταδικάστηκαν

από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Κατά το 2001, κινήθηκαν επίσης διαδικασίες σχετικά με την οδηγία για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων και με την οδηγία σχετικά με την προστασία των υδάτων από την νιτρορρύπανση γεωργικής προέλευσης. Πολλά κράτη μέλη καταδικάστηκαν από το ΔΕΚ στο πλαίσιο της τελευταίας αυτής οδηγίας.

Φύση: κινήθηκαν πολλές διαδικασίες παράβασης κατά το 2001 κατά πολλών από τα κράτη μέλη σε ό,τι αφορά τις οδηγίες για τα πτηνά και το Natura 2000. Ο καθορισμός και η προστασία των τοποθεσιών φυσικού ενδιαφέροντος αποτελούν το κύριο πρόβλημα για την εφαρμογή των οδηγιών αυτών. Τον Σεπτέμβριο του 2001, το ΔΕΚ καταδίκασε τη Γαλλία, την Ιρλανδία και την Γερμανία επειδή δεν διαβίβασαν εντός της τακτής προθεσμίας τις πληροφορίες που απαιτούνται βάσει της οδηγίας Natura 2000.

Θόρυβος: η οδηγία σχετικά με την προσέγγιση των νομοθετικών διατάξεων που σχετίζονται με τις ηχητικές εκπομπές των υλικών που προορίζονται για εξωτερική χρήση στα κτήρια έπρεπε να έχει μεταφερθεί στα εθνικά δίκαια έως τις 3 Ιουλίου 2001. Κινήθηκαν διαδικασίες κατά δέκα τριών κρατών μελών που δεν τήρησαν τις προθεσμίες αυτές. Έντεκα εξ αυτών εξακολουθούσαν να εκκρεμούν στα τέλη του 2001.

Χημικές ουσίες και βιοτεχνολογία: η Επιτροπή κίνησε πολλές διαδικασίες κατά των κρατών μελών επειδή διαβίβασαν μετά την εκπνοή των αντιστοίχως προβλεπόμενων προθεσμιών τα μέτρα μεταφοράς για τις οδηγίες σχετικά με τις χημικές ουσίες που θα έπρεπε να έχουν μεταφερθεί κατά το 2001. Κινήθηκαν επίσης διαδικασίες κατά επτά κρατών μελών λόγω μη κοινοποίησης των μέτρων μεταφοράς.

Απόβλητα: η οδηγία πλαίσιο σχετικά με τα απόβλητα δεν έχει ακόμη μεταφερθεί ορθά σε όλα τα κράτη μέλη. Οι μεγαλύτερες δυσκολίες αφορούσαν τις εναποθέσεις αποβλήτων. Προβλήματα υφίστανται επίσης σε ό,τι αφορά τη μεταφορά της οδηγίας για τα επικίνδυνα απόβλητα. Κινήθηκαν διαδικασίες κατά έντεκα κρατών μελών στο πλαίσιο της οδηγίας για την εναπόθεση των αποβλήτων, που θα έπρεπε να έχει μεταφερθεί πριν τις 16 Ιουλίου 2001. Σε ό,τι αφορά την οδηγία για την επεξεργασία των χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων, έχουν κινηθεί διαδικασίες κατά έντεκα κρατών μελών λόγω μη συμμόρφωσης των νομοθεσιών τους. Πολλές προσφυγές κατέληξαν στο ΔΕΚ λόγω μη κοινοποίησης των μέτρων μεταφοράς που είναι αναγκαία στο πλαίσιο της οδηγίας για την εξάλειψη των PCB και PCT.

Περιβάλλον και βιομηχανία: η οδηγία Seveso II, που αντικαθιστά την οδηγία Seveso I από τον Φεβρουάριο του 2001, θα έπρεπε να έχει μεταφερθεί στο εθνικό δίκαιο πριν τις 3 Φεβρουαρίου 1999. Στο πλαίσιο αυτό έχουν κινηθεί διάφορες διαδικασίες παράβασης. Σε ό,τι αφορά την οδηγία IPPC, εξακολούθησαν οι διαδικασίες που είχαν κινηθεί για την μη κοινοποίηση των μέτρων μεταφοράς το 2001 κατά πολλών από τα κράτη μέλη.

Ακτινοπροστασία: Οι οδηγίες για θέματα ακτινοπροστασίας έπρεπε να έχουν μεταφερθεί πριν τις 13 Μαΐου 2000. Το 2001, κινήθηκαν πολλές διαδικασίες παράβασης κατά πολλών από τα κράτη μέλη που δεν είχαν κοινοποιήσει τα μέτρα για την οριστική μεταφορά στο εθνικό τους δίκαιο των ως άνω οδηγιών.

Δίκτυα εφαρμογής του περιβαλλοντικού δικαίου

Το δεύτερο μέρος της παρούσας έκθεσης αφιερώνεται στο δίκτυο που έχουν δημιουργήσει οι περιβαλλοντικές αρχές των κρατών μελών και η επιτροπή: IMPEL (εφαρμογή και εκτέλεση του περιβαλλοντικού δικαίου). Στόχο εν προκειμένω αποτελεί η εξασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής του περιβαλλοντικού δικαίου, ιδίως σε ό,τι αφορά τις μεγάλες βιομηχανικές διαδικασίες. Προς τούτο, το δίκτυο προωθεί την ανταλλαγή πληροφοριών και πείρας καθώς και την συνοχή των μεθόδων εφαρμογής του περιβαλλοντικού δικαίου, ιδίως σε κοινοτικό επίπεδο καθώς και σε ό,τι αφορά τους ελέγχους εφαρμογής του.

Η παρούσα έκθεση αναλύει τον τρόπο που λειτουργεί σήμερα το δίκτυο και αναφέρεται στις εκθέσεις και τα έργα IMPEL που εγκρίθηκαν κατά το 2000 και 2001. Παράλληλα αναφέρεται το δίκτυο AC-IMPEL, το οποίο επικουρεί τις υποψήφιες χώρες σε ό,τι αφορά την εφαρμογή του κοινοτικού κεκτημένου για θέματα περιβάλλοντος καθώς και του δικτύου INECE που είναι το διεθνές δίκτυο για την εφαρμογή και τον έλεγχο της εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου.

4.2 ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ

Σύμφωνα με οδηγία του Συμβουλίου, της 7 Ιουνίου 1990, καθιερώνεται η εξασφάλιση ελεύθερης πρόσβασης στην πληροφορία σε θέματα περιβάλλοντος, πληροφορία την οποία κατέχουν οι δημόσιες αρχές, καθώς και διάδοση της πληροφορίας και καθορισμός των προϋποθέσεων με τις οποίες η πληροφορία αυτή μπορεί να τύχει ανοικτής πρόσβασης.

Η πρόσβαση στην πληροφορία σε θέματα περιβάλλοντος που κατέχουν οι δημόσιες αρχές αποτελεί πρωταρχική προϋπόθεση για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή και τον έλεγχο του κοινοτικού περιβαλλοντικού δικαίου.

Η ύπαρξη διαφορών στις νομοθεσίες των κρατών μελών, σχετικά με την πρόσβαση στην πληροφορία σε θέματα περιβάλλοντος που κατέχουν οι δημόσιες αρχές, δημιουργεί στους κόλπους της Κοινότητας ανισότητα πρόσβασης στην πληροφορία, καθώς και στους όρους ανταγωνισμού.

Ως πληροφορία σχετική με το περιβάλλον θεωρείται: κάθε διαθέσιμη πληροφορία γραπτής, οπτικής και ακουστικής μορφής ή μηχανογραφικής μορφής, για την κατάσταση των υδάτων, της ατμόσφαιρας, του εδάφους, της πανίδας, της χλωρίδας, του εδάφους και των φυσικών τόπων, καθώς και για τις δράσεις ή τα μέτρα που τα επηρεάζουν ή μπορούν να τα επηρεάσουν καθώς και για τις δράσεις ή τα μέτρα που αποσκοπούν στην προστασία τους (συμπεριλαμβανομένων και των διοικητικών μέτρων και των προγραμμάτων διαχείρισης του περιβάλλοντος).

Οι δημόσιες αρχές θέτουν στη διάθεση κάθε φυσικού ή νομικού προσώπου που το ζητεί, πληροφορίες σχετικά με το περιβάλλον, χωρίς το πρόσωπο αυτό να είναι υποχρεωμένο να αποδείξει ότι έχει σχετικά κάποιο συμφέρον. Τα κράτη μέλη καθορίζουν τις διατυπώσεις σύμφωνα με τις οποίες η περιβαλλοντική πληροφορία γίνεται και στην πράξη προσιτή. Ικανοποίηση αιτήματος παροχής πληροφοριών δίδεται το συντομότερο δυνατόν και το αργότερο μέσα σε δύο μήνες.

Τα κράτη μέλη μπορούν να θέσουν ως όρο για την κοινοποίηση πληροφοριών την πληρωμή κάποιου τέλους το οποίο δεν θα υπερβαίνει ένα λογικό ύψος. Αρνητική απάντηση σε αίτημα παροχής πληροφοριών μπορεί να δοθεί από τα κράτη μέλη, όταν η πληροφορία έχει σχέση με:

- την εμπιστευτικότητα των διαβουλεύσεων των δημοσίων αρχών, τις διεθνείς σχέσεις ή το απόρρητο εθνικής άμυνας
- τη δημόσια ασφάλεια
- τις υποθέσεις που ευρίσκονται ή ευρέθησαν ενώπιον της δικαιοσύνης ή που αποτελούν ή απετέλεσαν αντικείμενο δικαστικής έρευνας (περιλαμβανομένης και της πειθαρχικής έρευνας) ή που απετέλεσαν αντικείμενο προκαταρκτικής ανάκρισης
- το εμπορικό ή βιομηχανικό απόρρητο, συμπεριλαμβανομένης και της πνευματικής ιδιοκτησίας
- την εμπιστευτικότητα των προσωπικών δεδομένων και/ή των προσωπικών φακέλων
- τα στοιχεία που παρασχέθηκαν από τρίτους χωρίς να υπάρχει νομική δέσμευση γι' αυτό
- τα στοιχεία των οποίων η κοινοποίηση θα είχε μάλλον ως αντικείμενο την υποβάθμιση του περιβάλλοντος στο οποίο αναφέρονται.

Αίτημα παροχής πληροφοριών μπορεί να απορριφθεί αν προϋποθέτει την κοινοποίηση στοιχείων ή εγγράφων ημιτελών ή εσωτερικών ανακοινώσεων ή όταν προδήλως το αίτημα είναι υπερβολικό ή διατυπώνεται κατά τρόπο πολύ γενικό. Ανεξάρτητα από τους λόγους, άρνηση κοινοποίησης των ζητούμενων πληροφοριών πρέπει να αιτιολογείται από τις δημόσιες αρχές. Από την οδηγία προβλέπεται ένσταση δικαστικής ή διοικητικής φύσεως έναντι αρνητικής απόφασης, σύμφωνα με την εθνική έννομη τάξη στο θέμα.

Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα ώστε να προσφέρονται στο κοινό γενικές πληροφορίες για την κατάσταση του περιβάλλοντος, με την περιοδική δημοσίευση εμπειριστατωμένων σχετικά εκθέσεων.

Στις 25 Ιουνίου 1998 η Κοινότητα υπέγραψε τη σύμβαση για την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα (αποκαλούμενη σύμβαση του Aarhus). Ενόψει της επικύρωσης της εν λόγω σύμβασης, η κοινοτική νομοθεσία θα πρέπει να ευθυγραμμισθεί με αυτή.

Η παρούσα οδηγία επιδιώκει την επίτευξη της ευθυγράμμισης αυτής, επεκτείνει το επίπεδο πρόσβασης στην πληροφορία που προβλέπεται από την οδηγία 90/313/ΕΚ την οποία και καταργεί από τις 14 Φεβρουαρίου 2005. Στόχος της είναι επίσης η συστηματική διάθεση και διάδοση των περιβαλλοντικών πληροφοριών στο κοινό. Οι πληροφορίες αυτές περιλαμβάνουν τουλάχιστον:

- τις διεθνείς συνθήκες, συμβάσεις και συμφωνίες, την κοινοτική, εθνική, περιφερειακή ή τοπική νομοθεσία σχετικά με το περιβάλλον·
- τις περιβαλλοντικές πολιτικές, τα περιβαλλοντικά προγράμματα και σχέδια·
- τις εκθέσεις σχετικά με την κατάσταση του περιβάλλοντος (που δημοσιεύονται τουλάχιστον ανά τετραετία)·
- τα δεδομένα που αφορούν δραστηριότητες οι οποίες επηρεάζουν το περιβάλλον·
- τις περιβαλλοντικές άδειες και συμφωνίες·
- τις μελέτες του αντίκτυπου στο περιβάλλον και τις αξιολογήσεις των κινδύνων.

Τα κράτη μέλη φροντίζουν ώστε οι δημόσιες αρχές να παρέχουν τις περιβαλλοντικές πληροφορίες που κατέχουν οι ίδιες ή άλλοι για λογαριασμό τους σε όποιον υποβάλλει σχετική αίτηση και χωρίς ο αιτών να οφείλει να επικαλεσθεί οιοδήποτε συμφέρον. Μεριμνούν επίσης ώστε:

- οι υπάλληλοι να βοηθούν το κοινό στην αναζήτηση πρόσβασης σε πληροφορίες·
- οι κατάλογοι των αρχών να είναι προσιτοί στο κοινό·
- να ασκείται αποτελεσματικά το δικαίωμα πρόσβασης στην περιβαλλοντική πληροφόρηση.

Τα κράτη μέλη οφείλουν να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε οι πληροφορίες που κατέχουν οι δημόσιες αρχές σχετικά με άμεση απειλή για την υγεία ή το περιβάλλον, να γνωστοποιούνται αμέσως στο κοινό που ενδέχεται να θιγεί.

Οι πληροφορίες παρέχονται στον αιτούντα το αργότερο εντός ενός μηνός από την παραλαβή της αίτησης. Σε περίπτωση που η προθεσμία αυτή δεν είναι δυνατόν να τηρηθεί λόγω της πολυπλοκότητας ή του όγκου των αιτουμένων πληροφοριών, παρέχεται δίμηνη προθεσμία από την ημερομηνία παραλαβής της αίτησης.

Οι πληροφορίες των δημόσιων αρχείων και καταλόγων μπορούν να εξετάζονται δωρεάν επιτόπου. Ωστόσο, οι δημόσιες αρχές δύνανται να επιβάλλουν τέλη για την παροχή των πληροφοριών, το ύψος των οποίων πρέπει να κυμαίνεται σε λογικά επίπεδα.

Σε περίπτωση που υποβάλλεται αίτηση για την παροχή πληροφοριών υπό συγκεκριμένη μορφή, η δημόσια αρχή διευκολύνει την παροχή τους υπό τη μορφή αυτή, εκτός εάν έχουν δημοσιευθεί, ή εάν η αρχή έχει σοβαρούς λόγους για να τις δημοσιεύσει υπό άλλη μορφή. Στην περίπτωση αυτή οι λόγοι για τους οποίους απορρίπτεται το σχετικό αίτημα γνωστοποιούνται στον αιτούντα ενός προθεσμίας ενός μηνός. Οι αρχές καταβάλλουν κάθε προσπάθεια ώστε οι πληροφορίες να διατηρούνται υπό μορφή που να επιτρέπει την εύκολη πρόσβαση και αναπαραγωγή με ηλεκτρονικά μέσα, να είναι ενημερωμένες, συγκρίσιμες και ακριβείς.

Οι αιτήσεις παροχής πληροφοριών είναι δυνατόν να απορριφθούν (απευθύνοντας γραπτή ή ηλεκτρονική αιτιολογημένη κοινοποίηση στον αιτούντα εντός προθεσμίας ενός μηνός) όταν:

- η αρμόδια αρχή δεν κατέχει την αιτούμενη πληροφορία. Οφείλει ωστόσο, εφόσον το γνωρίζει, να γνωστοποιήσει στον αιτούντα την αρχή που κατέχει την πληροφορία·
- η αίτηση είναι παράλογη·

- η αίτηση διατυπώνεται κατά τρόπο υπερβολικά αόριστο. Η αρχή οφείλει ωστόσο να παροτρύνει και να βοηθήσει τον αιτούντα να τη διατυπώσει με ακριβέστερο τρόπο·
- η αιτούμενη πληροφορία αφορά στοιχεία των οποίων η επεξεργασία δεν έχει ολοκληρωθεί·
- η αίτηση αφορά εσωτερικές ανακοινώσεις·
- η διάδοση των πληροφοριών ενδέχεται να θίξει τον εμπιστευτικό χαρακτήρα των συζητήσεων των δημοσίων αρχών, ή ζητημάτων εμπορικής ή βιομηχανικής φύσεως ή τη δημόσια ασφάλεια ή την εθνική άμυνα, την εύρυθμη λειτουργία της δικαιοσύνης, τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, τον εμπιστευτικό χαρακτήρα των προσωπικών δεδομένων, τα συμφέροντα του προσώπου που παρέχει τις πληροφορίες οικειοθελώς ή την προστασία του περιβάλλοντος.

Εφόσον πρόκειται για πληροφορίες σχετικά με εκπομπές στο περιβάλλον, τα κράτη μέλη δεν δύνανται να προβλέψουν την απόρριψη αιτήσεως δυνάμει των εξαιρέσεων που αφορούν τον εμπιστευτικό χαρακτήρα των συζητήσεων των δημοσίων αρχών, τον εμπιστευτικό χαρακτήρα των εμπορικών ή βιομηχανικών πληροφοριών, τον εμπιστευτικό χαρακτήρα προσωπικών δεδομένων, τα συμφέροντα ή την προστασία των προσώπων που παρείχαν οικειοθελώς τις αιτούμενες πληροφορίες και, την προστασία του περιβάλλοντος στο οποίο αναφέρονται οι πληροφορίες αυτές.

Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι αιτούντες που θεωρούν ότι η αίτησή τους δεν αντιμετωπίστηκε σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στις διατάξεις της παρούσας οδηγίας να δύνανται να κινήσουν ταχεία και μη δαπανηρή διαδικασία διοικητικής επανεξέτασης και προσφυγής ενώπιον ανεξάρτητης αρχής.

4.3 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΜΕ ΤΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Μετά από πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου προτείνονται μέτρα για την εξασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου για την προστασία του περιβάλλοντος. Καθορισμός ελαχίστου συνόλου στοιχείων των ποινικών παραβάσεων.

Το Συμβούλιο Δικαιοσύνης και Εσωτερικών υποθέσεων, ανησυχώντας για την αύξηση των παραβάσεων εις βάρος του περιβάλλοντος, είχε αναγνωρίσει την αναγκαιότητα να καθιερωθεί κοινοτικό κεκτημένο για να καταπολεμηθεί η περιβαλλοντική εγκληματικότητα. Στις 11 Φεβρουαρίου του 2000, η Δανία υπέβαλε πρωτοβουλία για την καθιέρωση αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας για την καταπολέμηση των σοβαρών παραβάσεων εις βάρος του περιβάλλοντος. Με την παρούσα πρόταση η Επιτροπή αποσκοπεί στην καθιέρωση των ελάχιστων κανόνων προστασίας του περιβάλλοντος.

Τα κράτη μέλη θα πρέπει να ποινικοποιούν κάθε συμπεριφορά εκ προθέσεως ή εκ σοβαρής αμελείας, που παραβιάζει τις κοινοτικές διατάξεις που αποσκοπούν στην προστασία του περιβάλλοντος. Στο παράρτημα της παρούσας πρότασης περιλαμβάνεται πλήρης κατάλογος των κοινοτικών πράξεων που θα περιέχει μεταξύ άλλων τις διατάξεις σχετικά με:

- τη μη επιτρεπόμενη απόρριψη ορισμένων ουσιών (υδρογονανθράκων, ορυκτελαίων και λυμάτων στο νερό καθώς και την εκπομπή ορισμένης ποσότητας επικίνδυνων ουσιών στην ατμόσφαιρα, στο έδαφος ή το νερό,
- την επεξεργασία, τη μεταφορά, την αποθήκευση, την καταστροφή των επικίνδυνων αποβλήτων,
- την απόρριψη αποβλήτων στο έδαφος ή στο νερό και την καταχρηστική εκμετάλλευση ενός χώρου υγειονομικής ταφής,
- την κατοχή, τη θήρα και το εμπόριο ζωικών και φυτικών προστατευόμενων ειδών,
- την υποβάθμιση του προστατευόμενου οικοτόπου,
- το εμπόριο ουσιών που καταστρέφουν το στρώμα του όζοντος.

Οι ποινικές κυρώσεις θα πρέπει να είναι αποτελεσματικές, ανάλογες και αποτρεπτικές. Θα εφαρμόζονται σε περίπτωση παραβίασης των κοινοτικών διατάξεων καθώς και συνενοχής ή προτροπής στη βία. Επίσης σε περιπτώσεις σοβαρών παραβάσεων, θα πρέπει να στερείται η ελευθερία των φυσικών προσώπων. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να προβλέψουν τις διάφορες εφαρμοστέες ποινές στα φυσικά και νομικά πρόσωπα, οι οποίες θα είναι μεταξύ άλλων: τα πρόστιμα, η απαγόρευση δημοσίων επιδοτήσεων, η μόνιμη ή έκτακτη απαγόρευση άσκησης εμπορικών δραστηριοτήτων, η αναγκαστική εκκαθάριση.

4.4 ΣΟΒΑΡΕΣ ΠΑΡΑΒΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΒΛΑΠΤΟΥΝ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Έχοντας υπόψη το ανησυχητικό φαινόμενο των σοβαρών παραβάσεων που επιφέρουν βλάβες στο περιβάλλον, το Συμβούλιο επιθυμεί να το προστατεύσει στο ποινικό επίπεδο, να ενισχύσει τις ανταλλαγές πληροφοριών μεταξύ των κρατών μελών και να καθιερώσει μια πραγματική συνεργασία μεταξύ των εθνικών αρχών. Η απόφαση-πλαίσιο εμπνέεται από τη σύμβαση του 1998 του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία του περιβάλλοντος από το ποινικό δίκαιο.

Οι σοβαρές παραβάσεις κατά του περιβάλλοντος συνίστανται σε πράξεις που προξενούν ή ενδέχεται να προξενήσουν σημαντικές ζημιές στο περιβάλλον με:

- τη ρύπανση του αέρα, του νερού, του εδάφους και του υπεδάφους
- την αποθήκευση ή την καταστροφή αποβλήτων ή ανάλογων ουσιών.

Ως επιβαρυντικό περιστατικό εκλαμβάνεται το γεγονός ότι η πράξη δεν διαπράττεται στο πλαίσιο της συνήθους άσκησης νόμιμης δραστηριότητας καθώς και το ότι η παράβαση είναι μεγάλης εκτάσεως ή έχει ως αποτέλεσμα ή ως σκοπό την απόκομιση οικονομικού πλεονεκτήματος.

Για την τήρηση της έκτασης της παράβασης λαμβάνεται υπόψη ο συστηματικός και ο εκ προμελέτης χαρακτήρα της ή αν πρόκειται για απόπειρα απόκρυψης περιστατικών με αποτέλεσμα την επιδείνωση των ζημιών.

Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε το ποινικό τους δίκαιο να προβλέπει αποτελεσματικές, ανάλογες και αποτρεπτικές κυρώσεις για τις σοβαρές παραβάσεις που διαπράττονται κατά του περιβάλλοντος καθώς και τη δυνατότητα έκδοσης. Τα νομικά πρόσωπα πρέπει επίσης να υπέχουν ποινική ευθύνη γι' αυτόν τον τύπο παράβασης.

Πρέπει να είναι δυνατή η κατάσχεση και δήμευση των αντικειμένων του εγκλήματος και των προϊόντων των παραβάσεων αυτών. Γενικά, οι παραβάσεις καλύπτονται από τις αρχές που καθορίζονται στη σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης, της 8ης Νοεμβρίου 1990, σχετικά με το ξέπλυμα χρήματος, την ανίχνευση, την κατάσχεση και τη δήμευση των προϊόντων του εγκλήματος.

Τα πρόσωπα που αναγνωρίζονται ένοχοι σοβαρής παράβασης κατά του περιβάλλοντος, στερούνται ή εκπίπτουν του δικαιώματος άσκησης δραστηριότητας για την οποία απαιτείται επίσημη άδεια εφόσον υπάρχει ο κίνδυνος να επωφεληθούν της καταστάσεως. Ομοίως, όταν είναι αναγκαίο, ο ένοχος μπορεί να εκπέσει του δικαιώματος άσκησης της δραστηριότητάς του ή ανάληψης ορισμένων ευθυνών (ιδρυτής, διευθυντής ή μέλος του διοικητικού συμβουλίου εταιρείας ή ορισμένων οργανισμών). Τέλος, πρέπει να προβλεφθούν κανόνες όσον αφορά την αποκατάσταση των ζημιών.

Οι εθνικές αρχές διαθέτουν εξουσίες και μεθόδους για τη διεξαγωγή των ερευνών και την κίνηση των διώξεων σε περιπτώσεις παραβάσεων που διαπράττονται:

- στην επικράτειά τους, συμπεριλαμβανομένων των πλοίων που έχουν νηολογηθεί με τη σημαία του κράτους τους,
- από υπήκοο ή μόνιμο κάτοικό τους,
- από νομικό πρόσωπο που έχει την έδρα του στο έδαφός τους.

Κάθε κράτος μέλος εξασφαλίζει το συντονισμό των αρμόδιων εθνικών αρχών για την καταπολέμηση τέτοιου είδους παραβάσεων. Επίσης, συνεργάζεται με τα λοιπά κράτη μέλη

κατά τη διεξαγωγή των ερευνών και των διώξεων. Η εξέταση των δικαστικών παραγγελιών πρέπει να είναι ταχεία γι' αυτό το είδος παραβάσεων και η δικαστική συνεργασία αποτελεσματική. Στο μέτρο του δυνατού, τα κράτη μέλη παρέχουν αμοιβαία συνδρομή, διαβιβάζουν αυθόρμητα τις πληροφορίες που είναι χρήσιμες σε άλλο κράτος σε περίπτωση διώξεων ή ανακριτικών εργασιών καθώς και για τη λήψη μέτρων εξυγίανσης ή πρόληψης.

Με στόχο τη διευκόλυνση του συντονισμού και των ανταλλαγών, σε κάθε κράτος μέλος καθορίζονται ένα ή περισσότερα σημεία επαφής. Επί του παρόντος, η Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου έχει αναλάβει τη διαχείριση ενός καταλόγου των εν λόγω σημείων επαφής καθώς και ενός ευρετηρίου των δεξιοτήτων και των γνώσεων που είναι ειδικευμένες στον τομέα της καταπολέμησης των σοβαρών παραβάσεων κατά του περιβάλλοντος. Πάντως, η ευθύνη αυτή προβλέπεται να ανατεθεί στην Ευροπόλ αν η υπηρεσία αυτή καταστεί αρμόδια για θέματα παραβάσεων κατά του περιβάλλοντος.

5 ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) είναι μια οικογένεια ευρωπαϊκών δημοκρατικών χωρών, οι οποίες έχουν δεσμευτεί να συνεργάζονται για την ειρήνη και την ευημερία. Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν είναι ένα κράτος που επιδιώκει να αντικαταστήσει τα υπάρχοντα κράτη και είναι μεγαλύτερη από κάθε άλλο διεθνή οργανισμό. Η ΕΕ είναι όντως μοναδική. Τα κράτη μέλη της έχουν θεσπίσει κοινά θεσμικά όργανα στα οποία εκχωρούν ορισμένες εξουσίες τους, έτσι ώστε να μπορούν να λαμβάνονται δημοκρατικές αποφάσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο για συγκεκριμένα θέματα κοινού ενδιαφέροντος. Αυτή η από κοινού άσκηση της εθνικής κυριαρχίας καλείται επίσης «Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση».

Οι ιστορικές ρίζες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ανάγονται στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Η ιδέα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης σχεδιάστηκε για να μπορεί να αποτραπεί η επανάληψη ενός παρόμοιου αιματηρού και καταστροφικού πολέμου. Η ιδέα αυτή διατυπώθηκε για πρώτη φορά από τον Γάλλο υπουργό Εξωτερικών Robert Schuman σε ομιλία του στις 9 Μαΐου 1950. Η ημερομηνία αυτή, η οποία θεωρείται η γενέθλιος ημερομηνία της σημερινής ΕΕ, γιορτάζεται κάθε χρόνο σαν Ημέρα της Ευρώπης.

Η ΕΕ έχει πέντε θεσμικά όργανα έκαστο των οποίων έχει συγκεκριμένες αρμοδιότητες:

1. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (το οποίο εκλέγεται από τους πολίτες των κρατών μελών)
2. Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (το οποίο εκπροσωπεί τις κυβερνήσεις των κρατών μελών)
3. Ευρωπαϊκή Επιτροπή (κινητήριοι δύναμη και εκτελεστικό όργανο)
4. Ευρωπαϊκό Δικαστήριο (διασφαλίζει την τήρηση του δικαίου)
5. Ελεγκτικό Συνέδριο (ελέγχει τη χρηστή και νόμιμη διαχείριση του προϋπολογισμού της ΕΕ).

Τα ανωτέρω θεσμικά όργανα συμπληρώνονται από πέντε άλλα σημαντικά όργανα:

1. Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (εκφράζει τις απόψεις των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών σε οικονομικά και κοινωνικά θέματα)
2. Επιτροπή των Περιφερειών (εκφράζει τις απόψεις των περιφερειακών και τοπικών αρχών)
3. Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (αρμόδια για τη νομισματική πολιτική και τη διαχείριση του ευρώ)
4. Ευρωπαϊός Διαμεσολαβητής (ασχολείται με τις καταγγελίες πολιτών για περιπτώσεις κακοδιοίκησης από όργανο ή υπηρεσία της ΕΕ)
5. Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων της ΕΕ με τη χρηματοδότηση επενδυτικών σχεδίων)

Το σύστημα συμπληρώνεται με ορισμένους άλλους φορείς και υπηρεσίες.

Το κράτος δικαίου είναι ουσιαστικής σημασίας για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Όλες οι αποφάσεις και οι διαδικασίες της ΕΕ απορρέουν από τις συνθήκες οι οποίες έχουν κυρωθεί από όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ.

Αρχικά, η ΕΕ αποτελείτο από έξι μόνο χώρες: το Βέλγιο, τη Γερμανία, τη Γαλλία, την Ιταλία, το Λουξεμβούργο και τις Κάτω Χώρες. Το 1973, προσχώρησαν η Δανία, η Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο, το 1981 η Ελλάδα, το 1986, η Ισπανία και η Πορτογαλία και, το 1995, η Αυστρία, η Φινλανδία και η Σουηδία. Το 2004 θα πραγματοποιηθεί η μεγαλύτερη ποτέ διεύρυνση με την ένταξη 10 νέων κρατών.

Στα πρώτα χρόνια της ΕΕ, το μεγαλύτερο μέρος της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών αφορούσε το εμπόριο και τα οικονομικά θέματα. Σήμερα όμως η ΕΕ ασχολείται με πολλά άλλα θέματα που επηρεάζουν άμεσα την καθημερινή μας ζωή, όπως τα δικαιώματα των

πολιτών και η διασφάλιση της ελευθερίας, της ασφάλειας και της δικαιοσύνης, η δημιουργία απασχόλησης, η περιφερειακή ανάπτυξη, η προστασία του περιβάλλοντος, η προώθηση των θετικών επιπτώσεων της παγκοσμιοποίησης.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση προσέφερε μισό αιώνα σταθερότητας, ειρήνης και ευημερίας. Συνέβαλε στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, στην οικοδόμηση ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς, δημιούργησε το ενιαίο ευρωπαϊκό νόμισμα, το ευρώ και ενίσχυσε τη φωνή της Ευρώπης στον κόσμο.

Η ενότητα μέσα από τη διαφορετικότητα: Η Ευρώπη είναι μια ήπειρος με πολλές διαφορετικές παραδόσεις και γλώσσες, αλλά και με κοινές αξίες. Η ΕΕ προασπίζει αυτές τις αξίες. Προωθεί τη συνεργασία μεταξύ των λαών της Ευρώπης, επιδιώκοντας την ενότητα, ενώ συγχρόνως διαφυλάσσει τη διαφορετικότητα και διασφαλίζει ότι οι αποφάσεις θα λαμβάνονται όσο το δυνατόν πλησιέστερα στους πολίτες.

Στο πλαίσιο των αυξανόμενων αλληλοεπιδράσεων που χαρακτηρίζουν τον 21ο αιώνα, κάθε Ευρωπαίος πολίτης θα πρέπει να συνεργάζεται με πολίτες άλλων χωρών σε ένα πνεύμα φιλοπραγμοσύνης, ανοχής και αλληλεγγύης.

5.2 ΟΙ ΜΕΓΑΛΕΣ ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΦΑΣΕΙΣ

Η Ευρωπαϊκή ιδέα, προτού συγκεκριμενοποιηθεί σε ένα πραγματικό πολιτικό σχέδιο και καταστεί ένας διαρκής στόχος της κυβερνητικής πολιτικής των κρατών μελών, παρέμεινε περιορισμένη στον κύκλο των οραματιστών και των φιλοσόφων. Η προοπτική των Ηνωμένων Πολιτειών της Ευρώπης, κατά τη διατύπωση του Βίκτορα Ουγκώ, αντιστοιχούσε σ' ένα ανθρωπιστικό και ειρηνιστικό ιδανικό το οποίο διέψευσαν βίαια οι τραγικές συγκρούσεις που συνέτριψαν την ήπειρο στη διάρκεια του πρώτου μισού του 20ού αιώνα. Χρειάστηκαν οι προβληματισμοί που ανέπτυξαν τα κινήματα αντίστασης ενάντια στον ολοκληρωτισμό κατά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, για να αναδυθεί η έννοια μιας οργάνωσης της ηπείρου ικανής να ξεπεράσει τους εθνικούς ανταγωνισμούς. Ο Altiero Spínelli, ιταλός φεντεραλιστής, και ο Jean Monnet, εμπνευστής του σχεδίου Schuman που το 1950 δημιούργησε την πρώτη Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ), είναι οι πρωτεργάτες της κοινοτικής ολοκλήρωσης: το ομοσπονδιακό σχέδιο που στηριζόταν στο διάλογο και τη σχέση συμπληρωματικότητας μεταξύ των τοπικών, περιφερειακών, εθνικών και ευρωπαϊκών αρχών, το φονξιοναλιστικό σχέδιο, που είχε ως άξονα την προοδευτική μεταβίβαση τμημάτων της κυριαρχίας από το εθνικό στο κοινοτικό επίπεδο. Αμφότερες οι θέσεις συγκλίνουν σήμερα στην πεποίθηση ότι, παράλληλα με τις εθνικές και περιφερειακές εξουσίες, πρέπει να υπάρχει μια ευρωπαϊκή εξουσία η οποία θα στηρίζεται σε δημοκρατικά και ανεξάρτητα όργανα, ικανά να διαχειρίζονται τους τομείς για τους οποίους η κοινή δράση αποδεικνύεται αποτελεσματικότερη από τη μεμονωμένη δράση των κρατών. Και οι τομείς αυτοί είναι: η εσωτερική αγορά, το νόμισμα, η οικονομική και κοινωνική συνοχή, η εξωτερική πολιτική και η ασφάλεια.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση του σήμερα είναι το αποτέλεσμα των προσπάθειών που κατέβαλαν από το 1950 οι υποστηρικτές της κοινοτικής Ευρώπης. Αποτελεί την πλέον προηγμένη οργάνωση πολυτομεακής ολοκλήρωσης, η οποία έχει ως προορισμό να δρα επίσης και στους τομείς της οικονομίας, των κοινωνικών θεμάτων, της πολιτικής, των δικαιωμάτων των πολιτών και των εξωτερικών σχέσεων των δεκαπέντε κρατών μελών της. Η Συνθήκη του Παρισιού που ιδρύει το 1951 την ΕΚΑΧ και η Συνθήκη της Ρώμης που δημιουργεί το 1957 την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (Ευρατόμ), οι οποίες τροποποιήθηκαν το 1986 από την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη και το 1992 από την συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, που εγκρίθηκε στο Μάαστριχ, αποτελούν τις θεσμικές βάσεις που δημιουργούν μεταξύ των κρατών μελών νομικούς δεσμούς που υπερβαίνουν τις συμβατικές σχέσεις μεταξύ κυρίαρχων κρατών. Η Ευρωπαϊκή Ένωση παράγει η ίδια μια νομοθεσία η οποία εφαρμόζεται άμεσα στους ευρωπαίους πολίτες και δημιουργεί ειδικά δικαιώματα προς όφελος τους. Περιορισμένη στο πρώτο της επίτευγμα, το άνοιγμα της κοινής αγοράς άνθρακα και χάλυβα μεταξύ των έξι ιδρυτικών κρατών (Γαλλία, Γερμανία, Βέλγιο, Κάτω Χώρες, Λουξεμβούργο, Ιταλία), η κοινότητα υπήρξε καταρχήν ένα εγχείρημα ειρήνης εφόσον κατάφερε να συνενώσει σε ένα θεσμικό σύνολο, που διέπεται από την αρχή της ισότητας, τους νικητές και τους ηττημένους του τελευταίου ενδοευρωπαϊκού πολέμου.

Από το 1957, εφόσον το σχέδιο για τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού στρατού προσέκρουσε το 1954 στην άρνηση κύρωσης εκ μέρους της γαλλικής εθνοσυνέλευσης, τα έξι κράτη μέλη αποφασίζουν να οικοδομήσουν μια οικονομική Κοινότητα βασισμένη στην ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων, υπηρεσιών και εργαζομένων. Την 1η Ιουλίου 1968, καταργούνται πλήρως οι βιομηχανικοί δασμοί, και οι κοινές πολιτικές, κυρίως η γεωργική και η εμπορική πολιτική, εφαρμόζονται στη διάρκεια της δεκαετίας.

Οι επιτυχίες των Έξι πείθουν το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Δανία και την Ιρλανδία να προσχωρήσουν κατόπιν επίπονων διαπραγματεύσεων στις οποίες η Γαλλία του στρατηγού Ντε Γκώλ προέβαλε δύο φορές, το 1961 και το 1967, το δικαίωμα αρνησικυρίας της. Η πρώτη διεύρυνση, που αύξησε το 1973 τα μέλη της Κοινότητας από έξι σε εννέα, πραγματοποιείται από κοινού με μια εμβάθυνση του έργου της μέσω της εφαρμογής νέων πολιτικών (κοινωνική, περιφερειακή, περιβαλλοντική).

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1970, επεβλήθη η ανάγκη της σύγκλισης των οικονομιών και της νομισματικής ένωσης, ενώ η αναστολή της μετατρεψιμότητας του δολαρίου σε χρυσό εγκαινίασε μια εποχή μεγάλης διεθνούς νομισματικής αστάθειας, η οποία επιδεινώθηκε από τις επιπτώσεις των πετρελαϊκών κρίσεων του 1973 και 1979. Η θέσπιση, το 1979, του ευρωπαϊκού συστήματος συνέβαλε στη σταθεροποίηση των συναλλαγματικών σχέσεων και στη χάραξη εκ μέρους των κρατών μελών αυστηρών πολιτικών που τους επιτρέπουν να διατηρούν μεταξύ τους τις σχέσεις αλληλεγγύης και την πειθαρχία ενός ανοιχτού οικονομικού χώρου. Το 1981 και 1986, οι προσχωρήσεις της Ελλάδας, της Ισπανίας και της Πορτογαλίας ενδυναμώνουν τη νότια πτέρυγα της κοινότητας, καθιστώντας περισσότερο επιτακτική την εφαρμογή διαρθρωτικών προγραμμάτων που αποσκοπούν στο να μειώσουν τις ανισότητες όσον αφορά την οικονομική ανάπτυξη μεταξύ των Δώδεκα. Παράλληλα, η Κοινότητα εδραιώνεται σε διεθνές επίπεδο, ενδυναμώνοντας τις συμβατικές σχέσεις που διατηρεί με τις χώρες του νοτίου τμήματος της Μεσογείου και τις χώρες της Καραϊβικής και του Ειρηνικού που συνεργάζονται βάσει των διαδοχικών Συμβάσεων Λομέ (1975-1989: Λομέ I, II, III, IV).

Από την 1η Ιανουαρίου 1995, τρία νέα κράτη προσχωρούν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Αυστρία, η Φινλανδία και η Σουηδία εμπλουτίζουν την Ένωση με την ιδιαιτερότητα τους και της παρέχουν νέες διαστάσεις στην καρδιά της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης. Η Ένωση, πρώτη εμπορική δύναμη στον κόσμο, αρχίζει να διαθέτει τα μέσα που της επιτρέπουν να μένει στη διεθνή σκηνή. Θέτει στόχο την εφαρμογή κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας. Ο «ευρωπαϊσμός», που ενέσκηψε στις αρχές της δεκαετίας του 1980, ενισχυόμενος τόσο από τις επιπτώσεις της διεθνούς οικονομικής κρίσης όσο και από τις επίπονες εσωτερικές συνομιλίες σχετικά με την κατανομή των δημοσιονομικών βαρών, παραχωρεί τη θέση του, από το 1984, σε νέες ελπίδες ανάκαμψης του ευρωπαϊκού δυναμικού. Βάσει ενός Λευκού Βιβλίου, που υπέβαλε το 1985 η Επιτροπή υπό την προεδρία του Ζάκ Ντελόρ, η Κοινότητα αποφασίζει να ολοκληρώσει την οικοδόμηση της μεγάλης εσωτερικής αγοράς μέχρι την 1η Ιανουαρίου 1993. Αυτή η ημερομηνία ορόσημο και οι νομοθετικές διατάξεις που κατέστησαν δυνατή τη συγκεκριμενοποίηση ενός τόσο φιλόδοξου στόχου επιβεβαιώθηκαν στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, που υπεγράφη τον Φεβρουάριο του 1986 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιουλίου 1987.

Η πτώση του τείχους του Βερολίνου, ακολουθούμενη από την γερμανική ενοποίηση στις 3 Οκτωβρίου 1990, και ο εκδημοκρατισμός των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, που ελευθερώθηκαν από την κηδεμονία της Σοβιετικής Ένωσης η οποία αυτοδιαλύθηκε τον Δεκέμβριο του 1991, μεταμορφώνουν ουσιαστικά την πολιτική δομή της ηπείρου. Τα κράτη μέλη ξεκίνησαν μια διαδικασία εμβάθυνσης της Ένωσης τους, διαπραγματευόμενοι μια νέα Συνθήκη, οι κατευθυντήριες γραμμές της οποίας καθορίζονται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Μάαστριχ, στις 9 και 10 Δεκεμβρίου 1991.

Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, άρχισε να ισχύει την 1η Νοεμβρίου 1993. Από την ημερομηνία αυτή η Ευρωπαϊκή Κοινότητα μετονομάζεται και αρχίζει να εξελίσσεται σε Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί την συνέχεια της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, βασίζεται σε αυτήν, στις πολιτικές της και στο θεσμικό της σύστημα, με τις αλλαγές που επιφέρει η συνθήκη του Μάαστριχ.

Το σημαντικότερο χαρακτηριστικό της, όμως, είναι ότι προσθέτει δύο νέους καίριους τομείς κοινής δράσης των "δεκαπέντε": την Πολιτική Ένωση και την Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ONE).

Με τη Συνθήκη του Μάαστριχ η Κοινότητα αποκτά περισσότερες αρμοδιότητες, μπορεί να λειτουργεί αποτελεσματικότερα και οι αποφάσεις λαμβάνονται όσο το δυνατόν πιο κοντά στους πολίτες, σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας. Με επίκεντρο τον Ευρωπαϊό πολίτη, η νέα Συνθήκη επιχειρεί να δημιουργήσει το πλαίσιο μιας αποτελεσματικότερης κοινής δράσης με περισσότερη δημοκρατία και διαφάνεια.

Στον Ευρωπαϊό πολίτη χορηγούνται ευρωπαϊκά δικαιώματα. Ο δημοκρατικός έλεγχος αυξάνεται παραχωρώντας στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο περισσότερες αρμοδιότητες. Στα όργανα της Κοινότητας προστίθεται η "Επιτροπή των Περιφερειών".

Η Ένωση δεσμεύτηκε και προχώρησε στη δημιουργία της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ONE), με κοινό ευρωπαϊκό νόμισμα, η οποία τέθηκε σε εφαρμογή το 1999. Παίρνει όλες τις απαραίτητες αποφάσεις και μέτρα για την καθιέρωση Κοινή Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ).

Ο στόχος της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής τη δεσμεύει κατά προτεραιότητα, επιβάλλοντας πρόσθετα μέτρα για την ανάπτυξη των κρατών και περιφερειών της που μειονεκτούν (Β' Πακέτο Ντελόρ και Πακέτο Σαντέρ).

Οι νέες αρμοδιότητες της Ένωσης αφορούν στους τομείς της προστασίας του καταναλωτή, της υγείας των διευρωπαϊκών δικτύων (μεταφορές, τηλεπικοινωνίες, μεταφορά ενέργειας), βιομηχανικής πολιτικής, εκπαίδευσης, πολιτισμού, και εντατικοποίησης της προστασίας του περιβάλλοντος, της έρευνας και της ανάπτυξης, της κοινωνικής πολιτικής και της συνεργασίας στον τομέα της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων.

Η Ένωση σέβεται την εθνική ταυτότητα των κρατών μελών της, την ιστορία, τον πολιτισμό και τις παραδόσεις τους. Η ιστορικά διαμορφωμένη πολιτισμική πολυμορφία των κρατών μελών και περιφερειών προστατεύεται και ενισχύεται.

Ικανή λοιπόν να αποφασίζει και να ενεργεί, η Ένωση έχει ως μοναδική πλέον επιλογή να προωθήσει ακόμη περισσότερο την αποτελεσματικότητα και ταυτόχρονα δημοκρατική οργάνωση. Χωρίς την ενδυνάμωση των δομών της και τον εξορθολογισμό των μηχανισμών λήψης αποφάσεων, η Ένωση θα κινδυνεύει να διαλυθεί ή να παραλύσει. Συνεπώς, η «Μεγάλη Ευρώπη» που κυοφορείται από τον Ατλαντικό μέχρι τα Ουράλια, θα καταστεί μια οργανωμένη δύναμη μόνον εφόσον διαρθρωθεί γύρω από ένα πυρήνα σταθερό και ικανό να εκφράζεται με μια φωνή για τις διεθνείς υποθέσεις.

Μισός σχεδόν αιώνας ευρωπαϊκής οικοδόμησης σημάδεψε βαθιά την ιστορία της ηπείρου και τη νοοτροπία των κατοίκων της επιπλέον δε, μετέβαλε τις ισορροπίες της εξουσίας. Οι κυβερνήσεις των κρατών μελών, στα πλαίσια των οποίων συνυπάρχουν όλες οι πολιτικές τάσεις, γνωρίζουν ότι έχει περάσει πλέον η εποχή της απόλυτης εθνικής κυριαρχίας και ότι μόνον η συνένωση των δυνάμεων και το όραμα ενός «εφεξής κοινού πεπρωμένου», σύμφωνα με την έκφραση του Ρόμπερτ Σούμαν, θα επιτρέψουν στα παλαιά έθνη να συνεχίσουν την οικονομική και κοινωνική πρόοδο και να διατηρήσουν την επιρροή τους στον κόσμο.

Η κοινοτική μέθοδος, που βασίζεται στον μόνιμο διάλογο μεταξύ των εθνικών συμφερόντων και του κοινού συμφέροντος, σεβόμενη τις εθνικές ιδιαιτερότητες και κατοχυρώνοντας ταυτόχρονα την ταυτότητα της Ένωσης, δεν έχει απολέσει το ελάχιστο από την αρχική της αξία. Η μέθοδος αυτή, που επινοήθηκε με σκοπό να υπερκερασθούν οι ανταγωνισμοί του παρελθόντος και να εξαλειφθεί το πνεύμα ανωτερότητας και η προσφυγή στη βία που χαρακτήριζε τις σχέσεις μεταξύ των κρατών, επέτρεψε τη συνοχή μιας Ευρώπης δημοκρατικής, προσηλωμένης στις αξίες της ελευθερίας καθ' όλη τη διάρκεια του ψυχρού πολέμου. Η εξάλειψη του ανταγωνισμού Ανατολής-Δύσης και η πολιτική και οικονομική επανένωση της ηπείρου αποτελούν νίκη του ευρωπαϊκού πνεύματος, το οποίο οι λαοί έχουν όσο ποτέ άλλοτε ανάγκη για το μέλλον τους.

6 ΠΩΣ ΣΥΝΔΥΑΖΟΝΤΑΙ ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση καθορίζει πρότυπα για το περιβάλλον εδώ και πάνω από 30 χρόνια

Οι τρόποι ελέγχου της ρύπανσης του περιβάλλοντος μπορούν να χωριστούν σε δύο μεγάλες κατηγορίες:

A) Στους τρόπους περιορισμού της ρύπανσης που βασίζονται σε εκούσιες ενέργειες του ιδιωτικού τομέα, και

B) Στους τρόπους περιορισμού της ρύπανσης που βασίζονται σε κρατική παρέμβαση.

Στην πρώτη κατηγορία περιλαμβάνεται η συγχώνευση οικονομικών μονάδων, οι οποίες χρησιμοποιούν από κοινού το ίδιο φυσικό πόρο, όταν οι ρυπαντικές ενέργειες της μιας επιχείρησης ζημιώνουν την άλλη ή τις άλλες επιχειρήσεις. Όταν πραγματοποιηθεί η συγχώνευση, τότε λαμβάνεται υπόψη η ζημιά που προκαλεί η ρύπανση και οι συγχωνευμένες επιχειρήσεις έχουν έτσι συμφέρον να την περιορίσουν. Βέβαια στις περισσότερες περιπτώσεις ρύπανσης του περιβάλλοντος, ο αριθμός των ιδιωτών που εμπλέκονται είναι μεγάλος είτε από την πλευρά των θυμάτων, είτε από την πλευρά των υπευθύνων ή και από τις δύο πλευρές. Έτσι, όταν οι εξωτερικές επιβαρύνσεις που προκαλεί η ρύπανση είναι μικτές και αφορούν πολυπληθή σύνολα, υπάρχει ελαχίστη πιθανότητα η τακτική των διαπραγματεύσεων να οδηγήσει τελικά σε κάποια λύση του προβλήματος. Για παράδειγμα, αν το θεσμικό πλαίσιο επιτρέπει τη ρύπανση, χρειάζεται να γίνουν διαπραγματεύσεις, κυρίως:

α) ανάμεσα στα "θύματα" της ρύπανσης για να συμφωνηθεί ποια θα είναι η ανώτατη συνολική αποζημίωση, που σαν ομάδα είναι διατεθειμένοι να πληρώσουν στους υπεύθυνους, αλλά και ποια θα είναι η συνεισφορά του κάθε "θύματος" ξεχωριστά.

Γίνεται, λοιπόν, αντιληπτό ότι η πιθανότητα να καταλήξουν σε μια συμφωνία είναι πολύ μικρή, αφού το κάθε "θύμα" έχει συμφέρον να αποκρύπτει το πραγματικό μέγεθος της ζημιάς που το προξενεί η ρύπανση με πρόθεση να πληρώσει όσο γίνεται μικρότερη αποζημίωση, ελπίζοντας ότι οι άλλοι θα πληρώσουν για τον περιορισμό της ρύπανσης,

β) ανάμεσα στους υπευθύνους της ρύπανσης, ώστε να συμφωνηθεί η κατώτατη συνολική αποζημίωση που θα απαιτήσουν από τα "θύματα", καθώς και η μερίδα που θα πάρει ο καθένας για να περιορίσει τη ρύπανση, και

γ) η ολοκλήρωση όλων αυτών των διαπραγματεύσεων είναι αρκετά επίπονη και το διαπραγματευτικό κόστος τόσο μεγάλο, ώστε τελικά να υπερκαλύπτει το όφελος που ενδεχόμενα θα προέκυπτε αν οι διαπραγματεύσεις οδηγούσαν στο κλείσιμο της συμφωνίας. Έτσι, η πολύ πιθανή ανικανότητα υπέρβασης όλων των παραπάνω "εμποδίων" μπορεί να οδηγήσει στο λανθασμένο συμπέρασμα πως η υπάρχουσα κατάσταση ρύπανσης του περιβάλλοντος είναι προτιμότερη από μια αλλαγή της μέσω διαπραγματεύσεων που συνεπάγεται ένα εξαιρετικά υψηλό κόστος

Βασικός υποστηρικτής της άποψης αυτής είναι ο PARETO.

Μέσα από την παραπάνω ανάλυση, των τρόπων περιορισμού της ρύπανσης που βασίζονται σε ιδιωτικής φύσης συμφωνίες, ξεδιπλώνεται η πολύ περιορισμένη ικανότητα εφαρμογής τους. Για το λόγο αυτό, στις περισσότερες περιπτώσεις, οι αντιρρυπαντικές ενέργειες προϋποθέτουν την κρατική παρέμβαση, η οποία, κυρίως, αποβλέπει στα εξής:

A) Στον έλεγχο των δραστηριοτήτων που δημιουργεί το πρόβλημα της ρύπανσης (απαγόρευση ορισμένων ρυπαντικών ενεργειών και λήψη απευθείας αντιρρυπαντικών μέτρων),

B) Στην επιβολή φορολογίας για την αποθάρρυνση της καταστροφής του περιβάλλοντος,

Γ) Στην επιδότηση του παραγωγού της ρύπανσης του περιβάλλοντος για να σταματήσει (ή τουλάχιστον να περιορίσει) τη δραστηριότητα αυτή και,

Δ) Στην εισαγωγή του υπολογιζόμενου κοινωνικού κόστους που προκαλούν τα διάφορα είδη της ρύπανσης στο σύστημα των τιμών,

6.1 ΈΛΕΓΧΟΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

Για να κατανοήσουμε καλύτερα τόσο τον τρόπο αυτό όσο και τη σημασία του στην υλοποίηση μιας ορθής περιβαλλοντικής πολιτικής, ας αναλογιστούμε τη χαρακτηριστική περίπτωση, για παράδειγμα, μιας "επιχείρησης ή ενός εργοστασίου, που εκτός από την παραγωγή αγαθών ή υπηρεσιών που προσφέρει, προκαλεί και ρύπανση στο περιβάλλον. Συνήθως, το θέαμα που μπορεί να αντικρίσει κανείς είναι καπνοί να αναδύονται από τις καπνοδόχους, τοξικά απόβλητα να ξεχύνονται από τους αγωγούς στις γύρω λίμνες, θάλασσες ή ποτάμια, καθώς και ένα πλήθος άλλων επιβλαβών συνεπειών για την υγεία κάθε ζωντανού οργανισμού.

Εύλογα, στον καθένα, μπορεί να γεννηθεί το ερώτημα: "γιατί αφήνεται αβίαστα να συμβαίνει κάτι τέτοιο σε καθημερινή βάση;". Η απάντηση είναι πως ένα εργοστάσιο ή μία επιχείρηση μπορεί να εκπέμπει καπνό ή ό,τι άλλο χωρίς να πληρώνει κάποιον για την παραγωγή αυτών των επιβλαβών προϊόντων. Επίσης, ορισμένες εισροές που χρησιμοποιούνται από τα εργοστάσια - ο αέρας, το νερό, ακόμα και ο χώρος υπό την αισθητική κι όχι την καθαρά οικονομική του έννοια - είναι διαθέσιμος δωρεάν και, κατ' επέκταση, δεν υπάρχει κανένας περιορισμός που να παρακινεί μία επιχείρηση να χρησιμοποιεί φειδωλά τον αέρα ή το νερό ή ακόμα να χτίσει ένα ωραίο κι όχι ένα άσχημο κτίριο ή εργοστάσιο.

Με άλλα λόγια, θα μπορούσε να πει κανείς, ότι η μόλυνση του περιβάλλοντος προκαλείται, τελικά, από φθηνές μεθόδους, είτε παραγωγής, είτε κατανάλωσης μερικών αγαθών. Έτσι, για παράδειγμα, γι' αυτούς που κατέχουν τις επιχειρήσεις ή τα εργοστάσια, είναι σαφώς φθηνότερο και λιγότερο κοπιαστικό να πετάξουν κάπου τα σκουπίδια, παρά να προμηθευτούν κάποια δοχεία απορριμμάτων και να τα μεταφέρουν σε ειδικές εγκαταστάσεις. Σαφώς, είναι φθηνότερο να χύσουν τα λύματα σε ένα ποτάμι, παρά να τα καθαρίσουν με κατάλληλες εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού. Είναι φθηνότερο οι καπνοδόχοι να συνεχίσουν να ρυπαίνουν τον αέρα απ' το να τοποθετηθούν τα κατάλληλα φίλτρα σ' αυτούς. Άλλωστε, στα πλαίσια της ανταγωνιστικής οικονομίας κάτι τέτοιο θεωρείται απ' τους υπευθύνους πολυτέλεια!

Μπροστά σ' αυτό το απαίσιο θέαμα, κοινό γνώρισμα όλων σχεδόν των πόλεων σήμερα, αναγνωρίζεται εκ των πραγμάτων η ανάγκη για την επιβολή μέτρων ελέγχου απέναντι σ' αυτήν την αλόγιστη ρύπανση του περιβάλλοντος στο "βωμό" της οικονομικής ανάπτυξης και του ανταγωνισμού.

Τα μέτρα ελέγχου (νόμοι) έχουν ως βασικό στόχο να μετατρέψουν μια εξωτερική επιβάρυνση σε εσωτερική. Δηλαδή, ο έλεγχος επιδιώκει να επιβάλει κάποια δαπάνη σε μια δραστηριότητα αδάπανη μέχρι τώρα για το ενδιαφερόμενο άτομο ή την ενδιαφερόμενη επιχείρηση, αλλά δαπανηρή για το κοινωνικό σύνολο. Έτσι, κατά τον έλεγχο αυτό, τα άτομα ή οι επιχειρήσεις πρέπει να σταματήσουν ολοκληρωτικά τη ρυπαίνουσα δραστηριότητα ή να υποστούν την όποια ποινή επιβάλλει ο νόμος ή να βρουν άλλους τρόπους διεξαγωγής των εργασιών τους δίχως να προκαλούν ρύπανση στο περιβάλλον.

Το κόστος ελέγχου δεν το επωμίζονται μόνο οι επιχειρήσεις, αλλά στην πραγματικότητα τρεις ομάδες και όχι μόνο αυτή. Πρώτα, η επιχείρηση θα φέρει μέρος του κόστους, αφού με τις ψηλότερες τιμές που θα αναγκαστεί να προωθήσει το προϊόντα της στην αγορά, θα πουλήσει λιγότερο προϊόν τελικά. Δεύτερον οι συντελεστές της παραγωγής. αφού το προϊόν περιορίζεται, και κατ' επέκταση απασχολούνται λιγότερο παραγωγικοί συντελεστές. Άρα, η απώλεια του εισοδήματος τους αποτελεί, επίσης, μέρος του οικονομικού κόστους που προκαλεί ο έλεγχος της ρύπανσης. Και τρίτον, είναι ο ίδιος ο καταναλωτής, ο οποίος θα αναγκαστεί τελικά να αγοράσει ακριβότερο το προϊόν της παραγωγικής διαδικασίας.

Η παραπάνω άποψη, υποστηρίζεται από ένα μεγάλο μέρος του εμπορικού κόσμου που θεωρεί ότι οι ρυθμίσεις που πραγματοποιούνται για τον περιορισμό της περιβαλλοντικής ρύπανσης λειτουργούν σε βάρος της ανταγωνιστικότητας.

Αντιστάθμισμα όλου αυτού του κόστους για την προστασία του περιβάλλοντος είναι το γεγονός ότι κάθε μια από αυτές τις τρεις ομάδες (επιχειρηματίες - παραγωγικοί συντελεστές - καταναλωτές), καθώς και το ευρύτερο κοινό απολαμβάνουν ένα υγιέστερο περιβάλλον. Πάντως, καμία από τις τρεις ομάδες, ξεχωριστά ή συλλογικά, δεν έχει λόγους να πιστεύει ότι η ωφέλεια της αντισταθμίζει το κόστος της. Γεγονός είναι ότι το μεγαλύτερο μέρος της ωφέλειας την απολαμβάνει το ευρύτερο κοινό, παρά τα άτομα που ουσιαστικά σχετίζονται με την παραγωγή ή την κατανάλωση του αγαθού ή της υπηρεσίας που προκαλεί τη ρύπανση του περιβάλλοντος.

Έτσι, για παράδειγμα, οι νομοθετικές ρυθμίσεις που υποχρεώνουν τους παραγωγούς αυτοκινήτων να κατασκευάζουν κινητήρες καθαρότερης λειτουργίας, θα επιβαρύνουν τους κατασκευαστές με αυξημένη δαπάνη για την αγορά ενός αυτοκινήτου και θα προκαλέσουν απώλεια εισοδήματος στους παραγωγικούς συντελεστές εδάφους, εργασίας και κεφαλαίου που δε χρησιμοποιούνται πλέον λόγω των υψηλότερων παραγωγικών δαπανών. Ως μέρους του κοινού και οι τρεις παραπάνω ομάδες, θα επωφεληθούν, τελικά, το καθαρότερο περιβάλλον, αλλά καθεμία είναι πιθανόν να αισθάνεται εντονότερη τη δική της απώλεια, παρά τη γενική ωφέλεια.

Συμπερασματικά, θα μπορούσαμε να καταλήξουμε πως, οι έλεγχοι των δραστηριοτήτων που δημιουργούν τη ρύπανση του περιβάλλοντος είναι χρήσιμοι, αλλά δυσκολότεροι στην εφαρμογή τους σε σύγκριση με κάποιους άλλους. Η λύση της κρατικής παρέμβασης με απευθείας απαγόρευση δικαιολογείται, κυρίως, σε περιπτώσεις πολύ τοξικών ή βλαβερών ουσιών που θέτουν άμεσα σε κίνδυνο την υγεία και τη ζωή του πληθυσμού. Βέβαια, σε άλλες περιπτώσεις το μέτρο αυτό ήταν σαφώς αντιοικονομικό και παράλληλα δυσεφάρμοστο και κατ' επέκταση δε θα συντελούσε στη μεγιστοποίηση της κοινωνικής ευημερίας. Για παράδειγμα, αν συγκρίνουμε την αποτελεσματικότητα των ορίων ταχύτητας, που αποσκοπούν στην ελάττωση των εξωτερικών επιβαρύνσεων των ατυχημάτων και την αποτελεσματικότητα των μέτρων για τα απορρίμματα, εύκολα συμπεραίνουμε ότι το μεν πρώτο είναι δύσκολο αλλά ίσως επιτεύξιμο, ενώ το δεύτερο, δε, σχεδόν αδύνατο. Δηλαδή, καταλήγουμε πως οι έλεγχοι άλλοτε είναι καλοί και άλλοτε κακοί, ανάλογα πάντα με την ευκολία της εφαρμογής τους. Έτσι, να παράδειγμα, οι έλεγχοι για τη διάθεση των ραδιενεργών αποβλήτων είναι απλούστεροι στην εφαρμογή τους, μιας και οι πηγές ρύπανσης είναι περιορισμένες και κατ' επέκταση η επίβλεψη τους εύκολη. Τέλος, αξίζει να τονιστεί πως το τι είναι "καλό" και τι είναι "κακό", τις περισσότερες φορές κρίνεται με άξονα το κόστος υλοποίησης του, ακόμα και στις περιπτώσεις που σχετίζονται με τη ζωή του ίδιου του ανθρώπου.

6.2 ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ

Ένας, ίσως ορθότερος τρόπος για την αντιμετώπιση της περιβαλλοντικής ρύπανσης είναι η φορολογία των πηγών της.

Με τη φορολογία της ρύπανσης το κράτος διαμορφώνει ένα σύστημα τιμών για τη διαδικασία διάθεσης των ρυπαντικών στοιχείων. Δηλαδή, αν μια μεμονωμένη επιχείρηση διαπιστώσει ότι έχει τη δυνατότητα να καθορίζει ή να διαθέτει μονή της τα απόβλητα της φθηνότερα από το να πληρώνει τους σχετικούς φόρους στο κράτος, το κάνει για να απαλλαγεί από τη φορολογία. Όμως, στην περίπτωση που κάτι τέτοιο είναι αδύνατο, τότε πληρώνει το φόρο και παραδίδει στα "χέρια" του κράτους το δύσκολο έργο της φροντίδας καθαρισμού του περιβάλλοντος. Κατ' αυτόν τον τρόπο, επιτυγχάνεται το εξής αποτέλεσμα: "μία δραστηριότητα η οποία άλλοτε ήταν δαπάνη, παύει να είναι πλέον τέτοια". Στο σημείο αυτό η φορολογία μοιάζει με τους κρατικούς ελέγχους. Στην πραγματικότητα είναι μια μορφή κρατικού ελέγχου. Βέβαια, η μόνη διαφορά είναι ότι ο κάθε παραγωγός έχει τη δυνατότητα να αποφασίσει μόνος του αν θα εγκαταστήσει τον αντιρρυπαντικό εξοπλισμό και θα αποφύγει τη φορολόγηση ή αν θα εξακολουθήσει να προκαλεί περιβαλλοντική ρύπανση και θα πληρώνει τον επιβαλλόμενο φόρο.

Ασκώντας μια πιο βαθιά συγκριτική αξιολόγηση μεταξύ της "φορολογίας" και "ελέγχου" της ρύπανσης του περιβάλλοντος, καταλήγουμε στο ότι, απ' τη μια πλευρά, ο έλεγχος ασκεί την επιρροή του σε όλες τις ρυπογόνες δραστηριότητες κατά όμοιο τρόπο, γεγονός το οποίο αποτελεί ταυτόχρονα το ισχυρό, αλλά και το ασθενές σημείο του. Από την άλλη, η

φορολογία παρέχει τη δυνατότητα σε κάθε παραγωγό ρύπανσης να αποφασίσει μόνος του ποια πορεία θα ακολουθήσει τελικά. Έτσι, αυτοί που πιστεύουν ότι η χρησιμοποίηση αντιρρυπαντικών εξοπλισμών μπορεί να προκαλέσει μικρή ρύπανση, αποφεύγουν τελικά τη φορολογία, ενώ άλλοι βρίσκουν ότι τελικά τους συμφέρει περισσότερο να πληρώνουν στο κράτος το σχετικό φόρο που τους επιβάλλει κάθε φορά.

Όταν χρησιμοποιείται η "μέθοδος της φορολογίας", η παραγωγική μονάδα έχει κίνητρο να περιορίσει την ρύπανση για να μειώσει το ποσό του φόρου που θα πρέπει να καταβάλει. Ο κάθε παραγωγός, έχει την δυνατότητα να αποφασίσει αν η επιχείρηση θα προτιμήσει να σταματήσει την ρύπανση και να αποφύγει την πληρωμή του φόρου ή να εξακολουθήσει να ρυπαίνει όπως πριν, καταβάλλοντας ολόκληρο το νέο φόρο ή να επεξεργαστεί τα απόβλητα της ως ένα βαθμό με την εγκατάσταση αντιρρυπαντικού εξοπλισμού και να καταβάλει το φόρο για την επιπλέον ρύπανση. Πάντως, το πια θα είναι η τακτική του επιχειρηματία θα εξαρτηθεί από το ποια από τις λύσεις αυτές θα έχει την μικρότερη δυνατή επίπτωση στο κόστος επιχείρησης. Τελικά, σε κάθε περίπτωση η τιμή του προϊόντος που παράγει η επιχείρηση θα αυξηθεί, ο καταναλωτής του θα επιβαρυνθεί με το κόστος της ρύπανσης και οι παραγωγή και η κατανάλωση του προϊόντος θα μειωθούν σε ένα περισσότερο κατάλληλο επίπεδο. Στην περίπτωση που ο κλάδος παράγει το προϊόν δεν είναι απόλυτα ανταγωνιστικός, οι επιχειρήσεις μπορούν να ασκούν κάποιο έλεγχο στην τιμή του προϊόντος, με αποτέλεσμα ένα μέρος τουλάχιστον του κόστους του περιορισμού της ρύπανσης να μπορεί να απορροφηθεί από τις επιχειρήσεις αυτές με μείωση των κερδών τους. Στο ίδιο, σ. 185.

Συμπερασματικά, η φορολογία, ως μέθοδος ελέγχου της διαδικασίας ρύπανσης του περιβάλλοντος, άλλοτε είναι πρακτικά ευκολότερο επιτεύξιμη και άλλοτε όχι και πως για να είναι αποτελεσματικός ο φόρος ρύπανσης πρέπει να είναι ανάλογος με το μέγεθος της ρύπανσης.

Ως προς το πρώτο, για παράδειγμα, η φορολογία λυμάτων τα οποία αποβάλλονται σε ποτάμια είναι ίσως ευκολότερη από τη φορολογία της εκπομπής καπνού από τις καπνοδόχους. Βέβαια, το κράτος στην περίπτωση αυτή μπορεί να εγκαταστήσει μία μονάδα επεξεργασίας λυμάτων, αλλά αδυνατεί, σαφώς, να καθαρίσει την ατμόσφαιρα που έχει ρυπανθεί από παραγωγούς που τους συμφέρει να πληρώνουν το φόρο ρύπανσης αντί να εγκαταστήσουν ειδικούς καπνοσυλλέκτες.

Ως προς το δεύτερο, για παράδειγμα, μια χαρτοποιία ή ένα εργοστάσιο ηλεκτροπαραγωγής πρέπει να πληρώνει μεγαλύτερο φόρο όταν αυξάνεται η εκπομπή καπνών και λυμάτων του. Στην προκειμένη περίπτωση η φορολογία αντιμετωπίζει το πρόβλημα του πώς θα εγκαταστήσει τα κατάλληλα μηχανήματα παρακολούθησης τα οποία θα καταγράψουν το ακριβές μέγεθος της εκπομπής. Γιατί είναι πολύ δύσκολο να πραγματοποιούνται ακριβείς μετρήσεις της περιβαλλοντικής ρύπανσης ή ακόμα να λαμβάνονται υπόψη οι διαφορές της βλάβης που προκαλείται στο περιβάλλον από ίσες ποσότητες ρυπογόνου ουσίας (π.χ. καπνού) που εκπέμπονται από δύο εργοστάσια που είναι εγκατεστημένα σε διαφορετικές περιοχές.

6.3 ΕΠΙΔΟΤΗΣΕΙΣ

Ένας τρίτος τρόπος αντιμετώπισης του προβλήματος της περιβαλλοντικής ρύπανσης είναι η "επιδότηση" των παραγωγών για να σταματήσουν τη ρύπανση.

Η κρατική οικονομική βοήθεια (επιδότηση) μπορεί να πάρει τη μορφή φορολογικών απαλλαγών ή και απευθείας διάθεση χρηματικών ποσών στους παραγωγούς ρύπανσης, για να αποκαταστήσουν τις ζημιές τις οποίες έχουν προκαλέσει ή ακόμα και για να σταματήσουν μόνιμα να τις προκαλούν. Ως παράδειγμα, θα μπορούσαμε να καταγράψουμε ότι η τοπική αυτοδιοίκηση μπορεί να ελαφρύνει τους φόρους που καταβάλει μια επιχείρηση, με την προϋπόθεση ότι αυτή θα δεχθεί να τοποθετήσει φίλτρα στις καπνοδόχους της. Δηλαδή, είναι σαν η τοπική αρχή να πληρώνει την επιχείρηση για να σταματήσει τη ρύπανση που προκαλεί το περιβάλλον.

Οι επιδοτήσεις μπορεί μερικές φορές να αποτελούν τον προσφορότερο τρόπο επίτευξης του επιδιωκόμενου σκοπού, έστω και αν, από πολλές απόψεις, δεν είναι ο πιο επιθυμητός τρόπος, γνώμη η οποία βρίσκει σύμφωνους τους οικονομολόγους. Για να γίνει πιο

κατανοητό αυτό, παραθέτουμε δύο χαρακτηριστικά παραδείγματα. Όταν με τους ελέγχους ή με φορολογία αυξάνεται η τιμή του χαρτιού ή του χάλυβα, τόσο τα άτομα όσο και οι επιχειρήσεις κατανοούν ότι το περιβάλλον δεν είναι ελεύθερο και πως η παραγωγή αγαθών κατά έναν τρόπο που να μην μολύνει το περιβάλλον, μπορεί να είναι τελικά, πολύ δαπανηρή. Όταν, όμως, με τη διάθεση μέρους των φόρων που έχουν πληρώσει στο κράτος απολαμβάνουν καθαρό περιβάλλον, τότε οι τιμές δεν τους δείχνουν το κόστος της ρύπανσης που συνεπάγεται η παραγωγή συγκεκριμένων αγαθών. Βέβαια, υπάρχουν και περιπτώσεις κατά τις οποίες η λύση της επιδότησης είναι ο ευκολότερος, καθώς και ο ασφαλέστερος τρόπος για να αποφευχθεί η ρύπανση. Για παράδειγμα, η μέθοδος κατά την οποία το δημόσιο αναλαμβάνει να πληρώσει τους ιδιοκτήτες κατοικιών για να επιστρέφουν τα ανακυκλώσιμα απορρίμματα, έχει σαφώς μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα απ' το να προσπαθεί να ελέγχει τον τρόπο με τον οποίο πετάνε τα σκουπίδια τους ή να τους φορολογεί για κάθε ένα απ' αυτά.

Συμπερασματικά, η χορήγηση επιδοτήσεων σε μεγάλη κλίμακα μπορεί να οδηγήσει κάθε κράτος σε σοβαρά ταμειακά και δημοσιονομικά προβλήματα, ενώ παράλληλα κάτι τέτοιο θα απαιτούσε νέες σημαντικές επιβαρύνσεις για τους πολίτες του. Ένα επιπλέον μειονέκτημα αυτού του μέτρου είναι ότι δεν συνυπολογίζεται το επιδοτούμενο κόστος του ελέγχου της ρύπανσης στο ιδιωτικό κόστος του προϊόντος. Έτσι, το προϊόν παραμένει φθινό και η κατανάλωση του σε ανώτερο επίπεδο. Άρα, μόνη της η μέθοδος αυτή δεν μπορεί να επαρκέσει για την αντιμετώπιση του προβλήματος της περιβαλλοντικής ρύπανσης.

6.4 ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ

Η λύση που βασίζεται στη χρησιμοποίηση του "μηχανισμού των τιμών", παρουσιάζει όλα τα πλεονεκτήματα που συνδέονται με τη λύση της επιβολής φορολογίας για τον περιορισμό (ή εξάλειψη) της ρύπανσης του περιβάλλοντος. Βέβαια, η λύση που προτείνει αυτό το αντιρρυπαντικό μετρώ χαρακτηρίζεται από μεγαλύτερη ευελιξία και προσαρμοστικότητα.

Πως, όμως, λειτουργεί ως μέτρο;

Η απάντηση είναι ότι, με την επιλογή των κατάλληλων τιμών για τη ρύπανση, το κοινωνικό κόστος της προστίθεται στο ιδιωτικό. Οι τιμές για τη ρύπανση καθορίζονται ανάλογα με τη ζημιά που προκαλείται από αυτή.

Με άλλα λόγια, η λύση αυτή παρέχει ένα βασικό κίνητρο στον παραγωγό: να περιορίσει τη χρήση διαδικασιών που προκαλούν ρύπανση, ενώ παράλληλα τον ενθαρρύνει να χρησιμοποιήσει άλλες που δεν προκαλούν σημαντικές αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Επίσης, ενθαρρύνεται ο περιορισμός της παραγωγής και κατανάλωσης προϊόντων που προκαλούν επιβαρυντικές στο περιβάλλον επιπτώσεις, καθώς και η αύξηση της παραγωγής και της κατανάλωσης προϊόντων λιγότερο βλαβερών για την "υγεία" του περιβάλλοντος. Κατ'αυτόν τον τρόπο, η αντιρρυπαντική πολιτική επιβαρύνει τον τελικό καταναλωτή, μιας και είναι αναγκασμένος να καταναλώσει τόσα αγαθά σύμφωνα με τα νέα τιμολογιακά δεδομένα.

Όταν πια έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία της επιβολής των αντιρρυπαντικών τιμών, η ρυπαίνουσα επιχείρηση αρχίζει να διαπιστώνει ότι το κόστος παραγωγής των προϊόντων της έχει αυξηθεί σημαντικά, οπότε και η προσφορά του προϊόντος στην "αγορά" θα μειωθεί και κατ' επέκταση περιοριστεί και η περιβαλλοντική ρύπανση. Στο σημείο αυτό ξεδιπλώνεται φανερά η διττή λειτουργία που επιτελεί η χρήση αυτού του μέτρου: η επιχείρηση βρίσκεται μπροστά στο δίλημμα αν είναι οικονομικότερο γι' αυτήν να εγκαταστήσει με δικά της έξοδα αντιρρυπαντικές συσκευές ή θα καταβάλλει τις ανάλογες αντιρρυπαντικές επιβαρύνσεις. Αν η επιχείρηση διαπιστώσει ότι είναι οικονομικότερο γι' αυτήν να εγκαταστήσει με δικά της έξοδα αντιρρυπαντικές συσκευές, παρά να καταβάλλει τις αντιρρυπαντικές επιβαρύνσεις, θα προβεί στις ανάλογες ενέργειες για να περιορίσει η ίδια τη ρύπανση που προκαλεί.

6.5 ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Όλα τα έργα χρειάζονται χρηματοδότηση. Στις χρηματοδοτήσεις έργων πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όχι μόνο χρηματοδοτικά, αλλά και περιβαλλοντολογικά ζητήματα. Αυτό μπορεί να φαίνεται ρομαντικό, αλλά στο μέλλον μόνο τα έργα τα οποία δεν βλάπτουν το

περιβάλλον θα είναι οικονομικώς βιώσιμα. Η Οικονομία και η Οικολογία έχουν το ίδιο πρόθεμα "Οίκο". Και ο οίκος μας σήμερα, στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, είναι ο πλανήτης μας. Δεν υπάρχει οικονομία και οικολογία χωρίς τον βίο και δεν υπάρχει βίος χωρίς οικονομία και οικολογία. Για τον λόγο αυτόν, οι χρηματοδοτήσεις για το περιβάλλον είναι ουσιώδεις.

Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία των Ηνωμένων Εθνών που δόθηκαν στη δημοσιότητα τον προηγούμενο μήνα σχετικά με τις καταναλωτικές προτεραιότητες παγκοσμίως, φαίνεται ότι το ποσόν που ξοδεύεται για ναρκωτικά υπερβαίνει κατά 66 φορές το ποσό που δίνουμε στη βασική εκπαίδευση. Μόνο στην Ιαπωνία, για επιχειρηματική διασκέδαση ξοδεύεται ποσόν 3 φορές μεγαλύτερο από αυτό που δίδεται παγκοσμίως για την γυναικεία υγιεινή. Στην Ευρώπη, το ποσό που ξοδεύεται για τσιγάρα υπερβαίνει 4 φορές αυτού που δίδεται παγκοσμίως για την βασική περίθαλψη. Επιπλέον, η περιουσία, αθροιστικά, των τριών πλουσιότερων ατόμων της υψηλίου ξεπερνάει το σύνολο του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος 48 χωρών.

Ως εκ τούτου, δυστυχώς συμπεραίνουμε ότι η παγκόσμια κοινωνία σήμερα δεν είναι ούτε τόσο πολιτισμένη όσο φανταζόμαστε, ούτε τόσο υγιής όσο πιστεύουμε. Η χρηματοδότηση αναλαμβάνεται από τράπεζες και Διεθνείς Οργανισμούς. Εάν συγκρίνουμε τα χρηματοδοτούμενα προγράμματα τα οποία έχουν επιβαρύνει ουσιαστικά το περιβάλλον με εκείνα που διάκινται φιλικά σ' αυτό, θα διαπιστώσουμε ότι τα συμπεράσματα είναι απογοητευτικά. Για πολλές δεκαετίες χρηματοδοτούσαμε την καταστροφή του περιβάλλοντος μας.

Οι Διεθνείς Οργανισμοί ανταποκρίθηκαν θετικότερα στην διάσωση του περιβάλλοντος από ότι οι Εμπορικές Τράπεζες. Σήμερα, έχοντας κατανοήσει τους κινδύνους, όλοι οι Διεθνείς Οργανισμοί απαιτούν συμμόρφωση με την προστασία του περιβάλλοντος για όλα τα έργα που χρηματοδοτούν. Η Διεθνής Τράπεζα απαιτεί όλες οι μελέτες της να καταρτίζονται με αυστηρό έλεγχο και βάσει των περιβαλλοντολογικών κανόνων. Ο διεθνής Χρηματοδοτικός Οργανισμός (IFC) απαιτεί Περιβαλλοντολογικές δεσμεύσεις. Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκροτήσεως και Αναπτύξεως (EBRD) συμπεριλαμβάνει τις προτεραιότητες της περιβαλλοντολογικής πολιτικής σε όλες τις διαδικασίες της.

Η ευαισθητοποίηση για το περιβάλλον ήλθε στην επιφάνεια από διορατικούς τραπεζίτες. Μία ομάδα, αποτελούμενη από 93 τράπεζες, διατύπωσε και υπέγραψε την 1η Ιανουαρίου 1997 μία "Προκήρυξη σχετική με το Περιβάλλον και την Αειφόρο Ανάπτυξη" η οποία αρχίζει ως εξής: "Εμείς, οι κάτωθι υπογεγραμμένοι, θεωρούμε ότι η ανθρώπινη ευημερία, η προστασία του Περιβάλλοντος και η Αειφόρος Ανάπτυξη εξαρτώνται από την δέσμευση των κυβερνήσεων, των επιχειρήσεων και των φυσικών προσώπων. Αναγνωρίζουμε ότι η επιδίωξη για οικονομική ανάπτυξη και ένα υγιές περιβάλλον συνδέονται άμεσα. Επιπλέον, πιστεύουμε ότι η οικολογική προστασία και η Αειφόρος Ανάπτυξη είναι ομαδική ευθύνη και πρέπει να βρίσκονται στις άμεσες προτεραιότητες κάθε είδους επιχειρηματικής δραστηριότητας, συμπεριλαμβανομένης και της τραπεζικής. Θα καταβάλλουμε κάθε προσπάθεια ούτως ώστε να εξασφαλίσουμε ότι η πολιτική μας και η επιχειρηματική μας δράση θα προωθούν την Αειφόρο Ανάπτυξη ικανοποιώντας τις ανάγκες του παρόντος, χωρίς να διακυβεύουν αυτές του μέλλοντος".

Η Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος, για παράδειγμα συμμετείχε, σ' αυτήν την διορατική ομάδα των τραπεζών που ανησυχεί για το περιβάλλον. Σε σχετική προκήρυξη, αναφέρεται: "Θεωρούμε ότι οι περιβαλλοντολογικοί κίνδυνοι πρέπει να συμπεριλαμβάνονται σε όλες τις εκτιμήσεις κινδύνων και διαχειρίσεως". Εάν πραγματικά οι τράπεζες τηρήσουν αυτό, τότε το περιβάλλον μας θα διατηρηθεί. Οι τράπεζες, όπως επίσης και όλες οι επιχειρήσεις, πρέπει πρωτίστως να εξετάσουν προσεκτικά το θέμα της ανακύκλωσης, της ορθής ενεργειακής πολιτικής και άλλα περιβαλλοντικά θέματα, όπως επίσης και την επιμόρφωση του προσωπικού τους.

Κατόπιν, οι τράπεζες πρέπει να εξετάσουν την κερδοφορία τους έναντι των κινδύνων που αναλαμβάνουν και στην περίπτωση των δανείων και των επενδύσεων. Είναι σκόπιμο και επιθυμητό να ελαχιστοποιείται το μέγεθος ανάληψης χρηματοδοτικών κινδύνων, όπως επίσης και περιβαλλοντολογικών. Οι περιβαλλοντολογικοί κίνδυνοι πρέπει να καθορίζονται, να αξιολογούνται, να ελέγχονται και να παρακολουθούνται.

Βραχυπρόθεσμα, κάποια εταιρεία η οποία επενδύει χωρίς να λαμβάνει περιβαλλοντολογικά μέτρα προστασίας, οικονομικώς έχει κάποια συγκριτικά πλεονεκτήματα. Μακροπρόθεσμα όμως, η οικονομική επιβάρυνση στο έργο, στους ιδιοκτήτες και στην τράπεζα που χρηματοδοτεί το έργο, θα είναι πολύ σημαντική. Καθώς η κοινωνία και οι νόμοι γίνονται αυστηρότεροι, το κόστος της εκ των υστέρων διόρθωσης της αρχικής αδιαφορίας σε περιβαλλοντολογικά ζητήματα θα είναι τεράστιο.

Υπάρχουν 4 κατηγορίες επενδυτικών έργων βάσει περιβαλλοντολογικών κινδύνων που εμπεριέχουν.

1. *Χαμηλού κινδύνου:* Είναι τα έργα των οποίων οι επιπτώσεις στο περιβάλλον αναμένονται να είναι ασήμαντες. Τα έργα αυτά μπορούν να χρηματοδοτηθούν ελεύθερα και είναι επιθυμητά.
2. *Μέσου κινδύνου:* Είναι τα έργα με επιπτώσεις στο περιβάλλον, οι οποίες εύκολα μπορούν να καθορισθούν και να αποφευχθούν. Ένα παράδειγμα είναι η Ελαφρά Βιομηχανία. Δεν είναι αναγκαίο να γίνεται εκτεταμένη περιβαλλοντολογική πραγματογνωμοσύνη και έλεγχος.
3. *Υψηλού κινδύνου:* Είναι τα έργα με υπερβολικά σημαντικές, αρνητικές και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στο περιβάλλον, όπως για παράδειγμα τα χημικά, το πετρέλαιο, τα μεταλλεύματα, το τσιμέντο κ.α. Σ' αυτές τις περιπτώσεις απαιτείται περιβαλλοντική εκτίμηση και έλεγχος, τα οποία χρηματοδοτούνται από τον δανειολήπτη.
4. *Απαγορευμένα:* Είναι τα έργα τα οποία ρυθμίζονται ή απαγορεύονται από διεθνείς συνθήκες, ή από την διεθνή νομοθεσία. Παράδειγμα αποτελούν τα ραδιενεργά προϊόντα, απαγορευμένα τοξικά, αμιάντος κ.α. Αυτή η κατηγορία έχει ιδιαίτερη σημασία για τις οικονομίες που βρίσκονται σε μεταβατικό στάδιο, επειδή συνήθως η νομοθεσία τους είναι περισσότερο ελαστική.

Η ελευθερία ενός ατόμου σταματάει εκεί όπου επηρεάζει την ελευθερία ενός άλλου. Έτσι και η Ελεύθερη Αγορά σταματάει εκεί που βλάπτεται το περιβάλλον και δεν λαμβάνονται μέτρα. Σήμερα, είμαστε υποχρεωμένοι να μετακινηθούμε από την ανάπτυξη στην διαρκή ανάπτυξη για την οποία χρησιμοποιείται η ωραιότατη ελληνική λέξη Αειφορία.

Η χρηματοδότηση βοηθάει την ανάπτυξη η οποία ενίοτε επιβαρύνει ανεπανόρθωτα το περιβάλλον μας. Η χρηματοδότηση που λαμβάνει υπόψη το περιβάλλον βοηθάει αποκλειστικά την Αειφορία, η οποία είναι επιθυμητή και ωφέλιμη.

6.5.1 Χρηματοδότηση των περιβαλλοντικών βελτιώσεων

Τα διαρθρωτικά ταμεία της Ένωσης είναι τα βασικά μέσα προώθησης της ισόρροπης κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης στην Ένωση, κυρίως με την μεταφορά πόρων από τις πλουσιότερες στις φτωχότερες περιοχές της Ένωσης μέσω ειδικών προγραμμάτων. Για την περίοδο 1994 μέχρι 1999 τα διαρθρωτικά ταμεία διαθέτουν πιστώσεις ύψους 152.200 εκατ. ECU και το Ταμείο Συνοχής διαθέτει 14.450 εκατ. ECU.

Οι πιστώσεις για τις διαρθρωτικές πολιτικές, περιλαμβανομένου και του Ταμείου Συνοχής, αποτελούν το ένα τρίτο του προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή το 0,45% του ετήσιου ΑΕΠ. Οι πρόσφατες μεταρρυθμίσεις σημαίνουν ότι τα θέματα του περιβάλλοντος θα πρέπει να περιλαμβάνονται πλέον συστηματικά σε όλα τα έγγραφα προγραμματισμού και θα πρέπει να προετοιμασθούν περιβαλλοντικές μελέτες για κάθε περιοχή που καλύπτεται από τα περιφερειακά προγράμματα. Οι εθνικές υπηρεσίες περιβάλλοντος πρέπει να συμμετέχουν στην ανάπτυξη και στην παρακολούθηση των προγραμμάτων, οι περιβαλλοντικοί δείκτες αποτελούν ήδη μέρος του προγράμματος αξιολόγησης.

Η υψηλή ποιότητα του περιβάλλοντος αποτελεί ένα παράγοντα προσέλκυσης των επενδύσεων προς τις φτωχότερες περιοχές της Ένωσης και τα Ταμεία χρηματοδοτούν όλο και περισσότερα σχέδια βελτίωσης του περιβάλλοντος, όπως είναι ο καθαρισμός των ακτών, των λιμανιών και των ποταμών και η ανάπλαση μολυσμένων και παρηκμασμένων βιομηχανικών και αστικών περιοχών. Τα Ταμεία διαθέτουν επίσης πιστώσεις για την προώθηση των φιλικών προς το περιβάλλον τεχνολογιών, ιδιαίτερα μέσω των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, για την ενίσχυση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας για τη

συντήρηση, για τις δημόσιες μεταφορές και για την κατάρτιση σε θέματα διαχείρισης του περιβάλλοντος.

Το LIFE, το ταμείο για το περιβάλλον, δημιουργήθηκε το 1992 με στόχο να ενισχύει την ανάπτυξη των περιβαλλοντικών πολιτικών της Ένωσης και την εφαρμογή του δικαίου σχετικά με το περιβάλλον. Διαθέτει προϋπολογισμό 450 εκατ. ECU για την περίοδο 1996-2000 και ασχολείται με τη συντήρηση της φύσης και των οικοτόπων, με σχέδια επίδειξης νέων τεχνολογιών, με τη νομοθεσία, με την εναρμόνιση περιβάλλοντος και βιομηχανίας, με τη βοήθεια προς τις τοπικές αρχές και με μέτρα στις χώρες της Βαλτικής και της Μεσογείου.

6.5.2 Δάνεια της ΕΤΕ για το περιβάλλον

Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, ως το χρηματοδοτικό όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι υποχρεωμένη να προστατεύει το περιβάλλον και να βελτιώνει την ποιότητα της ζωής. Η Τράπεζα χορηγεί μακροπρόθεσμα δάνεια για επενδυτικά σχέδια τα οποία διευρύνουν αυτούς τους στόχους, τα δε δάνεια της ανέρχονται στο 50% των επενδυτικών δαπανών. Τα δάνεια που έχουν σχέση με το περιβάλλον καλύπτουν προς το παρόν το ένα τρίτο όλων των εργασιών της Τράπεζας εντός της Ένωσης - 5.9 δισεκατ. ECU το 1996 και 25,5 δισεκατ. ECU κατά τα πέντε τελευταία έτη. Το μεγαλύτερο μέρος αυτών των δανείων, περίπου το 40%, διατέθηκε για προγράμματα διαχείρισης των υδάτων, τα οποία περιελάμβαναν εκατοντάδες σχέδια για τη βελτίωση του πόσιμου νερού και την επεξεργασία των αποβλήτων σε ολόκληρη την ΕΕ. Η βελτίωση του περιβάλλοντος σε πυκνοκατοικημένες αστικές περιοχές αποτελεί μια άλλη σημαντική δραστηριότητα της ΕΤΕ, η οποία αντιπροσωπεύει περίπου το ένα τρίτο των δανείων για την προστασία του περιβάλλοντος. Η χρηματοδότηση επικεντρώνεται στις δημόσιες μεταφορές και στην αναζωογόνηση των αστικών περιοχών, που και οι δύο προωθούν τις βιώσιμες αστικές δομές. Κατά την περίοδο 1992-1996 χορήγησε δάνεια ύψους 1,7 δισεκατ. ECU για περιβαλλοντικά προγράμματα στις γειτονικές περιοχές της Ευρώπης, στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη καθώς και στις χώρες της Μεσογείου.

Η περιβαλλοντική επίπτωση από τις δραστηριότητες της ΕΤΕ πάντως είναι ακόμη μεγαλύτερη εξαιτίας του γεγονότος ότι λαμβάνονται υπόψη και τα θέματα του περιβάλλοντος κατά την εκτίμηση όλων των σχεδίων που χρηματοδοτεί, θέτοντας ως όρο για τη χορήγηση των δανείων τη συμμόρφωσή τους με το ευρωπαϊκό και το εθνικό δίκαιο.

7 ΠΩΣ ΕΜΦΑΝΙΖΟΝΤΑΙ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΕ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ.

7.1 ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ

7.1.1 Μη Ανανεώσιμοι πόροι

Στον πίνακα 1 απεικονίζονται οι κύριοι τύποι φυσικών πόρων καθώς και ο διαχωρισμός τους σε ανανεώσιμους και μη ανανεώσιμους. Οι ανανεώσιμοι πόροι έχουν θεωρητικά παντοτινή διάρκεια, είτε προέρχονται από μια ανεξάντλητη πηγή, π.χ. ηλιακή ακτινοβολία, είτε μπορούν να ανανεωθούν με φυσικές ή τεχνικές διεργασίες ανακύκλωσης.

Η εκμετάλλευση των μη ανανεώσιμων πόρων συνεπάγεται είτε τον οριστικό αφανισμό τους, είτε την επαναφορά τους με εξαιρετικά δαπανηρά μέσα. Σοβαρά προβλήματα προκαλούνται από την κατάχρηση των ανανεώσιμων φυσικών πόρων. Η χρήση τους, με ταχύτερους ρυθμούς από αυτούς που απαιτούνται για να ανανεωθούν μόνοι τους έχει φυσικό επακόλουθο τη μετατροπή τους σε μη ανανεώσιμους.

Πίνακας 1. ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ	
Ανανεώσιμοι	Μη ανανεώσιμοι
-Φυτά, Ζώα	-Ορυκτά μέταλλα (Fe, Al, Ca...)
-Καθαρός αέρας	-Αμέταλλα (γαιάνθρακες, πηλός, άλατα, άμμος κ.τ.λ)
-Καθαρό νερό	
-Γόνιμο έδαφος	
-Ενέργεια από ήλιο, αέρα, νερό και φυτά	

Με βάση το πνεύμα της αειφόρου ανάπτυξης που διαμορφώθηκε από το WWF, τον Οργανισμό Τροφίμων και Γεωργίας (FAO) και την UNESCO, η "Παγκόσμια Στρατηγική για τη Διατήρηση των Φυσικών Πόρων", της οποίας βασικός σκοπός είναι η υποστήριξη και η ενεργός προώθηση της Αειφορίας μέσω της διατήρησης των βιοτικών πόρων. Η στρατηγική απευθύνεται τόσο στις εθνικές κυβερνήσεις, όσο και σε ένα ευρύ επιστημονικό δυναμικό, που απαρτίζεται από δασολόγους, γεωπόνους, βιολόγους, περιβαλλοντολόγους καθώς και όλους όσους ασχολούνται με τα θέματα των βιοτικών πόρων, της οικονομίας, της βιομηχανίας και του εμπορίου. Επισημαίνει την αναγκαιότητα διατήρησης των γήινων πόρων για την επιβίωση του ανθρώπινου είδους και την αειφορική ανάπτυξη.

Για την αειφορική ανάπτυξη των καλλιεργημένων εδαφών, το UNEP, το IUCN και το WWF προτείνουν:

1. διαμόρφωση και εφαρμογή στρατηγικών για τη βέλτιστη χρήση των αγροτικών εκτάσεων,
2. ελεγχόμενη χρήση λιπασμάτων και εντομοκτόνων,
3. διατήρηση γενετικών πηγών,
4. παροχή κατάλληλων οικονομικών πόρων και υποστήριξης.

Σχετικά με την περίπτωση των δασικών εκτάσεων θεωρούν ότι κάθε χώρα θα πρέπει:

- α. να καταρτίζει ένα σχέδιο των δασικών πηγών και στρατηγική για τη διαχείρισή τους,
- β. να προστατεύει τις περιοχές των φυσικών οάσεων, να διατηρήσει τις μεσαίες δασικές εκτάσεις, να προβεί σε αειφόρο χρήση τους, να δημιουργήσει φυτείες αειφόρου συγκομιδής
- γ. να προωθήσει την εμπλοκή των τοπικών κοινωνιών στη διαχείρισή τους.

Επισημαίνουν ότι αειφορική εκμετάλλευση του πόσιμου ύδατος σημαίνει:

1. καλύτερη πληροφόρηση,
2. καλύτερη κατανόηση του κύκλου ζωής του, των επιδράσεων που υφίσταται από την καλλιέργεια της γης, της σπουδαιότητας των υδροβιότοπων και άλλων οικοσυστημάτων, της αειφορικής χρήσης του νερού και των άλλων υδατικών πηγών, της καλύτερης εκπαίδευσης σε συναφή θέματα,
3. διαχείριση της ζήτησης με τρόπο που να διασφαλίζεται η αποδοτική και δίκαιη κατανομή της ανάμεσα στα διάφορα είδη χρήσης του,
4. συνδυασμένη διαχείριση όλων των χρήσεων γης και ύδατος,
5. βελτιωμένοι θεσμοί διαχείρισης των πόσιμων υδάτων,
6. ενίσχυση της ικανότητας των τοπικών κοινωνιών για αειφορική χρήση του νερού,
7. αύξηση της συνεργασίας σε διεθνές επίπεδο για σχετικά θέματα,
8. διατήρηση της υδρόβιας ποικιλότητας.

7.1.2 *Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας*

Είναι οι φυσικοί διαθέσιμοι πόροι - πηγές ενέργειας, που υπάρχουν σε αφθονία στο φυσικό μας περιβάλλον, που δεν εξαντλούνται αλλά διαρκώς ανανεώνονται και που δύνανται να μετατρέπονται σε ηλεκτρική ή θερμική ενέργεια, όπως είναι ο ήλιος, ο άνεμος, η βιομάζα, η γεωθερμία, οι υδατοπτώσεις, η θαλάσσια κίνηση. Το παγκόσμιο ενδιαφέρον προς την κατεύθυνση της αξιοποίησης τους οφείλεται σε δύο λόγους: i) την επίλυση του ενεργειακού προβλήματος, αφού τα αποθέματα συμβατικών πηγών ενέργειας εξαντλούνται και ii) το ότι πρόκειται για φιλικές προς το περιβάλλον λύσεις. Στόχος της Ευρωπαϊκής ένωσης είναι να αυξήσει την χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας από το 3,7% που ήταν το 1991 στο 7,8% επί του συνόλου της κατανάλωσης ενέργειας το 2005. Αυτό προϋποθέτει αύξηση της απόδοσης των συστημάτων κατανάλωσης ενέργειας που χρησιμοποιούνται σήμερα. Οι προβλέψεις για τη χρήση ενέργειας σε παγκόσμιο επίπεδο δείχνουν ότι έχουμε ενεργειακά αποθέματα 200 χρόνια για τον τωρινό λόγο αποθέματος/παραγωγής.

7.1.2.1 *Μορφές Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας:*

Αιολική Ενέργεια: Η αιολική ενέργεια είναι μια ανανεώσιμη πηγή ενέργειας η οποία παρέχει δυναμικό για μεγάλης κλίμακας παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας με τη χρήση ανεμογεννητριών χωρίς σοβαρές περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Οι ανεμογεννήτριες (οριζόντιου ή κατακόρυφου άξονα) χρησιμοποιούνται τόσο μαζί με μπαταρία σε μικρές εγκαταστάσεις όσο και συμπληρωματικά μαζί με φωτοβολταϊκά στοιχεία, και είναι τις περισσότερες φορές συνδεδεμένες με το δίκτυο. Η επερχόμενη απελευθέρωση της ηλεκτρικής ενέργειας το 2001 έχει οδηγήσει στην κατασκευή πολλών αιολικών πάρκων ανά την Ελλάδα.

Βιομάζα: Βιομάζα ονομάζονται τα κατάλοιπα διαφόρων διεργασιών που άμεσα ή έμμεσα προέρχονται από το φυτικό κόσμο τα οποία χρησιμοποιούνται για θέρμανση, παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, αλλά και κίνηση. Τα κατάλοιπα αυτά μπορεί να είναι από αστικά σκουπίδια, από την αγροτική παραγωγή (υπολείμματα ξυλείας, σοδειάς, ζωικά απόβλητα) καθώς επίσης και υποπροϊόντα της βιομηχανίας (από επεξεργασία τροφίμων ή οργανικών υλών). Με κατάλληλη επεξεργασία, η βιομάζα μετατρέπεται σε καύσιμο αέριο (biofuel). Με την καύση του αερίου αυτού παράγεται ηλεκτρική ενέργεια, με μεγάλη απόδοση αλλά και μειωμένες περιβαλλοντικές επιπτώσεις παράλληλα. Η τεχνολογία αυτή παρέχει το μέγιστο δυναμικό για παραγωγή ενέργειας σε Πανευρωπαϊκό επίπεδο. Η καύση όμως τελικά δεν μπορεί να την χαρακτηρίσει σαν καθαρή για το περιβάλλον.

Γεωθερμική Ενέργεια: Η γεωθερμική ενέργεια παράγεται με τη μετατροπή ζεστού νερού ή υδρατμού που βρίσκεται σε αρκετό βάθος από την επιφάνεια της γης σε ηλεκτρική ενέργεια. Η θερμοκρασία του γεωθερμικού ρευστού ποικίλλει από περιοχή σε περιοχή και μπορεί να έχει τιμές από 25 °C μέχρι 350 °C. Όταν η θερμοκρασία είναι χαμηλότερη, η γεωθερμική ενέργεια αξιοποιείται για τη θέρμανση κατοικιών και άλλων κτιρίων ή κτιριακών εγκαταστάσεων, θερμοκηπίων, κτηνοτροφικών μονάδων, ιχθυοκαλλιεργειών κ.λ.π. Στις περιπτώσεις που τα γεωθερμικά ρευστά έχουν υψηλή θερμοκρασία (πάνω από 150 °C), η γεωθερμική ενέργεια μπορεί να χρησιμοποιηθεί κυρίως για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Η χώρα μας λόγω της διαμόρφωσης του υπεδάφους της, είναι πλούσια σε γεωθερμική ενέργεια. Η ενέργεια αυτή αξιοποιείται σήμερα με αυξανόμενους ρυθμούς. Στην περιοχή του Νότιου Αιγαίου οι θερμοκρασίες των γεωθερμικών ρευστών είναι πολύ ψηλές, ενώ περιοχές πλούσιες σε γεωθερμία, με ρευστά χαμηλότερων θερμοκρασιών, είναι διάσπαρτες σε ολόκληρη τη χώρα

Ηλιακή Ενέργεια: Η ηλιακή ακτινοβολία χρησιμοποιείται τόσο για την θέρμανση των κτιρίων με άμεσο ή έμμεσο τρόπο και με τη χρήση ενεργητικών ή και παθητικών συστημάτων, όσο και για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας γίνεται με δύο τρόπους: α) με τη χρησιμοποίηση Φωτοβολταϊκών συστημάτων τα οποία μετατρέπουν απευθείας την ηλιακή ενέργεια σε ηλεκτρική και β) τα ηλιακά θερμικά συστήματα που χρησιμοποιούν την ηλιακή ενέργεια για να θερμάνουν ένα υγρό το οποίο παράγει ατμό ο οποίος τροφοδοτεί μία τουρμπίνα και μία γεννήτρια.

Κυματική Ενέργεια: Είναι η μορφή ενέργειας που προκύπτει από την κινητική ενέργεια των κυμάτων. Το φαινόμενο των ανέμων έχει ως συνέπεια το σχηματισμό κυμάτων τα οποία είναι εκμεταλλεύσιμα σε περιοχές με υψηλό δείκτη ανέμων και σε ακτές ωκεανών.

Παλιρροϊκή ενέργεια: Είναι η μορφή ενέργειας που προκύπτει από την βαρυτική έλξη της σελήνης και του γης και η οποία είναι εκμεταλλεύσιμη κατά την διαφορά του ύψους της επιφάνειας της στάθμης των νερών-άμπωτη και πλημμυρίδα.

Υδροηλεκτρική Ενέργεια: Στα υδροηλεκτρικά έργα η ενέργεια από την πτώση του νερού μετατρέπεται σε ηλεκτρική ενέργεια, με τη βοήθεια μιας τουρμπίνας. Παρόλο που στα υδροηλεκτρικά έργα δεν παράγονται επιβλαβή αέρια, στα μεγάλα φράγματα λαμβάνονται υπόψη και άλλες περιβαλλοντικές παράμετροι, όπως αντιπλημμυρικά έργα, η ποιότητα του ύδατος, καθώς επίσης και η επιρροή στην ζωή των ψαριών του ποταμού αλλά και των υπόλοιπων ζώων της περιοχής. Κατά συνέπεια, μόνο τα μικρής κλίμακας υδροηλεκτρικά (με δυναμικό λιγότερο των 30MW) θεωρούνται "πράσινα", ενώ τα μεγάλης κλίμακας θεωρούνται απλώς "καθαρά".

7.2 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΥΔΑΤΩΝ

"Η αποκατάσταση της καθαρότητας των υδάτων αποτελεί έναν από τους κύριους στόχους της ευρωπαϊκής νομοθεσίας για το περιβάλλον. Παράλληλα θα πρέπει να γίνεται καλύτερη χρήση των φυσικών πόρων."

Με την οδηγία σχετικά με την επεξεργασία των αστικών λυμάτων η Ένωση έχει θέσει ως στόχο τον καθαρισμό όλων των επιφανειακών και παράκτιων υδάτων από την οργανική ρύπανση μέχρι το τέλος του 2010. Η προσπάθεια αυτή θα απαιτήσει μεγάλες επενδύσεις στον τομέα της επεξεργασίας των λυμάτων εκ μέρους των τοπικών κυβερνήσεων και των βιομηχανιών κατά την επόμενη δεκαετία.

Στο παρελθόν η Ένωση είχε στρέψει την προσοχή της στην προστασία της ποιότητας των πόσιμων

υδάτων, των υδάτων παραγωγής ψαριών και των υδάτων κολύμβησης καθώς και στον έλεγχο ορισμένων βασικών ρύπων. Σήμερα, η πολιτική της Ένωσης στον τομέα των υδάτων έχει καλύτερη επιστημονική βάση και ευρύτερους στόχους - επιδιώκει να ενσωματώσει την προστασία της ποιότητας των υδάτων στη διαχείριση των υδάτινων πόρων (γλυκό νερό). Στο μέλλον οι προδιαγραφές ποιότητας των υδάτων και τα όρια απόρριψης θα ενσωματωθούν σ' ένα ενιαίο σύστημα διαχείρισης των υδάτων που θα βασίζεται στις φυσικές λεκάνες απορροής, σύμφωνα με την μακρόχρονη πρακτική σ' ορισμένα κράτη μέλη.

Αυτό όμως που είναι πιο σημαντικό είναι ότι μέχρι το 2010 τα κράτη μέλη πρέπει να διασφαλίσουν ότι οι τιμές του νερού θα αντανakλούν το πλήρες και πραγματικό κόστος εφοδιασμού με υψηλής ποιότητας νερό. Όταν η τιμή του νερού αντανakλά το πραγματικό του κόστος για τις εταιρείες ύδρευσης, τόσο οι πολίτες όσο και οι βιομηχανίες θα ενθαρρυνθούν να χρησιμοποιούν αποτελεσματικότερα το νερό και να αποφεύγουν τις σπατάλες.

Ένας προβληματικός τομέας ο οποίος δεν μπορεί να ελεγχθεί με μια απλή ρύθμιση είναι η ρύπανση του νερού από νιτρικά που εκρέουν από τους αγρούς. Σύμφωνα με την οδηγία περί νιτρικών το 1991, τα κράτη μέλη προετοιμάζουν κώδικες καλής αγροτικής συμπεριφοράς με στόχο να μειωθούν τα ποσοστά νιτρικών που εισρέουν στα επιφανειακά και στο υπόγεια ύδατα από τη γεωργία. Εντοπίζουν τα ύδατα τα οποία είναι μολυσμένα ή ενδέχεται να μολυνθούν από νιτρικά. Πρόκειται να αναπτυχθούν προγράμματα δράσης τα οποία περιλαμβάνουν νομικούς περιορισμούς για τις γεωργικές πρακτικές και θέτουν όρια για την χρησιμοποίηση των οργανικών καταλοίπων.

Μία απόδειξη του ενδιαφέροντος της Ένωσης για την ποιότητα των υδάτων αποτελεί η ενίσχυση που αυτή παρέχει για την κατασκευή σταθμών καθαρισμού λυμάτων: 7.000 ECU διατέθηκαν από τα διαρθρωτικά ταμεία κατά την περίοδο 1994-1999 για τις περιφέρειες με εισόδημα μικρότερο από το 75% του μέσου εισοδήματος της Ένωσης. Το ποσοστό πληθυσμού που είναι συνδεδεμένο με τα δίκτυα ύδρευσης στην Πορτογαλία ανήλθε από 61% το 1989 σε 95% το 1999. Το ποσοστό αστικών λυμάτων το οποίο υπέστη επεξεργασία σύμφωνα με τις προδιαγραφές της Ένωσης στην Ιρλανδία ανήλθε από 20% το 1993 σε 80% το 1999

7.2.1 Κοινοτική πολιτική στον τομέα των νερών

Στόχος της ΕΕ είναι η διαμόρφωση ενιαίας πολιτικής στο θέμα της διατήρησης των υδάτινων πόρων.

Σύμφωνα με ανακοίνωση της Επιτροπής της 21ης Φεβρουαρίου 1996 αναλύονται οι στόχοι αυτής της πολιτικής οι οποίοι είναι οι εξής:

- η εξασφάλιση του εφοδιασμού σε πόσιμο νερό·
- η εξασφάλιση του εφοδιασμού σε πόσιμο νερό ή σε νερό που δεν προορίζεται για την ανθρώπινη κατανάλωση αλλά για την κάλυψη άλλων οικονομικών αναγκών·
- η προστασία και η διαφύλαξη του υδάτινου περιβάλλοντος·

Προσδιορίζονται επίσης οι διάφοροι τύποι ρύπανσης στους οποίους μπορούν να εκτεθούν τα νερά:

- η ρύπανση που προέρχεται από σημειακές πηγές·
- η ρύπανση που προέρχεται από διάσπαρτες πηγές·
- η τυχαία ρύπανση·
- η οξίνιση·
- ο ευτροφισμός.

Οι αρχές αυτής της πολιτικής είναι οι ακόλουθες:

- υψηλό επίπεδο προστασίας·
- η αρχή της προφύλαξης·
- η προληπτική δράση·

- η καταπολέμηση στην πηγή των επιβαρύνσεων του περιβάλλοντος·
- ο ρυπαίνων πληρώνει·
- η ενσωμάτωση αυτής της πολιτικής στις άλλες κοινοτικές πολιτικές·
- η χρησιμοποίηση των διαθέσιμων επιστημονικών και τεχνικών δεδομένων·
- η ποικιλία των περιβαλλοντικών συνθηκών ανάλογα με τις περιοχές της Κοινότητας·
- η σχέση κόστους-ωφέλειας·
- η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Κοινότητας·
- η διεθνής συνεργασία·
- η επικουρικότητα.

Για τον εξορθολογισμό της υφιστάμενης νομοθεσίας όσον αφορά τη διαχείριση και τη ρύπανση των νερών καθώς και για την ενίσχυση των ελέγχων της ρύπανσης σε κοινοτικό επίπεδο, η Επιτροπή σκέπτεται να προτείνει μια οδηγία πλαίσιο σχετικά με τους υδάτινους πόρους:

- η οδηγία αυτή θα βασίζεται στους στόχους και στις αρχές που αναφέρονται παραπάνω και θα θεσπίζει κοινούς ορισμούς
- θα καταργήσει και θα αντικαταστήσει ορισμένα από τα υφιστάμενα κείμενα
- δεν θα έχει καμία επίπτωση στις ακόλουθες οδηγίες και προτάσεις
- ποιότητα των νερών κολύμβησης
- ρύπανση που προκαλείται από ορισμένες επικίνδυνες ουσίες
- νερά που προορίζονται για την ανθρώπινη κατανάλωση
- γλυκά επιφανειακά νερά
- επεξεργασία των αστικών λυμάτων
- νιτρορύπανση
- ολοκληρωμένη πρόληψη και μείωση της ρύπανσης
- θα προβλέπει έναν ολοκληρωμένο προγραμματισμό της διαχείρισης των υδάτινων πόρων με βάση της λεκάνη απορροής
- θα δημιουργηθεί μια επιτροπή που θα είναι επιφορτισμένη με την εφαρμογή και την προσαρμογή της οδηγίας.

7.2.2 Οδηγία πλαίσιο στο πεδίο της πολιτικής υδάτων

Θέσπιση κοινοτικού πλαισίου για την προστασία των εσωτερικών επιφανειακών, των μεταβατικών, των παράκτιων και των υπόγειων υδάτων με σκοπό την πρόληψη και τη μείωση της ρύπανσης, τη βιώσιμη χρήση τους, την προστασία του περιβάλλοντός τους, τη βελτίωση υδάτινων οικοσυστημάτων και τη μετρίαση των αρνητικών επιπτώσεων των πλημμυρών και της ξηρασίας.

Για την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας, τα κράτη μέλη πρέπει να προσδιορίσουν όλες τις λεκάνες απορροής ποταμών που βρίσκονται στην επικράτειά τους και να τις συνδέσουν με περιοχές λεκάνης απορροής ποταμών. Οι λεκάνες απορροής ποταμών που εκτείνονται σε περισσότερα του ενός κράτη θα ενσωματωθούν σε διεθνή περιοχή λεκάνης απορροής ποταμών. Μέχρι τις 22 Δεκεμβρίου 2003, το αργότερο, θα οριστεί αρμόδια αρχή για κάθε περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού.

Τα μέτρα που προβλέπονται στο σχέδιο διαχείρισης της περιοχής λεκάνης απορροής ποταμού αποσκοπούν:

- στην πρόληψη της επιδείνωσης, στη βελτίωση και την αποκατάσταση των υδατικών συστημάτων των επιφανειακών υδάτων, την επίτευξη του στόχου της καλής οικολογικής και χημικής κατάστασης αυτών, καθώς επίσης και τη μείωση της ρύπανσης που οφείλεται στις απορρίψεις και εκπομπές επικίνδυνων ουσιών·

- στην προστασία, τη βελτίωση και την αποκατάσταση των υπογείων υδάτων, στην πρόληψη της ρύπανσής τους, της επιδείνωσης της κατάστασής τους και έχουν ως στόχο την ισορροπία μεταξύ άντλησης και ανανέωσης ·
- διατήρηση των προστατευόμενων περιοχών.

Η Επιτροπή παρουσιάζει έναν κατάλογο ρύπων προτεραιότητας που έχουν επιλεγεί μεταξύ των ρύπων που συνιστούν κίνδυνο για το υδάτινο περιβάλλον ή μέσω αυτού. Υποβάλλονται επίσης μέτρα ελέγχου σχετικά με τις ουσίες αυτές, καθώς επίσης και κανόνες ποιότητας που ισχύουν για τις συγκεντρώσεις των ουσιών αυτών. Τα πρώτα μέτρα έχουν ως στόχο τη μείωση, την παύση ή την εξάλειψη των απορρίψεων, των εκπομπών και των διαρροών ρύπων προτεραιότητας.

7.2.3 Ουσίες προτεραιότητας στον τομέα του ύδατος

Κατάρτιση καταλόγου ουσιών προτεραιότητας στον τομέα του ύδατος, προκειμένου να καθοριστούν ποιοτικά πρότυπα και μέτρα μείωσης των εκπομπών σε κοινοτικό επίπεδο.

Η απόφαση έχει ως στόχο να ταξινομηθούν σύμφωνα με την προτεραιότητά τους οι ουσίες για τις οποίες θα καθοριστούν πρότυπα ποιότητας και μέτρα μείωσης των εκπομπών σε κοινοτικό επίπεδο. Τοιουτοτρόπως, η εν λόγω απόφαση συμπληρώνει την οδηγία-πλαίσιο για το νερό.

Οι ουσίες προτεραιότητας προσδιορίστηκαν μέσω διαδικασίας που εξασφάλισε τη συμπύληση δεδομένων από μια νέα μέθοδο: την επιτήρηση των επιφανειακών υδάτων στα κράτη μέλη με παράλληλη χρήση προσομοιώσεων (διαδικασία COMMPS, ήτοι διαδικασία συνδυασμένου καθορισμού προτεραιοτήτων με βάση παρακολούθηση και προσομοιώσεις).

Προτάθηκαν μέχρι και 33 «ουσίες ή ομάδες ουσιών προτεραιότητας», μεταξύ των οποίων για παράδειγμα το ανθρακένιο, το βενζόλιο, το κάδμιο και οι ενώσεις του, η τριβουτυλίνη και το ναφθαλένιο.

7.2.4 Κοστολόγηση και βιώσιμη διαχείριση των υδάτων

Παρουσίαση των προβλημάτων και των επιλογών για τη χάραξη κάποιας πολιτικής κοστολόγησης του νερού με την οποία θα επιτευχθεί αυξημένη βιωσιμότητα των υδατίνων πόρων.

Το πρόβλημα του νερού αποτελεί μια από τις περιβαλλοντικές προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Στην οδηγία πλαίσιο για το νερό παρουσιάζονται οι κατευθυντήριες γραμμές της πολιτικής αυτής στην Ευρώπη για τις επόμενες δεκαετίες. Με την οδηγία αυτή προωθείται συγκεκριμένα η επιβολή κοστολογήσεων και εισφορών ώστε να παρακινούνται οι χρήστες σε μια πιο βιώσιμη χρησιμοποίηση των υδατίνων πόρων, αλλά και να ανακτώνται οι δαπάνες των υπηρεσιών διάθεσης νερού, ανά οικονομικό κλάδο. Η Επιτροπή σ' αυτό το πλαίσιο εξέδωσε την ανακοίνωσή της για την κοστολόγηση και τη βιώσιμη διαχείριση των υδατίνων πόρων. Σκοπός της είναι να επιτρέψει μια καρποφόρα πολιτική συζήτηση πάνω στα θέματα αυτά αλλά και να ενημερώσει τα ενδιαφερόμενα μέρη.

Η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι η παρούσα ανακοίνωσή της δεν πρέπει να θεωρείται ότι προωθεί την κοστολόγηση και μόνο του νερού για να λύσει τα σχετικά προβλήματα των πόρων αυτών. Ωστόσο, πρέπει αυτή να ληφθεί δεόντως υπόψη και να συνδυαστεί με άλλα μέτρα προκειμένου να εκπονηθούν σχέδια διαχείρισης των υδατίνων πόρων σε κάθε μεγάλη λεκάνη απορροής.

Νερό και πολιτικές στην Ευρώπη

Η βιωσιμότητα των υδατίνων πόρων απειλείται σε πολλές περιοχές της Ευρώπης. Μπορεί κανείς εδώ να αναφέρει σαν παράδειγμα τη μετατροπή των υπογείων υδάτων σε υφάλμυρα, τη μείωση της παροχής πολλών υδατίνων ρευμάτων ή τη διάχυτη ρύπανση από τις καλλιέργειες.

Στο πλαίσιο αυτό, η προσφυγή σε οικονομικούς μηχανισμούς (φόροι, εισφορές, οικονομικές ενισχύσεις, διαπραγματεύσιμες άδειες) απέκτησε όλο και μεγαλύτερη σημασία αλλά και νομιμοποιήθηκε εντελώς στην πρόσφατη διακήρυξη του Ρίο για το περιβάλλον και την ανάπτυξη των Ηνωμένων Εθνών το 1992. Σε κοινοτικό επίπεδο, ο εν δυνάμει ρόλος των

οικονομικών μηχανισμών για την αντιμετώπιση περιβαλλοντικών ζητημάτων αναγνωρίζεται επίσης. Η Συνθήκη θεωρεί συγκεκριμένα την αρχή "ο ρυπαίνων πληρώνει" ως θεμελιώδη αρχή των ευρωπαϊκών πολιτικών σε θέματα περιβάλλοντος. Με τη δε οδηγία πλαίσιο για το νερό ενισχύεται ο ρόλος της κοστολόγησης του νερού ώστε να βελτιωθεί η βιωσιμότητα των υδατίνων πόρων.

Η "τιμή του νερού", προσδιορίζεται ως "η μονάδα ή το συνολικό ποσό που καταβάλλεται από τους χρήστες για όλες τις υπηρεσίες οι οποίες τους προσφέρονται στον τομέα των υδάτων, συμπεριλαμβανομένου και του περιβάλλοντος". (π.χ.: επεξεργασία λυμάτων).

Οι πολιτικές κοστολόγησης του νερού στη θεωρία και στην πράξη

Για την επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων και τη συμπερίληψη των μεγάλων οικονομικών αρχών, οι πολιτικές κοστολόγησης του νερού πρέπει να ενσωματώνουν τις εξής δαπάνες:

- Οικονομικό κόστος: άμεσο κόστος που περιλαμβάνει το κόστος προμήθειας και διαχείρισης, την εκμετάλλευση και τη συντήρηση καθώς και το κόστος σε κεφάλαια.
- Περιβαλλοντικό κόστος: κόστος από ζημιές προκαλούμενες από τη χρησιμοποίηση του νερού στο οικοσύστημα (π.χ. αλμύρισμα ή υποβάθμιση των παραγωγικών εδαφών).
- Κόστος του υδατίνου πόρου: κόστος εξάντλησης του πόρου με συνέπεια την εξαφάνιση ορισμένων δυνατοτήτων για άλλους χρήστες.

Κάθε χρήστης πρέπει να επωμίζεται το κόστος που προκαλείται από την κατανάλωσή του σε νερό. Για να μπορεί η κοστολόγηση να ωθεί στην καλύτερη αξιοποίηση των υδατίνων πόρων, οι τιμές πρέπει να συνδέονται άμεσα με την ποσότητα του καταναλισκόμενου νερού και/ή της παραγόμενης ρύπανσης.

Υπάρχουν μεγάλες διαφορές μεταξύ διαφόρων συστημάτων κοστολόγησης του νερού στα κράτη μέλη. Στις χώρες του Νότου της Ευρώπης, για παράδειγμα, ο τομέας της γεωργίας, μεγάλος καταναλωτής νερού, πληρώνει το νερό με προτιμησιακό τιμολόγιο (χάρη στις διάφορες επιδοτήσεις). Πρόσφατα, η κοστολόγηση παίζει όλο και μεγαλύτερο ρόλο στην πολιτική υδάτων πολλών κρατών μελών. Στις χώρες υποψήφιας για διεύρυνση, θα αρχίσει επίσης να εφαρμόζεται η κοστολόγηση του νερού κυρίως λόγω του αυξημένου κόστους συμμόρφωσης με το κοινοτικό κεκτημένο.

Η πολιτική κοστολόγησης του νερού επιτρέπει την άμβλυση των πιέσεων πάνω στους υδατίνους πόρους και τη διατήρηση των συναφών υποδομών. Επιπλέον, η εναρμονισμένη κοστολόγηση νερού χρειάζεται για να αποφευχθούν οι στρεβλώσεις στον ανταγωνισμό που προέρχονται από την ανομοιογενή εφαρμογή διαφόρων οικονομικών αρχών στην εσωτερική αγορά.

Υιοθέτηση πολιτικών κοστολόγησης του νερού για την βελτιωμένη βιωσιμότητα στη διαχείριση των υδατίνων πόρων

Για τη χάραξη μιας ικανοποιητικής πολιτικής κοστολόγησης του νερού επιβάλλεται η εξέταση των εξής θεμάτων:

- Η ζήτηση σε νερό που ακόμη σήμερα δεν είναι αρκετά γνωστή, για παράδειγμα στη γεωργία. Πρέπει να αναπτυχθούν ικανοποιητικές μέθοδοι μέτρησης (μετρητές, χρησιμοποίηση δορυφορικών εικόνων ...).
- Η ελαστικότητα της ζήτησης νερού σε σχέση με την τιμή του.
- Οικονομικό κόστος του εφοδιασμού σε νερό.
- Περιβαλλοντικό κόστος και κόστος του πόρου. Η αξιολόγηση του κόστους αυτού παραμένει όμως δύσκολη υπόθεση.

Επιβάλλεται να ληφθεί υπόψη κατά την εκπόνηση των κοστολογήσεων ένα μεταβλητό στοιχείο (ποσότητα, ρύπανση) ούτως ώστε αυτές να αποκτήσουν ουσιαστικό ρόλο κινήτρων.

Για λόγους κόστους και πολιτικής συναίνεσης, η εισαγωγή νέων κοστολογήσεων θα πρέπει να είναι προοδευτική. Προβληματισμοί κοινωνικής φύσεως πρέπει ασφαλώς να λαμβάνονται υπόψη κατά την κοστολόγηση του νερού αλλά χωρίς κάποια προτεραιότητα όταν διακυβεύεται η βιώσιμη διαχείριση των υδατίνων πόρων. Προτίμηση πρέπει να δίδεται σε συνοδευτικές κοινωνικές πολιτικές. Επιβάλλεται να πραγματοποιείται μια συστηματική αξιολόγηση, προγενέστερη και μεταγενέστερη, των κοινωνικών επιδράσεων και αποτελεσμάτων επί της ζήτησης που προκύπτουν από τέτοιες μεθόδους κοστολόγησης.

Πρέπει ακόμη να εξετασθεί και το ζήτημα της κλίμακας. Το οικονομικό κόστος αξιολογείται και αντιμετωπίζεται καλύτερα σε επίπεδο επιχειρήσεων διάθεσης και παροχής υπηρεσιών ύδατος, αλλά σε θέματα περιβάλλοντος η πιο ενδεδειγμένη κλίμακα είναι αυτή μιας ολόκληρης υδρογραφικής λεκάνης. Αυτό μπορεί να δημιουργήσει δυσκολίες στις διασυνοριακές υδρογραφικές λεκάνες (π.χ. η λεκάνη του Ρήνου): το κόστος στις περιοχές αυτές πρέπει επομένως να μοιράζεται μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών και των κρατικών υπηρεσιών των διαφόρων χωρών.

7.2.5 Ειδικές χρήσεις των υδάτων

7.2.5.1 Ποιότητα του πόσιμου νερού: νέες διατάξεις

Ο Καθορισμός των βασικών ποιοτικών προδιαγραφών τις οποίες πρέπει να ικανοποιούν τα νερά που προορίζονται για ανθρώπινη κατανάλωση, αποσκοπεί στην προστασία της υγείας του κοινού με την καθιέρωση κριτηρίων υγιεινής και καθαριότητας στα οποία πρέπει να ανταποκρίνεται το πόσιμο νερό στην Κοινότητα. Ισχύει για όλα τα νερά που προορίζονται για ανθρώπινη κατανάλωση, εξαιρουμένων των φυσικών μεταλλικών νερών και των θεραπευτικών νερών.

Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε το πόσιμο νερό:

- να μην περιέχει συγκεντρώσεις μικροοργανισμούς, παράσιτα ή κάθε άλλη ουσίας σε συγκέντρωση τέτοια που μπορεί να δημιουργήσει κίνδυνο για την υγεία των ανθρώπων·
- να τηρεί τις μίνιμουμ απαιτήσεις (микροβιολογικές, χημικές και ραδιενεργές παράμετροι) που καθορίζονται στην Οδηγία.

Τα κράτη μέλη λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε να προσφέρονται εγγυήσεις υγιεινής και καθαριότητας των νερών που προορίζονται για ανθρώπινη κατανάλωση. Επίσης καθορίζουν παραμετρικές τιμές που αντιστοιχούν τουλάχιστον στις τιμές που διευκρινίζονται στην Οδηγία. Σε ό,τι αφορά τις παραμέτρους που δεν εμφανίζονται στην οδηγία, οι οριακές τιμές καθορίζονται από τα κράτη μέλη, αν αυτό κρίνεται απαραίτητο, για την προστασία της υγείας.

Η οδηγία επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να ελέγχουν τακτικά την ποιότητα των νερών που προορίζονται για ανθρώπινη κατανάλωση, ακολουθώντας τις προσδιοριζόμενες αναλυτικές μεθόδους στην οδηγία ή άλλες ισοδύναμες μεθόδους. Για το λόγο αυτό, προσδιορίζουν τα σημεία δειγματοληψίας και καθορίζουν προγράμματα ελέγχων.

Σε περίπτωση μη τήρησης των παραμετρικών τιμών, τα εκάστοτε ενδιαφερόμενα κράτη μέλη μεριμνούν για τη λήψη των απαραίτητων διορθωτικών μέτρων, το δυνατόν γρηγορότερα, για να αποκαταστήσουν την ποιότητα του νερού.

Ανεξάρτητα από την τήρηση ή μη τήρηση των παραμετρικών τιμών, τα κράτη μέλη απαγορεύουν τη διάθεση πόσιμου νερού ή περιορίζουν τη χρήση ή και λαμβάνουν κάθε απαραίτητο μέτρο αν διαπιστώσουν ότι το νερό αυτό παρουσιάζει ενδεχομένως κίνδυνο για την ανθρώπινη υγεία. Οι καταναλωτές ενημερώνονται για τα εν λόγω μέτρα.

Γλυκά ύδατα επιφανείας: πρότυπα ποιότητας και ελέγχου

Μείωση και πρόληψη της ρύπανσης των υδάτων επιφανείας που προορίζονται για την παραγωγή πόσιμου ύδατος.

Οι υπόψη οδηγίες αφορούν τα ύδατα επιφανείας που χρησιμοποιούνται ή προορίζονται να χρησιμοποιηθούν, κατόπιν εφαρμογής κατάλληλης επεξεργασίας, για την παραγωγή πόσιμου ύδατος και που διοχετεύονται από δίκτυα παροχής στη δημόσια χρήση.

Καθορίζουν τις ελάχιστες απαιτήσεις στις οποίες πρέπει να ανταποκρίνεται η ποιότητα των γλυκών υδάτων επιφανείας:

- τις παραμέτρους που καθορίζουν τα φυσικά, χημικά και μικροβιολογικά χαρακτηριστικά των υδάτων·
- τις οριακές και τις ενδεικτικές τιμές των παραμέτρων αυτών·
- την ελάχιστη συχνότητα δειγματοληψιών και αναλύσεων·
- κοινές, αλλά μη υποχρεωτικές, πρότυπες μεθόδους μέτρησης για τον προσδιορισμό των τιμών των παραμέτρων.

Τα κράτη μέλη καθορίζουν τις εφαρμοστέες τιμές για τις παραμέτρους και την εφαρμοστέα συχνότητα δειγματοληψιών για τα ύδατα επιφανείας, με βάση τις κατευθύνσεις που δίνονται στις υπόψη οδηγίες. Εάν οι οδηγίες δεν προβλέπουν τιμές για ορισμένες παραμέτρους, τα κράτη μέλη δεν είναι υποχρεωμένα να καθορίσουν τέτοιες τιμές. Επίσης μπορούν να επιβάλουν απαιτήσεις αυστηρότερες από εκείνες που προβλέπουν οι οδηγίες.

Τα ύδατα επιφανείας κατατάσσονται, ανάλογα με τα χαρακτηριστικά τους, σε τρεις ομάδες οριακών τιμών. Σε κάθε ομάδα οριακών τιμών αντιστοιχεί κατάλληλη μέθοδος επεξεργασίας των υδάτων. Θεωρούνται, υπό ορισμένους όρους, ότι πληρούν τις σχετικές παραμέτρους, ακόμη και αν ένα ορισμένο ποσοστό δειγμάτων δεν πληρεί τις οριακές τιμές.

Ύδατα κολύμβησης

Οι οδηγίες σχετικά με τη μείωση και πρόληψη της ρύπανσης των υδάτων κολυμβήσεως, αφορούν την ποιότητα των υδάτων κολύμβησης εξαιρέσει των υδάτων τα οποία χρησιμοποιούνται για θεραπευτικούς σκοπούς και για πισίνες (κολυμβητήρια).

Καθορίζονται τα ελάχιστα κριτήρια ποιότητας στα οποία πρέπει να ανταποκρίνονται τα ύδατα κολύμβησης:

- τις φυσικοχημικές και μικροβιολογικές παραμέτρους·
- τις υποχρεωτικές τιμές και τις ενδεικτικές τιμές των παραμέτρων αυτών·
- την ελάχιστη συχνότητα δειγματοληψίας και τη μέθοδο ανάλυσης ή επιθεώρησης των υδάτων αυτών·

Τα κράτη μέλη καθορίζουν τις τιμές που ισχύουν για τα ύδατα κολύμβησης στο πλαίσιο των κατευθύνσεων της παραπάνω οδηγίας. Τα κράτη μέλη μπορούν να ορίσουν αυστηρότερες τιμές από αυτές που προβλέπονται στην οδηγία. Όταν η οδηγία δεν προβλέπει τιμές για ορισμένες παραμέτρους τα κράτη μέλη δεν υποχρεούνται να τις θεσπίσουν.

Τα ύδατα κολύμβησης θεωρούνται υπό ορισμένες προϋποθέσεις σύμφωνα με τις τιμές των παραμέτρων, ακόμη και αν κάποιο ποσοστό δειγμάτων που έχουν ληφθεί κατά την κολυμβητική περίοδο δεν τηρεί τις οριακές τιμές.

Επιτρέπονται παρεκκλίσεις των διατάξεων της οδηγίας, υπό τον όρο ότι εξυπηρετούν το στόχο της προστασίας της δημόσιας υγείας. Θεσπίζεται διαδικασία προσαρμογής στην τεχνική πρόοδο των μεθόδων ανάλυσης και των υποχρεωτικών και ενδεικτικών παραμετρικών τιμών.

Επεξεργασία των αστικών λυμάτων

Η οδηγία σχετικά με την εναρμόνιση σε κοινοτικό επίπεδο των μέτρων που σχετίζονται με την επεξεργασία των αστικών λυμάτων αφορά τη συλλογή, την επεξεργασία και την απόρριψη των αστικών λυμάτων καθώς και λυμάτων από ορισμένους βιομηχανικούς τομείς. Αποσκοπεί στην προστασία του περιβάλλοντος και την αντιμετώπιση οιαδήποτε ενδεχομένου υποβάθμισής του λόγω της απόρριψης των ως άνω λυμάτων.

Τα βιομηχανικά λύματα που εισδύουν στα συστήματα συλλογής και απόρριψης της λυματολάσπης και των αστικών λυμάτων που προέρχονται από σταθμούς επεξεργασίας αστικών λυμάτων υπόκεινται σε κανονιστικές διατάξεις και/ή ειδικές άδειες εκ μέρους των αρμοδίων αρχών.

Τα κράτη μέλη θεσπίζουν, βάσει των διατάξεων, καταλόγους των ευαίσθητων και λιγότερο ευαίσθητων ζωνών στις οποίες καταλήγουν τα επεξεργασθέντα λύματα. Οι κατάλογοι αυτοί πρέπει να αναθεωρούνται σε τακτά χρονικά διαστήματα.

Η επεξεργασία των αστικών λυμάτων ποικίλλει συναρτήσει της ευαισθησίας των υδάτων υποδοχής. Ειδικές απαιτήσεις για τις απορρίψεις βιομηχανικών λυμάτων και βιοαποδομήσιμων λυμάτων που προέρχονται από ορισμένους βιομηχανικούς τομείς και δεν διέρχονται από σταθμούς επεξεργασίας αστικών λυμάτων πριν να απορριφθούν στα ύδατα υποδοχής.

Υδατα για οστρακοειδή

Οι παρούσες οδηγίες αφορούν την ποιότητα των υδάτων για οστρακοειδή.

Τα ύδατα για οστρακοειδή είναι τα ύδατα στα οποία είναι δυνατόν να ζήσουν οστρακοειδή (μαλάκια δίθυρα και γαστερόποδα). Τα κράτη μέλη επιφορτίζονται να καθορίσουν τα παράκτια και υφάλμυρα ύδατα που πρέπει να θεωρούνται ύδατα για οστρακοειδή. Οι οδηγίες καθορίζουν τα ελάχιστα κριτήρια ποιότητας τα οποία πρέπει να πληρούν τα ύδατα για οστρακοειδή:

- τις φυσικοχημικές και μικροβιολογικές παραμέτρους.
- τις υποχρεωτικές οριακές τιμές και τις ενδεικτικές τιμές αυτών των παραμέτρων.
- την ελάχιστη συχνότητα δειγματοληψίας και τις πρότυπες μεθόδους αναλύσεων των εν λόγω υδάτων.

Τα κράτη μέλη καθορίζουν τις τιμές που εφαρμόζουν στα ύδατα για οστρακοειδή στο πλαίσιο των κατευθύνσεων των οδηγιών. Δύνανται να καθορίσουν αυστηρότερες απαιτήσεις από εκείνες που προβλέπονται στις οδηγίες.

Υδατα για ιχθυοκαλλιέργεια

Οι οδηγίες για την προστασία των γλυκών υδάτων αφορούν την προστασία ή/και τη βελτίωση της ποιότητας των ρεόντων ή λιμναζόντων γλυκών υδάτων, εντός των οποίων αναπτύσσονται ή είναι δυνατόν να αναπτυχθούν ορισμένα είδη ιχθύων, εάν η ρύπανση ήταν μικρότερη ή είχε εξαιρεθεί. Εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής των οδηγιών τα ύδατα των φυσικών ή τεχνητών δεξαμενών που χρησιμοποιούνται για εντατική ιχθυοκαλλιέργεια.

Τα κράτη μέλη είναι επιφορτισμένα με τον προσδιορισμό των γλυκών υδάτων που πρέπει να θεωρούνται ύδατα ιχθυοκαλλιέργειας. Τα ύδατα για ιχθυοκαλλιέργεια υποδιαιρούνται σε ύδατα σαλμονιδών και σε ύδατα κυπρινιδών. Οι οδηγίες καθορίζουν τα ελάχιστα κριτήρια ποιότητας τα οποία πρέπει να πληρούν τα ύδατα για ιχθυοκαλλιέργεια:

- φυσικο-χημικές και μικροβιολογικές παράμετροι.
- υποχρεωτικές οριακές τιμές και ενδεικτικές τιμές των εν λόγω παραμέτρων.
- συχνότητα ελάχιστης δειγματοληψίας και μέθοδοι ανάλυσεως αναφοράς των εν λόγω υδάτων.

Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τις τιμές που εφαρμόζουν για τα ύδατα ιχθυοκαλλιέργειας, στο πλαίσιο των κατευθύνσεων των οδηγιών. Έχουν το δικαίωμα να καθορίζουν αυστηρότερες απαιτήσεις από τις προβλεπόμενες στις οδηγίες.

7.2.6 Θαλάσσια Ρύπανση

7.2.6.1 Προς μια στρατηγική για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος

Το έκτο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον προβλέπει την κατάρτιση θεματικής στρατηγικής για τη διατήρηση και την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Η παρούσα ανακοίνωση της Επιτροπής ανταποκρίνεται στο αίτημα αυτό και συνιστά ένα πρώτο βήμα προς μια τέτοια στρατηγική. Η στρατηγική αυτή θα διαμορφωθεί στο πλαίσιο ανοικτής και συνεργατικής διαδικασίας στην οποία θα συμμετάσχουν τα κοινοτικά θεσμικά όργανα, οι ενδιαφερόμενες περιφερειακές οργανώσεις και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη.

Η σημερινή κατάσταση

Η ανακοίνωση αυτή αρχίζει από μια ανασκόπηση της περιβαλλοντικής ποιότητας των θαλασσών και ωκεανών, και ιδίως εκείνων που βρέχουν ευρωπαϊκές χώρες· περιλαμβάνει περίληψη και λεπτομερή περιγραφή της κατάστασης. Επισημαίνεται ότι είναι πολλές οι απειλές για το θαλάσσιο περιβάλλον, μεταξύ των οποίων η πτώχευση και η υποβάθμιση της βιοποικιλότητας και οι μεταβολές της δομής της, η εξαφάνιση ενδιαιτημάτων, η ρύπανση από επικίνδυνες ουσίες και από θρεπτικές ουσίες, καθώς και οι ενδεχόμενες μελλοντικές επιπτώσεις από την αλλαγή του κλίματος.

Μεταξύ των παράλληλων πιέσεων που ασκούνται, ως σημειωθούν η εμπορική αλιεία, οι έρευνες πετρελαίου και φυσικού αερίου, η ναυτιλία, η εναπόθεση επικίνδυνων ουσιών ή θρεπτικών ουσιών υδατικής ή ατμοσφαιρικής προελεύσεως, η πόντιση αποβλήτων και η υλική υποβάθμιση ενδιαιτημάτων λόγω των εκβαθύνσεων και των απολήψεων άμμου και χαλικιού.

Η ανακοίνωση εξετάζει το σύνολο των υφιστάμενων πολιτικών και νομοθετικών διατάξεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση επί θεμάτων προστασίας των θαλασσών και των ωκεανών. Επειδή αυτές καλύπτουν ειδικά ζητήματα ή συγκεκριμένες γεωγραφικές ζώνες, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι δεν υπάρχει ολοκληρωμένη πολιτική προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Εξετάζονται επίσης άλλες συμβάσεις, οργανώσεις και περιφερειακές και διεθνείς συμφωνίες στον εν λόγω τομέα. Αποδίδεται ιδιαίτερη προσοχή στο επίπεδο των γνώσεων σχετικά με το θαλάσσιο περιβάλλον. Επισημαίνονται σημαντικά κενά:

- η γνώση των επιπτώσεων από τις φυσικές ή ανθρωπογενείς μεταβολές στην βιοποικιλότητα και η ταχύτητα επαναφοράς, από τη στιγμή που θα αμβλυνθεί η ένταση της μεταβολής ή εξαλειφθεί η πηγή της προέλευσής της,
- η διαλεύκανση του τρόπου με τον οποίο οι μεταβολές της ποικιλότητας ή της δομής των ειδών επηρεάζουν τα θαλάσσια οικοσυστήματα,
- η κατοχή ακριβέστερων και έγκυρων δεδομένων σχετικά με τη διατήρηση της αλιείας και τις επιπτώσεις της, με τα χημικά προϊόντα, με τα βιομηχανικά απόβλητα που εκχέονται στη θάλασσα, με τις εισροές θρεπτικών ουσιών και ραδιενεργών ουσιών,
- κρίνεται επείγουσα η χαρτογράφηση της θαλάσσιας βιοποικιλότητας.

Εν κατακλείδι, η ανακοίνωση επισημαίνει την ανάγκη επίλυσης πολλών εκκρεμούντων προβλημάτων και την ύπαρξη σοβαρών απειλών για το θαλάσσιο περιβάλλον, παρά τις προσπάθειες που έχουν καταβληθεί τις τρεις τελευταίες δεκαετίες. Έχουν πραγματοποιηθεί σημαντικά βήματα προόδου όσον αφορά την ποιότητα των ευρωπαϊκών θαλασσών και, σε ορισμένες περιπτώσεις, έχουν συγκρατηθεί, ή και αναστραφεί ακόμη, οι τάσεις επιδείνωσης της ρύπανσης.

Οι στόχοι της στρατηγικής

Όταν ολοκληρωθεί η ανασκόπηση της σημερινής κατάστασης, η Επιτροπή προτείνει να καθοριστούν, στο πλαίσιο της στρατηγικής για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος, φιλόδοξοι, σαφείς και συνεκτικοί στόχοι για την προαγωγή της αειφόρου χρήσης των θαλασσών και της διατήρησης των θαλάσσιων οικοσυστημάτων.

Συνολικός στόχος της στρατηγικής της προτεινόμενης προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος είναι η προαγωγή της αειφόρου χρήσης των θαλασσών και η διατήρηση των θαλάσσιων οικοσυστημάτων, ιδιαίτερα δε των ζωνών μεγάλης αξίας από πλευράς βιοποικιλότητας. Ενσωματώνονται και άλλοι τομεακοί στόχοι της στρατηγικής. Αυτοί αφορούν τον περιορισμό της βιοποικιλότητας, την καταστροφή ενδιαιτημάτων, τις εκχύσεις επικίνδυνων ουσιών, τον ευτροφισμό, τις ραδιενεργές ουσίες, τη ρύπανση από υδρογονάνθρακες, τα απόβλητα, τις θαλάσσιες μεταφορές, την υγεία, την αλλαγή του κλίματος, την έρευνα και τη βελτίωση του συντονισμού.

Οι δράσεις στο πλαίσιο της στρατηγικής

Η ανακοίνωση επισημαίνει επανειλημμένως ότι οι δράσεις που είναι αναγκαίες για την επίτευξη των εν λόγω στόχων πρέπει να περιλαμβάνουν τα ακόλουθα στοιχεία:

- χάραξη συνεκτικής πολιτικής στον τομέα του θαλάσσιου περιβάλλοντος μέσω της σταδιακής υιοθέτησης προσέγγισης που στηρίζεται στα οικοσυστήματα και αξιοποιεί τις υφιστάμενες πολιτικές,
- βελτίωση της ολοκληρωμένης εφαρμογής της υφιστάμενης και νέας νομοθεσίας,
- σύσταση μηχανισμών και δράσεων για τη διευκόλυνση του συντονισμού των εν λόγω μέτρων και του συντονισμού των διαφόρων οργανώσεων και ενδιαφερομένων μερών,
- εγκαινίαση πρωτοβουλιών για την εμπάθυνση των γνώσεων όσον αφορά την παρελθούσα και μελλοντική (πιθανή) εξέλιξη της ποιότητας των ευρωπαϊκών θαλασσών, καθώς και των διαδικασιών και μεθοδολογιών αξιολόγησης των εν λόγω πληροφοριών,
- ενίσχυση και βελτίωση του συντονισμού μεταξύ των διαφόρων μέσω χρηματοδότησης της προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος,
- εφαρμογή των εν λόγω στρατηγικών στοιχείων σε περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο.

Επίσης, η ανακοίνωση προτείνει ειδικές δραστηριότητες για κάθε έναν από τους στοχευόμενους τομείς.

7.2.6.2 Σύμβαση της Βαρκελώνης: προστασία της Μεσογείου Θαλάσσης

Η σύναψη της Σύμβασης για την προστασία της Μεσογείου Θαλάσσης από τη ρύπανση (Σύμβαση της Βαρκελώνης), καθώς και του πρωτοκόλλου για την πρόληψη της ρύπανσης της Μεσογείου Θαλάσσης από τις βυθίσεις αποβλήτων που πραγματοποιούν τα πλοία και τα αεροσκάφη, αποβλέπουν στη μείωση της ρύπανσης στην περιοχή της Μεσογείου. Υπεγράφησαν το 1976 απ' όλα τα κράτη μέλη (Ελλάδα, Ισπανία, Γαλλία, Ιταλία) και τις τρίτες χώρες που βρέχονται από τη Μεσόγειο (συνολικά, 21 χώρες).

Τα υπογράφοντα τη σύμβαση μέρη λαμβάνουν, μεμονωμένα ή από κοινού, όλα τα μέτρα που είναι αναγκαία για την προστασία και βελτίωση του θαλάσσιου περιβάλλοντος στη ζώνη της Μεσογείου Θαλάσσης και για να προλάβουν, περιορίσουν ή καταπολεμήσουν τη ρύπανση στην εν λόγω ζώνη. Τέσσερις μορφές ρύπανσης απαιτούν την ιδιαίτερη προσοχή των υπογραφόντων μερών:

- η ρύπανση που οφείλεται στις βυθίσεις (ποντίσεις) που πραγματοποιούν τα πλοία και τα αεροσκάφη·
- η ρύπανση από τα πλοία·
- η ρύπανση που δημιουργείται από την έρευνα και εκμετάλλευση της υφαλοκρηπίδας, του βυθού της θάλασσας και του υπεδάφους της·
- η ρύπανση χερσαίας προελεύσεως.

Η σύμβαση προβλέπει μηχανισμούς συνεργασίας και ενημέρωσης μεταξύ των μερών στις καταστάσεις εκτάκτου ανάγκης, όπου δημιουργείται ρύπανση στη ζώνη της Μεσογείου Θαλάσσης, προκειμένου να περιορισθούν ή να εξαλειφθούν οι προκύπτουσες ζημιές. Επίσης, τα μέρη καταβάλλουν προσπάθειες θέσπισης συστήματος συνεχούς επιτήρησης της ρύπανσης. Συνεργάζονται μεταξύ τους στους τομείς της επιστήμης και της τεχνολογίας και διαμορφώνουν κατάλληλες διαδικασίες για την απόδοση ευθυνών και την αποκατάσταση των ζημιών, σε περίπτωση ρυπάνσεων που προκύπτουν από την παράβαση των όρων της σύμβασης.

Πρωτόκολλο για την πρόληψη της ρύπανσης της Μεσογείου Θαλάσσης από τις βυθίσεις που πραγματοποιούν τα πλοία και τα αεροσκάφη

Το πρωτόκολλο αφορά αποκλειστικά τη ρύπανση της ζώνης της Μεσογείου Θαλάσσης που προκαλείται από τα πλοία και τα αεροσκάφη.

Η βύθιση (πόντιση) ορισμένων τύπων αποβλήτων ή ορισμένων υλών (τοξικές οργανοαλογονούχες και οργανο-πυριτικές ενώσεις, υδράργυρος, κάδμιο, πλαστικά, αργό πετρέλαιο, κλπ.) απαγορεύεται.

Η πόντιση άλλων υλών ή τύπων αποβλήτων (αρσενικό, μόλυβδος, χαλκός, ψευδάργυρος, χρώμιο, νικέλιο, περιέκτες, παλιοσίδηρα, ορισμένοι τύποι παρασιτοκτόνων, κλπ.) υπόκειται στην από πλευράς των αρμοδίων εθνικών αρχών προηγούμενη χορήγηση ειδικής ή γενικής άδειας.

Οι άδειες δεν χορηγούνται παρά μόνον κατόπιν προσεκτικής εξέτασης σειράς παραμέτρων (χαρακτηριστικά και σύνθεση του υλικού, χαρακτηριστικά του τόπου ποντίσεως και της μεθόδου εναποθέσεως, συνυπολογιζόμενες παράμετροι και γενικές περιστάσεις).

Τα πλοία ή αεροσκάφη που χρησιμοποιούνται για κρατικούς και μη εμπορικούς σκοπούς εξαιρούνται του πεδίου εφαρμογής του πρωτοκόλλου.

7.2.6.3 Σύμβαση του Ελσίνκι για την προστασία της Βαλτικής θάλασσας

Η σύμβαση για την προστασία του θαλασσίου περιβάλλοντος στην περιοχή της Βαλτικής θάλασσας (σύμβαση του Ελσίνκι), η οποία υπεγράφη τον Μάρτιο του 1974 από όλα τα κράτη που περιβάλλουν τη Βαλτική θάλασσα (Δανία, Γερμανία, Σουηδία, Εσθονία, Φινλανδία, Λετονία, Λιθουανία, Πολωνία και Ρωσία), αποσκοπεί στον περιορισμό της ρύπανσης στην περιοχή της Βαλτικής θάλασσας, ρύπανσης που προκαλείται από εκβολές ποταμών, από λιμνοθάλασσες, από αγωγούς λυμάτων και από ατμοσφαιρικές απορρίψεις. Η σύμβαση ετέθη σε ισχύ το 1980. Τα συμβαλλόμενα της σύμβασης μέρη δεσμεύονται να απαγορεύουν την απόρριψη σειράς επικινδύνων ουσιών στην περιοχή της Βαλτικής θάλασσας. Θεσπίζουν επίσης όλα τα ενδεδειγμένα μέτρα και συνεργάζονται μεταξύ τους για τον έλεγχο και τον περιορισμό όσο γίνεται ρύπανσης τελλουρικής προέλευσης (υδράργυρος και κάδμιο, χρώμιο, χαλκός, μόλυβδος, υδρογονάνθρακες, φυτοφάρμακα, ραδιενεργά υλικά, οξέα, λάδια και πετροχημικά λύματα, υλικά και ουσίες που επιπλέουν, κλπ). Η απόρριψη στη θάλασσα σημαντικών ποσοτήτων από τις αναφερόμενες ουσίες θα γίνεται κατόπιν ειδικής προηγούμενης άδειας, της αρμόδιας εθνικής αρχής. Σ ε ό,τι αφορά τη ρύπανση από πλοία, τα συμβαλλόμενα μέρη λαμβάνουν σειρά μέτρων προστασίας στην περιοχή της Βαλτικής θάλασσας από ρυπάνσεις υδρογονανθράκων και άλλων βλαβερών ουσιών, ή από απορρίψεις σεντινόνερων και απορριμμάτων πλοίων (θέσπιση διεθνών κανονισμών, συνδρομής σε επιθεωρήσεις πλοίων, εφαρμογή ενιαίων κανόνων σε θέματα μεταφοράς επικινδύνων ουσιών και απόρριψης σεντινόνερων κλπ). Θεσπίζουν ειδικά μέτρα για τα πλοία αναψυχής, συγκεκριμένα για να εξασφαλίζεται η κατασκευή εγκαταστάσεων παραλαβής αποβλήτων. Η πόντιση αποβλήτων στην περιοχή της Βαλτικής θάλασσας θα απαγορευθεί από τα συμβαλλόμενα μέρη, εξαιρουμένων:

- Προϊόντων βυθοκόρησης, με την προϋπόθεση ότι έχει χορηγηθεί ειδική άδεια πόντισης από την αρμόδια εθνική αρχή.
- Περιπτώσεων στις οποίες διακυβεύεται η ασφάλεια ανθρώπων, πλοίων ή αεροσκαφών με καταστροφή ή ολική απώλεια πλοίου ή σκάφους, η δε πόντιση εκτιμάται ως ο μόνος κατάλληλος τρόπος αποφυγής τέτοιου κινδύνου.

Κάθε συμβαλλόμενο μέρος λαμβάνει όλα τα απαραίτητα μέτρα για να προλαμβάνει τη ρύπανση που προέρχεται από την εξερεύνηση και την εκμετάλλευση του θαλασσίου βυθού ή των υποστρωμάτων του. Τα συμβαλλόμενα μέρη θεσπίζουν μέτρα και συνεργάζονται για να περιορίσουν κατά το δυνατό τη ρύπανση από υδρογονάνθρακες και άλλες βλαβερές ουσίες. Συνεργάζονται μεταξύ τους στον τομέα της επιστημονικής και τεχνολογικής έρευνας και δεσμεύονται να θεσπίσουν από κοινού κανόνες σχετικούς με τις ευθύνες σε περιπτώσεις ζημιών προερχομένων από ενέργειες αντιβαίνουσες προς τις διατάξεις της σύμβασης.

Με τη Σύμβαση συγκροτείται επιτροπή προστασίας του θαλασσίου περιβάλλοντος της Βαλτικής θάλασσας. Η επιτροπή αυτή θα αναλάβει την παρακολούθηση της εφαρμογής της σύμβασης, τη διατύπωση συστάσεων για μέτρα που πρέπει να λαμβάνονται και για την άσκηση κάθε άλλης δραστηριότητας απαραίτητης δυνάμει της σύμβασης.

7.2.6.4 Σύμβαση των Παρισίων

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα είναι συμβαλλόμενο μέρος της Σύμβασης για την προστασία του θαλασσίου περιβάλλοντος του Βορειοανατολικού Ατλαντικού, η οποία υπεγράφη στο Παρίσι στις 22 Σεπτεμβρίου 1992. Η σύμβαση ορίζει διάφορες έννοιες.

Η «θαλάσσια ζώνη» αποτελείται από τα εσωτερικά ύδατα και τα χωρικά ύδατα των συμβαλλόμενων μερών, την ζώνη που βρίσκεται πέραν των χωρικών υδάτων και την παρακείμενη αυτής ζώνη που υπόκειται στη δικαιοδοσία του παράκτιου κράτους βάσει του διεθνούς δικαίου, καθώς και από τα ανοικτά της θάλασσας, του συνόλου των θαλάσσιων βυθών και του υπεδάφους τους που βρίσκονται εντός των ακόλουθων ορίων:

- οι περιοχές του Ατλαντικού και Αρκτικού Ωκεανού και οι δευτερεύουσες θάλασσές τους (εκτός της Βαλτικής Θάλασσας και των Belts, της Μεσογείου Θαλάσσης και των δευτερευουσών θαλασσών)
- η περιοχή του Ατλαντικού Ωκεανού

Ως «εσωτερικά ύδατα» νοούνται τα ύδατα που βρίσκονται στο εσωτερικό της βασικής γραμμής υπολογισμού του εύρους των χωρικών υδάτων και τα οποία εκτείνονται, στην περίπτωση των ρευμάτων ύδατος, έως το όριο των γλυκών υδάτων (μέρος εντός ρεύματος ύδατος όπου, σε άμπωτη και σε περίοδο χαμηλής ροής γλυκού ύδατος, ο βαθμός αλμυρότητας αυξάνει σημαντικά λόγω της παρουσίας θαλασσίου ύδατος).

Τα συμβαλλόμενα μέρη της σύμβασης αναλαμβάνουν την υποχρέωση να λάβουν όλα τα δυνατά μέτρα με στόχο την πρόληψη και την εξάλειψη της ρύπανσης, καθώς και μέτρα απαραίτητα για την προστασία της θαλάσσιας ζώνης από επιζήμιες ανθρώπινες δραστηριότητες, ώστε να προστατεύεται η υγεία του ανθρώπου και των θαλασσιών οικοσυστημάτων, να αποκαθιστούν δε όπου αυτό είναι δυνατό τις θαλάσσιες ζώνες που επλήγησαν. Για να γίνει δυνατό αυτό, τα συμβαλλόμενα μέρη

- Θεσπίζουν μεμονωμένα ή σε συνεργασία σχετικά προγράμματα και μέτρα δράσης
- Εναρμονίζουν τις πολιτικές και στρατηγικές τους.

Προκειμένου να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους, τα συμβαλλόμενα μέρη της σύμβασης οφείλουν να στηριχθούν σε δύο αρχές:

- την αρχή της πρόνοιας, σύμφωνα με την οποία επιβάλλεται η λήψη μέτρων πρόνοιας εφόσον συντρέχουν εύλογοι λόγοι ανησυχίας, λόγω της άμεσης ή έμμεσης εισαγωγής ουσιών ή ενέργειας στο θαλάσσιο περιβάλλον, οι οποίες είναι δυνατόν να συνεπάγονται κινδύνους για την ανθρώπινη υγεία, να επιβαρύνουν τους βιολογικούς πόρους και τα θαλάσσια οικοσυστήματα, να υποβαθμίζουν την ψυχαγωγική αξία ή να παρεμποδίζουν άλλες θεμιτές χρήσεις της θάλασσας, ακόμη και αν δεν υπάρχουν ασφαλείς αποδείξεις αιτιώδους σχέσης μεταξύ της εισαγωγής τους και των επιπτώσεων αυτών.
- την αρχή ο ρυπαίνων πληρώνει, σύμφωνα με την οποία τα έξοδα που προκύπτουν από τα μέτρα πρόληψης, μείωσης της ρύπανσης και καταπολέμησής της επιβαρύνουν τον ρυπαίνοντα.

Τα προγράμματα που εκτελούνται από τα συμβαλλόμενα μέρη πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τα πλέον πρόσφατα διαθέσιμα τεχνικά επιτεύγματα καθώς και την καλύτερη περιβαλλοντική πρακτική. Τα μέτρα που τίθενται σε εφαρμογή δεν πρέπει να αυξάνουν την ρύπανση της θάλασσας εκτός της θαλάσσιας ζώνης, καθώς και στους άλλους τομείς του περιβάλλοντος. Τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούν να διαπραγματευθούν συμφωνίες συνεργασίας, για την καταπολέμηση της διασυννοριακής ρύπανσης. Επίσης συγκροτείται επιτροπή, αποτελούμενη από εκπροσώπους των συμβαλλομένων μερών.

7.2.6.5 Ακούσια θαλάσσια ρύπανση

Η θέσπιση κοινοτικού πλαισίου συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών στον τομέα της ακούσιας ή εκούσιας θαλάσσιας ρύπανσης.

Η κοινοτική δράση στον τομέα της ακούσιας θαλάσσιας ρύπανσης στηρίζεται, από το 1978, σε τρεις ξεχωριστούς άξονες:

- πρόγραμμα κοινοτικής δράσεως σε θέματα ελέγχου και περιορισμού της ρύπανσης που προκαλείται από την έκχυση υδρογονανθράκων στην θάλασσα,
- κοινοτικό σύστημα ενημέρωσης το οποίο θα καταργηθεί από την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας απόφασης,

- μία κοινοτική "ομάδα ειδικού έργου" (task force) από εμπειρογνώμονες των κρατών μελών που μπορούν να κληθούν να παράσχουν πρακτική αρωγή σε περίπτωση ακούσιας θαλάσσιας ρύπανσης.

Η παρούσα πρόταση αποβλέπει στην τελειοποίηση των τριών αυτών στοιχείων και στην ενσωμάτωσή τους σε ένα πλαίσιο ενιαίας συνεργασίας. Το πλαίσιο συνεργασίας προορίζεται για την συμπλήρωση των προσπαθειών των κρατών μελών σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος, της υγείας και των ακτών, από τους κινδύνους που συνεπάγονται οι ακούσιες εκχύσεις επιβλαβών ουσιών στη θάλασσα, μέσω:

- τη συμπλήρωση των προσπαθειών των κρατών μελών σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος, της ανθρώπινης υγείας και των ακτών από τους κινδύνους που συνεπάγονται οι ακούσιες ή εκούσιες εκχύσεις επιβλαβών ουσιών στη θάλασσα,
- την ενίσχυση της συνεργασίας και της αμοιβαίας βοήθειας μεταξύ των κρατών μελών σ' αυτόν τον τομέα, ώστε να επανορθωθούν οι ζημιές σύμφωνα με την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει»,
- τη βελτίωση των δυνατοτήτων παρέμβασης των κρατών σε περίπτωση ακούσιας έκχυσης επιβλαβών ουσιών στη θάλασσα.

Το κοινοτικό σύστημα ενημέρωσης θα καταλάβει δεσπόζουσα θέση στο πλαίσιο συνεργασίας. Θα χρησιμοποιεί σύγχρονο σύστημα επεξεργασίας δεδομένων (διαδικτυακή σελίδα τροφοδοτούμενη σε κοινοτικό επίπεδο με κοινοτική και εθνικές σελίδες υποδοχής). Οι εθνικές σελίδες θα υποδεικνύουν τις υπάρχουσες εθνικές δομές και αρχές στον τομέα της θαλάσσιας ρύπανσης, το διαθέσιμο εξοπλισμό για έκτακτες παρεμβάσεις και περιορισμό της ρύπανσης, καθώς και τους όρους της ενίσχυσης. Η εφαρμογή του πλαισίου συνεργασίας θα πραγματοποιηθεί βάσει κυλιόμενου τριετούς προγράμματος δράσεως, επανεξεταζόμενου ανά έτος.

7.2.6.6 Ασφάλεια στη θάλασσα: Ταμείο αποζημίωσης για ζημιές που οφείλονται στην πετρελαϊκή ρύπανση

Η παρούσα πρόταση αποβλέπει στη διασφάλιση επαρκούς αποζημίωσης για τις ζημιές που προκαλούνται από τη ρύπανση των υδάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως αποτέλεσμα της θαλάσσιας μεταφοράς πετρελαίου και στη θέσπιση οικονομικών κυρώσεων για οποιοδήποτε πρόσωπο αποδεικνύεται ότι συνέβαλε στην πρόκληση πετρελαϊκής ρύπανσης.

Η πρόταση κανονισμού καλύπτει τη λήψη μέτρων διασφάλισης για την πρόληψη ή την ελαχιστοποίηση του κινδύνου. Παράλληλα, ο συγκεκριμένος κανονισμός εφαρμόζεται στην περίπτωση ζημιών που προκαλούνται από τη ρύπανση:

- στην επικράτεια, συμπεριλαμβανομένων των χωρικών υδάτων, κράτους μέλους,
- στην αποκλειστική οικονομική ζώνη κράτους μέλους, η οποία έχει προσδιοριστεί βάσει των διατάξεων του διεθνούς δικαίου,
- σε παρακείμενη των χωρικών υδάτων ζώνη, που δεν υπερβαίνει τα 200 ναυτικά μίλια, σε περίπτωση που το κράτος μέλος δεν έχει θεσπίσει αποκλειστική οικονομική ζώνη.

Το ταμείο αποζημίωσης για πετρελαϊκή ρύπανση ιδρύεται για να εξασφαλίσει την αποζημίωση των θυμάτων στο μέτρο που η προστασία που παρέχεται στο πλαίσιο της σύμβασης CLC και της σύμβασης FIPOI είναι ανεπαρκής. Προς το σκοπό αυτό, το Ταμείο COPE αποζημιώνει κάθε δικαιούχο αποζημίωσης για ζημιές που υπέστη λόγω ρύπανσης βάσει της σύμβασης FIPOI, η πλήρης και επαρκής αποζημίωση του οποίου δεν κατέστη δυνατή στο πλαίσιο της εν λόγω σύμβασης. Το Ταμείο COPE δεν καταβάλλει αποζημίωση έως ότου εγκριθούν από την Επιτροπή τα αποτελέσματα της αξιολόγησης του βásiμου της αξίωσης.

Η Επιτροπή δύναται να αποφασίσει να μην καταβάλει αποζημίωση σε πρόσωπο που συνδέεται με συμβατική σχέση με τον μεταφορέα, όταν κατά τη μεταφορά προκύψει κάποιο συμβάν.

Κάθε κράτος μέλος ανακοινώνει στην Επιτροπή την επωνυμία και την έδρα των προσώπων που είναι υπόχρεα σε συνεισφορά προς το Ταμείο COPE. Προκειμένου να προσδιοριστούν οι υπόχρεοι συνεισφοράς προς το Ταμείο COPE καθώς και οι ποσότητες πετρελαίου που πρέπει να ληφθούν υπόψη για καθένα από τα πρόσωπα αυτά, θα πρέπει να καταρτιστεί κατάλογος ο οποίος θα ενημερώνεται από την Επιτροπή. Τα κράτη μέλη οφείλουν να θεσπίσουν σύστημα οικονομικών κυρώσεων οι οποίες θα επιβάλλονται σε κάθε πρόσωπο για το οποίο το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι συνέβαλε με τις πράξεις ή παραλείψεις του σε σοβαρή αμέλεια που προκάλεσε ή υπήρχε κίνδυνος να προκαλέσει πετρελαϊκή ρύπανση.

7.2.7 Εσωτερικά Ύδατα

7.2.7.1 Σύμβαση του Ελσίνκι :ποτάμια που διασχίζουν σύνορα και διεθνείς λίμνες

Η σύμβαση για την προστασία και τη χρησιμοποίηση των ποταμών που διασχίζουν σύνορα και των διεθνών λιμνών υπογράφηκε εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στο Ελσίνκι, στις 18 Μαρτίου 1992. Η σύμβαση αυτή προσδιορίζει το πλαίσιο της συνεργασίας μεταξύ χωρών μελών της Οικονομικής Επιτροπής για την Ευρώπη των Ηνωμένων Εθνών σε θέματα πρόληψης και ελέγχου της μόλυνσης των ποταμών που διασχίζουν σύνορα, εξασφαλίζοντας την ορθολογική χρησιμοποίηση των υδατίνων πόρων με την προοπτική μιας βιώσιμης ανάπτυξης.

Η σύμβαση περιέχει μια σειρά ορισμών:

- με τον όρο "διασυνοριακά ύδατα" χαρακτηρίζονται όλα τα επιφανειακά και υπόγεια ύδατα που οριοθετούν σύνορα μεταξύ δύο ή περισσότερων κρατών, τα οποία διασχίζουν ή ευρίσκονται επί των συνόρων αυτών·
- με τον όρο "διασυνοριακές επιπτώσεις" χαρακτηρίζεται κάθε σοβαρή δυσμενής επίδραση που προκαλείται από την αλλαγή των διασυνοριακών υδάτων λόγω ανθρώπινης δραστηριότητας της οποίας το φυσικό γενεσιουργό αίτιο ευρίσκεται ολοκληρωτικά ή εν μέρει σε περιοχή που υπόκειται στη δικαιοδοσία ενός Μέρους, και το οποίο προκαλεί στο περιβάλλον μιας περιοχής που υπάγεται στη δικαιοδοσία ενός άλλου Μέρους, η εν λόγω επίδραση μπορεί να πάρει πλείστες μορφές: προσβολή της υγείας ή της ασφάλειας του ανθρώπου, της χλωρίδας, της πανίδας, της ατμόσφαιρας, του κλίματος ..)·
- με τον όρο "παρόχθια μέρη" νοούνται τα μέρη που συνορεύουν με τα εν λόγω διασυνοριακά ύδατα·
- με τον όρο "επικίνδυνες ουσίες" νοούνται όλες οι τοξικές, καρκινογόνες, μεταλλαξιογόνες, τερατογόνες ή βιοσφαιρικές ουσίες, κυρίως όταν πρόκειται για μη αποδομήσιμες.

Τα συμβαλλόμενα μέρη της σύμβασης δεσμεύονται να λάβουν όλα τα ενδεδειγμένα μέτρα για την πρόληψη, έλεγχο ή και περιορισμό κάθε διασυνοριακής επίπτωσης. Κάθε δράση που έχει ως στόχο την καταπολέμηση της μόλυνσης των υδάτων πρέπει να καταπολεμά τη ρύπανση στην πηγή της. Τα λαμβανόμενα μέτρα δεν πρέπει να προκαλούν μεταφορά της μόλυνσης, αμέσως ή εμμέσως, προς άλλες περιοχές.

Τα μέσα που χρησιμοποιούνται για τον περιορισμό των διασυνοριακών επιπτώσεων είναι νομικής, διοικητικής, οικονομικής, τεχνικής, χρηματοδοτικής φύσεως. Τα συμβαλλόμενα μέρη έχουν τη δυνατότητα να προσαρμόσουν τα κριτήρια ποιότητας του νερού ή να εισαγάγουν όρια εκπομπής για τις απορρίψεις στα επιφανειακά ύδατα. Ο τύπος αυτός της μόλυνσης μπορεί να αποφευχθεί ή να περιοριστεί χάρη στη χρησιμοποίηση μη ρυπογόνων τεχνικών. Τα Μέρη υιοθετούν προγράμματα παρακολούθησης της κατάστασης των διασυνοριακών υδάτων.

Η σύμβαση ενθαρρύνει τη συνεργασία των παρακτίων Μερών, μέσω διμερών ή πολυμερών συμφωνιών, για την εφαρμογή εναρμονισμένων πολιτικών, προγραμμάτων και στρατηγικών για την προστασία των διασυνοριακών υδάτων. Τα Μέρη μπορούν π.χ.:

- να συγκεντρώσουν πληροφορίες, να συντάξουν απογραφές των πηγών μόλυνσης οι οποίες έχουν ή μπορούν να έχουν διασυνοριακές επιπτώσεις·
- να μεθοδεύουν κοινά προγράμματα παρακολούθησης·

- να υιοθετήσουν όρια εκπομπής για τα υγρά απόβλητα·
- να συστήσουν διαδικασίες συναγερμού·
- να εκπονήσουν μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων·
- να αξιολογήσουν την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων καταπολέμησης αυτού του τύπου της μόλυνσης.

Τα παρόχθια Μέρη συμφωνούν να προσφέρουν αμοιβαία συνδρομή όταν ζητηθεί, σε περίπτωση κρίσιμης κατάστασης. Τα συμβαλλόμενα Μέρη συνεργάζονται για την εκτέλεση εργασιών έρευνας και ανάπτυξης αναφορικά με αποτελεσματικές τεχνικές πρόληψης, ελέγχου ή περιορισμού των διασυννοριακών επιπτώσεων (μέθοδοι αξιολόγησης της τοξικότητας επικινδύνων ουσιών, μελέτη των επιδράσεων επί του περιβάλλοντος από ρυπογόνα προϊόντα, εισαγωγή τεχνολογιών ή μεθόδων παραγωγής που σέβονται το περιβάλλον ..).

7.2.7.2 Σύμβαση για την προστασία του Ρήνου

Με την απόφαση της, η Επιτροπή συνήψε τη σύμβαση για την προστασία του Ρήνου και την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ της Κοινότητας και των παρόχθιων κρατών του Ρήνου, με σκοπό τη διατήρηση και τη βελτίωση του οικοσυστήματος του ποταμού. Κατά την 25η συνεδρίαση της εν λόγω σύμβασης, τα παρόχθια κράτη έκριναν απαραίτητο να συνάψουν νέα σύμβαση για την προστασία του Ρήνου όπου το πρόσθετο σύμφωνο είναι η προστασία του Ρήνου από τη χημική ρύπανση.

Οι στόχοι της νέας σύμβασης είναι οι εξής:

- διασφάλιση της αειφόρου ανάπτυξης του οικοσυστήματος του Ρήνου·
 - με τη διατήρηση και τη βελτίωση της ποιότητας των υδάτων, καθώς και της φυσικής λειτουργίας τους·
 - με την προστασία της ποικιλότητας των ειδών·
 - με τον περιορισμό της μόλυνσης·
 - με τη διατήρηση και τη βελτίωση των φυσικών ενδιαιτημάτων της άγριας πανίδας και χλωρίδας·
 - με διαχείριση των υδάτινων πόρων με σεβασμό στο περιβάλλον·
 - με σεβασμό στο περιβάλλον, όταν εκτελούνται έργα διευθέτησης της κοίτης υδατορρευμάτων.
- διασφάλιση της παραγωγής πόσιμου νερού·
- βελτίωση της ποιότητας των ιζημάτων·
- προστασία από τις πλημμύρες·
- συντονισμός με τα μέτρα προστασίας της Βορείου Θαλάσσης.

Τα παρόχθια κράτη δεσμεύονται να:

- συνεργασθούν κατά την υλοποίηση των δράσεων για την προστασία του Ρήνου·
- εκπονήσουν προγράμματα και μελέτες σχετικά με τον ποταμό·
- εντοπίζουν τα αίτια και τους υπευθύνους της ρύπανσης·
- υπαγάγουν τις τεχνικές παρεμβάσεις που ενδέχεται να βλάψουν το οικοσύστημα, καθώς και της απορρίψεις λυμάτων και επικινδύνων ουσιών, σε προηγούμενη χορήγηση άδειας·
- περιορίσουν τους κινδύνους οικολογικών ατυχημάτων.

Η Διεθνής Επιτροπή για την Προστασία του Ρήνου (ΔΕΠΡ) αποτελείται από αντιπροσώπους των συμβαλλομένων μερών. Την προεδρία της επιτροπής αναλαμβάνουν διαδοχικά οι εν λόγω χώρες. Η επιτροπή λαμβάνει αποφάσεις με ομοφωνία και τις απευθύνει στα συμβαλλόμενα μέρη. Τα καθήκοντα της ΔΕΠΡ είναι τα ακόλουθα:

- κατάρτιση μελετών και προγραμμάτων για το οικοσύστημα του Ρήνου·
- κατάρτιση προτάσεων δράσεων·
- αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των αναλαμβανομένων δράσεων·
- συντονισμός των σχεδίων ειδοποίησης και συναγερμού·
- ενημέρωση του κοινού σχετικά με την κατάσταση του Ρήνου και τα αποτελέσματα των αναλαμβανομένων δράσεων.

Κάθε χρόνο, η ΔΕΠΡ συντάσσει έκθεση πεπραγμένων και την υποβάλλει στα συμβαλλόμενα μέρη. Τα συμβαλλόμενα μέρη ενημερώνουν τακτικά τη ΔΕΠΡ σχετικά με τα μέτρα που έλαβαν βάσει της σύμβασης, όπως νομοθετικά μέτρα, τις δράσεις και τα αποτελέσματα των δράσεων αυτών.

7.2.8 Απόρριψη Ουσιών

7.2.8.1 Η περιοχή του Δούναβη και του Εύξεινου Πόντου

Ο Δούναβης και ο Εύξεινος Πόντος αποτελούν τον σημαντικότερο μη ωκεάνιο υδάτινο όγκο στην Ευρώπη. Με τη διεύρυνση, πολλές παραδουνάβιες χώρες θα γίνουν μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και ο Εύξεινος Πόντος θα καταστεί παράκτια περιοχή της ΕΕ. Δεδομένου ότι η περιβαλλοντική κατάσταση της περιοχής είναι ιδιαίτερα κρίσιμη, απαιτείται μια στρατηγική για την ανόρθωσή της. Και για να τεθεί σε εφαρμογή η στρατηγική αυτή είναι απαραίτητη η συνεργασία μεταξύ όλων των χωρών της περιοχής.

Η τρέχουσα συνεργασία στην περιοχή

Η σύμβαση σχετικά με τη συνεργασία για την προστασία και την αειφόρο χρήση του Δούναβη και η σύμβαση για την προστασία του Εύξεινου Πόντου από τη ρύπανση είναι τα μέσα που διατίθενται στον τομέα της περιβαλλοντικής συνεργασίας. Η παρούσα ανακοίνωση θεωρεί ότι τα μέσα αυτά πρέπει να ενισχυθούν και να αποτελέσουν τη βάση της περιβαλλοντικής συνεργασίας στην περιοχή.

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα έχει υπογράψει τη σύμβαση για το Δούναβη και η Επιτροπή συμμετέχει με την ιδιότητα του παρατηρητή στη σύμβαση για τον Εύξεινο Πόντο. Τα κοινοτικά προγράμματα PHARE και TACIS στηρίζουν επίσης τις πρωτοβουλίες που αναλαμβάνονται στην περιοχή αυτή για το περιβάλλον.

Τα σπουδαιότερα περιβαλλοντικά προβλήματα της περιοχής

Τόσο στο Δούναβη όσο και στον Εύξεινο Πόντο ένα από τα σημαντικότερα περιβαλλοντικά προβλήματα είναι ο ευτροφισμός (υπεραφθονία οργανικών υλών στο νερό, ιδίως φυκιών, εξαιτίας της ενίσχυσης μεγάλων ποσοτήτων θρεπτικών ουσιών). Το φαινόμενο αυτό έχει δυσμενείς συνέπειες για τη βιοποικιλότητα των υδάτων, των υγρών ζωνών, των δασών της περιοχής, για την υγεία του ανθρώπου και για την αλιεία. Ένα μεγάλο ποσοστό των θρεπτικών ουσιών που χύνονται στο νερό (άζωτο και φώσφορος) προέρχονται από τη γεωργία.

Προβλήματα επίσης δημιουργούν ο ανταγωνισμός για τη διάθεση ύδατος στην περιοχή του Δούναβη, η υπερεκμετάλλευση των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, η ρύπανση από την έκχυση επικίνδυνων ουσιών στο πλαίσιο ατυχημάτων καθώς και η υποβάθμιση και εξαφάνιση των υγρών ζωνών.

Στον Εύξεινο Πόντο τα σοβαρότερα προβλήματα οφείλονται στην απόρριψη λυμάτων, στην πετρελαϊκή ρύπανση και στη μείωση της βιοποικιλότητας, συμπεριλαμβανομένων των αλιευτικών αποθεμάτων.

Περιβαλλοντικοί στόχοι

Η Επιτροπή θέτει ως μακροπρόθεσμο στόχο τη μείωση των θρεπτικών και επικίνδυνων ουσιών που περιέχονται στο νερό ώστε να καταστεί δυνατή η αναγέννηση των οικοσυστημάτων. Ο μεσοπρόθεσμος στόχος είναι η εφαρμογή μέτρων για να αποφεύγεται η απόρριψη αζώτου και φωσφόρου στον Εύξεινο Πόντο (μεταξύ άλλων μέσω του Δούναβη) σε επίπεδα ανώτερα αυτών που παρατηρήθηκαν το 1997.

Άλλοι σημαντικοί στόχοι που αναφέρονται στην ανακοίνωση είναι: η προστασία και βελτίωση της κατάστασης των οικοσυστημάτων, η προώθηση της αειφόρου χρήσης των υδάτων, η μείωση της ρύπανσης των υπογείων υδάτων και ο μετριασμός των επιπτώσεων από ξηρασίες και πλημμύρες. Επισημαίνεται επίσης η σημασία της εφαρμογής των αρχών της ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων ζωνών.

Προτεινόμενες ενέργειες για την επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων

Οι ενέργειες που προβλέπονται στην ανακοίνωση εμπίπτουν στο πεδίο τριών βασικών στόχων:

- διαμόρφωση επιχειρησιακού πλαισίου σε ολόκληρη την περιοχή: η Επιτροπή υπογραμμίζει την επιτακτική ανάγκη υποστήριξης των δυο συμβάσεων που ισχύουν στον τομέα του περιβάλλοντος και προώθησής της περιφερειακής συνεργασίας. Προτείνεται η σύσταση "task force" καθώς και κοινής ομάδας εργασίας για το Δούναβη και τον Εύξεινο Πόντο.
- βελτιωμένη ενσωμάτωση των προτεραιοτήτων για τον Δούναβη και τον Εύξεινο Πόντο στις τομεακές πολιτικές της ΕΕ: η Επιτροπή θα συνδράμει στην εφαρμογή των αρχών της οδηγίας-πλαισίου για μια ευρωπαϊκή πολιτική στον τομέα των υδάτων και στην υπογραφή συμφωνιών συνεργασίας σχετικά με τους άλλους ποταμούς που εκβάλλουν στον Εύξεινο Πόντο. Θα προωθήσει την έρευνα που ασχολείται με τον εν λόγω τομέα καθώς και την υπογραφή άλλων περιβαλλοντικών συμβάσεων από χώρες της περιοχής και θα εξετάσει με ιδιαίτερη προσοχή τις προσπάθειες που καταβάλλει η Ρουμανία στον τομέα του περιβάλλοντος.
- αποτελεσματικότερη χρηματοδοτική στήριξη: η Επιτροπή θα λάβει υπόψη τα περιβαλλοντικά ζητήματα σε όλα τα έργα που χρηματοδοτεί η ΕΕ στην εν λόγω περιοχή και θα επιδιώξει την αύξηση των επενδύσεων από τους χρηματοδοτικούς οργανισμούς.

7.2.8.2 Νιτρορρύπανση γεωργικής προέλευσης

Μείωση ή πρόληψη της άμεσης ή έμμεσης ρύπανσης των υδάτων από νιτρικά ιόντα γεωργικής προέλευσης.

Στη ρύπανση των υδάτων από νιτρικά ιόντα συντέλεσε η καθιέρωση εντατικών μεθόδων παραγωγής, που οδήγησε σε αυξημένη χρήση χημικών λιπασμάτων και σε μεγαλύτερη συγκέντρωση του ζωικού κεφαλαίου σε μικρότερες εκτάσεις γης.

Η νιτρορρύπανση δημιουργεί προβλήματα σε όλες τις χώρες της Κοινότητας. Οι πηγές ρύπανσης από νιτρικά ιόντα είναι διάχυτες (απόρριψη σε πολλαπλά σημεία, που είναι δύσκολο να εντοπιστούν) και οι κυριότεροι ρυπαίνοντες, οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις, είναι ευαίσθητοι στα στοιχεία που έχουν επιπτώσεις στην οικονομική βιωσιμότητα της εκμετάλλευσης.

Κατά την υπουργική διάσκεψη της Φραγκφούρτης το 1988, διενεργήθηκε εξέταση της νομοθεσίας σχετικά με την προστασία των υδάτων. Οι συμμετέχοντες τόνισαν ότι είναι ανάγκη να βελτιωθεί η νομοθεσία, με αποτέλεσμα την έκδοση της οδηγίας για τα αστικά λύματα και της οδηγίας για τη νιτρορρύπανση.

Τα κράτη μέλη προσδιορίζουν, για την επικράτειά τους:

- τα επιφανειακά και υπόγεια ύδατα που υφίστανται ρύπανση και τα ύδατα που ενδέχεται να την υποστούν, βάσει της διαδικασίας και των κριτηρίων που καθορίζει η οδηγία
- τις ευπρόσβλητες ζώνες που συμβάλλουν στη ρύπανση.

Επίσης θεσπίζουν, για τους γεωργούς, προαιρετικούς κώδικες ορθής γεωργικής πρακτικής. Εκπονούν και εφαρμόζουν ακόμα προγράμματα δράσης για τις ευπαθείς ζώνες. Τα προγράμματα αυτά περιλαμβάνουν υποχρεωτικά τα μέτρα που έχουν συμπεριληφθεί στους κώδικες ορθής πρακτικής, καθώς και μέτρα που αποβλέπουν:

- στον περιορισμό της διασποράς στο έδαφος κάθε αζωτούχου λιπάσματος

- στον καθορισμό ορίων για τη διασπορά λυμάτων κτηνοτροφικής προέλευσης.

Τα κράτη μέλη παρακολουθούν την ποιότητα των υδάτων και, για τον σκοπό αυτόν, εφαρμόζουν πρότυπες μεθόδους αναφοράς για την ποσοτική ανάλυση των αζωτούχων ενώσεων.

7.2.8.3 Υδράργυρος

Περιορισμός των απορρίψεων υδραργύρου στο υδάτινο περιβάλλον της Κοινότητας.

Οι σχετικές οδηγίες αφορούν τα εσωτερικά επιφανειακά ύδατα, τα χωρικά θαλάσσια ύδατα και τα εσωτερικά παράκτια ύδατα. Καθορίζουν για τις εγκαταστάσεις ηλεκτρόλυσης των χλωριούχων αλάτων αλκαλίων που χρησιμοποιούν καθοδικά στοιχεία υδραργύρου:

- τις οριακές τιμές των προτύπων εκπομπών υδραργύρου στα προαναφερθέντα ύδατα, καθώς και τις προθεσμίες για την τήρηση των εν λόγω τιμών,
- τις μεθόδους μετρήσεως αναφοράς που επιτρέπουν τον καθορισμό της περιεκτικότητας, σε υδράργυρο, των απορρίψεων και του υδάτινου περιβάλλοντος,

Θεωρείται ως υδράργυρος:

- ο υδράργυρος στη στοιχειακή του κατάσταση,
- ο υδράργυρος στις ενώσεις του.

Οι απορρίψεις δεν επιτρέπονται εάν δεν έχουν τύχει προηγούμενης εγκρίσεως από το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος. Η άδεια αυτή καθορίζει τα πρότυπα εκπομπής, τα οποία πρέπει να είναι τουλάχιστον όσο αυστηρά είναι τα προβλεπόμενα στην σχετική οδηγία. Τα κράτη μέλη δεν χορηγούν άδειες για τις νέες εγκαταστάσεις παρά μόνο εφόσον οι εν λόγω άδειες αναφέρονται στα πρότυπα που αντιστοιχούν στα βέλτιστα διαθέσιμα τεχνικά μέσα για την πρόληψη των απορρίψεων υδραργύρου.

7.3 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

“Καθαρές είναι οι ακτές στις οποίες είναι ανυψωμένη η “γαλάζια σημαία” της Ευρώπης.”

Ο παγκόσμιος τουρισμός αναμένεται να αυξηθεί απότομα κατά την επόμενη δεκαετία και πολλά από αυτά τα ταξίδια αναμένεται να γίνονται προς ή εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Λόγω των κακών εμπειριών που είχαν ορισμένα κράτη μέλη με την ανεξέλεγκτη ανάπτυξη του τουρισμού κατά τις δεκαετίες του '70 και του '80 η λέξη που κυριαρχεί σήμερα είναι η βιωσιμότητα. Ο βιώσιμος τουρισμός εξαρτάται από το καθαρό περιβάλλον με επαρκείς φυσικούς πόρους για την ικανοποίηση των αναγκών μεγάλου αριθμού ανθρώπων που μένουν προσωρινά σε περιοχές οι οποίες είναι συχνά ηλιόλουστες και άγονες. Ιδιαίτερα όμορφες και ευάλωτες περιοχές είναι τα βουνά και οι ακτές και είναι ακριβώς αυτά που χρειάζονται ιδιαίτερη προσοχή και προστασία.

Ο τουρισμός ήταν ένας από τους πέντε οικονομικούς τομείς που περιλαμβάνονταν στο 5ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον. Το 1992 αντιπροσώπευε το 5,5% του ΑΕΠ και το 6% των θέσεων απασχόλησης. Οι πολιτικές της Ένωσης έχουν ως στόχο τη βελτίωση της διαχείρισης του μαζικού τουρισμού και την προστασία των παράκτιων και ορεινών περιοχών, την καλύτερη ενημέρωση των τουριστών σχετικά με το περιβάλλον και τη βελτίωση της ποιότητας των τουριστικών υπηρεσιών έτσι ώστε να έχουν λιγότερες επιπτώσεις στο περιβάλλον. Η Ένωση έχει ενισχύσει ορισμένα πρότυπα σχέδια βιώσιμου τουρισμού και έχει συνεργασθεί με τα κράτη μέλη για την εφαρμογή περιβαλλοντικών μέτρων τα οποία θα ωφελήσουν τον τουρισμό μέσω της διατήρησης των οικότοπων, της προστασίας της ποιότητας των υδάτων και τον έλεγχο της διάθεσης των αποβλήτων. Πρέπει

να ληφθούν και άλλα μέτρα στους τομείς των μεταφορών και της ενέργειας έτσι ώστε η ανάπτυξη του τουρισμού να μην επιβαρύνει τους φυσικούς πόρους σε τοπικό επίπεδο. Το κοινό χρειάζεται καλύτερη ενημέρωση σχετικά με τις επιπτώσεις του τουρισμού στο τοπικό περιβάλλον, έτσι ώστε να αλλάξει συμπεριφορά.

Το Ταμείο Συνοχής θα επηρεάσει σημαντικά τον τουρισμό στις μεσογειακές χώρες με την ενίσχυση που παρέχει στις επενδύσεις για τη δημιουργία υποδομών ύδρευσης και επεξεργασίας των υδάτων. Στο μέλλον θα δοθεί μεγαλύτερη σημασία στη διαχείριση των απορριμάτων, στις μεταφορές και στην προστασία των οικοτόπων. Η τροποποιηθείσα οδηγία σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων έχει διευρύνει το πεδίο εφαρμογής της ώστε να καλύπτει ένα φάσμα πιθανών βλαπτικών τουριστικών σχεδίων.

7.3.1 Ευρωπαϊκά βραβεία για την ποιότητα του περιβάλλοντος

Η "γαλάζια σημαία για τις ακτές" είναι μία από τις πιο πετυχημένες δράσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ενημέρωση του κοινού. Κάθε χρόνο μη κυβερνητικοί οργανισμοί ελέγχουν την ποιότητα των ακτών στις χώρες τους. Τα δείγματα αναλύονται κάθε δύο εβδομάδες κατά τη διάρκεια της κολυμβητικής περιόδου και οι ακτές και τα λιμάνια που πληρούν τα αυστηρότερα κριτήρια της ΕΕ βραβεύονται με την "γαλάζια σημαία". Οι ακτές κατατάσσονται σε γαλάζιες (γαλάζια σημαία - ανταποκρίνεται στις ενδεικτικές τιμές της Οδηγίας για 5 παραμέτρους) σε πράσινες (βρίσκονται εντός των οριακών τιμών) σε κόκκινες (δεν συμμορφούνται με τις οριακές τιμές ή δεν πάρθηκαν δείγματα) σε πορτοκαλί (δεν υπάρχουν πληροφορίες) και σε μαύρες (απαγορεύεται η κολύμβηση, επειδή υπάρχει κίνδυνος για την υγεία, και αναλαμβάνεται δράση). Η έκθεση δημοσιεύεται και το 1997 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή την έβαλε στο Internet.

7.4 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΕΡΑ

"Η κυκλοφορία των αυτοκινήτων αποτελεί μία από τις αιτίες της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, η οποία απειλεί όλο και περισσότερο την υγεία μας."

Η προστασία της ποιότητας του αέρα είναι ένα γενικό πρόβλημα το οποίο θα εξακολουθήσει να κυριαρχεί στις πολιτικές της Ένωσης κατά τον επόμενο αιώνα. Ο αέρας δεν θα γίνει καθαρότερος μόνο με τους αυστηρούς ελέγχους της ρύπανσης. Θα χρειασθούν σημαντικές αλλαγές σε άλλες κοινοτικές, εθνικές ή ακόμη και τοπικές πολιτικές, όπως είναι η πολιτική στον τομέα της ενέργειας, των μεταφορών, του τουρισμού και της χωροταξίας.

Το φάσμα των προβλημάτων στα οποία πρέπει να δώσει προσοχή η Ένωση είναι ευρύ: καταστροφή του όζοντος της στρατόσφαιρας, έλεγχος της όξινης βροχής, του όζοντος που βρίσκεται στην επιφάνεια της γης και των άλλων ρύπων και τέλος οι κλιματολογικές αλλαγές. Κάθε πρόβλημα αφορά διάφορους τομείς της κοινωνίας και της βιομηχανίας και χρειάζεται ειδική λύση.

Το πρόβλημα της μείωσης του όζοντος της στρατόσφαιρας αντιμετωπίζεται πολύ πιο εύκολα από ό,τι τα άλλα. Στον τομέα αυτό η Ένωση εργάζεται μέσα σ' ένα πλαίσιο, το οποίο ενέκριναν πάνω από 120 χώρες, υπό την αιγίδα του προγράμματος για το περιβάλλον των Ηνωμένων Εθνών. Έχει ήδη πετύχει τον στόχο του 1996 για απαγόρευση των χλωροφθορανθράκων και των μικτών αλογονιδίων και βρίσκεται σε καλό δρόμο για την επίτευξη του στόχου της μείωσης κατά 35% των υδρογονοχλωροφθορανθράκων μέχρι το 2004, έως ότου απαγορευθούν οριστικά το 2030.

Επίσης, η Ένωση εξεπλήρωσε τις υποχρεώσεις της να μειώσει τα επίπεδα SO₂ και NO_x κατά 70% και 30% πριν τη λήξη της προθεσμίας η οποία προβλέπεται από την σύμβαση της UNECE σχετικά με την διαμεθοριακή ρύπανση της ατμόσφαιρας σε μεγάλη απόσταση*.

Οι εκπομπές θερμοκηπίων είναι το πιο δυσεπίλυτο πρόβλημα. Παρά το γεγονός ότι η Ένωση βρίσκεται σε καλό δρόμο για τη σταθεροποίηση των εκπομπών CO₂ στα επίπεδα του 1990 μέχρι το έτος 2000, δεν κατάφερε να καθιερώσει τον προταθέντα φόρο ενέργειας/διοξειδίου του άνθρακα που θα μπορούσε να προκαλέσει ακόμη μεγαλύτερες μειώσεις. Εργάζεται σκληρά να προωθήσει ένα δεσμευτικό πρωτόκολλο για την σύμβαση-πλαίσιο των Ην. Εθνών του 1992 σχετικά με τις κλιματολογικές αλλαγές, το οποίο θα υποχρεώνει τις χώρες να μειώσουν σταδιακά τις εκπομπές των θερμοκηπίων μέχρι το 2005, το 2010 και το 2020. Στόχος είναι η επίτευξη μιας συμφωνίας για μείωση κατά 7,5% μέχρι το 2005 και μείωση κατά 15% των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, μεθανίου και μονοξειδίου του αζώτου μέχρι το 2010.

Ένας από τους καλύτερους τρόπους για την επίτευξη αυτού του στόχου είναι η μείωση της κατανάλωσης ενέργειας. Επειδή οι φτωχότερες περιοχές έχουν την τάση να καταναλώνουν την περισσότερη κατά κεφαλήν ενέργεια, τα διαρθρωτικά ταμεία έχουν θέσει ως στόχο να εκπονήσουν σχέδια ενεργειακών υποδομών.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συζητά επίσης με τις βιομηχανίες πετρελαιοειδών και τις αυτοκινητοβιομηχανίες το θέμα της μείωσης της κατανάλωσης καυσίμων προκειμένου να μειωθούν οι εκπομπές CO₂. Έχει δημιουργήσει το πρόγραμμα σχετικά με το πετρέλαιο κίνησης σε συνεργασία με τους κατασκευαστές αυτοκινήτων και τις πετρελαϊκές εταιρείες, το οποίο αρχίζει να αποδίδει καρπούς. Η Επιτροπή έχει προτείνει νέα, οικονομικότερα όρια εκπομπών και νέες προδιαγραφές ποιότητας των καυσίμων που ελπίζεται ότι θα συμβάλλουν ώστε να συνεχίσει να βελτιώνεται η ποιότητα του αέρα παρά την αύξηση της κυκλοφορίας.

Πάνω από το 60% του εδάφους της Ευρωπαϊκής Ένωσης υποφέρει από την υπερβολική όξινη βροχή, κυρίως στις βόρειες χώρες. Παρά τη σημαντική μείωση των εκπομπών SO₂ και NO_x από τους σταθμούς παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, τα κρίσιμα φορτία σε πολλές περιοχές θα εξακολουθήσουν να υπερβαίνουν τα όρια να υφίστανται ζημιά τα φυτά και οι υδρόβιοι οργανισμοί. Το 1997 δημοσιεύθηκε μία συνολική στρατηγική για τη μείωση της όξινης βροχής κάτω από τα κρίσιμα φορτία κατά τη διάρκεια της επόμενης δεκαετίας, αλλά η επιτυχία θα εξαρτηθεί από τον συντονισμό των προσπαθειών για την περαιτέρω μείωση των εκπομπών ειδικά στον τομέα των μεταφορών.

Η βραχυπρόθεσμη ρύπανση της ατμόσφαιρας στις περισσότερες ευρωπαϊκές μεγαλουπόλεις υπερβαίνει τις προδιαγραφές ποιότητας του αέρα που έχει καθορίσει ο παγκόσμιος οργανισμός υγείας (ΠΟΥ) τουλάχιστον μια φορά το χρόνο. Η κυριότερη αιτία είναι η κυκλοφορία των αυτοκινήτων, αλλά ο έλεγχος των εκπομπών των αυτοκινήτων αποτελεί ένα περίπλοκο πρόβλημα για τους πολεοδόμους και για τις αυτοκινητοβιομηχανίες. Εντούτοις, φαίνεται ότι η αύξηση των αυτοκινήτων και των ταξιδιών θα εξουδετερώσει με το παραπάνω τα οφέλη που θα προκύψουν από τη βελτίωση των ελέγχων όσον αφορά τις εκπομπές.

Στις πόλεις τα δημόσια μέσα μεταφοράς μπορούν να υποκαταστήσουν το αυτοκίνητο. Η Ένωση ενθαρρύνει τις "καλύτερες πρακτικές" όσον αφορά τις αστικές μεταφορές και ενισχύει τα σχέδια έρευνας και επίδειξης σε νέες τεχνολογίες. Οι πρόσφατα δημοσιευθείσες οδηγίες όσον αφορά τον μεταφορικό τομέα δείχνουν το δρόμο για βιώσιμες πολιτικές στο τομέα των μεταφορών. Ορισμένες από τις συστάσεις είναι οι ακόλουθες: να επιτευχθεί η σωστή ισορροπία μεταξύ των σιδηροδρομικών, των οδικών, των εναέριων και των θαλάσσιων μεταφορών, να εξασφαλισθεί η λειτουργία και η συντήρηση δικτύων πείθοντας του χρήστες

να πληρώνουν ρεαλιστικές τιμές και να λαμβάνονται υπόψη τα προβλήματα του περιβάλλοντος στην αρχή κάθε προγραμματισμού.

Παραδείγματα στόχων όσον αφορά την ποιότητα του αέρα σύμφωνα με το 5ο πρόγραμμα δράσης της Ένωσης για το περιβάλλον.

Πρόβλημα	Στόχος	Πρόοδος
Κλιματολογική αλλαγή	'δεν υπερβαίνει την φυσική ικανότητα απορρόφησης της γης'	ως πρόοδος μπορούν να θεωρηθούν οι δράσεις που περιγράφονται παρακάτω
Διοξείδιο του άνθρακα CO ₂	2000 - σταθεροποίηση στα επίπεδα του 1990 Σταδιακές μειώσεις μέχρι το 2005 και το 2010	στον προταθέντα στόχο
Μεθάνιο (CH ₄) Μονοξείδιο του αζώτου (N ₂ O)	1994 - καθορισμός και εφαρμογή μέτρων ελέγχου	Έγγραφο σχετικά με την στρατηγική για τη μείωση του μεθανίου που εξέδωσε η Επιτροπή το Νοέμβριο του 1996
Καταστροφή του όζοντος	'προσπάθεια για την επίτευξη του τελικού στόχου για την εξάλειψη των εκπομπών ουσιών που καταστρέφουν το όζον'	Απαγόρευση των χλωροφθορανθράκων και των μικτών αλογονιδίων μέχρι το 1996
Υδρογονοχλωροφθοράνθρακες	1995- περιορισμός της κατανάλωσης στο 2.6% του επιπέδου των χλωροφθο-	Επετεύχθη

Πρόβλημα	Στόχος	Πρόοδος
	κατά το 1989	
Χλωροφθοράνθρακες, τετραχλωράνθρακες, τριχλωράνθρακες, όξινη βροχή	Απαγόρευση πριν το 1996 εκτός από ορισμένες βασικές χρήσεις	Επετεύχθη
	'Μη υπέρβαση των κρίσιμων φορτίων και επιπέδων'	Η στρατηγική της Επιτροπής δημοσιεύθηκε το 1997
NO _x	1994 - σταθεροποίηση στα επίπεδα του 1990 2000 - μείωση κατά 30% σε σχέση με τα επίπεδα του 1990	Ο στόχος του 1994 επετεύχθη απίθανο να επιτευχθεί χωρίς περαιτέρω μέτρα
SO _x	2000 - μείωση κατά 35% σε σχέση με τα επίπεδα του 1985	Επετεύχθη το 1994

* Περιβάλλον στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Περιβάλλοντος, Κοπεγχάγη: 1995.

7.5 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Η αστική και βιομηχανική ανάπτυξη, όπως είναι η εντατική γεωργία, απειλούν μονίμως πολλούς τομείς βιοποικιλότητας στην Ένωση. Όλα τα ευρωπαϊκά οικοσυστήματα δέχονται έντονες πιέσεις και η απώλεια της βιοποικιλότητας είναι πολύ πιο πιθανό να αυξηθεί παρά να σταθεροποιηθεί.

Η σύμβαση του 1992 για τη βιοποικιλότητα είναι το πλαίσιο για τα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης προκειμένου να προστατευθούν οι οικοτόποι και τα είδη εντός και εκτός των συνόρων της. Η στρατηγική της Κοινότητας για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας θα βασισθεί στην προστασία των οικοτόπων που προβλέπονται από την οδηγία του 1992 σχετικά με τους οικοτόπους χρησιμοποιώντας το πρόγραμμα Natura 2000 ώστε να δημιουργηθεί ένα δίκτυο ευρωπαϊκών οικοτόπων και διαδρόμων που θα το συνδέουν και στην προώθηση των βιώσιμων πρακτικών διαχείρισης του εδάφους εντός και γύρω από τους σημαντικούς οικοτόπους.

Το δίκτυο Natura 2000 ελπίζεται ότι θα συμπληρωθεί μέχρι το έτος 2004. Η επιτυχία του όμως θα εξαρτηθεί από την προσεκτική διαμόρφωση και εφαρμογή των μελλοντικών πολιτικών στον τομέα των μεταφορών, της γεωργίας και του τουρισμού.

Ο στόχος της προστασίας της βιοποικιλότητας μπορεί εύκολα να έλθει σε σύγκρουση με τον στόχο της προώθησης της ανάπτυξης στις φτωχές γεωργικές περιοχές. Οι φτωχές περιοχές είναι συνήθως πλούσιες σε φυσικούς πόρους αν και υστερούν σε βιομηχανική ανάπτυξη και σε πληθυσμό. Για το λόγο αυτό τα διαρθρωτικά ταμεία της Ένωσης έχουν καθιερώσει την υποχρεωτική περιβαλλοντική εκτίμηση των σχεδίων τους καθώς και μέτρα υποστήριξης για την εναρμόνιση του στόχου της προστασίας του περιβάλλοντος με την ανάγκη για οικονομική ανάπτυξη.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ενισχύει εδώ και πολύ καιρό τα σχέδια προστασίας της φύσης στις αναπτυσσόμενες χώρες, περιλαμβανομένων και των προγραμμάτων για την προστασία των κινδυνευόντων ειδών και τη διαχείριση των εθνικών δρυμών. Εξήντα (60) εκατ. ECU διατέθηκαν π.χ. κατά το διάστημα 1990-1995 για την ενίσχυση της διατήρησης του ελέφαντα, ενός κοινοτικού σχεδίου για τα άγρια ζώα στην Κένυα και ενός σχεδίου στο Πακιστάν σχετικά με την ζούγκλα των Ιμαλαΐων.

7.6 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ

“Τα δάση αποτελούν μέρος της κληρονομιάς, που σημαίνει ότι πρέπει να προστατεύονται και να γίνει πιο αποτελεσματική η διαχείρισή τους.”

Τα δάση καλύπτουν 127,8 εκατομμύρια εκτάρια στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι δασωμένες περιοχές αυξήθηκαν κατά 10% στο διάστημα 1960-1990 στα τότε δώδεκα κράτη μέλη. Η δασική πολιτική αφορά και οποιοδήποτε άλλο θέμα της προστασίας του περιβάλλοντος: τα δάση παρέχουν οικοτόπους για πολλά κινδυνεύοντα είδη και αποτελούν μια σημαντική πηγή υλικών, εισοδήματος και διεθνούς εμπορίου για πολλές χώρες καθώς και μια κρίσιμη παγκόσμια χοάνη για το CO₂ που προέρχεται από τα θερμοκήπια.

Η Ένωση ενέκρινε μία δασική στρατηγική και μεταρρύθμισε την Κοινή Αγροτική Πολιτική το 1992, εν μέρει, για να ενισχύσει την αναδάσωση και τη βελτίωση των δασών. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές αρχίζουν να δείχνουν κάποια σημάδια επιτυχίας: την περίοδο 1994-1997 τα κράτη μέλη αναδάσωσαν 650.000 εκτάρια και αποκατέστησαν 130.000 εκτάρια υφισταμένων δασών. Η Ένωση συνεισέφερε το 50-75% του κόστους αυτών των σχεδίων.

Η Ένωση δίνει επίσης υψηλή προτεραιότητα στην προστασία των δασών με παγκόσμια σημασία. Επιδιώκει τη θέσπιση ενός διεθνούς δεσμευτικού νομικού μέσου για την προστασία των δασών, το οποίο θα μπορούσε να βοηθήσει την αναστροφή της επιταχυνόμενης παγκόσμιας τάσης καταστροφής των δασών μέσω της προώθησης μιας βιώσιμης διαχείρισης των δασών. Στις συμφωνίες της με τις αναπτυσσόμενες χώρες δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην βιώσιμη διαχείριση των δασών και προσέθεσε μάλιστα ένα πρωτόκολλο για τη βιώσιμη διαχείριση των δασικών πόρων, όταν αναθεωρήθηκε η Συνθήκη Λομέ IV του 1995, που αφορά τις σχέσεις με την Αφρική, την Καραϊβική και τον Ειρηνικό.

Η Ένωση είναι συμβαλλόμενο μέρος της Διεθνούς Συμφωνίας Τροπικής Ξυλείας και αποφάσισε το 1996 να κυρώσει τη νέα συμφωνία. Από το 1992 διαθέτει περίπου 50 εκατ. ECU ετησίως για την προώθηση των τροπικών δασών.

7.7 ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ

“Η βιομηχανία πρέπει να πετύχει μια ισορροπία ανάμεσα στην ανταγωνιστικότητα και στο περιβάλλον. Πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή στις “καθαρές μεθόδους” παραγωγής.”

Ο ρυθμός ανάπτυξης του κατασκευαστικού τομέα στην Ένωση προβλέπεται να αυξηθεί λιγότερο από 2,5% μέχρι το 2000, αλλά τα ποσοστά προβλέπεται να είναι υψηλότερα για τις χαλυβουργίες, τις χαρτοβιομηχανίες και τις βιομηχανίες μη σιδηρούχων μετάλλων - γεγονός που μπορεί να έχει σοβαρές επιπτώσεις στο περιβάλλον μέσω των εκπομπών και των αποβλήτων. Εξάλλου, πάνω από 1,6 εκατ. άνθρωποι στην ΕΕ απασχολούνται στον τομέα της περιβαλλοντικής

βιομηχανίας, ο οποίος επίσης προβλέπεται να συνεχίσει να αναπτύσσεται στο μέλλον.

Οι κατασκευαστικές εταιρείες και τα σχετικά με αυτές περιβαλλοντικά προβλήματα παρουσιάζουν τέτοια ποικιλία που το 5ο πρόγραμμα δράσης δεν επιδιώκει να θέσει ποσοτικούς στόχους για τη βελτίωση. Αντίθετα, η Ένωση έχει προωθήσει μια σειρά από δράσεις με στόχο την ενσωμάτωση του περιβάλλοντος στα σχέδια και στις δραστηριότητες των εταιρειών. Μία από τις σημαντικότερες δράσεις είναι το σχέδιο διαχείρισης και ελέγχου του περιβάλλοντος. Με το σχέδιο αυτό εγκρίνονται από την ΕΕ τα διάφορα εργοστάσια που έχουν εξετάσει τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις των ενεργειών τους και έχουν εγκρίνει ένα πρόγραμμα μείωσης των αποβλήτων τους και των εκπομπών στον αέρα και στο νερό, την κατανάλωση ενέργειας, της χρησιμοποίησης επικίνδυνων χημικών ουσιών και των κινδύνων όσον αφορά τις παραγωγικές μεθόδους που χρησιμοποιούν. Πάνω από 900 εργοστάσια εγκρίθηκαν μ' αυτό τον τρόπο βάσει του σχεδίου EMAS μέχρι τα μέσα του 1997 και ο αριθμός αυτός προβλέπεται ότι θα διπλασιάζεται κάθε χρόνο.

7.8 ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

“Ένα από τα αποτελεσματικά μέτρα που πάρθηκαν στην αρχή για την καταπολέμηση της ρύπανσης από τα αυτοκίνητα ήταν η καθιέρωση της αμόλυβδης βενζίνης. Χρειάζεται όμως ακόμη πολλή προσπάθεια για την επίτευξη των στόχων της Ένωσης.”

Πολλά από τα πιο σοβαρά και επιδεινούμενα περιβαλλοντικά προβλήματα στην Ευρώπη έχουν σχέση με τις μεταφορές. Ο μεταφορικός τομέας παράγει το 60% περίπου των εκπομπών μονοξειδίου του άνθρακα και το 25% περίπου των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα που έχουν σχέση με την κατανάλωση ενέργειας· αποτελεί μια μεγάλη πηγή θορύβου και πάνω από το ήμισυ των εκπομπών μονοξειδίου του αζώτου προέρχονται από την οδική κυκλοφορία. Οι εκπομπές αυτές έχουν σοβαρές επιπτώσεις στην υγεία τόσο στην ύπαιθρο όσο και στις πόλεις και η όξινη βροχή που προκαλείται από την οδική κυκλοφορία (NOx, πολυαρωματικοί υδρογονάνθρακες) συνεχίζει να βλάπτει τα σπαρτά και τα δάση. Όμως, η ζήτηση για εύκολη και γρήγορη μετακίνηση ανθρώπων και εμπορευμάτων εξακολουθεί να αυξάνει και η εναέρια κυκλοφορία προβλέπεται να υπερδιπλασιασθεί κατά τη διάρκεια των 15 προσεχών ετών.

Οι κυβερνήσεις, οι αυτοκινητοβιομηχανίες και οι βιομηχανίες κατασκευής τρένων και αεροπλάνων σχεδιάζουν την υποδομή για το μέλλον προκειμένου να ανταποκριθούν στο αίτημα για περισσότερα ταξίδια και λιγότερες ζημιές.

Ορισμένα από τα σημαντικά μέτρα που προωθεί η Επιτροπή είναι τα εξής:

αλλαγές στη τεχνολογία και στα καύσιμα ώστε να συνεχισθεί η μείωση των εκπομπών από τα αυτοκίνητα, τα φορτηγά και τα λεωφορεία·

εσωλογιστικός χειρισμός του εξωτερικού κόστους και χρησιμοποίηση φόρων και επιδοτήσεων για την κατεύθυνση της ζήτησης σε πιο φιλικά προς το περιβάλλον μέσα μεταφοράς, όπως είναι ο σιδηρόδρομος και τα πλοία αντί της οδικής μεταφοράς·

εκπόνηση στρατηγικών περιβαλλοντικών εκτιμήσεων σε σχέση με τα δίκτυα μεταφοράς και κατάστρωση σχεδίων για την ελαχιστοποίηση των αρνητικών επιπτώσεων στη φύση και στη κοινωνία αρχίζοντας με τα διευρωπαϊκά δίκτυα·

αποθάρρυνση της χρησιμοποίησης των αυτοκινητοδρόμων για τη μεταφορά φορτίων σε μεγάλες αποστάσεις και ενθάρρυνση της σιδηροδρομικής μεταφοράς αντί της αεροπορικής μεταφοράς επιβατών για αποστάσεις μέχρι 1500 χιλιόμετρα.

7.9 ΔΙΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΔΙΚΤΥΑ

Τα διευρωπαϊκά δίκτυα προβλέπεται ότι θα εξυπηρετούν τη μεταφορά κατά τον προσεχρή αιώνα. Θα συνδυάζουν σιδηροδρόμους υψηλής και συμβατικής ταχύτητας, αυτοκινητόδρομους, συνδυασμένη μεταφορά, εσωτερική ναυσιπλοΐα, λιμάνια και αεροδρόμια. Η Επιτροπή έχει αναπτύξει μία μέθοδο για την στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση και θα χρησιμοποιήσει αυτές τις μελέτες των διάφορων μεταφορικών διαδρόμων ώστε να μειώσει στο ελάχιστο τις αρνητικές επιπτώσεις των διευρωπαϊκών δικτύων στην υγεία και στο περιβάλλον.

7.10 ΕΝΕΡΓΕΙΑ

“Τα ορυκτά καύσιμα δεν είναι ανεξάντλητα και θα πρέπει να χρησιμοποιούνται ορθολογιστικά. Θα πρέπει να γίνεται μεγαλύτερη χρήση εναλλακτικών πηγών ενέργειας, όπως είναι η ηλιακή και η αιολική ενέργεια.”

Μετά τις ενεργειακές κρίσεις της δεκαετίας του 1970 η Ευρωπαϊκή Ένωση κατάφερε να διαχωρίσει την οικονομική ανάπτυξη από την αύξηση της κατανάλωσης ενέργειας. Εντούτοις, η συνολική ζήτηση πρωτογενούς ενέργειας για ηλεκτρικό ρεύμα, θέρμανση, μεταφορές και παραγωγή προβλέπεται ότι θα αυξηθεί κατά 22% από το 1990 μέχρι το 2000. Πάντως, η παραγωγή ενέργειας είναι η μεγαλύτερη πηγή εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, που αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα αέρια που συμβάλλουν στην παγκόσμια κλιματολογική αλλαγή. Η όξυνση των λιμνών γλυκού ύδατος και των ποταμών, η βλάβη των σπαρτών και η τοπική ρύπανση της ατμόσφαιρας μπορούν επίσης να οφείλονται στις εκπομπές ρύπων SO₂ και NO_x που προκαλούνται από την παραγωγή ενέργειας.

Η αντιμετώπιση της ενέργειας στα πλαίσια του 5ου προγράμματος δράσης σήμερα είναι η ίδια με αυτή του 1992. Η Ένωση έχει προσχωρήσει στη σύμβαση των Ην. Εθνών για τις κλιματολογικές αλλαγές του 1994 και έχει δεσμευθεί να σταθεροποιήσει τις εκπομπές CO₂ μέχρι το 2000 στα επίπεδα του 1990. Σκοπεύει επίσης να τροποποιήσει τη σύμβαση προκειμένου να μειωθούν οι συνολικές εκπομπές κατά 15% μέχρι το 2010.

Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μόνο με την αποτελεσματικότερη χρήση της ενέργειας αφενός, και με την χρησιμοποίηση καυσίμων που περιέχουν λιγότερο άνθρακα και θείο. Η Επιτροπή πρότεινε την καθιέρωση ενός φόρου ενέργειας/διοξειδίου του άνθρακα στα ορυκτά καύσιμα ώστε να ενθαρρυνθεί οικονομικότερη χρήση του ηλεκτρισμού και των ορυκτών καυσίμων και να ενθαρρυνθεί η χρησιμοποίηση καυσίμων με λιγότερο άνθρακα, όπως είναι το φυσικό αέριο. Το 1995, η Επιτροπή πρότεινε να υπάρξει μία μεταβατική περίοδος πριν την επιβολή του εναρμονισμένου φόρου, κατά τη διάρκεια της οποίας τα κράτη μέλη θα μπορούν να καθορίζουν διαφορετικούς φορολογικούς συντελεστές για κάθε προϊόν.

Η πρόκληση για το μέλλον είναι η προώθηση της ενσωμάτωσης των θεμάτων του περιβάλλοντος στον προγραμματισμό σχετικά με την παραγωγή και την προσφορά ενέργειας και η εναρμόνιση του στόχου της προστασίας του περιβάλλοντος, με τους στόχους της

ανταγωνιστικότητας των ευρωπαϊκών βιομηχανιών και της εξασφάλισης του εφοδιασμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης με ενέργεια.

Η έρευνα και όχι η ρύθμιση αποτελούν την πρόοδο στον ενεργειακό τομέα. Τέσσερα προγράμματα έρευνας και ανάπτυξης στον τομέα της ενέργειας έχουν ως στόχο την ενεργειακή απόδοση (SAVE και SAVE II), τα καταναλωτικά και τα άλλα προϊόντα, την προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, όπως είναι η αιολική και ηλιακή ενέργεια (ALTENER), και στην επίδειξη καθαρών και αποδοτικών ενεργειακών τεχνολογιών (JOULE - THERMIE).

Το οικονομικό κόστος της μείωσης του CO₂ είναι υψηλό και ευνόητο. Το ίδιο σημαντικές όμως είναι και οι αποταμιεύσεις που επιτυγχάνονται με τη μείωση του κόστους των ενεργειακών υπηρεσιών που παρέχονται στους καταναλωτές και στις βιομηχανίες.

7.10.1 Εκτιμήσεις για την Ενέργεια

Πρόσφατες εκτιμήσεις του ΟΗΕ προβλέπουν ότι ο παγκόσμιος πληθυσμός θα αυξηθεί από 5 δισεκατομμύρια ανθρώπους το 1990 σε 10 δισεκατομμύρια το 2050. Βάσει έγκυρων εκτιμήσεων, προβλέπεται ότι η παγκόσμια ενεργειακή ζήτηση θα αυξηθεί από 9 δισεκατομμύρια τόνους ισοδύναμου πετρελαίου (τ.ι.π) το 1990, σε 20 δισεκατομμύρια τ.ι.π., το 2050 ή σε 13 δισεκατομμύρια τ.ι.π., σύμφωνα με ένα δεύτερο σενάριο που προϋποθέτει υψηλή ενεργειακή αποδοτικότητα.

Η αύξηση της παγκόσμιας ενεργειακής ζήτησης που προβλέπεται, αντιστοιχεί σε αύξηση των εκπομπών CO₂ - αέριο που θεωρείται ο κύριος υπαίτιος του φαινομένου του θερμοκηπίου - της τάξεως του 60%. Μολονότι οι εξελίξεις αυτές θα συνοδεύονται με γεωγραφική ανακατανομή των ενεργειακών μεριδίων, οι δυσμενείς επιπτώσεις τους στο περιβάλλον του πλανήτη, και ιδιαίτερα στις κλιματικές του συνθήκες, θα είναι ανυπολόγιστες.

Η Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Μάιο του 1990, παρουσίασε τέσσερα σενάρια για τον εντοπισμό του φάσματος των παραγόντων, που θα ήταν δυνατόν να επηρεάσουν την κατεύθυνση της ενεργειακής ζήτησης και του ενεργειακού εφοδιασμού μακροπρόθεσμα.

Τα δύο ακραία, ως προς τις μελλοντικές ενεργειακές προοπτικές, σενάρια, το ένα και το τέσσερα, θεωρούνται από την Επιτροπή και το 5^ο Πρόγραμμα Δράσης πως έχουν άμεση σπουδαιότητα για τη χάραξη της ενεργειακής στρατηγικής. Το σενάριο ένα, προϋποθέτει χαμηλή οικονομική ανάπτυξη χωρίς σημαντικές πρωτοβουλίες στους τομείς της περιβαλλοντικής και της ενεργειακής πολιτικής. Το σενάριο τέσσερα, προϋποθέτει την ίδια ανάπτυξη, όπως το σενάριο ένα, αλλά γρήγορη αύξηση της ενεργειακής αποδοτικότητας, σημαντική αύξηση της πυρηνικής ενέργειας, αντικατάσταση των θερμικών μονάδων άνθρακα από μονάδες φυσικού αερίου και αύξηση των τιμών ενέργειας για τον καταναλωτή. Για παράδειγμα με την επιβολή ενός φόρου ενέργειας/άνθρακα.

Οι εκτιμήσεις των δύο αυτών σεναρίων για την ενεργειακή κατανάλωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (σε εκατομμύρια τ.ι.π.) και τις εκπομπές αέριων ρύπων (σε εκατομμύρια τόνους) το 2010, απεικονίζονται στον παρακάτω πίνακα:

	ΚΑΤΑΝΑΛΩΣ H*	CO ₂ *	SO ₂ *	NO _x *
1990	1148,33	2738	12,23	10,38
2010/ ΣΕΝΑΡΙΟ 1	1373,59	3143,25	6,56	7,85
2010/ ΣΕΝΑΡΙΟ 4	975,59	2098,37	4,32	4,35

* Οι ποσότητες αντιστοιχούν σε εκατομμύρια τόνους.

*CO₂: διοξείδιο του άνθρακα.

*SO₂: διοξείδιο του θείου.

*NO_x: οξειδίο του αζώτου.

Η Επιτροπή, αξιολογώντας τα σενάρια αυτά, εκτιμά ότι μόνο το σενάριο τέσσερα ή ένα παρόμοιο σενάριο θα ήταν δυνατό να ανταποκριθεί στο στόχο για σταθεροποίηση του CO₂, το έτος 2000 στα επίπεδα του 1990 και θα επέτρεπε την επίτευξη περαιτέρω μειώσεων, της τάξεως του 25%, ως το 2010. Καθώς είναι γνωστό, ο στόχος της σταθεροποίησης του CO₂ και των άλλων αερίων του θερμοκηπίου το 2000, στα επίπεδα του 1990, υιοθετήθηκε στα πλαίσια της Διεθνούς Σύμβασης για την κλιματική αλλαγή, που υπογράφηκε στο Ρίο της Βραζιλίας, υπό την αιγίδα του ΟΗΕ.

Με βάση επομένως το σενάριο τέσσερα, είναι κατανοητό ότι ο κεντρικός άξονας του ενεργειακού μας συστήματος θα είναι η ηλιακή ή η πυρηνική ενέργεια. Πιστεύουμε ωστόσο ότι οι κοινωνίες θα απορρίψουν την πυρηνική ενέργεια λόγω των πολλαπλών οικονομικών, κοινωνικών και οικολογικών συνεπειών της. Όλα δείχνουν ότι το τέλος του 20ού αιώνα θα είναι η αυγή της ηλιακής ενέργειας.

Ωστόσο το σενάριο τέσσερα, εγγυάται σταθεροποίηση των εκπομπών CO₂ και περαιτέρω μείωση τους, αλλά δεν περιλαμβάνει την ανάπτυξη των ανανεώσιμων μορφών ενέργειας. Αντίθετα, προβλέπει ρητά, την αύξηση της πυρηνικής ενέργειας. Εκεί ακριβώς είναι και το σημείο που πρέπει να σχολιαστεί.

Συγκεκριλώνοντας τα μέτρα που, βάσει του 5^{ου} Προγράμματος Δράσης, κρίνονται αναγκαία να ληφθούν ως το 2000, όχι για να επιτευχθεί, η αειφορικότητα του τομέα Ενέργειας, αλλά να γίνουν τα πρώτα βήματα προς αυτή την κατεύθυνση:

- Οικονομικά μέτρα για την επιβάρυνση του χρήστη με το πραγματικό κόστος που συνεπάγεται η κατανάλωση ενέργειας.
- Καλύτερη πληροφόρηση, εκπαίδευση και κατάρτιση για τους τελικούς χρήστες.
- Προγράμματα για την αύξηση της ενεργειακής αποδοτικότητας.
- Προώθηση νέων ενεργειακών τεχνολογιών.
- Έρευνα και προώθηση των ανανεώσιμων μορφών ενέργειας.
- Μελέτη των περιβαλλοντικών προβλημάτων που σχετίζονται με την πυρηνική ενέργεια.

7.10.2 Παγκόσμια Ενέργεια : Στρατηγικές Αειφορίας

Τα ενεργειακά μας συστήματα αλλοιώνουν ανεπανόρθωτα το κλίμα, προσθέτοντας δισεκατομμύρια τόνους άνθρακα στην ατμόσφαιρα. Τα καύσιμα όχι μόνο δεν ανανεώνονται αλλά καταστρέφουν λίμνες, δάση, ποτάμια αλλά και την ανθρώπινη ζωή. Γίνεται όλο και περισσότερο φανερό, πως ούτε το πετρέλαιο, ούτε το κάρβουνο, ούτε η πυρηνική ενέργεια μπορούν να ανταποκριθούν στις μελλοντικές ενεργειακές μας ανάγκες. Ωστόσο η μεγαλύτερη ενεργειακή αποδοτικότητα, φάνηκε να είναι περισσότερο το κλειδί για την επιτυχία.

Η ενεργειακή αποδοτικότητα επέδειξε μια οικονομική δυνατότητα να αντικαταστήσει το 25% της προβλεπόμενης προμήθειας ενέργειας μέχρι το 2000. Θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί έτσι ώστε να μπορέσουμε να περιορίσουμε την οικονομική και περιβαλλοντική καταστροφή που προκαλούν τα σημερινά ενεργειακά συστήματα και να εξοικονομήσουμε χρόνο για την ανάπτυξη άλλων πόρων.

Οι τεχνολογίες ανανεώσιμης ενέργειας, κατά το μεγαλύτερο μέρος τους, δεν είναι τόσο οικονομικές όσο η βελτιωμένη αποδοτικότητα. Η αιολική, η γεωθερμική, η ηλιακή καθώς και η τεχνολογία διαφόρων μορφών βιομάζας, έχουν μπει δυναμικά στην αγορά. Η αιολική ενέργεια είναι πλέον ανταγωνιστική και μπορεί να παρέχει το 10% του παγκόσμιου ηλεκτρισμού μέχρι το έτος 2030. Η γεωθερμική ενέργεια τροφοδοτεί τον κόσμο, με πάνω από 5000 μεγαβάτ. Τα ηλιακά θερμικά συστήματα, έχουν τη δυνατότητα να μετατρέπουν το

ηλιακό φως σε ηλεκτρισμό. Οι πόροι της βιομάζας ήδη τροφοδοτούν το 12% της παγκόσμιας ηλεκτρικής ενέργειας και με επιμελημένη χρήση μπορούν να παίξουν έναν ακόμη πιο σημαντικό ρόλο.

Οι κυβερνήσεις των κρατών πρέπει να δημιουργήσουν τις συνθήκες εκείνες που είναι απαραίτητες για τη συνέχιση της ανανέωσης και της εμπορευσιμότητας των νέων τεχνολογιών ενέργειας. Με δεδομένους τους κινδύνους που διατρέχουμε εάν συνεχίσουμε στο δρόμο που ήδη βαδίζουμε, το κόστος της αδράνειας μας θα είναι σίγουρα πολύ μεγαλύτερο. Θα προσπαθήσουμε επομένως, να βρούμε και να εφαρμόσουμε ένα δρόμο ενεργειακής Αειφορίας, που να έχει θετική επίδραση στο περιβάλλον και να είναι οικονομικά εφικτός.

Καθώς είναι αδύνατο να απομακρύνουμε το CO₂ από τα καυσαέρια, είναι απαραίτητη η υιοθέτηση άλλων τακτικών για να καθυστερήσουμε αυτές τις τάσεις. Η αύξηση της ενεργειακής αποδοτικότητας, η αναχαίτιση της εκδάσωσης και η ανάπτυξη τεχνολογιών με βάση τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας είναι κάποιες προτεινόμενες λύσεις.

Είναι αναγκαία η φύτευση δέντρων σε ποσοστό που θα ικανοποιεί τις μελλοντικές ανάγκες, ενώ ταυτόχρονα θα σταθεροποιήσει το έδαφος και το υδροφόρο σύστημα. Ταυτόχρονα θα βοηθήσει στην αποκατάσταση της ισορροπίας με τον κύκλο του άνθρακα από την ατμόσφαιρα στα χερσαία συστήματα. Σύμφωνα με την ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης προτείνονται τρία είδη ενισχύσεων για τις δασώσεις, με ταχυσυζή είδη σε φυτείες βραχείας αμειψισποράς. Είτε με κάλυψη του κόστους φυτεύσεως, είτε με ετήσια πριμοδότηση για την κάλυψη των δαπανών συντήρησης επί κατ' ανώτατο όριο 5 έτη, είτε με ετήσια πριμοδότηση για την κάλυψη της απώλειας εισοδημάτων επί κατ' ανώτατο όριο 20 έτη.

Ο έλεγχος των εκπομπών άνθρακα για τη βελτίωση του φαινομένου αύξησης της θερμότητας απαιτεί σημαντική αύξηση της ενεργειακής αποδοτικότητας και αλλαγή στο μείγμα των πηγών ενέργειας.

Η ανανεώσιμη ενέργεια συνεισφέρει στη μείωση του άνθρακα αντικαθιστώντας τη χρήση απολιθωμένων καυσίμων. Βρίσκεται καθοδόν ένας μεγάλος αριθμός ανάπτυξης υδροδυναμικών εγκαταστάσεων ενώ σημειώνεται αύξηση στη γεωθερμική, ανεμοδυναμική και ηλιακή ενέργεια.

7.10.3 Η Αιολική ενέργεια

Στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Συνεδρίου και Εκθεσης για την αιολική ενέργεια του 1999 που πραγματοποιήθηκε από 1 έως 5 Μαρτίου 1999, ο EurObservER δημοσιεύει ένα καινούργιο βαρόμετρο για την αιολική ενέργεια παγκοσμίως.

Μια βιομηχανία σε πλήρη εξέλιξη

Χρόνο με το χρόνο η αιολική ενέργεια αναπτύσσεται ραγδαία. Η συνολικά εγκατεστημένη αιολική ισχύς σε παγκόσμιο επίπεδο αυξήθηκε κατά 26,8% το 1998, για να φτάσει τα 9,615 MW. Το 1998, 2,035 MW εγκαταστάθηκαν παγκοσμίως ενώ 1,430 MW το 1997 και 1,350 MW το 1996.

Αντικατοπτρίζοντας αυτή τη σταθερή αύξηση, ο ετήσιος τζίρος της αιολικής βιομηχανίας έφτασε τα 1,7 δισεκατομμύρια EURO το 1998. Αυτές οι τιμές πώλησης αντιπροσωπεύουν αύξηση 31%, συγκρινόμενες με αυτές του 1997 (1,3 δισεκατομμύρια EURO). Η αιολική βιομηχανία δημιούργησε 35.000 θέσεις εργασίας παγκοσμίως και οι περισσότερες απ αυτές βρίσκονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ανάμεσα στους δέκα πιο μεγάλους παραγωγούς αιολικής ισχύος, τέσσερις προέρχονται από τη Δανία, δύο από τη Γερμανία, τρεις από την Ισπανία κι ένας από τις Ηνωμένες Πολιτείες. Οι Δανοί NEG MICON και VESTAS και η γερμανική ENERCON είναι σήμερα οι τρεις κολοσσοί της αιολικής ενέργειας.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση οδηγεί τις εξελίξεις

Όπως και το 1997, η ραγδαία αύξηση της αιολικής ισχύος το 1998 συντελέστηκε από τα κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. 1,640 MW από τα 2,035 MW εγκαταστάθηκαν τον προηγούμενο χρόνο στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Σήμερα η Ευρωπαϊκή Ένωση

αντιπροσωπεύει το 66,8% της παγκόσμιας εγκατεστημένης αιολικής ισχύος, οι Ηνωμένες Πολιτείες το 18,9% και η Ινδία το 10,1%.

Η ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΓΚΑΤΕΣΤΗΜΕΝΗ ΑΙΟΛΙΚΗ ΙΣΧΥΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ (ΣΕ MW):			
Περιοχές	Συνολική εγκατεστημένη ισχύς στις αρχές του 1998 σε MW	Συνολική εγκατεστημένη ισχύς στις αρχές του 1999 σε MW	Αύξηση 1997 - 1998 σε %
Ευρωπαϊκή Ένωση	4.739	6.379	34,6
Ηνωμένες Πολιτείες	1.584	1.819	14,8
Ινδία	950	968	1,9
Υπόλοιπος Κόσμος	309	449	45,3
Σύνολο	7.582	9.615	26,8

Γερμανία, Ηνωμένες Πολιτείες και Δανία: νικητές το 1998

Το 1998 οι δέκα πρώτες χώρες ως προς το συνολικό εγκατεστημένο αιολικό δυναμικό είναι: Γερμανία, Ηνωμένες Πολιτείες, Δανία, Ινδία, Ισπανία, Ολλανδία, Ηνωμένο Βασίλειο, Κίνα, Ιταλία και Σουηδία. Η Ελλάδα παραμένει στη 14η θέση με 39 MW. Το 1998 προστέθηκαν 10 MW από το πρώτο ιδιωτικό αιολικό πάρκο, που έγινε στην Κρήτη.

Η ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΓΚΑΤΕΣΤΗΜΕΝΗ ΑΙΟΛΙΚΗ ΙΣΧΥΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ (ΣΕ MW):			
Χώρες	Συνολική εγκατεστημένη ισχύς στις αρχές του 1998 σε MW	Συνολική εγκατεστημένη ισχύς στις αρχές του 1999 σε MW	Αύξηση 1997 - 1998 σε %
Γερμανία	2.080	2.873	38,1
Ηνωμένες Πολιτείες	1.584	1.819	14,8
Δανία	1.116	1.380	23,7
Ινδία	950	968	1,9
Ισπανία	512	907	77,1
Ολλανδία	325	359	10,5

Ηνωμένο Βασίλειο	320	330	3,1
Κίνα	166	190	14,5
Ιταλία	100	154	54,0
Σουηδία	117	148	26,5

Οι βραχυπρόθεσμες προοπτικές είναι ακόμα πολύ καλές

Όσον αφορά στις βραχυπρόθεσμες προοπτικές ανάπτυξης, τα έργα αιολικής ενέργειας που βρίσκονται σε εξέλιξη ή σχεδιάζονται σ' όλο τον κόσμο από τώρα ως το 2002 ανέρχονται στα 10,500 MW. Αυτό θα αυξήσει την αιολική ισχύ στα 20,300 MW προς τα τέλη του 2002. Η Ευρώπη προβλέπεται να διατηρήσει την πρωτοπορία της (12,450 MW), πολύ μπροστά από την Ασία (3,050 MW) και τις Ηνωμένες Πολιτείες (2,900 MW), με τον υπόλοιπο κόσμο να φτάνει τα 1,900 MW στο τέλος του 2002.

EurObservER

Ο EurObservER είναι διεθνής συνεργασία τριών ευρωπαϊκών οργανισμών, οι οποίοι έχουν αφοσιωθεί στην προώθηση των ανανεώσιμων ενεργειών εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι τρεις αυτοί οργανισμοί είναι:

1. ObservER, το παρατηρητήριο των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (Παρίσι).
2. Το Eufores, το ευρωπαϊκό φόρουμ των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (Μαδρίτη).
3. Η Eurec Agency, η Ευρωπαϊκή Ένωση των ερευνητικών κέντρων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (Βρυξέλλες).

Το βαρόμετρο EurObservER

Το βαρόμετρο EurObservER αφορά στην τακτική δημοσίευση στον ευρωπαϊκό Τύπο των δεικτών που δείχνουν την τρέχουσα εγκατεστημένη ισχύ και δυναμική των επιμέρους ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ηλιακή, αιολική, υδραυλική, γεωθερμική και βιομάζα) τόσο εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Το βαρόμετρο EurObservER πραγματοποιείται στα πλαίσια του ευρωπαϊκού προγράμματος Altener της 17ης Γενικής Διεύθυνσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

7.11 Η ΔΟΥΡΥΦΟΡΙΚΗ ΤΗΛΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ (ΕΟΠ)¹

Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος (ΕΟΠ) ιδρύθηκε από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα το 1993 με σκοπό να συντονίζει, να διασταυρώσει και να καταστήσει ικανές για στρατηγική χρήση πληροφορίες σχετικές με την προστασία και τη βελτίωση του περιβάλλοντος στην Ευρώπη.

Ο Οργανισμός που εδρεύει στην Κοπεγχάγη (Δανία), έχει σα στόχο καθορισμένο από την απόφαση 1210/90 του Συμβουλίου της Ευρώπης, να εξασφαλίσει την παρόχη αντικειμενικών, αξιόπιστων και ολοκληρωμένων πληροφοριών σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Έτσι τα μέλη του θα είναι σε θέση να λάβουν τα απαιτούμενα μέτρα για την προστασία του

¹ Κέντρο για Δουρυφορικά Περιβαλλοντικά Δεδομένα (ΚΠΔΔ)
Ευρωπαϊκό Θεματικό Κέντρο Κάλυψης Γης (ΕΘΚ/ΚΓ).
Δουρυφορική Τηλεπισκόπηση

Μιχαήλ Κ. Πετράκης, Αντιγόνη Βουδούρη

Εθνικό Αστεροσκοπείο Αθηνών

Ινστιτούτο Μετεωρολογίας και Φυσικής του Ατμοσφαιρικού Περιβάλλοντος

περιβάλλοντος τους, να αξιολογήσουν την αποτελεσματικότητα αυτών των μέτρων και θα μπορούν να πληροφορηθούν επαρκώς το κοινό για την κατάσταση του περιβάλλοντος.

Γεωγραφικά οι στόχοι του Οργανισμού δεν περιορίζονται στα κράτη -μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά είναι ανοιχτός και σε άλλες χώρες που ενδιαφέρονται για το περιβάλλον. Στα μέλη του Οργανισμού συγκαταλλέγονται σήμερα έκτος από τα κράτη μέλη και άλλες χώρες όπως η Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και η Νορβηγία.

Ο Οργανισμός διεξάγει τα προγράμματα του σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Πληροφόρησης και Παρατήρησης (EIONET). Το EIONET αποτελείται από εθνικά δίκτυα που οργανώθηκαν από τον Οργανισμό ώστε να συμβάλλουν στην απόκτηση πληροφοριών, στην αναγνώριση ειδικών θεμάτων και στην παροχή εγκυρών και έγκαιρων πληροφοριών για το περιβάλλον της Ευρώπης. Ο Οργανισμός δεν αξιοποιεί μόνο τις δυνατότητες των κρατών-μελών αλλά συνεργάζεται αποδοτικά και με άλλες ενώσεις και διεθνείς οργανισμούς, ώστε να υπάρχει επικουρία και να αποφεύγονται παρόμοιες ενέργειες.

Ο ΕΟΠ εξελίσσεται σταδιακά σαν μια ανεξάρτητη πηγή με τις καλύτερες διαθέσιμες πληροφορίες για το περιβάλλον στην Ευρώπη. Τα προγράμματα (ετήσια και πολυετή) είναι τα κυριότερα εργαλεία του Οργανισμού για την απόκτηση αυτής της ανεξαρτησίας, μαζί με τη στρατηγική πληροφόρησης του, την καθοδήγηση από την επιστημονική επιτροπή και την πολιτική ατζέντα από το ευρωπαϊκό ινστιτούτο και τα κράτη μέλη. Για προετοιμασία των ετήσιων προγραμμάτων του Οργανισμού, απαιτείται γνώση του περιβαλλοντικού σχεδιασμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών, ώστε να αναπτυχθούν έγκαιρα αντίστοιχες προτάσεις για πολιτική δράση. Είναι όμως επίσης σημαντικό να καθιερωθεί ένα σχέδιο δράσης του ΕΟΠ, το οποίο θα περιλαμβάνει προειδοποιήσεις π.χ. αναγνώριση περιβαλλοντικών προβλημάτων τα οποία δεν περιλαμβάνονται στην πολιτική ατζέντα, ώστε να υπάρχει η κατάλληλη προετοιμασία για μελλοντικές πολιτικές πρωτοβουλίες. Επιπλέον ο ΕΟΠ θα παρέχει μια σφαιρική και ολοκληρωμένη εικόνα της περιβαλλοντικής κατάστασης και των τάσεων στην Ευρώπη για αξιοποίηση από τους φορείς αλλά και το κοινό γενικότερα.

Στην προσπάθεια για να ενισχυθούν οι δραστηριότητες του ΕΟΠ στο θέμα της περιβαλλοντικής διαχείρισης, ξεκίνησε το Δεκέμβριο του 1995 μια σειρά προγραμμάτων. Τα προγράμματα αυτά είναι το αποτέλεσμα της αξιολόγησης περισσότερων από 100 προτάσεων από Ευρωπαϊκά πανεπιστήμια, ερευνητικά ιδρύματα και συμβουλευτικές εταιρείες. Ένα πρώτο βήμα ήταν η προσέγγιση, του κοινού η οποία χωρίζεται σε δύο κυρίως μέρη:

- Τη συγγραφή εγχειριδίων που να απαντούν στο :Πως γίνεται;
- Τη συγγραφή ενός οδηγού που θα απαντά στο : Πως θα βρώ πληροφόρηση;

Για το πρώτο μέρος ο Οργανισμός υποστήριξε δύο προγράμματα :

- Εγχειρίδιο για τη διαχείριση και διάθεση (ανάδοχος: Ευρωπαϊκή οργάνωση ελέγχου της ρύπανσης των υδάτων) και
- Εγχειρίδιο περιβαλλοντικής διαχείρισης (ανάδοχος: Richard Starkey, Πανεπιστήμιο του Huddersfield).

Για το δεύτερο μέρος η προσέγγιση σχετίζεται με τη δημιουργία ενός οδηγού με τις καλύτερες δυνατές πρακτικές και με πηγές πληροφοριών καθώς και με τη δημιουργία ενός κέντρου με υπολογιστική στήριξη, δηλαδή ενός οδηγού ο οποίος θα διατίθεται στο Internet για τη στήριξη και των εκδόσεων.

Αντικείμενα δραστηριότητας του οργανισμού είναι τα ακόλουθα:

- η καταγραφή, συγκέντρωση, ανάλυση και διάχυση των σχετικών με την κατάσταση του περιβάλλοντος δεδομένων
- ο εφοδιασμός της Κοινότητας και των κρατών μελών με τις αντικειμενικές πληροφορίες που είναι αναγκαίες για την χάραξη και την εφαρμογή ισόρροπων και αποτελεσματικών περιβαλλοντικών πολιτικών
- η παραγωγή της παρακολούθησης των περιβαλλοντικών μέτρων

- η παραγωγή της συγκρισιμότητας των δεδομένων σε ευρωπαϊκό επίπεδο
- η προαγωγή της ανάπτυξης και της ενσωμάτωσης των τεχνικών περιβαλλοντικής πρόγνωσης
- η ευρεία διάχυση αξιόπιστων περιβαλλοντικών πληροφοριών.

Οι δραστηριότητες του οργανισμού είναι:

- η ποιότητα του αέρα
- η ποιότητα των υδάτων
- η κατάσταση του εδάφους, της πανίδας και της χλωρίδας
- η χρήση του εδάφους και των φυσικών πόρων
- η διαχείριση των αποβλήτων
- η εκπομπή ήχων
- οι χημικές ουσίες
- η προστασία των ακτών και του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

Ο οργανισμός δύναται να συνεργάζεται στην ανταλλαγή πληροφοριών με άλλους οργανισμούς, συμπεριλαμβανομένου του δικτύου IMPEL ("Implementation on environment Law"- Δίκτυο Πληροφοριών των κρατών μελών σε συνεργασία με την Επιτροπή, επί θεμάτων περιβαλλοντικής νομοθεσίας).

Το ευρωπαϊκό δίκτυο πληροφοριών και παρατηρήσεων περιλαμβάνει, ιδίως, τα κυριότερα στοιχεία που συνιστούν τα εθνικά δίκτυα πληροφοριών καθώς και τις πληροφορίες που παρέχονται από θεματικά κέντρα.

Τα κράτη μέλη οφείλουν να ενημερώνουν τον οργανισμό για τα κυριότερα στοιχεία που συνιστούν τα οικεία εθνικά δίκτυα πληροφοριών επί θεμάτων περιβάλλοντος. Ο οργανισμός είναι ανοικτός στις χώρες μη -μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

7.11.1 Εργαλεία Περιβαλλοντικής Διαχείρισης.

Ο Οργανισμός έχει επιλέξει για το πρώτο στάδιο τέσσερα θέματα:

1. Καθαρή τεχνολογία (Βέλγιο)
2. Εκτίμηση του κινδύνου (Μ. Βρετανία)
3. Εκτίμηση των κύκλων ζωής (Δανία)
4. Υπαρκτή ανάπτυξη και τοπικές αρχές (Ολλανδία)

Τα επιλεγμένα αυτά θέματα μπορούν να χαρακτηριστούν ως «επιστημονικά εργαλεία περιβαλλοντικής διαχείρισης».

Σκοπός του προγράμματος είναι να συνδιάσει την αυξανόμενη ανάγκη για πρόσβαση στις πληροφορίες όχι μόνο με τεχνολογικά μέσα, με χρήση των ηλεκτρονικών δικτύων αλλά και να περιγράψει τη χρήση αυτών των εργαλείων με παιδαγωγικό τρόπο. Το χρονοδιάγραμμα των προγραμμάτων ποικίλει από ένα σε ενάμιση χρόνο.

7.11.2 Ευρωπαϊκά Θεματικά Κέντρα - Παρουσίαση τους.

Το 1996 ήταν η χρονιά κατά την οποία οριστικοποιήθηκε η δημιουργία των Ευρωπαϊκών Θεματικών Κέντρων για διάφορα θέματα.

Επιπλέον επιταχύνθηκε μια πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση αφού αυξήθηκε η γεωγραφική κάλυψη, στην κεντρική και ανατολική Ευρώπη με κονδύλια από το PHARE και άλλες πηγές. Αναπτύχθηκε σύστημα εξασφάλισης της ποιότητας, ενώ ένα σημαντικό βήμα για το μέλλον θα αποτελέσει η έναρξη της ανασκόπησης των Πολυετών Προγραμμάτων Εργασίας του ΕΟΠ. Το 1996 εγκαθιδρύθηκε μια ρουτίνα για ετήσια αναφορά χρησιμοποιώντας δείκτες, συμπεριλαμβανομένων και περιβαλλοντικών δεικτών που να συνδέονται με οικονομικούς δείκτες.

Το 1997 δημοσιεύθηκε η πρώτη ετήσια αναφορά σχετικά με το περιβάλλον, ενώ ήδη ο ΕΟΠ προετοιμάζεται για τη δεύτερη γενιά Ευρωπαϊκών Θεματικών Κέντρων, στα οποία θα γίνεται μια περισσότερο ολοκληρωμένη προσέγγιση του θέματος, με συγκέντρωση πληροφοριών ώστε να επιτευχθεί η υιοθέτηση μιας ενιαίας πολιτικής σε θέματα που αφορούν το περιβάλλον. Ένας από τους κυριότερους στόχους είναι η αξιολόγηση της προόδου που επιτεύχθηκε από τη Συνδιάσκεψη της Σόφια και η αναφορά της στην επόμενη που θα γίνει το 1998 στη Δανία. Επίπλεον ο ΕΟΠ θα στηρίξει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην προετοιμασία του βου προγράμματος περιβαλλοντικής δράσης της Ευρωπαϊκής ένωσης παρέχοντας την δεύτερη τριετή αναφορά σχετικά με το περιβάλλον. Μακροπρόθεσμα, ο ΕΟΠ θα καλύπτει τις περισσότερες χώρες της Ευρώπης.

7.11.3 Περιβαλλοντική πολιτική και Τηλεπισκόπηση

Το κλειδί για την περιβαλλοντική πολιτική είναι η οικολογική παρακολούθηση. Σε μια εποχή όπου παγκοσμίως αυξάνουν οι απαιτήσεις για αλλαγή του τρόπου ζωής, είναι ουσιαστική η γνώση του ποσοστού κάλυψης και των χρήσεων γης. Γι' αυτό, ιδρύθηκε στο τέλος του φθινοπώρου του 1995 το **Ευρωπαϊκό Θεματικό Κέντρο Κάλυψης Γης (ΕΘΚ/ΚΓ)**. Από το 1985 γίνονται μέσω του προγράμματος CORINE εκτιμήσεις του ποσοστού κάλυψης γης. Το ΕΘΚ/ΚΓ εξασφαλίζει ότι αυτές οι βάσεις δεδομένων χρησιμοποιούνται με αποδοτικό τρόπο στα πλαίσια των προγραμμάτων για το περιβάλλον από τους συμμετέχοντες σε αυτά, ενώ παρέχει και τεχνική υποστήριξη στις ομάδες των διαφόρων χωρών.

Το ΕΘΚ/ΚΓ καθοδηγείται τώρα από το νεοϊδρυθέν **Κέντρο για Δορυφορικά Περιβαλλοντικά Δεδομένα (ΚΠΔΔ)**, το οποίο βρίσκεται στο βορειότερο τμήμα της Σουηδίας και το οποίο συνεργάζεται με το SSC, το Σουηδικό κέντρο το οποίο συλλέγει, επεξεργάζεται και διανέμει τα δορυφορικά δεδομένα. Κυριότεροι σκοποί του ΚΠΔΔ είναι:

- Περιβαλλοντικές βάσεις δεδομένων
- Παραγωγή, επεξεργασία και αναπροσαρμογή
- Ανάπτυξη σε συνεργασία με τους χρήστες και άλλα επιστημονικά κέντρα
- Περιβαλλοντική παρακολούθηση.
- Παρακολούθηση της υπάρχουσας κατάστασης και των μεταβολών στο περιβάλλον
- Περιβαλλοντική έρευνα.
- Ανάπτυξη μεθοδολογίας και μοντέλων σε συνεργασία με άλλα επιστημονικά κέντρα.

Οι στόχοι του ΕΘΚ/ΚΓ συμβαδίζουν με αυτούς του ΚΠΔΔ.

Ήδη το ΕΘΚ/ΚΓ λειτουργεί σαν ένας συναιτερισμός 16 διαφορετικών οργανώσεων σε όλη την Ευρώπη συμπεριλαμβανομένου και του JRC/IRSA. Το θεματικό κέντρο διευθύνεται από από το ΚΠΔΔ, το οποίο μαζί με τα κέντρα της Πορτογαλλίας και Ιταλίας αποτελούν τον πυρήνα.

Επίσης έχει δημιουργηθεί μία συμβουλευτική ομάδα για τα μακροπρόθεσμα ερωτήματα. Μαζί με τις οργανώσεις που αποτελούν τον πυρήνα συμμετέχουν και οργανώσεις από τη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ισπανία, τη Δανία και την Ιρλανδία.

Είναι πολύ σημαντικό να παρατηρείται η γεωγραφική κατανομή των συμβαλλόμενων μελών. Υπάρχουν τοπικές διαφορές στα στοιχεία της φυτοκάλυψης καθώς επίσης και σε περιβαλλοντικά θέματα, επομένως θα πρέπει και τα δεδομένα να επεξεργαστούν κατάλληλα για τις επιμέρους εφαρμογές. Ο συνεταιρισμός δημιουργήθηκε και οργανώθηκε έτσι ώστε να παρέχει οδηγίες και κατευθύνσεις για το χειρισμό των προβλημάτων της παραγωγής, να επικοινωνεί αποδοτικά με τους χρήστες και να παρέχει σχετικά δεδομένα κάλυψης γης.

Το πρώτο πλάνο για το ΕΘΚ/ΚΓ (1995/96) αντιστοιχούσε στην επείγουσα ανάγκη για δεδομένα κάλυψης γης για κάθε πεδίο εργασιών που σχετίζεται με το περιβάλλον. Η στρατηγική είναι η παροχή των χρηστών με δεδομένα κάλυψης γης, σε μια Ευρωπαϊκή βάση, η οποία θα ανταποκρίνεται σε ανάγκες που βρίσκουν εφαρμογή στη:

- Περιβαλλοντική παρακολούθηση,
- σε μετρήσεις βιοαναστρεψιμότητας,

- τη δημιουργία οικολογικών διεξόδων,
- την απογραφή των φυσικών πηγών,
- τη χαρτογράφηση περιοχών ευαίσθητων στη διάβρωση,
- τις πλημμύρες,
- το κάψιμο των δασών,
- την ερημοποίηση,
- την οξείδωση,
- τον ευτραφισμό,
- την ανθρώπινη παρέμβαση και σε εκτιμήσεις των περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Σήμερα υπάρχει ήδη κάποιο είδος χαρτογράφησης της κάλυψης γης για το μεγαλύτερο μέρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτή θα αναβαθμιστεί και θα μετασχηματιστεί σύμφωνα με τα πρότυπα του CORINE . Υπάρχουν ήδη πλήρως λειτουργικές βάσεις πληροφόρησης για 6 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ για τις υπόλοιπες χώρες έχουν ολοκληρωθεί ήδη σημαντικά μέρη.

Το ΕΘΚ/ΚΓ λειτουργεί στα πλαίσια του συνόλου των πολυετών προγραμμάτων «Παρακολούθηση και Βάσεις δεδομένων» του ΕΟΠ (1994-99). Το πρόγραμμα Μη 4 (Κάλυψη Γης- οικολογική παρακολούθηση) εκτελείται μέσω 25 διαφορετικών θεμάτων που κατανέμονται σε 6 διαφορετικά πακέτα εργασίας:

- Το πρόγραμμα EIONET συντονισμού και ανάπτυξης
- Τη δημιουργία και υποστήριξη των εθνικών ομάδων κάλυψης γης.
- Ανάπτυξη κατευθυντήριων γραμμών
- Περιβαλλοντικοί Δείκτες
- Υπηρεσίες εφαρμογών και στατηγικές
- Έρευνα και ανάπτυξη.

Σε πολλά θέματα θα υπάρχει σύνδεση με άλλα θεματικά κέντρα, Εθνικά Κέντρα Αναφοράς και άλλα. Η συνεργασία στα πλαίσια του EIONET θα είναι σημαντική για το θεματικό κέντρο και οι πληροφορίες θα διανέμονται μέσω συνεδρίων, αναφορών, σελίδων στο δίκτυο και άλλα μέσα. Κύριως οι πληροφορίες αυτές θα εμφανίζονται σε συνέδρια, στην κυκλοφορία ερωτηματολογίων και με την αναθεώρηση δημοσιευμένων και μη πηγών. Επίσης είναι σημαντική η σύνδεση με τα μέλη του κέντρου παρακολούθησης της Γης και του Διαστήματος. Τα μέλη του ΕΘΚ/ΚΓ έχουν μεγάλες αρμοδιότητες στην παρακολούθηση από απόσταση, στην ανάπτυξη της βάσης δεδομένων, την παρακολούθηση του περιβάλλοντος, τη χαρτογράφηση τα στατιστικά και σε άλλους τομείς σχετικούς με την εκτίμηση και τις εφαρμογές των παρατηρήσεων της γης. Η ομάδα έχει ευρεία εμπειρία σε διάφορα περιβαλλοντικά ζητήματα καθώς και διάφορες μεθόδους παρακολούθησης από απόσταση.

7.11.4 Δραστηριοποίηση και μελλοντικές κατευθύνσεις του ΕΟΠ σε σχέση με τα πεδία εφαρμογών Τηλεπισκόπησης

Όπως ανέφερε και ο Πρόεδρος του ΔΣ του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος ο ΕΟΠ είναι ο "τελικός χρήστης" της τεχνολογίας της παρατήρησης από απόσταση (Remote Sensing). Η δορυφορική παρατήρηση δεν αποτελεί αντικείμενο για τον ΕΟΠ, ούτε εντάσσεται στους στόχους του.

Όσο αφορά τις ερευνητικές του δραστηριότητες, ο ΕΟΠ στηρίζεται στο Κέντρο Ερευνών (JRC) , ενώ για την οργάνωση των επίγειων δεδομένων το Κέντρο Παρατήρησης της Γης αποτελεί τη σημαντικότερη πρωτοβουλία.

Η συνεργασία με το JRC συνεισφέρει στη βελτίωση της συμβατότητας των δεδομένων και τον εναρμονισμό των μετρήσεων και των αναλυτικών τεχνικών, ιδιαίτερα σε περιοχές όπου διεξάγονται μετρήσεις ποιότητας αέρα και παρακολούθηση της ποιότητας των νερών. Το JRC συμβάλλει επίσης στην αξιολόγηση της χρήσης της τεχνολογίας της παρατήρησης από

απόσταση, για πληροφόρηση σχετικά με την κατάσταση των δασών και της ευρύτερης περιοχής καθώς και στον καθορισμό γεωφυσικών παραμέτρων για τοπική εκτίμηση του περιβάλλοντος στην Ευρώπη. Η παροχή και αξιολόγηση όλων των δεδομένων θα γίνει στα πλαίσια του Κέντρου για την Παρακολούθηση της Γης. Επιπλέον η συνεργασία με το DGX12 θα επικεντρωθεί στην ενίσχυση του καθορισμού ειδικών πολιτικών και ολοκληρωμένων ερευνών, ενώ ταυτόχρονα θα εξασφαλίζει τη σύνθεση, ολοκλήρωση, παρουσίαση και χρήση των αποτελεσμάτων των ερευνών από τις πολιτικές για το περιβάλλον.

Είναι φανερό ότι η χαρτογράφηση του περιβάλλοντος είναι μια από τις σημαντικότερες επιχειρησιακές εφαρμογές της τηλεπισκόπησης (παρατήρησης από απόσταση) για το περιβάλλον. Ένα από τα προγράμματα του ΕΟΠ που βασίζεται κατά κύριο λόγο στην παρατήρηση από απόσταση είναι το πρόγραμμα Κάλυψης γης.

Έχει αποδειχτεί ότι ο συνδιασμός στοιχείων από διάφορες πηγές είναι ουσιαστικός στην εκτίμηση της απαραίτητης τιμής που πρέπει να προστεθεί σε δορυφορικές εικόνες, όπως επίγειες παρατηρήσεις, υπάρχοντες χάρτες και πηγές με στατιστικά δεδομένα. Αυτό δείχνει ότι καλύτερη προσέγγιση επιτυγχάνεται με το συνδιασμό και τη διασταύρωση δεδομένων από διάφορους τομείς έρευνας.

Παρατηρείται επίσης τα τελευταία χρόνια σημαντική βελτίωση και εξέλιξη στον τομέα των δορυφορικών δεδομένων, ενώ έχει αυξηθεί ο επιμερισμός των εργασιών και η συνεργασία ανάμεσα στους συμμετέχοντες στα προγράμματα με αποτέλεσμα τη βελτίωση της αξιολόγησης των δεδομένων, την καλύτερη οργάνωση τους καθώς και την έγκαιρη παράδοση τους. Παρ' όλα αυτά όπως αναφέρεται από τους χρήστες υπάρχουν ακόμα προβλήματα στην απόκτηση βασικών σετ δεδομένων και στην κατάλληλη μορφή για περιβαλλοντική ανάλυση.

Ο τομέας του περιβάλλοντος αποτελεί μια πρόκληση στο θέμα της συλλογής και συμβατότητας των δεδομένων παρόμοια με εκείνη του τομέα παρακολούθησης της γης όσο αφορά τη χάραξη πολιτικής, τις απαιτήσεις των χρηστών την πολιτική αξιοποίησης και φυσικά υπάρχουν πολλά ακόμα που πρέπει να μάθουμε.

Ένω υπάρχει αρκετή εξέλιξη στο θέμα της χαρτογράφησης, οι εργασίες παρακολούθησης του περιβάλλοντος βρίσκονται ακόμα σε αρχικά στάδια.

Οι παρούσες πρακτικές παρακολούθησης του περιβάλλοντος, της ποιότητας του αέρα και των νερών, η ανίχνευση των πηγών που καταστρέφουν το περιβάλλον, πρέπει να αναθεωρηθούν. Οι προσπάθειες θα πρέπει να στραφούν περισσότερο στην αξιοποίηση των πληροφοριών παρά στην συγκέντρωση δεδομένων. Επομένως ο ΕΟΠ θα διαδραματίσει καταλυτικό ρόλο, ενώ τα θεματικά κέντρα έχουν αναλάβει μέσω των προγραμμάτων τους την αξιολόγηση των δικτύων παρακολούθησης.

Ένας από τους σημαντικούς στόχους είναι και ο συνδιασμός των δύο διαφορετικών τεχνολογιών, της παλιάς τεχνολογίας και της καινούργιας (δορυφορικές παρατηρήσεις). Ο μελλοντικός ρόλος του ΕΟΠ σχετικά με την παρατήρηση από απόσταση είναι να την καθοδηγήσει προς ένα μοντέλο μέσω του οποίου ο ΕΟΠ θα μπορεί :

- να αντιπροσωπεύει τους χρήστες για το περιβάλλον
- να εισάγει τα περιβαλλοντικά δίκτυα (EIONET) στα επιστημονικά δίκτυα καλύπτοντας έτσι τις απαιτήσεις των χρηστών.
- να προάγει τη διαθεσιμότητα των συνδιασμένων (δορυφορικών και επίγειων δεδομένων)

να προάγει την τεχνολογία της παρατήρησης από απόσταση ώστε να βελτιωθεί το δίκτυο παρακολούθησης του περιβάλλοντος.

8 ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

8.1 ΑΕΙΦΟΡΙΑ

Η επιστήμη των Οικονομικών του Περιβάλλοντος βλέπει την Οικονομία ως ανοικτό σύστημα. Για να λειτουργήσει δηλαδή χρειάζεται *εξόρυξη* πόρων από το περιβάλλον (καύσιμα και πρώτες ύλες), την *επεξεργασία* τους (για την μετατροπή τους σε καταναλωτικά προϊόντα ή την προσφορά υπηρεσιών) και την *διάθεση* των αποβλήτων αυτών των διεργασιών πίσω στο περιβάλλον. Πρόκειται για την ιδέα πίσω από τον όρο **‘ισορροπία των υλικών’** (materials balance) την άποψη δηλαδή πως όσο περισσότερη είναι η εξαγωγή πόρων από το περιβάλλον τόσο μεγαλύτερη θα είναι η απόρριψη τους πίσω σε αυτό, με κίνδυνο να σπρώξουμε στα όρια την δυνατότητα αυτοκαθαρισμού της φύσης με δυσάρεστες συνέπειες στους ανθρώπους, χλωρίδα και πανίδα (Kneese *et al*, 1970). Έτσι ερχόμαστε στην έννοια των **Οικολογικών ορίων** (ecological limits) στην οικονομική δραστηριότητα, όρια τα οποία καθορίζονται από την αντοχή του φυσικού περιβάλλοντος (Meadows *et al*, 1972). Η έννοια των οικολογικών ορίων στηρίχθηκε στην δουλειά των Malthus (1798), Ricardo (1817), Marx (1867). Ο *Malthus* μίλησε για ‘απόλυτα όρια’ (absolute limits) και την δημιουργία μιας ‘στατικής μορφής οικονομικής ανάπτυξης’ (stationary state, steady-state economy) καθώς η αύξηση του παγκόσμιου πληθυσμού και η συνεπακόλουθη οικονομική ανάπτυξη θα υπερσκελίσει την δυνατότητα παραγωγής φυσικών πόρων και αφομοίωσης αποβλήτων. Ο *Ricardo* υιοθέτησε μια πιο αισιόδοξη άποψη σύμφωνα με την οποία η πραγματική απειλή για την Οικονομία είναι τα ‘σχετικά όρια’ (relative limits). Υποστήριξε πως η σπανιότητα/έλλειψη φυσικών πόρων εξαρτάται από τα αυξανόμενα κόστη άντλησης τους. Καθώς η εξάντληση των πιο οικονομικά εκμεταλλεύσιμων πόρων θα γίνεται αισθητή, η προσοχή θα στραφεί στην χρήση των πόρων, η άντληση / εκμετάλλευση των οποίων δεν θεωρούνταν οικονομική. Το αποτέλεσμα θα είναι η αύξηση του κόστους άντλησης / εκμετάλλευσης (αλλά και του περιβαλλοντικού κόστους αποφυγής της ρύπανσης/διατάραξης) και έτσι περιορισμός της οικονομικής δραστηριότητας που στηρίζεται σε αυτούς τους πόρους². Ο *Marx* τον 19^ο αιώνα, υποστήριξε ότι η ανάπτυξη περιορίζεται από κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες μέσα στην εθνική οικονομία και κοινωνία, αναπτύσσοντας έτσι την έννοια των κοινωνικών ορίων (social limits). Την δεκαετία του 70, η έννοια των κοινωνικών ορίων προεκτάθηκε για να συμπεριλάβει ηθικούς παράγοντες όπως τα δικαιώματα των μελλοντικών γενεών για χρήση των φυσικών πόρων, άποψη η οποία ενσαρκώνεται στον ορισμό της Βιώσιμης Ανάπτυξης που αναπτύσσεται παρακάτω.

8.1.1 Ορισμός Βιώσιμης Ανάπτυξης

Στο σημείο αυτό αξίζει η αναφορά σε ένα θέμα, το οποίο συζητείται σε διεθνές, αλλά και τοπικό επίπεδο. Ήδη από το 1987, όταν η Παγκόσμια Κοινότητα για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (WCED) παρουσίασε την έκθεσή της, και ιδιαίτερα μετά το Συνέδριο του Ρίο, η έννοια της *βιώσιμης ανάπτυξης* (βιωσιμότητας) στις ανεπτυγμένες χώρες έχει λάβει σημαντική διάσταση.

Ιστορικά, η *Έκθεση Brundtland*, μια έκθεση που είναι αναγνωρισμένη σε όλο τον κόσμο και έχει συζητηθεί σε πολλά σεμινάρια και πανεπιστήμια, ορίζει ως εξής την έννοια της βιωσιμότητας:

Βιωσιμότητα είναι μια πορεία αλλαγής, στην οποία η εκμετάλλευση πόρων, η κατεύθυνση των επενδύσεων, ο προσανατολισμός οικολογικής ανάπτυξης και θεσμικών αλλαγών βρίσκονται όλα σε αρμονία και συνεκτιμούν ταυτόχρονα το παρόν και το μελλοντικό δυναμικό στην αναζήτηση των ανθρωπίνων αναγκών και φιλοδοξιών.

Στην αναζήτηση νέων αντιλήψεων, χρήζει μνείας η ρήση του Γερμανού φιλοσόφου Αρθουρ Σοπενχάουερ, ο οποίος όρισε κάποτε το νόμο της ευτυχίας ως εξής: *για να είναι κάποιος ευτυχισμένος ή για να παραμείνει ευτυχισμένος, υπάρχουν δύο εκδοχές, πρώτον να μειώσει*

²Τα παραπάνω ισχύουν περισσότερο για φυσικούς πόρους όπως γεωργική γη, τόποι αλιείας, σπάνια οικοσυστήματα κτλ.. Εξαίρεση αποτελεί ο τομέας της ενέργειας καθώς η αλματώδης ανάπτυξη και χρήση τεχνολογίας των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας όπως η αιολική και ηλιακή, και μη ανανεώσιμων τα οποία είναι καθαρότερα και σε μεγαλύτερη επάρκεια από το πετρέλαιο όπως το φυσικό αέριο και η τεχνολογία των κελιών καυσίμου υδρογόνου, ενδέχεται να στρέψουν την πλάστιγγα των σχετικών ορίων προς όφελος του ανθρώπου.

τις προσδοκίες του και δεύτερον να αυξήσει την προσπάθεια.. Σε ό,τι αφορά τη βιώσιμη ανάπτυξη διαπιστώνουμε, ότι μία τρίτη διάσταση μπορεί να προταθεί: *ας μειώσουμε τις προσδοκίες και ταυτόχρονα ας αυξήσουμε τις προσπάθειες.*

Γιατί θα πρέπει να μειώσουμε τις προσδοκίες μας; Διότι αυτό αποτελεί κοινό στοιχείο ανάμεσα στην πλειοψηφία από τους σύγχρονους ορισμούς της έννοιας της βιωσιμότητας. Τουλάχιστον δύο ορισμοί μπορούν να προταθούν, τους οποίους θα αποκαλούσαμε ασθενή και ισχυρό ορισμό αντίστοιχα. Ο ασθενής ορισμός είναι ο ακόλουθος:

Όσο κι αν αυξάνει το ανθρωπογενές και ανθρώπινο κεφάλαιο στον πλανήτη, δεν πρέπει να ανησυχούμε για τη μείωση του φυσικού κεφαλαίου, εφόσον υπάρχει ισορροπία μεταξύ τεχνικής υποδομής και παράλληλης ανάπτυξης της γνώσης και της παιδείας.

Ο ισχυρός ορισμός αναφέρει ότι:

Πρέπει να διατηρούμε τα αποθέματα της φύσης και είναι ανάγκη να βασιστούμε μόνο σε ανανεώσιμες πηγές, ενώ η εκμετάλλευση μη ανανεώσιμων πόρων πρέπει να σταματήσει.

Η συνέπεια του ασθενή ορισμού είναι προφανής. Μπορεί να καταλήξουμε με περισσότερα κτίρια και κατοικίες και περισσότεροι άνθρωποι να επιδίδονται σε διδακτορικές σπουδές, αλλά δυστυχώς το φυσικό περιβάλλον θα έχει καταστραφεί. Θα πρέπει συνεπώς να είμαστε προσεκτικοί στη σωστή απόδοση της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης. Αποτελεί προσωπική προσέγγιση η διαπίστωση ότι τρία τουλάχιστον στοιχεία στρατηγικής είναι απαραίτητα για τη δράση προς την βιώσιμη ανάπτυξη:

1. η ελεύθερη αγορά και οι προσδοκίες μας από αυτή,
2. η περιβαλλοντική πολιτική,
3. οι προσδοκίες μας από την περιβαλλοντική πολιτική.

8.1.2 Το εννοιολογικό πλαίσιο της Βιώσιμης Ανάπτυξης

Τη δεκαετία του 1970 παρατηρήθηκε μια αλλαγή στην νοοτροπία του δυτικού κόσμου. Σε διάφορες στατιστικές οι άνθρωποι δήλωναν μη ικανοποιημένοι από την ποιότητα ζωής παρότι οι ρυθμοί ανάπτυξης αυξάνονταν ραγδαία. Αυτό έστρεψε την προσοχή στην επανεξέταση των δεικτών ανάπτυξης (παραδοσιακά κατά κεφαλή ΑΕΠ) και την προσπάθεια για εξεύρεση δεικτών που να περιλαμβάνουν μη μετρήσιμες ποσοτικά ανθρώπινες αξίες όπως το περιβάλλον και η ανεργία (OECD, 1991 Pearce and Turner, 1991). Υπό το πρίσμα των παραπάνω δεν ήταν τυχαία η διατύπωση του όρου 'Αειφόρος ή Βιώσιμη Ανάπτυξη' από τον Gro Harlem Brundtland την πρώην πρωθυπουργό της Νορβηγίας το 1987. **Ο όρος αυτός είχε χρησιμοποιηθεί από τους εισηγητές της αγρο-οικολογίας την δεκαετία του '70 (διαχείριση δασών) και προϋπήρχε του Brundtland.** Όμως η αίγλη και η διάδοση του οφείλεται στην Έκθεση Brundtland (WCED, 1987) η οποία υποβλήθηκε το 1987 στην Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (WCED). Εκεί ο όρος περιγραφόταν ως *η ανάπτυξη που επιτρέπει την ικανοποίηση των σημερινών αναγκών χωρίς να συμβιβάζονται οι ανάγκες των μελλοντικών γενεών για ανάπτυξη.* Έκτοτε έχουν προταθεί αναρίθμητοι ορισμοί του όρου και έχει χυθεί πολύ μελάνι στην βιβλιογραφία. Αναφέρουμε τον ορισμό μιας Αιγύπτιας πολεοδόμου η οποία υποστήριξε πως η έννοια αφορά την ηθική υποχρέωση να παραδώσουμε στα παιδιά μας τον κόσμο όπως τον παραλάβαμε από τους γονείς μας. Η βιβλιογραφία σχετικά με την Βιώσιμη Ανάπτυξη είναι ανεξάντλητη αλλά γενικά συμφωνεί ως προς τα παρακάτω χαρακτηριστικά της:

➤ χώρος:

1. *κάθετη θεώρηση χώρου:* τοπικό, περιφερειακό, εθνικό, και διεθνές επίπεδο ανάπτυξης (think globally, act locally),
2. *οριζόντια θεώρηση χώρου:* ισόρροπη ανάπτυξη των υπό ανάπτυξη χωρών - τρίτες χώρες (intra-generational equity, Pearce *et al*, 1990),

➤ **χρόνος** (μακροπρόθεσμοι στόχοι/διάρκεια και βραχυπρόθεσμη δράση, ισότητα ευκαιριών για ανάπτυξη ανάμεσα στις τωρινές γενιές και τις μελλοντικές (inter-generational equity, Page, 1982), σχετική είναι εδώ η έννοια της 'απώλειες αξίας'

(discounting) και το πρόβλημα της τιμής του το οποίο θα πρέπει να ορισθεί στο μηδέν σύμφωνα με τις αρχές της ΒΑ)

- **θεματολογία:** 3 συστατικά της ΒΑ (Οι παρακάτω παράγοντες εξετάζονται ως προς το αντικείμενο κάθε φορά καθώς και οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ τους):
 1. Οικονομία (Οικονομική Ανάπτυξη)
 2. Κοινωνία (Κοινωνική Δικαιοσύνη)
 3. Περιβάλλον (Περιβαλλοντική Προστασία, Constanza and Daly, 1992)
- **ολοκλήρωση** (integration) (Πίνακας 1): η όσο το δυνατόν πλήρης ενσωμάτωση του περιβάλλοντος στην διαδικασία λήψης αποφάσεων και η εξέταση των αλληλεπιδράσεων μεταξύ των κοινωνικοοικονομικών και περιβαλλοντικών παραγόντων που υπεισέρχονται σε αυτήν (έννοια η οποία έχει υιοθετηθεί στο 5^ο και 6^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον και την Αειφόρο Ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης).

Πίνακας 1: Η έννοια της 'ολοκλήρωσης' (integration)

Αξίζει να σημειωθεί ότι η έννοια της 'ολοκλήρωσης' αποτελεί από μόνη της μια θεμελιώδη έννοια όμοια της ΒΑ αφού προϋποθέτει την ταυτόχρονη ενσωμάτωση των 3 παραπάνω παραγόντων στην διαδικασία λήψης αποφάσεων. Θεωρείται όμως πως διαδικαστικά βρίσκεται ένα στάδιο πριν την ΒΑ, είναι δηλαδή μία έννοια που ενσωματώνεται στην ΒΑ. Ένα παράδειγμα της διαφορετικότητας τους αφορά στην μέχρι τώρα διεθνή εμπειρία με τις Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ), τις ολοκληρωμένες ΜΠΕ και τις Βιώσιμες ΜΠΕ. Ποια είναι η διαφορά; Η κλασικές ΜΠΕ (σύμφωνα με την μέχρι τώρα εμπειρία) περιλαμβάνουν την εκπόνηση μελετών ξεχωριστά από την διαδικασία σχεδιασμού του έργου. Παρότι τα αποτελέσματα τους πρέπει να ληφθούν υπόψιν κατά την λήψη αποφάσεων, εντούτοις δεν παίρνουν μέρος παράλληλα με την διαδικασία σχεδιασμού όπως γίνεται με τις ολοκληρωμένες ΜΠΕ. Επιπρόσθετα η Βιώσιμη ΜΠΕ αφού έχει περάσει από την φάση της ολοκλήρωσης περιλαμβάνει τον ταυτόχρονο συνυπολογισμό των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών επιπτώσεων του έργου και την αλληλεπίδραση μεταξύ τους, είτε κατά την διεξαγωγή της ΜΠΕ είτε κατά την διάρκεια της διαδικασίας σχεδιασμού (Zagorianakos E., 2001).

Στην συνέχεια ο όρος χρησιμοποιήθηκε από διεθνείς οργανισμούς. Αυτή η έννοια, παρότι απλή στην διατύπωσή της είναι δύσκολη στο να εφαρμοστεί καθώς ανάλογα με την υιοθετούμενη άποψη μπορεί ο τρόπος εφαρμογής να αλλάξει σημαντικά.

Υπάρχουν πολλές καταγεγραμμένες προσπάθειες τόσο για να οριστούν οι γενικές αρχές της ΒΑ όσο και για να εφαρμοστεί η έννοια στην πράξη. Σχετικά με τις προσπάθειες υιοθέτησης και εφαρμογής του, το 5^ο Πρόγραμμα Δράσης για την ΒΑ της Ευρωπαϊκής Ένωσης προσφέρει ένα ικανοποιητικό πλαίσιο αναφοράς για την εφαρμογή του όρου στην Ευρώπη.

8.1.3 Λίγη (Αειφόρος) ιστορία

- Η λέξη «αειφορία» πρωτοεμφανίστηκε το 1915, όταν η канаδική Επιτροπή προστασίας του περιβάλλοντος μίλησε για την αναγκαιότητα μεταβίβασης του κεφαλαίου της φύσης στις μελλοντικές γενιές.
- Το 1951, η UNESCO εκφράζει την εκτίμηση ότι «η προστασία της φύσης και η οικονομική ανάπτυξη δεν είναι έννοιες ασυμβίβαστες».
- Το 1970, ο Όμιλος της Ρώμης δίνει στη δημοσιότητα μια έκθεση με τίτλο «Αλι στην ανάπτυξη», όπου επισημαίνεται ότι η υπέρμετρη δημογραφική και οικονομική ανάπτυξη οδηγεί σε εξάντληση των πόρων, σε μόλυνση του περιβάλλοντος και σε υπέρμετρη εκμετάλλευση των φυσικών συστημάτων. Η συζήτηση ανάμεσα στον Όμιλο της Ρώμης και στους οπαδούς της ανάπτυξης φουντώνει.
- Το 1972, στη Στοκχόλμη, η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το περιβάλλον και την ανθρώπινη ανάπτυξη επιχειρεί μια σύνθεση των δύο θέσεων. Την εποχή εκείνη εμφανίζεται η έννοια της «οικο-ανάπτυξης», που διατυπώνει μεταξύ άλλων ο οικονομολόγος Ιγκνάσι Σακς. Πρόκειται για ένα μοντέλο ανάπτυξης που σέβεται το

περιβάλλον και καθιστά την οικονομική ανάπτυξη πιο συμβατή με την κοινωνική ισότητα. Οι Αγγλοσάξωνες θα μιλήσουν τότε για sustainable development, που στα ελληνικά θα μεταφραστεί «Αειφόρος ανάπτυξη».

- Ο όρος θα περιληφθεί σε έκθεση της τότε πρωθυπουργού της Νορβηγίας Γκρο Χάρλεμ Μπρούντλαντ και θα συζητηθεί πολύ στη διάσκεψη του Ρίο για το περιβάλλον και την ανάπτυξη, το 1992. Εκείνη η διάσκεψη θα ορίσει την αειφόρο ανάπτυξη ως «την ανάπτυξη που εκπληρώνει τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να διακυβεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να εκπληρώσουν τις δικές τους ανάγκες».

Η αειφόρος ανάπτυξη μπορεί να περιγραφεί σαν μία θεωρία «επιστροφής του ανθρώπου στη φύση» και η οποία ακολουθεί έναν αιώνα όπου κυριάρχησε η θεωρία ότι η εθνική πρόοδος επιτυγχάνεται μόνο μέσα από την έντονη βιομηχανοποίηση, το εμπόριο και την αστικοποίηση. Αντιλαμβάνεται τις φυσικές πρώτες ύλες - συμπεριλαμβανομένου του συστήματος διατήρησης ζωής του Πλανήτη - σαν σημαντικά κεφάλαια, των οποίων η ποσότητα και η παραγωγικότητα πρέπει να διατηρηθούν σαν θεμελιώδη συνθήκη για την ανθρώπινη πρόοδο κι ανάπτυξη.

Η οικονομική ανάπτυξη, η κοινωνική πρόοδος και η προστασία του περιβάλλοντος, συνθέτουν τις τρεις πτυχές της «αειφόρου ανάπτυξης». Μεταξύ των προτεραιοτήτων της, περιλαμβάνονται η δημόσια αρωγή στην ανάπτυξη από τον Βορρά στον Νότο, οι αριθμητικοί στόχοι για τη μείωση της φτώχειας, η πρόσβαση σε υδάτινους πόρους, ή σε ιατρικό υλικό.

Από τότε, πολλοί θα διαφωνήσουν για το ακριβές μοντέλο της ανάπτυξης, όλοι θα συμφωνήσουν όμως ότι το πρόβλημα έχει επείγοντα χαρακτήρα: τα είκοσι τελευταία χρόνια εξαφανίστηκε το 30% των φυσικών πόρων του πλανήτη. Κάθε μέρα, τα αυτοκίνητά μας, τα εργοστάσια και τα σπίτια μας καταβροχθίζουν μια ποσότητα ενέργειας που ο πλανήτης χρειάστηκε 27 χρόνια για να δημιουργήσει. Και από τα έξι δισεκατομμύρια ψυχές που ζουν σε αυτόν τον πλανήτη, ένα δισεκατομμύριο δεν έχει δουλειά και άλλο ένα δισεκατομμύριο ζει με λιγότερο από ένα ευρώ την ημέρα.

Διευθυντής σπουδών στη Σχολή ανωτάτων σπουδών και κοινωνικών επιστημών του Παρισιού (EHESS), ο Ιγκνάσι Σακς αποδίδει την έλλειψη προόδου τα δέκα τελευταία χρόνια στο γεγονός ότι η Ατζέντα 21 (η διακήρυξη δηλαδή που υιοθετήθηκε στο Ρίο) δεν απέκτησε ποτέ θεσμικό χαρακτήρα. Η Αειφόρος ανάπτυξη, λέει σε συνέντευξή του στη «Λιμπερασιόν», πρέπει να διασχίζει το σύνολο των δραστηριοτήτων μιας κυβέρνησης, δηλαδή της κοινωνίας. Όταν ανατίθεται σε έναν ανθυπογραμματέα του υπουργείου Περιβάλλοντος, τότε δεν μπορείς να περιμένεις αποτελέσματα. Η Αειφόρος ανάπτυξη απαιτεί έναν άλλο τρόπο σκέψης, μια στρατηγική διαφορετική από τη σημερινή αναρχική και εγωιστική στρατηγική που υπαγορεύουν οι αγορές. Η περιβαλλοντική διάσταση πρέπει να μας κάνει να τροποποιήσουμε ριζικά τις κλίμακες του χρόνου και του χώρου στις οποίες εργαζόμαστε και να αρχίσουμε να σκεφτόμαστε ταυτόχρονα με τοπικούς, εθνικούς και παγκόσμιους όρους. Χρειάζεται, για παράδειγμα, μια διαφορετική φορολογική πολιτική. Ένας σημαντικός φόρος στις εκπομπές άνθρακα θα είχε πολύ μεγαλύτερα οφέλη από όλες αυτές τις φραστικές διακηρύξεις. Αν μάλιστα συνοδευόταν και από μια μείωση του φόρου επί της εργασίας, οι επιχειρήσεις θα στρέφονταν σε λύσεις πιο εντατικές ως προς την εργασία και πιο οικονομικές ως προς την ενέργεια. Λείπει όμως η πολιτική βούληση. Έχουμε λησμονήσει ότι η αγορά δεν είναι ο μοναδικός θεσμός που διαθέτουμε, αλλά ένας από τους υπάρχοντες, όπως το Κράτος ή η οργανωμένη κοινωνία των πολιτών. Για να επιτευχθεί η Αειφόρος ανάπτυξη, πρέπει ο Βορράς να αναθεωρήσει ριζικά τα μοντέλα κατανάλωσης και παραγωγής και ο Νότος να εγκαταλείψει την ψευδαίσθηση ότι θα μπορέσει μια μέρα να φτάσει στα μοντέλα του Βορρά. Αν ο Νότος συνεχίσει να μιμείται τον Βορρά, θα εξακολουθήσει να κατασκευάζει μια κοινωνία του απάρτχάιντ. Εκτός όμως από την αλλαγή στρατηγικής του Βορρά και του Νότου, συνεχίζει ο Σακς, πρέπει να υπάρξει και μεταρρύθμιση του διεθνούς οικονομικού συστήματος και των θεσμών που το αποτελούν (Ηνωμένα Έθνη, ΔΝΤ, Παγκόσμια Τράπεζα, Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου). Το διεθνές σύστημα πρέπει να βασιστεί στην αρχή της άνισης μεταχείρισης των άνισων, στο ότι δηλαδή οι κανόνες του παιχνιδιού πρέπει να ευνοούν τους πιο αδύναμους. Οι διακηρύξεις προθέσεων είναι άχρηστες. Απαιτούνται συγκεκριμένες δεσμεύσεις και αυστηρά χρονοδιαγράμματα, απαιτείται ένα σύμφωνο Βορρά-Νότου ή, αν αυτό δεν είναι δυνατό, ένα σύμφωνο Ευρώπης-Νότου.

Η μοναδική ελπίδα από τη διάσκεψη του Γιοχάνεσμπουργκ, καταλήγει ο γάλλος οικονομολόγος, είναι να συνειδητοποιήσουν οι ηγέτες του κόσμου ότι μετά την 11η Σεπτεμβρίου, τη στιγμή που ο κόσμος απειλείται από την άνοδο όλων των εξτρεμισμών, συμπεριλαμβανομένου του εξτρεμισμού της αγοράς, είναι καιρός να αλλάξουν στρατηγική. Το γεγονός ότι ο «υπαρκτός σοσιαλισμός» απέτυχε, και μαζί του ένα συγκεκριμένο μοντέλο σχεδιασμού και ελέγχου της οικονομίας, δεν σημαίνει ότι πρέπει να εγκαταλειφθεί κάθε ιδέα σχεδιασμού. Ο άκρατος φιλελευθερισμός των δύο τελευταίων δεκαετιών δεν τήρησε τις υποσχέσεις του. Το μέλλον ανήκει σε μια μεικτή οικονομία, όπου το Κράτος θα έχει καθοριστικό ρόλο στη ρύθμιση των αγορών.

Η Αειφόρος ανάπτυξη σχετίζεται άμεσα με την επιστήμη των Οικονομικών του Περιβάλλοντος που αναδύθηκε την δεκαετία του 1960 στην Δύση ως έκφραση της παράλληλα αναδύομενης 'πράσινης σκέψης' και του περιβαλλοντικού κινήματος που προέκυψε. Σε αυτήν την περίοδο εξάλλου οφείλουμε την υιοθέτηση και διάδοση του όρου Environmentalism (Περιβαλλοντολογία) (Ο' Riordan, 1983). **Δεν θα πρέπει βέβαια να ξεχνάμε πως τα Οικονομικά του Περιβάλλοντος** είναι ένας κλάδος της επιστήμης της Οικονομίας της οποίας η ανάπτυξη χρονολογείται από τον 19^ο αιώνα.

8.1.4 Η ιδεολογική ταυτότητα της Βιώσιμης - Αειφόρου Ανάπτυξης

Αναφέρθηκε παραπάνω πως η ΒΑ παίρνει το σχήμα της ιδεολογίας και πεπιοθήσεων του ατόμου / φορέα που προσπαθεί να την εφαρμόσει. (Toman, 1992) Αυτό κατά την γνώμη του γράφοντα συμβαίνει επειδή η έννοια δεν είναι κάτι το καινούριο (ως σύλληψη) αλλά περιλαμβάνει (και αυτή είναι η γοητεία της και ο λόγος για την διάδοσή της) διάφορες πεπιοθήσεις για περιβαλλοντική προστασία που έχουν διατυπωθεί στο παρελθόν. Θα ήταν λοιπόν χρήσιμο εάν ειδωθεί ως ένας γενικός όρος 'ομπρέλα' κάτω από τον οποίον μπορούν να βρουν έκφραση διάφορες πλευρές της Οικολογικής ιδεολογίας. Ας ρίξουμε όμως μια ματιά στις κυρίαρχες ιδεολογίες. Ίσως έτσι ο όρος γίνει περισσότερο κατανοητός.

Δύο ιδεολογικά στρατόπεδα μπορούν να ξεχωρίσουν: το τεχνολογικό (technocentrism) και το οικοκεντρικό (ecocentrism) (κοίτα Πίνακα 2). Ένας ακραίος υποστηρικτής της **τεχνολογικής** σχολής θα επιθυμούσε για παράδειγμα να μην τεθούν περιορισμοί σε καταναλωτές ή στον τρόπο που λειτουργούν οι αγορές. Θα υποστήριζε την αδιατάρακτη λειτουργία της αγοράς (χωρίς παρεμβάσεις από το κράτος) και θα στήριζε την επιχειρηματολογία του σχετικά με την περιβαλλοντική προστασία στην δύναμη της τεχνολογίας για να ξεπεράσει τα 'προβλήματα που δημιουργεί η ανάπτυξη'. Αυτή η θέση αντιστοιχεί στην **'ΠΟΛΥ ΗΓΙΑ ή ΠΟΛΥ ΑΣΘΕΝΗΣ ΑΕΙΦΟΡΙΑ'**.

Μια λιγότερο ακραία άποψη του ίδιου ιδεολογικού στρατοπέδου υποστηρίζει πως η ελεύθερη αγορά μπορεί να λειτουργήσει θετικά σε σχέση με το περιβάλλον με την προϋπόθεση ότι ο μεμονωμένος πολίτης σκέπτεται και δρα με 'πράσινο' τρόπο. Έτσι σε αυτήν την κοινωνία των πράσινων πολιτών, η αποκατάσταση φυσικών πόρων αλλά και η θέσπιση ορισμένων ορίων στην εκμετάλλευση πόρων 'κρίσιμου φυσικού κεφαλαίου' (critical natural capital) όπως το πετρέλαιο, είναι σημαντικά. Επίσης άλλοι φυσικοί πόροι μπορεί να προτιμηθούν προς χρήση εξαιτίας της δυνατότητάς τους για υποκατάσταση. Αυτό μπορεί να γίνει με την υποκατάστασή τους είτε από άλλους φυσικούς πόρους (π.χ. πετρέλαιο από φυσικό αέριο, βενζίνη από καύσιμο υδρογόνου και τεχνολογία κελιών καυσίμου) είτε από ανθρωπογενείς (ανθρώπινες ικανότητες, γνώση, εφευρετικότητα³) και αναπτυξιακούς πόρους (μηχανήματα). Αυτός ο νόμος του 'συνεχούς κεφαλαίου' (constant capital) το οποίο μετασχηματίζεται ανάλογα με τις ανθρώπινες ανάγκες από φυσικό (natural capital) σε ανθρωπογενές κεφάλαιο (human and man-made capital) αποτελεί συστατικό στοιχείο αυτού που ονομάζεται Αειφόρος Οικονομική Ανάπτυξη' (Sustainable Economic Development) και αντιστοιχεί στην **'ΗΓΙΑ ή ΑΣΘΕΝΗΣ ΑΕΙΦΟΡΙΑ'**.

Ένα παράδειγμα της παραπάνω ιδεολογίας αποτελεί το γεγονός πως παρότι η τεχνολογία των κελιών καυσίμου στα αυτοκίνητα είναι ώριμη και οικονομικά επικερδής, η ελάχιστη έρευνα που έχει επενδυθεί από τις αυτοκινητοβιομηχανίες θα επιτρέψει μόλις το 2010 την εμπορική κυκλοφορία του πρώτου ηλεκτρικού αυτοκινήτου που θα κινείται με καύσιμο το υδρογόνο και θα

³ Το συνθετικό καουτσούκ για παράδειγμα αντικατέστησε το φυσικό καουτσούκ όταν αυτό έγινε ακριβό και δυσεύρετο για εισαγωγή από τρίτες χώρες.

έχει μηδενικούς ρύπους (από την εξάτμιση θα βγαίνει καθαρό νερό). Το λόμπι της παραγωγής πετρελαίου και κατασκευής αυτοκινήτων επιθυμεί την χρησιμοποίηση των ήδη υπαρχόντων αποθεμάτων πετρελαίου πριν επενδύσει σε άλλες ενεργειακές τεχνολογίες με περισσότερα πλεονεκτήματα για τον καταναλωτή και το περιβάλλον.

Ένα άλλο παράδειγμα της τεχνολογικής σχολής είναι αυτό της βιοτεχνολογίας, οι υποστηρικτές της οποίας ευαγγελίζονται την επίλυση των προβλημάτων πείνας του 3^{ου} κόσμου (ότι δηλαδή δεν κατάφερε η εκτεταμένη χρήση των φυτοφαρμάκων των προηγούμενων δεκαετιών), καθώς και των περιβαλλοντικών προβλημάτων αφού θα χρειαστεί λιγότερη γη για την καλλιέργεια των τροφών που θα καταναλώνει ο άνθρωπος. Το παραπάνω ιδεολογικό σχήμα παρόλα αυτά δεν λαμβάνει υπ' όψιν τις πιθανές μακροχρόνιες μη-αντιστρεπτές αρνητικές επιπτώσεις στον άνθρωπο και τα οικοσυστήματα.

Από την άλλη πλευρά, η **'ΙΣΧΥΡΗ ΑΕΙΦΟΡΙΑ'** αντιπροσωπεύεται από την **οίκο-κεντρική** άποψη που υποστηρίζει την ιδέα της 'βαθιάς πράσινης οικονομίας' (deep green economy). Οι υποστηρικτές της υιοθετούν την άποψη πως τα τρέχοντα επίπεδα ανάπτυξης δεν θα πρέπει ούτε να αυξηθούν ούτε να μειωθούν. Η νοοτροπία των ορίων στην ανάπτυξη υπερισχύει και επιτάσσει μηδενική οικονομική ανάπτυξη (zero economic development) και μηδενική αύξηση πληθυσμού (zero population growth) με απώτερο σκοπό την εγκαθίδρυση μιας 'σταθερής κατάστασης στην οικονομία' (steady state economy, Daly, 1977).

Τέλος φθάνουμε στο άλλο άκρο της έννοιας της ΒΑ με την εξέταση της ιδεολογίας για την 'βαθιά οικολογία' (deep ecology) που αντιστοιχεί στην **'ΠΟΛΥ ΙΣΧΥΡΗ ΑΕΙΦΟΡΙΑ'**. Σε αυτήν την τάξη πραγμάτων, ο στόχος είναι η ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον στην πηγή αλλά και στους αποδέκτες (minimum resource-take systems). Αυτό θα επιτευχθεί με την μείωση της οικονομικής δραστηριότητας, μείωση κατά κεφαλή ΑΕΠ και πληθυσμιακή μείωση. Αυτή η ιδεολογία συνοδεύεται επίσης από την υιοθέτηση 'ηθικών κανόνων' η γνωστή ως 'βιοηθική'. Οι κανόνες βιοηθικής σχετίζονται με τις έννοιες τις κοινωνικής δικαιοσύνης για ισότητα ευκαιριών όσον αφορά την ανάπτυξη σε σημερινές γενιές (όπως μεταξύ τρίτων χωρών και ανεπτυγμένων χωρών η ανάμεσα σε ασθενέστερους και δυνατότερους οικονομικά πολίτες μιας χώρας) και μελλοντικές γενιές (ισότητα ευκαιριών ανάπτυξης ανάμεσα σε τωρινές και μελλοντικές γενιές). Στην ουσία πρόκειται για μια ηθική δέσμευση γιατί αναγνωρίζει την 'λειτουργική αξία' (instrumental value) των φυσικών πόρων και την χρήση τους για την κάλυψη των αναγκών άλλων ανθρώπων. Με άλλα λόγια αυτή η θεώρηση της δυνατής Αειφορίας μας προτρέπει να λειτουργούμε λιγότερο ως 'τυπικοί καταναλωτές' και περισσότερο ως κοινωνικά υπεύθυνοι πολίτες.

Οι υποστηρικτές της **ΠΟΛΥ ΙΣΧΥΡΗΣ ΑΕΙΦΟΡΙΑΣ** προχωρούν ένα βήμα παρακάτω και αναγνωρίζουν τα δικαιώματα των μη ανθρώπινων πόρων θεωρώντας πως η υπόλοιπη ζωή στον πλανήτη έχει 'εσωτερική αξία' (intrinsic value). Έτσι έχουμε την ιδέα των δικαιωμάτων των ζώων, της διατήρησης των οικοσυστημάτων και - τελικά με την 'θεωρία της Γαίας' (Gaian theory) - ολόκληρου του πλανήτη Γη (Boulding, 1966, Lovelock, 1988, Watson, 1991, Wallace and Norton, 1992). Η **θεωρία της Γαίας** έχει ιδιαίτερη σημασία γιατί δείχνει την συσχέτιση της συστημικής θεώρησης της Οικολογίας με την έννοια της ΒΑ. Οι υποστηρικτές αυτής της θέσης οι οποίοι μπορούν να ταξινομηθούν στην κατηγορία των οπαδών της **ΠΟΛΥ ΙΣΧΥΡΗΣ ΑΕΙΦΟΡΙΑΣ** ή 'βαθιάς Οικολογίας' θεωρούν την επιβίωση κάθε ζωής στον πλανήτη και το παγκόσμιο περιβάλλον ως δύο πλευρές του ίδιου νομίσματος. Η Γη, υποστηρίζουν μπορεί να ειδωθεί ως ένα σύστημα με ένα δίκτυο λειτουργιών (ένα Οικοσύστημα) το οποίο έχει την δυνατότητα να 'επιδιορθώνει'⁴ τον εαυτό του και να αυτορυθμίζει την λειτουργία του. Το όλο σύστημα θα μπορούσε να παρουσιαστεί με ένα αυτορυθμιζόμενο κλιματιστικό μηχανισμό το οποίο το έχουμε ρυθμίσει σε μια μέση θερμοκρασία (π.χ. 21^oC). Εάν ανοίξουμε τα παράθυρα και είναι χειμώνας, το κλιματιστικό θα δώσει θερμότητα στο χώρο ενώ σε μια ζεστή καλοκαιρινή μέρα με κλειστά τα παράθυρα το κλιματιστικό θα δροσίσει το χώρο μειώνοντας την θερμοκρασία. Το σύστημα Γη λοιπόν θα μπορούσε να βρεθεί εκτός ισορροπίας λόγω

⁴Παραδείγματα επιδιόρθωσης της εσωτερικής ισορροπίας της Γης: Κύκλοι Άνθρακα (C), Οξυγόνου (O), ρυθμιστικός ρόλος ωκεανών με απορρόφηση αποδέσμευση CO₂ και διπλός ρόλος σύννεφων στην συμβολή του φαινομένου του θερμοκηπίου, ξηρή και υγρή εναπόθεση ατμοσφαιρικών ρύπων, βιοδιάσπαση στερεών αποβλήτων κ.α.

ανθρώπινης παρέμβασης και παρόλα αυτά να θεραπεύσει τον εαυτό της. Αυτή όμως η δυνατότητα αυτορύθμισης του παγκόσμιου περιβάλλοντος αφορά μόνο το σύστημα Γη και όχι την επιβίωση κάθε συγκεκριμένου είδους, ούτε φυσικά του ανθρώπινου. Οι οπαδοί της βαθιάς Οικολογίας υποστηρίζουν πως κάθε απόφασή μας η οποία ενδέχεται αν έχει επιπτώσεις στο περιβάλλον, θα πρέπει να διέπεται από μια συστημική/συνολική/ολοκληρωμένη ματιά των πραγμάτων αφού από τις πολύ μικρές και καθημερινές ενέργειες όλων μας δημιουργείται μια κατάσταση Γήινης ανισορροπίας από την οποία το ανθρώπινο είδος μπορεί να βγει χαμένο.

Στην πραγματικότητα τα ιδεολογικά στρατόπεδα της Βιώσιμης Ανάπτυξης που περιγράφηκαν παραπάνω αλληλεπικαλύπτονται καθώς διάφορες αποχρώσεις της ενυπάρχουν σε κάθε άνθρωπο ανάλογα με την κατάσταση που εξετάζεται κάθε φορά.

Σταματάμε εδώ την αναφορά στην ιδεολογία της ΒΑ η οποία προσέφερε μια γεύση των διαφορετικών απόψεων σχετικά με τον τρόπο που αντιλαμβάνονται οι άνθρωποι αυτόν τον τόσο ασαφή όρο.

8.1.5 Οικονομικές έννοιες της Βιώσιμης ανάπτυξης (Εστίαση σε ρύπανση, ενέργεια)

Θα ήταν ενδιαφέρον να ρίχναμε μια σύντομη ματιά στο πως να βαδίσουμε προς την Αειφορία χρησιμοποιώντας όρους οικονομικούς (Opschoor and Turner, 1993; OECD, 1991b). Ας πούμε δυο λόγια λοιπόν για τα οικονομικά εργαλεία τα οποία τα δανειστήκαμε από τον επιστημονικό κλάδο των Οικονομικών του Περιβάλλοντος και έχουν άμεση σχέση με την εφαρμογή της έννοιας στην χάραξη πολιτικής (διεθνών και εθνικών οργανισμών όπως ΕΕ, Συνθήκη Κιότο, εθνικές περιβαλλοντικές πολιτικές όπως δακτύλιος, φορολογία αυτοκινήτων πολλών ίππων), την σύνταξη σχεδίων και επιχειρησιακών προγραμμάτων, καθώς και τις φάσεις προγραμματισμού και οργάνωσης μεμονωμένων επιχειρήσεων και οργανισμών (EMAS, Tradable Permits-Εμπορεύσιμες Άδειες Εκπομπών, Hahn and Hester, 1989; Stavins, 1988).

Ένα ζήτημα που σχετίζεται άμεσα με την ενσωμάτωση του περιβάλλοντος στην διαδικασία λήψης αποφάσεων, είναι το **‘εξωτερικό κόστος’** (external costs) της ρύπανσης ή το **‘κοινωνικό κόστος’** (social cost) της οικονομικής δραστηριότητας (Coase, 1960).

Η Οικονομία είναι ένα ανοικτό σύστημα του οποίου οι κύριες δραστηριότητες περιλαμβάνουν την εξόρυξη φυσικών πόρων, την επεξεργασία τους και την παραγωγή προϊόντων/υπηρεσιών, καθώς και την ενσωμάτωση της παραγωγής απόβλητων όλων αυτών των διαδικασιών τα οποία με τους διάφορους φυσικούς κύκλους βρίσκουν το δρόμο της επιστροφής τους πίσω στην φύση. Η υπερβολική διάθεση αποβλήτων όμως δημιουργεί μόλυνση (βιολογικές και άλλες αλλαγές στο περιβάλλον) και ρύπανση (αρνητικές επιπτώσεις στον ανθρώπινο οργανισμό, στην χλωρίδα και πανίδα). Αυτός είναι ο Οικολογικός ορισμός της ρύπανσης. Στην γλώσσα των Οικονομολόγων, ή **ρύπανση** είναι ένας συνδυασμός των φυσικών επιπτώσεων της ρύπανσης και των ανθρώπινων αντιδράσεων/πεποιθήσεων για αυτές τις επιπτώσεις. Ήταν πρώτος ο Ρίγου (1920) που μίλησε για το εξωτερικό κόστος των εκπομπών ρύπων είτε αυτοί διοχετεύονται στον ατμοσφαιρικό αέρα, το νερό ή το έδαφος. Ήταν αυτός που διαχώρισε το προσωπικό κόστος της παραγωγής (δηλαδή το κόστος για τις πρώτες ύλες και τα εργατικά/ανθρώπινο δυναμικό μιας επιχείρησης) και κατανάλωσης, από το κοινωνικό κόστος της παραγωγής και κατανάλωσης το οποίο το επωμίζεται η κοινωνία ως σύνολο. Υποστήριξε πως στην τιμή ενός προϊόντος για παράδειγμα, δεν συμπεριλαμβάνεται το οικονομικό κόστος από την ρύπανση το οποίο δεν το επωμίζεται αυτός που ρυπαίνει για να κατασκευάσει το συγκεκριμένο αγαθό, αλλά η κοινωνία ως σύνολο μέσα από τα έξοδα νοσηλείας για παράδειγμα λόγω αυξημένης συγκέντρωσης ατμοσφαιρικών ρύπων και το συνεπακόλουθο χάσιμο εργατωρών από την μείωση του παραγωγικού έργου των εργαζομένων, τα έξοδα καθαρισμού δημόσιων κτιρίων και αγαλμάτων λόγω της όξινης εναπόθεσης (όξινη βροχή), τους θανάτους και καρκίνους του δέρματος από την μείωση της τρύπας του στρατοσφαιρικού όζοντος, την μείωση της παραγωγικής ικανότητας της γης λόγω της αλόγιστης χρήσης φυτοφαρμάκων, το χάσιμο της οικονομικής αξίας μιας όμορφης αισθητικά φυσικής περιοχής λόγω κατασκευής υποδομών κ.α.

Ο Ρίγου λοιπόν υποστήριξε πως οι παραπάνω δραστηριότητες πρέπει να αξιολογούνται με όρους οικονομικούς και να ενσωματώνονται στην οικονομία τις αγορές. Αυτήν την ιδέα έχουν ενστερνιστεί η Agenda 2000 και το 5^ο Πρόγραμμα Δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης

(CEC, 1992) όταν αναφέρονται στην ενσωμάτωση του περιβάλλοντος στην διαδικασία λήψης αποφάσεων των κρατών μελών εφαρμόζοντας την αρχή 'ο Ρυπαίνων Πληρώνει'. Αυτή η αρχή μπορεί να εφαρμοστεί σε κάθε επιστημονικό πεδίο αλλά σε καθαρά οικονομικούς όρους σημαίνει πως **το κοινωνικό κόστος της παραγωγής ή κατανάλωσης αποτελείται από το προσωπικό κόστος (κόστος παραγωγής) συν το εξωτερικό κόστος από τις κοινωνικές επιπτώσεις της χρήσης περιβαλλοντικών πόρων** (που το πληρώνει ο ρυπαίνων και ο καταναλωτής όπως θα δούμε στο ενδεικτικό παράδειγμα παρακάτω). Το πρόβλημα στην πραγματική ζωή, είναι πως η θεσμοθέτηση πολιτικών που θα στοχεύουν στην μηδενική μόλυνση είναι αυτή την στιγμή αδύνατη στην πράξη για τους εξής λόγους (Pezzey, 1988):

- Πρώτον, η ίδια η φύση έχει την δυνατότητα να απορροφά κάποια απόβλητα,
- Δεύτερον, επειδή το κόστος του ελέγχου της ρύπανσης τέτοιος κλίμακας είναι υπέρογκο, και
- Τρίτον επειδή η υπάρχουσα έρευνα και πληροφορία που θα κληθεί να στηρίξει μια τέτοια πολιτική είναι τις περισσότερες φορές μη ικανοποιητικής αξιοπιστίας. Αυτό οφείλεται τόσο στην φύση των επιπτώσεων (για παράδειγμα μακροχρόνιες εκθέσεις σε πολύ μικρές δόσεις είναι δύσκολο να ανιχνευθούν αλλά και συνεργιστικές επιδράσεις πολλών αερίων που από μόνες τους έχουν διαφορετικές επιπτώσεις), όσο και σε πολιτικούς λόγους (π.χ. απροθυμία αυτοκινητοβιομηχανίας να επενδύσει σε έρευνα για την τεχνολογία Υδρογόνου).

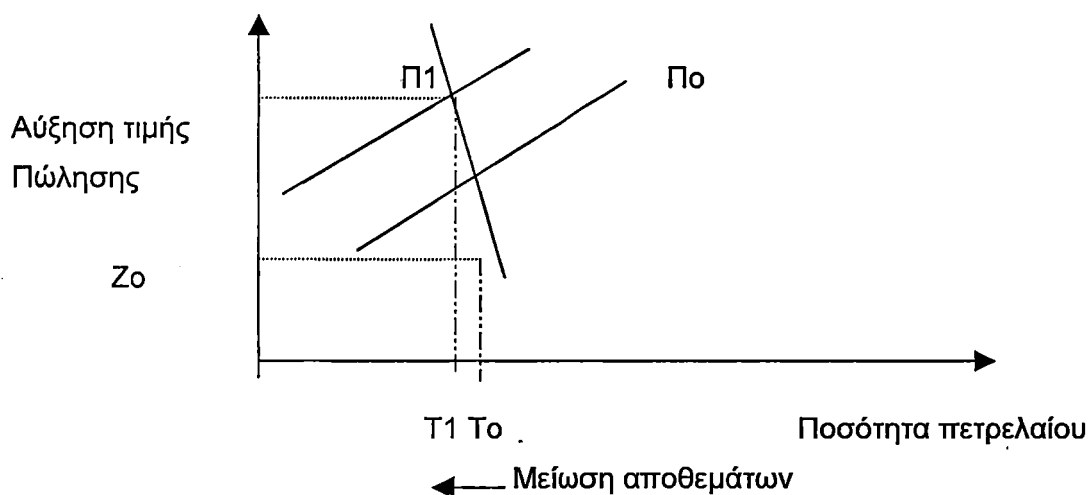
Ένα άλλο ζήτημα που σχετίζεται άμεσα με την οικονομική της Βιώσιμης Ανάπτυξης είναι η **χρήση των ανανεώσιμων και μη πηγών ενέργειας**. Οι μη ανανεώσιμοι φυσικοί πόροι περιλαμβάνουν τα ορυκτά καύσιμα, τους τόπους αλιείας, τα δάση, την γεωργική γη και το έδαφος γενικότερα. Ο όρος μη ανανεώσιμοι, δηλώνει ότι αυτοί οι πόροι είναι ποσοτικά περιορισμένοι και πως η χρήση τους τώρα, τους καθιστά μη χρησιμοποιήσιμους στο μέλλον (π.χ. από μελλοντικές γενιές, έτσι σύμφωνα με τον ορισμό της ΒΑ η μέχρι εξάντλησης χρήση τους είναι μη αειφορική). Η εξόρυξη και εκμετάλλευση των μη ανανεώσιμων φυσικών πόρων εξαρτάται από παράγοντες όπως:

- Η ύπαρξη υποκατάστατων φυσικών πόρων όπως η χρήση φυσικού αερίου έναντι του πετρελαίου. Η κατάσταση που έχει δημιουργηθεί με τις κρίσεις πετρελαίου οδήγησαν πολλές ευρωπαϊκές χώρες (συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας) στην όλο και αυξανόμενη χρήση φυσικού αερίου αντικαθιστώντας μερικώς το πετρέλαιο. Ας σημειωθεί πως το 60% των ενεργειακών αναγκών της Ελλάδας καλύπτεται σήμερα από την χρήση πετρελαίου. Η εισαγωγή 4 δις. m³/έτος φυσικού αερίου από την Ρωσία και την Αλγερία, το μεγαλύτερο μεταπολεμικά ενεργειακό έργο στην Ελλάδα, θα αλλάξει αυτήν την κατάσταση και αναμένεται να οδηγήσει μακροπρόθεσμα σε μεγάλα οφέλη πολλούς τομείς της Εθνικής Οικονομίας (Γεντεκάκης, 1999). Τα πλεονεκτήματά του φυσικού αερίου έναντι του πετρελαίου είναι τα εξής:
 - Είναι φθηνότερο γιατί υπάρχει σε μεγαλύτερα αποθέματα,
 - Είναι πιο αποδοτικό από το πετρέλαιο,
 - η καύση του εκπέμπει λιγότερους ρύπους,
 - μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην παραγωγή Υδρογόνου και την συνεπακόλουθη παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας μέσω των κελιών καυσίμου (χρήση στα αυτοκίνητα και βιομηχανία),
 - είναι τεχνολογικά ώριμο δηλαδή υπάρχουν συστήματα τροφοδότησης πόλεων και αυτοκίνητα που κινούνται με φυσικό αέριο (όπως τα λεωφορεία του Ολυμπιακού Χωριού και τα αστικά λεωφορεία της ΕΘΕΛ)
- τα επιτόκια που επικρατούν στην αγορά (αύξησή τους ισοδυναμεί με αύξηση των ρυθμών άντλησης αποθεμάτων). Έτσι ένας ιδιοκτήτης κοιτασμάτων θα αποφασίσει να αυξήσει τον ρυθμό άντλησης εάν τα επιτόκια των χρηματιστηριακών επενδύσεων είναι υψηλά, να επενδύσει τα οφέλη από την εξόρυξη και να αποκομίσει μεγαλύτερο κέρδος.

➤ τις καινούργιες τεχνολογίες εξόρυξης που θα επιτρέψουν φθηνότερους οικονομικά τρόπους εξόρυξης,

- ο την επάρκεια των αποθεμάτων (40 χρόνια για το πετρέλαιο και 70 χρόνια για το φυσικό αέριο). Η σχολή της (νέο)κλασσικής οικονομίας υποστηρίζει πως οι δυνάμεις της αγοράς είναι ικανές να επιτρέψουν την εκταμίευση όλων των πόρων πετρελαίου για παράδειγμα καθώς οι τιμές θα ανεβαίνουν ενώ οι ποσότητες στα γνωστά και οικονομικώς εμπορεύσιμα αποθέματα θα μειώνονται. Η ζήτηση για πετρέλαιο είναι ως γνωστόν ανελαστική⁵[7] δηλαδή υπάρχουν μεγάλες αυξομειώσεις στην τιμή αγοράς σε σχέση με την αυξομείωση της προσφοράς (κοίτα Σχήμα 1). Έτσι οι συνεχής αύξηση των τιμών θα τις κάνει απαγορευτικές πριν αυτές εξαντληθούν και θα στρέψει την τεχνολογία σε άλλες μορφές (Αυτό τουλάχιστον θα υποστήριζε η σχολή που επικεντρώνει στην τεχνολογία (τεχνολογία ως κουτί της Πανδώρας που θα σώσει την ανθρωπότητα από όλα τα προβλήματα που η ίδια δημιούργησε⁵.

Τιμή Πετρελαίου

Σχήμα 1: Ανελαστική ζήτηση για πετρέλαιο

Επίσης ο ρυθμός εξόρυξης εξαρτάται από την χρήση τους και την ενσωμάτωση στην τιμή αγοράς/χρήσης/διαθεσης ενός μη ανανεώσιμου φυσικού πόρου, του 'κόστους χρήστη' το οποίο εισήγαγε ο Gray το 1914 και πρόκειται για την άποψη πως η **πιθανή μελλοντική χρήση των μη-ανανεώσιμων φυσικών πόρων θα θυσιαστεί /χαραμιστεί εάν μονάδες των αποθεμάτων των πόρων εκμεταλλευθούν και χρησιμοποιηθούν σήμερα**. Έτσι με καθαρά οικονομικούς όρους μπορούμε να πούμε πως το κόστος από την χρήση μη-ανανεώσιμων φυσικών πόρων όπως κωκ, αέριο, πετρέλαιο και άλλα ορυκτά καύσιμα αποτελείται από το *άθροισμα του κόστους εξόρυξης* (π.χ. κόστη τοποθέτησης εκρηκτικών, έξοδα εκσκαφών) και του *κόστους χρήστη* (user cost) [υπό την μορφή για παράδειγμα περιβαλλοντικού φόρου ή ποινής για παραβίαση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, ή ενσωματωμένο στο οικονομικό μάντζιμεντ της επιχείρησης, με το κόστος τοποθέτησης αντιρρυπαντικών φίλτρων σε καμινάδα εργοστασίου]. Ο όρος του 'κόστους χρήστη' είναι σημαντικός για την ΒΑ επειδή λαμβάνει υπόψιν τις μελλοντικές ανάγκες της ανθρωπότητας και επιβάλλει τον συνυπολογισμό του κόστους πιθανής μελλοντικής χρήσης των αποθεμάτων από τις μελλοντικές γενεές, στις οικονομικές αποφάσεις της τωρινής γενιάς. Φυσικά αυτό προϋποθέτει τόσο την υιοθέτηση από τους πολιτικούς υπεύθυνους για την άσκηση της περιβαλλοντικής και οικονομικής ζωής ορισμένων κανόνων βιοηθικής που αναφέραμε προηγουμένως, όσο και την ακριβή γνώση αυτού του κόστους, πληροφορίες

⁵Ενώ με τα απορρυπαντικά για παράδειγμα που είναι σε αφθονία, η ζήτηση είναι ελαστική.

που σπάνια γίνονται γνωστές με ακρίβεια λόγω ατελούς γνώσης τόσο της αγοράς όσο και των περιβαλλοντικών φαινομένων.

Ο ρυθμός εξόρυξης των μη-ανανεώσιμων πόρων εξαρτάται από την κάθε φορά τιμή της 'απώλειας αξίας'² (discounting) μια θεμελιώδης έννοια για τα οικονομικά της ΒΑ που εφαρμόζεται από τους οικονομολόγους στην οικονομική ανάλυση (Pearce *et al*, 1989). Η περιγραφή της και η χρήση της στις τεχνικές οικονομικής αξιολόγησης είναι πολύπλοκη και έτσι γίνεται κατανοητή από πρακτικά παραδείγματα Ανάλυσης Ζημίας-Οφέλους (Cost Benefit Analysis). Η έννοια αυτή χρησιμοποιείται ευρέως από τους οικονομολόγους και μηχανικούς στην κατασκευή μεγάλων έργων όπως τα Ολυμπιακά. Με την χρήση της 'απώλειας αξίας' στην οικονομική ανάλυση, δεχόμαστε πως τα μελλοντικά οφέλη (και οι ζημίες) (από την χρήση των μη-ανανεώσιμων πόρων) είναι λιγότερο σημαντικά σε σχέση με τα τωρινά οφέλη και ζημίες. Αυτό εκ πρώτης όψεως φαίνεται να αντιβαίνει τις αρχές της ΒΑ και τις περισσότερες φορές αυτό ισχύει. Υπάρχουν όμως επιχειρήματα υπέρ και κατά αυτής της άποψης. Με την υιοθέτηση για παράδειγμα ενός μεγάλου ποσοστού 'απώλειας αξίας' θα γίνουν λίγες επενδύσεις σε έργα/προγράμματα/πολιτικές, ειδικά σε αυτά με μεγάλα αρχικά κόστη και μεγάλο χρονικό ορίζοντα απόσβεσης της επένδυσης (π.χ. διαχείριση υδροφορέων, υδροηλεκτρικά έργα). Έτσι η διατήρηση φυσικών οικοσυστημάτων είναι πιθανότερη με αυξημένο ποσοστό 'απώλειας αξίας' (συνήθως είναι 10%). Από την άλλη πλευρά, υψηλά ποσοστά 'απώλειας αξίας' (discount rates) οδηγούν σε αύξηση της τωρινής αξίας των πόρων (σε σχέση με το μέλλον) και έτσι αύξηση των ρυθμών εξόρυξης.

Τέλος, ο ρυθμός εξόρυξης των μη-ανανεώσιμων πόρων εξαρτάται από τα δικαιώματα πρόσβασης και τα **ιδιοκτησιακά δικαιώματα** (property rights) (δικαιώματα χρήσης) που κάθε φορά ισχύουν ή δεν ισχύουν ή (συνηθέστερα) η τήρηση τους είναι ελαστική. Το τελευταίο έχει περισσότερη εφαρμογή στην περίπτωση των μη ανανεώσιμων φυσικών πόρων (δάση, ψαρότοποι, τόποι αλιείας). Η δουλειά του Hotelling (1931) και του Gordon (1954) έδειξαν πως ο ρυθμός εξόρυξης είναι μεγαλύτερος στην περίπτωση όπου η πρόσβαση είναι εύκολη ή ελεύθερη. Η **ελεύθερη πρόσβαση** (free access) είναι πιθανή είτε λόγω της απουσίας 'ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων', είτε επειδή αυτά είναι ελαστικά στην εφαρμογή τους. Η ελεύθερη πρόσβαση είναι εννοιολογικά συγγενής με το '**πρόβλημα της κοινής ιδιοκτησίας**' (common property problem) και την '**τραγωδία της κοινής ιδιοκτησίας**' (tragedy of the commons, Tomas Hardy).

8.2 ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ ⁶

Μέχρι πρόσφατα το περιβαλλοντικό πρόβλημα ήταν θέμα των επί μέρους κρατών της διεθνούς κοινότητας και βεβαία της αντίστοιχης έννομης τάξης τους. Η κατάσταση αυτή αρχίζει να διαφοροποιείται σταδιακά με σταθμό τη "Διάσκεψη της Στοκχόλμης για το Ανθρώπινο Περιβάλλον" (1972) και τελείως πρόσφατα με την αποδοχή από τη διεθνή κοινότητα της πλανητικής διάστασης των προβλημάτων όπως το "φαινόμενο του θερμοκηπίου" (Greenhouse effect), το "φαινόμενο της όξινης βροχής", το "φαινόμενο της τρύπας του όζοντος" κ.λπ.

Σήμερα, οι παράγοντες που επιβάλλουν τη διεθνοποίηση των περιβαλλοντικών προβλημάτων είναι πολλοί. Πρώτα απ' όλα οι τεχνολογικές εξελίξεις οι οποίες καθιστούν τα φυσικά και κυρίως τα νομικά πρόσωπα ικανά να επιφέρουν περιβαλλοντικές βλάβες τόσο σε περιφερειακή όσο και παγκοσμία κλίμακα. Η ρύπανση, φαινόμενο φυσικό, αποτέλεσμα της οργάνωσης της παραγωγικής διαδικασίας μεταφέρεται και διαχέεται στο περιβάλλον σύμφωνα με τους νόμους της φύσης, όχι των ανθρώπων, χωρίς να αναχαιτίζεται στα όρια που χάραζαν οι κυβερνήσεις αυθαίρετα πάνω στα φυσικά οικοσυστήματα για να καθορίσουν την επικράτεια τους. Πέρα απ' αυτά σταματά, υποστηρίζουν οι ρυπαίνοντες, όχι μόνον η δικαιοδοσία τους αλλά και η ευθύνη τους. Μετάθεση ρύπανσης, μετάθεση κινδύνων, διασυνοριακή απέκδυση των ευθυνών.

⁶ Η Ρύπανση του περιβάλλοντος ως ιστορικό αποτέλεσμα του ανταγωνισμού.
Αναστάσιος Ρούσσης

Εκεί όμως που οι θεσμοί σε εθνικό επίπεδο δεν έχουν τη δυνατότητα να ανταποκριθούν στα πράγματα, η άμεση δράση των θιγομένων και η διεθνής ενεργοποίηση αποκτά πρωταρχική σημασία.

Μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, κυρίως, απασχόλησε τη διεθνή κοινότητα ένα σύνολο περιβαλλοντικών προβλημάτων που μπορούν να διακριθούν σε διάφορες κατηγορίες. Έτσι, πέρα από τη διασυννοριακή ρύπανση μ' όλες τις μορφές που παίρνει, για παράδειγμα ηχητική, θερμική, πυρηνική κ.λ.π., σταδιακά στα αντικείμενα διεθνούς προστασίας ήρθαν να προστεθούν η άγρια πανίδα και πιο συγκεκριμένα η αποδημητική -που διασχίζει χώρους διαφορετικής εθνικής δικαιοδοσίας-, η χλωρίδα, οι χώροι εκτός εθνικής δικαιοδοσίας, όπως η Ανταρκτική, η ανοιχτή θάλασσα, τα ουρανια σώματα, τα αγαθά της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, οι λεγόμενοι "Shared Resources", η χρήση όπλων κ.λ.π., αλλά και πιο μεμονωμένα φαινόμενα, όπως η διεθνής διακίνηση χημικών, τοξικών ουσιών, η μεταφορά και εγκατάσταση επιβαρυντικών για το περιβάλλον βιομηχανικών δραστηριοτήτων από τις αναπτυσσόμενες χώρες του Βορρά στα λεγόμενα αναπτυσσόμενα κράτη.

Ειδικότερα, μετά από ατυχήματα όπως αυτό του Τσερνομπίλ (1986), έγινε πλέον κατανοητό ότι το ζήτημα δεν αφορά μονάχα την υποχρέωση αποζημίωσης των παθόντων, αλλά ουσιαστικά την ακεραιότητα της ίδιας της υπόστασης μας. Θεωρήθηκε, λοιπόν, αναγκαία η άμεση δημιουργία ενός "διεθνούς συστήματος πρόληψης των περιβαλλοντικών καταστροφών". Κατ' αυτό τον τρόπο, η έννοια του Διεθνούς Δικαίου Περιβάλλοντος, που άρχισε να καθιερώνεται μετά τη διακήρυξη της Στοκχόλμης (1972), εμφανίζεται σήμερα στα περισσότερα διεθνή κείμενα.

Το ότι ο πλανήτης αποτελεί ήδη ένα "καθολικό χωριό" αποτελεί πια πραγματικότητα. Δεν υπάρχει πια το "αλλού", δεν υπάρχει πια κανείς που να ελπίζει πως θα ξεφύγει από τις συνέπειες του "φαινομένου του θερμοκηπίου", της καταστροφής του όζοντος, από τα προβλήματα της καλπάζουσας δημογραφικής ανάπτυξης, των κυμάτων από πρόσφυγες και της αλόγιστης αστικοποίησης. Μπροστά σ' αυτές τις εξελίξεις που δεν γνωρίζουν όρια εθνικά, ο βασικός κορμός διεθνοποίησης που χαρακτηρίζει σήμερα το δίκαιο του περιβάλλοντος οδεύει απαρέγκλιτα στη θεώρηση της βιόσφαιρας ως παγκόσμιου κοινωνικού αγαθού, ως "Shared Environment" και στην αξιοποίηση της με γνώμονα το κοινό και παγκόσμιο συμφέρον των τωρινών γενεών, καθώς και αυτών που θα επακολουθήσουν.

8.2.1 Υποχρεωτικές και μη υποχρεωτικές αποφάσεις Διεθνών Οργανισμών

Αρχικά, βέβαια, παρουσιάστηκαν πολλές δυσκολίες που έδρασαν ανασταλτικά στη διαμόρφωση διεθνών κανόνων δίκαιου αναφορικά με την προστασία του περιβάλλοντος. Ένας απ' αυτούς ήταν ο οικονομικός παράγοντας, είτε αυτός μεταφράζεται σε ανεξέλεγκτο κέρδος ορισμένων ιδιωτών, είτε οφείλεται στον ανταγωνισμό μεταξύ των κρατών του λεγόμενου πλούσιου Βορρά στα πλαίσια του τομέα της οικονομικής ανάπτυξης. Στην ουσία, δεν πρόκειται για τίποτε άλλο από το φόβο θέσπισης αυστηρών, αναγκαστικών κανόνων διεθνούς δικαίου, οι οποίοι θα μετέτρεπαν τη διεθνή αναγκαιότητα για περιβαλλοντική προστασία σε άμεση υποχρέωση, τόσο για πρόληψη όσο και για αποκατάσταση (γεγονός που θα αντιστοιχούσε με τη μείωση των κερδών του ιδιωτικού κυρίως κεφαλαίου εξαιτίας του κόστους που συνεπάγεται η λήψη μέτρων περιβαλλοντικής προστασίας), που αποτελεί το μεγαλύτερο ενίοτε εμπόδιο στις προσπάθειες για την ουσιαστική προστασία του περιβάλλοντος.

Οι υποστηρικτές της θεωρίας της έντονης αντιπαράθεσης των κανόνων "hard law" με εκείνους του "soft law" καθώς και της άμεσης αμφισβήτησης της δυνατότητας αποτελεσματικής εφαρμογής των τελευταίων μπορούν να θεωρηθούν, σε δεύτερη μοίρα, υπεύθυνοι για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει ο νέος αυτός κλάδος του διεθνούς δικαίου περιβάλλοντος σήμερα.

Παρόλα αυτά, η διεθνή κοινότητα σήμερα έχει επιδοθεί σε μια "κούρσα" ανάπτυξης δικαιοκτών κανόνων που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος, μέσα από διεθνείς συμβάσεις (πολυμερείς και διμερείς) και υποχρεωτικές αποφάσεις διάφορων διεθνών οργανισμών (hard law) από τη μία και από μια μεγάλη σειρά κειμένων μη υποχρεωτικού χαρακτήρα (soft law) όπως οδηγίες - συστάσεις, διακηρύξεις αρχών και προγραμμάτων δράσης, από την άλλη.

8.2.2 Οι Διεθνείς Συμβάσεις και οι υποχρεωτικού χαρακτήρα αποφάσεις των Διεθνών Οργάνων (Hard Law)

Μετά το 1970, κατά κύριο λόγο, η διεθνής κοινότητα είχε να επιδείξει μια σημαντική δραστηριότητα στο χώρο των διεθνών συμβάσεων (πολυμερών και διμερών). Ο πιο σημαντικός και συνάμα λειτουργικός χώρος που αναφέρονται συνήθως οι ρυθμίσεις αυτές είναι ο θαλάσσιος. Σε παγκόσμιο επίπεδο τη διαχείριση και την προστασία των ζωντανών πόρων της θάλασσας καλύπτουν κυρίως δύο διεθνή κείμενα. Πρόκειται για τη "Σύμβαση για την Αλιεία και τη Διατήρηση των Ζωντανών Πόρων της Ανοιχτής θάλασσας" (Γενεύη, 1958) και τη "Σύμβαση για το Δίκαιο της θάλασσας" (Montego bay, 1982). Αυτά τα διεθνή κείμενα αφ' ενός επιδιώκουν τη συμμετοχική ολοκλήρωση της διεθνούς κοινότητας και αφ' ετέρου φιλοδοξούν να ρυθμίσουν παγκοσμίως τις σχετικές δραστηριότητες στο θαλάσσιο χώρο. Το βασικότερο στοιχείο της Σύμβασης του 1982 είναι η καθιέρωση της αποκλειστικής ζώνης (Α.Ο.Ζ.). Η επέκταση των δικαιωμάτων των παρακτίων κρατών στους ζωντανούς οργανισμούς σε μια παρακείμενη ζώνη 200 ναυτικών μιλίων (Α.Ο.Ζ.), που καθιερώθηκε στα πλαίσια της παραπάνω Σύμβασης, είχε στόχο την αναβαθμισμένη, ορθολογική διαχείριση και προστασία των ζωντανών οργανισμών οι οποίοι τίθενται πια υπό την υπεύθυνη προστασία συγκεκριμένων κρατών.

Επίσης, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει μια σειρά από διεθνή κείμενα, τα οποία από τις αρχές του 20ου αιώνα αναφέρονται σε συγκεκριμένα είδη (για παράδειγμα φώκιες, σολομούς, φάλαινες κ.λ.π.) και καλύπτουν μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή εκμετάλλευσης ή προστασίας αυτών των ειδών. Από το εύρος των διεθνών αυτών συμβάσεων ως πιο σημαντικές θεωρούνται οι εξής παρακάτω: "Σύμβαση για τη Διατήρηση της Φώκιας στην Ανταρκτική" (Λονδίνο, 1972), "Διεθνής Σύμβαση για τη Ρύθμιση της Φαλαινοθηρίας", "Σύμβαση για τη Διατήρηση των θαλάσσιων Ζωντανών Πόρων της Ανταρκτικής" (Καμπέρα, 1980), "Σύμβαση για τους αγριότοπους Διεθνούς Σημασίας Ιδιαίτερα ως Οικότοπους υδρόβιων Πτηνών" (1971) ή "Σύμβαση του Ραμσάρ" (η οποία επιδιώκει τη δημιουργία ενός παγκόσμιου δικτύου προστατευομένων υγροτόπων), καθώς και τη "Σύμβαση για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς" (Παρίσι, 1972).

Πάντως ένα σημείο, στο οποίο θα πρέπει να σταθούμε, είναι ότι οι διεθνείς οργανισμοί έχουν γενικότερα περιορισμένες δυνατότητες θέσπισης υποχρεωτικών κανόνων, αφού κάτι τέτοιο προσκρούει στις περιορισμένες αρμοδιότητες που διαθέτουν, όσον αφορά τις υποχρεώσεις που αυτά μπορούν να επιβάλουν στα κράτη - μέλη.

Η "Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη" (1992), σε αντίθεση με την αντίστοιχη της Στοκχόλμης (1972) η οποία περιορίστηκε στην υιοθέτηση κειμένων νομικά μη - υποχρεωτικού χαρακτήρα (soft law), αποδείχθηκε περισσότερο αποφασιστική για την ουσιαστική επίλυση των παγκόσμιων περιβαλλοντικών προβλημάτων.

Μέσα στα πλαίσια αυτά, όπου υπήρξε πολιτική βούληση και μπόρεσε να επιτευχθεί γενικότερη συναίνεση, προχώρησε και στην υπογραφή δύο συμβάσεων υποχρεωτικού χαρακτήρα (hard law):

- Τη "Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλομορφία" και
- τη "Σύμβαση - πλαίσιο για την Αλλαγή του Κλίματος". Και τα δύο νομικά κείμενα υποχρεωτικού χαρακτήρα είχαν αντικείμενο το φυσικό περιβάλλον με τη στενή και την ευρεία έννοια.

Τελείως επιγραμματικά, σε σχέση με τα εν λόγω κείμενα, επισημαίνουμε τα εξής:

Α) Σκοπός της "Σύμβασης για τις Κλιματολογικές Αλλαγές" ήταν να προστατεύσει την ατμόσφαιρα από την συγκέντρωση ανθρωπογενών αερίων που παγιδεύουν τη θερμότητα, η οποία εκλύεται από τον ήλιο, προκαλώντας έτσι την αύξηση της ατμοσφαιρικής θερμοκρασίας.

Το κείμενο της, δίχως να προβλέπει συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα για τον περιορισμό των εκπομπών τέτοιων αερίων από τις βιομηχανικές χώρες, έθετε ως αντικειμενικό σκοπό τη σταθεροποίηση της συγκέντρωσης των αερίων που προκαλούν το "φαινόμενο του

θερμοκηπίου" στην ατμόσφαιρα, σ' ένα τέτοιο επίπεδο που θα καθίσταται ικανό να προλαμβάνει τις επικίνδυνες επιπτώσεις στο κλιματολογικό σύστημα.

Η Σύμβαση, ως πρώτο βήμα, ζητούσε την επιστροφή στα επίπεδα εκπομπών του 1990, έως το τέλος της δεκαετίας του '90. Προέβλεπε τη δημιουργία ενός μηχανισμού, σε μορφή διάσκεψης των μερών, ώστε να πάρει τις απαραίτητες αποφάσεις για τα επόμενα βήματα. Τέλος, προέβλεπε τον έλεγχο, τουλάχιστον δύο φορές πριν το 2000, της εφαρμογής των αποφάσεων, καθώς και την υιοθέτηση τροποποιήσεων.

Κρίνοντας αξιολογικά τη "Σύμβαση για την Αλλαγή του Κλίματος", μπορούμε να πούμε πως μ' αυτήν τίθονταν, σοβαρά πλέον, το παγκόσμιο πρόβλημα των κλιματολογικών αλλαγών και κατ' επέκταση δημιουργούνταν κάποιο υπόβαθρο περαιτέρω δράσης, εφ' όσον βέβαια υπήρχε και η ανάλογη πολιτική βούληση.

Β) Σε αντίθεση με το προηγούμενο συμβατικό κείμενο, η "Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλομορφία" αποτελούσε ένα αρκετά συγκροτημένο και λεπτομερές πλαίσιο προστασίας, το οποίο περιείχε αξιόλογες ρυθμίσεις με συγκεκριμένες υποχρεώσεις δράσης για τα κράτη - μέλη της διεθνούς κοινότητας που πρόκειται να δεσμευτούν απ' αυτό. Ως κείμενο, προστίθονταν σε μια σειρά αξιόλογων παρόμοιων διεθνών συμφωνιών, που άρχισαν να πραγματοποιούνται από τα τέλη του 19ου αιώνα.

Με τη νέα αυτή σύμβαση επιχειρούνταν απ' τη μια πλευρά η διατήρηση του συνόλου της βιολογικής ποικιλομορφίας του πλανήτη, ενώ απ' την άλλη πλευρά, η διατήρηση αυτή συνδεόταν με τα προβλήματα που θέτει η βιοτεχνολογία.

Κατά τη διαδικασία της διαπραγμάτευσης της "Σύμβασης για τη Βιολογική Ποικιλομορφία" προέκυψαν θέματα, τα οποία βρήκαν κάποιες συμβατικές λύσεις μέσα από τις σχετικές ρυθμίσεις του τελικού κειμένου της. Αυτά ήταν:

- Οι όροι και οι προϋποθέσεις πρόσβασης των αναπτυσσόμενων κρατών στους βιολογικούς πόρους και το γενετικό υλικό των τροπικών δασών βροχής και των παράκτιων ζωνών των αναπτυσσόμενων κρατών,
- οι όροι και οι προϋποθέσεις πρόσβασης των αναπτυσσόμενων κρατών στις τεχνολογίες περιβαλλοντικής προστασίας και στη βιοτεχνολογία που προέρχονται ή αναπτύσσονται από τους βιολογικούς πόρους,
- τα θέματα οικονομικής βοήθειας προς τις αναπτυσσόμενες χώρες που χρειάζονται παρόμοια βοήθεια για την προστασία και την αυτοσυντηρούμενη διαχείριση της βιολογικής ποικιλομορφίας,
- το ζήτημα της, οικολογικά κυρίως, εξασφάλισης του περιβάλλοντος από τις επιπτώσεις, δράση και συμπεριφορά των τροποποιημένων βιοτεχνολογικά οργανισμών που ενδέχεται να απελευθερωθούν, και
- τα θέματα σχετικά με τα δικαιώματα ευρεσιτεχνίας και άλλα δικαιώματα ιδιοκτησίας.

Η βασική φιλοσοφία που διέπει τη σύμβαση, θα λέγαμε ότι, συμπυκνώνεται στην παρακάτω ρεαλιστική άποψη: η αποτελεσματικότερη οδός για την προστασία του συνόλου των ειδών και των οικοσυστημάτων του πλανήτη είναι η άμεση και σε υλική, κυρίως, βάση σύνδεση τους με τις κοινωνίες και τα κράτη στα οποία αντιστοιχούν. Έτσι, σύμφωνα με το άρθρο 1 της "Σύμβασης για τη Βιολογική Ποικιλομορφία", στους σκοπούς της περιλαμβάνονται "η διατήρηση της βιολογικής ποικιλότητας, η αιφορική χρήση των συστατικών της και ο δίκαιος και ισότιμος καταμερισμός των πλεονεκτημάτων που θα προκύψουν από τη χρήση των γενετικών πόρων, συμπεριλαμβανομένης και ενδεδειγμένης πρόσβασης στους γενετικούς πόρους και της ενδεδειγμένης μεταφοράς σχετικών τεχνολογιών, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα δικαιώματα επί των πόρων αυτών και επί των τεχνολογιών και των ενδεδειγμένων χρηματοδοτήσεων.

Σε αρκετά ζητήματα η "Σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα" δίνει ικανοποιητικές λύσεις, όπως:

- ο αποτελεσματικός περιβαλλοντικός έλεγχος των προϊόντων της βιοτεχνολογίας,
- το πρόβλημα των δικαιωμάτων ευρεσιτεχνίας και άλλων δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας σε σχέση με τα προϊόντα της βιοτεχνολογίας, καθώς και

➤ το θέμα της εξασφάλισης επαρκών χρηματικών ποσών.

Από το σύνολο επίσης των ρυθμίσεων της σύμβασης προκύπτουν δύο στοιχεία ακόμα:

1. Ο ιδιωτικός τομέας υπεισέρχεται, παράλληλα με τον κρατικό, ως νέος σημαντικός παράγοντας διαχείρισης της βιοποικιλότητας.
2. Παρατηρείται αύξουσα κρατικοποίηση και ιδιωτικοποίηση της βιολογικής ποικιλομορφίας, με διευρυνόμενη δυνατότητα απόκτησης δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας σε ζωντανούς, τροποποιημένους βιοτεχνολογικά, οργανισμούς. Τα δύο νέα στοιχεία, προφανώς, αναστέλλουν τις ελπιδοφόρες προοπτικές για περαιτέρω ανάπτυξη της έννοιας της κοινής κληρονομιάς της ανθρωπότητας (Κ.Κ.Α.) με αντικείμενο τη βιοποικιλότητα ή την ανάδειξη στοιχείων της ως υποκειμένων δικαίου.

Πάντως, το σημείο στο οποίο θα πρέπει να επικεντρωθεί η προσοχή μας είναι πως η βιοποικιλότητα μπορεί να προσφέρει άμεσες, οικονομικά βιώσιμες αλλά και οικολογικότερες λύσεις ακόμα και σε θέματα υποκατάστασης των λεγόμενων "παραδοσιακών" καυσίμων κίνησης (πετρελαιοειδή). Χαρακτηριστικό παράδειγμα στον τομέα αυτό αποτελεί η Βραζιλία. Ειδικότερα, η χώρα αυτή την προηγούμενη δεκαετία ανέπτυξε ένα πρόγραμμα παραγωγής αιθανόλης (ethanol) από ζαχαροκάλαμο (sugar - cane). Αποτέλεσμα: το 1984 η παραγωγή έφθασε τα 10 δισ. λίτρα αιθανόλης, με τα οποία αντικαταστάθηκε περίπου το 60% των απαιτούμενων παραδοσιακών καυσίμων (gazoline). Στην περίοδο αυτή το εγχείρημα ήταν επιτυχές ακόμη και με αυστηρές, ανταγωνιστικά, οικονομικές εκτιμήσεις. Βέβαια, στη συνέχεια η πτώση των τιμών στα πετρελαιοειδή καθιστά τη σύγκριση ασύμφορη με στενά οικονομικά κριτήρια, αν και για χώρες όπως η Βραζιλία, με τεράστιο οικονομικό χρέος, που χρειάζονται "σκληρό νόμισμα", είναι προφανές πως παρόμοιου τύπου εγχειρήματα προσφέρουν τελικά πολλά πλεονεκτήματα (όπως για παράδειγμα, περιορισμό των εισαγωγών, μείωση του εξωτερικού χρέους, ενεργειακή αυτοδυναμία και ευελιξία, σταθεροποίηση της διεθνούς αγοράς πετρελαιοειδών κ.λ.π.).

Σαφώς, τα παραπάνω δεδομένα που αφορούν τη σχέση σύνδεσης μεταξύ της βιοποικιλότητας και της ενέργειας δίνουν ξεκάθαρα μια νέα σημαντική διάσταση στο ουσιαστικό περιεχόμενο αλλά και στη θεσμική προοπτική της Σύμβασης για τη Βιοποικιλότητα.

8.2.3 Οι μη - υποχρεωτικού χαρακτήρα αποφάσεις των Διεθνών Οργάνων (Soft Law)

Οι μη - υποχρεωτικού χαρακτήρα αποφάσεις με τη μορφή συστάσεων - οδηγιών των διεθνών οργανισμών αποσκοπούν στην υπόδειξη των κατάλληλων μεθόδων πρόληψης - καταστολής της περιβαλλοντικής μόλυνσης.

Οι διακηρύξεις αρχών αποτελούν τις περισσότερες φορές τη βάση πάνω στην οποία οικοδομούνται μεταγενέστεροι κανόνες δικαίου υποχρεωτικού χαρακτήρα, έπειτα από την υιοθέτηση τους από το κείμενο συγκεκριμένης σχετικής διεθνούς σύμβασης. Βέβαια, οι διακηρύξεις αυτές δεν αποσκοπούν τόσο στην πρόταση - πρόβλεψη συγκεκριμένων μεθόδων για υιοθέτηση, όσο για να καθορίσουν τις γενικές κατευθυντήριες γραμμές που τα κράτη - μέλη της διεθνούς κοινότητας οφείλουν, να ακολουθήσουν.

Τα προγράμματα δράσης αποτελούν, σαφώς, μια καινούρια μέθοδο στο διεθνές πεδίο, με έντονο το χαρακτήρα, της δημοκρατικότητας και αποτελεσματικότητας των μέτρων εφαρμογής των αποφάσεων που έχουν υιοθετηθεί για την καταπολέμηση - πρόληψη της περιβαλλοντικής μόλυνσης.

Ο πρώτος σημαντικός σταθμός στην πορεία της διεθνούς κοινότητας για την προστασία του περιβάλλοντος ήταν η "Συνδιάσκεψη του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών για το Ανθρώπινο Περιβάλλον" η οποία πραγματοποιήθηκε στη Στοκχόλμη το 1972 ("Συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης"), μετά από ιδιαίτερη κινητοποίηση από την πλευρά των σκανδιναβικών κρατών.

Αποτέλεσε την πρώτη οργανωμένη προσπάθεια σε παγκόσμιο κυβερνητικό επίπεδο με βασικό στόχο την προστασία του περιβάλλοντος, όπου οριοθετούνται τα δικαιώματα των ανθρωπίνων κοινωνιών και των πολιτών τους μέσα σ' ένα παραγωγικό, αλλά ταυτόχρονα και υγιές περιβάλλον.

Το όλο θέμα της Διακήρυξης περιστρέφεται γύρω από τέσσερις σημαντικούς παράγοντες: πηγές - περιβάλλον - ανάπτυξη. Αναγνωρίζει την υποβάθμιση των ζωντανών οργανισμών και την αναγκαιότητα προστασίας και βελτίωσης του περιβάλλοντος για τις παρούσες και μέλλουσες γενιές. Παρόμοια σημαντικό κείμενο είναι και η "Τελική Πράξη" του Ελσίνκι (1975). Κεντρικό σημείο σ' αυτό το κείμενο είναι η διεθνής συνεργασία.

Αν και η Συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης επηρέασε τις εσωτερικές έννομες τάξεις (συντάγματα κρατών και άλλα νομοθετήματα), το διεθνές δίκαιο (διεθνείς συμβάσεις) και τη διεθνή οργάνωση (U.N.E.P. - Πρόγραμμα του Ο.Η.Ε. για την προστασία του περιβάλλοντος με έδρα το Ναϊρόμπι της Κένυα), δεν έθιξε στον απαιτούμενο των περιστάσεων βαθμό και βάθος τις κρίσιμες σχέσεις μεταξύ περιβάλλοντος - οικονομικών δραστηριοτήτων ή περιβάλλοντος - ανάπτυξης. Έτσι, δεν υιοθετήθηκαν νομικά κείμενα που να συνεπάγονται υποχρεωτικότητα (δηλαδή συμβάσεις), παρά μόνον τη Διακήρυξη καθώς και ένα Σχέδιο Δράσης, τα οποία είναι κείμενα χαλαρής δεσμευτικότητας, μη - υποχρεωτικά (soft law).

Λίγα χρόνια αργότερα, η εκρηκτική έκβαση των παγκόσμιων περιβαλλοντικών προβλημάτων (όπως το "φαινόμενο του θερμοκηπίου", η ερημοποίηση κ.λ.π.), το διογκούμενο αίτημα για ανάληψη περιβαλλοντικής δράσης (κινητοποίηση πολιτών, μη - κυβερνητικών οργανώσεων - Μ.Κ.Ο, κ.λ.π.) αλλά και τα οξυμένα αδιέξοδα της "παραδοσιακής" αναπτυξιακής διαδικασίας και η θέληση πολλών παραγόντων της για επαναπροσδιορισμό κάποιων παραμέτρων της ανάπτυξης που συνεπάγονταν ενδεχομένως και άμεσα οικονομικά οφέλη, αποτέλεσαν τους βασικότερους παράγοντες που υπαγόρευαν την επιτακτική ανάγκη, στη δεκαετία του '80, για την πραγματοποίηση και δεύτερης συνδιάσκεψης, με σκοπό την υπέρβαση αυτή της Στοκχόλμης και την επαναπροσέγγιση της περιβαλλοντικής προστασίας.

Το ουσιαστικότερο βήμα, στη δεκαετία του '80. προς αυτήν την επαναπροσέγγιση αποτέλεσε η δημιουργία της "Παγκόσμιας Επιτροπής Brundtland για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη" με σχετική απόφαση (38/161) της Γενικής Συνέλευσης του Ο.Η.Ε. το 1983. (56) Τον Απρίλιο του 1987 δημοσιεύθηκε το πόρισμα της Επιτροπής. Η έκθεση αυτή είχε ονομαστεί: "Το κοινό μας μέλλον" (our common future). Ήταν ένα μακροσκελές κείμενο, πολιτικού χαρακτήρα, το οποίο χαρακτηρίστηκε ως "το πλέον σημαντικό ντοκουμέντο της δεκαετίας του '80 για το μέλλον του κόσμου". Στο κείμενο αυτό διαμορφώνεται μια δέσμη συστάσεων για έναν παγκόσμιο οδηγό αλλαγών και πιο συγκεκριμένα προτείνονται μακροχρόνιες περιβαλλοντικές στρατηγικές οι οποίες θα συμβάλλουν στην επίτευξη του στόχου της αυτοσυντηρούμενης βιώσιμης, διαρκούς, αειφόρου κ.λ.π. ανάπτυξης, δηλαδή της "sustainable development" σύμφωνα με την ακριβή ορολογία.

Η Έκθεση Brundtland προσδιορίζοντας τον όρο της αυτοσυντηρούμενης ανάπτυξης τονίζει πως πρόκειται για εκείνη την ανάπτυξη η οποία ανταποκρίνεται στις ανάγκες του παρόντος, χωρίς να περιορίζει τη δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες. Η πρόταση αυτή είχε ευρεία και σημαντική απήχηση παγκοσμίως, αφού δέχτηκε μια θετική υποδοχή από κυβερνήσεις και κυβερνητικούς οργανισμούς, αλλά και από ιδιωτικούς οικονομικούς παράγοντες.

Η ανταπόκριση που είχε το πόρισμα της Επιτροπής Brundtland αποτέλεσε την αφετηρία για τη δρομολόγηση των νέων διαδικασιών σύγκλησης της Δεύτερης Παγκόσμιας Συνδιάσκεψης για το Περιβάλλον με επίκεντρο και στόχο τη βιώσιμη ή αυτοσυντηρούμενη ανάπτυξη, όπως σε γενικές γραμμές είχε προσδιοριστεί από την προηγούμενη έκθεση. (58)

Η διεθνής κοινότητα επιχειρώντας αφ' ενός να ανανεώσει και να ενισχύσει το νομικοθεσμικό πλαίσιο προστασίας του περιβάλλοντος και αφ' ετέρου να αντιμετωπίσει σφαιρικότερα τόσο τα παλιά όσο και τα νέα περιβαλλοντικά προβλήματα μέσα στα πλαίσια της "αυτοσυντηρούμενης ανάπτυξης", πραγματοποίησε με τη βοήθεια του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.) "Συνδιάσκεψη για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη" στο Ρίο ντε Τζανέιρο της Βραζιλίας από τις 3 έως τις 14 Ιουνίου του 1992.

Στη Συνδιάσκεψη του Ρίο συμμετείχαν κρατικές αντιπροσωπίες από 178 χώρες, προσήλθαν περισσότερο από 100 αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων, διαπιστεύτηκαν περισσότερες από 1500 μη - κυβερνητικές οργανώσεις, ενώ παραβρέθηκαν περίπου 7000 αντιπρόσωποι των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Όλα τα παραπάνω στοιχεία σκιαγραφούν με σαφήνεια πως η Συνδιάσκεψη του Ρίο αποτέλεσε το πλέον κορυφαίο πολιτικό γεγονός των τελευταίων

δεκαετιών, χαρακτηρισμός ο οποίος ενισχύεται από το γεγονός ότι αφορούσε την παγκόσμια περιβαλλοντική προστασία.

Η Συνδιάσκεψη του Ρίο λειτούργησε, κατά το πρότυπο της Συνδιάσκεψης της Στοκχόλμης του 1972, σε δύο επίπεδα: α) το κυβερνητικό και β) το μη - κυβερνητικό. Επίσης, από τις 29 έως 31 Μαρτίου του 1992 πραγματοποιήθηκε στο Ρίο η Α" Παγκόσμια Συνδιάσκεψη των Πράσινων Κομμάτων, η οποία υιοθέτησε και σχετική διακήρυξη.

Η παρέμβαση των Μη - Κυβερνητικών Οργανώσεων (Μ.Κ.Ο.) στην έκβαση των θεμάτων της κυβερνητικής συνδιάσκεψης μπορεί να χαρακτηριστεί ως περιορισμένη ή ακόμα και ανεπιτυχής, αφού ο μεγάλος όγκος τους, το πλήθος των αντιπροσώπων τους, η μη έγκαιρη προετοιμασία θέσεων και στρατηγικών για ουσιαστική παρέμβαση αλλά και η αδυναμία να ασκήσουν επιτυχή πίεση και πολιτική, στάθηκαν ως τα κυριότερα εμπόδια τους. Την "ομίχλη" ήρθε να διώξει, κατά κάποιο τρόπο και βαθμό, το "Global Forum", αφού έδωσε την ευρεία δυνατότητα σε μια ποικιλία Μ.Κ.Ο, με διαφορετικές ιδεολογίες, τόσο πρακτικές αλλά και αντικείμενα ενδιαφέροντος (όπως για παράδειγμα περιβαλλοντικές - οικολογικές οργανώσεις) να συνυπάρξουν και κατ' επέκταση να δημιουργήσουν μεταξύ τους στενότερους δεσμούς συνεργασίας.

Η παρέμβαση των Κυβερνητικών Οργανώσεων ήταν η σημαντικότερη αφού μέσω αυτών πάρθηκαν οι κυριότερες αποφάσεις της Συνδιάσκεψης του Ρίο. Στις εργασίες της συνάντησης δεν υπήρξαν ιδιαίτερα προβλήματα, αφού τόσο οι ανταγωνισμοί όσο και τα αντιτιθέμενα συμφέροντα είχαν εκδηλωθεί κατά το στάδιο της προετοιμασίας, όπου είχαν παρουσιαστεί αδιέξοδα (δάση, βιοποικιλότητα) και συμβιβασμοί (κλίμα, διακήρυξη). Επίσης, στη μεγάλη αυτή παγκόσμια συνάντηση έγινε ιδιαίτερα αισθητή η αλλαγή άσκησης της παραδοσιακής διεθνούς πολιτικής με τα πρώην σοσιαλιστικά κράτη να αναζητούν εναγωνίως ταυτότητα αλλά και συμμαχίες συμφερόντων, κατά κύριο λόγο οικονομικών. Τέλος, αισθητή ήταν και η παρουσία της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (Ε.Ο.Κ.), ενώ η ομάδα των αναπτυσσόμενων χωρών, γνωστή κι ως "Ομάδα των 77" από τη δεκαετία του '60, ήταν ιδιαίτερα δραστήρια.

Τα αποτελέσματα της Συνδιάσκεψης του Ρίο, συμπυκνώνονται στα διεθνή κείμενα που προέκυψαν από τη συνάντηση. Πιο συγκεκριμένα, στις 14 Ιουλίου 1992, υιοθετήθηκαν:

- α) Η "Διακήρυξη του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη",
- β) ο "Οδηγός 21" (agenda 21) και
- γ) η "Δήλωση αρχών για τη Διαχείριση, Διατήρηση και Αυτοσυντηρούμενη Ανάπτυξη των Δασών όλων των Τύπων".

Τα παραπάνω νομικά κείμενα ήταν μη - υποχρεωτικού χαρακτήρα (soft law).

Επίσης, εκτός από τα προηγούμενα μη - υποχρεωτικά κείμενα, στα πλαίσια της συνδιάσκεψης τέθηκαν για υπογραφή και δύο συμβάσεις:

- α) Η "Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλομορφία" και β) η "Σύμβαση -πλαίσιο για την Αλλαγή του Κλίματος".

Οι δύο τελευταίες συμβάσεις πρόκειται για κείμενα τα οποία συνεπάγονται νομική υποχρεωτικότητα (hard law), εφ' όσον βέβαια συντρέξουν ορισμένες προϋποθέσεις.

Πιο συγκεκριμένα, θα μπορούσαμε, σε σχέση με τα εν λόγω κείμενα, να επισημάνουμε τα εξής:

α) Στη "Διακήρυξη του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη" τα έθνη θέτουν ως στόχο τη δημιουργία ενός νέου δικαίου παγκόσμιου συνεταιρισμού και διακηρύσσουν ότι οι άνθρωποι βρίσκονται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος για βιώσιμη, ελεγχόμενη ανάπτυξη που δεν εξαντλεί τους φυσικούς πόρους - μια ανάπτυξη φιλική με το περιβάλλον.

β) Ο "Οδηγός 21" (agenda 21) περιέχει ένα σημαντικό πακέτο προτάσεων και δράσης που συνοδεύεται από οικονομικές εκτιμήσεις ως προς το κόστος υλοποίησης, που διαιρούνται σε σαράντα κεφάλαια και σε περισσότερους από εκατό τόμους, καλύπτοντας όλους τους τομείς όπου το περιβάλλον διασταυρώνεται με την οικονομία, στοχεύει στην αναμόρφωση των

ανθρώπινων δραστηριοτήτων, ώστε να ελαχιστοποιηθούν οι ζημιές στο περιβάλλον και να διασφαλισθεί η βιωσιμότητα στην αναπτυξιακή διαδικασία.

γ) Η Διάσκεψη του Ρίο ενέκρινε μια "Δήλωση αρχών για τα Δάση" με σκοπό να επιτευχθεί παγκόσμια συναίνεση αναφορικά με την προστασία, διαχείριση και τη βιώσιμη ανάπτυξη των δασών όλων των τύπων.

Παρόλο που τα δύο τελευταία κείμενα δεν είναι από νομική σκοπιά δεσμευτικά, συνεπάγονται ηθική και πολιτική δέσμευση. Βέβαια, πολλοί διεθνολόγοι υποστηρίζουν πως δε θεωρείται σπάνια η περίπτωση που στο διεθνές δίκαιο και στο δίκαιο περιβάλλοντος ειδικότερα, κείμενα με μη - υποχρεωτικό χαρακτήρα (soft law) έχουν πρακτικά αποδώσει περισσότερους καρπούς από αντίστοιχα κείμενα με υποχρεωτικό χαρακτήρα (hard law).

Συμπερασματικά, θα μπορούσαμε να καταλήξουμε πως, η "Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλομορφία" οδήγησε σ' έναν επαναπροσδιορισμό του βασικού χώρου άντλησης των ενεργειακών πόρων των ανθρώπινων κοινωνιών καθώς και στην επανεκτίμηση τους στο πλαίσιο των σύγχρονων επιστημονικών, οικονομικών, κοινωνικών αναγκών. Για τους λόγους αυτούς η συμβολή της σήμερα στο παγκόσμιο ενεργειακό πρόβλημα μπορεί να θεωρηθεί μεγάλη, γεγονός το οποίο επισημαίνεται και από την Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (Επιτροπή Brundland), στην Έκθεση της "Το κοινό μας μέλλον" (1987).

8.2.4 Διεθνής οργάνωση και περιβάλλον

Οι δραστηριότητες των διεθνών οργανώσεων συντέλεσαν αποτελεσματικά στην πορεία για την απομάκρυνση από το "DOMAIN RESERVE" και το "Laissez - FAIRE" της ατομικής συνύπαρξης των κρατών σε παγκόσμιο επίπεδο. Πράγματι, τα μόνα σχήματα που μπορούν αλλά και ταυτόχρονα οφείλουν να αναπτύξουν μία αποτελεσματική δράση περιβαλλοντικής προστασίας, διατυπώνοντας και εφαρμόζοντας διεθνείς πολιτικές καθώς και προγράμματα, είναι οι διεθνείς οργανισμοί.

8.2.4.1 Τα Ηνωμένα Έθνη και οι Ειδικευμένοι Οργανισμοί τους

Ως απόρροια της πολιτικής που αποπνέουν οι αρχές της Διακήρυξης της Στοκχόλμης έχουμε το "Πρόγραμμα του Ο.Η.Ε. για το Περιβάλλον" (U.N.E.P., 1972).

Ο κύριος στόχος του U.N.E.P. είναι η ενθάρρυνση για συνομολόγηση πάσης φύσεως διεθνών συνθηκών με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος, γεγονός το οποίο την κάνει να κατέχει ξεχωριστή σημασία.

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '70, η ύπαρξη αυτού του προγράμματος βασίζεται στην προσπάθεια συγκερασμού των φιλοσοφιών της Οικολογίας και της Ανάπτυξης, τονίζοντας τη σημασία της δημιουργίας μιας αρμονικής σχέσης ανάμεσα στον ανθρώπινο και τον περιβαλλοντικό παράγοντα. Το πρόγραμμα στηρίζεται στην αρχή της ανάγκης παροχής των βασικών αγαθών, της τροφής, της στέγης και της ένδυσης σε όλους.

Η περιβαλλοντική υποβάθμιση ως πρόβλημα απασχόλησε όλους σχεδόν τους οργανισμούς του συστήματος των Ηνωμένων Εθνών. Έτσι, ο "Οργανισμός Τροφίμων και Γεωργίας" (F.A.O.) έχει ως κύριο ενδιαφέρον του τη διατήρηση των φυσικών πηγών. Η "Διεθνής Οργάνωση υγείας" (O.M.S.) καταβάλλει αξιόλογες προσπάθειες για την καταπολέμηση των συνθηκών μόλυνσης, ιδιαίτερα βλαβερών για την υγεία. Η U.N.E.S.C.O. απ' την πλευρά της έχει δείξει κι αυτή μεγάλη ευαισθησία στο θέμα "περιβάλλον" και ειδικότερα στην προστασία των ειδών, που καθημερινά απειλούνται από τον κίνδυνο της εξαφάνισης, των φυσικών αποθεμάτων, της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς (όπως για παράδειγμα, αρχαία μνημεία της Αιγύπτου), καθώς επίσης και το θέμα της περιβαλλοντικής παιδείας. Επίσης, η "Διεθνής Οργάνωση Μετεωρολογίας" (O.M.M.) διαδραματίζει ένα βασικό ρόλο στον τομέα πρόβλεψης των φυσικών καταστροφών. Το "Παγκόσμιο Ελεγκτικό Σύστημα του Περιβάλλοντος" (Global Environmental Monitoring System) (G.E.M.S.) αποτελεί σημαντική συμμετοχή στην παγκόσμια μελέτη του περιβάλλοντος με τη συλλογή πληροφοριών από τα πλέον σύγχρονα τεχνικά μέσα. Τέλος, υπάρχει και η "Διεθνής Ναυτιλιακή Οργάνωση" (I.M.O.) με στόχο, ειδικότερα, το συντονισμό της διεθνούς συνεργασίας για την αποφυγή της μόλυνσης των υδάτινων πόρων.

8.2.5 Ο ρόλος των Διεθνών Περιφερειακών Οργανισμών

8.2.5.1 Ο "Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ασφάλειας" (Ο.Ο.Σ.Α.)

Ο Ο.Ο.Σ.Α. με τις διακηρύξεις αρχών, με τις συστάσεις -οδηγίες κυρίως στα πλαίσια της διασυννοριακής ρύπανσης, αλλά και της διαχείρισης των φυσικών πηγών (ηλεκτρικό ρεύμα, απαγόρευση χρήσης ορισμένων πρώτων υλών) καθώς και σχετικά με τις τοξικές και επικίνδυνες ουσίες έχει συμβάλλει, κατά έναν μεγάλο βαθμό, στην αποδοχή του διεθνούς δικαίου περιβάλλοντος.

8.2.5.2 Το "Συμβούλιο της Ευρώπης"

Το Συμβούλιο της Ευρώπης, με τη σύσταση της Επιτροπής ειδικών για τη διατήρηση της φύσης και των φυσικών πηγών (1962), καθώς και της "Επιτροπής για τη μόλυνση του νερού" (1964), έχει επιδείξει ένα αξιόλογο έργο στα πλαίσια της οργανωμένης δράσης για την προστασία του περιβάλλοντος.

Βέβαια, η δράση αυτή συνεπικουρείται και από Αποφάσεις καθοδήγησης που παίρνονται σε τακτά χρονικά διαστήματα στα πλαίσια διυπουργικών συνδιασκέψεων.

Οι παραπάνω δραστηριότητες σχετίζονται άμεσα με τη δημιουργία και την υιοθέτηση του μοναδικού υποχρεωτικής φύσης σύγχρονου διεθνούς καθεστώτος για τη συνολική προστασία της άγριας ζωής στην Ευρώπη, δηλαδή της "Σύμβασης για την προστασία της Άγριας Ζωής και των Φυσικών Οικότοπων της Ευρώπης" (Βέρνη, 1979).

Αναμφίβολα, το κείμενο αυτό αποτελεί συμβολή του Συμβουλίου της Ευρώπης στα πλαίσια της προσπάθειας διατήρησης της άγριας ζωής, ειδικότερα σε θέματα που απαιτείται, εκ των πραγμάτων, διεθνής συνεργασία. Οι διατάξεις του είναι σαφείς και άμεσα υποχρεωτικές (hard law). Πάντως, χαρακτηριστικό στοιχείο του συνιστά το γεγονός ότι τόσο η προστασία όσο και η διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας, προηγείται των οικονομικών επιδιώξεων και προτεραιοτήτων.

Το "φαινόμενο του θερμοκηπίου" προκαλεί εξαιρετικά σοβαρές ανησυχίες παγκοσμίως. Συμφωνά με ορισμένες εκτιμήσεις η μέση θερμοκρασία της Γης αυξήθηκε κατά μισό περίπου βαθμό Κελσίου από το 1900 μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1980. Προβλέπεται, δε, ότι μπορεί να αυξηθεί για άλλους 1,5 - 4,5 βαθμούς Κελσίου μέχρι το έτος 2050. Υποστηρίζεται ότι με την αύξηση της θερμοκρασίας, περιοχές που είναι σήμερα ημιάνυδρες και με δυσκολία συντηρούν γεωργικούς πληθυσμούς (π.χ. περιοχές της Βορειοανατολικής Βραζιλίας καθώς και ορισμένες περιοχές που βρίσκονται νότια της ερήμου Σαχάρας, αλλά και ορισμένες περιοχές των ΗΠΑ και του Μεξικού κ.ά.) θα μεταβληθούν σε τελείως άνυδρες και κατ' επέκταση οι πληθυσμοί τους δε θα μπορούν πλέον να συντηρηθούν. Αποτέλεσμα, θα προκληθούν μαζικές μεταναστεύσεις πληθυσμών με δημιουργία πολύ σοβαρών οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών προβλημάτων. Επίσης, προβλέπεται ότι σταδιακά θα επέλθει και το λιώσιμο των πάγων. Το παγοθραυστικό σκάφος Arctic Sunrise της Greenpeace πραγματοποίησε σημαντικές κλιματολογικές έρευνες στη νότια εσχαιά του πλανήτη. Οι ερευνητές οικόλογοι, δουλεύοντας σε ακραίες και επικίνδυνες συνθήκες, συνέλεξαν δείγματα πάγου και νερού προσπαθώντας να μελετήσουν το "φαινόμενο του θερμοκηπίου" και τις επιπτώσεις του στο παγκόσμιο κλίμα. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της επιτόπιας έρευνας τους, κατέληξαν: οι πάγοι της Ανταρκτικής λιώνουν, επειδή τα τελευταία 50 χρόνια η μέση θερμοκρασία της έχει αυξηθεί κατά 2,5 βαθμούς Κελσίου. Το Arctic Sunrise κατέχει ένα ακόμα θλιβερό προνόμιο: χαρτογράφησε πρώτο μια θάλασσα που παλιότερα δεν υπήρχε! Στην περιοχή της νήσου Ρος, η θάλασσα καλυπτόταν επί χιλιετίες από πάγους πάχους 200 μέτρων. Η τήξη των πάγων μεταβάλλει δραματικά την ανταλλαγή θερμότητας μεταξύ της Γης και της ατμόσφαιρας της, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο απορροφάται το διοξείδιο του άνθρακος από τον ωκεανό.

Η "Σύμβαση για τις Κλιματικές Μεταβολές" έχει κυρωθεί από από την Ελλάδα με το νόμο 2205 του 1994.

Οι αξιόλογες διεθνείς συμφωνίες ήταν: η διμερής, τοπικής εμβέλειας, Σύμβαση για την προστασία των Αποδημητικών Πτηνών (ΗΠΑ - Καναδάς, 1916), η πολυμερής περιφερειακή Σύμβαση για τη Διατήρηση της Άγριας Ζωής και των Φυσικών Οικότοπων της Ευρώπης (Βέρνη, 1979). Ακολουθούν, οι παγκόσμιες εμβέλειας, συμβάσεις της δεκαετίας του '70: η

Σύμβαση για τους υγρά τοπικούς Διεθνούς Σημασίας, ιδιαίτερα ως Οικότοπους υδρόβιων Πτηνών (Ραμσάρ, 1971), η Σύμβαση της UNESCO για την προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς (Παρίσι, 1972), η Σύμβαση για το Διεθνές Εμπόριο των Απειλούμενων με εξαφάνιση Ειδών (Cites, Ουάσιγκτον, 1973) και η Σύμβαση για τη Διατήρηση των Αποδημητικών Ειδών και Άγριων Ζώων (Βόννη, 1979).

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του ΟΗΕ ως προς την απώλεια των ειδών, υπολογίζεται ότι στα προηγούμενα 600 εκατομμύρια χρόνια οι ρυθμοί ήταν κάτω των 10 κατά έτος, το 1970 έφθαναν το 1 ανά ημέρα, το 1990 το 1 ανά ώρα και το 1992 οι απώλειες υπολογίζονται σε 1 είδος ανά 12 λεπτά. Επίσης, σύμφωνα με "έγκυρους επιστημονικούς κύκλους" υπολογίζεται ότι ο αριθμός των ειδών κυμαίνεται από 5-100 εκατομμύρια είδη! Από αυτά έχουν ταξινομηθεί περίπου το 1,4 εκατομμύρια και είναι προφανές ότι οι σύγχρονες και οι μελλοντικές απώλειες έχουν σχέση κυρίως με είδη άγνωστα ακόμη στην επιστήμη.

Η "Επιτροπή Brundtland", όπως είναι ευρύτερα γνωστή από το όνομα του προέδρου της Harlem Brundtland, της πρωθυπουργού της Νορβηγίας.

Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών το 1992 με σχετική απόφαση (44/228) αποτέλεσε την τυπική αφετηρία για τη νέα "Συνάντηση Κορυφής για τον Πλανήτη Γη" ή "Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη" στο Ρίο της Βραζιλίας από τις 3 έως τις 14 Ιουνίου του 1992.

Με τον όρο "Βιολογική Ποικιλομορφία", "Βιολογική Ποικιλία" ή "Βιοποικιλότητα" (σύμφωνα με το άρθρο 2 της "Σύμβασης του Ρίο για τη Βιολογική Ποικιλομορφία") εννοούμε την ποικιλία των ζώντων οργανισμών πάσης προελεύσεως, των οικοσυστημάτων, καθώς και την ποικιλία εντός των ειδών, δηλαδή του γενετικού υλικού.

Στην Έκθεση "το κοινό μας μέλλον" (1987), υπολογίζεται ότι οι ανανεώσιμες μορφές ενέργειας αντιπροσωπεύουν το 21% της ετήσιας κατανάλωσης σε παγκόσμιο επίπεδο περίπου 2TW, ενώ θεωρητικά θα μπορούσαν να καλύψουν 10 - 13% TW, δηλαδή, το σύνολο της παγκόσμιας ενεργειακής κατανάλωσης. Περαιτέρω από το 21% η συμβολή της υδραυλικής ενέργειας (υδατόπτωση κ.λ.π.) φθάνει το 6%, ενώ το 15% προέρχεται από τη βιομάζα (κυρίως καυσόξυλα και γεωργικά - κτηνοτροφικά απόβλητα), δηλαδή από την υπάρχουσα βιοποικιλότητα.

8.2.5.3 Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα

Παρά το γεγονός ότι στις Ιδρυτικές Συνθήκες περί των Κοινοτήτων δεν προβλέπεται ρητά μια πολιτική περιβάλλοντος αλλά μόνον έμμεσα, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα εμφανίζεται να διαδραματίζει έναν από τους σημαντικότερους ρόλους απ' αυτούς που έχουν να επιδειχθούν στα πλαίσια προστασίας του περιβάλλοντος.

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα μέσω του υπουργικού συμβουλίου της, λαμβάνει τριών ειδών Νομοθετικά Μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος:

- α) Οδηγίες,
- β) Κανονισμούς,
- γ) Αποφάσεις.

Οι Οδηγίες δεν έχουν άμεσα δεσμευτικό χαρακτήρα, σε αντιδιαστολή με τους Κανονισμούς και τις Αποφάσεις. Για το λόγο αυτό απαιτείται μια εκ των υστέρων διαδικασία εναρμόνισης - ενσωμάτωσης όλου αυτού του κοινοτικού υλικού (που έχει, κυρίως, τη μορφή οδηγιών), στην εκάστοτε εθνική έννομη τάξη. Κάθε τέσσερα χρόνια, η Επιτροπή των

Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων εκδίδει ένα "Πρόγραμμα Δράσης για την Προστασία του Περιβάλλοντος", βάση του οποίου καθορίζονται τόσο η στρατηγική, όσο και οι βασικοί στόχοι της πολιτικής περιβάλλοντος. Τα προγράμματα αυτά δεν είναι δεσμευτικά άμεσα για τα κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και τους ιδιώτες. Περιορίζονται στο να καθορίζουν τις περιβαλλοντικές δραστηριότητες των κοινοτικών οργάνων, ενώ παράλληλα περιέχουν και τη δήλωση των προθέσεων του Συμβουλίου και των Κυβερνήσεων των κρατών - μελών να ενεργήσουν σύμφωνα με τις βασικές αρχές που περιέχονται στα πλαίσια του προγράμματος αυτού. Μ' αυτό τον τρόπο θα λέγαμε ότι, ρυθμίζουν τη συμπεριφορά σε κοινοτικό επίπεδο.

Επίσης, η Κοινοτική Περιβαλλοντική Νομοθεσία παρέχει στους πολίτες των κρατών - μελών ένα πολύ σημαντικό δικαίωμα: να απαιτήσουν ένα καθαρό και υγιεινό περιβάλλον και κατ' επέκταση, να ζητήσουν την εφαρμογή μιας κοινοτικής διάταξης για την περιβαλλοντική προστασία.

Από το 1972, η Κοινότητα άρχισε να λαμβάνει υπόψη τα διάφορα περιβαλλοντικά προβλήματα και ανέλαβε τις ευθύνες της στον ευαίσθητο τομέα αυτό, θέτοντας σε εφαρμογή ένα πρώτο πρόγραμμα δράσης για την αντιμετώπιση τους. Βεβαίως τα μέτρα που προβλέπονταν είχαν, κυρίως, διορθωτικό χαρακτήρα, αφού, κατά το κύριο μέρος τους, αφορούσαν τη διάθεση των τοξικών αποβλήτων και την προστασία της δημόσιας υγείας.

Σταδιακά, άρχισε να αναδεικνύεται μια διπλή ανάγκη: η ανάγκη, κατ' αρχήν, για βελτίωση της διαθέσιμης πληροφόρησης και, στη συνέχεια, η ανάγκη της πρόληψης.

Για την ικανοποίηση της πρώτης ανάγκης, το 1985 τέθηκε για το σκοπό αυτό σε εφαρμογή το πρόγραμμα «Coripe», την εφαρμογή του οποίου ανέλαβε στη συνέχεια ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος που ιδρύθηκε το 1990. Έπειτα από δύο χρόνια, η "Ενιαία Πράξη" του 1987 για την προετοιμασία της εσωτερικής αγοράς του 1993, αντιμετώπισε τα περιβαλλοντικά προβλήματα κάτω από το πρίσμα της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής της Κοινότητας. Έτσι, στον τομέα του περιβάλλοντος, η Ενιαία Πράξη έδινε το βάρος στην πρόληψη, θεσπίζοντας την αρχή "ο ρυπαίνων πληρώνει".

Με τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, που επικυρώθηκε το 1993, ολοκληρώνεται ένα αποφασιστικό βήμα προς τα εμπρός: η Συνθήκη ορίζει την υποχρέωση να λαμβάνεται υπόψη ο περιβαλλοντικός παράγοντας στα πλαίσια των άλλων κοινοτικών πολιτικών και θεσπίζει την αρχή της "αιεφόρου ανάπτυξης που σέβεται το περιβάλλον".

Η "Λευκή Βίβλος της Επιτροπής για την Ανάπτυξη, την Ανταγωνιστικότητα και την Απασχόληση" (Δεκέμβριος 1993) αναπτύσσει τον προβληματισμό όσον αφορά αυτές τις δεσμεύσεις: "στο εξής το περιβάλλον δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται ως μεμονωμένος τομέας, αλλά ως μία βασική διάσταση της ανάπτυξης και ταυτόχρονα ως ειδικό πεδίο οικονομικής πρωτοβουλίας, καινοτομιών και δημιουργίας θέσεων απασχόλησης και ως ανταγωνιστικό πλεονέκτημα".

Στο πέμπτο πρόγραμμα δράσης που ενέκρινε Συμβούλιο την 1η Φεβρουαρίου 1993, αντανakλάται η κατεύθυνση αυτή. Το "Κοινοτικό Πρόγραμμα Πολιτικής και Δράσης για το Περιβάλλον και την Αειφόρο Ανάπτυξη" καταρτίστηκε με βάση την Έκθεση του 1992. Εμβαθύνοντας υπέρ της αειφόρου ανάπτυξης, εστιάζεται σε πέντε βασικούς τομείς, οι οποίοι, αναμφισβήτητα, έχουν μεγάλη επίδραση στο περιβάλλον. Οι τομείς αυτοί είναι: α) βιομηχανία, β) ενέργεια, γ) μεταφορές, δ) γεωργία και ε) τουρισμός.

Οι άξονες προσέγγισης των παραπάνω τομέων περιλαμβάνουν:

- τη συνεκτίμηση του περιβάλλοντος στους άλλους τομείς δράσης,
- τη διεύρυνση της πανοπλίας των μέσων δράσης για το περιβάλλον πέραν της νομοθετικής προσέγγισης, με το να δίνεται βαρύτητα στα οικονομικά και φορολογικά μετρά, στατιστικά και επιστημονικά μέσα και στα μέσα προγραμματισμού, στην πληροφόρηση και την κατάρτιση και στα μέσα χρηματοδοτικής ενίσχυσης.
- κατανομή των αρμοδιοτήτων μέσω της εταιρικής σχέσης ανάμεσα στην Κοινότητα, τους πολίτες, τους επιχειρηματίες και τις εθνικές ή περιφερειακές διοικήσεις.
- την αλλαγή των συνηθειών κατανάλωσης και των προτύπων παραγωγής,
- την εφαρμογή της ευρωπαϊκής νομοθεσίας, και
- τη διεθνή διάσταση του πέμπτου προγράμματος (η κατάρτιση του οποίου συνέπεσε με τη Διάσκεψη Κορυφής Terre, Ρίο ντε Τζανέιρο 1992).

Επίσης, η Κοινότητα προσπαθεί να συμβάλει στην ανάπτυξη και εφαρμογή της περιβαλλοντικής κοινοτικής πολιτικής, μέσω της χρηματοδότησης δράσεων προτεραιότητας, τεχνικής βοήθειας κ.τ.λ. στον τομέα του περιβάλλοντος μέσω δηλαδή της δημιουργίας

ενοποιημένων χρηματοδοτικών μέσων για το περιβάλλον, όπως είναι το "Life" (Κανονισμός Ε.Ο.Κ. αριθμ. 1973/92 του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 1992).

Το "Life", ως Ειδικό Χρηματοδοτικό Μέσο, επιτρέπει στους διαχειριστές, τους επιχειρηματίες ή τους καταναλωτές να κάνουν πράξη τις έννοιες της περιβαλλοντικής υπευθυνότητας και της αιεφόρου ανάπτυξης. Με το (μικρό) προϋπολογισμό του (περίπου 90 εκατ. ECU για την Κοινότητα και 6 εκατ. ECU για τις τρίτες χώρες το 1996), χρηματοδοτεί πρότυπα παραγωγής και συμπεριφοράς, έργα επίδειξης, εκστρατείες πληροφόρησης, ενέργειες επαγγελματικής κατάρτισης ή τεχνικής βοήθειας καθώς και τα έργα προστασίας του περιβάλλοντος.

Κι ενώ μέχρι το 1993 τα κράτη - μέλη δεν λάμβαναν συστηματικά υπόψη την προστασία του περιβάλλοντος κατά την κατάρτιση των προγραμμάτων περιφερειακής ανάπτυξης, αυτό έπαψε να ισχύει μετά τη νέα ρύθμιση για τα Διαρθρωτικά Ταμεία, τον Ιούλιο του 1993.

Η παραπάνω ρύθμιση προβλέπει ότι τα σχέδια της περιφερειακής ανάπτυξης που υποβάλλουν τα κράτη - μέλη πρέπει να περιλαμβάνουν την εκτίμηση της περιβαλλοντικής κατάστασης στις εξεταζόμενες περιοχές, την εκτίμηση των προτεινόμενων ενεργειών, σύμφωνα με τις αρχές της αιεφόρου ανάπτυξης και την ισχύουσα κοινοτική νομοθεσία, τους ειδικούς στόχους, και, όπου επιβάλλεται, ποσοπικά προσδιορισμούς, για τους διάφορους άξονες δράσης (άρα και για το περιβάλλον), καθώς και τα μέτρα που λαμβάνονται για τη συμμετοχή των αρμόδιων περιβαλλοντικών υπηρεσιών στα διάφορα στάδια του προγραμματισμού. Οι ενισχύσεις δε, που διατίθενται για την προστασία του περιβάλλοντος από τα Διαρθρωτικά Ταμεία, εκτός του ότι πρέπει να σχετίζονται με την οικονομική ανάπτυξη της περιφέρειας, αφορούν την προστασία και τη διαχείριση των υδατίνων πόρων, τη συλλογή και την επεξεργασία καθώς και την ανακύκλωση των βιομηχανικών αποβλήτων, την εξυγίανση των παράκτιων περιοχών και των παραποτάμιων λεκανών, τη μείωση της διάβρωσης των εδαφών, την απορρύπανση και την αποκατάσταση των υποβαθμισμένων βιομηχανικών ζωνών, την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και κυρίως των εθνικών δρυμών, την έρευνα και την ανάπτυξη σε ζητήματα περιβάλλοντος, τις «καθαρές» τεχνολογίες, τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, τον οικολογικό τουρισμό.

Από το 1989 - 1993, στις κοινοτικές πρωτοβουλίες, που τέθηκαν σε εφαρμογή ενισχυμένες από τα Διαρθρωτικά Ταμεία, περιλαμβάνεται η "Environ" (580 εκατ. ECU), η οποία αφορά αποκλειστικά τις παρεμβάσεις στον τομέα του περιβάλλοντος. Όσον αφορά τις κοινοτικές πρωτοβουλίες της περιόδου 1994 - 1999 (των οποίων ο προϋπολογισμός φθάνει τα 13,45 δισ. ECU) συμβάλλουν, επίσης, προς αυτή την κατεύθυνση, σε ένα αρκετά ευρύ φάσμα τομέων.

Πιο συγκεκριμένα, θα μπορούσαμε να επισημάνουμε τα εξής:

- α) διασυνοριακή συνεργασία,
- β) ευρωπαϊκά ενεργειακά δίκτυα και διεθνικές ενέργειες χωροταξίας (Interreg),
- γ) προσαρμογή στις βαθιές βιομηχανικές αλλαγές (Rechar, Resider, Retex, Konver, Pme, Adapt).
- δ) τοπική ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών (Leader),
- ε) εξαιρετικά απομακρυσμένες περιφέρειες (Regis),
- στ) πολιτική αστικής ανάπτυξης (Urban).
- ζ) αναδιάρθρωση της αλιείας (Pesca), και
- η) επαγγελματική ένταξη (Emplo).

Τέλος, οι καινοτόμες ενέργειες που χρηματοδοτεί το "Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης" (Ε.Τ.Π.Α.) (με το ποσό των 395 εκατ. ECU για τη χρονική περίοδο 1995 -1999) κάλυπταν τομείς στους οποίους περιλαμβάνονταν σχέδια προστασίας του περιβάλλοντος, όπως: η διαπεριφερειακή συνεργασία, περιφερειακές οικονομικές καινοτομίες, καθώς και η αστική ανάπτυξη και χωροταξία.

Κλείνοντας, την αναφορά μας για το ρόλο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στα πλαίσια προστασίας του περιβάλλοντος, θα λέγαμε πως η αποτελεσματικότητά της, τελικά, θα εξαρτηθεί από το αν μπορούν να συνυπάρξουν ο απαραίτητος συντονισμός των μέτρων για

την περιβαλλοντική προστασία με τους γενικότερους οικονομικούς στόχους που θέτει προς υλοποίηση η Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Πάντως, κοινής αποδοχής λαμβάνει η διαπίστωση πως η Ευρωπαϊκή Κοινότητα, από τη δική της πλευρά, έχει προσφέρει, λιγότερο ή περισσότερο επιτυχημένα, το αναγκαίο νομοθετικό πλαίσιο, ώστε να φέρει εις πέρας τον πολυπόθητο σκοπό της στα πλαίσια της παγκόσμιας προσπάθειας περιορισμού της περιβαλλοντικής καταστροφής.

8.2.6 Συνεργασία με τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης

"Στον τομέα των πυρηνικών διασφαλίσεων, καθώς και σε άλλους τομείς, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συντονίζει τη διεθνή βοήθεια που χορηγείται στις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης και στα ανεξάρτητα κράτη της πρώην Σοβιετικής Ένωσης."

Το περιβάλλον υπήρξε μία από τις προτεραιότητες των προγραμμάτων Phare και Tacis, για τη χορήγηση βοήθειας στις χώρες που βρίσκονται ανατολικά της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, από τότε που ξεκίνησαν τα προγράμματα αυτά. Κατά το πρώτο έτος του προγράμματος Phare η Τσεχοσλοβακία μάλιστα διέθεσε όλη τη βοήθεια που έλαβε για το περιβάλλον.

Η Ρωσία και οι άλλες χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης πίεσαν την Ευρωπαϊκή Ένωση ώστε να δώσει μεγαλύτερη έμφαση στο περιβάλλον στο πλαίσιο του Tacis. Το 1996 το Συμβούλιο ικανοποίησε το αίτημα αυτό και ζήτησε να διατεθεί τουλάχιστον το 10% της ενίσχυσης για περιβαλλοντικά σχέδια. Η Ρωσία και η Ουκρανία διαθέτουν κατά προτεραιότητα για το περιβάλλον την ενίσχυση που λαμβάνουν από το Tacis.

Το 1996 ξεκίνησε ένα πρόγραμμα Tacis με στόχο να τοποθετηθούν σύμβουλοι για θέματα περιβάλλοντος σε όλα τα υπουργεία περιβάλλοντος στην περιοχή και στις αρχές του 1997 ξεκίνησε ένα πρόγραμμα για την ενημέρωση του κοινού σε θέματα περιβάλλοντος.

Δέκα χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης έχουν κυρώσει τις "Ευρωπαϊκές" Συμφωνίες, οι οποίες έχουν ως στόχο την προσχώρησή τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση στις αρχές του επόμενου αιώνα (Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία, Πολωνία, Τσεχία, Σλοβακία, Σλοβενία, Ουγγαρία, Ρουμανία και Βουλγαρία).

Η διεύρυνση θεωρείται τόσο ως πολιτική αναγκαιότητα όσο και ως ιστορική ευκαιρία από τους αρχηγούς κρατών της Ένωσης. Η προοπτική προσχώρησης τόσων πολλών νέων μελών με τόσες πολλές κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές διαφορές απετέλεσε ένα από τα βασικά θέματα συζήτησης κατά τη διακυβερνητική διάσκεψη του Ιουνίου που είχε ως στόχο την μεταρρύθμιση των συνθηκών.

Οι προσχωρήσεις θα είναι τα θέματα που θα χαρακτηρίζουν κατά πρώτο λόγο τις σχέσεις της Ένωσης με τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης στο μέλλον, καθώς οι χώρες αυτές αρχίζουν να προσαρμόζουν τις νομοθεσίες τους, τους θεσμούς τους και τις πολιτικές τους ενόψει της προσχώρησης του στην Ένωση.

Τον Ιούλιο του 1997 η Επιτροπή εξέδωσε το πρόγραμμα Agenda 2000, το οποίο περιλαμβάνει τις αλλαγές που πρέπει να γίνουν στις πολιτικές της ώστε να διασφαλισθεί η απασχόληση και η οικονομική ανάπτυξη στο πλαίσιο των προετοιμασιών για την προσχώρηση. Εξάλλου, τονίζεται εκ νέου ότι η προστασία του περιβάλλοντος και η υψηλή ποιότητα ζωής είναι ένα από τους τέσσερις κύριους στόχους των εσωτερικών πολιτικών της Ένωσης.

Η στρατηγική απέναντι στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη θα περιλαμβάνει τους εξής στόχους:

- περισσότερη έμφαση στο περιβάλλον,
- συνεχής συνεργασία στο πλαίσιο ευρωπαϊκών συμφωνιών, η οποία περιλαμβάνει τη χορήγηση τεχνικής ενίσχυσης και επενδύσεις για τη βελτίωση της νομοθεσίας σχετικά με το περιβάλλον και της διαχείρισης του στην περιοχή αυτή.

Η συνεργασία σε θέματα περιβάλλοντος ανάμεσα σε πάνω από 36 ευρωπαϊκά κράτη θεσμοθετήθηκε με την πρωτοβουλία "Περιβάλλον για την Ευρώπη" που ανέλαβαν υπουργοί περιβάλλοντος κατά την πρώτη συνάντησή τους στον πύργο του Dobris, Τσεχοσλοβακία το 1991. Η Ένωση υποστήριξε με ενθουσιασμό αυτή την πρωτοβουλία και προετοιμάζει τακτικές εκθέσεις σχετικά με την κατάσταση του περιβάλλοντος στην Ευρώπη, εκ των

οποίων η πρώτη δημοσιεύθηκε το 1995. Η επόμενη έκθεση σχετικά με το περιβάλλον της Ευρώπης θα δημοσιευθεί από την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Περιβάλλοντος το 1998.

Πρωθείται η συνεργασία σε θέματα περιβάλλοντος με τη χορήγηση τεχνικής και οικονομικής ενίσχυσης στα περιφερειακά προγράμματα, π.χ., που αφορούν την Βαλτική θάλασσα, την περιοχή των ανθρακωρυχείων που βρίσκεται μεταξύ της Γερμανίας, της Πολωνίας και της Τσεχίας και ονομάζεται "Μαύρο Τρίγωνο", τον ποταμό Δούναβη, τη Μαύρη Θάλασσα και την Κασπία Θάλασσα.

Σήμερα, η ενίσχυση προς τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης αλλάζει και από συμβουλή γίνεται επένδυση.

Το Phare είναι το πρόγραμμα ενίσχυσης των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Το Tacis παρέχει ενίσχυση στην Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών και στη Μογγολία.

8.2.7 Παγκόσμια συνεργασία

8.2.7.1 Για το εμπόριο

"Η υπερβολική χρησιμοποίηση ορυκτών καυσίμων συμβάλλει στο φαινόμενο του θερμοκηπίου, στις κλιματολογικές αλλαγές και στην ερήμωση ορισμένων υπανάπτυκτων περιοχών του κόσμου."

Δεν υπάρχει ασυμβίβαστο μεταξύ διεθνούς εμπορίου και προστασίας του περιβάλλοντος. Οι κυβερνήσεις καθώς και οι εταιρείες κατανοούν ότι μπορούν να επιτευχθούν μεγάλες αλλαγές στα πρότυπα κατανάλωσης και παραγωγής χωρίς οικονομικό κόστος. Οι σωστές στρατηγικές περιβάλλοντος και βιώσιμης ανάπτυξης μπορούν να διασφαλίσουν ότι το εμπόριο θα συμβάλει τελικά στην αύξηση της οικονομικής αποδοτικότητας και κατά συνέπεια στη διατήρηση των πόρων και στην προστασία της ποιότητας του περιβάλλοντος.

Η Ένωση εργάζεται στενά με τα βιομηχανικά κράτη μέσω μιας σειράς διεθνών οργανισμών, οι σημαντικότεροι από τους οποίους είναι ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (ΠΟΕ), ο Οργανισμός για την Οικονομική Συνεργασία και Ανάπτυξη (ΟΟΣΑ) και οι περιφερειακές και διμερείς συμφωνίες συνεργασίας. Επιδιώκει να αναπτύξει κοινές θέσεις για να διασφαλίσει ότι θα υπάρχει αλληλοϋποστήριξη ανάμεσα στις εμπορικές πολιτικές και στις πολιτικές περιβάλλοντος στο πλαίσιο τόσο του ΠΟΕ όσο και των περιφερειακών και διαπεριφερειακών συμφωνιών.

Τα αιτήματα για την προστασία του περιβάλλοντος ενσωματώνονται εξάλλου επισήμως στις πολιτικές της Ένωσης που αφορούν το εμπόριο και την αναπτυξιακή βοήθεια. Για παράδειγμα, διατάξεις σχετικά με το περιβάλλον περιλαμβάνονται συστηματικά στις εμπορικές συμφωνίες και έχουν καταρτισθεί νέες εμπορικές συμφωνίες για την ενθάρρυνση της βιώσιμης παραγωγής στις αναπτυσσόμενες χώρες. Το κεντρικό σύστημα προτιμήσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης εφαρμόζεται για τα προϊόντα ξύλου που προέρχονται από τα δάση με βιώσιμη διαχείριση.

8.2.7.2 Για την ανάπτυξη

Η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη χορηγούν πάνω από το 50% της παγκόσμιας αναπτυξιακής βοήθειας, που ισοδυναμούσε με το 0,38% του ΑΕΠ της Ένωσης κατά το 1995. Οι εκταμιεύσεις γίνονται μέσω της σύμβασης Λομέ (40-45% της ενίσχυσης της ΕΕ προς τις αναπτυσσόμενες χώρες), του προγράμματος ενίσχυσης των κρατών της Ασίας και της Λατινικής Αμερικής, των μεσογειακών προγραμμάτων και μιας σειράς από τομεακά προγράμματα.

Η βοήθεια στις χώρες της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού βάσει της σύμβασης Λομέ IV αποτελεί αντικείμενο περιβαλλοντικής εκτίμησης από το 1990. Μπορεί να χορηγηθεί ενίσχυση μέχρι το 75% του κόστους ή μέχρι 300.000 ECU για τα μικροσχέδια, στα οποία συχνά συμμετέχουν τοπικοί μη κυβερνητικοί οργανισμοί, στις αναπτυσσόμενες χώρες. Από το 1982 το κονδύλιο του προϋπολογισμού "Περιβάλλον στις Αναπτυσσόμενες Χώρες" αποδείχθηκε ιδιαίτερα ελκυστικό για σχέδια μη κυβερνητικών οργανισμών.

Το 10% τουλάχιστον της βοήθειας προς την Ασία και την Λατινική Αμερική πρέπει να διατεθεί για το περιβάλλον. Οι προτεραιότητες όσον αφορά τη συνεργασία μεταξύ της

Ένωσης και της Ασίας αφορούν τη βιώσιμη ανάπτυξη και την καταπολέμηση της φτώχειας στις φτωχότερες χώρες. Είναι ήδη έτοιμο ένα πρόγραμμα χορήγησης περιβαλλοντικής ενίσχυσης εκ μέρους της ΕΕ προς την Κίνα. Προετοιμάζεται επίσης και ένα πρόγραμμα συνεργασίας Ευρώπης-Ασίας στον τομέα του περιβάλλοντος το οποίο θα προσδιορίζει τους τομείς όπου η Ευρώπη μπορεί να συνεργασθεί με την Ασία σε θέματα περιβάλλοντος.

Το πρόγραμμα για τη Λατινική Αμερική περιλαμβάνει την καταπολέμηση της φτώχειας ως μία από τις τρεις κύριες προτεραιότητες και η περιοχή αυτή έχει λάβει σημαντική ενίσχυση για σχέδια βιοποικιλότητας που ενισχύουν τους αγροτικούς πληθυσμούς και τις αγροτικές οικονομίες.

8.2.7.3 Για τα παγκόσμια περιβαλλοντικά προβλήματα

Η Ευρωπαϊκή Ένωση συνεργάζεται με άλλες χώρες μέσω των οργανώσεων των Ην. Εθνών, όπως είναι το Πρόγραμμα Περιβάλλοντος των Ην. Εθνών, η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας, η Επιτροπή Βιώσιμης Ανάπτυξης, το Πρόγραμμα Ανάπτυξης των Ην. Εθνών και ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης. Συνεργάζεται επίσης και με άλλους φορείς για την προώθηση ομόφωνων λύσεων σε παγκόσμια κλίμακα όσον αφορά τα προβλήματα του περιβάλλοντος, όπως είναι οι κλιματολογικές αλλαγές, η καταστροφή του όζοντος, τα τροπικά δάση και η βιοποικιλότητα. Συχνά, η συνεργασία αυτή καταλήγει στη σύναψη μιας παγκόσμιας ή περιφερειακής σύμβασης η οποία παρέχει ένα κατάλληλο πλαίσιο για δράσεις εκ μέρους της Ένωσης και των άλλων χωρών που έχουν υπογράψει τη σύμβαση. Έτσι, η Ένωση συνεργάζεται με άλλες χώρες, με μη κυβερνητικούς οργανισμούς, με επιστημονικούς φορείς και διεθνούς οργανισμούς για μια σειρά από συμβάσεις που έχουν ως στόχο την προστασία των κινδυνευόντων ειδών και οικοτόπων, της βιοποικιλότητας, των περιφερειακών θαλασσών και ποταμών, τον έλεγχο της διεθνούς μετακίνησης των απορριμάτων και των επικίνδυνων χημικών ουσιών.

8.2.8 Βιώσιμη οικονομία στην ΕΕ

Ο Jacques Santer, ο πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, μιλώντας στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στις 17 Ιανουαρίου 1997, επεσήμανε ότι βιώσιμη ανάπτυξη σημαίνει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να πετύχει τρεις στόχους:

- να μεταβεί με επιτυχία προς μια οικονομία που θα είναι πιο φιλική προς το περιβάλλον,
- να αποδείξει ότι οι οικονομικές επιδόσεις εξαρτώνται από την καλύτερη δυνατή χρήση των φυσικών πόρων,
- να αποδείξει ότι η συνέχιση της προσπάθειας για την προστασία του περιβάλλοντος θα δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας και θα εξασφαλίσει τη διατήρηση των θέσεων εργασίας σε άλλους τομείς.

Τον Ιούνιο του 1997, επ' ευκαιρία των εγκαινίων του νέου Ευρωπαϊκού Συμβουλευτικού Φόρουμ για το Περιβάλλον και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, ο Santer είπε ότι ένας από τους κύριους στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης πρέπει να είναι: "να παραδώσουμε τον πλανήτη μας στις μελλοντικές γενεές τουλάχιστον στην κατάσταση που εμείς τον βρήκαμε".

8.2.9 Εφαρμογή του δικαίου της ΕΕ

‘Ο έλεγχος των επικίνδυνων χημικών ουσιών εξακολουθεί να αποτελεί μια πρόκληση.’

Η Ευρωπαϊκή Ένωση θεσπίζει εδώ και 30 χρόνια νομοθεσία που έχει ως στόχο να εναρμονίσει τις περιβαλλοντικές προδιαγραφές και πρακτικές των κρατών μελών, λαμβάνοντας συχνά ως βάση το επίπεδο που έχει φθάσει η χώρα με τη μεγαλύτερη πρόοδο στον τομέα αυτό τη στιγμή που εγκρίνεται η οδηγία. Η Ένωση ήταν η πρώτη στον κόσμο που θέσπισε νομοθεσία σε τομείς όπως είναι η δοκιμή και η επισήμανση επικίνδυνων χημικών ουσιών, ο έλεγχος της βιοτεχνολογικής έρευνας και παραγωγής και ο έλεγχος των μεγάλων βιομηχανικών ατυχημάτων. Από το 1987, το περιβάλλον κατέχει σημαντική θέση στη συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η Ένωση έχει πάντως κατανοήσει ότι ένα μέρος της αρχικής της νομοθεσίας δεν ανταποκρίνεται πλέον στις σύγχρονες επιστημονικές και διαχειριστικές πρακτικές όσον αφορά το περιβάλλον. Το μεγαλύτερο μέρος της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ

συνίσταται σε οδηγίες οι οποίες όμως θα πρέπει να μετατραπούν σε εθνικό δίκαιο και να εφαρμοστούν από τα ίδια τα κράτη μέλη, κατά συνέπεια οι εθνικές διοικήσεις θα πρέπει να ενεργήσουν ώστε να υλοποιηθεί αυτός ο στόχος.

Ένα άλλο πρόβλημα είναι ότι τα κράτη μέλη δεν διαθέτουν ούτε τους απαιτούμενους θεσμούς, ούτε το απαιτούμενο προσωπικό, ούτε διαδικασίες παρακολούθησης, ούτε προβλέπονται ποινές ώστε να διασφαλισθεί ότι το δίκαιο της Ένωσης θα εφαρμόζεται παντού και πάντοτε. Στο μεταξύ, ποτέ κατά το παρελθόν το κοινό δεν είχε υποβάλει τόσα πολλά παράπονα στην Επιτροπή σχετικά με την παραβίαση του δικαίου της Ένωσης για με το περιβάλλον.

Για το λόγο αυτό σήμερα η έμφαση δίνεται στη βελτίωση της συνοχής, της συνέπειας, του εύρους, της διαχείρισης και της εφαρμογής της νομοθεσίας της Ένωσης σχετικά με το περιβάλλον. Αυτό συνεπάγεται τη λήψη ενός μεγάλου αριθμού μέτρων, όπως είναι μεγαλύτερη συμμετοχή του κοινού και της βιομηχανίας στην προετοιμασία της νομοθεσίας, βελτίωση της παρακολούθησης και των εκθέσεων σχετικά με την εφαρμογή, την αντικατάσταση των άσχετων οδηγιών με κοινές οδηγίες-πλαίσια σε κάθε τομέα, επιβολή ποινών εκ μέρους των κρατών μελών για την παραβίαση εθνικών νόμων οι οποίοι εφαρμόζουν το δίκαιο της ΕΚ, επιβολή προστίμων στα κράτη μέλη που δεν συμμορφούνται με τις αποφάσεις του Δικαστηρίου σχετικά με θέματα περιβάλλοντος. Η Επιτροπή χρησιμοποίησε για πρώτη φορά αυτή τη διαδικασία το 1997. Οι έξι πρώτες υποθέσεις αφορούσαν περιπτώσεις μη συμμόρφωσης των κρατών μελών με προηγούμενες αποφάσεις του Δικαστηρίου. Τα αποτελέσματα τους πάντως ήταν θετικά - στις περισσότερες περιπτώσεις τα κράτη μέλη προσάρμοσαν γρήγορα την εθνική τους νομοθεσία προς το δίκαιο της Ένωσης.

Το **IMPEL**, το *Δίκτυο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Εφαρμογή του Δικαίου για το Περιβάλλον*, είναι μία άτυπη μορφή συνεργασίας των δημόσιων διοικήσεων των κρατών μελών που ασχολούνται με το περιβάλλον με στόχο τη βελτίωση της εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης για το περιβάλλον. Οι ομάδες εργασίας αυτής της Ένωσης ασχολούνται με θέματα όπως είναι η χορήγηση αδειών λειτουργίας βιομηχανικών εγκαταστάσεων, η εξακρίβωση της συμμόρφωσης και οι σχετικές επιθεωρήσεις, η διαχείριση της διαδικασίας κανονιστικών ρυθμίσεων και οι διασυνοριακές μεταφορές αποβλήτων.

8.2.9.1 Οι περιβαλλοντικές προτεραιότητες του 4ου προγράμματος- πλαισίου για την έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη

Βιώσιμη ανάπτυξη δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς επιστημονική και τεχνική πρόοδο. Είναι κρίκος που συνδέει το τέταρτο κοινοτικό πρόγραμμα-πλαίσιο για την έρευνα και την ανάπτυξη με τη γεωργία, το περιβάλλον, τις μεταφορές, τη βιομηχανία και τα υλικά. Περίπου 1.080 εκατ. ECU έχουν διατεθεί για ειδικά περιβαλλοντικά σχέδια στους τομείς των κλιματολογικών αλλαγών και των θαλάσσιων επιστημών και τεχνολογιών.

Η Ένωση άρχισε το 1993 να συνεργάζεται στο πλαίσιο των προγραμμάτων έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης με επιστημονικά ιδρύματα τρίτων χωρών. Πάνω από 200 εκατ. διατέθηκαν μέσω του τρίτου προγράμματος-πλαισίου και άλλων πηγών για τη χρηματοδότηση 600 σχεδίων στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, πολλά από τα οποία αφορούν το περιβάλλον, την ενέργεια και την πυρηνική ασφάλεια. Ενισχύει επίσης την επιστημονική συνεργασία με τις αναπτυσσόμενες χώρες έχοντας ως στόχο την βιώσιμη ανάπτυξη.

Από το 1992 που έγινε η διάσκεψη των Ην. Εθνών για το περιβάλλον και την ανάπτυξη έχουν καταρτισθεί διάφορα προγράμματα για την διάδοση φιλικής προς το περιβάλλον τεχνολογίας. Το **SPRINT** έχει ως στόχο να βελτιώσει την βιομηχανική αποδοτικότητα και αποτελεσματικότητα ενισχύοντας την ομαλή διάδοση νέων τεχνολογιών. Το 1997 δημοσίευσε ένα εγχειρίδιο σχετικά με την σωστή διαχείριση των διεθνών δικτύων μεταφοράς τεχνολογίας.

8.3 ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

8.3.1 Βελτίωση της ενημέρωσης του κοινού

Προϋπόθεση για τη βιώσιμη ανάπτυξη είναι η διαμόρφωση μιας αποτελεσματικής πολιτικής ενημέρωσης, με τη συμμετοχή και την υποστήριξη όλων των κοινωνικών ομάδων. Στα πλαίσια του 5ου προγράμματος δράσης η Ένωση ξεκίνησε μια σειρά ενεργειών ενημέρωσης του κοινού, δημιουργίας δικτύων και κατάρτισης με στόχο να περάσει το μήνυμα της βιωσιμότητας σε όλα τα κυβερνητικά επίπεδα και σε όλες τις κοινωνικές ομάδες.

Τα θέματα του περιβάλλοντος ενσωματώνονται όλο και περισσότερο στα προγράμματα της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης καθώς και της επαγγελματικής κατάρτισης. Περιλαμβάνονται στο βασικό σχολικό πρόγραμμα σε εννέα κράτη μέλη. Έχουν πολλαπλασιασθεί τα διδακτικά βοηθήματα όπως είναι τα βιβλία, τα φυλλάδια, τα εγχειρίδια, οι μπροσούρες και τα οπτικοακουστικά μέσα σχετικά με το περιβάλλον. Η Επιτροπή συγχρηματοδοτεί προγράμματα κατάρτισης δασκάλων και καθηγητών καθώς και σεμινάρια τεχνικής και αγροτικής κατάρτισης.

Δημοσιεύεται επίσης και ένας Οδηγός Σπουδών της ΕΕ σχετικά με τα πανεπιστημιακά μαθήματα όσον αφορά το περιβάλλον. Εννέα πανεπιστήμια μάλιστα χορηγούν και ευρωπαϊκά διπλώματα Masters σε θέματα διαχείρισης του περιβάλλοντος.

Η βιώσιμη ανάπτυξη θα παραμείνει ένα ανεκπλήρωτο όραμα χωρίς την πλήρη κατανόησή της και ενίσχυσή της εκ μέρους του ευρύτερου κοινού. Όμως τα επιστημονικά ευρήματα και οι τεχνικές λύσεις δεν είναι εύκολο να μετατραπούν σε βιώσιμους τρόπους ζωής.

Για το λόγο αυτό το 1994 η Επιτροπή διέθεσε 5,4 εκατ. ECU για προγράμματα ενημέρωσης των ευρωπαϊκών λαών σε θέματα περιβάλλοντος. Τα προγράμματα περιλαμβάνουν διαβουλεύσεις με ηγετικούς μη κυβερνητικούς οργανισμούς σχετικά με βασικά διεθνή θέματα, όπως είναι το εμπόριο και το περιβάλλον, η ενημέρωση του κοινού σχετικά με τη διατήρηση της ενέργειας, η μεταρρύθμιση των οικολογικών φόρων, η διαχείριση των οικιακών αποβλήτων, οι οικολογικές ετικέτες για επιλεγμένα προϊόντα, η διαχείριση των παράκτιων ζωνών και οι δημόσιες μεταφορές.

8.3.2 Τα δικαιώματα των πολιτών βάσει του δικαίου της Ένωσης για το περιβάλλον

8.3.2.1 Δικαίωμα ενημέρωσης

Για να είναι αποτελεσματικές οι κυβερνητικές πολιτικές θα πρέπει να βασίζονται στην σωστή και πλήρη ενημέρωση των πολιτών. Οι πολίτες θα πρέπει επίσης να έχουν πρόσβαση σε όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες έτσι ώστε να λαμβάνουν υπεύθυνες αποφάσεις για τη ζωή τους. Το ίδιο σημαντική είναι και η πρόσβαση του κοινού στα δημόσια έγγραφα, προκειμένου να αποφεύγονται τα λάθη και η κατάχρηση εξουσίας εκ μέρους των δημοσίων υπαλλήλων.

Η οδηγία 90/313 προβλέπει ότι το κοινό μπορεί να έχει πρόσβαση στις πληροφορίες που αφορούν το περιβάλλον, ώστε να ενημερώνεται σχετικά με τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις των βιομηχανικών δραστηριοτήτων και των κυβερνητικών αποφάσεων. Η οδηγία υποχρεώνει επίσης τα κράτη μέλη να δημοσιεύουν πληροφορίες σχετικά με τη γενική κατάσταση του περιβάλλοντος.

Επί πολλά χρόνια ήταν σχεδόν αδύνατο να εκτιμηθεί και να ελεγχθεί η κατάσταση του περιβάλλοντος σε ολόκληρη την Ευρώπη. Έτσι, το 1994, η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Περιβάλλοντος άρχισε να διαθέτει αντικειμενικές, αξιόπιστες και συγκρίσιμες πληροφορίες σχετικά με το περιβάλλον σ' ολόκληρη την Ευρώπη. Το 1995 η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Περιβάλλοντος δημοσίευσε την πρώτη αλλά πολύ περιληπτική έκθεση σχετικά με το περιβάλλον της Ευρώπης με τον τίτλο Εκτίμηση Dobris . Το Νοέμβριο του 1995 η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Περιβάλλοντος δημοσίευσε μία ενημερωμένη έκδοση της έκθεσης για το περιβάλλον με τον τίτλο το Περιβάλλον στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ως μέρος του ελέγχου της προόδου στα πλαίσια του 5ου προγράμματος δράσης.

Η πρώτη πλήρης έκθεση σχετικά με την κατάσταση του περιβάλλοντος στην Ευρωπαϊκή Ένωση θα δημοσιευθεί από την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Περιβάλλοντος κατά τα τέλη του 1998.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συνεργάζεται με τον ΟΑΣΑ για τον καθορισμό περιβαλλοντικών δεικτών με στόχο την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών συνθηκών στους εθνικούς λογαριασμούς. Η Eurostat, η στατιστική υπηρεσία της Κοινότητας, υλοποίησε πρόσφατα ένα πρότυπο σχέδιο στα πλαίσια του οποίου εξετάστηκαν 40 δείκτες βιώσιμης ανάπτυξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση και συνόψισε τα αποτελέσματα της 5ης συνόδου της επιτροπής των Ην. Εθνών για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Το σχέδιο ανανεώθηκε τον Ιούνιο του 1997.

8.3.2.2 Δικαίωμα διαβούλευσης

Το κοινό θα πρέπει να συμμετέχει ενεργά στη διαμόρφωση της πολιτικής για το περιβάλλον.

Η πρώτη ενέργεια που υποχρέωνε τις κυβερνήσεις να λαμβάνουν υπόψη τα θέματα του περιβάλλοντος κατά τη λήψη των αποφάσεών τους έγινε το 1985, όταν η τότε Ευρωπαϊκή Κοινότητα ενέκρινε την οδηγία σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Η οδηγία, όπως τροποποιήθηκε το Μάρτιο του 1997, θα προβλέπει την υποχρέωση αναζήτησης εναλλακτικών λύσεων και θα επιτρέπει να εκτιμώνται μαζί οι επιπτώσεις πολλών μικρών σχεδίων. Η πρόταση για μια νέα οδηγία θα διευρύνει το πεδίο εφαρμογής των διαδικασιών εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ούτως ώστε να καλύπτει τις αποφάσεις που αφορούν στρατηγικά προγράμματα περιφερειακής και αγροτικής ανάπτυξης.

Το 1994 δημιουργήθηκε μια νέα σημαντική ομάδα διαλόγου στα πλαίσια του 5ου προγράμματος δράσης με στόχο να κάνει πιο γνωστές στο κοινό τις πολιτικές και τη νομοθεσία της Ένωσης σχετικά με το περιβάλλον. Πρόκειται για το Ευρωπαϊκό Συμβουλευτικό Φόρουμ για το Περιβάλλον και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη που περιλαμβάνει 32 εκπροσώπους επιχειρήσεων, καταναλωτών, συνδικάτων και ενώσεων, περιβαλλοντικών ομάδων και τοπικών και περιφερειακών αρχών. Εξάλλου, δημιουργήθηκαν δύο ακόμη ομάδες διαλόγου για την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των λαών και των διάφορων κυβερνητικών υπηρεσιών: το δίκτυο "IMPEL, που συνδέει τις αρχές των κρατών μελών οι οποίες είναι υπεύθυνες για την εφαρμογή του εθνικού δικαίου και του δικαίου της Ένωσης σχετικά με το περιβάλλον, και η ομάδα ελέγχου της περιβαλλοντικής πολιτικής, αποτελούμενη από ανώτατους υπαλλήλους της Επιτροπής και των κρατών μελών.

8.3.2.3 Δικαίωμα αναθέωσης των κυβερνητικών αποφάσεων

Το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με το περιβάλλον προστατεύει τον αέρα, το νερό, το έδαφος και τα είδη. Λόγω του ότι όλα αυτά δεν θεωρούνται κανονικά ως οικονομικά συμφέροντα, τα άτομα ή οι ομάδες δεν κατανοούν συχνά ότι έχουν δικαίωμα να καταφύγουν στα δικαστήρια προκειμένου να αναθεωρηθεί μια κυβερνητική απόφαση η οποία φαίνεται να προσκρούει στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το περιβάλλον. Οι πολίτες έχουν το δικαίωμα και κάνουν καταγγελίες στην Επιτροπή αλλά επειδή ο αριθμός των καταγγελιών αυξάνεται συνεχώς, η Επιτροπή δεν είναι πλέον σε θέση να δίνει γρήγορες απαντήσεις.

Η Επιτροπή έχει εγκρίνει, με ένα ευρύ φάσμα ανακοινώσεων σχετικά με την εφαρμογή του δικαίου της ΕΕ σχετικά με το περιβάλλον, την αρχή της διευκόλυνσης της πρόσβασης στα δικαστήρια των μη κυβερνητικών οργανισμών τα οποία ασχολούνται με θέματα περιβάλλοντος, ούτως ώστε να εφαρμόζεται το δίκαιο της Ένωσης. Σε ορισμένες προτάσεις οδηγιών για το περιβάλλον έχει ενσωματώσει διατάξεις σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη και εξετάζει την ανάγκη για οδηγίες σχετικά με την πρόσβαση των αντιπροσωπευτικών οργανισμών στα εθνικά δικαστήρια.

8.3.2.4 Το δικαίωμα άντλησης οφέλους από το δίκαιο της Ένωσης

Το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης πρέπει να προστατεύει όλους τους κατοίκους της Ένωσης ανεξαρτήτως τόπου εργασίας ή διαμονής. Η αδυναμία ενός κράτους μέλους να εφαρμόσει σωστά μία οδηγία μπορεί, υπό ορισμένες συνθήκες, να στερήσει από τους πολίτες κάποιο δικαίωμα το οποίο προβλέπεται από το δίκαιο της ΕΕ.

Όμως, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο αποφάσισε ότι, υπό ορισμένες περιστάσεις, οι πολίτες μπορούν να ασκήσουν τα δικαιώματά τους που προβλέπονται από το δίκαιο της ΕΕ, ακόμη και στην περίπτωση που το δίκαιο αυτό δεν έχει ενσωματωθεί δεόντως στο εθνικό δίκαιο. Αυτό το δόγμα "του άμεσου αποτελέσματος" θα μπορούσε να αποκτήσει ακόμη μεγαλύτερη σημασία, εάν οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί αποκτούσαν το δικαίωμα να επικαλούνται τις

οδηγίες της ΕΕ σχετικά με το περιβάλλον ενώπιον των εθνικών τους δικαστηρίων. Εάν ένας ιδιώτης προσφύγει σ' ένα τοπικό δικαστήριο για να ζητήσει προστασία βάσει του δικαιού της ΕΕ, το δικαστήριο αυτό ενδέχεται να παραπέμψει την υπόθεση στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για την έκδοση απόφασης.

Πολυάριθμοι πολίτες έχουν δικαιωθεί κατ' αυτόν τον τρόπο, αναγκάζοντας τις κυβερνήσεις των κρατών μελών να τηρούν το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με το περιβάλλον τόσο στην πράξη όσο και στα λόγια.

8.3.3 Πρόσβαση στην Πληροφορία του κοινού και πρόσβαση στη Δικαιοσύνη στον Τομέα του Περιβάλλοντος

Σκοπός της Πρότασης της συνθήκη του Άμστερνταμ ήταν να ευαισθητοποιηθεί το κοινό στα περιβαλλοντικά προβλήματα βελτιώνοντας την πρόσβαση στην πληροφορία καθώς και τη συμμετοχή του στις διαδικασίες λήψεως αποφάσεων.

Η διεύρυνση της κοινοτικής νομοθεσίας για το περιβάλλον και η ενισχυμένη αποτελεσματικότητά της αλλά και η επιμερισμένη ευθύνη των διαφόρων ενδιαφερομένων παραγόντων οδηγούν στην πλατύτερη ευαισθητοποίηση του κοινού στα περιβαλλοντικά προβλήματα.

Κατά την υπουργική διάσκεψη της Σόφιας του 1995 'Περιβάλλον για την Ευρώπη', οι μετέχοντες στη διάσκεψη υπογράμμισαν την ανάγκη να εμπλακεί περισσότερο το κοινό στην περιβαλλοντική πολιτική, υιοθέτησαν δε στη συνέχεια τις κατευθύνσεις για την πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφορία καθώς και τη συμμετοχή του κοινού στις διαδικασίες λήψεως αποφάσεων, σύμφωνα με την αρχή αριθ. 10 της διακήρυξης του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη.

Συνεπεία των δεσμεύσεων της Σόφιας, ξεκίνησαν διαπραγματεύσεις στα πλαίσια της οικονομικής επιτροπής για την Ευρώπη των ηνωμένων Εθνών, με σκοπό οι εν λόγω κατευθύνσεις να μετατραπούν σε ένα διεθνές όργανο δεσμευτικό από νομική άποψη. Οι διαπραγματεύσεις ξεκίνησαν τον Ιούνιο 1996 και περατώθηκαν τον Μάρτιο 1998. Οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί, των οποίων ο ρόλος αναγνωρίστηκε στη Σόφια, συνεργάστηκαν κατά τη διάσκεψη ως παρατηρητές.

Η Διάσκεψη έχει ως στόχο την προστασία του δικαιώματος κάθε ατόμου να ζει σε ένα περιβάλλον κατάλληλο για την υγεία του και τη σωστή διαβίωσή του, σήμερα και στο μέλλον.

Για την επίτευξη αυτού του στόχου, η Σύμβαση προτείνει παρεμβάσεις σε τρεις τομείς :

- Να διευκολυνθεί η πρόσβαση του κοινού στην πληροφορία που βρίσκεται στα χέρια των αρχών
- Να ενθαρρυνθεί η συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων που επηρεάζουν το περιβάλλον.
- Να διευρυνθούν οι όροι πρόσβασης στη δικαιοσύνη.

Τα κοινοτικά όργανα ορίζονται ως δημόσια αρχή, κατά την έννοια της Σύμβασης, όπως ακριβώς και οι εθνικές ή τοπικές αρχές.

Τα συμβαλλόμενα μέρη της Σύμβασης αναλαμβάνουν τη δέσμευση να εφαρμόζουν τις ληφθείσες αποφάσεις και επομένως να :

- Λαμβάνουν τα απαιτούμενα νομοθετικά, κανονιστικά και άλλα μέτρα.
- Επιτρέπουν τους υπαλλήλους και τις δημόσιες αρχές να συνδράμουν τους πολίτες.
- Ενθαρρύνουν την οικολογική παιδεία του κοινού και το ευαισθητοποιούν στα περιβαλλοντικά προβλήματα.
- Αναγνωρίζουν και ενισχύουν τις ενώσεις, τις ομάδες και τις οργανώσεις που εργάζονται για την προστασία του περιβάλλοντος.

Η Σύμβαση προβλέπει συγκεκριμένα δικαιώματα και υποχρεώσεις σχετικά με την πρόσβαση στην πληροφορία, ιδίως προκειμένου για τις προθεσμίες διαβίβασης και τα αίτια

που επικαλούνται οι δημόσιες αρχές όταν αρνούνται να γνωστοποιήσουν πληροφορίες ορισμένου τύπου.

Η άρνηση δικαιολογείται σε τρεις περιπτώσεις :

- Αν η ζητούμενη πληροφορία δεν είναι στα χέρια της δημόσιας αρχής.
- Αν το αίτημα είναι προδήλως καταχρηστικό ή διατυπωμένο με πολύ γενικό τρόπο.
- Αν το αίτημα αφορά έγγραφα που ευρίσκονται σε στάδιο εκπόνησης.

Η απόρριψη ενός αιτήματος προβλέπεται ακόμη και για λόγους εμπιστευτικότητας των συζητήσεων των δημοσίων αρχών, απορρητών εθνικής άμυνας, δημόσιας ασφάλειας, εύρυθμης λειτουργίας της δικαιοσύνης ή προστασίας του εμπορικού ή βιομηχανικού απορρητού, των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας ή του εμπιστευτικού χαρακτήρα των δεδομένων. Αίτια απόρριψης που πρέπει να ερμηνεύονται στενά, λαμβάνοντας υπόψη το κοινό συμφέρον που υπηρετείται από τη κοινοποίηση κάποιας πληροφορίας.

Η απόρριψη πρέπει να αιτιολογείται και να αναφέρονται στον αιτούντα τα μέσα προσφυγής κατά της εν λόγω απόφασης. Τα αίτια της απόρριψης πρέπει να ερμηνεύονται στενά.

Οι δημόσιες αρχές γνωστοποιούν τις πληροφορίες που κατέχουν και τις παρουσιάζουν σε πίνακες, καταλόγους και αρχεία που θέτουν στη διάθεση του κοινού. Επιβάλλεται να ενθαρρυνθεί η χρήση ηλεκτρονικών βάσεων δεδομένων με εκθέσεις για την κατάσταση του περιβάλλοντος, για τη νομοθεσία, για τα εθνικά προγράμματα και τις πολιτικές και τις διεθνείς συμβάσεις.

Το δεύτερο μέρος της Σύμβασης αφορά τη συμμετοχή του κοινού στις διαδικασίες λήψεως αποφάσεων. Η εν λόγω συμμετοχή είναι επιβεβλημένη κατά τη διαδικασία έγκρισης ορισμένων ειδικών δράσεων που απαριθμούνται στη Σύμβαση (κυρίως σε δραστηριότητες βιομηχανικής φύσεως). Τα αποτελέσματα της συμμετοχής αυτής λαμβάνονται υπόψη κατά τη λήψη των τελικών αποφάσεων.

Το κοινό ενημερώνεται ήδη από την έναρξη της διαδικασίας λήψεως αποφάσεων για τα εξής στοιχεία :

- Το αντικείμενο της ληφθησομένης απόφασης
- Τον χαρακτήρα της
- Την υπεύθυνη αρχή
- Την προβλεπόμενη διαδικασία.

Οι προθεσμίες της διαδικασίας πρέπει να είναι εύλογες και να επιτρέπουν την ουσιαστική συμμετοχή του κοινού.

Εκπονήθηκε μια απλή διαδικασία για την εκπόνηση περιβαλλοντικών σχεδίων, προγραμμάτων και πολιτικών.

Η Σύμβαση καλεί επίσης τα Συμβαλλόμενα μέρη να διευκολύνουν τη συμμετοχή του κοινού στην εκπόνηση κανονισμών εφαρμογής ή δεσμευτικών νομικών μέσων γενικότερης εφαρμογής, που μπορούν ενδεχομένως να έχουν σημαντικές συνέπειες για το περιβάλλον.

Σε θέματα πρόσβασης στη δικαιοσύνη, το κοινό έχει δυνατότητα προσφυγής με τις ενδεδειγμένες συνθήκες, στα πλαίσια της εθνικής νομοθεσίας, αν εκτιμά ότι θίγονται τα δικαιώματά του αναφορικά με την πρόσβασή του στην πληροφορία (αγνόηση αιτήματος προς ενημέρωση, καταχρηστική απόρριψη ή ανεπαρκώς ληφθέν υπόψη αίτημα).

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη εξασφαλίζεται επίσης και σε περίπτωση παραβίασης της προβλεπόμενης στη Σύμβαση διαδικασίας συμμετοχής. Επιπλέον, εξασφαλίζεται πρόσβαση στη δικαιοσύνη για τη διευθέτηση διαφορών σχετικών με πράξεις ή παραλείψεις πράξεων εκ μέρους ιδιωτών ή δημοσίων αρχών που παραβιάζουν εθνικές περιβαλλοντικές νομοθετικές διατάξεις.

8.3.4 Πρόγραμμα προώθησης των ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται για την προστασία του περιβάλλοντος

Εκπόνηση κοινοτικού προγράμματος για την προαγωγή της δραστηριότητας ευρωπαϊκών μη κυβερνητικών οργανώσεων, που έχουν ως πρωταρχικό μέλημα την προστασία του περιβάλλοντος και που συμβάλλουν στην ανάπτυξη και εφαρμογή της ευρωπαϊκής πολιτικής και νομοθεσίας στον τομέα του περιβάλλοντος.

Στην απόφαση του Συμβουλίου σχετικά με ένα κοινοτικό πρόγραμμα δράσης για την υποστήριξη **Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ)** που αναπτύσσουν δραστηριότητα κυρίως στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος προβλεπόταν η εκπόνηση έκθεσης σχετικά με την εφαρμογή της απόφασης στη διάρκεια της πρώτης τριετίας (1998-2000). Η έκθεση εκπονήθηκε βάσει της πείρας που είχαν αποκτήσει η Επιτροπή και οι αποδέκτες του προγράμματος. Η έκθεση κατέληγε στο συμπέρασμα ότι το πρόγραμμα θα έπρεπε να ανανεωθεί με κάποιες τροποποιήσεις.

Στην έκθεση σχετικά με την εφαρμογή της απόφασης υπογραμμίζεται ότι για την ανανέωση του προγράμματος θεωρείται δεδομένη η τεράστια υποστήριξη τόσο εκ μέρους της Επιτροπής όσο και εκ μέρους των ΜΚΟ. Επισημαίνεται όμως επίσης ότι υπάρχουν ορισμένες αδυναμίες που πρέπει να διορθωθούν και οι οποίες αφορούν:

- τη γεωγραφική επέκταση του προγράμματος στις υποψήφιες χώρες και στα Βαλκάνια
- την ορθότερη κατανομή των πόρων μεταξύ περιφερειών καθώς και μεταξύ μικρών και μεγάλων ΜΚΟ
- το βάρος των ελεγκτικών διατυπώσεων σε κάθε στάδιο του προγράμματος
- τις καθυστερήσεις των πληρωμών προς τις ΜΚΟ και άλλα προβλήματα συναφή με την οικονομική διαχείριση του προγράμματος
- τη χρησιμοποίηση κριτηρίων επιλογής που δεν είναι επαρκώς αντικειμενικά
- το γεγονός ότι δικαιούχοι ΜΚΟ είναι σχεδόν πάντοτε οι ίδιες
- την απουσία ενός σαφώς προσδιορισμένου συστήματος ελέγχων
- κατά πόσον προσφέρεται η συστηματική συμμετοχή των ΜΚΟ για τη χάραξη και υλοποίηση της ευρωπαϊκής πολιτικής περιβάλλοντος.

Το νέο πρόγραμμα

Στόχος του νέου προγράμματος που θεσπίζεται με την υπόψη απόφαση είναι να προαχθεί η δραστηριότητα ΜΚΟ που έχουν ως πρωταρχικό μέλημα την προστασία του περιβάλλοντος και που συμβάλλουν στην ανάπτυξη και εφαρμογή της ευρωπαϊκής πολιτικής και νομοθεσίας στον τομέα του περιβάλλοντος σε όλες τις περιφέρειες της Ευρώπης. Το πρόγραμμα προάγει τη συστηματική συμμετοχή των ΜΚΟ στη διαδικασία εκπόνησης της περιβαλλοντικής πολιτικής της Κοινότητας καθώς και την ενδυνάμωση μικρών φορέων που δραστηριοποιούνται σε τοπική ή περιφερειακή κλίμακα για την εφαρμογή του περιβαλλοντικού κεκτημένου.

Το πρόγραμμα θα καλύπτει ΜΚΟ:

- που είναι ανεξάρτητες, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα και έχουν ως πρωταρχικό μέλημα την προστασία του περιβάλλοντος
- που δραστηριοποιούνται σε ευρωπαϊκό επίπεδο και καλύπτουν τρεις τουλάχιστον ευρωπαϊκές χώρες (ή δύο υπό προϋποθέσεις)
- που είναι εγκατεστημένες σε ένα από τα κράτη μέλη, σε μία από τις υποψήφιες χώρες ή σε βαλκανική χώρα
- των οποίων οι δραστηριότητες ανταποκρίνονται στις αρχές του έκτου προγράμματος δράσης για το περιβάλλον
- που έχουν συσταθεί νομικώς από διετίες τουλάχιστον και των οποίων οι λογαριασμοί έχουν θεωρηθεί.

Η βοήθεια που θα χορηγείται στο πλαίσιο του υπόψη προγράμματος θα επικεντρώνεται στις προτεραιότητες του έκτου προγράμματος δράσης για το περιβάλλον, την περιβαλλοντική εκπαίδευση και την εφαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας για το περιβάλλον.

Το αργότερο μέχρι 30 Σεπτεμβρίου εκάστου έτους θα δημοσιεύεται πρόσκληση υποβολής προτάσεων με αντικείμενο την επιλογή των δικαιούχων στους οποίους θα δοθούν οι προβλεπόμενες επιχορηγήσεις. Οι δικαιούχοι ΜΚΟ θα επιλέγονται κάθε χρόνο το αργότερο μέχρι 31 Δεκεμβρίου και θα δημοσιεύονται στην Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Οι επιχορηγήσεις προς ΜΚΟ των κρατών μελών δεν θα υπερβαίνουν 70% του μέσου όρου των ετήσιων επιλέξιμων δαπανών της οργάνωσης κατά τη διετία που διέρρευσε. Όσο για ΜΚΟ από τις υποψήφιες χώρες και τα Βαλκάνια, το όριο θα καθοριστεί σε ύψος 80%. Σε καμία περίπτωση οι επιχορηγήσεις δεν θα υπερβαίνουν ποσοστό 80% των επιλέξιμων δαπανών της οργάνωσης για το τρέχον έτος και θα καθορίζονται σε ετήσια βάση. Στο παράρτημα της απόφασης εμφανίζονται τα τέσσερα στάδια της διαδικασίας επιλογής και χορήγησης των πόρων.

Δημιουργούνται μηχανισμοί ελέγχου και αξιολόγησης των αποτελεσμάτων των δικαιούχων ΜΚΟ. Σε περίπτωση μη επίτευξης των προβλεπόμενων αποτελεσμάτων, η οργάνωση μπορεί να χάσει την επιχορήγηση. Για περιπτώσεις παράτυπων μεθοδεύσεων και απάτης, προβλέπονται διάφορες κυρώσεις (ακύρωση της επιχορήγησης, καταβολή προστίμου, αποκλεισμός από άλλες κοινοτικές χρηματοδοτήσεις ή από τη συμμετοχή σε μηχανισμούς διαλόγου). Το πρόγραμμα καλύπτει το χρονικό διάστημα από 1ης Ιανουαρίου 2002 έως 31 Δεκεμβρίου 2006 και ο προϋπολογισμός του ανέρχεται σε 32 εκατομμύρια ευρώ.

Στις 30 Απριλίου εκάστου έτους, η Επιτροπή υποβάλλει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τα κράτη μέλη έκθεση σχετικά με τις επιχορηγήσεις που δόθηκαν και τα αποτελέσματα αυτών. Το αργότερο μέχρι 31 Δεκεμβρίου 2004, η Επιτροπή υποβάλλει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο έκθεση σχετικά με την υλοποίηση των στόχων του προγράμματος στη διάρκεια της πρώτης τριετίας και προτείνει ενδεχομένως τροποποιήσεις.

8.4 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση αναγνωρίζεται σήμερα ως μία απαραίτητη παράμετρος στην προσπάθεια διαμόρφωσης αλλά και επίτευξης των περιβαλλοντικών στόχων γενικά. Άλλωστε, δεν είναι τυχαίο ότι αποτελεί μία από τις τρεις κύριες προσεγγίσεις στη διαχείριση του περιβάλλοντος. Έτσι, ενώ σύμφωνα με την προσέγγιση εντολών και ελέγχου (command and control) το κράτος πρέπει να θέτει τους κανόνες που όλοι θα είναι υποχρεωμένοι να ακολουθούν, ή σύμφωνα με την προσέγγιση της αγοράς (market-based) πρέπει να υπάρχει σύστημα κινήτρων που να ωθεί προς τη σωστή συμπεριφορά, σύμφωνα με την προσέγγιση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης οι άνθρωποι σκέφτονται και ενεργούν με περιβαλλοντικά υπεύθυνο τρόπο εφόσον έχουν εκπαιδευτεί κατάλληλα. Με βάση την προσέγγιση αυτή, η περιβαλλοντική γνώση και πληροφόρηση αποτελούν το κλειδί για την αλλαγή της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Στο ίδιο πλαίσιο, η Ευρωπαϊκή Ένωση θεωρεί ότι μία από τις πέντε βασικές κατευθύνσεις της νέας εκπαιδευτικής πολιτικής της με στόχο τη διαμόρφωση του σύγχρονου Ευρωπαίου Πολίτη, είναι και η ανάπτυξη οικολογικής συνείδησης η οποία θα περιλαμβάνει την επιδίωξη για προστασία των οικοσυστημάτων, την προσέγγιση ανθρώπου και φύσης, την αναγνώριση και αποδοχή των περιβαλλοντικών αξιών καθώς και την κατανόηση της μεγάλης σπουδαιότητας για την ανθρωπότητα της αειφόρου ανάπτυξης.

Ειδικότερα σε ότι αφορά στην αειφόρο ανάπτυξη, η περιβαλλοντική εκπαίδευση συνδέεται άμεσα μαζί της πρώτα από όλα μέσω της περιβαλλοντικής τεχνολογίας και της απαίτησης για αποτελεσματική διάχυση της. Χωρίς αμφιβολία, στην προσπάθεια επίτευξης προόδου σύμφωνα με τις κατευθύνσεις της αειφόρου ανάπτυξης έχει ιδιαίτερα μεγάλη σημασία η μεταφορά της κατάλληλης για το σκοπό αυτό τεχνολογίας και η διάχυση της σε όλους τους οικονομικούς τομείς σε ολόκληρο τον κόσμο. Η περιβαλλοντική τεχνολογία, γνωστή και ως "πράσινη τεχνολογία", καλύπτει μία ευρεία σειρά προϊόντων και υπηρεσιών μεταξύ των οποίων συστήματα για τον έλεγχο, τον περιορισμό και την παρακολούθηση της ρύπανσης, καθώς επίσης παραγωγικό εξοπλισμό και διαδικασίες οι οποίες δημιουργούν, χωρίς να είναι

αυτός ο πρωταρχικός τους στόχος, κατάλληλες συνθήκες που ευνοούν τη βελτίωση της περιβαλλοντικής ποιότητας. Όλες αυτές οι τεχνολογικές βελτιώσεις και καινοτομικές εφαρμογές είναι εξαιρετικά σημαντικές διότι επιτρέπουν την επίτευξη οικονομικής ανάπτυξης διατηρώντας και προστατεύοντας ταυτόχρονα το φυσικό περιβάλλον. Η αποτελεσματική μεταφορά αυτής της τεχνολογίας εξαρτάται από μία σειρά ανεξάρτητων μεταξύ τους παραγόντων, όπως είναι για παράδειγμα η έρευνα, η διαθεσιμότητα φυσικών και οικονομικών πόρων, η επικοινωνία και, κυρίως, η εκπαίδευση. Ειδικά για την τελευταία, αποτελεί πλέον κοινή πεποίθηση ότι έχει πολύ μεγάλη σημασία για την κοινωνία να μπορεί να αντιλαμβάνεται τόσο τους περιβαλλοντικούς κινδύνους όσο και την ανάγκη αντιμετώπισης των κινδύνων αυτών. Για τον λόγο αυτό, θεωρείται ως εξαιρετικά κρίσιμος ο στόχος της ανάπτυξης και διάδοσης της περιβαλλοντικής γνώσης σε όλους τους τομείς της οικονομίας σε παγκόσμιο επίπεδο. Εάν κάτι τέτοιο δεν καταστεί τελικά κατορθωτό, τότε η κοινωνία δεν θα μπορέσει να καταλάβει την ανάγκη για αλλαγή, δεν θα τη στηρίξει, ούτε θα δείξει πρόθυμη να λάβει μέρος σε αυτή τη διαδικασία.

8.4.1 Περιβαλλοντική Εκπαίδευση με Στόχο την Αειφορία

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Οικονομική Επιτροπή, η άγνοια των περιβαλλοντικών προβλημάτων αποτελεί το πρώτο από τα πέντε στάδια τα οποία χαρακτηρίζουν την μετάβαση της κοινωνίας σε κατάσταση πλήρους αειφορίας. Πράγματι, για πάρα πολλά χρόνια, οι άνθρωποι δεν είχαν ιδέα για την έκταση της υποβάθμισης της ποιότητας του περιβάλλοντος, ούτε γνώριζαν πόσο γρήγορα το πρόβλημα αυτό μεγάλωνε. Η κατάσταση αυτή είχε σαν αποτέλεσμα η κοινωνία να συνεχίζει ακούσια να συνεισφέρει στο πρόβλημα αυτό. Όμως οι άνθρωποι μαθαίνοντας από τα λάθη τους, κατανοούν πλέον ότι η περιβαλλοντική γνώση, η οποία κατακτάται μέσω της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και της επικοινωνίας, αποτελεί αναπόσπαστο μέρος μίας αποτελεσματικής στρατηγικής για την προστασία των πόρων της γης. Στο πλαίσιο αυτό και σε παγκόσμια κλίμακα, προσπάθειες της UNESCO οδήγησαν το 1977 σε μία διακυβερνητική συνδιάσκεψη στην πρώην ΕΣΣΔ με θέμα την περιβαλλοντική εκπαίδευση. Η διεθνής αυτή συνδιάσκεψη καλούσε για "εκπαίδευση προσανατολισμένη στην επίλυση των πρακτικών περιβαλλοντικών προβλημάτων μέσω μίας διεπιστημονικής προσέγγισης και της ενεργητικής και υπεύθυνης συμμετοχής όλων των ατόμων και των κοινοτήτων". Από τότε, η προώθηση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης σε ολόκληρο τον πλανήτη συνέχισε να αποκτά όλο και μεγαλύτερη σημασία. Έτσι, το ζήτημα αυτό ήταν ένα από τα πιο σοβαρά θέματα στην παγκόσμια συνδιάσκεψη του Ρίο, το 1992 (στην Agenda 21 αναφέρεται η μεγάλη σημασία που έχουν η εκπαίδευση, η ενημέρωση και τη πρακτική εξάσκηση στην επίτευξη των παγκόσμιων περιβαλλοντικών στόχων), ενώ το 1997 στο διεθνές συνέδριο για το Περιβάλλον και την Κοινωνία που οργανώθηκε στη Θεσσαλονίκη από την UNESCO επιβεβαιώνεται, μεταξύ άλλων, ότι: "Προκειμένου να καταστεί εφικτή η αειφορία, απαιτείται μία εξαιρετικά μεγάλη συνεργασία και ολοκλήρωση δυνάμεων σε μία σειρά από κρίσιμους τομείς, καθώς και η ταχεία και ριζική αλλαγή της ανθρώπινης συμπεριφοράς και του τρόπου ζωής, συμπεριλαμβανομένων μεταβολών στα πρότυπα της κατανάλωσης και της παραγωγής. Για να επιτευχθεί αυτό, θα πρέπει η κατάλληλη εκπαίδευση και η ενημέρωση του κοινού να αναγνωρισθούν ως ένας από τους πυλώνες που στηρίζουν την αειφορία, μαζί με την νομοθεσία, την οικονομία και την τεχνολογία".

Τι είναι, όμως, η περιβαλλοντική εκπαίδευση; Σύμφωνα με τη διακήρυξη της UNESCO από τη διακυβερνητική συνδιάσκεψη του 1977, περιβαλλοντική εκπαίδευση είναι η διδακτική διαδικασία η οποία αυξάνει τη γνώση και το ενδιαφέρον των ανθρώπων για το περιβάλλον, αναπτύσσει τις ικανότητες τους για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που σχετίζονται με τα περιβαλλοντικά ζητήματα και ενισχύει συμπεριφορές παρακινώντας αλλά και δεσμεύοντας προς τη λήψη αιτιολογημένων αποφάσεων και την ανάληψη υπεύθυνων δράσεων. Η περιβαλλοντική εκπαίδευση προάγει την κριτική σκέψη, τη διάθεση για επίλυση των προβλημάτων και την ικανότητα για λήψη ορθών αποφάσεων, διδάσκοντας τους ανθρώπους να αξιολογούν κάθε πλευρά ενός περιβαλλοντικού ζητήματος προκειμένου να διαμορφώσουν μία υπεύθυνη άποψη. Τα κύρια στοιχεία της διδασκαλίας της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης είναι η μετάδοση:

1. Ενδιαφέροντος και ευαισθησίας για το περιβάλλον.
2. Γνώσης και κατανόησης του περιβάλλοντος και των προκλήσεων του.

3. Συμπεριφοράς που διακατέχεται από ανησυχία για το περιβάλλον αλλά και διάθεση για βελτίωση, ή τουλάχιστον, διατήρηση της ποιότητας του.
4. Ικανοτήτων για την αναγνώριση των περιβαλλοντικών προκλήσεων και για τη συμβολή στην αντιμετώπισή τους.
5. Διάθεσης συμμετοχής σε δραστηριότητες που οδηγούν στην επίλυση των προβλημάτων του περιβάλλοντος.

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση συνδέεται άμεσα με την περιβαλλοντική επικοινωνία, δηλαδή την επικοινωνία μηνυμάτων περιβαλλοντικού περιεχομένου στο κοινό με κάθε μέσο. Η επικοινωνία αυτή επιτυγχάνεται κατόπιν αποτελεσματικής αποστολής, λήψης και ενεργητικής ακρόασης των μηνυμάτων αυτών ενώ ενδέχεται να ακολουθείται και από δημόσια συζήτηση ή διάλογο. Γενικά, η εκμάθηση των ανθρώπων περί του πώς να σκέφτονται κριτικά και δημιουργικά απέναντι στα περιβαλλοντικά προβλήματα είναι ο κοινός στόχος όλων των προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και επικοινωνίας. Έτσι, οι εκπαιδευτικοί υπεύθυνοι τέτοιων προγραμμάτων παρέχουν στο κοινό τους τη γνώση και τις ικανότητες προκειμένου να είναι σε θέση να λαμβάνουν υπεύθυνες αποφάσεις, αφού προηγουμένως φροντίσουν να πληροφορηθούν τις διάφορες απόψεις που υπάρχουν σχετικά. Η διαδικασία αυτή απαιτεί μία προσέγγιση που διαπερνά διαφορετικά επιστημονικά πεδία, συνδέοντας την περιβαλλοντική διάσταση ενός θέματος με την αντίστοιχη κοινωνική, οικονομική, πολιτική, επιστημονική και τεχνολογική διάσταση αυτού. Η περιβαλλοντική εκπαίδευση, εξ ορισμού, περιλαμβάνει κυρίως τις ακόλουθες δραστηριότητες :

- παραδοσιακή διδασκαλία σε σχολεία και πανεπιστήμια όλων των βαθμίδων,
- εκπαιδευτικά προγράμματα σε μουσεία, πάρκα, ζωολογικούς κήπους, ενυδρεία κ.λπ.,
- περιβαλλοντική δημοσιογραφία (έντυπη και ηλεκτρονική), και
- δημόσια ενημέρωση και πληροφόρηση από κρατικούς και μη φορείς.

Παρά το γεγονός ότι οι υπεύθυνοι προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης εργάζονται σε ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων, όλοι μοιράζονται ένα κοινό στόχο: να βοηθήσουν τους ανθρώπους να κατανοήσουν και να εκτιμήσουν την αξία του φυσικού κόσμου που τους περιβάλλει.

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση έχει τις ρίζες της πολύ παλιά, από την εποχή που οι άνθρωποι, ασχολούμενοι με δραστηριότητες της υπαίθρου όπως η γεωργία, η κτηνοτροφία και η αλιεία, εμπλούτιζαν αδιάκοπα τις γνώσεις τους για αυτές. Γνώσεις τις οποίες, στη συνέχεια, μετέδιδαν σε άλλους ανθρώπους. Ακολούθως, και καθώς η κοινωνία άλλαζε λόγω της σταδιακής αύξησης του αστικού πληθυσμού, άρχισε να διαφαίνεται η ανάγκη για μία εκπαίδευση η οποία να περιλαμβάνει την κατανόηση της φύσης αλλά και να θέτει ερωτήματα σχετικά με την οικολογική υποβάθμιση. Έτσι, από τα μέσα του 19ου αιώνα, οι άνθρωποι άρχισαν πλέον να συνειδητοποιούν ότι οι δραστηριότητες τους μπορούν να δημιουργήσουν ανεπανόρθωτες βλάβες στον πλανήτη μας, ενώ από τα τέλη του ίδιου αιώνα και κυρίως τις αρχές του 20ου, εμφανίστηκαν τα πρώτα εκπαιδευτικά προγράμματα με θέμα το περιβάλλον. Αργότερα, στη δεκαετία του 1960, άρχισαν να πληθαίνουν τόσο οι εκδόσεις όσο και οι άλλες εκπαιδευτικές δραστηριότητες σχετικά με το περιβάλλον και τα προβλήματα του, ώστε εκείνη η περίοδος να θεωρείται από πολλούς ως η αρχή της σύγχρονης εποχής για την περιβαλλοντική εκπαίδευση. Η εποχή αυτή εδραιώθηκε τη δεκαετία του 1970 όταν άρχισαν, για παράδειγμα, οι περισσότερες νομικές σχολές να προσφέρουν μαθήματα και σεμινάρια σχετικά με τους περιβαλλοντικούς κανονισμούς, ή όταν οι σχολές των μηχανικών αύξησαν το ενδιαφέρον τους για τις επιδράσεις των βιομηχανικών δραστηριοτήτων στο φυσικό περιβάλλον. Για να φτάσουμε στις μέρες μας όπου έχει δημιουργηθεί μία νέα γενιά διεπιστημονικών προγραμμάτων σπουδών στην περιβαλλοντική επιστήμη, τα οποία ενσωματώνουν βιολογικές, χημικές, οικολογικές, νομικές, διοικητικές και τεχνικές γνώσεις. Έτσι, ένας σημαντικός αριθμός πανεπιστημίων έχουν φτάσει εκπαιδευτικά ινστιτούτα, κέντρα και προγράμματα σε ενεργειακές και περιβαλλοντικές σπουδές, προσφέροντας μεγάλο μέρος από τις γνώσεις που απαιτούνται για την αντιμετώπιση των σύγχρονων προκλήσεων που αφορούν στο περιβάλλον.

8.4.2 Περιβαλλοντική Γνώση και Αειφόρος Κοινωνία

Βέβαια, όπως αναφέρθηκε ήδη, η έννοια της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης δεν περιορίζεται μόνο σε προγράμματα σπουδών πανεπιστημιακού επιπέδου αλλά καλύπτει τη γενικότερη ενημέρωση και πληροφόρηση των πολιτών γύρω από τα περιβαλλοντικά θέματα. Η κύρια αποστολή της, δηλαδή, είναι η βελτίωση του επιπέδου των περιβαλλοντικών γνώσεων ολόκληρης της κοινωνίας. Αποστολή, η οποία έχει πολύ μεγάλη σημασία καθώς, μόνο όταν οι άνθρωποι μάθουν να αναγνωρίζουν, να αξιολογούν αλλά και να ενδιαφέρονται για την επίλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων, μπορεί να επιτευχθεί ουσιαστική και, το κυριότερο, μακροχρόνια υψηλή περιβαλλοντική ποιότητα η οποία μπορεί να εξασφαλίσει τελικά την αειφορία. Χωρίς υψηλή περιβαλλοντική παιδεία της κοινωνίας, η οποία φυσικά επιτυγχάνεται μέσω της αντίστοιχης εκπαίδευσης, οι στόχοι είναι δύσκολο να επιτευχθούν αφού οι άλλοι τρόποι αντιμετώπισης των σύγχρονων δύσκολων περιβαλλοντικών προβλημάτων από μόνοι τους δεν επαρκούν. Συγκεκριμένα, οι πολιτικές εντολών και ελέγχου οι οποίες βασίζονται στην επιβολή από την πολιτεία υποχρεωτικών νόμων και κανονισμών ελέγχου της ρύπανσης, αποδεικνύονται στην πράξη είτε αναποτελεσματικές, είτε εξαιρετικά υψηλού κόστους, ή και τα δύο. Αλλά και οι πολιτικές της αγοράς οι οποίες βασίζονται στην αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων μέσω της θέσπισης οικονομικών κινήτρων προς τους ρυπαίνοντες, δεν μπορούν να εφαρμοστούν σε κάθε περίπτωση ούτε μπορούν να ελέγξουν κάθε είδους συμπεριφορά. Αντίθετα, όλες οι δυσκολίες αυτές μπορούν να αντιμετωπισθούν με καλύτερη ενημέρωση των πολιτών, είτε αυτοί είναι καταναλωτές - πελάτες, είτε είναι εργαζόμενοι, είτε είναι εργοδότες - μέτοχοι επιχειρήσεων. Άλλωστε, είναι αποδεδειγμένο ότι, με την ανύψωση του βιοτικού επιπέδου και του επιπέδου μόρφωσης μίας κοινωνίας, η απαίτηση για καλύτερη περιβαλλοντική ποιότητα αλλά και σχετική πληροφόρηση αυξάνεται. Έτσι, στην αγορά προϊόντων και υπηρεσιών, για παράδειγμα, οι ενημερωμένοι καταναλωτές προτιμούν τα "φιλικά προς το περιβάλλον" προϊόντα που έχουν πιστοποιηθεί με οικολογικό σήμα (eco-label), πολλές φορές ακόμα και αν κοστίζουν ακριβότερα. Ομοίως, οι αγοραστές ενδιάμεσων βιομηχανικών προϊόντων ενδιαφέρονται να γνωρίζουν (μέσω των προτύπων τύπου ISO 14000, EMAS κ.λπ.) για την περιβαλλοντική απόδοση των προμηθευτών τους. Επίσης, στην αγορά εργασίας, οι επιχειρήσεις με καλύτερο περιβαλλοντικό ιστορικό είναι πιο ελκυστικές για τους εργαζόμενους με περισσότερα προσόντα (καθώς τέτοιοι εργαζόμενοι συνήθως είναι πληρέστερα περιβαλλοντικά ενημερωμένοι) γεγονός που τους επιτρέπει να προσελκύουν ικανότερο προσωπικό. Αλλά και στην αγορά κεφαλαίων, οι επιχειρήσεις που σέβονται το περιβάλλον προτιμώνται από τους υποψήφιους επενδυτές που ενδιαφέρονται για αυτό, με συνέπεια οι επιχειρήσεις αυτές να έχουν καλύτερη πρόσβαση σε κεφάλαια με χαμηλότερο κόστος.

Ειδικότερα, η περιβαλλοντική εκπαίδευση και ενημέρωση εργαζόμενων και καταναλωτών από τις επιχειρήσεις έχει ιδιαίτερη σημασία τόσο για την ασφάλεια αυτών (εργαζόμενων και καταναλωτών) όσο και για την περιβαλλοντική ποιότητα. Στην μεν πρώτη περίπτωση, η ικανότητα του εργαζόμενου να αντιδρά σε μία επικίνδυνη κατάσταση εξαρτάται από το πόσο ενημερωμένος είναι για τη σοβαρότητα του κινδύνου και για τους τρόπους αντιμετώπισης του. Στη δε δεύτερη περίπτωση, η σπουδαιότητα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης των εργαζομένων στην επίτευξη της αειφορίας φαίνεται από το γεγονός ότι, σύμφωνα με τον Επιχειρηματικό Καταστατικό Χάρτη για την Αειφόρο Ανάπτυξη, η εκπαίδευση περιλαμβάνεται στις τέσσερις περιοχές άμεσης προτεραιότητας για επιχειρήσεις που επιθυμούν περιβαλλοντικά ορθή λειτουργία. Άλλωστε, ο Καταστατικός αυτός Χάρτης, ο οποίος συντάχθηκε το 1991 από το Διεθνές Εμπορικό Επιμελητήριο που εδρεύει στο Παρίσι, βασίζεται σε 16 αρχές, μία από τις οποίες αναφέρεται στην περιβαλλοντική εκπαίδευση των εργαζομένων. Σύμφωνα με την αρχή αυτή, για την επίτευξη αειφόρου ανάπτυξης θεωρείται απαραίτητη η εκπαίδευση και παρακίνηση των υπαλλήλων προκειμένου να εκτελούν τις δραστηριότητές τους με περιβαλλοντικά σωστό τρόπο.

Επιπλέον, πληρέστερα περιβαλλοντικά ενημερωμένοι πολίτες (καταναλωτές, εργαζόμενοι κ.λπ.) συνεπάγεται καλύτερο περιβάλλον. Αυτό συμβαίνει διότι, καθώς σε πολλές από τις σύγχρονες πολιτικές περιβαλλοντικής διαχείρισης απαιτείται η στενή συνεργασία καταναλωτών, εργαζόμενων, επιχειρήσεων, κρατικών φορέων και υπηρεσιών για τη συμφωνία κοινά αποδεκτών περιβαλλοντικών δράσεων, αν δεν υπάρχει καλή πληροφόρηση για τα περιβαλλοντικά ζητήματα που διαπραγματεύονται είναι πολύ πιθανό οι δράσεις που θα

συμφωνηθούν να μην είναι οι βέλτιστες. Μάλιστα, όσο η παρεχόμενη περιβαλλοντική πληροφόρηση και γνώση επιτρέπει στους πολίτες να παίρνουν καλύτερες αποφάσεις για τα περιβαλλοντικά ζητήματα που τους απασχολούν, τόσο μεγαλύτερο είναι το οικονομικό όφελος για την κοινωνία από τη δραστηριότητα της παροχής αυτής της γνώσης, δηλαδή από την περιβαλλοντική εκπαίδευση. Βέβαια, θα πρέπει να σημειωθεί ότι, προκειμένου η περιβαλλοντική πληροφόρηση και γνώση που παρέχεται να μπορεί να χρησιμοποιηθεί επωφελώς από τους ενδιαφερόμενους, θα πρέπει να έχει κάποια χαρακτηριστικά σχετικά τόσο με την ποιότητα και αξιοπιστία της όσο και με τον τρόπο με τον οποίο παρέχεται (π.χ. να μην είναι αποσπασματική πληροφόρηση), ενώ έχει σημασία και η ποσότητα της. Έτσι, όχι μόνο η φτωχή ποσοτική πληροφόρηση δεν βοηθάει τη διαδικασία λήψης αποφάσεων, αλλά πολλές φορές και η υπερβολική σε έκταση περιβαλλοντική πληροφορία μπορεί να έχει εξίσου αρνητικές συνέπειες, ιδιαίτερα όταν, αντί να αποσαφηνίζει, δημιουργεί σύγχυση.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονισθεί ότι, σύμφωνα με τη διακήρυξη της UNESCO στη Θεσσαλονίκη το 1997, η πολύ μεγάλη σημασία της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στην προσπάθεια της κοινωνίας μας για επίτευξη της αειφορίας, δεν εξαντλείται μόνο στη βελτίωση της περιβαλλοντικής ποιότητας αλλά εμπλέκεται επίσης και στην αντιμετώπιση προβλημάτων που σχετίζονται με τη φτώχεια, την πληθυσμιακή έκρηξη, τη δημόσια υγεία, την ασφάλεια των τροφίμων, τη δημοκρατία, τα ανθρώπινα δικαιώματα και την ειρήνη. Άλλωστε, η ίδια η έννοια της αειφόρου ανάπτυξης επιβάλλει η οικονομική ανάπτυξη του πλανήτη να είναι σύμφωνη με τις αρχές της ηθικής και της δεοντολογίας. Για παράδειγμα, η περιβαλλοντική εκπαίδευση αποτελεί απαραίτητο στοιχείο της λεγόμενης περιβαλλοντικής δικαιοσύνης (environmental justice) η οποία αναφέρεται στην ίση προστασία όλων των ανθρώπων (ανεξάρτητα ηλικίας, φύλου, εθνικότητας, φυλής ή κοινωνικής τάξης) από κινδύνους που προέρχονται από την περιβαλλοντική υποβάθμιση, αντιδρώντας δηλαδή στο άδικο φαινόμενο οι κάτοικοι των φτωχών περιοχών του πλανήτη ή περιοχών του τρίτου κόσμου να αντιμετωπίζουν πολύ συχνά μεγαλύτερους περιβαλλοντικούς κινδύνους από ότι θα έπρεπε με βάση το επίπεδο της οικονομικής τους ανάπτυξης και τον τρόπο ζωής τους.

Εν κατακλείδι, η περιβαλλοντική εκπαίδευση έχει πολύ μεγάλη συμβολή στην δημιουργία των προϋποθέσεων για την επίτευξη της αειφόρου κοινωνίας αφού, μεταξύ άλλων, προστατεύει την υγεία και την ασφάλεια των ανθρώπων και ανυψώνει το επίπεδο της εκπαίδευσης αυτών, προάγει την προστασία του περιβάλλοντος παράλληλα με την οικονομική ανάπτυξη, ενώ ενθαρρύνει την υπεύθυνη και συνετή διαχείριση των φυσικών πόρων της γης. Ωστόσο, η μεγαλύτερη ίσως συμβολή της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στην επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης είναι το γεγονός ότι συντελεί στη διάδοση της περιβαλλοντικής γνώσης στην κοινωνία. Χωρίς τη γνώση αυτή είναι πολύ δύσκολο για την κοινωνία γενικά αλλά και για τα μέλη της ειδικότερα να καταλάβουν την μεγάλη ανάγκη για άμεση αλλαγή του τρόπου διαχείρισης του περιβάλλοντος. Αντίθετα, εάν μέσω της διαδιδόμενης περιβαλλοντικής γνώσης, αυτή η ανάγκη για αλλαγή γίνει κατανοητή, με συνέπεια η κοινωνία να διαμορφώσει αντίστοιχα τις επιθυμίες και τους στόχους της, τους οποίους επιπλέον θα πρέπει να αποδεχθεί και να δείξει ότι είναι διατεθειμένη να κάνει ότι χρειάζεται για να εκπληρώσει, τότε θα έχει πραγματοποιήσει μία αποφασιστικής σημασίας στροφή προς την αειφορία.

8.4.3 Συμπεράσματα

Στη σημερινή εποχή, η οποία χαρακτηρίζεται από πολύ οξυμένα περιβαλλοντικά προβλήματα, η έννοια της αειφόρου ανάπτυξης φαίνεται να γίνεται ευρέως αποδεκτή από τους ανθρώπους ως η κατευθυντήρια φιλοσοφία για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών. Ωστόσο, η επιτυχής μετάβαση στην αειφόρο κοινωνία, δηλαδή η εναρμόνιση της οικονομικής ανάπτυξης με την αειφόρο προοπτική, δεν είναι καθόλου εύκολη διαδικασία. Η δυσκολία εφαρμογής της αειφορίας στην πράξη οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι η Αειφόρος ανάπτυξη για να υλοποιηθεί απαιτεί να αναληφθούν συγκεκριμένες ενέργειες και δράσεις οι οποίες, όμως, πολύ συχνά είναι αντίθετες με τις υφιστάμενες δομές και τις καθιερωμένες συμπεριφορές των ανθρώπων. Στην προσπάθεια αντιμετώπισης αυτής της δυσχερούς κατάστασης, η σημασία της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης αναγνωρίζεται ως ιδιαίτερα κρίσιμη. Αυτό συμβαίνει διότι με την περιβαλλοντική εκπαίδευση οι άνθρωποι μπορούν πρώτον να κατανοήσουν καλύτερα την υφιστάμενη κατάσταση, ακολούθως να προβληματιστούν σχετικά με αυτή και τελικά να αποφασίσουν να δράσουν πριν είναι πολύ

αργά. Για να γίνει, όμως, αυτό απαιτείται κατάλληλη γνώση και πληροφόρηση η οποία μόνο με τη βοήθεια της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης μπορεί να αποκτηθεί. Με άλλα λόγια, η περιβαλλοντική εκπαίδευση θα καταστήσει τους πολίτες επαρκώς ενημερωμένους τόσο για τα προβλήματα (και τη σοβαρότητα τους) που προκύπτουν από την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, όσο και για τις εναλλακτικές λύσεις αυτών (με ότι συνεπάγεται για τους ίδιους η κάθε μία από τις λύσεις αυτές), ώστε στη συνέχεια με ορθολογικό και υπεύθυνο τρόπο να επιλεγούν οι βέλτιστες από αυτές.

Συμπερασματικά, η περιβαλλοντική εκπαίδευση οδηγεί στην ευρεία, αξιόπιστη και ταχύτερη διάδοση της περιβαλλοντικής γνώσης στην κοινωνία, η οποία με τη σειρά της συνεπάγεται καλύτερα ενημερωμένους, πιο υπεύθυνους και με περισσότερο ενδιαφέρον για το ευρύτερο περιβάλλον πολίτες. Κατάσταση η οποία, αναμφισβήτητα, αποτελεί πρωταρχική προϋπόθεση για την επίτευξη τελικά του μεγάλου στόχου της αειφόρου κοινωνίας.

9 ΑΕΙΦΟΡΙΑ ΣΤΟΝ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ

9.1 ΓΕΩΡΓΙΑ

Ο μετασχηματισμός των αγροτικών πρακτικών κατά τις τελευταίες δεκαετίες προκάλεσε πλήθος περιβαλλοντικών προβλημάτων. Η μονοδιάστατη έμφαση στην αύξηση του όγκου παραγωγής, επέφερε υπερεκμετάλλευση και υποβάθμιση των φυσικών πόρων, από τους οποίους εξαρτάται σε τελικό βαθμό, η ίδια η γεωργική παραγωγή, δηλαδή του εδάφους, του νερού και του αέρα.

Η συστηματική και γενικευμένη χρήση φυτοφαρμάκων έχει οδηγήσει στην αυξημένη αντίσταση των παρασίτων, με αποτέλεσμα να αυξάνεται η συχνότητα και το κόστος των φυτοθεραπευτικών επεμβάσεων και να προκαλούνται πρόσθετα προβλήματα ρύπανσης του εδάφους και των υδάτων.

Σε ορισμένες περιοχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις οποίες συγκαταλέγεται και η Ελλάδα, μεγάλες ποσότητες γόνιμου εδάφους χάνονται κάθε χρόνο εξαιτίας της διάβρωσης, οφειλόμενης σε κακή χρήση της γης.

Στον κτηνοτροφικό τομέα η θεραπεία των ζωικών ασθενειών έχει γίνει δυσκολότερη, καθώς έχει αυξηθεί η γενετική ομοιομορφία και η γεωγραφική συγκέντρωση των εκμεταλλεύσεων. Τα ζωικά απόβλητα δημιουργούν αυξανόμενα προβλήματα ρύπανσης των υδάτων και του εδάφους.

Η αποψίλωση και η στράγγιση εδαφών οδηγούν σε καταστροφή των βιοτόπων και μείωση της βιοποικιλότητας.

Η συνολική κατανάλωση αζωτούχων λιπασμάτων στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, από τα μέσα της δεκαετίας του 1980, αυξήθηκε κατά 50% περίπου, εμφανίζονται τις μεγαλύτερες τιμές αύξησης στην Ιρλανδία, την Ισπανία και την Ελλάδα. Επίσης το ποσοστό χρήσης αζωτούχων λιπασμάτων ανά εκτάριο, τριπλασιάστηκε τα τελευταία χρόνια στην Ολλανδία και εμφανίζει έντονη αύξηση στην Δανία, Βέλγιο, τη Μεγάλη Βρετανία και τη Γερμανία. Η υπερβολική αυτή χρήση αζωτούχων και φωσφορικών λιπασμάτων προκαλεί εξάντληση του εδάφους, μείωση των ειδών της πανίδας και της χλωρίδας, καθώς και ρύπανση και ευτροφισμό των υδάτων και υποβάθμιση της ποιότητάς τους.

Ο ευτροφισμός επιφέρει διαταραχή των συγκεντρώσεων οξυγόνου στο νερό, με δραματικές συνέπειες για τα ψάρια, την τροφική αλυσίδα και γενικότερα το οικοσύστημα.

Ο τομέας της εντατικής δασοκομίας, επίσης, έχει δυσμενείς επιδράσεις, καθώς επιφέρει μείωση των φυσικών και ημιφυσικών οικοτόπων και της άγριας χλωρίδας και πανίδας. Το 40% των κοινοτικών δασών πάσχουν από την οξίνιση του περιβάλλοντος, ενώ το 1% περίπου ετησίως καταστρέφεται από τις πυρκαγιές.

Αξιοσημείωτες είναι και δυσμενείς περιβαλλοντικές επιπτώσεις των υδατοκαλλιεργητικών δραστηριοτήτων, λόγω των υδατοτροφικών απορριμμάτων.

Οι ενέργειες που, στα πλαίσια του 5^{ου} Προγράμματος Δράσης, προβλέπεται να αναληφθούν προκειμένου να υλοποιηθούν οι μακροπρόθεσμοι κι ενδιάμεσοι στόχοι που αυτό θέτει, είναι κυρίως οι παρακάτω:

- αυστηρή εφαρμογή στις οδηγίες για τις συγκεντρώσεις των νιτρικών στα υπόγεια και επιφανειακά ύδατα
- πρόγραμμα για τη μείωση της χρήσης φωσφορικών ουσιών
- χορήγηση πριμ και άλλων αντισταθμιστικών πληρωμών για την τήρηση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας με στόχο τη σταθεροποίηση ή αύξηση των συγκεντρώσεων οργανικών υλών στο έδαφος
- καταγραφή και έλεγχος των πωλήσεων και της χρήσης φυτοφαρμάκων, προώθηση του ολοκληρωμένου ελέγχου και προώθηση των βιοκαλλιεργιών, με στόχο τη σημαντική μείωση της χρήσης φυτοφαρμάκων ανά μονάδα καλλιεργούμενης έκτασης
- πρόγραμμα για δημιουργία ζωνών γεωργίας / περιβάλλοντος

- αναδάσωση και αναγέννηση των ύφιστάμενων δασών και προώθηση της μικτής αναδάσωσης και των δέντρων βραδείας ανάπτυξης
- ανάληψη πρόσθετων ενεργειών κατά των δασικών πυρκαγιών.

Στην πραγματικότητα συμφωνούμε όλοι ότι το παγκόσμιο, αγροτικό σενάριο είναι καταθλιπτικό στις μέρες μας. Μια τέτοια φθορά θα πρέπει να αποτραπεί εκ θεμελίων. Σήμερα βρισκόμαστε σε μια κατάσταση όπου η γεωργία χρειάζεται να αντιμετωπίσει όλες τις προβαλλόμενες προκλήσεις με την επιπλέον αποστολή της να γίνει "αιειφορική".

Η αειφορία των πόρων, μια αρχή που κυριαρχούσε στις πρώτες δεκαετίες του αιώνα και ξεχάστηκε μετά τον 2^ο παγκόσμιο πόλεμο άρχισε να προβάλλεται ως σύγχρονος στόχος. Τα προβλήματα σήμερα είναι περισσότερο σύνθετα και αλληλοσυμπλεκόμενα και ζητούν λύσεις.

Από τα μέσα του 1970, η αντίληψη της αειφορίας δέχθηκε τη μέγιστη προσοχή παγκοσμίως. Ένα κοινό σημείο ενδιαφέροντος είναι η επιτυχία και η συνέχιση των συστημάτων, τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα.

9.1.1 Μια νέα άποψη είναι απαραίτητη

Το να αντιμετωπίσουμε την πρόκληση της δημιουργίας μιας πραγματικά αιειφόρου γεωργίας δεν είναι εύκολο θέμα. Μας λείπει η βασική σχέση και η φιλία μας με τη φύση. Δυστυχώς οι περισσότερες παγκόσμιες απόψεις παρουσιάζουν ένα μοντέλο περιοριστικό που δίνει έμφαση στο διαμελισμό, αντί της αλληλεξάρτησης. Με ένα τέτοιο σκεπτικό είναι εύκολο να καταλάβουμε, γιατί οτιδήποτε αρχίζει σαν αισιόδοξη εισαγωγή μιας ελπιδοφόρας νέας τεχνολογίας, συχνά αποτυγχάνει να ολοκληρώσει το στόχο της και προκαλεί απρόβλεπτες καταστροφές.

Έχοντας ελλιπείς γνώσεις για το πως λειτουργεί το οικοσύστημα, καταλήγει να θέτει λάθος ερωτήσεις και να δίνει λάθος απαντήσεις. Για παράδειγμα, θεωρείται πως αν τα ζιζάνια εξαφανισθούν από μια καλλιέργεια, τότε θα λυθεί και το πρόβλημα. Χρησιμοποιώντας ζιζανιοκτόνα πιθανόν να σκοτώνεται μια βασική πηγή διατροφής για ενεργητικά ζώδια, αλλά είναι πιθανόν η φόνευση των ενεργητικών ζωυφίων, θα οδηγήσει σε δημιουργία δευτερευόντων ζωυφίων ίσως ωφέλιμων ίσως και βλαβερών.

Είναι φανερό πως πρέπει να ξανασκεφτούμε όχι μόνο την προσέγγιση που θα ακολουθήσουμε για τον έλεγχο των ζιζανίων αλλά και για τη γεωργία και για τη ζωή. Από το να σαηνευτούμε από τις υποσχέσεις της μεγάλης σοδειάς και τη βραχυχρόνια απόδοση, πρέπει να σχεδιάσουμε με τον καλύτερο τρόπο ένα βιώσιμο αγροοικοσύστημα, που θα διασφαλίσει ένα υγιές παραγωγικό μέλλον ενώ θα σέβεται κάθε είδος ζωής.

Η Αειφόρος αγροκαλλιέργεια προσφέρει τη δυνατότητα μιας νέας, κοινής εποχής. Εκπροσωπεί μια θετική απάντηση στα όρια και στα προβλήματα, τόσο της παραδοσιακής όσο και της σύγχρονης γεωργίας. Δεν είναι ούτε μια επιστροφή στο παρελθόν, ούτε μια ειδωλολατρία του νέου. Μάλλον αποτελεί μια ισορροπία του παλιού και του καινούργιου.

Αναζητεί και υποστηρίζει τις καλύτερες πλευρές της παραδοσιακής σοφίας και των τελευταίων επιστημονικών επιτεύξεων. Αυτό προκαλεί ένα κοινό αγροτικό οικοσύστημα με βάση της φύση σχεδιασμένο για αυτάρκεια, διατήρηση φυσικών πόρων και παραγωγικότητα τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα. Η Αειφόρος γεωργία ενσωματώνει συστατικό από πολλές επιστήμες και θεωρίες, που συμπεριλαμβάνουν την αγρο - δασοπονία και τον ενιαίο χειρισμό ζιζανίων.

9.1.2 Αειφορική γεωργία

Η Διεθνής Συμμαχία Αειφόρου Γεωργίας και άλλοι ερευνητές, αγρότες, πολιτικοί και οργανισμοί ανέπτυξαν έναν ορισμό που ενσωματώνει πολλά διαφορετικά στοιχεία. "Η Αειφόρος γεωργία είναι οικολογική δυναμική, οικονομικά βιώσιμη, κοινωνικά δίκαιη και ανθρωπίνη". Αυτός ο ορισμός καθιερώνει με ευκρίνεια τέσσερις βασικούς στόχους ή κριτήρια για την αειφορία που μπορούν να εφαρμοστούν σε κάθε θέση οποιουδήποτε αγροτικού συστήματος, από την παραγωγή και την αγορά, ως την επεξεργασία και την κατανάλωση. Μορφές γεωργίας που δεν θα πληρούν τις προϋποθέσεις αυτές αργά ή γρήγορα θα εγκαταλειφθούν, αφού οι βραχυπρόθεσμες ή μακροπρόθεσμες συνέπειες τους θα είναι η

υποβάθμιση ή η καταστροφή του οικοσυστήματος και των φυσικών πόρων, τα πενιχρά οικονομικά αποτελέσματα, η μαζική δυσαρέσκεια που θα οδηγήσει αναπόφευκτα στην κοινωνική έκρηξη.

Η Τεχνική Συμβουλευτική Επιτροπή της CGIAR (Consultative Group of International Agricultural Research), υποδεικνύει ότι η αειφορική γεωργία πρέπει να περιλαμβάνει την επιτυχή διαχείριση των συντελεστών παραγωγής, έτσι που να ικανοποιεί τις ανθρώπινες ανάγκες, ενώ θα διατηρεί ή θα μεγιστοποιεί την ποιότητα του περιβάλλοντος και θα προστατεύει τους φυσικούς πόρους.

Ένας απλούστερος ορισμός θεωρεί την αειφορική γεωργία ότι "είναι ένα παραγωγικό σύστημα που μας καθιστά ικανούς να αντλούμε συνεχώς οφέλη από τη χρήση της γης, του νερού, των στοιχείων της γενετικής κτλ., προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι τρέχουσες ανάγκες, χωρίς να καταστρέφονται οι φυσικοί πόροι οι αναγκαίοι για τις μέλλουσες γενεές" (Castillo, 1992). Η Αειφόρος γεωργία εκπροσωπεί μια ατελείωτη συνεχή διαδικασία της οποίας η μετρημένη επίτευξη της αειφορίας σε κάθε συγκεκριμένο σημείο της, είναι το θεμέλιο που θα στηρίζει το μέλλον της.

Υπάρχουν διάφορες αντιλήψεις που συνδέονται με την έννοια της αειφορικότητας και της αειφορικής γεωργίας. Ο Kuhnen (1992) αναγνωρίζει διάφορα γνωρίσματα - αρετές της αειφορικότητας όπως:

1. Είναι σε θέση να διατηρεί ζωντανό τον αγροτικό χώρο, μέσω της απασχόλησης των ανθρώπων στη γεωργία.
2. Παράγει με οικολογικά αποδεκτό τρόπο αφού οτιδήποτε απομακρύνεται αντικαθίσταται, διατηρώντας το σύστημα σε οικολογική ισορροπία.
3. Παρέχει οικονομική και κοινωνική ταξική ευημερία μέσω δομών παραγωγής και σχέσεων που εξασφαλίζουν δίκαιη κατανομή εισοδήματος, κοινωνικής και οικονομικής δύναμης και ευκαιριών.
4. Μεταφέρει σε μακρόχρονη βάση την αειφορικότητά της, χωρίς αρνητικές παρενέργειες στο περιβάλλον.

Πολλοί από τους ορισμούς αξιώνουν πολλά από την αειφορική γεωργία, στο να εξασφαλίζει το τρίπτυχο της δικαιοσύνης, της ισότητας και της ελάφρυνσης της φτώχειας. Φορτώνουν την αειφορική γεωργία με αναπτυξιακούς σκοπούς τους οποίους οι δεδομένες οικονομικές και κοινωνικές δομές δεν μπορούν να εγγυηθούν. Αυτό είναι κάτι ανάλογο με την Πράσινη Επανάσταση από την οποία, ενώ αναμενόταν τόσα πολλά ευνοϊκά αποτελέσματα, απογοήτευσε όταν δεν απέδωσε τα αναμενόμενα.

Η υλοποίηση της αειφόρου γεωργίας, ως μεταρρυθμιστική, οικονομική, πολιτική και κοινωνική αντίληψη, θα απαιτεί:

1. Ένα αυτοσυντηρούμενο και αυτοδύναμο οικονομικό μοντέλο.
2. Ένα πολιτικό σύστημα που θα επιτρέπει τη συμμετοχή των πολιτών στις διαδικασίες διαμόρφωσης των πολιτικών και λήψης αποφάσεων.
3. Ένα κοινωνικό σύστημα ικανό να αντιμετωπίζει τις ανισότητες σε παγκόσμιο επίπεδο.
4. Ένα σύστημα παραγωγής προσανατολισμένο στη διασφάλιση της περιβαλλοντικής προστασίας και της οικολογικής ακεραιότητας.
5. Ένα τεχνολογικό σύστημα που θα παράγει συνεχώς νέες λύσεις.
6. Ένα διεθνές σύστημα που θα υποστηρίζει το εμπόριο και τις συναλλαγές σύμφωνα με το πνεύμα της αειφορίας.

9.1.3 Αρχές Αειφόρου Γεωργίας

Οικολογική πληρότητα

Το πρώτο κριτήριο για την αειφορία είναι, ότι το σύστημα πρέπει να κριθεί οικολογικά ορθό. Αυτό αναφέρεται στη ζωτικότητα ολόκληρου του οικοσυστήματος, από τους ανθρώπους και τα φυτά, μέχρι την άγρια φύση και τους οργανισμούς του εδάφους.

"Κάτι είναι σωστό όταν τείνει να διατηρεί την ενότητα, την σταθερότητα και την ομορφιά της βιώσιμης κοινωνίας. Είναι λάθος όταν παίρνει την αντίθετη μορφή" (Leopold, 1949).

Στο αγροτικό οικοσύστημα η αντίληψη του οίκου εκτείνεται, για να συμπεριλάβει ολόκληρο το περιβάλλον και συνεπώς την καλλιεργήσιμη γη και ότι συνδέεται μαζί της δηλαδή τα φυτά και τα ζώα (Wilhelm, 1976).

Υπάρχουν δύο συστατικά απαραίτητα για να πετύχουμε ένα ολοκληρωμένο υγιές αγροτικό οικοσύστημα. Και τα δύο αυτά βασίζονται σε βασικές βιολογικές διαδικασίες της φύσης: η αυτορύθμιση και η αποδοτικότητα των φυσικών πόρων. Ένα τέτοιο σύστημα θα διαφυλάσσει την ανθρώπινη υγεία, την χλωρίδα και την πανίδα και θα είναι σχεδιασμένο με τέτοιο τρόπο, ώστε να λύνει με μία εσωτερική διαδικασία το πρόβλημα των ζιζανίων και των θρεπτικών συστατικών, αντί να χρειάζεται δαπανηρές και χρονοβόρες εξωτερικές παρεμβάσεις.

Θα χαρακτηρίζεται επίσης από αποδοτικότητα, που θα συντελεί στη διαφύλαξη των πολύτιμων φυσικών πόρων, θα αποφεύγει την τοξικότητα των συστημάτων και θα μειώνει την δαπάνη για καύσιμα. Θα σέβεται τους σύνθετους χημικούς, ενεργειακούς και υδάτινους κύκλους αναγνωρίζοντας ότι: "κάθε πράξη που διακόπτει την κυκλική διαδικασία είναι καταστροφική για τη ζωή και απειλητική για την αειφορία συγκεκριμένων ατόμων και ιδιαίτερα απειλητική για τα ζωικά και φυτικά είδη" (Moles, 1986).

Κατά συνέπεια ένα οικολογικά σθεναρό σύστημα θα πρέπει να είναι βιοτοπικά βασισμένο και σχεδιασμένο για τους τοπικούς κύκλους ενεργειακών πηγών και φυσικών πόρων, έτσι ώστε τα θρεπτικά συστατικά και οι άλλοι φυσικοί πόροι να ανακυκλώνονται και να μην χάνονται.

Ένα οικολογικά σθεναρό αγροτικό οικοσύστημα θα μπορεί, όχι μόνο να προσαρμοστεί, να αναπτυχθεί και να συνεχιστεί στην αιωνιότητα, αλλά η ευρωστία του θα δώσει τη βάση για την σθεναρότητα όλων των μελών του, μέσα στα οποία περιλαμβάνεται και ο άνθρωπος. Το αγροτικό οικοσύστημα θα πρέπει να παράγει τροφή που θα εφοδιάζει τον άνθρωπο με θρεπτικά συστατικά για κάθε πλευρά της ζωής του: σωματική, πνευματική και ψυχική. Μία τέτοια μορφής γεωργία θα μπορεί να είναι αειφόρα και διαρκής.

Παράδειγμα αειφορικότητας, από οικονομικής και οικολογικής πλευράς, είναι αυτό της τεχνικής της αγρανάπαυσης και της αμειψισποράς. Σε τέτοιες τεχνικές καταφεύγουν οι γεωργοί προκειμένου να διευκολύνουν την καλλιεργούμενη με ετήσια φυτά γη τους, να διατηρήσει ή να αναπληρώσει, μετά από την πάροδο κάποιων ετών ευημερίας ή με εναλλαγή φυτικών καλλιεργειών στο ίδιο τμήμα γης, τη φυσική της παραγωγική δυναμικότητα. Σε αντίθετη περίπτωση, η συνεχής εντατική εκμετάλλευση του ίδιου τμήματος γης και μάλιστα με τις ίδιες καλλιέργειες θα οδηγήσει βαθμιαία στην εξάντληση των εδαφικών πόρων στην πτώση της παραγωγής και τη μείωση του εισοδήματος των γεωργών.

Χαρακτηριστικό, επίσης είναι το παράδειγμα της ολοκληρωμένης καταπολέμησης των εχθρών των καλλιεργειών, με τη χρησιμοποίηση μεθόδων που αποσκοπούν να περιορίσουν όλους τους εχθρούς συγκεκριμένης καλλιέργειας με την ελαχιστοποίηση της ποσότητας των χρησιμοποιούμενων φυτοφαρμάκων. Η συνεχής και ανεξέλεγκτη προσφυγή στη χημική καταπολέμηση έχει οδηγήσει βαθμιαία στον εθισμό των μικροοργανισμών, των εντόμων και συνεπώς στην αναγκαιότητα της ολοένα αυξημένης χρήσης δραστικότερων φυτοφαρμάκων, με μεγαλύτερη επιβάρυνση για το περιβάλλον και την ανθρώπινη υγεία.

Στη Δασοπονία, και συγκεκριμένα στη Δασική Διαχειριστική, η αειφορία εκφράζει την αρχή της σταθερής και διαρκούς καρπώσεως των προϊόντων του δάσους και σε προέκταση την αρχή της συντήρησης του δάσους. Η αρχή του "αειφόρου δάσους" έχει διαμορφωθεί τις πρώτες δεκαετίες του περασμένου αιώνα, ως συνέπεια της εξέλιξης της βιομηχανικής επανάστασης και της αυξημένης ζήτησης της ξυλείας περίοδο κατά την οποία προέκυψε

εντατικό το ερώτημα της κάλυψης των αναγκών σε προϊόντα ξύλου με συστηματική υλοτόμηση, χωρίς ωστόσο τη μείωση των δασικών εκτάσεων, με τελικό στόχο της επίτευξη της σταθερής δασικής επιφάνειας.

Οικονομική βιωσιμότητα

Μία δεύτερη προϋπόθεση της αειφόρου γεωργίας είναι να χαρακτηρίζεται ως οικονομικά βιώσιμη. Δηλαδή να μπορεί να διατηρείται και να αναπτύσσεται και μακροχρόνια και βραχυπρόθεσμα. Βασικό σ' αυτήν την άποψη είναι να υπάρχει μια αμιγής απόδοση ή τουλάχιστον μια ισορροπία στα πλαίσια των πλουτοπαραγωγικών πόρων που αναλίσκονται και αποδίδουν. Η απόδοση πρέπει να είναι επαρκής ώστε να ανταμείβει την εργασία και τη δαπάνη που περιλαμβάνει.

Η συμβατική αγροκαλλιέργεια κατανάλωσε κάθε επένδυση κεφαλαίου της ίδιας της φύσης με την μείωση των απολιθωμένων καυσίμων, της διάβρωσης του εδάφους, την απώλεια φυτικών ειδών κ.α. Αν όλες οι παραπάνω δαπάνες συνυπολογιστούν, τότε η συμβατική γεωργία δεν θα πρέπει να θεωρείται οικονομικά βιώσιμη. Ένα τέτοιο σύστημα μόνο χρέη μπορεί να μεταφέρει στις επόμενες γενεές.

Κοινωνική δικαιοσύνη

Η τρίτη παράμετρος για την αειφόρο γεωργία είναι να χαρακτηρίζεται ως κοινωνικά δίκαιη. Το σύστημα θα πρέπει να επιβεβαιώνει πως οι φυσικοί πόροι και η ενέργεια διανέμονται ισότιμα. Έτσι ώστε οι βασικές ανάγκες όλων να αντιμετωπίζονται για να διασφαλίζονται τα δικαιώματά τους. Υπάρχουν δύο βασικά συστατικά κοινωνικής δικαιοσύνης: ο ισότιμος έλεγχος των πλουτοπαραγωγικών πηγών και πλήρης συμμετοχή.

Δυστυχώς, υπάρχει μια παγκόσμια αδικία. Σήμερα στις περισσότερες χώρες του Τρίτου Κόσμου το 80% της γης ελέγχεται μόνο από το 3% του πληθυσμού. (Facts About Hunger, 1985). Αν και οι γυναίκες δίνουν το 66% του συνόλου των εργασιακών ωρών, παίρνουν μόνο το 10% του παγκόσμιου εισοδήματος, ενώ κατέχουν μόνο το 1% της παγκόσμιας ιδιοκτησίας. Είναι φανερό, ότι πρέπει να υπάρξει μια μετατόπιση, σε μία περισσότερο δίκαιη διεθνή οικονομική τάξη πραγμάτων. Οι συνεταιρισμοί, για παράδειγμα, βασίζονται σ' ένα σύνολο αρχών που επιβεβαιώνουν την αναγνώριση βασικών δικαιωμάτων, συμπεριλαμβάνουν το δημοκρατικό ψήφισμα και τη διανομή της ιδιοκτησίας. Όχι μόνο χρειάζεται περισσότερη δημοκρατία, αλλά τέλος η Αειφόρος γεωργία απαιτεί μια μετατόπιση σε μια περισσότερο ισότιμη δημοκρατική οικονομία.

Ανθρωπισμός

Η τέταρτη και τελευταία παράμετρος για την αειφορία είναι να την χαρακτηρίζει ο ανθρωπισμός. Στις μέρες μας ο άνθρωπος - γεωργός χάνεται. Οι αγρότες γίνονται ανταγωνιστικές παραγωγικές μονάδες, με μόνο στόχο την ικανότητα και αποτελεσματικότητα σ' ένα σύστημα που ανταμείβει αυτούς που μπορούν να πετύχουν την μεγιστοποίηση βραχυχρόνιων κερδών. Αυτό πρέπει να σταματήσει και να σκεφτούμε, θεωρούμε τον άνθρωπο μέρος ή κυρίαρχο της φύσης;

Έχουμε δικαίωμα να εξαντλούμε τους φυσικούς πόρους όταν μπροστά μας ορθώνονται οι ανάγκες των ανθρώπων του Τρίτου Κόσμου και των μελλοντικών γενεών; Ο Ιάπωνας αγρότης και φιλόσοφος Masanobu Fukuoka είπε "Ο μέγιστος στόχος των αγροτών δεν είναι πως να καλλιεργήσουμε περισσότερους καρπούς, αλλά η καλλιέργεια και τελειοποίηση των ανθρώπινων όντων".

9.1.4 Κατάλληλη τεχνολογία για Αειφόρο Ανάπτυξη

Η Επιτροπή Brundland όρισε την αειφόρο ανάπτυξη ως την οικονομική ανάπτυξη που " ανταποκρίνεται στις ανάγκες του παρόντος χωρίς να αγνοεί την ικανότητα των μελλοντικών γενεών, να ανταποκριθούν κι εκείνες στις δικές τους ανάγκες " (Παγκόσμια Επιτροπή Περιβάλλοντος και Ανάπτυξης, 1987). Ο Fri το 1991 επισήμανε πως " αν δεχθούμε την ανάγκη οικονομικής ανάπτυξης και το αναπόφευκτο κάποιας πληθυσμιακής αύξησης, τότε πρέπει να εξετάσουμε την τεχνολογία ως τον κύριο παράγοντα της αειφορίας...". Πάνω απ'όλα πρέπει να επενδύσουμε στην δημιουργία την νέας γνώσης, που θα χρειαστούμε για να αυξήσουμε την παραγωγικότητα της χρήσης των φυσικών και περιβαλλοντικών μας πόρων.

Η τεχνολογία εμπεριέχει τη γνώση του εξοπλισμού, των εργαλείων, των προϊόντων, των διαδικασιών, των υλών και των ικανοτήτων, καθώς και την οργάνωση της παραγωγής και του μάρκετινγκ (Jeans, 1991). Η καταστροφή των εύθραυστων περιβαλλόντων μπορεί να ελεγχθεί, μόνο όταν οι άνθρωποι αναγνωρίσουν πως μπορούν να υιοθετήσουν λύσεις λιγότερο καταστρεπτικές, που θα τις χρησιμοποιούν για την ικανοποίηση των αναγκών τους.

Η Αειφόρος τεχνολογία μπορεί:

- να ενισχύει τη φέρουσα χωρητικότητα των φυσικών πόρων, καθιστώντας μια παραγωγική δραστηριότητα περιβαλλοντικά αποδεκτή.
- να υποκαταστήσει τις μεθόδους απόκτησης των μέσων διαβίωσης με εναλλακτικές, στη θέση εκείνων που καταστρέφουν περιβάλλοντα, που ήδη βρίσκονται σε κρίσιμη κατάσταση.
- να προσαρμόσει την παραγωγή στους ήδη υποβαθμισμένους ή μειωμένους πλουτοπαραγωγικούς πόρους.
- να προωθήσει την αποκατάσταση των κατεστραμμένων οικοσυστημάτων.
- να καταστείλει, να ελέγχει ή να μειώσει τις αντίξοες περιβαλλοντικές επιπτώσεις.
- να βελτιώσει έμμεσα τη χρήση των φυσικών πλουτοπαραγωγικών πόρων, μειώνοντας τα επίπεδα της φτώχειας, αυξάνοντας το μορφωτικό επίπεδο και σταθεροποιώντας την πληθυσμιακή αύξηση.

Οι αειφόρες τεχνολογίες πρέπει να είναι οικονομικά βιώσιμες και πολιτιστικά αποδεκτές. Θα πρέπει να αποφεύγουν κάθε αντίξοη περιβαλλοντική ή φυσική επίπτωση στους πλουτοπαραγωγικούς πόρους. Οι νέες τεχνολογίες θα πρέπει να προκαλούν μη αντιστρέψιμες αλλαγές κατά τη χρήση της γης, να σημειώνουν απώλεια της βιοποικιλότητας ή παραβιάσεις των διεθνών συμφωνιών που αφορούν το περιβάλλον.

9.1.5 Αειφόρος γεωργία σήμερα

Το 1986, η Καλιφόρνια έγινε η πρώτη πολιτεία που ψήφισε τη νομοθεσία για αειφόρο γεωργία. Από τότε πολλές πολιτείες όπως η Μινεσότα, η Αϊόβα, δημιούργησαν προγράμματα αειφόρου γεωργίας αξίας πολλών εκατομμυρίων δολαρίων. Ακόμη και θρησκευτικοί οργανισμοί, όπως το National Catholic Rural Life Conference, αφιέρωσαν δημοσιεύματα και προγράμματα στην αειφόρο γεωργία. Τέλος, ένας αριθμός οργανώσεων, όπως το California Steering Committee on Sustainable Agriculture και το International Alliance for Sustainable Agriculture, δημιουργήθηκαν στην αρχή του 1980, για να δώσουν εκπαίδευση και να διεξάγουν προσπάθειες τακτικής. Ο αριθμός έχει συσσωρευτεί με το Healthy Harvest – A Directory of Sustainable Agriculture and Horticulture Organizations το 1988 και τώρα περιέχει πάνω από 1000 τέτοιες ομάδες. Επιπλέον οργανώσεις και αγροτικές τακτικές έχουν περιγραφεί στο Planting the Future – A Resource Guide to Sustainable Agriculture in the Third World (IASA 1989).

Περίπου 100.000 αγρότες στο σύνολο των 2,1 εκατομμυρίων, ασκούν την αειφόρο γεωργία. Ο αριθμός τους αυξάνεται ταχύτατα, καθώς οι αγρότες αγωνίζονται να περικόψουν τις δαπάνες, να μειώσουν τη διάβρωση του εδάφους, τους κινδύνους της υγείας και την περιβαλλοντική μόλυνση. Η κίνηση γνώρισε μεγάλη άνθιση λόγω της συσσώρευσης δημόσιας ανησυχίας για τα υπολείμματα ζιζανιοκτόνων στα τρόφιμα. Οι αγρότες άρχισαν να μετατοπίζονται προς την οργανική καλλιέργεια που δίνει ένα υγιές έδαφος και απαγορεύει τη χρήση κάθε συνθετικού ζιζανιοκτόνου και λιπάσματος.

Είναι φανερό πως υπάρχουν πολλοί δρόμοι που θα οδηγήσουν σε μια αειφόρο γεωργία. Το θέμα δεν είναι ποιόν δρόμο θα επιλέξουμε, αλλά ο δρόμος αυτός να οδηγεί στον επιθυμητό στόχο: μια υγιή αγροκαλλιέργεια που μπορεί να περάσει στις επόμενες γενιές.

9.1.6 Στήριξη της Αγροτικής Ανάπτυξης (1999 - 2000)

Στόχος της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η θέσπιση μιας ολοκληρωμένης πολιτικής για την αειφόρο αγροτική ανάπτυξη με ένα μόνο νομικό μέσο που εξασφαλίζει την καλύτερη συνοχή μεταξύ της αγροτικής ανάπτυξης και της πολιτικής των τιμών και των αγορών της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (ΚΓΠ), και η προώθηση όλων των παραγόντων της

αγροτικής ανάπτυξης, με την ενίσχυση της συμμετοχής των τοπικών φορέων. Υπό το πνεύμα αυτό, η νέα πολιτική αγροτικής ανάπτυξης που συνδέεται με τις αγροτικές δραστηριότητες και την μετατροπή τους συνεχίζει:

- τη βελτίωση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων,
- την ασφάλεια και την ποιότητα των προϊόντων διατροφής,
- τα δίκαια και σταθερά εισοδήματα για τους γεωργούς,
- τη μελέτη των περιβαλλοντικών προκλήσεων,
- τις συμπληρωματικές ή εναλλακτικές δραστηριότητες, τις δραστηριότητες που δημιουργούν θέσεις εργασίας, για να αναχαιτισθεί η αστυφιλία και να ενισχυθεί ο οικονομικός και κοινωνικός ιστός των αγροτικών χώρων,
- τη βελτίωση των όρων διαβίωσης και εργασίας, και την ισότητα των ευκαιριών.

Σύμφωνα με Κανονισμό της **17ης Μαΐου 1999** για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης μέσω του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ) και για τροποποίηση και κατάργηση ορισμένων κανονισμών θεσπίζεται το πλαίσιο της κοινοτικής στήριξης για την αειφόρο αγροτική ανάπτυξη, από την 1η Ιανουαρίου του 2000. Συνοδεύει και συμπληρώνει τα άλλα μέσα της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής και της κοινοτικής διαρθρωτικής πολιτικής, και καταργεί για το σκοπό αυτό τους προηγούμενους κανονισμούς που αφορούν τον ΕΓΤΠΕ και τη διαρθρωτική ενίσχυση για τη δασοκομία (1610/89).

Τα επιλέξιμα μέτρα αγροτικής ανάπτυξης με βάση αυτόν τον κανονισμό ταξινομούνται σε δύο ομάδες:

A) συνοδευτικά μέτρα της μεταρρύθμισης του 1992: πρόωση συνταξιοδότηση, αγροπεριβαλλοντικά μέτρα, αναδάσωση, καθώς και το καθεστώς που αφορά τις μειονεκτικές περιοχές.

B) τα μέτρα εκσυγχρονισμού και διαφοροποίησης των γεωργικών εκμεταλλεύσεων: επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις, εγκατάσταση νέων γεωργών, κατάρτιση, στήριξη των επενδύσεων στις εγκαταστάσεις μεταποίησης και εμπορίας, συμπληρωματική ενίσχυση στη δασοκομία, προώθηση και μετατροπή της γεωργίας.

ΣΥΝΟΔΕΥΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗΣ ΤΟΥ 1992

Πρόωρη συνταξιοδότηση

Μπορεί να χορηγηθεί ενίσχυση στους κατόχους γεωργικών εκμεταλλεύσεων ηλικίας πλέον των 55 ετών, που δεν έχουν ακόμα προσεγγίσει την ηλικία της συνταξιοδότησης, και που αποφασίζουν να σταματήσουν κάθε γεωργική δραστηριότητα για εμπορικούς σκοπούς, μετά από τουλάχιστον 10 έτη γεωργικής εργασίας, που προηγούνται της παύσης δραστηριότητάς τους. Το ίδιο ισχύει για τους εργαζόμενους γεωργούς - οικογενειακοί βοηθοί ή μισθωτοί αγρότες - της ίδιας ηλικίας, που είναι ενταγμένοι στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης και έχουν αφιερώσει στη γεωργία τουλάχιστον το ήμισυ του χρόνου τους κατά τα πέντε τελευταία έτη, πριν σταματήσουν τη δραστηριότητά τους.

Στόχος αυτών των ενισχύσεων είναι να δοθεί η δυνατότητα στους γεωργούς μεγάλης ηλικίας να έχουν ένα επαρκές εισόδημα, και να ευνοηθεί, ανάλογα με τη βιωσιμότητα της εκμετάλλευσης, η αντικατάστασή τους ή να χρησιμοποιηθεί η γη τους για άλλες, μη γεωργικές δραστηριότητες (για παράδειγμα δασοκομία, δημιουργία χώρου βιολογικών καλλιεργειών, κ.λπ.). Έτσι οι κάτοχοι εκμεταλλεύσεων που παραχωρούν τη γη τους μπορούν να λάβουν έως 15.000 ευρώ ανά έτος (150.000 ευρώ κατ' ανώτατο όριο συνολικά) έως ότου γίνουν 75 ετών. Εάν εισπράττουν ήδη σύνταξη από ένα κράτος μέλος, η ενίσχυση θα αποτελεί συμπλήρωμα της σύνταξης. Για τους εργαζόμενους, η ενίσχυση μπορεί να ανέλθει σε 3.500 ευρώ ανά έτος (35.000 ευρώ κατ' ανώτατο όριο συνολικά) έως ότου προσεγγίσουν την κανονική ηλικία συνταξιοδότησης.

Στην περίπτωση που ο κάτοχος εκμετάλλευσης αντικατασταθεί, ο διάδοχος γεωργός υποχρεούται να αναλάβει όλη ή ένα μέρος της γης που απελευθερώνεται από τον εκχωρητή, πρέπει να έχει επαρκείς ικανότητες, και να συνεχίσει να βελτιώνει τη βιωσιμότητα της εκμετάλλευσης κατά τη διάρκεια τουλάχιστον 5 ετών.

Αγροτικό περιβάλλον

Μπορεί να χορηγηθεί ενίσχυση στους γεωργούς που χρησιμοποιούν, για διάρκεια ελάχιστη 5 ετών, μεθόδους γεωργικής παραγωγής που είναι κατάλληλες για την προστασία του περιβάλλοντος και τη διατήρηση του φυσικού χώρου (αγροτικό περιβάλλον), με στόχο να ενθαρρυνθούν οι μορφές εκμετάλλευσης που είναι συμβατές με την προστασία του περιβάλλοντος και τον περιβαλλοντικό γεωργικό σχεδιασμό, την εντατικοποίηση των γεωργικών τρόπων εκμετάλλευσης, τη διατήρηση των καλλιεργούμενων χώρων σε ένα υψηλό φυσικό επίπεδο, και τη διατήρηση του τοπίου.

Οι ενισχύσεις αυτές υπολογίζονται με βάση την απώλεια εισοδημάτων, το επιπλέον κόστος, και την αναγκαία χρηματοδοτική ενίσχυση για την αντιμετώπιση των γεωργοπεριβαλλοντικών υποχρεώσεων. Ωστόσο, δεν μπορούν να υπερβαίνουν, όσον αφορά τις ετήσιες καλλιέργειες και τις ειδικές πολυετείς καλλιέργειες, τα 600 έως 900 ευρώ αντίστοιχα. Κάθε άλλη χρήση γης θα περιορίζεται σε ένα μέγιστο ετήσιο όριο 450 ευρώ ανά εκτάριο.

Μειονεκτικές περιοχές και περιοχές που αντιμετωπίζουν περιβαλλοντικά προβλήματα

Οι γεωργοί των μειονεκτικών περιοχών δηλαδή των όρεινων περιοχών, αυτών που αντιμετωπίζουν ειδικά προβλήματα καθώς και αυτών που εξομοιώνονται με τις μειονεκτικές περιοχές, μπορούν να λάβουν αντισταθμιστικές αποζημιώσεις για να εξασφαλιστεί η συνέχιση και η διάρκεια των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, η διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος και η τήρηση των περιβαλλοντικών απαιτήσεων.

Για το σκοπό αυτό, οι γεωργοί δεσμεύονται να συνεχίσουν τη δραστηριότητά τους κατά τη διάρκεια πέντε ετών, προσφεύγοντας σε συνήθεις ορθολογικές γεωργικές μεθόδους, συμβατές με την προστασία του περιβάλλοντος, του φυσικού χώρου και αειφόρων μεθόδων καλλιέργειας. Υπό το πνεύμα αυτό οι ενισχύσεις δεν θα χορηγούνται όταν ανιχνεύονται στην εκμετάλλευση κατάλοιπα απαγορευμένων ή και εγκεκριμένων ουσιών, αλλά που έχουν χρησιμοποιηθεί παράνομα.

Το ποσό αυτών των αντισταθμιστικών αποζημιώσεων πρέπει να συμβάλει αποτελεσματικά στην αντιμετώπιση των προβλημάτων και στην αποφυγή των υπερβάσεων των αντισταθμίσεων. Κατά συνέπεια, θα προσαρμοστεί στο εσωτερικό μιας ψαλίδας 25 και 200 ευρώ ανά εκτάριο, με βάση τους στόχους της ανάπτυξης της περιοχής, των φυσικών προβλημάτων, των περιβαλλοντικών προβλημάτων και τον τύπο της εκμετάλλευσης.

Οι γεωργοί των περιοχών που αντιμετωπίζουν περιβαλλοντικά προβλήματα μπορούν επίσης να λάβουν ενίσχυση, 200 ευρώ ανά εκτάριο κατ' ανώτατο όριο, για να αντισταθμίσουν το κόστος και τις απώλειες εισοδημάτων που προκύπτουν από την εφαρμογή των περιβαλλοντολογικών κοινοτικών μέτρων.

ΜΕΤΡΑ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ

Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις

Μπορεί να χορηγηθεί ενίσχυση στις επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις για να βελτιωθούν τα εισοδήματα, οι όροι διαβίωσης, εργασίας και παραγωγής των γεωργών. Η ενίσχυση πρέπει να απασκοπεί στη μείωση του κόστους παραγωγής, τη βελτίωση ή τη διαφοροποίηση των δραστηριοτήτων παραγωγής - εκτός αυτών που δεν μπορούν να διατεθούν στις αγορές - καθώς και στην προώθηση της ποιότητας των προϊόντων, του φυσικού περιβάλλοντος, των όρων υγιεινής ή της καλής μεταχείρισης των ζώων.

Είναι επιλέξιμες μόνον οι οικονομικά βιώσιμες εκμεταλλεύσεις που τηρούν τους ελάχιστους όρους στον τομέα του περιβάλλοντος, τους κανόνες υγιεινής και την καλή μεταχείριση των ζώων, και των οποίων ο κάτοχος διαθέτει επαρκείς ικανότητες.

Αν και η συνολική ενίσχυση δεν μπορεί να υπερβαίνει το 40% της επένδυσης, το όριο καθορίζεται στο 50% στις μειονεκτικές περιοχές. Τα ποσοστά αυτά μπορούν να ανέρχονται αντίστοιχα σε 45% και 55% στην περίπτωση των νέων γεωργών.

Εγκατάσταση των νέων γεωργών

Οι ενισχύσεις στους νέους γεωργούς αφορούν τους κατόχους εκμετάλλευσης ηλικίας μικρότερης των 40 ετών, διαθέτουν επαρκείς ικανότητες, και ασχολούνται για πρώτη φορά με τη γεωργία. Πρέπει η εκμετάλλευσή τους να είναι βιώσιμη, και να τηρεί τους ελάχιστους περιβαλλοντικούς όρους, τους όρους υγιεινής και καλής μεταχείρισης των ζώων.

Οι ενισχύσεις αυτές συνίστανται, είτε σε εφάπαξ πριμοδότηση που μπορεί να προσεγγίσει τα 25.000 ευρώ, είτε σε επιδότηση επιτοκίων των δανείων τα οποία έχουν χορηγηθεί για την εγκατάστασή τους.

Επαγγελματική κατάρτιση

Οι ενισχύσεις για την επαγγελματική κατάρτιση αφορούν τη βελτίωση των γνώσεων και των επαγγελματικών ικανοτήτων των ατόμων που αναλαμβάνουν γεωργικές δραστηριότητες και δραστηριότητες δασοκομίας, για να μπορέσουν να αναπροσανατολίσουν την παραγωγή, να εφαρμόσουν μεθόδους παραγωγής συμβατές με το περιβάλλον, να διατηρούν το τοπίο και τους όρους υγιεινής καθώς και την καλή μεταχείριση των ζώων, και να διαχειρίζονται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις εκμεταλλεύσεις.

Βελτίωση της μεταποίησης και της εμπορίας των γεωργικών προϊόντων

Οι επιχειρήσεις που παρουσιάζουν οικονομική βιωσιμότητα και είναι σύμφωνες με τους ελάχιστους περιβαλλοντικούς κανόνες υγιεινής και καλής μεταχείρισης των ζώων, μπορούν να λάβουν ενίσχυση στις επενδύσεις με στόχο να διευκολυνθεί η βελτίωση της μεταποίησης και εμπορίας των γεωργικών προϊόντων. Στόχος είναι να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα και η προστιθέμενη αξία αυτών των προϊόντων, με τη βελτίωση της παρουσιάσής τους, τον εξορθολογισμό των κυκλωμάτων μεταποίησης και εμπορίας, τον προσανατολισμό της παραγωγής προς νέες αγορές, την εφαρμογή νέων τεχνολογιών, τον έλεγχο της ποιότητας και των υγειονομικών όρων, τις καινοτόμες ενέργειες και την προστασία του περιβάλλοντος. Αποκλείεται η στήριξη των επενδύσεων που προορίζονται για το λιανικό εμπόριο καθώς και για την εμπορία ή την μεταποίηση των προϊόντων που προέρχονται από τρίτες χώρες.

19. Η οικονομική ενίσχυση μπορεί να καλύπτει έως 50% της επιλέξιμης επένδυσης στις περιοχές του στόχου 1 και έως 40% στις άλλες περιοχές. Πρέπει, σε κάθε περίπτωση, να συμβάλει στη βελτίωση της κατάστασης του βασικού γεωργικού τομέα.

Δασοκομία

Στο πλαίσιο των υποχρεώσεων της Κοινότητας και των κρατών μελών τις οποίες έχουν αναλάβει σε διεθνές επίπεδο, και των δασικών προγραμμάτων των κρατών μελών, μπορεί να χορηγηθεί ενίσχυση για την διαχείριση και την αειφόρο ανάπτυξη των δασών, την προστασία των πόρων και την επέκταση των αναδασωμένων επιφανειών, στους ιδιώτες και στις κοινότητες που είναι ιδιοκτήτες δασών, με στόχο να διατηρηθούν οι οικονομικές, οικολογικές και κοινωνικές λειτουργίες αυτών των χώρων στις γεωργικές περιοχές. Οι ενισχύσεις μπορούν να αφορούν:

- τη βελτίωση της γης που δεν είναι γεωργική: τα μέτρα αυτά περιλαμβάνουν την αναδάσωση, τις επενδύσεις για την αύξηση της αξίας των δασών και τη βελτίωση της συγκομιδής, τη μεταποίηση και την εμπορία των προϊόντων δασοκομίας, το άνοιγμα αγορών για τα προϊόντα της δασοκομίας, την προώθηση των συνεταιριστικών δραστηριοτήτων μεταξύ των δασοκόμων, και την ανάκτηση της δασοκομικής παραγωγής μετά από φυσικές καταστροφές ή εμπρησμούς·
- την αναδάσωση της γεωργικής γης: μπορεί να χορηγηθεί ενίσχυση για να καλυφθούν τα έξοδα φύτευσης και συντήρησης, και να αντισταθμιστούν οι απώλειες εισοδήματος που έχουν υποστεί οι κάτοχοι εκμεταλλεύσεων. Μπορούν να ανέρχονται σε 725 ή 185 ευρώ ετησίως ανά εκτάριο, ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της εκμετάλλευσης·
- τη διατήρηση των δασών που έχουν προστατευτικό και οικολογικό ρόλο δημοσίου ενδιαφέροντος, όταν το κόστος των προληπτικών μέτρων που έχουν ληφθεί σχετικά, υπερβαίνει το προϊόν της εκμετάλλευσης και τη συντήρηση των πυροσβεστικών εργαλείων: τα μέτρα αυτά μπορούν να λάβουν ενισχύσεις που κυμαίνονται μεταξύ 40 και 120 ευρώ ετησίως ανά εκτάριο.

Πρώθηση της προσαρμογής και της ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών

21. Μπορεί επίσης να χορηγηθεί κοινοτική ενίσχυση στις δραστηριότητες που δεν υπάγονται στα προηγούμενα μέτρα αλλά που αφορούν τη μετατροπή και τη βελτίωση των γεωργικών δραστηριοτήτων. Πρόκειται κυρίως για τον αναδάσμο της γης, την ανάπτυξη των σημαντικών αγροτικών υπηρεσιών, την ανάπλαση των χωριών και την προστασία της κληρονομιάς, την ενθάρρυνση τουριστικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων.

Χρηματοδότηση του ΕΓΤΠΕ

Μεταξύ 4.300 και 4.370 εκατ. ευρώ θα χορηγούνται ετησίως στα μέτρα αγροτικής ανάπτυξης και στα συνοδευτικά μέτρα για την περίοδο 2000-2006. Τα μέτρα αυτά χρηματοδοτούνται από τον ΕΓΤΠΕ - τμήμα εγγυήσεων και προσανατολισμού, ανάλογα με το περιφερειακό πλαίσιο στο οποίο είναι ενταγμένα. Έτσι ο ΕΓΤΠΕ - τμήμα εγγυήσεων καλύπτει τις ενισχύσεις για την πρόωρη συνταξιοδότηση, τις μειονεκτικές περιοχές, τα γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα και τα μέτρα αναδάσωσης της γεωργικής γης. Τα υπόλοιπα μέτρα γεωργικής ανάπτυξης χρηματοδοτούνται από τον ΕΓΤΠΕ - τμήμα προσανατολισμού, στις ζώνες του στόχου 1, και από τον ΕΓΤΠΕ τμήμα εγγυήσεων εκτός αυτού του στόχου. Η Επιτροπή θα μπορέσει να διευρύνει το πεδίο εφαρμογής των επιλέξιμων μέτρων με χρηματοδοτική συνδρομή του ΕΓΤΠΕ - τμήμα προσανατολισμού, και να προτείνει χρηματοδότηση μελετών που συνδέονται με τον προγραμματισμό του ΕΓΤΠΕ - τμήμα εγγυήσεων.

Τέλος, τα μέτρα για την προσαρμογή και την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών που αφορούν την ανάπλαση και την ανάπτυξη των χωριών, την προστασία και τη διατήρηση της αγροτικής κληρονομιάς, τη διαφοροποίηση των γεωργικών δραστηριοτήτων, και τη βελτίωση των υποδομών που συνδέονται με την ανάπτυξη της γεωργίας και δεν χρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) στο πλαίσιο των στόχων 1 και 2, και των περιοχών που βρίσκονται σε μεταβατικό στάδιο, καλύπτονται επίσης από τον ΕΓΤΠΕ.

Συμβατότητα και συνοχή

Τα μέτρα γεωργικής ανάπτυξης πρέπει να είναι συμβατά με το κοινοτικό δίκαιο και να έχουν συνοχή με τις άλλες κοινοτικές πολιτικές. Η συνοχή αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική όσον αφορά τις διατάξεις της κοινής γεωργικής πολιτικής υπέρ της αγροτικής ανάπτυξης, των κοινών οργανώσεων της αγοράς και των μέτρων που αφορούν την ποιότητα των γεωργικών προϊόντων και την υγεία.

Εξάλλου, ένα μέτρο που λαμβάνει χρηματοδότηση με βάση αυτό τον κανονισμό δεν μπορεί να λάβει από άλλο κοινοτικό καθεστώς ενίσχυσης. Επίσης ένα μέτρο που δεν είναι συμβατό με έναν όρο του παρόντος κανονισμού, δεν θα μπορεί να επιλέγεται ούτε για τα άλλα καθεστώτα κοινοτικής ενίσχυσης.

Όσον αφορά τις ενισχύσεις που χορηγούνται από τα κράτη μέλη για την αγροτική ανάπτυξη, πρέπει να τηρούν το κοινοτικό καθεστώς των κρατικών ενισχύσεων, εντός των ορίων που προβλέπονται από το Συμβούλιο στους κανονισμούς και τις γεωργικές οδηγίες (εκτός από αυτούς τους περιορισμούς, οι κρατικές ενισχύσεις πρέπει να κοινοποιούνται από τα κράτη μέλη και να εγκρίνονται από την Επιτροπή), καθώς και τις κοινοτικές διατάξεις αγροτικής ανάπτυξης. Μ' αυτό τον τρόπο:

- απαγορεύονται οι κρατικές ενισχύσεις στις επενδύσεις που υπερβαίνουν τα ποσοστά που θεσπίζονται για τις κοινοτικές ενισχύσεις, εκτός από τις περιπτώσεις όπου οι επενδύσεις αφορούν τη βελτίωση του περιβάλλοντος, τους κανόνες υγιεινής και την καλή μεταχείριση των ζώων και είναι προς το συμφέρον του κοινού
- οι ενισχύσεις για την αντιμετώπιση των φυσικών προβλημάτων πρέπει να τηρούν όλους τους κοινοτικούς κανόνες
- οι ενισχύσεις υπέρ του αγροτικού περιβάλλοντος πρέπει να τηρούν τους κανόνες και τα κοινοτικά όρια, αν και τα τελευταία μπορούν να ξεπεραστούν, ενδεχομένως, εάν αυτό είναι αναγκαίο για να καλυφθεί σωστά η απώλεια εισοδημάτων, το επιπλέον κόστος κ.λπ.

Γεωγραφική κάλυψη και προγραμματισμός

Προκειμένου να επωφεληθούν όλες οι αγροτικές περιοχές της Κοινότητας από την πολιτική αγροτικής ανάπτυξης, προβλέπεται η ένταξη των μέτρων του παρόντος κανονισμού, στα εξής πολυετή προγράμματα:

- προγράμματα του στόχου 1: όταν τα μέτρα χρηματοδοτούνται από τον ΕΓΤΠΕ τμήμα προσανατολισμού
- προγράμματα του στόχου 2: όταν τα μέτρα αφορούν την πρόωρη συνταξιοδότηση, τις μειονεκτικές περιοχές και τις περιοχές που αντιμετωπίζουν περιβαλλοντικά προβλήματα, τα γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα και τα μέτρα αναδάσωσης της γεωργικής γης
- προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης: όσον αφορά τα υπόλοιπα μέτρα.

Τα εν λόγω προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης βασίζονται σε σχέδια που θεσπίζονται από τα κράτη μέλη στο καταλληλότερο γεωγραφικό επίπεδο, για περίοδο 7 ετών (2000 με 2006). Τα προγράμματα αυτά περιέχουν την περιγραφή της σημερινής αγροτικής κατάστασης, της προτεινόμενης στρατηγικής, των αναμενόμενων επιπτώσεων, το χρηματοδοτικό σχεδιασμό, τα προβλεπόμενα μέτρα, συμπεριλαμβανομένων των γεωργοπεριβαλλοντικών μέτρων, τις μελέτες και τα αναγκαία τεχνικά μέτρα, τις υπεύθυνες αρχές, και τις διατάξεις αποτελεσματικής εφαρμογής του σχεδίου. Τα κράτη πρέπει να υποβάλουν τα σχέδια αγροτικής ανάπτυξης στην Επιτροπή το αργότερο έξι μήνες μετά από την έναρξη ισχύος αυτού του κανονισμού, και η Επιτροπή θα εγκρίνει τα τελικά προγράμματα εντός έξι μηνών από την υποβολή τους.

Χρηματοδοτικές διατάξεις

Οι διατάξεις του κανονισμού που αφορά τη χρηματοδότηση της κοινής γεωργικής πολιτικής, εφαρμόζονται στα μέτρα αγροτικής ανάπτυξης, εκτός από ορισμένες εξαιρέσεις που αφορούν τα μέτρα που καλύπτονται από το στόχο 2.

Στη συνέχεια της ένταξης του χρηματοδοτικού σχεδιασμού στον προγραμματισμό, η Επιτροπή καθορίζει τις αρχικές επιδοτήσεις, κατανομημένες σε ετήσια βάση, που χορηγούνται στα κράτη μέλη, με βάση τις ανάγκες και τις προσπάθειες που έγιναν. Μπορούν να προσαρμοστούν ανάλογα με τις πραγματικές δαπάνες και τις αναθεωρήσεις των δαπανών που πραγματοποιούν τα κράτη μέλη.

Όσον αφορά το ποσοστό συμμετοχής, η Κοινότητα πρέπει να συμβάλει τουλάχιστον με ποσοστό 25% των επιλέξιμων δημόσιων δαπανών χωρίς να υπερβαίνει το 50% του συνολικού επιλέξιμου κόστους. Σύμφωνα με την γενική νομοθεσία για τα διαρθρωτικά ταμεία, αυτή η συμμετοχή ανέρχεται, στην περίπτωση των γεωργοπεριβαλλοντικών μέτρων σε 75% των περιοχών που υπάγονται στο στόχο 1 και στο 90% για τις άλλες περιοχές. Ειδικά μέτρα προβλέπονται επίσης όσον αφορά τις κερδοφόρες επενδύσεις.

Παρακολούθηση και αξιολόγηση

Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν την αποτελεσματική παρακολούθηση και την εφαρμογή του προγραμματισμού αγροτικής ανάπτυξης με φυσικούς και χρηματοδοτικούς δείκτες που θεσπίζουν από κοινού με την Επιτροπή, και ενδεχομένως με τη δημιουργία επιτροπών παρακολούθησης. Το αποτέλεσμα αυτής της παρακολούθησης θα διαβιβάζεται στην Επιτροπή με ετήσιες εκθέσεις.

Όσον αφορά την αξιολόγηση, ισχύουν οι κανόνες του κανονισμού που αφορά τη χρηματοδότηση της κοινής γεωργικής πολιτικής.

Λεπτομέρειες εφαρμογής

Οι όροι χορήγησης των ενισχύσεων, ο υπολογισμός των αποζημιώσεων, οι περίοδοι και οι όροι που ισχύουν, θα διευκρινιστούν αργότερα από την Επιτροπή. Το ίδιο ισχύει για τις διατάξεις εφαρμογής που αφορούν τα σχέδια αγροτικής ανάπτυξης, την αναθεώρηση των προγραμμάτων, τον χρηματοδοτικό σχεδιασμό, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση, και τη συνολική μεταξύ της αγροτικής ανάπτυξης και των οργανώσεων της αγοράς.

Λοιπές διατάξεις

Τελικά ο κανονισμός προβλέπει ορισμένες διατάξεις που αφορούν τροποποιήσεις των κανονισμών για τη θέσπιση των κοινών οργανώσεων των αγορών στον τομέα του λυκίσκου (1696/71), της μπανάνας (404/93), και των οπωροκηπευτικών (2200/96).

Περισσότερες πληροφορίες είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα της γενικής διεύθυνσης που είναι αρμόδια για τη γεωργία .

Την περίοδο 2000-2006, η κοινοτική πρωτοβουλία Leader+ ενθαρρύνει την εφαρμογή πρωτότυπων ολοκληρωμένων στρατηγικών για αειφόρο αγροτική ανάπτυξη. Η πρωτοβουλία δίνει μεγάλη έμφαση στις εταιρικές σχέσεις σε τοπικό επίπεδο και ευνοεί τα δίκτυα ανταλλαγής πληροφοριών των αγροτικών περιοχών.

Κανονισμός της 18ης Οκτωβρίου 2000 για τη θέσπιση του καταλόγου των μέτρων στα οποία δεν εφαρμόζεται ο κανονισμός

Ο κανονισμός αυτός ορίζει ότι ο κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 4045/99 του Συμβουλίου σχετικά με τους ελέγχους, εκ μέρους των κρατών μελών, των ενεργειών οι οποίες χρηματοδοτούνται από το ΕΓΤΠΕ-Εγγυήσεων, δεν εφαρμόζεται στον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1257/1999 όσον αφορά τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης.

Η παρούσα ανακοίνωση παρεμβαίνει όχι μόνο στο πλαίσιο της ενδιάμεσης επανεξέτασης της ΚΓΠ όπως ορίστηκε από το Πρόγραμμα Δράσης 2000, αλλά και των συμπερασμάτων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου των Βρυξελλών τον Οκτώβριο 2002 για τον καθορισμό ενός μελλοντικού ορίου των γεωργικών δαπανών. Όσον αφορά την αγροτική ανάπτυξη, η παρούσα μεταρρύθμιση έχει ως στόχο την καλύτερη κατανομή των ενισχύσεων και την ενίσχυση της αγροτικής ανάπτυξης με χρηματοδοτικές μεταφορές από τον πρώτο προς το δεύτερο πυλώνα της ΚΓΠ.

Η Επιτροπή προτείνει επιπλέον την εισαγωγή νέων συνοδευτικών μέτρων ώστε να διευρυνθεί το πεδίο εφαρμογής της κοινοτικής ενίσχυσης χωρίς να τροποποιηθεί το βασικό κανονιστικό πλαίσιο στο ενδιάμεσο αυτό στάδιο της παρούσας περιόδου προγραμματισμού (2000-2006). Τα νέα αυτά μέτρα αφορούν κυρίως τους γεωργούς. Εναπόκειται στα κράτη μέλη και στις περιφέρειες να αποφασίσουν (ή όχι) την ενσωμάτωση των μέτρων αυτών στα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης.

Τα νέα μέτρα περιλαμβάνουν :

Την εισαγωγή ενός κεφαλαίου "Ποιότητα των τροφίμων":

Την παροχή οικονομικών κινήτρων στους γεωργούς οι οποίοι συμμετέχουν σε κοινοτικά ή εθνικά προγράμματα που αποβλέπουν στη βελτίωση της ποιότητας των γεωργικών προϊόντων και των παραγωγικών διαδικασιών. Η ενίσχυση θα καταβάλλεται ετησίως για ανώτατη περίοδο 5 ετών και εντός του ανωτάτου ορίου των 1.500 ευρώ ανά έτος και ανά εκμετάλλευση.

Θα χορηγηθούν επίσης ενισχύσεις σε ομάδες παραγωγών για την ενημέρωση των καταναλωτών σχετικά με τα προϊόντα που παράγονται στο πλαίσιο καθεστώτων ποιότητας. Η κρατική ενίσχυση θα μπορεί να αντιπροσωπεύει έως και 70% του κόστους των επιλέξιμων σχεδίων.

Εισαγωγή ενός νέου κεφαλαίου "Τήρηση των προτύπων":

Τα κράτη μέλη μπορούν να στηρίζουν τους γεωργούς που επιθυμούν να προσαρμοστούν στα νέα αυστηρά πρότυπα στους τομείς του περιβάλλοντος, της δημόσιας υγείας και της υγείας των ζώων, της καλής διαβίωσης των ζώων, των φυτοϋγειονομικών ελέγχων και της ασφάλειας στον χώρο εργασίας. Η ενίσχυση θα διαφοροποιείται προκειμένου να λαμβάνεται υπόψη η σημασία των πρόσθετων υποχρεώσεων και λειτουργικών δαπανών, η ενίσχυση θα χορηγείται κατ' αποκοπή και θα μειώνεται προοδευτικά για χρονική περίοδο πέντε ετών κατ' ανώτατο όριο. Η ενίσχυση θα υπόκειται σε ανώτατο όριο 10.000 ευρώ ανά έτος και ανά εκμετάλλευση. Καμία ενίσχυση δεν θα χορηγείται σε γεωργό για την τήρηση των προτύπων που έχουν ήδη ενσωματωθεί στην εθνική νομοθεσία.

Την εισαγωγή στο κεφάλαιο "γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα" του υφιστάμενου κανονισμού της δυνατότητας χορήγησης ενισχύσεων στους γεωργούς που αναλαμβάνουν

για περίοδο τουλάχιστον πέντε ετών να βελτιώσουν τις συνθήκες διαβίωσης των ζώων και οι οποίοι επιθυμούν να υπερβούν τις συνθήκες ορθές πρακτικές στον τομέα της ζωοτεχνίας. Η ετήσια ενίσχυση θα καταβάλλεται με βάση τις συμπληρωματικές δαπάνες και την απώλεια εισοδήματος που απορρέει από την ανάληψη της υποχρέωσης αυτής και με ανώτατο όριο 500 ευρώ ετησίως ανά μονάδα χονδρού ζώου.

Η Επιτροπή προτείνει να διευκρινιστούν ορισμένες διατάξεις του κανονισμού του 1999, επιθυμεί επίσης να αποσαφηνίσει το πεδίο εφαρμογής των κεφαλαίων σχετικά με τη "δασοκομία" και την "κατάρτιση". Προτείνει την προσθήκη ενός κεφαλαίου για την "προσαρμογή και την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών", ενός νέου εδαφίου που θα καλύπτει τις δαπάνες διαχείρισης που συνδέονται με τις ομάδες τοπικών εταιρικών σχέσεων.

Το 2004, η Επιτροπή θα επανεξετάσει το βαθμό στον οποίο η αγροτική ανάπτυξη συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων της αειφόρου ανάπτυξης, ιδίως όσον αφορά τη βιοποικιλότητα και την εφαρμογή της οδηγίας για τους "Οικοτόπους". Επιπλέον, θα εξετάσει τη δυνατότητα επέκτασης στους μικρούς παραγωγούς παραδοσιακών ειδών διατροφής της στήριξης που παρέχεται στους γεωργούς προκειμένου να ανταποκριθούν στα προσφάτως εισαχθέντα κοινοτικά πρότυπα για την ποιότητα των τροφίμων.

9.1.7 Παραγωγή Γεωργικών Προϊόντων και Τροφίμων με Βιολογικές Μεθόδους (1991 - 2003)

Σύμφωνα με τον Κανονισμό του Συμβουλίου της 24ης Ιουνίου 1991 σχετικά με τη μέθοδο βιολογικής παραγωγής γεωργικών προϊόντων καθώς και την παρουσίασή της στα γεωργικά προϊόντα και τα είδη διατροφής δημιουργείται ένα εναρμονισμένο πλαίσιο παραγωγής, επισήμανσης και ελέγχου των γεωργικών προϊόντων και των βιολογικών τροφίμων, προκειμένου να ενισχυθεί η εμπιστοσύνη των καταναλωτών έναντι των εν λόγω προϊόντων και να εξασφαλιστεί ο υγιής ανταγωνισμός μεταξύ των παραγωγών.

Ο κανονισμός εφαρμόζεται στα μη μεταποιημένα γεωργικά προϊόντα (φυτικά ή ζωικά), τα οποία παράγονται σύμφωνα με τους θεσπιζόμενους από αυτόν κανόνες, καθώς και στα τρόφιμα στα οποία ενσωματώνονται.

Για τους σκοπούς του κανονισμού ορίζονται οι ακόλουθοι όροι: "επισήμανση", "παραγωγή", "παρασκευή", "εμπορία", "επιχειρηματίας", "συστατικά", "φυτοφαρμακευτικά προϊόντα" και "απορρυπαντικά".

Ο κανονισμός συνδέει την χρήση ενδείξεων που παραπέμπουν στην μέθοδο βιολογικής παραγωγής στην επισήμανση και στη διαφήμιση, με την τήρηση ορισμένων όρων: η ένδειξη πρέπει να αναδεικνύει τη μέθοδο γεωργικής παραγωγής και τα προϊόντα να ανταποκρίνονται στους κανόνες παραγωγής που ορίζει ο κανονισμός.

Όσον αφορά τους κανόνες παραγωγής, ο κανονισμός ορίζει, στα παραρτήματά του, τις ουσίες που μπορούν να χρησιμοποιούνται ως φυτοφαρμακευτικό προϊόν, απορρυπαντικό, λίπασμα ή εδαφοβελτιωτικό, καθώς και τις ενδεχόμενες εξαιρέσεις. Εξάλλου, καθορίζει τους όρους υπό τους οποίους είναι δυνατή η διεύρυνση των καταλόγων των επιτρεπομένων ουσιών.

Προκειμένου να εξασφαλιστεί η τήρηση των κανόνων παραγωγής, ο κανονισμός θεσπίζει καθεστώς τακτικού ελέγχου, σύμφωνα με το οποίο οι επιχειρηματίες που παράγουν, παρασκευάζουν ή εισάγουν βιολογικά προϊόντα, οφείλουν να κοινοποιούν τις δραστηριότητές τους στις αρχές, δημόσιες ή εξουσιοδοτημένες ιδιωτικές, οι οποίες έχουν ορισθεί προς τούτο από τα κράτη μέλη. Οι εν λόγω ελεγκτικές αρχές οφείλουν να εξασφαλίζουν τουλάχιστον την εφαρμογή των ελάχιστων μέτρων ελέγχου και προφύλαξης που καθορίζονται στο παράρτημα III του κανονισμού.

Τα κράτη μέλη δεν δύνανται να απαγορεύουν ή να περιορίζουν την εμπορία προϊόντων που συμμορφώνονται προς τις διατάξεις του κανονισμού.

Προβλέπεται επίσης η εφαρμογή καθεστώτος που θα παρέχει τη δυνατότητα να διαπιστώνεται αν τα προϊόντα από τρίτες χώρες έχουν παραχθεί και έχουν διατεθεί στο εμπόριο υπό συνθήκες παραγωγής και ελέγχου αντίστοιχες με εκείνες που εφαρμόζονται

στα κοινοτικά προϊόντα. Οι εν λόγω χώρες θα περιληφθούν σε κατάλογο που θα καταρτισθεί με απόφαση της Επιτροπής.

Τα παραρτήματα του κανονισμού διαλαμβάνουν τις ακόλουθες πλευρές: τις αρχές της βιολογικής παραγωγής στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις, τον κατάλογο των προϊόντων που προορίζονται για τα λιπάσματα, για τη βελτίωση του εδάφους και για την καταπολέμηση των παρασίτων και των ασθενειών, τις ελάχιστες απαιτήσεις ελέγχου, καθώς και τα προληπτικά μέτρα που προβλέπονται στα πλαίσια του καθεστώτος τακτικού ελέγχου, τα στοιχεία της κοινοποίησης και τις ενδείξεις σχετικά με την τήρηση του καθεστώτος του τακτικού ελέγχου στις διάφορες γλώσσες, τον κατάλογο των επιτρεπόμενων ουσιών ως συστατικών μη γεωργικής προέλευσης, καθώς και των ουσιών των οποίων επιτρέπεται η χρησιμοποίηση κατά την παρασκευή, καθώς και των συστατικών γεωργικής προέλευσης.

Στην εφαρμογή του κανονισμού, η Επιτροπή επικουρείται από κανονιστική επιτροπή που συγκροτείται από εκπροσώπους των κρατών μελών και στην οποία προεδρεύει εκπρόσωπος της Επιτροπής.

Κανονισμός 2003

Αυτός ο κανονισμός αφορά τις απαιτήσεις σε θέματα επισήμανσης που συνδέονται με τη βιολογική παραγωγή των ζωοτροφών, των σύνθετων ζωοτροφών και των πρώτων υλών για τις ζωοτροφές.

Καθορίζει τους όρους βάσει των οποίων η επισήμανση, η διαφήμιση ή τα εμπορικά έγγραφα που αφορούν τα προαναφερθέντα τρόφιμα μπορούν να αναφέρονται στον βιολογικό τρόπο παραγωγής. Ακόμα διευκρινίζει ότι το περιεχόμενο της επισήμανσης πρέπει να επιτρέπει στους παραγωγούς να αναγνωρίζουν με ευκολία τα τρόφιμα αυτά.

Επίσης αυτό το κείμενο εισάγει ένα νέο τμήμα στο παράρτημα III όπου διευκρινίζεται ότι κάθε εξοπλισμός που χρησιμοποιείται στις μονάδες παρασκευής των σύνθετων ζωοτροφών που προέρχονται από τη βιολογική γεωργία είναι τελείως χωριστός από τον εξοπλισμό που χρησιμοποιείται για σύνθετες ζωοτροφές που δεν υπόκεινται στον κανονισμό.

Διατροφή των ζώων

Πρόταση κανονισμού του Συμβουλίου της **16ης Οκτωβρίου 2002**, περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής των γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και τα είδη διατροφής

Η πρόταση αυτή προτείνει την έγκριση των συνθετικών βιταμινών A, D, E ως πρόσθετων υλών στη διατροφή των μηρυκαστικών για μεταβατική περίοδο που εκπνέει στις 31 Δεκεμβρίου 2005. Ακόμα προτείνει την έγκριση της χρήσης, στη διατροφή των ζώων, φυσικών αμινοξέων όπως η «μαγιά μπύρας» και τα « αυγά και προϊόντα αυγών».

Στο έγγραφο αυτό προβλέπεται, σε πρώτο χρόνο, η εμπειριστατωμένη διατύπωση γνώμης των κρατών μελών και των ενδιαφερόμενων μερών, καθώς και του ευρύτερου κοινού, μέσω ενός ιστοχώρου στο Διαδίκτυο όπου όλοι μπορούν να διατυπώσουν τις απόψεις και τα σχόλιά τους. Αυτή η φάση διαβουλεύσεων θα ολοκληρωθεί με μία δημόσια συζήτηση την άνοιξη του 2003. Σε ένα δεύτερο στάδιο και βάσει των πληροφοριών και των στοιχείων που συνέλεξε, η Επιτροπή θα υποβάλει στο Συμβούλιο, πριν από τα τέλη του 2003, προτάσεις σχετικά με τα συμπληρωματικά μέτρα που ενδείκνυται να ληφθούν στο πλαίσιο ενός ευρωπαϊκού σχεδίου δράσης για τα βιολογικά τρόφιμα και τις βιολογικές καλλιέργειες.

Αυτό το έγγραφο εργασίας, στο οποίο βασίζονται οι διαβουλεύσεις, αναλύει τους στόχους ανάπτυξης της βιολογικής γεωργίας στην Ένωση και προσπαθεί να διαπιστώσει εάν υπάρχουν σημεία συμφόρησης όσον αφορά τις διαδικασίες παραγωγής και εμπορίας των προϊόντων που προέρχονται από τις βιολογικές καλλιέργειες. Ζητά την υιοθέτηση ενός υποχρεωτικού κοινοτικού λογοτύπου για τα βιολογικά προϊόντα, ιδίως για να διευκολυνθεί το εμπόριο με τις τρίτες χώρες, εφόσον το εν λόγω λογότυπο θα τίθεται στα εισαγόμενα προϊόντα που αντιστοιχούν με τα προϊόντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ).

Ακόμα εξετάζει τα μέτρα της κοινής γεωργικής πολιτικής (ΚΓΠ) που μπορούν να ευνοήσουν την ανάπτυξη της βιολογικής γεωργίας.

Τέλος υπογραμμίζει ότι η έρευνα για τις βιολογικές καλλιέργειες θα έπρεπε να ενισχυθεί και τονίζει την ανάγκη εναρμονισμένης διοργάνωσης επιθεωρήσεων σε κοινοτικό επίπεδο.

Λεπτομερέστερα, τα κυριότερα σημεία που διαρθρώνουν αυτό το έγγραφο είναι τα εξής:

- Διαμόρφωση διαφόρων συστημάτων πώλησης των προϊόντων βιολογικής καλλιέργειας και διευκόλυνση της λειτουργίας τους.
- Σε θέματα βιολογικών καλλιεργειών, επικέντρωση στις οικολογικά ευαίσθητες ζώνες.
- Ενθάρρυνση των ανταλλαγών τεχνικών πληροφοριών μεταξύ γεωργών.
- Εφαρμογή της ΚΓΠ κατά τρόπο που να ευνοεί τη βιολογική γεωργία.
- Εξασφάλιση της ανιχνευσιμότητας και της αυθεντικότητας των προϊόντων βιολογικής καλλιέργειας.
- Εξασφάλιση της ευρύτερης χρήσης του ευρωπαϊκού λογότυπου.
- Εναρμόνιση των μεθόδων πειραματισμού, των διαδικασιών ελέγχου, της εποπτείας και της διαπίστευσης των παραγωγών, και εξασφάλιση της αποτελεσματικής συνεργασίας μεταξύ όλων των παραγόντων του συστήματος εποπτείας, συμπεριλαμβανομένων των κοινοτικών επιθεωρήσεων.
- Εφαρμογή τυποποιημένων διαδικασιών που να εξασφαλίζουν ότι τα εισαγόμενα προϊόντα συμμορφώνονται με τους κανόνες που επιβάλλουν τον θεμιτό ανταγωνισμό με τα κοινοτικά προϊόντα, αλλά και με τις δεσμεύσεις της ΕΕ απέναντι στις αναπτυσσόμενες χώρες.
- Σύσταση οργανισμού επιφορτισμένου με τη διατύπωση ανεξάρτητης, εγκεκριμένης και διαφανούς γνώμης σχετικά με τις μεθόδους παραγωγής, τις ουσίες κ.τ.λ. που μπορούν να γίνουν δεκτές χωρίς παράβαση των αρχών που διέπουν τη βιολογική γεωργία.
- Τακτικότερη συλλογή και κοινοποίηση επίσημων στατιστικών δεδομένων σχετικά με την παραγωγή, την κατανάλωση και τις ανταλλαγές (κοινοτικές εξαγωγές και εισαγωγές).
- Αποτελεσματική χρηματοδότηση των ερευνών που αφορούν τις βιολογικές μεθόδους καλλιέργειας: ποιότητα των προϊόντων, ανάπτυξη νέων προϊόντων και μεθόδων παραγωγής, περιβαλλοντική βιωσιμότητα, συγκριτικές μελέτες μεταξύ προϊόντων που έχουν παραχθεί αφενός με τις βιολογικές μεθόδους καλλιέργειας και αφετέρου με τις παραδοσιακές μεθόδους καλλιέργειας.

9.1.8 Διαχείριση των Αποβλήτων

9.1.8.1 Χρησιμοποίηση της ιλύος καθαρισμού λυμάτων στη γεωργία

Σύμφωνα με την Οδηγία του Συμβουλίου, της 12ης Ιουνίου 1986 ρυθμίστηκε κανονιστικά η χρησιμοποίηση της ιλύος καθαρισμού λυμάτων στη γεωργία κατά τρόπο ώστε να αποτρέπονται οι βλαβερές επιπτώσεις για το έδαφος, τον φυτικό και ζωικό κόσμο και τον άνθρωπο.

Η ιλύς καθαρισμού λυμάτων είναι πολύ χρήσιμη από γεωπονικής πλευράς. Για τη χρησιμοποίησή τους πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι θρεπτικές ανάγκες των φυτών χωρίς αυτό να γίνεται σε βάρος της ποιότητας του εδάφους και των υδάτων (επιφανειακών και υπόγειων). Πράγματι, ορισμένα βαρέα μέταλλα που απαντούν στην ιλύ καθαρισμού λυμάτων ενδέχεται να αποβούν τοξικά για τις καλλιέργειες και για τον άνθρωπο.

Ορισμοί των όρων: "ιλύς", "επεξεργασμένη ιλύς", "γεωργία", "χρησιμοποίηση".

Η ιλύς καθαρισμού λυμάτων μπορεί να χρησιμοποιείται στη γεωργία υπό τον όρο ότι το εκάστοτε κράτος μέλος ρυθμίζει κανονιστικά τη χρησιμοποίησή της.

Η οδηγία προβλέπει οριακές τιμές συγκέντρωσης βαρέων μετάλλων στο έδαφος (παράρτημα ΙΑ), στην ιλύ (παράρτημα ΙΒ) και για τις ποσότητες βαρέων μετάλλων που μπορούν να εισέρχονται στο έδαφος σε ετήσια βάση (παράρτημα ΙΓ).

Η χρησιμοποίηση ιλύος καθαρισμού λυμάτων απαγορεύεται όταν η συγκέντρωση ενός ή περισσοτέρων βαρέων μετάλλων στο έδαφος υπερβαίνει τις οριακές τιμές του παραρτήματος ΙΑ. Τα κράτη μέλη οφείλουν σε μια τέτοια περίπτωση να λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα ώστε να μη σημειώνεται υπέρβαση των εν λόγω οριακών τιμών εξαιτίας της χρησιμοποίησης ιλύος.

Προτού χρησιμοποιηθεί στη γεωργία, η ιλύς πρέπει να υποβάλλεται σε επεξεργασία, τα κράτη μέλη έχουν όμως τη δυνατότητα να εγκρίνουν τη χρησιμοποίηση με επεξεργασμένης ιλύος εάν η ιλύς αυτή εγχέεται ή παραχώνεται στο έδαφος.

Απαγορεύεται η χρησιμοποίηση ιλύος:

- σε χορτολιβαδικές εκτάσεις που χρησιμοποιούνται ως βοσκότοποι ή σε καλλιέργειες χορτονομής προτού παρέλθει ορισμένη προθεσμία που καθορίζουν τα κράτη μέλη και που δεν μπορεί να είναι μικρότερη από τρεις εβδομάδες·
- σε καλλιέργειες σπυροκηπευτικών κατά την περίοδο της βλάστησης (εξαιρούνται οι καλλιέργειες σπυροφόρων δέντρων)·
- σε εδάφη προοριζόμενα για καλλιέργειες σπυροκηπευτικών που βρίσκονται σε άμεση επαφή με το έδαφος και που συνήθως καταναλώνονται ωμά, επί δέκα μήνες πριν αρχίσει η συγκομιδή και κατά τη συγκομιδή.

Η ιλύς και τα εδάφη επί των οποίων αυτή χρησιμοποιείται υποβάλλονται σε δειγματοληψία και ανάλυση.

Τα κράτη μέλη μεριμνούν για την τήρηση μητρώων στα οποία εμφανίζονται:

- οι παραγόμενες ποσότητες ιλύος και οι ποσότητες που χρησιμοποιούνται στη γεωργία·
- η σύνθεση και τα χαρακτηριστικά της ιλύος·
- η επεξεργασία που εφαρμόζεται·
- ονόματα και διευθύνσεις παραληπτών ιλύος και τόποι χρησιμοποίησης αυτής.

Εάν οι περιστάσεις το απαιτούν, τα κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να θεσπίζουν μέτρα αυστηρότερα από τα προβλεπόμενα στην παρούσα οδηγία.

Κάθε τέσσερα χρόνια, και για πρώτη φορά πέντε χρόνια μετά την κοινοποίηση της παρούσας οδηγίας, τα κράτη μέλη καταρτίζουν μια συγκεντρωτική έκθεση σχετικά με τη χρησιμοποίηση ιλύος στη γεωργία, όπου αναφέρονται οι ποσότητες που χρησιμοποιήθηκαν, τα κριτήρια που εφαρμόστηκαν και τα προβλήματα που αντιμετωπίστηκαν· η έκθεση αποστέλλεται στην Επιτροπή, η οποία και δημοσιεύει το περιεχόμενό της.

Με βάση τα στοιχεία της έκθεσης, η Επιτροπή, μεριμνώντας για αυξημένη προστασία του εδάφους και του περιβάλλοντος, υποβάλλει κατά περίπτωση κατάλληλες προτάσεις.

9.1.8.2 Γεωργικοί ή δασικοί ελκυστήρες και μηχανήματα: Αέριοι ρύποι

Σύμφωνα με την Οδηγία της 22ας Μαΐου 2000 καθορίστηκαν μέτρα για να περιοριστεί η ατμοσφαιρική ρύπανση που οφείλεται στους κινητήρες των γεωργικών και δασικών ελκυστήρων με τη θέσπιση κοινοτικών προτύπων για τους ρύπους που εκπέμπουν οι κινητήρες τέτοιων οχημάτων.

Η προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με τα μέτρα που πρέπει να λαμβάνονται για την καταπολέμηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης από τους γεωργικούς ή δασικούς ελκυστήρες στοχεύει στη μείωση του επιπέδου ρυπογόνων εκπομπών και στην ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς.

Η παρούσα οδηγία αφορά τις απαιτήσεις για τις εκπομπές των γεωργικών και δασικών ελκυστήρων. Οι απαιτήσεις αυτές αφορούν κυρίως τον ορισμό των διαδικασιών έγκρισης τύπου κατασκευαστικού στοιχείου για κινητήρες ελκυστήρων και τον ορισμό των διαδικασιών έγκρισης τύπου για τα εν λόγω οχήματα όσον αφορά τις ρυπογόνες εκπομπές.

Η οδηγία προβλέπει τις ίδιες απαιτήσεις δοκιμών με εκείνες που είχαν εγκριθεί για τα μη οδικά κινητά μηχανήματα καθώς και τις αντίστοιχες οριακές τιμές για τα επίπεδα εκπομπών.

Κατατάσσοντας τους χημικούς ρύπους σε 4 κατηγορίες - μονοξείδιο του άνθρακα (CO), υδρογονάνθρακες ατελούς καύσεως (HC), οξειδία του αζώτου (NOx) και σωματίδια - η οδηγία έρχεται να συμπληρώσει προηγούμενη οδηγία, περί των ληπτέων μέτρων αντιμετώπισης των ρύπων που εκπέμπονται από κινητήρες ντίζελ που προορίζονται για ελκυστήρες. Η τελευταία αυτή οδηγία, η οποία επίσης βασίζεται στην οδηγία που αναφερόταν αποκλειστικά στην αδιαφάνεια των καυσαερίων.

Μετά την 30ή Σεπτεμβρίου 2000 τα κράτη μέλη δεν μπορούν:

- να αρνούνται την χορήγηση έγκρισης τύπου ΕΚ ή την εθνική έγκριση τύπου ενός τύπου κινητήρα ή μιας οικογένειας κινητήρων ή
- να απαγορεύουν την πώληση, την θέση σε λειτουργία ή τη χρήση ενός νέου κινητήρα ή
- να αρνούνται την χορήγηση έγκρισης τύπου ΕΚ ή την εθνική έγκριση τύπου σε τύπους ελκυστήρων ή
- να απαγορεύουν τη χρήση, την πώληση, την αρχική θέση σε λειτουργία τύπων ελκυστήρων,

για λόγους ρύπανσης του αέρος εφόσον οι ρυπογόνες εκπομπές των κινητήρων αυτών, ή των κινητήρων με τους οποίους είναι εξοπλισμένοι οι ελκυστήρες αυτοί, πληρούν τις απαιτήσεις της παρούσας οδηγίας

Όσον αφορά το χρονοδιάγραμμα εφαρμογής, συμπεριλήφθηκαν συγκεκριμένες ημερομηνίες για όλες τις κατηγορίες κινητήρων ώστε να δοθεί μεγαλύτερη ευελιξία στους κατασκευαστές.

9.1.8.3 Νιτρορύπανση γεωργικής προέλευσης (1991 – 2002)

Στόχος της **Οδηγίας του Συμβουλίου της 12ης Δεκεμβρίου 1991** ήταν η μείωση ή πρόληψη της άμεσης ή έμμεσης ρύπανσης των υδάτων από νιτρικά ιόντα γεωργικής προέλευσης.

Στη ρύπανση των υδάτων από νιτρικά ιόντα συντέλεσε η καθιέρωση εντατικών μεθόδων παραγωγής, που οδήγησε σε αυξημένη χρήση χημικών λιπασμάτων και σε μεγαλύτερη συγκέντρωση του ζωικού κεφαλαίου σε μικρότερες εκτάσεις γης.

Η νιτρορύπανση δημιουργεί προβλήματα σε όλες τις χώρες της Κοινότητας. Οι πηγές ρύπανσης από νιτρικά ιόντα είναι διάχυτες (απόρριψη σε πολλαπλά σημεία, που είναι δύσκολο να εντοπιστούν) και οι κυριότεροι ρυπαίνοντες, οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις, είναι ευαίσθητοι στα στοιχεία που έχουν επιπτώσεις στην οικονομική βιωσιμότητα της εκμετάλλευσης.

Κατά τη δεκαετία του '80, παρατηρήθηκε συνεχής επιδείνωση της κατάστασης (αύξηση της συγκέντρωσης νιτρικών ιόντων στα ύδατα περίπου 1mg/l κατά μέσο όρο ετησίως), λόγω της ανάπτυξης μονάδων εντατικής κτηνοτροφίας (πτηνοτροφεία, χοιροτροφεία) σε ήδη κορεσμένες ζώνες και λόγω εντατικών καλλιεργειών, με χρήση χημικών ζιζανιοκτόνων και υπερβολικής ποσότητας λιπασμάτων.

Κατά την υπουργική διάσκεψη της Φραγκφούρτης το 1988, διενεργήθηκε εξέταση της νομοθεσίας σχετικά με την προστασία των υδάτων. Οι συμμετέχοντες τόνισαν ότι είναι ανάγκη να βελτιωθεί η νομοθεσία, με αποτέλεσμα την έκδοση της οδηγίας για τα αστικά λύματα και της οδηγίας για τη νιτρορύπανση.

Τα κράτη μέλη προσδιορίζουν, για την επικράτειά τους:

- τα επιφανειακά και υπόγεια ύδατα που υφίστανται ρύπανση και τα ύδατα που ενδέχεται να την υποστούν, βάσει της διαδικασίας και των κριτηρίων που καθορίζει η οδηγία
- τις ευπρόσβλητες ζώνες που συμβάλλουν στη ρύπανση.

Τα κράτη μέλη θεσπίζουν, για τους γεωργούς, προαιρετικούς κώδικες ορθής γεωργικής πρακτικής. Επίσης, εκπονούν και εφαρμόζουν προγράμματα δράσης για τις ευπαθείς ζώνες. Τα προγράμματα αυτά περιλαμβάνουν υποχρεωτικά τα μέτρα που έχουν συμπεριληφθεί στους κώδικες ορθής πρακτικής, καθώς και μέτρα που αποβλέπουν:

- στον περιορισμό της διασποράς στο έδαφος κάθε αζωτούχου λιπάσματος
- στον καθορισμό ορίων για τη διασπορά λυμάτων κτηνοτροφικής προέλευσης.

Η οδηγία επιτρέπει στα κράτη μέλη να λαμβάνουν μέτρα για τη συμπλήρωση ή ενίσχυση των προγραμμάτων δράσης, προκειμένου να επιτύχουν τους στόχους της οδηγίας.

Τα κράτη μέλη παρακολουθούν την ποιότητα των υδάτων και, για τον σκοπό αυτόν, εφαρμόζουν πρότυπες μεθόδους αναφοράς για την ποσοτική ανάλυση των αζωτούχων ενώσεων. Ακόμα, συντάσσουν και υποβάλλουν, σε τακτά διαστήματα, στην Επιτροπή εκθέσεις σχετικά με την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας.

Κατά την Επιτροπή, μόνον 4 κράτη μέλη είχαν εκπληρώσει τις υποχρεώσεις τους όσον αφορά τη μεταφορά της οδηγίας στο εθνικό δίκαιο, 4 έτη μετά τη λήξη της προθεσμίας που προβλέπεται στην οδηγία (20 Δεκεμβρίου 1993). Ήταν η Δανία, η Ισπανία, η Γαλλία και το Λουξεμβούργο.

Τα περισσότερα κράτη μέλη έχουν θεσπίσει κώδικες ορθής γεωργικής πρακτικής· ωστόσο, η Επιτροπή θεωρεί σημαντικό να εξετάσει ακόμη μια φορά το περιεχόμενό τους και να αξιολογήσει τη συνέπεια μεταξύ κωδίκων που εφαρμόζονται σε περιοχές με παρεμφερή χαρακτηριστικά.

Η οδηγία για τη νιτρορύπανση προβλέπει τη δυνατότητα να απαλλάσσονται τα κράτη μέλη από την υποχρέωση χαρακτηρισμού συγκεκριμένων ευπαθών ζωνών, εφόσον καταρτίζουν προγράμματα δράσης σε εθνικό επίπεδο. Ορισμένα κράτη μέλη έχουν κάνει χρήση της δυνατότητας αυτής (Δανία, Γερμανία, Λουξεμβούργο, Κάτω Χώρες και Αυστρία). Κατά την ημερομηνία της έκθεσης, οι περισσότερες χώρες δεν είχαν χαρακτηρίσει τις ευπαθείς ζώνες, σύμφωνα με την οδηγία (Βέλγιο, Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία, Φινλανδία και Ηνωμένο Βασίλειο).

Η θέσπιση προγραμμάτων δράσης για τις ευπαθείς ζώνες συνιστά το βασικό στοιχείο της οδηγίας για τη νιτρορύπανση, διότι τα προγράμματα απαιτούν την επιβολή υποχρεωτικών περιορισμών στις δραστηριότητες των αγροτών. Τα προγράμματα δράσης έπρεπε να έχουν αρχίσει στις 20 Δεκεμβρίου 1995. Στην πραγματικότητα, μόνον η Δανία, η Γερμανία, το Λουξεμβούργο, η Αυστρία και η Σουηδία είχαν κοινοποιήσει το πρόγραμμα δράσης τους στην Επιτροπή στις 30 Ιουλίου 1997.

Η Επιτροπή κρίνει ότι είναι πολύ νωρίς να προσδιοριστεί ο πραγματικός αντίκτυπος της οδηγίας στη νιτρορύπανση, λόγω της καθυστέρησης στη μεταφορά και, μερικές φορές, της πλημμελούς μεταφοράς της εν λόγω οδηγίας. Κατά συνέπεια, δεν προβλέπεται ουδεμία αναθεώρηση της οδηγίας ως αποτέλεσμα της υποβολής της έκθεσης.

Έκθεση της Επιτροπής της 17ης Ιουλίου 2002.

Σύνθεση των εκθέσεων των κρατών μελών για το 2000.

Όλα τα κράτη μέλη μετέφεραν την οδηγία στο εθνικό δίκαιο, δημιούργησαν δίκτυο επιτήρησης, θέσπισαν κώδικα ορθής πρακτικής και όρισαν ευπαθείς ζώνες (με εξαίρεση την Ιρλανδία). Από τα δίκτυα επιτήρησης προκύπτει ότι ποσοστό μεγαλύτερο από το 20% των υπόγειων υδάτων της Κοινότητας και μεταξύ 30% - 40% των λιμνών και ποταμών παρουσιάζουν υπερβολικά υψηλές συγκεντρώσεις νιτρικών ιόντων. Τα αζωτούχα γεωργικής προέλευσης αντιστοιχούν σε 50% - 80% των νιτρικών ιόντων στα ευρωπαϊκά επίπεδα. Τα αποτελέσματα από την εφαρμογή της οδηγίας θα επιτευχθούν έπειτα από μερικά έτη, ήδη όμως αρχίζουν να γίνονται ορατά, σε ορισμένες περιοχές, θετικά αποτελέσματα.

Μολονότι στην έκθεση εκφράζεται η εκτίμηση ότι η οδηγία δεν έχει καθόλου χάσει την επικαιρότητά της και ότι δεν πρέπει να τροποποιηθεί, είναι επιθυμητές δράσεις για τη βελτίωση της εφαρμογής της:

- πραγματοποίηση μελετών για τη σχέση κόστους / απόδοσης των προληπτικών μέτρων
- ενίσχυση των επιτόπιων ελέγχων και πρόβλεψη κυρώσεων για τους παραβάτες της οδηγίας.

Ο συντονισμός ενόψει κοινής εφαρμογής των οδηγιών για τα ύδατα κρίνεται απαραίτητος, μεταξύ άλλων στα ακόλουθα πεδία:

- εναρμόνιση των σημείων δειγματοληψίας, των δικτύων, των κριτηρίων και των ελέγχων ποιότητας των υδάτων
- αξιολόγηση των απορρίψεων θρεπτικών ουσιών στα ύδατα καθώς και ένδειξη της προέλευσής τους
- ανάπτυξη μοντέλων σύνδεσης αιτιών και αποτελεσμάτων στο περιβάλλον.

9.1.9 Προστασία της Βιοποικιλότητας στον τομέα της Γεωργίας

9.1.9.1 Σχέδιο δράσης για τη βιοποικιλότητα στον τομέα της γεωργίας

Σύμφωνα με Ανακοίνωση της Επιτροπής της 27ης Μαρτίου 2001 ορίστηκε η κατάρτιση του σχεδίου δράσης για τη βελτίωση ή τη διατήρηση της κατάστασης της βιοποικιλότητας και η αποτροπή της συρρίκνωσής της, λόγω των γεωργικών δραστηριοτήτων.

Εισαγωγή

Η μείωση των ειδών και η συρρίκνωση των βιοτόπων, των οικοσυστημάτων και των γονιδίων τους (δηλαδή της βιοποικιλότητας), καθώς και η εξαφάνισή τους επιταχύνθηκαν σε παγκόσμια κλίμακα τις τελευταίες δεκαετίες. Αυτή η απώλεια της βιολογικής ποικιλότητας είναι καθαυτό θλιβερή και έχει αρνητικές επιπτώσεις για την οικονομική ανάπτυξη, εφόσον αποτελεί το υπόβαθρο της διατροφής, των ινών, των ποτών, των φαρμάκων, αλλά και των βιομηχανικών διαδικασιών παραγωγής και των αλιευτικών και γεωργικών δραστηριοτήτων από τις οποίες εξαρτόμαστε για να ζήσουμε.

Η Επιτροπή είχε υιοθετήσει το Φεβρουάριο του 1998 την ανακοίνωση αναφορικά με την Κοινοτική στρατηγική για τη βιοποικιλότητα. Στη στρατηγική αυτή προβλεπόταν ήδη η χάραξη και η εφαρμογή συγκεκριμένων προγραμμάτων δράσης τα οποία σχετίζονταν με τον εκάστοτε θιγόμενο τομέα δραστηριοτήτων. Με την παρούσα ανακοίνωση καθορίζονται αυτά τα προγράμματα δράσης στους τομείς της προστασίας των φυσικών πόρων, της γεωργίας, της αλιείας και της αναπτυξιακής βοήθειας και της οικονομικής συνεργασίας.

Η Κοινοτική στρατηγική για την βιοποικιλότητα και τα προαναφερόμενα προγράμματα δράσης εντάσσονται στις δεσμεύσεις που έχει αναλάβει η Ευρωπαϊκή Ένωση να φτάσει στη βιώσιμη ανάπτυξη και να εντάξει τις περιβαλλοντικές ανησυχίες στις υπόλοιπες κλαδικές πολιτικές και τους άλλους τομείς δράσης.

Η παρακολούθηση της εφαρμογής των προγραμμάτων δράσης, καθώς και η αξιολόγηση των επιδόσεών τους, θα διεξαχθεί μετά την ολοκλήρωσή τους με χρήση των σχετικών δεικτών. Οι εν λόγω δείκτες, οι οποίοι απομένει ακόμη να καθοριστούν από την Επιτροπή με τη βοήθεια των κρατών μελών, των επιστημόνων και των ενδιαφερόμενων οργανώσεων, απογράφονται σε τοπικό επίπεδο, με στόχο τη σύγκριση των αποτελεσμάτων τους.

Το κέντρο ανταλλαγών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (EC-CHM) αποτελεί πολύτιμο μηχανισμό για την ανταλλαγή των πληροφοριών που αφορούν τη βιοποικιλότητα. Το κέντρο πρέπει να ενισχυθεί και να αναπτυχθεί σε ακόμη μεγαλύτερο βαθμό.

Η Επιτροπή βρίσκεται στη φάση του εντοπισμού των ερευνητικών αναγκών για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, ενόψει της ενσωμάτωσής τους στο 6ο Ευρωπαϊκό πρόγραμμα - πλαίσιο έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης.

Η Επιτροπή σχεδιάζει να συγκροτήσει σχετική επιτροπή εμπειρογνομόνων για τα θέματα της βιοποικιλότητας, η οποία θα προβαίνει στη διάδοση των πληροφοριών και θα επιζητεί τη συμπληρωματικότητα μεταξύ των ευρωπαϊκών και των εθνικών μέτρων. Οι ΜΚΟ, η βιομηχανία, οι σύλλογοι και όλοι οι ενδιαφερόμενοι να κληθούν να συμμετάσχουν υπό την ιδιότητα των παρατηρητών στις συνεδριάσεις της Επιτροπής εμπειρογνομόνων.

Προτεραιότητες

Ο τόμος για τον τομέα της γεωργίας αρχίζει με την ανάλυση των αμοιβαίων σχέσεων μεταξύ της γεωργίας και της βιοποικιλότητας, τονίζοντας παράλληλα τα αμοιβαία οφέλη, αλλά και

τις πιέσεις που ασκεί η γεωργία στη βιοποικιλότητα. Από την ανάλυση αυτή προκύπτουν οι ακόλουθες προτεραιότητες οι οποίες και συνιστούν προτεραιότητες του σχεδίου δράσης:

- να διατηρηθούν οι μέθοδοι της εντατικής γεωργίας σε επίπεδα που δεν είναι ζημιογόνα για τη βιοποικιλότητα: με τον καθορισμό των ορθών γεωργικών πρακτικών, τον περιορισμό της χρήσης λιπασμάτων, την υποστήριξη μεθόδων εκτατικής παραγωγής και τον προσδιορισμό βιώσιμων μεθόδων διαχείρισης των πόρων·
- να επιτευχθεί ο στόχος οι γεωργικές δραστηριότητες να είναι οικονομικά βιώσιμες, κοινωνικά αποδεκτές και να σέβονται τη βιοποικιλότητα·
- να τεθούν σε εφαρμογή γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα, ώστε η χρήση της βιοποικιλότητας να γίνεται με βιώσιμες μεθόδους·
- να εξασφαλιστεί η ύπαρξη των απαιτούμενων οικολογικών υποδομών·
- να υποστηριχθούν τα μέτρα που θα οδηγήσουν στη διατήρηση των τοπικών φυλών και ποικιλιών, αλλά και του πολύμορφου φάσματος των ποικιλιών που χρησιμοποιούνται στη γεωργία·
- να παρεμποδιστεί η διάδοση των μη εγχώριων ειδών.

Λειτουργικοί μηχανισμοί

Στην παρούσα ανακοίνωση επισημαίνονται πολυάριθμοι κοινοτικοί λειτουργικοί μηχανισμοί που βοηθούν να τεθεί σε εφαρμογή το σχέδιο δράσης για τη βιοποικιλότητα:

- ο κανονισμός με τον οποίο καθορίζονται οι κοινοί κανόνες των καθεστώτων παροχής άμεσης στήριξης στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής·
- τα γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα που σχετίζονται με την ανάπτυξη της υπαίθρου: τα μέτρα αυτά συνιστούν έναν από τους κυριότερους λειτουργικούς μηχανισμούς του τρέχοντος σχεδίου δράσης·
- τα υπόλοιπα μέτρα που οδηγούν στην ανάπτυξη της υπαίθρου·
- οι περιβαλλοντικές πτυχές των κοινών μηχανισμών οργάνωσης των αγορών·
- ο κανονισμός που αναφέρεται στους γενετικούς πόρους στη γεωργία
- οι περιβαλλοντικές συστάσεις των συναφών με την ποιότητα λειτουργικών μηχανισμών της αγοράς: οι συστάσεις αυτές επισημαίνονται στο παράρτημα 2 της ανακοίνωσης·
- η νομοθεσία στα θέματα της φυτοϋγιεινής·
- ο λειτουργικός μηχανισμός SAPARD.

Στην ανακοίνωση αναλύονται οι προαναφερόμενοι λειτουργικοί μηχανισμοί, οι τιθέμενοι στόχοι και το ενδεικτικό χρονοδιάγραμμα για την επίτευξη των κλαδικών και οριζόντιων στόχων οι οποίοι επισημαίνονται στην κοινοτική στρατηγική για τη βιοποικιλότητα αλλά και οι προτεραιότητες του τρέχοντος σχεδίου δράσης που αναφέρθηκαν προηγουμένως.

Η αποτελεσματικότητα του σχεδίου δράσης εξαρτάται από την εύρυθμη εκτέλεση όλων των προαναφερόμενων μέτρων από τα κράτη μέλη. Πριν από το 2003, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να υποβάλλουν σχετική έκθεση, στην οποία θα αναφέρονται επακριβώς οι φραγμοί που παρεμποδίζουν τη βελτίωση της βιοποικιλότητας στη γεωργία.

9.1.9.2 Περιορισμένη χρήση γενετικώς τροποποιημένων μικροοργανισμών.

Σύμφωνα με την Οδηγία του Συμβουλίου της 23ης Απριλίου 1990 θεσπίστηκαν κοινά μέτρα για την περιορισμένη χρήση γενετικώς τροποποιημένων μικροοργανισμών με σκοπό την προστασία της υγείας του ανθρώπου και του περιβάλλοντος.

Τα κράτη μέλη αναγκάστηκαν να προβλέψουν ρυθμίσεις για την περιορισμένη χρήση γενετικώς τροποποιημένων μικροοργανισμών, ώστε να περιοριστούν όσο το δυνατόν περισσότερο οι ενδεχόμενες αρνητικές επιπτώσεις τους στην υγεία του ανθρώπου και στο περιβάλλον, δεδομένου ότι οι μικροοργανισμοί, αν ελευθερωθούν στο περιβάλλον ενός

κράτους μέλους κατά τη διάρκεια της περιορισμένης χρήσης τους, μπορούν να εξαπλωθούν σε άλλα κράτη μέλη.

Η οδηγία κατατάσσει τους γενετικώς τροποποιημένους οργανισμούς σε δύο κατηγορίες ανάλογα με τον κίνδυνο που συνεπάγονται.

Για να περιοριστούν όσο το δυνατόν περισσότερο οι κίνδυνοι για την υγεία του ανθρώπου ή για το περιβάλλον, ο χρήστης οφείλει να τηρεί ορισμένους κανόνες ασφαλείας και υγιεινής. Πέραν τούτου, κατά την πρώτη χρησιμοποίηση γενετικώς τροποποιημένων οργανισμών σε μια συγκεκριμένη εγκατάσταση, ο χρήστης οφείλει να υποβάλει στις αρχές γνωστοποίηση βάσει της οποίας αυτές μπορούν να εξακριβώσουν αν η προτεινόμενη εγκατάσταση είναι κατάλληλη για την άσκηση της δραστηριότητας αυτής χωρίς κίνδυνο. Η γνωστοποίηση περιέχει διαφορετικές πληροφορίες ανάλογα με το βαθμό του σχετικού κινδύνου.

Τα κράτη μέλη μπορούν, εφόσον το επιθυμούν, να προβλέψουν ότι θα ζητείται η γνώμη ομάδων ή του κοινού για οποιαδήποτε πτυχή της προτεινόμενης περιορισμένης χρήσης. Ακόμα, μεριμνούν ώστε να καταρτίζεται σχέδιο έκτακτης ανάγκης για την αποτελεσματική αντιμετώπιση ενός ατυχήματος και ώστε τα πρόσωπα που ενδέχεται να θιγούν από το ατύχημα να ενημερώνονται για όλες τις πτυχές που αφορούν την ασφάλειά τους.

Σε περίπτωση ατυχήματος, ο χρήστης οφείλει να ενημερώσει αμέσως την αρμόδια αρχή σχετικά και να διαβιβάσει όλες τις πληροφορίες που είναι αναγκαίες για την αξιολόγηση των επιπτώσεων και για τη λήψη των απαιτούμενων μέτρων. Επίσης, το κράτος μέλος οφείλει να ενημερώσει σχετικά την Επιτροπή καθώς και κάθε κράτος μέλος που ενδέχεται να θιγεί από το ατύχημα.

Η Επιτροπή καταρτίζει μητρώο των ατυχημάτων που έχουν συμβεί το οποίο περιλαμβάνει ανάλυση των αιτίων του ατυχήματος, την πείρα που αποκτήθηκε και τα μέτρα που ελήφθησαν για την αποφυγή αναλόγων ατυχημάτων.

Για να καταστεί δυνατή η επίβλεψη της περιορισμένης χρήσης γενετικώς τροποποιημένων οργανισμών στο σύνολο της Κοινότητας, τα κράτη μέλη οφείλουν να παρέχουν στην Επιτροπή ορισμένα στοιχεία.

Η Επιτροπή επικουρείται από επιτροπή σε θέματα σχετικά με την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας και με την προσαρμογή της στην τεχνική πρόοδο.

Οι κυριότερες τροποποιήσεις αφορούν:

- την απλούστευση των διοικητικών διαδικασιών·
- τη συσχέτιση των απαιτήσεων γνωστοποίησης και των κινδύνων που συνεπάγεται η περιορισμένη χρήση·
- την προσθήκη ενός καταλόγου γενετικώς τροποποιημένων μικροοργανισμών που δεν προκαλούν αρνητικές επιπτώσεις στην υγεία του ανθρώπου ή στο περιβάλλον.

Έκθεση της Επιτροπής, της 17ης Μαΐου 2001, η οποία εκπονήθηκε βάσει των εκθέσεων των κρατών μελών σχετικά με την πείρα τους από την εφαρμογή της οδηγίας για την περιορισμένη χρήση γενετικώς τροποποιημένων μικροοργανισμών. Περίοδος 1996-1999.

Η έκθεση εξετάζει σε κάθε κράτος μέλος:

- τις εγκαταστάσεις και τις δραστηριότητες·
- την ταξινόμηση και την αξιολόγηση των κινδύνων·
- τα συστήματα κοινοποίησης και χορήγησης αδειάς·
- τα σημειωθέντα ατυχήματα·
- τις επιθεωρήσεις·
- τα προβλήματα που σχετίζονται με την ερμηνεία των διατάξεων της οδηγίας·
- τα συστήματα διαβούλευσης και ενημέρωσης του κοινού·
- τα προγράμματα παρέμβασης για την αντιμετώπιση εκτάκτων καταστάσεων ή ατυχημάτων·

- τα συστήματα προστασίας των εμπιστευτικών πληροφοριών·
- τα συστήματα εξάλειψης των αποβλήτων.

9.1.9.3 Διασυνοριακή διακίνηση των γενετικώς τροποποιημένων οργανισμών

Πραγματοποιήθηκε στις **25 Ιουνίου του 2002** πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την Υλοποίηση των διατάξεων του Πρωτοκόλλου της Καρθαγένης σχετικά με την πρόληψη των βιοτεχνολογικών κινδύνων. Το πρωτόκολλο αυτό έχει ως στόχο να εξασφαλιστεί ο ενδεδειγμένος βαθμός προστασίας κατά τη μεταφορά, το χειρισμό και τη χρήση γενετικώς τροποποιημένων οργανισμών (ΓΤΟ) που ενδέχεται να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και την υγεία του ανθρώπου τονίζοντας ιδιαίτερα το θέμα της διασυνοριακής διακίνησης.

Η παρούσα πρόταση κανονισμού αποσκοπεί στην καθιέρωση συστήματος κοινοποιήσεων και ανταλλαγών πληροφοριών σχετικά με τις εξαγωγές των ΓΤΟ προς τρίτες χώρες. Τελικό στόχο έχει να εξασφαλισθεί ο σεβασμός του περιβάλλοντος και της υγείας κατά τη διασυνοριακή διακίνηση ΓΤΟ που ενδέχεται να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στην αιεφόρο χρησιμοποίηση της βιοποικιλότητας και στην υγεία του ανθρώπου.

Κοινές διατάξεις

Ενόψει της καθιέρωσης του συστήματος ανταλλαγής πληροφοριών σχετικά με τις εξαγωγές των ΓΤΟ προς τρίτες χώρες, η πρόταση αναφέρεται στις πληροφορίες που τα κράτη μέλη οφείλουν να κοινοποιούν στην Επιτροπή καθώς και στις πληροφορίες που η Επιτροπή υποχρεούται να διαβιβάζει μέσω του Οργανισμού Ελέγχου της Βιολογικής Ασφάλειας (ΟΕΒΑ), που συγκροτείται δυνάμει του πρωτοκόλλου της Καρθαγένης.

Η Επιτροπή και τα κράτη μέλη καλούνται να ορίσουν αντιπροσώπους (ήτοι τους φορείς που θα εξασφαλίζουν τη σύνδεση με τη Γραμματεία του Πρωτοκόλλου). Τα κράτη μέλη ορίζουν επίσης τις αρμόδιες εθνικές αρχές.

Τα κράτη μέλη καθιερώνουν τις κυρώσεις που επιβάλλονται σε περίπτωση παράβασης του κανονισμού.

Εξαγωγές ΓΤΟ προς τρίτες χώρες

Στην πρόταση πραγματοποιείται διάκριση μεταξύ ΓΤΟ που απελευθερώνονται εσκεμμένα στο περιβάλλον και ΓΤΟ που προορίζονται για ανθρώπινη ή ζωική κατανάλωση και μεταποίηση.

Ο εξαγωγέας του ΓΤΟ που προορίζεται για εσκεμμένη απελευθέρωση στο περιβάλλον, υποχρεούται να αποστείλει γραπτή κοινοποίηση στην αρμόδια εθνική αρχή της χώρας εισαγωγής πριν τη διασυνοριακή διακίνηση. Η κοινοποίηση αυτή επιβάλλεται να περιλαμβάνει τις πληροφορίες που αναφέρονται στο παράρτημα I της πρότασης. Η κοινοποίηση έχει ως στόχο να δοθεί η δυνατότητα στην εκάστοτε χώρα εισαγωγής να αποδέχεται αποκλειστικά και μόνο εγκεκριμένα προϊόντα, διαθέτοντας εκ προοιμίου όλες τις απαραίτητες πληροφορίες.

Εάν μέσα σε 270 ημέρες μετά από την παραλαβή της κοινοποίησης, η χώρα εισαγωγής δεν απαντήσει, ο εξαγωγέας αποστέλλει υπενθύμιση στην αρμόδια εθνική αρχή της ζητώντας να του γνωστοποιηθεί η σχετική απάντηση εντός 60 ημερών. Εν προκειμένω, αποστέλλει επίσης αντίγραφο της κοινοποίησης και της αντίστοιχης απόδειξης παραλαβής στην αρμόδια αρχή του κράτους μέλους του και στην Επιτροπή.

Ο εξαγωγέας έχει επίσης την υποχρέωση να γνωστοποιεί κάθε μεταφορά γενετικώς τροποποιημένων οργανισμών στις χώρες διέλευσης, εφόσον έχουν δηλώσει ότι επιθυμούν να ενημερώνονται σε ανάλογες περιπτώσεις.

Η Επιτροπή κοινοποιεί στον ΟΕΒΑ κάθε απόφαση σχετικά με τη χρήση ΓΤΟ που σχετίζονται με την ανθρώπινη και τη ζωική διατροφή, έχουν αποτελέσει αντικείμενο μεταποίησης και ενδεχομένως προορίζονται για ευρεία διασυνοριακή διακίνηση. Η κοινοποίηση περιλαμβάνει τα στοιχεία που αναφέρονται στο παράρτημα II της πρότασης.

Οι εξαγωγές αφορούν αποκλειστικά χαρακτηρισμένους ΓΤΟ. Εν προκειμένω ο εξαγωγέας μεριμνά ώστε να δηλώνεται σαφώς ότι το προϊόν περιλαμβάνει ή αποτελείται από ΓΤΟ.

Παράλληλα, ο εξαγωγέας αναφέρει απαρεγκλίτως τον κωδικό που έχει δοθεί στον εκάστοτε ΓΤΟ.

Συμπτωματικές διασυνοριακές διακινήσεις

Τα κράτη μέλη, εάν πληροφορηθούν ότι συνέβη επεισόδιο που ενδεχομένως συνεπάγεται την ακούσια διάδοση ΓΤΟ και διασυνοριακώς, με αναμενόμενες αρνητικές επιπτώσεις για το περιβάλλον ή την υγεία του ανθρώπου οφείλουν:

- να ενημερώσουν σχετικά τους πολίτες
- να ενημερώσουν την Επιτροπή, τα άλλα κράτη μέλη, τον ΟΕΒΑ και τους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς
- να πραγματοποιήσουν διαβουλεύσεις με τα θιγόμενα κράτη ώστε αυτά να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα.

9.1.9.4 Νέα τρόφιμα και νέα συστατικά τροφίμων

Σύμφωνα με τον Κανονισμό του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της **27ης Ιανουαρίου 1997** αποφασίστηκε να επιτραπεί η διάθεση νέων τροφίμων και νέων συστατικών τροφίμων στην κοινοτική αγορά, με συνεκτίμηση των απαιτήσεων από πλευράς δημόσιας υγείας, περιβάλλοντος και ενημέρωσης των καταναλωτών.

Ο κανονισμός αφορά τρόφιμα και συστατικά τροφίμων τα οποία:

- παράγονται με βάση γενετικώς τροποποιημένους οργανισμούς ή περιέχουν τέτοιους οργανισμούς
- έχουν στοιχειώδη μοριακή δομή
- συντίθενται από μικροοργανισμούς, μύκητες ή άλγη
- συντίθενται από φυτικούς οργανισμούς, και λαμβάνονται με βάση αυτούς ή με βάση ζωικούς οργανισμούς
- η θρεπτική τους αξία, ο μεταβολισμός και η περιεκτικότητα σε ανεπιθύμητες ουσίες έχουν μεταβληθεί σημαντικά μέσω της μεθόδου παραγωγής.

Ο κανονισμός δεν έχει εφαρμογή σε πρόσθετα τροφίμων, αρτυματικές ουσίες και διαλύτες εκχύλισης.

Τα τρόφιμα ή συστατικά τροφίμων δεν πρέπει να ενέχουν κινδύνους για τον καταναλωτή, να οδηγούν σε παραπλάνηση τον καταναλωτή και δεν πρέπει να διαφέρουν από τα προϊόντα που αντικαθιστούν σε βαθμό τέτοιο που η συνήθης τους κατανάλωση να θίγει τον καταναλωτή από άποψη θρεπτικής αξίας.

Προτού διατεθούν στην αγορά, τα τρόφιμα και συστατικά τροφίμων που καλύπτονται από τον κανονισμό υποβάλλονται σε διαδικασία κοινοτικής αξιολόγησης, βάσει της οποίας μπορεί να ληφθεί απόφαση έγκρισης.

Σύμφωνα με τη διαδικασία αυτή, ο αρμόδιος οργανισμός του κράτους μέλους στο οποίο υπεβλήθη η αίτηση, οφείλει να προβεί σε αρχική αξιολόγηση και να αποφανθεί για την ενδεχόμενη σκοπιμότητα διενέργειας μιας συμπληρωματικής αξιολόγησης. Σε περίπτωση κατά την οποία η Επιτροπή ή τα άλλα κράτη μέλη δεν εγείρουν αντιρρήσεις, ή κατά την οποία δεν είναι αναγκαία η διενέργεια συμπληρωματικής αξιολόγησης, το κράτος μέλος ανακοινώνει στον αιτούντα ότι δύναται να προχωρήσει στη διάθεση του προϊόντος στην αγορά. Σε αντίθετη περίπτωση, η Επιτροπή οφείλει να εκδώσει απόφαση για τη χορήγηση αδείας, με τη βοήθεια της μόνιμης επιτροπής τροφίμων. Η απόφαση για την χορήγηση αδείας καθορίζει την ισχύ της τελευταίας και προσδιορίζει, ενδεχομένως, τους όρους χρησιμοποίησης, την ονομασία, τις προδιαγραφές, καθώς και τις απαιτήσεις επισήμανσης του περί ου ο λόγος τροφίμου ή συστατικού τροφίμων.

Ο κανονισμός καθορίζει ειδικές απαιτήσεις σχετικά με την επισήμανση των εν λόγω ειδών διατροφής. Αναγράφονται υποχρεωτικά:

- κάθε χαρακτηριστικό όπως σύνθεση, θρεπτική αξία και χρήση για τα οποία προορίζεται το νέο προϊόν και δια των οποίων αναγνωρίζεται ότι το προϊόν δεν ισοδυναμεί πλέον προς άλλο ήδη υπάρχον
- η παρουσία υλών που ενδέχεται να έχουν επίπτωση στην υγεία ορισμένων ατόμων
- η παρουσία υλών που εγείρουν επιφυλάξεις δεοντολογικού χαρακτήρα
- η παρουσία οργανισμού γενετικώς τροποποιημένου.

Τα τρόφιμα και συστατικά τροφίμων που καλύπτονται από τον κανονισμό και που περιέχουν οργανισμούς γενετικώς τροποποιημένους αποτελούν αντικείμενο ειδικής διαδικασίας που δίνει έμφαση στην εκτίμηση των περιβαλλοντικών κινδύνων.

Πριν ληφθεί οποιαδήποτε απόφαση ή μέτρο σχετικά με νέα τρόφιμα και νέα συστατικά τροφίμων που ενδέχεται να θέσουν σε κίνδυνο τη δημόσια υγεία, ζητείται η γνώμη της επιστημονικής επιτροπής για τη διατροφή του ανθρώπου.

Ένα κράτος μέλος μπορεί να αναστέλλει ή να περιορίζει προσωρινώς στην επικράτειά του την εμπορία και χρησιμοποίηση ενός νέου προϊόντος εάν κρίνει ότι η χρήση του δημιουργεί κινδύνους για την υγεία του ανθρώπου, και ενημερώνει αμέσως την Επιτροπή σχετικά, η οποία λαμβάνει μέτρα σύμφωνα με τη διαδικασία την προβλεπόμενη για την έκδοση αδειών εμπορίας.

9.1.9.5 Μέσο Προενταξιακής Γεωργικής Πολιτικής (SAPARD)

Σύμφωνα με τον Κανονισμό του Συμβουλίου της **21 Ιουνίου 1999** πραγματοποιήθηκε ο καθορισμός του πλαισίου για την κοινοτική ενίσχυση της γεωργίας και της αειφόρου αγροτικής ανάπτυξης που χορηγείται στις υποψήφιες χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (ΧΚΑΕ) κατά την προενταξιακή περίοδο. Επίλυση προβλημάτων για τη μακροπρόθεσμη προσαρμογή του γεωργικού τομέα και των αγροτικών περιοχών. Συμβολή στην εφαρμογή του κοινοτικού κεκτημένου όσον αφορά την κοινή γεωργική πολιτική και τις σχετικές πολιτικές.

Ο εν λόγω κανονισμός αποτελεί συνέχεια της Ανακοίνωσης της Επιτροπής «Agenda 2000» και των συμπερασμάτων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Λουξεμβούργου, που προέβλεπαν τη δημιουργία χρηματοδοτικής ενίσχυσης υπό μορφή μέσων προενταξιακών διαρθρωτικών και γεωργικών πολιτικών για τις ΧΚΑΕ.

Επιλέξιμες ενέργειες

Η ενίσχυση της γεωργίας και της αγροτικής ανάπτυξης επικεντρώνεται στις βασικές ανάγκες του τομέα αυτού και σχετίζεται συγκεκριμένα με τις ακόλουθες ενέργειες:

- επενδύσεις σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις·
- βελτίωση της μεταποίησης και της εμπορίας γεωργικών και αλιευτικών προϊόντων·
- βελτίωση των δομών για τον ποιοτικό, κτηνιατρικό και φυτοϋγειονομικό έλεγχο για την ποιότητα των τροφίμων και την προστασία των καταναλωτών·
- μέθοδοι γεωργικής παραγωγής προσαρμοσμένες στην προστασία του περιβάλλοντος και τη διατήρηση της υπαίθρου·
- ανάπτυξη και διαφοροποίηση οικονομικών δραστηριοτήτων·
- δημιουργία υπηρεσιών αντικατάστασης και διαχείρισης γεωργικών εκμεταλλεύσεων·
- σύσταση ομάδων παραγωγών·
- ανακαίνιση και ανάπτυξη χωριών, προστασία και διατήρηση της κληρονομιάς της υπαίθρου·
- βελτίωση της γης και αναδάσμος·
- δημιουργία και ενημέρωση κτηματολογίων·
- βελτίωση της επαγγελματικής κατάρτισης·
- ανάπτυξη και βελτίωση της αγροτικής υποδομής·

- διαχείριση των αγροτικών υδατικών πόρων·
- δασοκομία (συμπεριλαμβανομένης της δάσωσης), επενδύσεις για δασικές εκμεταλλεύσεις σε ιδιωτικές δασικές εκτάσεις, μεταποίηση και εμπορία δασοκομικών προϊόντων·
- τεχνική βοήθεια για τα μέτρα που καλύπτονται από τον παρόντα κανονισμό (συμπεριλαμβανομένων μελετών για τη βοήθεια στην προετοιμασία και την παρακολούθηση του προγράμματος, καθώς και ενημερωτικών και διαφημιστικών εκστρατειών).

Προγραμματισμός

Κάθε μέτρο αγροτικής ανάπτυξης εξαρτάται από σχέδιο που καταρτίζεται στο πλέον ενδεδειγμένο γεωγραφικό επίπεδο. Τα σχέδια αγροτικής ανάπτυξης, που καταρτίζονται από τις αρμόδιες αρχές των υποψήφιων χωρών, καλύπτουν περίοδο μέχρι επτά ετών από την 1.1.2000 και περιλαμβάνουν τα εξής στοιχεία:

- ποσοτικώς προσδιορισμένη περιγραφή της τρέχουσας κατάστασης, παρουσιάζοντας τις ανισότητες, τις αδυναμίες και το αναπτυξιακό δυναμικό, τα κυριότερα αποτελέσματα παρόμοιων προηγούμενων ενεργειών, τους χρηματοδοτικούς πόρους που διατέθηκαν και τα διαθέσιμα αποτελέσματα της αξιολόγησης·
- περιγραφή της προτεινόμενης στρατηγικής, τους στόχους της, τις επιλεγείσες προτεραιότητες και την καλυπτόμενη γεωγραφική περιοχή·
- προηγούμενη εκτίμηση που δείχνει τις προβλεπόμενες οικονομικές, περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιπτώσεις (συμπεριλαμβανομένων των επιπτώσεων στην απασχόληση)·
- ενδεικτικό συνολικό χρηματοδοτικό πίνακα στον οποίο συνοψίζονται οι εθνικοί, οι κοινοτικοί και, ενδεχομένως, οι ιδιωτικοί οικονομικοί πόροι που αντιστοιχούν σε κάθε επιλεγείσα προτεραιότητα·
- ενδεικτικό χρηματοδοτικό σχέδιο για κάθε έτος που καλύπτεται από την περίοδο προγραμματισμού και για κάθε χρηματοδοτική πηγή που συμβάλλει στο πρόγραμμα·
- ανάλογα με την περίπτωση, στοιχεία σχετικά με την ανάγκη εκπόνησης μελετών, παροχή κατάρτισης ή τεχνικής βοήθειας που σχετίζονται με την προετοιμασία, την εφαρμογή ή την τροποποίηση των συγκεκριμένων μέτρων·
- προσδιορισμό των αρχών και οργανισμών που είναι υπεύθυνοι για την εκτέλεση των προγραμμάτων·
- ορισμό των «τελικών δικαιούχων», δηλαδή οργανισμών ή επιχειρήσεων δημοσίων ή ιδιωτικών, αρμόδιων για την υλοποίηση των ενεργειών που έχουν επιφορτιστεί με την ευθύνη της εκτέλεσης των εργασιών·
- περιγραφή των μέτρων που προβλέπονται για την εφαρμογή των σχεδίων και ιδίως των καθεστώτων ενίσχυσης·
- διατάξεις που εξασφαλίζουν την ορθή εφαρμογή του προγράμματος, συμπεριλαμβανομένης της παρακολούθησης και της αξιολόγησης και του καθορισμού ποσοτικών δεικτών για την αξιολόγηση, καθώς και διατάξεις στον τομέα των ελέγχων και κυρώσεων·
- τα αποτελέσματα των διαβουλεύσεων και τις διατάξεις που θεσπίζονται για τη συμμετοχή των αρμοδίων αρχών και οργανισμών, καθώς επίσης και των ενδεδειγμένων οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών εταίρων.

Κατά την επεξεργασία των αναπτυξιακών σχεδίων, παρέχεται προτεραιότητα σε μέτρα για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της αγοράς, των προτύπων ποιότητας και των υγειονομικών προδιαγραφών, και σε μέτρα για τη διατήρηση των θέσεων απασχόλησης και για τη δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης στις αγροτικές περιοχές, σύμφωνα με τις διατάξεις για την προστασία του περιβάλλοντος.

Το σχέδιο αγροτικής ανάπτυξης πρέπει να υποβληθεί το αργότερο εντός έξι μηνών από την έναρξη ισχύος του παρόντος κανονισμού. Στο διάστημα των έξι μηνών και βάσει του σχεδίου κάθε υποψήφιας χώρας, η Επιτροπή εγκρίνει πρόγραμμα αγροτικής και γεωργικής ανάπτυξης, σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπει ο γενικός κανονισμός, ο οποίος περιλαμβάνει γενικές διατάξεις για τα Διαρθρωτικά Ταμεία. Η Επιτροπή εκτιμά επίσης αν το προτεινόμενο σχέδιο είναι σύμφωνο με τον παρόντα κανονισμό.

Αναθεώρηση του προγράμματος

Το πρόγραμμα μπορεί να αναθεωρηθεί ή να τροποποιηθεί λόγω:

- της κοινωνικοοικονομικής εξέλιξης, νέων στοιχείων και των αποτελεσμάτων που διαπιστώθηκαν από την εφαρμογή των σχετικών ενεργειών·
- των ενεργειών που ανελήφθησαν στο πλαίσιο της εταιρικής σχέσης για την προσχώρηση και του εθνικού προγράμματος για την υιοθέτηση του κοινοτικού κεκτημένου·
- της ανακατανομής των πόρων, λόγω της προσχώρησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση μιας υποψήφιας χώρας (άρθρο 15 του παρόντος κανονισμού).

Εκ των προτέρων εκτίμηση, παρακολούθηση και αξιολόγηση

Η ενίσχυση που χορηγείται δυνάμει του παρόντος κανονισμού εξαρτάται από εκ των προτέρων εκτίμηση, συνεχή παρακολούθηση και εκ των υστέρων αξιολόγηση. Η παρακολούθηση διενεργείται βάσει ειδικών φυσικών, περιβαλλοντικών και οικονομικών δεικτών, που έχουν καθοριστεί εκ των προτέρων, και βάσει ετήσιας έκθεσης που υποβάλλουν στην Επιτροπή οι υποψήφιας χώρες.

Συμβατότητα

Τα μέτρα για τα οποία χορηγείται κοινοτική στήριξη βάσει του παρόντος κανονισμού είναι σύμφωνα με τις δεσμεύσεις που έχουν αναληφθεί στο πλαίσιο της εταιρικής σχέσης για την προσχώρηση και συμφωνούν με τις αρχές του εθνικού προγράμματος για την υιοθέτηση του κοινοτικού κεκτημένου. Επίσης, είναι σύμφωνα με τις διατάξεις των ευρωπαϊκών συμφωνιών.

Εξάλλου, αυτά τα μέτρα πρέπει να είναι σύμφωνα με τους στόχους της κοινής γεωργικής πολιτικής (ΚΓΠ), κυρίως όσον αφορά τις οργανώσεις αγοράς, καθώς και με τους στόχους των διαρθρωτικών μέτρων της Κοινότητας. Δεν πρέπει να επιφέρουν αναστάτωση στην αγορά.

Δημοσιονομικές διατάξεις

Η οικονομική συνδρομή βάσει του παρόντος κανονισμού χορηγείται για την περίοδο 2000-2006. Τα ετήσια κονδύλια εγκρίνονται στο πλαίσιο των χρηματοδοτικών προοπτικών. Οι πληρωμές χρηματοδοτικής βοήθειας μπορούν να λάβουν τη μορφή προκαταβολών, συγχρηματοδότησης και χρηματοδότησης.

Εντός τριών μηνών από την έκδοση του παρόντος κανονισμού, η Επιτροπή ανακοινώνει σε κάθε υποψήφια χώρα τις αποφάσεις της για την ενδεικτική συνολική χρηματοδότηση για επτά έτη.

Η χρηματοδοτική κατανομή βασίζεται στα εξής κριτήρια:

- γεωργικός πληθυσμός,
- γεωργική έκταση,
- ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) σε αγοραστική δύναμη,
- ειδική εδαφική κατάσταση.

Μέχρι 2% της ετήσιας κατανομής κονδυλίων μπορεί να διατεθεί για τη χρηματοδότηση παρεμβάσεων που έχουν αναληφθεί κατόπιν πρωτοβουλίας της Επιτροπής για προκαταρκτικές μελέτες, επισκέψεις με στόχο την ανταλλαγή εμπειριών, αξιολογήσεις και ελέγχους.

Ύψος της κοινοτικής συνδρομής

Η κοινοτική συνδρομή δεν μπορεί να υπερβαίνει το 75% της συνολικής επιλέξιμης δημόσιας δαπάνης. Σε ορισμένες περιπτώσεις, μπορεί να ανέλθει και μέχρι το 100% του συνολικού επιλέξιμου κόστους. Όσον αφορά τις επενδύσεις που δημιουργούν έσοδα, η δημόσια ενίσχυση δεν υπερβαίνει το 50% του συνολικού επιλέξιμου κόστους.

Δημοσιονομικός έλεγχος

Η χρηματοδοτική στήριξη χορηγείται σύμφωνα με τις αρχές που ορίζονται στον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1258/99.

Η Επιτροπή εκτελεί τις δαπάνες που προβλέπονται υπό τον παρόντα κανονισμό σύμφωνα με τον Δημοσιονομικό Κανονισμό που εφαρμόζεται για τον γενικό προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, βάσει του πρωτοκόλλου χρηματοδότησης που έχει καταρτιστεί μεταξύ της Επιτροπής και της δικαιούχου χώρας.

Η Επιτροπή και το Ελεγκτικό Συνέδριο μπορούν να διενεργούν επιτόπιους τεχνικούς και οικονομικούς ελέγχους, με την επιφύλαξη των ελέγχων που διενεργούνται απευθείας από τις δικαιούχους χώρες.

Μείωση, αναστολή και κατάργηση της ενίσχυσης

Εάν η εφαρμογή ενός μέτρου δεν φαίνεται να αιτιολογεί τη χορήγηση της χρηματοδότησης που έχει προβλεφθεί για μια υποψήφια χώρα, η Επιτροπή διενεργεί εξέταση της περίπτωσης, ζητώντας από την εν λόγω χώρα ή από τις αρμόδιες αρχές της να διατυπώσουν τα σχόλιά τους εντός ορισμένης προθεσμίας. Κατόπιν της εξετάσεως αυτής, η Επιτροπή μπορεί να μειώσει ή να αναστείλει την ενίσχυση για το συγκεκριμένο μέτρο.

Εκθέσεις

Η Επιτροπή υποβάλλει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο, στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών ετήσια έκθεση για την κοινοτική στήριξη που παρέχεται δυνάμει του παρόντος κανονισμού.

Δημοσιότητα

Τα προγράμματα που καταρτίζονται με βάση τον παρόντα κανονισμό πρέπει να τυγχάνουν της κατάλληλης δημοσιότητας στις υποψήφιες χώρες. Αυτή η δημοσιότητα αποσκοπεί, μεταξύ άλλων, στην ενημέρωση του κοινού για τον ρόλο της Κοινότητας σε σχέση με την ενίσχυση.

Κανονισμός της Επιτροπής, της 22ας Δεκεμβρίου 1999,

Ο εν λόγω κανονισμός προσδιορίζει τους όρους χορήγησης ενισχύσεων για τις επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις, για τη βελτίωση της μεταποίησης και της εμπορίας γεωργικών και αλιευτικών προϊόντων, για τις γεωργο - περιβαλλοντικές δράσεις, για την κατάρτιση, για τις ομάδες παραγωγών και για τη δασοκομία. Εξάλλου, δίνει διευκρινίσεις σχετικά με την επιλεξιμότητα των δαπανών, τη διαχειριστική αρχή, τους δείκτες παρακολούθησης, τις ετήσιες και τελικές εκθέσεις και τις αξιολογήσεις.

9.1.10 Ολοκληρωμένη διαχείριση καλλιεργειών

Στη μορφή αυτή γεωργίας επιχειρείται η δυνατότητα ολιστικής θεώρησης της συμβατικής γεωργίας. Δεν αποκλείει την κάτω από την οικολογική σκέψη χρησιμοποίηση των αγροχημικών, την εντατικοποίηση, τον περιορισμό της βιοποικιλότητας και την εισροή ενέργειας. Σε γενικές γραμμές η ολοκληρωμένη γεωργία θεωρείται ενδιάμεσος σταθμός για την μετάβαση στην οικολογική γεωργία. Ενασκείται σε ένα αγροοικοσύστημα, το οποίο δέχεται την ανθρώπινη παρέμβαση σε εντονότερο βαθμό. Είναι βασική κατεύθυνση της αιεφόρου γεωργίας. Αναπτύσσεται σε μεγάλο βαθμό σε επιμέρους συστήματα, όπως αυτό της ολοκληρωμένης φυτοπροστασίας και της διαχείρισης ζιζανίων.

9.1.10.1 Φυτοπροστασία

Στην ολοκληρωμένη φυτοπροστασία είναι απαραίτητο να σχεδιάσει και να εκτελέσει κανείς τις ενέργειες, για την αντιμετώπιση του κάθε ζητήματος υγείας της καλλιέργειάς του, μετά

από αξιολόγηση κάθε διαθέσιμου για χρήση μέσου, δίνοντας μεγαλύτερη προτεραιότητα στα μέσα της ίδιας της φύσης.

Οι εφαρμοζόμενες μέθοδοι φυτοπροστασίας στα πλαίσια της ολοκληρωμένης αντιμετώπισης είναι:

1. Αντιμετώπιση ασθενειών. Ως βάση της αντιμετώπισης των ασθενειών θεωρείται το τρίγωνο της ασθένειας: παθογόνο-ξενιστής-ευνοϊκό περιβάλλον. Η διατήρηση του επιπέδου της ασθένειας κάτω από το επίπεδο που προκαλείται οικονομική ζημιά είναι πολύπλοκο πρόβλημα. Δεν είναι δε εύκολη η χρησιμοποίηση ομοιόμορφων τεχνικών λόγω της ποικιλίας των χαρακτηριστικών των φυτοπαθογόνων. Συνήθως απαιτούνται πολλές και διαφορετικές τεχνικές για αποτελεσματική αντιμετώπιση στα πλαίσια της ολοκληρωμένης φυτοπροστασίας.

α) Καλλιεργητικές – φυσικές μέθοδοι.

- Τροποποίηση του περιβάλλοντος του εδάφους, με διάφορες πρακτικές (απόσταση φύτευσης, ζιζανιοκτονία).
- Χρησιμοποίηση υγιούς πολλαπλασιαστικού υλικού.
- Απολύμανση εδάφους (ήλιος, ατμός).
- Προγράμματα καραντίνας.

β) Βιολογική καταπολέμηση.

- Ανθεκτικές ποικιλίες.
- Ήπια στελέχη φυτοπαθογόνων για πρόκληση “ανοσίας”.
- Χρησιμοποίηση άλλων μικροοργανισμών κατά παθογόνων.

γ) Χημική καταπολέμηση.

2. Αντιμετώπιση εντόμων.

α) Βιολογική καταπολέμηση. Χρησιμοποίηση εντόμων και ακάρεων κατ’αυτή γίνεται:

- Χρησιμοποίηση εντόμων και ακάρεων κατά επιζήμιων εντόμων και ακάρεων.
- Χρησιμοποίηση μυκήτων κατά εντόμων.
- Χρησιμοποίηση νηματωδών κατά εντόμων.
- Χρησιμοποίηση βακτηρίων κατά εντόμων.
- Χρησιμοποίηση ιών κατά εντόμων.
- Χρησιμοποίηση ανθεκτικών ποικιλιών φυτών.

β) Καλλιεργητικές – φυσικές μέθοδοι.

- Καταστροφή υπολειμμάτων καλλιεργειών.
- Απολύμανση εδάφους (ήλιος, ατμός).
- Χρησιμοποίηση παγίδων (χρώματος).

γ) Χημικές μέθοδοι.

- Ήπια χημικά μέσα που δεν επηρεάζουν τους ωφέλιμους οργανισμούς, όπως έντομα, ακάρεα.
- Φερομόνες (παρακολούθηση πληθυσμών).

9.1.10.2 Ζιζάνια

Η ολοκληρωμένη διαχείριση των ζιζανίων μπορεί να μειώσει τη χρήση δαπανηρών ζιζανιοκτόνων που θέτουν σε κίνδυνο τόσο την υγεία των αγροτών, όσο και του περιβάλλοντος. Τα ζιζάνια ανέπτυξαν αντίσταση σε πολλά ζιζανιοκτόνα και η χρησιμοποίηση νέων χημικών είναι απαραίτητη. Έχουν υπάρξει εναλλακτικές λύσεις στον έλεγχο των εντόμων, οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως υποκατάστατο των

εντομοκτόνων. Μία από αυτές τις λύσεις είναι ο βιολογικός έλεγχος που χρησιμοποιεί τα παράσιτα και τα αρπακτικά για να ελέγξει τα φυτοφάγα έντομα.

Πολλές φορές η μεγάλη χρήση εντομοκτόνων περιορίζει ή μειώνει την αποτελεσματικότητα των παρασίτων, των αρπακτικών και των άλλων φυσικών τρόπων ελέγχου. Μια εναλλακτική προσέγγιση, που ονομάζεται ενιαίος χειρισμός ζιζανίων (IPM), αποτελείται από μία ευρεία σειρά διαφορετικών τακτικών ελέγχου εντόμων και ζιζανίων που περιλαμβάνει τη χρήση φυσικών εχθρών. Τα προγράμματα IPM ελέγχουν και τα ζιζάνια και τους φυσικούς εχθρούς και τα εντομοκτόνα χορηγούνται μόνο όταν ο πληθυσμός ζιζανίων ξεφεύγει από τον έλεγχό μας και όταν υπάρχει περίπτωση να προκληθεί καταστροφή στην καλλιέργεια, με τεράστια οικονομική απώλεια. Η χρήση φυσικών εχθρών και άλλων βιολογικών ελέγχων είναι ιδανική και από πλευρά ενέργειας. Επειδή τα παράσιτα και τα αρπακτικά παίρνουν την τροφή τους άμεσα από τα ζιζάνια, στην πραγματικότητα κινούνται από την ηλιακή ενέργεια.

Κάποια φυτοπροστατευτικά που είναι φυτικής προελεύσεως χρησιμοποιούνται ευρέως στη βιολογική καλλιέργεια. Σε αυτά ανήκουν η πυρεθρίνη, η ρετενόνη, το Νημ, σαπούνια, σκόνες πετρωμάτων και φυτικά εκχυλίσματα που παράλληλα ενισχύουν και το φυτό. Επίσης αυξημένη χρήση παρατηρείται για τα βιοεντομοκτόνα που προέρχονται από τα στελέχη του βακτηριδίου, *Bacillus thuringiensis*, το οποίο είναι ιδιαίτερα αποτελεσματικό κατά της προνύμφης διαφόρων εντόμων καθώς και για το *Tricoderma sp.* που χρησιμοποιείται αποτελεσματικά για την αντιμετώπιση του *Botrytis sp.*

Ένας άλλος επιτυχής τρόπος για να ελέγχουμε τα ζιζάνια χωρίς ζιζανιοκτόνο είναι η καλλιέργεια τροφών και ινών που αντιστέκονται στα φυτοπαθογόνα, στα έντομα και στα αγριόχορτα. Επιπλέον των εναλλακτικών λύσεων που αναφέραμε, υπάρχουν διάφορες αγρονομικές ή καλλιεργητικές τακτικές στην καλλιέργεια που μπορούν να τροποποιηθούν για να βελτιώσουν τον έλεγχο των ζιζανίων. Αυτά περιλαμβάνουν συστήματα αμειψισποράς, συγχρονισμό των φυτειών, καλλιέργεια του εδάφους για να καταστρέψουμε τα περιττά χόρτα και τα έντομα ή ακόμα και αγρανάπαυση. Χορήγηση αρδεύσιμου ύδατος, για να ελέγξουμε την αύξηση των καρπών και των εντόμων μαζί με την όρθολογική προσθήκη οργανικών υπολειμμάτων.

Τα βιολιπάσματα είναι οργανικά λιπάσματα που μπορούν να μειώσουν την ανάγκη χρήσης χημικών λιπασμάτων και να αυξήσουν τη σοδειά. Σε αυτά υπάγονται τα αζωτοδεσμευτικά βακτήρια του γένους *Rhizobium* που συμβιώνουν με τις ρίζες των ψυχανθών και έχουν την ικανότητα να δεσμεύουν το ατμοσφαιρικό άζωτο (N_2) και να το μετατρέπουν σε αμμωνία (NH_3) που χρησιμοποιείται από το φυτό για τη σύνθεση αμινοξέων και πρωτεϊνών. Τελευταία χρησιμοποιούνται εμβόλια του *Rhizobium* σε καρπούς οσπριοειδών για να αποκτήσουν τα φυτά την αζωτοδεσμευτική ικανότητα. Πειράματα επίσης, έδειξαν την πιθανότητα εμβολιασμού μη οσπριοειδών όπως το σιτάρι και το ρύζι, με βακτήρια του γένους *Azospirillum*.

Τα Κυανοβακτήρια τα οποία ζουν ελεύθερα ή σε σχέση με την υδροφτέρη *Azolla*, δεσμεύουν το άζωτο της ατμόσφαιρας και έχουν την ικανότητα να παράγουν άλλου είδους στοιχεία ανάπτυξης του ρυζιού. Οι σοδειές μπορούν να αυξηθούν με τον εμβολιασμό από επιλεγμένα είδη αυτών των βακτηρίων.

Υπάρχουν ορισμένα είδη ενός μύκητα που συμβιώνουν με τις ρίζες των φυτών και ονομάζονται μυκόριζα. Οι μύκητες αυτοί του εδάφους που σχηματίζουν μυκητοριζικό δεσμό με τις ρίζες των φυτών, μπορούν να αποτελέσουν ένα εμβόλιο, έτσι ώστε ο φώσφορος να είναι περισσότερο διαθέσιμος στα φυτά. Υπάρχουν δύο είδη μυκητοριζικών δεσμών, οι εκτομυκόριζες και οι ενδομυκόριζες. Η σπουδαιότητά τους βασίζεται στην ευνοϊκή επίδραση που ασκούν στην αύξηση των φυτών ιδιαίτερα στα εδάφη χαμηλής γονιμότητας.

9.1.11 Χημικά προϊόντα και λιπάσματα

9.1.11.1 Λιπάσματα

Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 14ης Σεπτεμβρίου 2001

Στόχος της πολιτικής ήταν η απλούστευση της κοινοτικής νομοθεσίας σχετικά με την εναρμόνιση της νομοθεσίας των κρατών μελών στον τομέα των λιπασμάτων και εξασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των προϊόντων αυτών στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης παράλληλα με τον καθορισμό των χαρακτηριστικών με τα οποία πρέπει να συμμορφώνονται.

1. Πλαίσιο

Η πρόταση αποτελεί ανασύνταξη των οδηγιών που συνιστούν την κοινοτική νομοθεσία σχετικά με τα λιπάσματα, με σκοπό την απλούστευση και την αποσαφήνιση των κοινοτικών διατάξεων στον τομέα αυτό. Διατηρεί πολυάριθμες διατάξεις των παλαιών οδηγιών και εισάγει ορισμένες νέες διατάξεις.

Πρόκειται για την ανασύνταξη 18 οδηγιών (4 βασικές οδηγίες και 14 οδηγίες που τις τροποποιούν).

Οι τέσσερις βασικές οδηγίες είναι οι εξής:

- οδηγία περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών περί λιπασμάτων·
- οδηγία περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με τα απλά λιπάσματα με βάση το νιτρικό αμμώνιο και με μεγάλη περιεκτικότητα σε άζωτο·
- οδηγία όσον αφορά την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με τις διαδικασίες για τον έλεγχο των χαρακτηριστικών, των ορίων και της εκρηκτικότητας των απλών λιπασμάτων με βάση το νιτρικό αμμώνιο και με μεγάλη περιεκτικότητα σε άζωτο·
- οδηγία περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών των σχετικών με τις μεθόδους δειγματοληψίας και αναλύσεως των λιπασμάτων.

Οι τεχνικές προδιαγραφές της πρότασης έχουν αποκλειστεί κατά το δυνατόν από το νομοθετικό κείμενο και συμπεριλήφθηκαν στα παραρτήματα.

2. Πεδίο εφαρμογής

Τα λιπάσματα συντίθενται από μία ή περισσότερες θρεπτικές ουσίες για τα φυτά (ή γονιμοποιητικά συστατικά). Η πρόταση αφορά αποκλειστικά τα ανόργανα λιπάσματα.

Όλα τα είδη λιπασμάτων που συμμορφώνονται με αυτή την πρόταση κανονισμού φέρουν την ένδειξη «λίπασμα ΕΚ» και υπόκεινται στις διατάξεις του κανονισμού. Περιλαμβάνονται στο παράρτημα Ι της πρότασης με την ελάχιστη και τη μέγιστη περιεκτικότητα σε θρεπτικά συστατικά που καθορίζεται για κάθε είδος λιπάσματος (περιεκτικότητα σε άζωτο, σε φωσφόρο κλπ.). Ένας τύπος λιπάσματος φέρει την ένδειξη «λίπασμα ΕΚ» μόνον εφόσον:

- υπό κανονικές συνθήκες χρησιμοποίησης, δεν βλάπτει την υγεία των ανθρώπων, των ζώων και των φυτών, ούτε επιβαρύνει το περιβάλλον
- είναι αποτελεσματικός
- παρέχονται κατάλληλες μέθοδοι δειγματοληψίας, ανάλυσης και, εφόσον απαιτείται, δοκιμής.

Η ανασύνταξη δεν εφαρμόζεται στο κάδμιο και ως εκ τούτου δεν εξετάζει το ζήτημα της ακούσιας περιεκτικότητας των λιπασμάτων στην ουσία αυτή. Πριν λάβει μέτρα σχετικά με το κάδμιο, η Επιτροπή ανέθεσε σε σύμβουλο τη διενέργεια μελέτης, η οποία βασίζεται κυρίως σε αξιολογήσεις κινδύνων που πραγματοποιήθηκαν από 9 κράτη μέλη.

3. Διάθεση στην αγορά

Επιπλέον από τις διατάξεις σχετικά με την ένδειξη «λίπασμα ΕΚ», η πρόταση προβλέπει διατάξεις σχετικά με την εναρμόνιση της επισήμανσης και της συσκευασίας στην Κοινότητα.

Οι εν λόγω διατάξεις αφορούν, μεταξύ άλλων, τον τρόπο αναγραφής της περιεκτικότητας στα διάφορα θρεπτικά συστατικά. Η αναγραφή της περιεκτικότητας στις ουσίες αυτές μπορεί να εκφράζεται με διάφορους τρόπους, παραδείγματος χάριν η περιεκτικότητα σε άζωτο μπορεί να αναφέρεται υπό μορφή στοιχείων ή υπό μορφή οξειδίων. Η πρόταση προβλέπει επίσης τις υποχρεωτικές ενδείξεις αναγνώρισης στις συσκευασίες και την επισήμανση των λιπασμάτων. Πρόκειται κυρίως για την ένδειξη «λίπασμα ΕΚ», λεπτομέρειες σχετικά με την περιγραφή των θρεπτικών συστατικών και με τα θρεπτικά μικροσυστατικά, την ονομασία ή την εμπορική ονομασία ή το εμπορικό σήμα και τη διεύθυνση του παρασκευαστή καθώς και, κατά περίπτωση, την αναγραφή της ένδειξης «μείγμα» για τα σύνθετα λιπάσματα. Προτείνονται επίσης προαιρετικές ενδείξεις, όπως ειδικές οδηγίες σχετικά με τη χρήση, την αποθήκευση και το χειρισμό του λιπάσματος. Οι προαιρετικές ενδείξεις δεν είναι απαραίτητες για όλα τα λιπάσματα.

Όταν ένας τύπος λιπάσματος συμμορφώνεται με τον κανονισμό, τα κράτη μέλη δεν μπορούν να εμποδίζουν τη διάθεση του λιπάσματος στην αγορά της κοινοτικής επικράτειας. Εντούτοις, υπάρχει μια ρήτρα διασφάλισης σύμφωνα με την οποία ένα κράτος μέλος μπορεί να το αποσύρει προσωρινά από την αγορά μέχρι να πραγματοποιηθεί μελέτη σε κοινοτικό επίπεδο, εάν κρίνει ότι το λίπασμα ενέχει κίνδυνο για την ασφάλεια ή την υγεία του ανθρώπου ή των ζώων ή για το περιβάλλον.

4. Ειδικές διατάξεις που αφορούν ιδιαίτερους τύπους λιπασμάτων

Η πρόταση προβλέπει λεπτομερείς τεχνικές διατάξεις σχετικά με το πεδίο εφαρμογής, τις δηλώσεις και τις ενδείξεις αναγνώρισης για 4 τύπους λιπασμάτων:

- τα ανόργανα λιπάσματα βασικών θρεπτικών συστατικών (πρόκειται για τα κύρια θρεπτικά συστατικά που παρέχονται σε πολύ σημαντικές ποσότητες για την ανάπτυξη των φυτών, δηλαδή το άζωτο, το φωσφόρο και το κάλιο)
- τα ανόργανα λιπάσματα δευτερευόντων θρεπτικών συστατικών (πρόκειται για το ασβέστιο, το μαγνήσιο, το νάτριο και το θείο)
- τα ανόργανα λιπάσματα θρεπτικών μικροσυστατικών περιέχουν τα συστατικά που απαιτούνται σε μικρότερες ποσότητες όπως το βόριο, το κοβάλτιο, ο χαλκός, ο σίδηρος
- τα λιπάσματα με βάση το νιτρικό αμμώνιο υψηλής περιεκτικότητας σε άζωτο δεδομένης της επικίνδυνης φύσης αυτού του τύπου λιπάσματος (το νιτρικό αμμώνιο μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως εκρηκτική ύλη), ο κανονισμός προβλέπει συμπληρωματικά μέτρα. Στο εξής, αυτός ο τύπος λιπάσματος θα υποβάλλεται σε δοκιμή εκρηκτικότητας και θα μπορεί να υποβάλλεται σε συμπληρωματικούς ελέγχους.

5. Αξιολόγηση της συμμόρφωσης των λιπασμάτων

Τα λιπάσματα μπορούν να υποβληθούν σε επίσημους ελέγχους για την επαλήθευση της συμμόρφωσής τους προς τις διατάξεις του κανονισμού. Ο έλεγχος διενεργούνται από ένα εγκεκριμένο εργαστήριο σε κάθε κράτος μέλος σύμφωνα με μια ενιαία διαδικασία που καθορίζεται στα παραρτήματα του κανονισμού.

6. Προσθήκη ενός νέου τύπου λιπάσματος

Ο παρασκευαστής που επιθυμεί να προστεθεί ένας νέος τύπος λιπάσματος στα παραρτήματα του κανονισμού για να επιτύχει έτσι το χαρακτηρισμό «λίπασμα ΕΚ», πρέπει να υποβάλει έναν τεχνικό φάκελο σχετικά με τα χαρακτηριστικά του λιπάσματος. Η Επιτροπή, που επικουρείται από μια επιτροπή, εγκρίνει ή απορρίπτει την πρόταση.

7. Κυρώσεις

Τα κράτη μέλη καθορίζουν το καθεστώς των κυρώσεων που εφαρμόζονται σε περίπτωση παράβασης των διατάξεων του κανονισμού. Τα κράτη μέλη οφείλουν να κοινοποιήσουν τις διατάξεις αυτές στην Επιτροπή το αργότερο μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2003.

8. Εφαρμογή σε κοινοτικό επίπεδο

Η Επιτροπή επικουρείται από μια επιτροπή εκπροσώπων των κρατών μελών για την εφαρμογή του κανονισμού, συμπεριλαμβανομένων των προσαρμογών των παραρτημάτων.

9. Μεταβατικές διατάξεις

Κάδμιο

Οι αρνητικές συνέπειες της ακούσιας παρουσίας καδμίου στα λιπάσματα προκαλούν ιδιαίτερες ανησυχίες στην Αυστρία, τη Φινλανδία και τη Σουηδία, στις οποίες, από την προσχώρησή τους στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, χορηγήθηκε παρέκκλιση η οποία τους επιτρέπει να απαγορεύουν τη διάθεση στην αγορά της επικράτειάς τους λιπασμάτων ΕΚ που περιέχουν κάδμιο σε συγκεντρώσεις υψηλότερες εκείνων που καθορίζονταν στην εθνική τους νομοθεσία κατά την ημερομηνία της προσχώρησής τους. Σύμφωνα με την πρόταση, η εν λόγω παρέκκλιση παρατείνεται έως τις 31 Δεκεμβρίου 2004. Εν τω μεταξύ, η Επιτροπή και τα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη θα επανεξετάσουν, έως τις 30 Ιουνίου 2002 το αργότερο, την ανάγκη της λήψης μέτρων σε κοινοτικό επίπεδο σχετικά με το θέμα αυτό.

Εργαστήρια

Τα κράτη μέλη δύνανται, μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2006, να συνεχίζουν να εφαρμόζουν τις εθνικές τους διατάξεις για την εξουσιοδότηση των αρμόδιων εργαστηρίων όσον αφορά τον έλεγχο της συμμόρφωσης των λιπασμάτων ΕΚ προς τον κανονισμό. Τα κράτη μέλη κοινοποιούν τα εν λόγω εργαστήρια στην Επιτροπή, παρέχοντας λεπτομέρειες για το οικείο καθεστώς χορήγησης αδειών λειτουργίας.

9.1.11.2 Γενικό καθεστώς που διέπει τα λιπάσματα

Σκοπός της Οδηγίας του Συμβουλίου της 18ης Δεκεμβρίου 1975 ήταν η άρση των τεχνικών εμποδίων στις συναλλαγές στον τομέα των λιπασμάτων και η εγγύηση της ελεύθερης κυκλοφορίας και εμπορίας των εν λόγω προϊόντων στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Προς τον σκοπό αυτόν, εναρμονίζονται τα πρότυπα τα σχετικά με την ονομασία και την σύνθεση, καθώς και την αναγνώριση, την επισήμανση και την συσκευασία των λιπασμάτων.

Η εν λόγω οδηγία εφαρμόζεται στα, απλά ή σύνθετα, στερεά λιπάσματα που τηρούν τους τεχνικούς κανόνες σύνθεσης, διάκρισης και ονομασίας. Τα λιπάσματα που ανταποκρίνονται στις προδιαγραφές αυτές δύνανται να φέρουν την ένδειξη "λίπασμα ΕΟΚ".

Για να είναι δυνατή η εμπορία των λιπασμάτων που υπάγονται στην οδηγία, αυτά πρέπει να αναγνωρίζονται βάσει των ακόλουθων ενδείξεων: ένδειξη "λίπασμα ΕΟΚ", ονομασία του τύπου του λιπάσματος, εγγυημένες περιεκτικότητες για κάθε ενεργό συστατικό και εγγυημένες περιεκτικότητες σε μορφές και/ή διαλυτότητες (εν προκειμένω, τα κράτη μέλη δύνανται να καθορίζουν την ένδειξη των περιεκτικότητων σε φωσφόρο, κάλιο και μαγνήσιο, είτε υπό μορφήν οξειδίου, στοιχείων ή, ταυτοχρόνως, και των δύο), βάρος και, ξεχωριστά, εμπορική επωνυμία ή εμπορικό σήμα και η διεύθυνση του υπευθύνου της θέσεως σε κυκλοφορία, στην αγορά, του λιπάσματος, καθώς και οι ειδικές ενδείξεις χρήσεως, αποθήκευσης και διατήρησης του λιπάσματος.

Εάν το λίπασμα είναι συσκευασμένο, οι ενδείξεις αναγνώρισης πρέπει να τοποθετούνται, στην συσκευασία ή στην ετικέτα, σε εμφανέστατο σημείο και να είναι ανεξίτηλες και ευανάγνωστες. Πρέπει εξάλλου οι επισυνημμένες ετικέτες να τοποθετούνται στο σύστημα κλεισίματος της συσκευασίας. Σε περίπτωση που η συσκευασία περιέχει ποσότητα άνω των 100 χιλιογράμμων λιπάσματος, οι ενδείξεις μπορούν να αναγράφονται μόνο στα συνοδευτικά έγγραφα. Όταν τα λιπάσματα είναι χύδην, οι ενδείξεις αναγράφονται, κατ'ανάγκη, στα συνοδευτικά έγγραφα.

Τα κράτη μέλη δεν δύνανται να απαγορεύουν, περιορίζουν ή παρεμποδίζουν, για λόγους που ανάγονται στην σύνθεση, στην αναγνώριση, στην επισήμανση και στην συσκευασία, την διάθεση, στην αγορά, λιπασμάτων που φέρουν την ένδειξη "λίπασμα ΕΟΚ" και είναι σύμμορφα με τις απαιτήσεις της οδηγίας. Ωστόσο, είναι υποχρεωμένα να ελέγχουν την συμμόρφωση των λιπασμάτων με την εν λόγω οδηγία μέσω της διενέργειας επισήμων ελέγχων στηριγμένων σε μεθόδους δειγματοληψίας και ανάλυσης των οποίων τα

αποτελέσματα πρέπει να αξιολογούνται υπό το πρίσμα των ανοχών (ανεκτά περιθώρια διακύμανσης μεταξύ των τιμών που διαπιστώθηκαν και των τιμών που δηλώθηκαν).

Η Επιτροπή είναι επιφορτισμένη με τον καθορισμό του τρόπου δειγματοληψίας και των αναλυτικών μεθόδων, καθώς και με τις ενδεχόμενες τροποποιήσεις ή συμπληρώσεις των παραρτημάτων της οδηγίας με βάση την εκάστοτε τεχνολογική πρόοδο, με την βοήθεια επιτροπής για την προσαρμογή στην τεχνολογική πρόοδο των οδηγιών που αποβλέπουν στην εξάλειψη των τεχνικών εμποδίων στις συναλλαγές στον τομέα των λιπασμάτων.

9.1.11.3 Απλά λιπάσματα με βάση το Νιτρικό Αμμώνιο και με μεγάλη περιεκτικότητα σε Άζωτο

Σύμφωνα με την Οδηγία του Συμβουλίου της 15ης Ιουλίου 1980 πραγματοποιήθηκε η Θέσπιση, όσον αφορά τα απλά λιπάσματα με βάση το νιτρικό αμμώνιο και με μεγάλη περιεκτικότητα σε άζωτο, κανόνων σύνθεσης και εμπορίας, προκειμένου να μην χρησιμοποιούνται σε χρήσεις μη σύμμορφες με τον προορισμό τους, όπως τα εκρηκτικά, και οι οποίες συνεπάγονται κινδύνους για την ασφάλεια των ατόμων και των αγαθών.

Η εν λόγω οδηγία εφαρμόζεται σε κάθε προϊόν που έχει ως βάση το αμμώνιο, και είναι περιεκτικότητας, σε άζωτο, μεγαλύτερης του 28% κατά βάρος και το οποίο περιέχει, ενδεχομένως, ανόργανα πρόσθετα ή αδρανείς ουσίες.

Τα προϊόντα αυτά δύνανται να φέρουν την ένδειξη "λιπάσματα ΕΟΚ" εφόσον σέβονται τα χαρακτηριστικά και τα όρια όσον αφορά το πορώδες ή την κατακράτηση ελαίου, το επί τοις εκατό ποσοστό κατά βάρος καύσιμης ύλης, την κοκκομετρία, την περιεκτικότητα σε χλώριο και την παρουσία βαρέων μετάλλων, που προβλέπονται στο παράρτημα Ι της οδηγίας.

Τα εν λόγω λιπάσματα επιβάλλεται να είναι συσκευασμένα. Όσον αφορά τη μεταφορά τους, εφαρμόζονται οι διεθνείς διατάξεις σχετικά με τις επικίνδυνες ουσίες.

Τα κράτη μέλη δεν δύνανται να απαγορεύουν, να περιορίζουν ή να παρεμποδίζουν την διάθεση, στην αγορά, λιπασμάτων που φέρουν την ένδειξη "λίπασμα ΕΟΚ" και τα οποία ανταποκρίνονται στις διατάξεις της παρούσας οδηγίας, εκτός εάν συντρέχουν λόγοι ασφάλειας ή δημόσιας υγείας. Στις περιπτώσεις αυτές, οφείλουν να ενημερώνουν σχετικά τα κράτη μέλη και την Επιτροπή, η οποία γνωμοδοτεί σχετικά και θεσπίζει τα κατάλληλα μέτρα, προβαίνοντας, λόγου χάριν, στην τεχνική προσαρμογή της εν λόγω οδηγίας.

Επίσης οφείλουν να ελέγχουν τη συμμόρφωση των διατιθέμενων στην αγορά λιπασμάτων με την παρούσα οδηγία. Δύνανται επίσης να προβαίνουν σε συμπληρωματική δοκιμή εκρηξιμότητας με σκοπό τον προσδιορισμό της εκρηκτικότητας του λιπάσματος. Τα κράτη μέλη δεν δύνανται να επιβάλλουν, όσον αφορά τα λιπάσματα που ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της οδηγίας, αποθηκευτικά μέτρα τόσο αυστηρά όσο αυτά που επιβάλλονται στα μη σύμμορφα λιπάσματα.

Η Επιτροπή είναι επιφορτισμένη με τον καθορισμό της μεθόδου ελέγχου των χαρακτηριστικών και των ορίων των λιπασμάτων, με την εκτέλεση της δοκιμής εκρηξιμότητας, με τις μεθόδους ανάλυσης και δειγματοληψίας, καθώς και με την μέγιστη αποδεκτή περιεκτικότητα βαρέων μετάλλων. Η Επιτροπή επικουρείται εν προκειμένω από την επιτροπή για την προσαρμογή στην τεχνική πρόοδο των οδηγιών που αποβλέπουν στην άρση των τεχνικών εμποδίων στις συναλλαγές στον τομέα των λιπασμάτων.

9.1.12 Στρατηγική για την προστασία του εδάφους

Σύμφωνα με Ανακοίνωση της Επιτροπής, της 16ης Απριλίου 2002, προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών αποφασίστηκε να καταρτιστεί σχέδιο με στόχο την ανάπτυξη μιας κοινοτικής στρατηγικής για την προστασία του εδάφους.

Ένας από τους στόχους του έκτου προγράμματος δράσης για το περιβάλλον είναι η προστασία του εδάφους από τη διάβρωση και τη ρύπανση. Για να ανταποκριθεί στον στόχο αυτόν, η Επιτροπή δημοσιεύει την παρούσα ανακοίνωση η οποία ανιχνεύει την πορεία χάραξης μιας στρατηγικής για την προστασία του εδάφους. Ως έδαφος, έτσι όπως χρησιμοποιείται ο όρος στο παρόν έγγραφο, νοείται το ανώτερο στρώμα του φλοιού της γης,

που αποτελείται από ανόργανα και οργανικά συστατικά, νερό, αέρα και ζωντανούς οργανισμούς.

Στην παρούσα ανακοίνωση εξετάζεται το έδαφος ως προς τις λειτουργίες που επιτελεί:

- παράγει τρόφιμα
- αποθηκεύει, διηθεί και μετατρέπει τα ανόργανα συστατικά, το νερό, τα οργανικά συστατικά, τα αέρια, κ.λπ.
- είναι πηγή πρώτων υλών
- χρησιμεύει ως πλατφόρμα της ανθρώπινης δραστηριότητας.

Στην ανακοίνωση επισημαίνονται επίσης οι μεγαλύτεροι κίνδυνοι από τους οποίους απειλείται το έδαφος στην Ευρώπη: διάβρωση, μείωση της περιεκτικότητας σε οργανικές ύλες, μόλυνση, αδιαβροχοποίηση (εξαιτίας της κατασκευής κατοικιών, οδών και άλλων υποδομών), καθίζηση (εξαιτίας συμπίεσης από βαριά μηχανήματα, υπερβόσκησης, αθλητικών δραστηριοτήτων), μείωση της βιοποικιλότητας, αλάτωση (υπερσυσσώρευση διαλυτών αλάτων νατρίου, μαγνησίου και ασβεστίου), πλημμύρες και κατολισθήσεις. Όλα αυτά τα φαινόμενα δημιουργούνται ή επιτείνονται ως αποτέλεσμα της ανθρώπινης δραστηριότητας, ορισμένα μάλιστα παρουσιάζουν σοβαρή επιδείνωση τις τελευταίες δεκαετίες. Τεράστιες είναι οι οικονομικές συνέπειες και το κόστος επανόρθωσης που συνδέονται με τους κινδύνους οι οποίοι απειλούν το έδαφος.

Η ανακοίνωση εξετάζει επίσης τα μέσα που θεσπίζει η διεθνής κοινότητα για να αντιμετωπίσει την υποβάθμιση του εδάφους, καθώς και εκείνα που εφαρμόζονται από τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τις υποψήφιες χώρες. Όσο για τη δραστηριότητα της ίδιας της Ένωσης, υπογραμμίζεται ότι δεν υπάρχει χωριστή πολιτική για το έδαφος, αλλά ότι τα μέτρα που λαμβάνονται στο πλαίσιο άλλων πολιτικών (περιβαλλοντικής, γεωργικής, περιφερειακής, μεταφορών, έρευνας) αφορούν και την προστασία του εδάφους.

Οι παράμετροι της θεματικής στρατηγικής

Κατόπιν των ανωτέρω, κρίνεται μάλλον απαραίτητο να υπάρξει μια θεματική κοινοτική στρατηγική· μια τέτοια στρατηγική θα παρουσιαστεί το 2004, θα συνεκτιμά τις αρχές της προφύλαξης, της πρόβλεψης και της περιβαλλοντικής ευθύνης, και θα έχει ως άξονες πρωτοβουλίες που ήδη αναλαμβάνονται στο πλαίσιο των περιβαλλοντικών πολιτικών, μια πληρέστερη ενσωμάτωση της προστασίας του εδάφους σε άλλες πολιτικές, την επιτήρηση των εδαφών και νέες δράσεις που θα βασίζονται στα αποτελέσματα της επιτήρησης.

Στο πλαίσιο της περιβαλλοντικής πολιτικής, μια νέα νομοθεσία θα έλθει να προστεθεί στην εφαρμογή της ισχύουσας νομοθεσίας:

- το 2002: 4η θυγατρική οδηγία για την ποιότητα του νερού και μια οδηγία για τα απόβλητα των εξορυκτικών δραστηριοτήτων
- το 2003: αναθεώρηση της οδηγίας για την ιλύ καθαρισμού λυμάτων και μια ανακοίνωση για τη χωροταξία και το περιβάλλον η οποία θα επικεντρώνεται στην αειφόρο χρησιμοποίηση του εδάφους
- προτού λήξει το 2004: οδηγία για το κοπρόχωμα και λοιπά βιολογικά απόβλητα.

Στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής (ΚΓΠ), θα προωθηθούν η βιολογική γεωργία, η προστασία των αναβαθμιδών, η πιο ακίνδυνη χρησιμοποίηση των φυτοφαρμάκων, η χρησιμοποίηση πιστοποιημένου κοπροχώματος, η δασοκομία, η δάσωση και άλλα μέτρα που θα αποσκοπούν σε προστασία του εδάφους. Κατά την αναθεώρηση της ΚΓΠ, η Επιτροπή προτίθεται να αυξήσει τους πόρους που θα διατεθούν για την ανάπτυξη της υπαίθρου και για την προστασία του εδάφους.

Σε ό,τι αφορά την επιτήρηση του εδάφους, η Επιτροπή θα προτείνει μέχρι τον Ιούνιο του 2004 νομοθεσία για ένα κοινοτικό σύστημα πληροφόρησης και επιτήρησης σχετικά με τους κινδύνους που απειλούν το έδαφος. Η επιτήρηση αυτή θα αποτελέσει τη βάση μελλοντικών νομοθετικών πρωτοβουλιών για την προστασία του εδάφους και θα χρησιμεύσει ώστε να αναπροσαρμοστούν οι συναφείς πολιτικές

9.2 ΔΑΣΟΠΟΝΙΑ

Το αγροτικό περιβάλλον βρίσκεται σε άμεση ή έμμεση συνάφεια με το δασικό. Ακόμη και στις μεγάλες πεδιάδες με την εντατική γεωργική εκμετάλλευση, η επίδραση από τους γύρω ορεινούς όγκους και τις γειτονικές δασικές εκτάσεις είναι έντονη. Για τους λόγους αυτούς η θεώρηση του χώρου είναι σκόπιμο να γίνεται κατά λεκάνες απορροής. Από πλευράς πολιτικής, ο διαχωρισμός της θεώρησης του χώρου σε αγροτικό και δασικό τείνει να ξεπεραστεί, καθώς οι πρόσφατες εξελίξεις θεωρούν ως απαραίτητη την ενσωμάτωση στην κοινή γεωργική πολιτική δεικτών Αειφορίας και από το δασικό χώρο.

Υπό αυτή τη θεώρηση έχουν σημασία το ιστορικό και το περιεχόμενο της κλασσικής θεωρίας της Αειφορίας στη δασοπονία από την εμφάνισή του μέχρι σήμερα.

9.2.1 Η αρχή της Αειφορίας στη Δασοπονία

Η επινόηση του όρου Αειφορία οφείλεται στη μεσευρωπαϊκή δασοπονία, η οποία οργανώθηκε αρχικά ως αστυνομικός-φοροτεχνικός οργανισμός προκειμένου να ελέγχει την παραγωγή των δασών και μετεξελίχθηκε σε επιστήμη βασιζόμενη αρχικά σε γνώσεις άλλων επιστημών (βιολογία, μαθηματικά, οικονομία κλπ.).

Ο όρος Αειφορία προέκυψε ως «τέκνο ανάγκης» αφ' ενός για να αντιμετωπίσει εισπρακτικές-φοροτεχνικές πολιτικές και αφ' ετέρου να αντιμετωπίσει το φάσμα της ξυλένδειας που μάστιζε τη Μεσευρώπη για την κάλυψη των αναγκών σε καύσιμη ύλη των υψικαμίνων, και ξυλείας για τα ορυχεία και τη ναυπηγική. Έτσι διατυπώθηκε αρχικά από τον HANNS CARL VON CARLOWITZ η «αρχή της Αειφορίας των καρπώσεων» (SPEIDEL, 1972). Στην πολύ απλή της μορφή σήμαινε ότι αν κάποιος έχει ένα δάσος 100 Ha το οποίο υλοτομείται σε ηλικία 100 ετών, τότε θα πρέπει να υλοτομεί κάθε χρόνο ένα Ha και να το αναγεννά. Αργότερα διατυπώθηκε η αρχή της Αειφορίας των προσόδων, δηλαδή η εξασφάλιση σταθερών ετήσιων προσόδων, δηλαδή κάθε χρόνο υλοτομείται σταθερός όγκος ξυλείας. Η πρόοδος της δασικής επιστήμης δημιούργησε τέλος την Αειφορία των πολλαπλών σκοπών, δηλαδή την ικανότητα μιας Δασικής εκμετάλλευσης να αποφέρει στο διηνεκές αγαθά και υπηρεσίες σε σταθερές ποσότητες και άριστης ποιότητας. Εμπεριέχει λοιπόν η αρχή της Αειφορίας οικονομικές, οικολογικές και κοινωνικές παραμέτρους.

Το 1987 μπήκε ο όρος αειφορική ανάπτυξη στο δημόσιο διάλογο με την ευκαιρία της έκθεσης του BRUNDTLAND και σήμερα, ο όρος χρησιμοποιείται σε διάφορες πιθανές αλλά και απίθανες χρήσεις. Η ανάγκη ορθολογικής διαχείρισης των φυσικών πόρων είναι πλέον αυτονόητη, καθώς η ανθρωπότητα διαπιστώνει ότι τα πάσης φύσεως αποθέματα είναι πεπερασμένα. Η αειφορική διαχείριση βρίσκει εφαρμογή στη διαχείριση των ανανεώσιμων φυσικών πόρων (δάση, καταρράκτες, αλιεύματα, νερό κλπ.). Δεν έχει εφαρμογή στους μη ανανεώσιμους φυσικούς πόρους (ορυκτά καύσιμα, μάρμαρα κλπ) οι οποίοι διαχειρίζονται εξαντλητικά. Η διαθεσιμότητά των, στην απλούστερη περίπτωση της σταθερής ετήσιας απόληψης, είναι το πηλίκο του αποθέματος δια την ετήσια απόληψη (ΧΑΤΖΗΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ, 1986).

Τα πράγματα στην πράξη δεν είναι τόσο απλά όσο εμφανίζονται παραπάνω. Γιαυτό εφαρμόστηκε στη Δασοπονία ως εργαλείο ο σχεδιασμός, διότι:

- Η έκταση των προς διαχείριση δασών ήταν μεγάλη
- Η προσπέλασή των ήταν δύσκολη, ιδιαίτερα όταν επρόκειτο για ορεινούς όγκους
- Οι χρήσεις που εξυπηρετούσαν τα δάση ήταν πολλαπλές και συχνά ανταγωνιστικές και απαιτούσαν συντονισμό και ρυθμίσεις (βοσκής, κυνηγιού κλπ).
- Η σύνθεση των δασών δεν ήταν πάντοτε ικανοποιητική και επομένως έπρεπε να υπάρξει σχέδιο επεμβάσεων με στόχο την επίτευξη των επιθυμητών δομών
- Τα αποτελέσματα των επεμβάσεων γίνονταν ορατά μετά από πάροδο ετών, ή και δεκαετιών
- Ο έλεγχος των χρήσεων υπήρξε τόσο επιθυμία του δασοκτήμονα, όσο και του κράτους, ως εκφραστή του κοινωνικού συμφέροντος για αγαθά και υπηρεσίες, αλλά και για ταμειακούς-φορολογικούς λόγους.

Τα δασικά οικοσυστήματα θεωρούνται εδώ και μερικούς αιώνες κοινωνικό αγαθό προσφέροντας αγαθά και υπηρεσίες. Ως πόρος είναι πεπερασμένος και συνεπώς η ικανότητά παροχής των παραπάνω δεν είναι δυνατόν να παρέχεται συνεχώς χωρίς ορθολογική διαχείριση. Δεδομένου δε ότι πολλά δάση ήταν περισσότερο ή λιγότερο υποβαθμισμένα, μια από τις βασικές φροντίδες της δασικής πολιτικής κάθε χώρας είναι αποτροπή περαιτέρω υποβάθμισης και η ανόρθωση των υποβαθμισμένων δασικών οικοσυστημάτων. Αυτή περιλαμβάνει σχεδιασμό και υλοποίηση δασοκομικών χειρισμών, όπως αναδάσωση γυμνών εδαφών, συμπλήρωση διακένων, αναγωγή πρεμνοφυών, φυσική αναγέννηση, αλλά και τεχνικά μέτρα όπως σταθεροποίηση εδαφών, περιφράξεις για προστασία από βοσκή ήμερων ή άγριων ζώων κλπ..

Στη δασοπονία, με τις καρτώσεις δεν απολαμβάνεται το σύνολο της ξυλείας που δημιουργείται κάθε χρόνο. Ένα ποσοστό αφήνεται ως απόθεμα, έτσι ώστε με την πάροδο του χρόνου να φτάσει το οικοσύστημα στην επιθυμητή κατάσταση που αρμόζει στο κλίμα της περιοχής. Παράλληλα, με σκόπιμους χειρισμούς βελτιώνονται όλοι οι δείκτες, όπως έδαφος, βιοποικιλότητα, παραγωγή νερού, υδρονομική προστασία κλπ. Η διάρκεια ανόρθωσης εξαρτάται λοιπόν πρώτον από το ποσοστό που αποθεματοποιείται κατ' έτος και δεύτερον από τη διαφορά μεταξύ επιδιωκόμενου και πραγματικού.

9.2.2 Νερό και Δασοπονία / Γεωργία

Το νερό παράγεται κυρίως στα δάση και λοιπές άγριες εκτάσεις. Η κατάσταση αυτών των εδαφών είναι αποφασιστική για το αν το νερό αποβεί σε χρήσιμη πρώτη ύλη για τη γεωργική, οικιακή ή βιομηχανική χρήση ή αν αποβεί παράγοντας καταστροφής. Η Επάρκεια λοιπόν και η ποιότητα του νερού ενδιαφέρουν το σύνολο της κοινωνίας.

Το νερό αποτελεί το 5ο κριτήριο Αειφορίας με τον όρο προστασία νερών, (γενική και συντήρηση νερού), χρησιμοποιείται δε στη γεωργία:

1. από κατακρημνίσματα (βροχές, χιόνια)
2. από φυσικά ρεύματα (ποτάμια, ρυάκια, φράγματα)
3. από λίμνες
4. από υπόγειους υδροφορείς ανοικτούς ή κλειστούς. (Οι τελευταίοι ανήκουν στην κατηγορία των μη ανανεώσιμων φυσικών πόρων).

Το πρώτο σπάνια επαρκεί για τις καλλιέργειες και έτσι οι υπόλοιπες κατηγορίες καλύπτουν τις ανάγκες με άρδευση. Οι πρακτικές που εφαρμόστηκαν στη χρήση του νερού άρδευσης προσομοιάζουν περισσότερο με εξαντλητική εκμετάλλευση ενός μη ανανεώσιμου, παρά με τη διαχείριση ενός ανανεώσιμου φυσικού πόρου. Όταν πέφτει η υπόγεια στάθμη σε μια γεώτρηση, απλά ανοίγεται μια βαθύτερη, όπως συμβαίνει με κοιτάσματα άνθρακα, ή μαρμάρου.

Με όρους αειφορικής διαχείρισης, το νερό σε όλες τις μορφές του είναι κατ'εξοχήν διαταραγμένος πόρος, ο οποίος πρώτον θα πρέπει να προστατευτεί και δεύτερον να βελτιωθεί. Με άλλα λόγια να μην υποχωρήσει άλλο η στάθμη και να αρχίσει σταδιακά η προσπάθεια βελτίωσης των διατιθέμενων αποθεμάτων, π.χ. ανύψωσης της στάθμης υπόγειων υδροφορέων, αύξηση της παροχής ρευμάτων με κατάλληλη διαχείριση της λεκάνης απορροής κλπ. Μέχρι ποιο βαθμό είναι δυνατά τα παραπάνω, είναι θέμα των φυσικών συνθηκών αλλά και συμβιβασμών μεταξύ των εμπλεκόμενων πλευρών.

Η ποσότητα και ποιότητα των νερών, η εξομάλυνση της επιφανειακής απορροής και η αποτροπή πλημμυρικών φαινομένων εξαρτώνται άμεσα από την δασοκάλυψη της λεκάνης απορροής αλλά και από τη διαχείριση που εφαρμόζεται. Η παρακολούθησή των δεν πρέπει να περιορίζεται μόνο στο τι συμβαίνει στην αγροτική περιοχή, διότι έτσι δημιουργήθηκαν τα προβλήματα με τα υπόγεια και επιφανειακά νερά άρδευσης. Παρόμοια τεκμηρίωση ισχύει φυσικά και για τη χρήση νερού από τη βιομηχανία και για το πόσιμο νερό. Η άμεση μέτρηση ποσοτήτων επιφανειακού ή υπόγειου νερού που χρησιμοποιούν οι αγρότες είναι χρήσιμη, όμως πιο χρήσιμη είναι η μέτρηση της υπόγειας στάθμης και η αγωγιμότητα του νερού, η τελευταία είναι ιδιαίτερα χρήσιμη σε παραλιακές περιοχές και δέλτα ποταμών.

Δεν θα πρέπει φυσικά να θεωρηθεί ότι είναι σχεδόν αδύνατον να επιστρέψουμε στην κατάσταση που επικρατούσε «παλιά». Σημασία έχει η διαπίστωση του προβλήματος τόσο από τους χρήστες (γεωργοί) όσο και από την κοινή γνώμη, η οποία είναι συγχρόνως και η τελικός χρήστης των προϊόντων της γεωργίας. Η συμπαρατάση θα πρέπει να είναι ολόπλευρη, διότι η μεν πολιτεία πρέπει να θεσπίσει κατάλληλη νομοθεσία, οι δε πολίτες θα πληρώσουν είτε για τις επιχορηγήσεις είτε τα ακριβότερα αγροτικά προϊόντα, ενώ τέλος οι γεωργοί θα εφαρμόσουν τα μέτρα και θα υποστούν τις διάφορες συνέπειες της νέας πολιτικής (μείωση παραγωγής, τήρηση στοιχείων, αλλαγή συνηθειών και τεχνικών).

9.2.3 Βιοποικιλότητα

Η βιοποικιλότητα είναι μεγάλη σε αγροδασικές περιοχές, ενώ περιορίζεται αισθητά στις πεδιάδες με μονοκαλλιέργειες. Η παρουσία, ως ποσοστό επιφάνειας, ξυλώδους άγριας βλάστησης (μεμονωμένα δένδρα, βραγοί, ανεμοφράκτες, επιφάνειες με άγρια βλάστηση) το έδαφος της οποίας δεν υφίσταται ετησίως καλλιεργητικές φροντίδες, ασκούν ευνοϊκές επιδράσεις στην υδατική δίαυτα αλλά και στη βιοποικιλότητα μιας περιοχής. Τα είδη, οι ηλικίες και το μέγεθος (ύψος, διάμετρος) των δένδρων είναι επίσης μεγάλης σημασίας. Από οικολογική άποψη η ύπαρξη διαδρόμων γεφυρώνει περιοχές και καθιστά την κυκλοφορία της άγριας ζωής πιο ασφαλή. Το έδαφος των περιοχών με άγρια βλάστηση έχει πολύ μεγάλη ικανότητα απορρόφησης όμβριων ή πλημμυρικών νερών, δημιουργεί χούμο και φιλοξενεί πληθώρα οργανισμών. Οι θέσεις τέτοιων επιφανειών πρέπει να επιλέγονται καταλλήλως, π.χ. σε χαμηλώματα αφού εκεί συγκεντρώνονται τα πλημμυρικά νερά. Εκεί παρατηρούνται άλλωστε και οι μεγαλύτερες ζημιές στην παραγωγή. Με τέτοιες τακτικές αυξάνει το διαθέσιμο νερό για τη γεωργική παραγωγή, αφού η άγρια βλάστηση δεν απαιτεί άρδευση, παράλληλα δε βελτιώνεται και το τοπίο ως οπτικός-αισθητικός πόρος.

9.2.4 Ενέργεια

Η κατανάλωση ενέργειας των αγροτικών εκμεταλλεύσεων είναι δείκτης Αειφορίας. Επομένως είναι ευπρόσδεκτη κάθε μορφή αυτοτροφοδότησης με ενέργεια. Η ελεύθερη καύση βιομάζας αποτελεί μια σπατάλη πρώτης ύλης με παράλληλη επιβάρυνση του περιβάλλοντος με διοξείδιο του άνθρακα. Συνεπώς, η χρησιμοποίησή της για παραγωγή ενέργειας ή η απόθεσή της στο περιβάλλον για βραδεία χρησιμοποίηση αποτελεί ένα σημαντικό δείκτη αειφορικής διαχείρισης, και συνιστάται η καθιέρωση κινήτρων. Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται κυρίως η καλαμιά σιτηρών, κλαδιά οπωροφόρων δένδρων και άλλα υπολείμματα. Θα πρέπει στο σημείο αυτό να τονιστεί ότι η παραγωγή καυσόξυλων από τα δάση, γίνεται μέσα στα πλαίσια της αειφορικής διαχείρισής των. Η παραγωγή τέλος ενέργειας από ενεργειακές φυτείες, οι οποίες εγκαθίστανται σε γεωργικά εδάφη, προσθέτουν στην αειφορική διαχείριση της περιοχής ενώ παράλληλα πληρούν κοινοτικές πολιτικές μείωσης πλεονασμάτων, αγρανάπαυσης γεωργικής γης κλπ..

9.2.5 Βιοηθική

Το δικαίωμα ιδιοκτησίας γης είναι κατοχυρωμένο όχι μόνο νομικά, αλλά και στις συνειδήσεις όλων. Στη διαχείρισή της όμως πρέπει να υπάρχουν όρια και κανόνες, αφού πρόκειται για ένα φυσικό πόρο στον οποίο στηρίζεται κυρίως η πρωτογενής παραγωγή. Οποιαδήποτε υποβάθμισή του επηρεάζει αλυσιδωτά ολόκληρη την κοινωνία. Η θεωρία της Αειφορίας εμπεριέχει και αρχές βιοηθικής, την υποχρέωση διατήρησης του πόρου (γη) που κατέχει κάποιος όχι μόνο απέναντι στους σύγχρονους συνανθρώπους, αλλά και προς τις επερχόμενες γενεές. Η εφαρμογή-επιβολή στην πράξη αγρο-περιβαλλοντικών δεικτών θα απαιτήσει περιορισμούς από πλευρά γεωργικής παραγωγής, κάτι που σημαίνει ότι πρέπει να αναζητηθούν πιστώσεις για αποζημιώσεις και κίνητρα. Δεν είναι εύκολο στην πράξη να απαγορευθεί η καλλιέργεια μιας πεδινής καθαρά αγροτικής περιοχής επειδή κρίθηκε (σήμερα) ότι η υπόγεια στάθμη βρίσκεται πολύ χαμηλά, χωρίς να ικανοποιηθούν οι απαιτήσεις του αγρότη.

Εάν προσπαθήσει να απαντήσει κανείς το ερώτημα πως προκλήθηκε το πρόβλημα, θα διαπιστώσει ότι υπήρξε υπερεκμετάλλευση της περιοχής με καλλιέργειες απαιτητικές σε νερό. Αυτοί οι οποίοι δημιούργησαν το πρόβλημα και ωφελήθηκαν από την υπερεκμετάλλευση θα αποζημιωθούν τώρα για να αποκατασταθεί την χαμένη ισορροπία. Το δίκαιο βέβαια δεν εφαρμόζεται πάντοτε στην πολιτική. Το κοινωνικό σύνολο θα συνδράμει και πάλι, διότι ενδιαφέρεται για το αποτέλεσμα μιας τέτοιας πολιτικής. Αλλά τόσο η

νομοθετική και εκτελεστική εξουσία, όσο και ο αγροτικός κόσμος θα πρέπει να αντιληφθούν με την ευκαιρία της σχεδιαζόμενης πολιτικής ότι οι ανανεώσιμοι φυσικοί πόροι (δάση, λιβάδια, υδροηλεκτρικά έργα, γεωργική γη, υπόγεια νερά κλπ.) θα πρέπει να υπακούουν σε μια και μόνη αρχή διαχείρισης, την αρχή της Αειφορίας. Η άγνοια μπορεί να δικαιολογηθεί μέχρι ένα σημείο, όχι όμως να αποτελεί άλλοθι για κακοδιαχείριση. Εάν η κατανόηση αυτού του προβλήματος από όλους τους εμπλεκόμενους δεν τεθεί ως υπέρτατος στόχος, ακόμη μια ευκαιρία επανόρθωσης των κακοδιαχείρισης θα χαθεί, ενώ θα αντλήσουν οφέλη και πάλι οι επιτήδαιοι.

Ένα ακόμη θέμα βιοηθικής είναι κατά πόσον δικαιούται ο άνθρωπος να χρησιμοποιεί υδατικούς πόρους από άλλες περιοχές σε περιοχές των οποίων ο ίδιος εξαντλεί το δυναμικό. Η υιοθέτηση τέτοιων δεικτών θα επιφέρει μεγάλες αλλαγές σε τομείς σχεδιασμού (πόλεων, βιομηχανικών περιοχών, οικισμών, ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων κλπ.. Μια επίκαιρη περίπτωση αποτελεί η συζήτηση για παροχέτευση νερού από τον ποταμό Στρυμόνα (ή από τον Αλιάκμονα) προκειμένου να ξαναγεμίσει η λίμνη Κορώνεια (Λαγγαδά), η οποία στέρευε από υπερβολική χρήση του νερού της προς άρδευση καλλιεργειών. Η ήδη πάσχουσα από υπεράντληση πεδιάδα των Σερρών θα δεχτεί ένα ισχυρό πλήγμα στην υδατική της διαίτα. Στη λεκάνη απορροής του Στρυμόνα δεν περισσεύει καθόλου νερό. Είναι δε πολύ δύσκολο να προσδιορισθεί η ποσότητα νερού που θα μπορούσε να είναι αβλαβής τόσο για την πεδιάδα των Σερρών όσο και τον υδροβιότοπο των εκβολών του ποταμού. Τέτοιου είδους «δανεισμός» από άλλες λεκάνες απορροής πρέπει επίσης να αποφευχθεί, τα δε ανακύπτοντα προβλήματα θα πρέπει να λύνονται μέσα στη λεκάνη απορροής. Είναι φυσικό ότι απαιτούνται θυσίες. Αυτό απαιτεί άλλωστε και μια υπεύθυνη στάση απέναντι στο περιβάλλον.

9.2.6 Διοίκηση και Οργάνωση - Προτάσεις

Η διαχείριση των δασών υφίσταται νομικούς περιορισμούς προς όφελος του κοινωνικού συνόλου. Η επιτυχία ή μη των δασοκομικών μέτρων παρακολουθείται βέβαια στα πλαίσια της εφαρμογής της Αειφορίας στα δάση (SPELLMANN, H, et al. 2001, ΑΛΜΠΑΝΗΣ, Κ., κ.ά, 2000). Οι ωφέλειες όμως που αντλεί η γεωργία από την ορθολογική διαχείριση των δασών θα πρέπει να έχουν ανταποδοτικό χαρακτήρα. Μια τέτοια πολιτική θα δώσει στη δασοπονία εργαλεία με τη εξασφάλιση σ' αυτήν των απαραίτητων πιστώσεων, κάτι που θα επιστρέφει στη γεωργία ακόμη περισσότερα οφέλη. Είναι απαραίτητο να εξασφαλιστούν οι πόροι, για την παρακολούθηση των δεικτών σε εθνικό επίπεδο.

Η καθιέρωση δεικτών είναι το πρώτο και σχετικά εύκολο βήμα για την επιδίωξη της Αειφορίας στον αγροτικό τομέα. Δυσκολότερη είναι η παρακολούθηση τήρησης εφαρμογής των δεικτών. Η διασπορά των αγροτικών δραστηριοτήτων είναι τεράστια και έτσι δημιουργεί μεγάλα προβλήματα στην διαπίστωση της τήρησης της Αειφορίας καθώς και στον εντοπισμό τυχόν παραβατών, αποκλίσεων από τους στόχους και γενικά μεταβολών

Σε αντίθεση με τις αγροτικές δραστηριότητες οι δασοπονούντες είναι εξοικειωμένοι με την έννοια της Αειφορίας. Οι διάφορες επεμβάσεις στα δασικά οικοσυστήματα (αναδάσωση, υλοτομία, κατασκευή δρόμων) γίνονται σε εφαρμογή διαχειριστικών μελετών, τηρούνται στοιχεία από τις αρμόδιες δασικές υπηρεσίες και γενικά υπάρχει ήδη η νοοτροπία της τήρησης της Αειφορίας σε κάθε έργο στο δασικό τουλάχιστον προσωπικό. Στον αγροτικό τομέα, τα μέτρα πρέπει να είναι τόσο με τη μορφή κινήτρων όσο και κατασταλτικά. Παρά την καθιέρωση κινήτρων και επιδοτήσεων, σίγουρα θα υπάρχουν παραβάτες των οδηγιών. Αυτοί θα πρέπει να τιμωρούνται με διοικητικές και άλλες κυρώσεις, κάτι που σημαίνει τη δημιουργία σώματος με αστυνομικά καθήκοντα. Στον ελληνικό αγροτικό χώρο υπήρξε ο θεσμός της αγροφυλακής μέχρι πρόσφατα οπότε και καταργήθηκε. Αντίθετα, η δασική υπηρεσία έχει αποδεχτεί μέχρι σήμερα τα αστυνομικά καθήκοντα για τα δασικά αδικήματα, όπως λαθρουλοτομίες, λαθροθηρία, εκχερσώσεις, καταπατήσεις δημόσιας δασικής γης κλπ. Η φύση των αρμοδιοτήτων της την έκανε αντιπαθή σε ορισμένες ομάδες του πληθυσμού όπως βοσκοί, οικοπεδοφάγοι κλπ. Βασικές πηγές αυτής της εχθρότητας ήταν η έλλειψη πολιτικής στήριξης του έργου της δασικής υπηρεσίας, η οποία εκδηλώνονταν ως έλλειψη υποδομών (όπως διαχειριστικών σχεδίων για βοσκότοπους, η έλλειψη κτηματολογίου) προσωπικού, πιστώσεων κλπ. κλπ. Εφόσον ανατεθούν αστυνομικές αρμοδιότητες σε κάποια νέα υπηρεσία, θα πρέπει αυτή να προικιστεί με το ανάλογο κύρος και σαφές νομικό πλαίσιο. Μόνο έτσι θα τηρήσει υψηλό φρόνημα και δεν θα αμφισβητείται από κανέναν. Οι

οδηγίες και προδιαγραφές θα πρέπει επίσης να είναι σαφείς και νομικά ισχυρές. Θα πρέπει δε να καθιερωθούν και διοικητικές αλλά και ποινικές κυρώσεις. Τέλος, απαιτείται πολλή επικοινωνιακή εργασία, προκειμένου το κοινό να πειστεί για την αναγκαιότητα της τήρησης των δεικτών. Ο ρόλος μη κυβερνητικών οργανώσεων μπορεί να είναι κατάλυτικός. Η άρνηση αποδοχής νεωτεριστικών μέτρων έχει βαθιές ρίζες και είναι δύσκολο να υιοθετηθούν αυτά από αγρότες που έμαθαν να λειτουργούν σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο. Όπως καταλήγει όμως η Agenda 21, οι δράσεις του σήμερα, θα υπαγορεύσουν την περιβαλλοντική ποιότητα και οικονομική Αειφορία του αύριο, και συνεπώς η διαχείριση των αποθεμάτων νερού αποτελεί ένα στοιχείο-κλειδί για το κοινωνικό αυτό επίτευγμα.

9.2.7 Έμφαση στα Δάση / Forest Focus (METPO 2002)

Σύμφωνα με Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της **15ης Ιουλίου 2002**, για την παρακολούθηση των δασών και των περιβαλλοντικών αλληλεπιδράσεων στην Κοινότητα (Έμφαση στα Δάση) θεωρήθηκε απαραίτητη η Θέσπιση κοινοτικής δράσεως για την εναρμονισμένη, εκτεταμένη, συνολική και μακροπρόθεσμη παρακολούθηση των ευρωπαϊκών δασικών οικοσυστημάτων.

Η Κοινότητα αντιμετωπίζει το ζήτημα της προστασίας των δασών κατά της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και κατά των πυρκαϊών, με κανονισμούς των οποίων η ισχύς λήγει στις 31 Δεκεμβρίου 2002. Η Ένωση επιθυμεί να συνεχίσει την ανάπτυξη της παρακολούθησης των δασών, ενσωματώνοντας τους εν λόγω κανονισμούς σε μια νέα δράση επονομαζόμενη Έμφαση στα Δάση (Forest Focus).

Στόχοι

Η παρούσα πρόταση, η οποία θεσπίζει την Έμφαση στα Δάση, αποτελεί απόπειρα υλοποίησης της παρακολούθησης των δασών, ιδίως στους ακόλουθους τομείς:

- προστασία από την ατμοσφαιρική ρύπανση,
- προστασία από τις πυρκαϊές,
- βιοποικιλότητα, αλλαγή του κλίματος, αποθήκευση άνθρακα και εδάφη,
- συνεχής αξιολόγηση των δραστηριοτήτων παρακολούθησης.

Μέσα

Στο πλαίσιο της δράσης αυτής, εγκαθίστανται δίκτυα παρατήρησης με στόχο την ανά τακτά διαστήματα σύνταξη αναφορών και την μόνιμη παρατήρηση των δασικών οικοσυστημάτων. Εξάλλου, συνεχίζεται η ανάπτυξη του συστήματος πληροφοριών σχετικών με τις πυρκαϊές.

Προκειμένου να υλοποιηθεί η παρακολούθηση της βιοποικιλότητας, της αλλαγής του κλίματος, της αποθήκευσης άνθρακα και των εδαφών, η Επιτροπή:

- βελτιώνει τη γνώση της κατάστασης των δασικών οικοσυστημάτων,
- σταθμίζει τις συνέπειες στις αλλαγές του κλίματος,
- καθορίζει δείκτες για την εκτίμηση της κατάστασης από πλευράς βιοποικιλότητας,
- μελετά τις αλληλεπιδράσεις περιβάλλοντος-δάσους.

Προκειμένου να επιτύχει τον στόχο της μόνιμης αξιολόγησης των δραστηριοτήτων παρακολούθησης, η Επιτροπή:

- προάγει την εναρμονισμένη συλλογή, επεξεργασία και αξιοποίηση των δεδομένων σε επίπεδο Ένωσης,
- βελτιώνει την αξιολόγηση των δεδομένων,
- βελτιώνει την ποιότητα των δεδομένων και τις προκύψασες πληροφορίες.

Εθνικά προγράμματα

Για την επίτευξη των στόχων του "Έμφαση στα Δάση", θεσπίζονται τριετή εθνικά προγράμματα από τα κράτη μέλη. Τα προγράμματα αυτά περιλαμβάνουν αξιολόγηση εκ των υστέρων. Επίσης, τα κράτη μέλη καταθέτουν ενδιάμεσες αξιολογήσεις και

μεταγενέστερες αξιολογήσεις. Τέλος, κάθε κράτος μέλος ορίζει μια αρμόδια αρχή για την διαχείριση του οικείου εθνικού προγράμματος.

10 ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΚΡΑΤΗ ΜΕΛΗ

10.1 Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΠΕΥΘΥΝΕΙ ΚΑΙ ΣΤΑ 15 ΚΡΑΤΗ ΜΕΛΗ ΕΠΙΤΑΚΤΙΚΗ ΥΠΟΔΕΙΞΗ ΓΙΑ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ ΠΡΟΣ ΤΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΕ Η ΟΠΟΙΑ ΔΙΕΠΕΙ ΤΗΝ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΙΚΗ ΡΥΠΑΝΣΗ

Βρυξέλλες, 22 Ιουλίου 2003

Η Επιτροπή απευθύνει και στα 15 κράτη μέλη επιτακτική υπόδειξη για συμμόρφωση προς τη νομοθεσία της ΕΕ η οποία διέπει την ατμοσφαιρική ρύπανση.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή λαμβάνει μέτρα ώστε να εξασφαλιστεί η συμμόρφωση προς τη νομοθεσία της ΕΕ η οποία αποσκοπεί σε βελτίωση της ποιότητας του ατμοσφαιρικού αέρα στην Ευρώπη. Η Επιτροπή έχει κινήσει συνολικά 42 διαδικασίες παράβασης εναντίον των 15 κρατών μελών, οι οποίες αναφέρονται σε 8 διαφορετικούς νόμους που διέπουν την ποιότητα του αέρα, καθένας από τους οποίους αποσκοπεί σε πρόληψη ή περιορισμό των επιπτώσεων της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στη δημόσια υγεία και στο περιβάλλον. Κατά πρώτο λόγο, οι διαδικασίες αφορούν την αμέλεια των κρατών μελών να θεσπίσουν μέσα στις καθορισμένες προθεσμίες εθνικά μέτρα εφαρμογής των υπόψη νόμων (31 περιπτώσεις). Η νομοθεσία που δεν εφαρμόστηκε εγκαίρως αφορά την αποτέφρωση αποβλήτων, τις οριακές τιμές βενζολίου και μονοξειδίου του άνθρακα με γνώμονα την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα, τις ανώτατες σε εθνικό επίπεδο τιμές εκπομπών για το διοξείδιο του θείου, τα οξειδία του αζώτου, τις πτητικές οργανικές ενώσεις και την αμμωνία, τέλος δε τις μεγάλες εγκαταστάσεις καύσης. Μέτρα λαμβάνει επίσης η Επιτροπή με στόχο τη συμμόρφωση προς τις απαιτήσεις που απορρέουν από τη νομοθεσία της ΕΕ σχετικά με την ατμοσφαιρική ρύπανση. 10 από τις διαδικασίες αφορούν τέτοιες περιπτώσεις. Σε μια μεμονωμένη περίπτωση, η Επιτροπή έχει απευθύνει προς την Ισπανία μια πρώτη προειδοποιητική επιστολή με την οποία της ζητάει να συμμορφωθεί με μια απόφαση του Δικαστηρίου (1998) η οποία αφορούσε τη ρύπανση εξαιτίας αποτεφρωτήρα αστικών αποβλήτων στις Κανάριες νήσους.

Η Margot Wallström, Επίτροπος αρμόδια για θέματα περιβάλλοντος, σχολίασε ως εξής τις αποφάσεις:

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει δεσμευτεί με τη βελτίωση της ποιότητας του αέρα στην Ευρώπη για την προστασία του περιβάλλοντος και της υγείας του ανθρώπου. Εάν τα κράτη μέλη συμφωνούν ότι οφείλουν υπακοή προς την περιβαλλοντική νομοθεσία, οφείλουν και να την ενσωματώνουν στο εθνικό τους δίκαιο και να προσαρμόζουν αναλόγως τις αντίστοιχες κυβερνητικές πρακτικές. Πιο συγκεκριμένα, η μη εφαρμογή ή η ελλιπής εφαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας για την ατμοσφαιρική ρύπανση σημαίνει αυξημένους κινδύνους για την υγεία των πολιτών ως αποτέλεσμα της χαμηλής ποιότητας του αέρα που αναπνέουν.

10.1.1 Αποτέφρωση αποβλήτων

Η σχετική οδηγία αποσκοπεί σε πρόληψη ή περιορισμό των επιπτώσεων της αποτέφρωσης και συναποτέφρωσης αποβλήτων για το περιβάλλον, και συνεπώς των κινδύνων για την υγεία του ανθρώπου. Η οδηγία προβλέπει αυστηρές επιχειρησιακές και τεχνικές απαιτήσεις και καθορίζει οριακές τιμές για τους ρύπους που εκπέμπονται από εγκαταστάσεις αποτέφρωσης και συναποτέφρωσης αποβλήτων στην ΕΕ. Η προθεσμία ενσωμάτωσης της εν λόγω οδηγίας στις εθνικές νομοθεσίες έληγε στις 28 Δεκεμβρίου 2002. Επειδή μέχρι τότε **Βέλγιο, Γερμανία, Ελλάδα, Ηνωμένο Βασίλειο, Ιταλία, Πορτογαλία, Σουηδία και Φινλανδία** δεν είχαν ενημερώσει την Επιτροπή σχετικά με τη λήψη μέτρων, η Επιτροπή απηύθυνε στην καθεμιά από τις χώρες αυτές μια πρώτη προειδοποιητική επιστολή. Καθώς δε οι ίδιες αυτές χώρες δεν έχουν ακόμη εξασφαλίσει πλήρη εφαρμογή της οδηγίας, η Επιτροπή έχει αποφασίσει να προχωρήσει σε δεύτερη γραπτή προειδοποίηση. Η **Ελλάδα** και η **Πορτογαλία** παρέλειψαν να απαντήσουν στην επιστολή επίσημης προειδοποίησης. Οι απαντήσεις από **Βέλγιο, Γερμανία, Ηνωμένο Βασίλειο** και **Σουηδία** κρίθηκε μη ικανοποιητικές αφού τα μέτρα που κοινοποιήθηκαν ήταν μερικής μόνο εφαρμογής.

10.1.2 Οριακές τιμές για το βενζόλιο και το μονοξειδίο του άνθρακα με γνώμονα την ποιότητα του αέρα

Το 2000, η ΕΕ εξέδωσε οδηγία η οποία (μεταξύ άλλων) προβλέπει οριακές τιμές για το βενζόλιο και το μονοξειδίο του άνθρακα με γνώμονα την ποιότητα του αέρα έτσι ώστε να αποτρέπονται, να προλαμβάνονται ή να μειώνονται οι επιπτώσεις πάνω στο περιβάλλον και την υγεία του ανθρώπου. Η προθεσμία ενσωμάτωσης της εν λόγω οδηγίας στις εθνικές νομοθεσίες έληγε στις 13 Δεκεμβρίου 2002. Επειδή μέχρι τότε **Ελλάδα, Ηνωμένο Βασίλειο (αναφορικά μόνο με το Γιβραλτάρ), Ισπανία, Κάτω Χώρες και Πορτογαλία** δεν είχαν ενημερώσει την Επιτροπή σχετικά με τη λήψη μέτρων, η Επιτροπή απηύθυνε στην καθεμιά από τις χώρες αυτές μια πρώτη προειδοποιητική επιστολή. Καθώς δε οι ίδιες αυτές χώρες δεν έχουν ακόμη εξασφαλίσει πλήρη εφαρμογή της οδηγίας, η Επιτροπή έχει αποφασίσει να προχωρήσει σε δεύτερη γραπτή προειδοποίηση.

10.1.3 Οδηγία πλαίσιο σχετικά με την αξιολόγηση και διαχείριση της ποιότητας του αέρα

Το 1996, η ΕΕ εξέδωσε οδηγία πλαίσιο σχετικά με την αξιολόγηση και διαχείριση της ποιότητας του ατμοσφαιρικού αέρα. Στην οδηγία εκείνη προβλεπόταν μια μετέπειτα συμφωνία όπου θα καθορίζονταν λεπτομερώς οριακές τιμές για συγκεκριμένους αέριους ρύπους· το 1999, τα κράτη μέλη καθόρισαν οριακές τιμές για το διοξείδιο του θείου, το διοξείδιο και άλλα οξειδία του αζώτου, τα αιωρούμενα σωματίδια και τον μόλυβδο. Αναφορικά με τους ρύπους αυτούς, και δυνάμει της οδηγίας πλαισίου, τα κράτη μέλη οφείλουν να διαβιβάζουν στην Επιτροπή συγκεκριμένες πληροφορίες και εκθέσεις μέσα σε ορισμένα χρονικά διαστήματα. Πιο συγκεκριμένα, μεταξύ των πληροφοριών που πρέπει να κοινοποιούνται στην Επιτροπή συμπεριλαμβάνονται δεδομένα σχετικά με τα επίπεδα της ρύπανσης εφόσον αυτά υπερέβησαν τις καθορισμένες οριακές τιμές επαυξημένες κατά το περιθώριο ανοχής, οι ημερομηνίες ή οι χρονικές περίοδοι κατά τις οποίες σημειώθηκαν τα επίπεδα αυτά και οι λόγοι. Τα κράτη μέλη οφείλουν επίσης να κοινοποιούν κάθε χρόνο στην Επιτροπή πίνακα ζωνών και πολεοδομικών συγκροτημάτων όπου παρατηρήθηκε ατμοσφαιρική ρύπανση. Οι πληροφορίες αυτές πρέπει να κοινοποιούνται σε τυποποιημένη μορφή. Η προθεσμία κοινοποίησης των πληροφοριών για το έτος 2001 έληγε στις 30 Σεπτεμβρίου 2002. Η **Ιταλία** δεν έχει ακόμη κοινοποιήσει σχετικά στοιχεία ούτε και έχει απαντήσει στην πρώτη προειδοποίηση της Επιτροπής για συμμόρφωση. Η Επιτροπή αποφάσισε συνεπώς να της απευθύνει δεύτερη γραπτή προειδοποίηση.

10.1.4 Οριακές τιμές εκπομπής ρύπων σε εθνικό επίπεδο για διοξείδιο του θείου, οξειδία του αζώτου, πτητικές οργανικές ενώσεις και αμμωνία

Το 2001, η ΕΕ εξέδωσε οδηγία για μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, βάσει της οποίας απαιτείται να καθοριστούν σε εθνικό επίπεδο ανώτατες τιμές για ορισμένους ατμοσφαιρικούς ρύπους, με χρονικό ορίζοντα επίτευξης των τιμών αυτών το 2010. Η προθεσμία ενσωμάτωσης της οδηγίας αυτής στο εθνικό δίκαιο έληγε στις 27 Νοεμβρίου 2002. Επειδή μέχρι τότε **Βέλγιο (αναφορικά μόνο με την περιφέρεια των Βρυξελλών), Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ιρλανδία, Ισπανία, Ιταλία, Κάτω Χώρες και Πορτογαλία** δεν είχαν ενημερώσει την Επιτροπή σχετικά με τη λήψη μέτρων, η Επιτροπή απηύθυνε στην καθεμιά από τις χώρες αυτές μια πρώτη προειδοποιητική επιστολή. Καθώς δε οι ίδιες αυτές χώρες δεν έχουν ακόμη εξασφαλίσει πλήρη εφαρμογή της οδηγίας, η Επιτροπή έχει αποφασίσει να προχωρήσει σε μια τελευταία γραπτή προειδοποίηση.

Με βάση την οδηγία αυτή, τα κράτη μέλη οφείλουν να κοινοποιούν στην Επιτροπή τα μέτρα που λαμβάνουν στο πλαίσιο εφαρμογής της οδηγίας. Συγκεκριμένα, μέχρι 31 Δεκεμβρίου 2002 όφειλαν να έχουν ενημερώσει την Επιτροπή για τα μέτρα που μελετούσαν με στόχο την επίτευξη των ανώτατων τιμών εκπομπής, μέτρα που έπρεπε να είχαν σχεδιαστεί το αργότερο μέχρι την 1η Οκτωβρίου 2002.

Επιπλέον, στην Επιτροπή πρέπει να υποβάλλονται σε ετήσια βάση απογραφικοί πίνακες εκπομπών ρύπων και προβλέψεις εκπομπών ρύπων για το έτος 2010. **Βέλγιο (Φλάνδρα και Βαλλονία μόνο), Γαλλία, Ελλάδα, Ιρλανδία, Ισπανία, Ιταλία και Λουξεμβούργο** παρέλειψαν να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους για υποβολή στοιχείων, πράγμα που σημαίνει ότι η Επιτροπή δεν είναι σε θέση να παρακολουθεί και να εκτιμά τον βαθμό τήρησης των ανώτατων οριακών τιμών εκπομπής ρύπων. Έτσι, η Επιτροπή αποφάσισε να

απευθύνει σε καθεμιά από τις χώρες αυτές μια πρώτη προειδοποιητική επιστολή παρότρυνσης σε συμμόρφωση.

10.1.5 Μεγάλες εγκαταστάσεις καύσης

Η σχετική οδηγία αποσκοπεί σε μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης που προέρχεται από μεγάλους ηλεκτροπαραγωγικούς σταθμούς, και καθορίζει προς τούτο αυστηρές οριακές τιμές για το διοξείδιο του θείου και τα οξείδια του αζώτου που εκπέμπονται στην ατμόσφαιρα. Η προθεσμία ενσωμάτωσης της οδηγίας αυτής στο εθνικό δίκαιο έληγε στις 27 Νοεμβρίου 2002. Επειδή μέχρι τότε **Αυστρία, Βέλγιο (αναφορικά μόνο με την περιφέρεια της Φλάνδρας), Γαλλία, Δανία, Ελλάδα, Ηνωμένο Βασίλειο (για το Γιβραλτάρ μόνο), Ιρλανδία, Ισπανία, Ιταλία, Κάτω Χώρες και Πορτογαλία** δεν είχαν ενημερώσει την Επιτροπή σχετικά με τη λήψη μέτρων, η Επιτροπή απηύθυνε στην καθεμιά από τις χώρες αυτές μια πρώτη προειδοποιητική επιστολή. Καθώς δε οι ίδιες αυτές χώρες δεν έχουν ακόμη εξασφαλίσει πλήρη εφαρμογή της οδηγίας, η Επιτροπή έχει αποφασίσει να προχωρήσει σε μια τελευταία γραπτή προειδοποίηση.

10.1.6 Αποτεφρωτήρες αστικών αποβλήτων

Το 1989, η ΕΕ εξέδωσε οδηγία σχετικά με την ατμοσφαιρική ρύπανση που προέρχεται από τις νέες εγκαταστάσεις καύσης αστικών αποβλήτων. Μολονότι για τη λειτουργία τέτοιων εγκαταστάσεων απαιτείται προηγούμενη έγκριση, η οδηγία προβλέπει ως προϋπόθεση αδειοδότησης ότι έχει προηγηθεί η λήψη προληπτικών κατά της ατμοσφαιρικής ρύπανσης μέτρων. Στα μέτρα αυτά συγκαταλέγονται η υποχρέωση τήρησης οριακών τιμών για ορισμένους ρύπους και η μέριμνα για ενδεδειγμένες συνθήκες καύσης. Στην από 11 Ιουλίου 2002 απόφασή του, το Δικαστήριο έκρινε ότι η **Ισπανία** είχε παραβιάσει την εν λόγω οδηγία αφού δεν είχε θεσπίσει τα κατά την οδηγία απαιτούμενα μέτρα για εκπλήρωση ορισμένων υποχρεώσεων, αναφορικά με τρεις αποτεφρωτήρες στις τοποθεσίες Mazo και Barlovento της νήσου La Palma. Η Επιτροπή απηύθυνε στην Ισπανία μια πρώτη γραπτή προειδοποίηση, δυνάμει του άρθρου 228 της συνθήκης, με την οποία της ζητούσε να συμμορφωθεί προς την απόφαση του Δικαστηρίου. Παράλειψη συμμόρφωσης θα μπορούσε να οδηγήσει σε επιβολή υψηλών προστίμων.

10.1.7 Περιεκτικότητα των καυσίμων σε θείο

Οδηγία του 1999 αποσκοπεί σε μείωση της περιεκτικότητας ορισμένων υγρών καυσίμων σε θείο ως συμβολή στη μείωση της οξίνισης που οφείλεται σε εκπομπές διοξειδίου του θείου στην ΕΕ. Το αργότερο μέχρι τον Ιούνιο εκάστου έτους, τα κράτη μέλη έχουν την υποχρέωση να υποβάλλουν σχετική έκθεση για τα υγρά καύσιμα που χρησιμοποιήθηκαν κατά το προηγούμενο ημερολογιακό έτος. Παρά την υπόμνηση του Νοεμβρίου 2002 και μια πρώτη γραπτή προειδοποίηση τον Απρίλιο του 2003, η **Αυστρία** δεν έχει ακόμη κοινοποιήσει στοιχεία για το έτος 2001. Έτσι, η Επιτροπή αποφάσισε να απευθύνει στην Αυστρία μια τελευταία προειδοποιητική επιστολή.

10.1.8 Η προστασία της στιβάδας του όζοντος

Ο κανονισμός που διέπει τις ουσίες οι οποίες καταστρέφουν τη στιβάδα του όζοντος αποσκοπεί σε κάμψη και ενδεχομένως εξάλειψη της χρησιμοποίησης ουσιών που καταστρέφουν το στρατοσφαιρικό όζον, το οποίο και αποτελεί την ασπίδα προστασίας της γης από τις επιβλαβείς ηλιακές ακτινοβολίες. Σύμφωνα με τον κανονισμό, τα κράτη μέλη οφείλουν να ενημερώνουν σχετικά με τα μέτρα που παίρνουν για να προωθούν την ανάκτηση, ανακύκλωση, ποιοτική βελτίωση και καταστροφή ελεγχόμενων ουσιών όπως CFC(χλωροφθοράνθρακες), HCFC(υδροχλωροφθοράνθρακες), halons και μεθυλοβρωμίδιο. Οφείλουν επίσης τα κράτη μέλη να ενημερώνουν σχετικά με τα μέτρα που παίρνουν για την ευαισθητοποίηση φορέων και χρηστών στην κατεύθυνση υλοποίησης αυτών των δραστηριοτήτων. Επιπλέον, πρέπει να παρουσιάζουν συγκεκριμένα στοιχεία για τους τρόπους πρόληψης της διαφυγής ελεγχόμενων ουσιών και ελαχιστοποίησης της διαρροής μεθυλοβρωμιδίου. Ο κανονισμός υποχρεώνει επίσης τα κράτη μέλη να τηρούν και άλλες απαιτήσεις που αφορούν την κοινοποίηση στοιχείων, μεταξύ των οποίων η παροχή πληροφοριών σχετικά με την παρακολούθηση των διαρροών σε ετήσια βάση (για εξοπλισμό ο οποίος περιέχει πάνω από 3 kg ουσιών που καταστρέφουν το όζον). Τα κράτη μέλη οφείλουν επίσης να κοινοποιούν δεδομένα σχετικά με τα ελάχιστα απαιτούμενα προσόντα

του εμπλεκόμενου προσωπικού καθώς και λεπτομερή στοιχεία για τις ποσότητες ελεγχόμενων ουσιών που ανακτήθηκαν, ανακυκλώθηκαν, βελτιώθηκαν ποιοτικώς ή καταστράφηκαν. Η **Ιρλανδία** δεν έχει ακόμη ανταποκριθεί στην απαίτηση αυτή για κοινοποίηση στοιχείων, επιπλέον δε παρέλειψε να ανταποκριθεί τόσο στην πρώτη όσο και στη δεύτερη προειδοποιητική επιστολή παρότρυνσης σε συμμόρφωση. Η Επιτροπή αποφάσισε συνεπώς να παραπέμψει την Ιρλανδία στο Δικαστήριο.

10.1.9 Νομική διαδικασία

Η Επιτροπή έχει αρμοδιότητα να κινήσει νομική διαδικασία εναντίον κράτους μέλους για μη τήρηση υποχρεώσεων του.

Εάν η Επιτροπή κρίνει ότι συντρέχει παραβίαση της κοινοτικής νομοθεσίας έτσι ώστε να είναι δυνατόν να κινηθεί η αντίστοιχη νομική διαδικασία, απευθύνει στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος επιστολή επίσημης προειδοποίησης (μια πρώτη προειδοποιητική επιστολή), με την οποία ζητάει από το κράτος μέλος να υποβάλει τις παρατηρήσεις του μέσα σε ορισμένη προθεσμία, δίμηνη συνήθως.

Με βάση την απάντηση ή τη μη απάντηση, η Επιτροπή μπορεί να λάβει απόφαση να απευθύνει στο κράτος μέλος αιτιολογημένη γνώμη (μια τελευταία προειδοποιητική επιστολή), όπου σαφώς και τελεσίδικα εκθέτει τους λόγους για τους οποίους πιστεύει ότι συντρέχει παραβίαση του κοινοτικού δικαίου, και καλεί το κράτος μέλος να συμμορφωθεί μέσα σε ορισμένη προθεσμία, δίμηνη συνήθως.

Εάν το κράτος μέλος παραλείψει να συμμορφωθεί προς την αιτιολογημένη γνώμη, η Επιτροπή μπορεί να λάβει απόφαση να παραπέμψει την υπόθεση στο Δικαστήριο.

10.2 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΟΔΗΓΟΥΝ ΣΤΗΝ ΕΝΙΑΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΜΕΣΑ

10.2.1 Η Πράσινη Βίβλος για την Ολοκληρωμένη Πολιτική για τα Προϊόντα

Η Πράσινη Βίβλος, με απόφαση της 7ης Φεβρουαρίου 2001, για την ολοκληρωμένη πολιτική για τα προϊόντα (υπεβλήθη από την Επιτροπή) απηύθυνε πρόταση στρατηγικής για την ενίσχυση και τον επαναπροσδιορισμό των περιβαλλοντικών πολιτικών των σχετικών με τα προϊόντα, με στόχο την προαγωγή της ανάπτυξης μιας αγοράς που ευνοεί την εμπορία οικολογικότερων προϊόντων, και προώθηση δημόσιου διαλόγου για το θέμα αυτό.

Κατ'αρχήν, όλα τα προϊόντα και όλες οι υπηρεσίες εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της παρούσας Πράσινης Βίβλου. Στην προτεινόμενη στρατηγική υπάρχει ανάγκη συμμετοχής όλων των ενδιαφερομένων μερών σε όλα τα δυνατά επίπεδα δράσης και καθόλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής των προϊόντων. Πρέπει να προαχθεί η οικολογική αντίληψη μεταξύ των βιομηχάνων, ούτως ώστε τα κυκλοφορούντα προϊόντα να σέβονται περισσότερο το περιβάλλον. Οι διανομείς καλούνται να τοποθετούν πράσινα προϊόντα στα ράφια των καταστημάτων και να ενημερώνουν τους καταναλωτές για την ύπαρξη και τα πλεονεκτήματά τους. Οι καταναλωτές θα όφειλαν να ευνοούν, στις επιλογές τους, τα πράσινα προϊόντα και να τα χρησιμοποιούν κατά τρόπο που να παρατείνει τη διάρκεια ζωής τους και να μειώνει τις περιβαλλοντικές συνέπειές τους. Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ) θα μπορούσαν να συμμετάσχουν στον εντοπισμό των προβλημάτων και στην εξεύρεση λύσεων για τη δημιουργία περισσότερο φιλικών προς το περιβάλλον προϊόντων.

Η στρατηγική της ολοκληρωμένης πολιτικής για τα προϊόντα (ΟΠΠ) στηρίζεται στις τρεις φάσεις της διαδικασίας λήψης αποφάσεων που επηρεάζουν τον περιβαλλοντικό αντίκτυπο του κύκλου ζωής των προϊόντων, δηλαδή στην εφαρμογή της αρχής "ο ρυπαίνων πληρώνει" κατά τον καθορισμό της τιμής των προϊόντων, στην εν επιγνώσει επιλογή των καταναλωτών και στον οικολογικό σχεδιασμό των προϊόντων.

Ο καθορισμός της τιμής των προϊόντων

Η αγορά είναι σε θέση να βελτιστοποιήσει τις περιβαλλοντικές επιδόσεις των προϊόντων, εάν όλες οι τιμές απηχούν το πραγματικό περιβαλλοντικό κόστος των εν λόγω προϊόντων. Κατά κανόνα δεν ισχύει αυτό ακόμη, πλην όμως η εφαρμογή της αρχής "ο ρυπαίνων πληρώνει" θα επέτρεπε την αντιμετώπιση της έλλειψης αυτής της αγοράς, δεδομένου ότι θα επέβαλλε την ενσωμάτωση του περιβαλλοντικού κόστους στην τιμή.

Η κεντρική ιδέα της Πράσινης Βίβλου για την εφαρμογή της αρχής "ο ρυπαίνων πληρώνει" είναι η εφαρμογή διαφοροποιημένης φορολογίας, ανάλογα με τις περιβαλλοντικές επιδόσεις των προϊόντων. Λόγου χάριν, επιβολή χαμηλότερων συντελεστών ΦΠΑ στα προϊόντα που φέρουν το οικολογικό σήμα ή θέσπιση άλλων οικολογικών φόρων και τελών.

Η αρχή της ευθύνης του παραγωγού έχει ήδη ενσωματωθεί στην οδηγία για τα οχήματα που δεν χρησιμοποιούνται πλέον καθώς και στην πρόταση για τα απορρίμματα ηλεκτρολογικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού, πλην όμως είναι αναγκαίο να διευρυνθεί το πεδίο εφαρμογής της και σε άλλους τομείς.

Η εν επιγνώσει επιλογή των καταναλωτών

Η παρούσα Πράσινη Βίβλος θεωρεί ότι η εκπαίδευση των καταναλωτών (συμπεριλαμβανομένων των παιδιών) και των επιχειρήσεων αποτελεί σημαντικό μέσο για την αύξηση της ζήτησης των φιλικών προς το περιβάλλον προϊόντων και για την οικολογικότερη στροφή της κατανάλωσης.

Ένα άλλο μέσο ενημέρωσης των καταναλωτών συνίσταται στον εφοδιασμό τους με κατανοητές, έγκυρες και αξιόπιστες τεχνικές πληροφορίες, μέσω της επισήμανσης των προϊόντων ή μέσω άλλων πηγών πληροφοριών με εύκολη πρόσβαση. Προκειμένου να ελαχιστοποιηθούν οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις, πρέπει να επισημαίνονται οι κατάλληλες συνθήκες χρήσης των προϊόντων. Το Internet και οι άλλες τεχνικές ενημέρωσης διανοίγουν νέες προοπτικές για την ανταλλαγή πληροφοριών, συμπεριλαμβανομένων των δεδομένων εκτιμήσεων και των βέλτιστων πρακτικών.

Το ευρωπαϊκό οικολογικό σήμα αποτελεί ήδη μια πηγή πληροφοριών για τους καταναλωτές, πλην όμως πρέπει να επεκταθεί το πεδίο εφαρμογής του σε περισσότερα προϊόντα. Η δημόσια χρηματοδότηση της οικολογικής επισήμανσης πρέπει να ενισχυθεί, τόσο σε ευρωπαϊκό, όσο και εθνικό επίπεδο.

Αλλα μέσα που θα μπορούσαν να ευνοήσουν την φιλική προς το περιβάλλον κατανάλωση είναι οι οικολογικοί ισχυρισμοί, οι αυτόβουλες δηλώσεις, καθώς και η επισήμανση ISO τύπου III. Η Επιτροπή θα υποβάλει σύντομα τις κατευθυντήριες γραμμές για την κατάρτιση και την αξιολόγηση των αυτόβουλων δηλώσεων περιβαλλοντικού χαρακτήρα. Η παρούσα Πράσινη Βίβλος υπογραμμίζει ότι είναι επιθυμητή μια συνεργασία σε κοινοτικό επίπεδο προκειμένου να αυξηθεί η χρήση επισήμανσης ISO.

Δεδομένου ότι οι κρατικές προμήθειες αντιπροσωπεύουν το 12% του ΑΕΠ της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θα μπορούσαν να ενθαρρύνουν τους παραγωγούς προς την κατεύθυνση της αύξησης της παραγωγής οικολογικών προϊόντων, ευνοώντας τα φιλικά προς το περιβάλλον προϊόντα. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μελετά την έκδοση δύο ανακοινώσεων για τις κρατικές προμήθειες σε σχέση με το περιβάλλον και για τις ορθές οικολογικές πρακτικές στις δημόσιες προμήθειες. Μελετά επίσης τη δυνατότητα παραδειγματισμού, προσδίδοντας οικολογικό χαρακτήρα στις δικές της δημόσιες αγορές και προσχωρώντας στο σύστημα EMAS.

Ο οικολογικός σχεδιασμός των προϊόντων

Προκειμένου να γενικευθεί ο οικολογικός σχεδιασμός των προϊόντων πρέπει να παράγονται και να δημοσιεύονται πληροφορίες για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις των προϊόντων καθ'όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής τους. Οι απογραφές κύκλου ζωής και οι αναλύσεις κύκλου ζωής αποτελούν ικανοποιητικά μέσα, μεταξύ άλλων, που θα επιτρέψουν έναν ταχύ έλεγχο των περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Η παρούσα Πράσινη Βίβλος τονίζει ότι οι κατευθυντήριες γραμμές για τον οικολογικό σχεδιασμό, καθώς και μία γενική στρατηγική ενσωμάτωσης του περιβάλλοντος στη διαδικασία σχεδιασμού, θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως μέσα υιοθέτησης της αντίληψης του κύκλου ζωής, στις επιχειρήσεις.

Η συνεκτίμηση των περιβαλλοντικών παραγόντων στη διαδικασία τυποποίησης είναι άκρως επιθυμητή. Η χρήση της νέας προσέγγισης για την προαγωγή του οικολογικού σχεδιασμού αποτελεί επίσης ένα πιθανό πεδίο δραστηριοποίησης.

Η παρούσα Πράσινη Βίβλος προτείνει τη συγκρότηση ομάδων μελέτης προϊόντων, αποτελούμενων από ενδιαφερόμενα μέρη· οι ομάδες αυτές θα επιδιώξουν την επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων και την άρση των εμποδίων για κάθε συγκεκριμένη ομάδα προϊόντων.

Άλλα μέσα

Τα συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης και ελέγχου (όπως τα συστήματα EMAS), αποτελούν σημαντικά μέσα προσδιορισμού και διαχείρισης των επιπτώσεων των προϊόντων στο περιβάλλον. Μπορούν να συμβάλουν στην γενίκευση της ΟΠΠ.

Άλλα κοινοτικά μέσα, όπως τα προγράμματα έρευνας και ανάπτυξης καθώς και τα προγράμματα LIFE , μπορούν να συμβάλουν στην ΟΠΠ. Υπό την έννοια αυτή, θα ήταν επιθυμητό να ενσωματωθεί η ΟΠΠ στο VI πρόγραμμα πλαίσιο έρευνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η τυποποίηση και η κωδικοποίηση των περιβαλλοντικών πληροφοριών, με στόχο την εισαγωγή τους στις διαχειριστικές εκθέσεις των επιχειρήσεων αποτελούν το αντικείμενο μελέτης που δρομολόγησε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Συμμετοχή στον διάλογο

Στο πλαίσιο της παρούσας Πράσινης Βίβλου, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα οργανώσει συνεδριάσεις διαβουλεύσεων με τα ενδιαφερόμενα μέρη. Οι διαβουλεύσεις αυτές θα ανακοινώνονται στη Διαδικτυακή ιστοθέση της ΓΔ Περιβάλλον, όπως επίσης και οι περιλήψεις και τα συμπεράσματά τους

Τα αποτελέσματα του δημόσιου αυτού διαλόγου θα αποτελέσουν τη βάση ανακοίνωσης της Επιτροπής για την ΟΠΠ, της οποίας η έκδοση προβλέπεται για το δεύτερο εξάμηνο του 2001.

10.2.2 Κοινοτικό σύστημα οικολογικής διαχείρισης και οικολογικού ελέγχου (emas)

Σύμφωνα με τον Κανονισμό του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 19ης Μαρτίου 2001 αποφασίστηκε η προώθηση της συνεχούς βελτίωσης των περιβαλλοντικών επιδόσεων όλων των ευρωπαϊκών οργανισμών, καθώς και της πληροφόρησης του κοινού και άλλων ενδιαφερομένων.

Στόχος του κοινοτικού συστήματος οικολογικής διαχείρισης και οικολογικού ελέγχου (EMAS) είναι η βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων των οργανισμών όλων των τομέων, μέσω:

- της κατάρτισης και της εφαρμογής συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης από τους οργανισμούς, όπως περιγράφεται στο Παράρτημα I του κανονισμού,
- της αντικειμενικής και περιοδικής αξιολόγησης των συστημάτων αυτών,
- της επιμόρφωσης και της ενεργού συμμετοχής του προσωπικού των οργανισμών,
- της ενημέρωσης του κοινού και άλλων ενδιαφερομένων.

Οποιοσδήποτε οργανισμός επιθυμεί να συμμετάσχει στο σύστημα πρέπει:

- να υιοθετήσει περιβαλλοντική πολιτική προσδιορίζοντας τους στόχους και τις αρχές που διέπουν τη δράση του οργανισμού σε σχέση με το περιβάλλον·
- να πραγματοποιήσει περιβαλλοντική ανάλυση των δραστηριοτήτων, προϊόντων και υπηρεσιών του, με εξαίρεση τους οργανισμούς που διαθέτουν ήδη πιστοποιημένο και αναγνωρισμένο σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης·
- να θέσει σε εφαρμογή σύστημα οικολογικής διαχείρισης·
- να διενεργεί τακτικά οικολογικό έλεγχο (σύμφωνα με τις απαιτήσεις του παραρτήματος II) και να συντάσσει περιβαλλοντική δήλωση, η οποία περιλαμβάνει: περιγραφή του οργανισμού, των δραστηριοτήτων, των προϊόντων και των υπηρεσιών του, την περιβαλλοντική πολιτική και το σύστημα οικολογικής διαχείρισης του οργανισμού, περιγραφή των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των δραστηριοτήτων του, τους στόχους σε σχέση με τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις, τις περιβαλλοντικές

επιδόσεις του οργανισμού και την ημερομηνία της δήλωσης. Η εν λόγω δήλωση πρέπει να επικυρώνεται από επαληθευτή περιβάλλοντος, του οποίου το όνομα και ο αριθμός πρέπει να αναγράφονται στη δήλωση.

- να διαβιβάζει την επικυρωμένη περιβαλλοντική δήλωση στον αρμόδιο φορέα του κράτους μέλους να δημοσιοποιεί τη δήλωση.

Κάθε κράτος μέλος θεσπίζει σύστημα διαπίστευσης των ανεξάρτητων επαληθευτών περιβάλλοντος και εποπτείας των δραστηριοτήτων τους. Τα συστήματα αυτά πρέπει να λειτουργούν πλήρως εντός 12 μηνών από την ημερομηνία έναρξης της ισχύος του κανονισμού. Κάθε κράτος μέλος ορίζει τον αρμόδιο φορέα του εντός 3 μηνών από την έναρξη ισχύος του παρόντος κανονισμού. Όλοι οι φορείς διαπίστευσης συνέρχονται σε φόρουμ, το οποίο καταρτίζει κατευθυντήριες γραμμές σε θέματα διαπίστευσης, επάρκειας και εποπτείας των επαληθευτών. Καθιερώνεται διαδικασία αλληλοαξιολόγησης, της οποίας σκοπός είναι να διασφαλιστεί ότι τα συστήματα διαπίστευσης ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις του κανονισμού.

Προκειμένου να παραμείνει ένας οργανισμός καταχωρημένος στο EMAS οφείλει να:

- επαληθεύει τα στοιχεία που απαιτούνται για την καταχώρηση στο πλαίσιο του EMAS κατά διαστήματα που δεν υπερβαίνουν τους 36 μήνες και τα στοιχεία που περιέχει η περιβαλλοντική δήλωση κατά διαστήματα που δεν υπερβαίνουν τους 12 μήνες·
- διαβιβάζει στον αρμόδιο φορέα τις επικυρωμένες ενημερώσεις της περιβαλλοντικής δήλωσης και τις δημοσιοποιεί.

Οι οργανισμοί που συμμετέχουν στο σύστημα EMAS, καταχωρούνται από τους αρμόδιους φορείς με την προϋπόθεση ότι:

- έχει διαβιβασθεί στους εν λόγω φορείς επικυρωμένη περιβαλλοντική δήλωση
- έχουν καταβληθεί τα τέλη καταχώρησης, εφόσον είναι αναγκαία
- έχει διαβιβαστεί συμπληρωμένο έντυπο που περιλαμβάνει τις πληροφορίες που ορίζονται στο παράρτημα VIII
- πληρούνται όλες οι απαιτήσεις που προβλέπονται από τον κανονισμό.

Σε περίπτωση όπου ένας οργανισμός δεν τηρεί τις διατάξεις του κανονισμού, οι αρμόδιοι φορείς δύνανται να διαγράψουν, να αναστέλουν ή να αρνούνται την καταχώρησή του.

Η Επιτροπή τηρεί και θέτει στη διάθεση του κοινού μητρώο των επαληθευτών περιβάλλοντος και μητρώο των καταχωρημένων στο πλαίσιο του EMAS οργανισμών.

Καθιερώνεται λογότυπο του EMAS. Το λογότυπο αυτό μπορεί να χρησιμοποιείται από τους οργανισμούς στα επικυρωμένα στοιχεία που περιγράφονται στο Παράρτημα III, στις επικυρωμένες περιβαλλοντικές δηλώσεις, στα επιστολόχαρτα των οργανισμών, σε πληροφοριακό υλικό που προβάλλει τη συμμετοχή τους στο EMAS, καθώς και στις διαφημίσεις των υπηρεσιών, προϊόντων ή δραστηριοτήτων τους. Το λογότυπο δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιείται σε προϊόντα ή στη συσκευασία τους ούτε σε συγκριτικούς ισχυρισμούς για άλλα προϊόντα.

Για να αποφευχθεί η άσκοπη επικάλυψη εργασιών, τα κράτη μέλη πρέπει να εξετάσουν τη δυνατότητα να λαμβάνεται υπόψη η συμμετοχή των οργανισμών στο EMAS κατά τον έλεγχο της εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας.

Ο κανονισμός επιβάλλει στα κράτη μέλη να προωθήσουν τη συμμετοχή των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων στο σύστημα οικολογικής διαχείρισης και οικολογικού ελέγχου.

Τα κράτη μέλη προβάλλουν το EMAS για να το καταστήσουν όσο το δυνατόν ευρύτερα γνωστό. Η Επιτροπή αναλαμβάνει την προώθησή του σε κοινοτικό επίπεδο.

Τα κράτη μέλη είναι υπεύθυνα για τις κυρώσεις που πρέπει να επιβληθούν σε περίπτωση μη συμμόρφωσης προς τον κανονισμό. Δύνανται να εφαρμόσουν σύστημα τελών για την κάλυψη των δαπανών που συνδέονται με τη λειτουργία του EMAS.

Η Επιτροπή επανεξετάζει το EMAS και το λογότυπό του και, ενδεχομένως, προτείνει τροποποιήσεις, σε χρονικό διάστημα πέντε ετών από την έναρξη ισχύος του κανονισμού.

10.2.3 Οικολογικό σήμα

Σύμφωνα με τον κανονισμό του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Ιουλίου 2000, αποφασίστηκε η προαγωγή των προϊόντων που μπορούν να περιορίσουν τις αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, σε σύγκριση με άλλα προϊόντα της ίδιας κατηγορίας.

Ο κανονισμός (ΕΟΚ) του Συμβουλίου, σχετικά με ένα κοινοτικό σύστημα απονομής οικολογικού σήματος, προβλέπει ότι το αργότερο πέντε έτη αφού τεθεί σε ισχύ, η Επιτροπή εξετάζει το σύστημα και προτείνει τις απαραίτητες τροποποιήσεις. Προκειμένου να πραγματοποιηθούν οι ως άνω αλλαγές ο κανονισμός αυτός καταργείται και αντικαθίσταται από το παρόν μέτρο.

Το κοινοτικό σύστημα απονομής οικολογικού σήματος αποβλέπει:

- στην προαγωγή των προϊόντων τα οποία έχουν περιορισμένες επιπτώσεις στο περιβάλλον αντί άλλων προϊόντων της αυτής κατηγορίας
- την παροχή στους καταναλωτές επακριβών και επιστημονικώς διασταυρωμένων πληροφοριών και συμβουλών σε ό,τι αφορά τα προϊόντα.

Εξαιρούνται του πεδίου εφαρμογής του κανονισμού:

- τα τρόφιμα
- τα ποτά
- τα φαρμακευτικά προϊόντα
- τα ιατροτεχνολογικά προϊόντα
- οι ουσίες ή τα παρασκευάσματα που χαρακτηρίζονται ως επικίνδυνα
- τα προϊόντα που παρασκευάζονται με μεθόδους που ενδέχεται να βλάψουν σημαντικά τον άνθρωπο ή/και το περιβάλλον.

Το οικολογικό σήμα δύναται να αποδοθεί σε προϊόντα που διατίθενται εντός της Κοινότητας εφόσον ανταποκρίνονται σε ορισμένες απαιτήσεις σχετικά με το περιβάλλον καθώς και στα κριτήρια που έχουν θεσπιστεί για την απονομή του οικολογικού σήματος.

Οι περιβαλλοντικές απαιτήσεις καθορίζονται βάσει του πίνακα αξιολόγησης του κανονισμού και πρέπει να ανταποκρίνονται στις μεθοδολογικές απαιτήσεις που αυτός ορίζει. Το σήμα δύναται να αποδοθεί σε κάθε προϊόν που συμβάλλει ουσιαστικά στη βελτίωση βασικών οικολογικών χαρακτηριστικών.

Τα κριτήρια του οικολογικού σήματος ορίζονται ανά κατηγορίες προϊόντων και βασίζονται:

- στις προοπτικές διείσδυσης του προϊόντος στην αγορά
- στο κατά πόσον είναι εφικτό να πραγματοποιηθούν οι δέουσες τεχνικές και οικονομικές προσαρμογές
- στις δυνατότητες βελτίωσης του περιβάλλοντος.

Τα ως άνω κριτήρια καθιερώνονται και αναθεωρούνται από το συμβούλιο οικολογικής σήμανσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (CUELE), το οποίο επιλαμβάνεται επίσης των απαιτήσεων που αφορούν τα θέματα αξιολόγησης και διακρίβωσης τα οποία σχετίζονται με τα ως άνω κριτήρια. Τα κριτήρια αυτά δημοσιεύονται στην Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Οι ως άνω κατηγορίες προϊόντων πρέπει να ανταποκρίνονται στις εξής προϋποθέσεις:

- να είναι επαρκούς βαρύτητας εντός της εσωτερικής αγοράς
- να έχουν σοβαρές περιβαλλοντικές επιπτώσεις
- να συνεπάγονται σοβαρές προοπτικές βελτίωσης του περιβάλλοντος λόγω των επιλογών των καταναλωτών

- ένα σημαντικό μέρος των πωλήσεων να προορίζεται για τελική κατανάλωση.

Αίτηση για την απονομή του ευρωπαϊκού οικολογικού σήματος:

- ο παραγωγός, ο εισαγωγέας, ο φορέας παροχής υπηρεσιών, οι ασχολούμενοι με τη λιανική διαχείριση ή την εμπορία δύνανται να υποβάλουν αίτηση απονομής του σήματος στον αρμόδιο φορέα που ορίζεται από το κράτος μέλος στο οποίο παράγεται το προϊόν, διατίθεται στην αγορά για πρώτη φορά ή εισάγεται από τρίτη χώρα
- η αρμόδια αρχή ελέγχει κατά πόσο το προϊόν ανταποκρίνεται στα κριτήρια του οικολογικού σήματος και αποφασίζει αν θα απονεμηθεί το σήμα αυτό
- ο αρμόδιος οργανισμός συνάπτει πρότυπη σύμβαση με τον αιτούντα, όσον αφορά τις προϋποθέσεις χρήσης του σήματος

Οι αιτήσεις απονομής του οικολογικού σήματος συνεπάγονται καταβολή ειδικού τέλους. Η χρήση του σήματος προϋποθέτει επίσης την καταβολή ετήσιου τέλους εκ μέρους του χρήστη. Κάθε προϊόν στο οποίο απονέμεται το οικολογικό σήμα αναγνωρίζεται από λογότυπο ο οποίος αναπαριστά μία μαργαρίτα. Η Επιτροπή και τα κράτη μέλη ενθαρρύνουν τη χρήση του οικολογικού σήματος, διοργανώνοντας εκστρατείες ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης. Εξασφαλίζουν επίσης το συντονισμό μεταξύ του κοινοτικού συστήματος απονομής οικολογικού σήματος και των υφισταμένων αντιστοίχων εθνικών συστημάτων.

10.2.4 Συμφωνίες για το περιβάλλον

Σύμφωνα με ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, της 17ης Ιουλίου 2002 αποφασίστηκε να βελτιωθούν οι περιβαλλοντικές επιδόσεις των επιχειρήσεων και να εφαρμοστούν βιώσιμοι τρόποι παραγωγής με προώθηση των δεσμεύσεων και εθελοντικών συμφωνιών, σύμφωνα με το έκτο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον.

Το σχέδιο δράσης "Απλούστευση και βελτίωση του ρυθμιστικού περιβάλλοντος" δημοσιεύτηκε από την Επιτροπή τον Ιούνιο του 2002. Το εν λόγω σχέδιο δράσης αποσκοπεί σε ορθότερη προσαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας στο σημερινό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε μια υψηλής στάθμης νομική ασφάλεια και σε προαγωγή του δυναμισμού των οικονομικών και κοινωνικών φορέων.

Στο πλαίσιο του πέμπτου προγράμματος δράσης για το περιβάλλον, η Επιτροπή είχε ήδη εκδώσει από το 1996 ανακοίνωση σχετικά με τις περιβαλλοντικές συμφωνίες όπου υπογραμμίζονταν τα θετικά σημεία των τελευταίων:

- προληπτική αντιμετώπιση εκ μέρους της βιομηχανίας
- αποτελεσματικές λύσεις προσαρμοσμένες στην προβληματική
- ταχεία πραγμάτωση των περιβαλλοντικών στόχων.

Η ανακοίνωση του 1996 είχε ως στόχο προτεραιότητας τις συμφωνίες σε επίπεδο κρατών μελών, ενώ η νέα ανακοίνωση αφορά αποκλειστικά την αξιόπoiηση των συμφωνιών σε κοινοτικό επίπεδο.

Σήμερα, η Ευρωπαϊκή Ένωση επιζητεί προώθηση των περιβαλλοντικών συμφωνιών σε μια σειρά πεδίων που άπτονται του περιβάλλοντος, όπως είναι η χρησιμοποίηση του PVC, η ολοκληρωμένη πολιτική προϊόντων, η διαχείριση των αποβλήτων και οι αλλαγές του κλίματος.

Όλες οι συμφωνίες που καλύπτει η ανακοίνωση συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων της περιβαλλοντικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Υπάρχουν τρεις τύποι συμφωνιών:

- συμφωνίες που έχουν ως αφετηρία εκκίνησης ενδιαφερόμενα μέρη τα οποία έχουν συμφέροντα σε πεδία όπου η Επιτροπή δεν έχει νομοθετήσει και δεν έχει δηλώσει πρόθεση να το κάνει·
- συμφωνίες που έχουν εγκριθεί από τα ενδιαφερόμενα μέρη ως αντίδραση στην πρόθεση της Επιτροπής να νομοθετήσει·

- συμφωνίες που έχουν δρομολογηθεί με πρωτοβουλία της Επιτροπής.

Αυτορρύθμιση και συρρύθμιση

Οι περιβαλλοντικές συμφωνίες συνιστούν πρακτικές αυτορρύθμισης αφού δεν είναι δεσμευτικές σε κοινοτικό επίπεδο. Εντούτοις, η Επιτροπή έχει τη δυνατότητα να τις προάγει, να τις αναγνωρίζει (περίπτωση της αυτορρύθμισης) ή ακόμη να προτείνει στον νομοθέτη να προσφεύγει σ' αυτές (περίπτωση της συρρύθμισης).

Η αυτορρύθμιση αφορά τις συμφωνίες που συνάπτονται μεταξύ κοινωνικών εταίρων, οικονομικών παραγόντων, μη κυβερνητικών οργανώσεων (ΜΚΟ) ή ενώσεων με σκοπό τη ρύθμιση και οργάνωση των δραστηριοτήτων τους. Κατά κανόνα, η πρωτοβουλία δρομολογείται από τα ίδια τα μέρη. Μολονότι με την αυτορρύθμιση δεν εξυπακούεται η έκδοση νομοθετικής πράξης, η Επιτροπή έχει τη δυνατότητα να αποφασίσει για την εγκαθίδρυση ενός συστήματος αξιολόγησης. Οι περιβαλλοντικές αυτές συμφωνίες αναγνωρίζονται κατά κανόνα σε κοινοτικό επίπεδο:

- με σύσταση της Επιτροπής που συνοδεύει την έγκριση της συμφωνίας ή με ανταλλαγή επιστολών μεταξύ της Επιτροπής και των εκπροσώπων του τομέα που αναγνωρίζει τη συμφωνία
- με σύσταση της Επιτροπής συνοδευόμενη από απόφαση του Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για εγκαθίδρυση ενός συστήματος παρακολούθησης και υποβολής εκθέσεων.

Η συρρύθμιση αφορά συμφωνίες που συνάπτονται στο πλαίσιο μιας κοινοτικής νομοθετικής πράξης. Η τελευταία προσδιορίζει τους προς επίτευξη στόχους, τις προθεσμίες, τους μηχανισμούς ελέγχου και τις κυρώσεις που πρέπει να επιβάλλονται σε περίπτωση μη τήρησης. Οι λεπτομέρειες εφαρμογής καθορίζονται στις συμφωνίες. Κατά γενικό κανόνα, η πρωτοβουλία έχει ως αφετηρία την Επιτροπή.

Οι προς τήρηση όροι

Οι περιβαλλοντικές συμφωνίες πρέπει να τηρούν:

- Τις διατάξεις των συνθηκών (και κυρίως τους κανόνες του ανταγωνισμού, της εσωτερικής αγοράς και τις κρατικές ενισχύσεις υπέρ του περιβάλλοντος) καθώς και το σύνολο των δεσμεύσεων που αναλαμβάνει η Ένωση σε διεθνές επίπεδο.
- Τη διοργανική ισορροπία μεταξύ Επιτροπής, Συμβουλίου και Κοινοβουλίου.
- Τις υποχρεώσεις που προβλέπονται από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου επί θεμάτων πολυμερούς εμπορίου. Οι συμφωνίες πρέπει να επιτρέπουν τη συμμετοχή παραγόντων από τρίτες χώρες.
- Τις διατάξεις της σύμβασης Aarhus .
- Τον εθνικό και κοινοτικό δικαιοδοτικό έλεγχο.

Κριτήρια αξιολόγησης

Επιπλέον των στόχων που έχει καθορίσει το έκτο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον, οι συμφωνίες πρέπει να παράγουν πραγματική προστιθέμενη αξία σε ό,τι αφορά τον βαθμό προστασίας του περιβάλλοντος. Πρέπει επίσης να συνεκτιμώνται και άλλα κριτήρια:

1. Κατά την αξιολόγηση των συμφωνιών πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η σχέση κόστους-αποτελεσματικότητας. Το διοικητικό κόστος δεν πρέπει να υπερβαίνει εκείνο άλλων διαθέσιμων εργαλείων.
2. Τα συμβαλλόμενα μέρη των περιβαλλοντικών συμφωνιών πρέπει να αντιπροσωπεύουν το μεγαλύτερο μέρος του αντίστοιχου οικονομικού τομέα, να είναι υπεύθυνα και οργανωμένα.
3. Οι στόχοι των συμφωνιών πρέπει να διατυπώνονται ευκρινώς και χωρίς ασάφειες εάν το χρονικό διάστημα που καλύπτεται από τη συμφωνία είναι μακρό, πρέπει να ορίζονται και ενδιάμεσοι στόχοι. Ο βαθμός υλοποίησης των στόχων πρέπει να είναι μετρήσιμος με τη βοήθεια αξιόπιστων δεικτών.

4. Οι συμφωνίες πρέπει να είναι διαθέσιμες στο κοινό μέσω του Ίντερνετ, ομοίως και οι συναφείς εκθέσεις και λογαριασμοί· τα ενδιαφερόμενα μέρη πρέπει να έχουν δυνατότητα έκφρασης γνώμης.
5. Οι περιβαλλοντικές συμφωνίες πρέπει να περιλαμβάνουν ένα σύστημα παρακολούθησης και υποβολής εκθέσεων σχετικά με την επίτευξη των στόχων.
6. Οι περιβαλλοντικές συμφωνίες πρέπει να καλύπτουν και τα ζητήματα τα σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη και την προστασία των καταναλωτών.

Διαδικασίες

Η παρούσα ανακοίνωση προτείνει μια διαδικασία έγκρισης περιβαλλοντικών συμφωνιών όταν αυτές χρησιμοποιούνται ως εργαλεία αυτορρύθμισης. Αρχικά η Επιτροπή αναλύει τη συμφωνία και ανακοινώνει στο Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο την πρόθεσή της να την αναγνωρίσει ή όχι. Η πρόταση αυτή δημοσιεύεται και στο Ίντερνετ ώστε να δοθεί στο κοινό η δυνατότητα να εκφράσει τη γνώμη του. Το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο μπορούν να διοργανώσουν ακροάσεις και ενημερωτικές εκστρατείες επί του θέματος. Όταν θα της έχουν γνωστοποιηθεί όλες οι παρατηρήσεις, κυρίως μάλιστα οι παρατηρήσεις του Συμβουλίου και του Κοινοβουλίου, η Επιτροπή θα αποφανθεί σχετικά με τη σκοπιμότητα αναγνώρισης της συμφωνίας. Το κείμενο της συμφωνίας δημοσιεύεται στην ιστοθέση της Επιτροπής, ενώ η σχετική σύσταση δημοσιεύεται στην Επίσημη Εφημερίδα. Η Επιτροπή εξετάζει στη συνέχεια κατά πόσον έχουν επιτευχθεί οι στόχοι της συμφωνίας και ανακοινώνει τα σχετικά αποτελέσματα στο Συμβούλιο, το Κοινοβούλιο και τους πολίτες. Εάν δεν επιτευχθούν οι στόχοι της συμφωνίας, η Επιτροπή μπορεί να προτείνει νομοθεσία δεσμευτικής ισχύος στο υπόψη πεδίο.

Προτείνεται επίσης μια διαδικασία για τις περιβαλλοντικές συμφωνίες όταν αυτές λειτουργούν ως εργαλεία συρρύθμισης. Όλα τα στοιχεία κλειδιά θα ενσωματωθούν στη νομική πράξη, και κυρίως οι στόχοι και οι μηχανισμοί παρακολούθησης. Η πράξη αυτή αποτελεί κατ' αρχάς αντικείμενο διαβουλεύσεων μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών και εκδίδεται σύμφωνα με τη διαδικασία της συναπόφασης. Η συμφωνία και τα αποτελέσματα του ελέγχου αυτής δημοσιεύονται στην ιστοθέση της Επιτροπής. Εάν από τη συμφωνία δεν προκύψουν τα αναμενόμενα αποτελέσματα, η Επιτροπή έχει πάντοτε τη δυνατότητα να προτείνει νομοθεσία δεσμευτικής ισχύος, ακριβώς όπως και στην περίπτωση της αυτορρύθμισης.

10.2.5 Περιβαλλοντικές επιθεωρήσεις: ελάχιστα κριτήρια

Σύμφωνα με σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 4ης Απριλίου 2001 καθορίζονται ελάχιστα κριτήρια περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων στα κράτη μέλη. Πληρέστερη τήρηση και πιο ομοιόμορφη εφαρμογή και εκτέλεση της κοινοτικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας μέσω ελάχιστων κριτηρίων για την οργάνωση, τη διενέργεια, την παρακολούθηση και τη δημοσίευση των αποτελεσμάτων των περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων που διενεργούν όλα τα κράτη μέλη..

Η παρούσα πρόταση σύστασης αποσκοπεί στο να ανταποκριθεί σ' αυτή την ανάγκη προβλέποντας ελάχιστα κριτήρια για την οργάνωση, την διενέργεια, την παρακολούθηση και τη δημοσίευση των περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων.

Επίσης καλύπτει τις περιβαλλοντικές επιθεωρήσεις όλων των βιομηχανικών εγκαταστάσεων, επιχειρήσεων και εργοταξίων που πρέπει να αποτελούν αντικείμενο διαφόρων κατηγοριών αδειών ή εγκρίσεων δυνάμει της ισχύουσας κοινοτικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας, καθώς και των πυρηνικών εγκαταστάσεων « ελεγχόμενες εγκαταστάσεις ».

Οι επιθεωρήσεις περιλαμβάνουν:

- εξακρίβωση της συμφωνίας των εγκαταστάσεων με τις κοινοτικές περιβαλλοντικές απαιτήσεις·
- έλεγχο της επίπτωσης των εγκαταστάσεων στο περιβάλλον·
- Προβλέπονται οι ακόλουθες ενέργειες: επιτόπιες επιθεωρήσεις, έλεγχος τήρησης των προτύπων ποιότητας για το περιβάλλον, μελέτη των απολογισμών και

περιβαλλοντικών δηλώσεων, εξέταση των χώρων και του υλικού, εξακρίβωση της αντιστοιχίας μεταξύ περιβαλλοντικής διαχείρισης και σχετικών εγγράφων.

Η σύσταση προβλέπει γενική υποχρέωση για τα κράτη μέλη :

- να επιδιώκουν υψηλό επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος κατά τον προγραμματισμό και τη διενέργεια περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων·
- να συνεργάζονται με τα άλλα κράτη μέλη σε διοικητικό επίπεδο, για την εφαρμογή των διατάξεων της παρούσας σύστασης.

Τα κράτη μέλη οφείλουν να προγραμματίσουν τις περιβαλλοντικές επιθεωρήσεις διαθέτοντας σε μόνιμη βάση ένα τουλάχιστον πρόγραμμα περιβαλλοντικής επιθεώρησης που να καλύπτει τις ελεγχόμενες εγκαταστάσεις στην επικράτειά τους. Τα προγράμματα είναι δυνατόν να θεσπιστούν σε τοπικό, περιφερειακό ή εθνικό επίπεδο, το δε κοινό πρέπει να έχει πρόσβαση σ' αυτά σύμφωνα με την οδηγία σχετικά με την ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφόρηση για το περιβάλλον. Πρέπει να αναφέρουν: ορισμό της περιοχής, της περιόδου και των εγκαταστάσεων που καλύπτουν, διατάξεις σχετικά με την αναθεώρησή του, σχεδιασμό των τακτικών επιθεωρήσεων, περιγραφή των διαδικασιών που πρέπει να ακολουθηθούν για τις δειγματοληπτικές επιθεωρήσεις και σχέδιο συντονισμού μεταξύ των εμπλεκόμενων αρχών επιθεώρησης.

Κατά τις περιβαλλοντικές επιθεωρήσεις, οι αρχές που τις διενεργούν πρέπει να πραγματοποιούν τακτικές επιτόπιες επισκέψεις. Οι επισκέψεις αυτές:

- πρέπει να τηρούν ορισμένα ελάχιστα κριτήρια (συμμόρφωση με τις κοινοτικές νομικές απαιτήσεις· μελέτη των κινδύνων βάσει ολοκληρωμένου τρόπου προσέγγισης που να εξετάζει το σύνολο των επιπτώσεων της εγκατάστασης στο περιβάλλον· προώθηση των γνώσεων των επιχειρηματιών όσον αφορά τις περιβαλλοντικές απαιτήσεις· συντονισμός μεταξύ των διαφόρων αρχών που διενεργούν επιθεωρήσεις)·
- θα είναι υποχρεωτικές σε ορισμένες συγκεκριμένες περιπτώσεις (έρευνες που διενεργούνται κατόπιν καταγγελιών στον τομέα του περιβάλλοντος, έρευνες σχετικά με σοβαρά ή απλά ατυχήματα ή με περιπτώσεις παράβασης υποχρεώσεων· έλεγχοι πριν από τη χορήγηση άδειας για ελεγχόμενη δραστηριότητα ή πριν από την ανανέωση της εν λόγω άδειας)·
- θα αποτελούν αντικείμενο πρακτικών, τα οποία θα τίθενται στη διάθεση του κοινού.

Θεσπίζονται πρόσθετες απαιτήσεις για τις έρευνες σχετικά με τα σοβαρά ατυχήματα, τα απλά ατυχήματα και τις περιπτώσεις παράβασης της κοινοτικής νομοθεσίας:

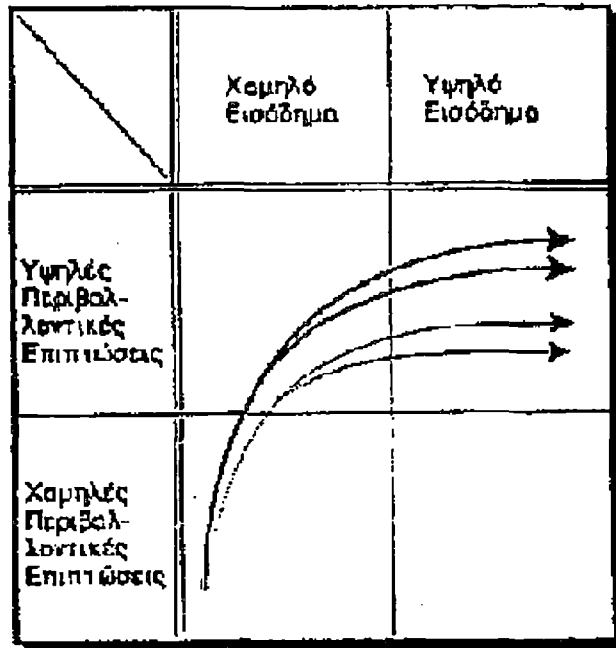
- θα προσδιορίζουν τις αιτίες, τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις, τις ευθύνες και τις υποχρεώσεις αποκατάστασης των ζημιών·
- θα αναφέρουν τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για να μετριαστούν, να σταματήσουν ή να προληφθούν οι επιπτώσεις·
- θα καταστήσουν δυνατή την επιβολή κυρώσεων και θα καθορίσουν τα μέτρα παρακολούθησης.

Δύο χρόνια μετά τη δημοσίευση της σύστασης στην Επίσημη Εφημερίδα, τα κράτη μέλη θα υποβάλουν έκθεση στην Επιτροπή σχετικά με την εφαρμογή της σύστασης. Οι εκθέσεις αυτές θα διατίθενται στο κοινό. Βάσει των εκθέσεων αυτών η Επιτροπή θα εξετάσει τη λειτουργία και την αποτελεσματικότητα της σύστασης και θα μελετήσει το ενδεχόμενο επέκτασης του πεδίου εφαρμογής των ελάχιστων κριτηρίων. Θα υποβάλει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο έκθεση και, ενδεχομένως, πρόταση οδηγίας. Η Επιτροπή πρέπει επίσης να καθορίσει, σε συνεργασία με τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Περιβάλλοντος και το δίκτυο IMPEL τα ελάχιστα προσόντα των επιθεωρητών περιβάλλοντος. Τα κράτη μέλη εφαρμόζουν τα αναγκαία προγράμματα κατάρτισης.

10.3 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΑΠΟΤΡΕΠΟΥΝ ΤΗΝ ΕΝΙΑΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Το χάσμα μεταξύ Βορρά-Νότου και Ανατολής - Δύσης οδηγεί σε πολύ διαφορετικούς τρόπους αντιμετώπισης των προβλημάτων μεταξύ διαφορετικών χωρών. Επί παραδείγματι, δεν έχουν όλοι οι λαοί αντιληφθεί την ανάγκη για αλλαγή του τρόπου ζωής μας και για οικολογικό εκσυγχρονισμό της κοινωνίας. Από την άλλη, οι περισσότεροι άνθρωποι, έθνη και κυβερνήσεις επιθυμούν τη μετάβαση από χαμηλή σε υψηλή στάθμη εισοδήματος, επίτευγμα το οποίο θεωρείται ως τεκμήριο εκσυγχρονισμού και ανάπτυξης.

Ωστόσο, στις περισσότερες περιπτώσεις, η απόκτηση υψηλού εισοδήματος σημαίνει και αύξηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Η τάση αυτή απεικονίζεται στο Σχήμα 1, η προέκταση του οποίου αποκαλύπτει ποιιά θα μπορούσε να είναι η μελλοντική κατάσταση του κόσμου.

Σχήμα 1: Οικονομικός - Οικολογικός Μετασχηματισμός

Υπάρχουν δυνατότητές μεταβολής της πορείας του κόσμου προς ένα σημείο καμπής από υψηλές σε χαμηλές περιβαλλοντικές επιπτώσεις; Μια απαισιόδοξη απάντηση στο ερώτημα αυτό είναι, ότι η ίδια η φύση του σύγχρονου ανθρώπου, που καταναλώνει πόρους και ρυπαίνει πολύ περισσότερο σε σύγκριση με τον προϊστορικό άνθρωπο, επιβάλλει την ανάγκη για μεγάλες αλλαγές πρώτου φάσους στο σκοπό που τέθηκε πρότερα. Είναι γεγονός, ότι πολλές αναπτυξιακές τάσεις της σύγχρονης κοινωνίας βρίσκονται ακόμα προς εσφαλμένη κατεύθυνση. Ο Πίνακας 1 δείχνει, ότι οι τάσεις της παγκόσμιας ενεργειακής κατανάλωσης από το 1970 έως σήμερα, είναι συνεχώς αυξητικές. Το ίδιο αληθεύει για μία άλλη σημαντική εισροή - τους φυσικούς πόρους, η εκμετάλλευση των οποίων, με μία εξαίρεση, γίνεται με επιταχυνόμενους ρυθμούς. Οι αυξητικές αυτές τάσεις κατανάλωσης ενέργειας και πόρων δεν είναι συμβατές με τη βιώσιμη ανάπτυξη, τουλάχιστον όχι μακροπρόθεσμα.

Πίνακας 1: Παγκόσμια Κατανάλωση Ενέργειας

Ενέργεια	1970	1980	1986
(εκατομμύρια μετρικοί τόνοι)			
Ανθρακας	2134.3	2728.0	3196.3
Πετρέλαιο	2275.0	2982.4	2786.8
Λιγνίτης	790.8	1004.0	1224.7
Φυσικό Αέριο	580.7	807.6	923.9
Σύνολο	5780.8	7522.0	8131.7

Πηγή: Στατιστικά Στοιχεία για τη Βιομηχανία, Ηνωμένα Έθνη, 1987

Ορισμένες δυσκολίες προκαλούνται από την ίδια τη φύση. Η φύση δεν είναι τόσο φιλική, όσο πιστεύουμε. Υπάρχουν ορισμένες επιβλαβείς εκπομπές της φύσης, όπως δείχνει ο Πίνακας 2. Ταυτόχρονα όμως γίνεται κατανοητό, ότι η ανθρώπινη δραστηριότητα επιφέρει πολύ μεγαλύτερες συνέπειες από τις φυσικές διεργασίες. Αν αναφερθούμε σε αναλογίες, ακόμα και στην πιο ιδανική περίπτωση (εκπομπών χρωμίου), οι ανθρωπογενείς εκπομπές είναι δυο φορές υψηλότερες από τις φυσικές. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις η αναλογία ανθρωπογενών προς φυσικές εκπομπές είναι πολύ μεγάλη.

Πίνακας 2: Ετήσιες Παγκόσμιες Εκπομπές Ανιχνεύσιμων Μετάλλων στην Ατμόσφαιρα, Αρχές της Δεκαετίας του '80

Μέταλλο	Ανθρώπινη Δραστηριότητα	Φυσική Δραστηριότητα	Λόγος Ανθρώπινης/Φυσ. Δραστηριότητας
(χιλιάδες μετρικοί τόνοι)			
Μόλυβδος	2 000	6	333
Ψευδάργυρος	840	36	23
Χαλκός	260	19	14
Βανάδιο	210	65	3
Νικέλιο	98	28	4
Χρώμιο	94	58	2
Αρσενικό	78	21	4
Αντιμόνιο	38	1	38
Σελήνιο	14	3	5
Κάδμιο	6	0.3	20

Ενα επιπλέον παράδειγμα προέρχεται από μελέτη του Ινστιτούτου Παγκοσμίων Πόρων (WRI) της Ουάσιγκτον, αναφορικά προς τις καθαρές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα στις διάφορες χώρες του κόσμου. Τα στοιχεία της μελέτης προκύπτουν από τη διαφορά μεταξύ των συνολικών εκπομπών διοξειδίου από τη βιομηχανία, τις μεταφορές και τις κατοικίες, αν αφαιρεθεί από το σύνολο η δέσμευση του CO₂ από τα φυτά. Το απροσδόκητο συμπέρασμα είναι ότι όχι μόνο οι ανεπτυγμένες χώρες έχουν υψηλές εκπομπές CO₂ ανά κάτοικο, αλλά επίσης ορισμένες χώρες του αναπτυσσόμενου κόσμου.

Ακόμα πιο ανησυχητικό είναι το γεγονός, ότι χώρες χαμηλού εισοδήματος, ιδιαίτερα χώρες με μεγάλο αριθμό δασικών πυρκαγιών, έχουν υψηλές κατά κεφαλήν εκπομπές CO₂. Αν οι χώρες του κόσμου κατατάσσονταν με βάση την κατά κεφαλήν εκπομπή CO₂, τότε η υψηλότερη αναλογία εκπομπών δεν παρατηρείται στις Ηνωμένες Πολιτείες, ούτε στην πρώην Σοβιετική Ένωση, όπως θα ανέμενε κανείς, αλλά σε μια από τις πτωχότερες χώρες διεθνώς - το Λάος, ακολουθούμενο από τρεις από τις μεγάλες πετρελαιοπαραγωγές χώρες.

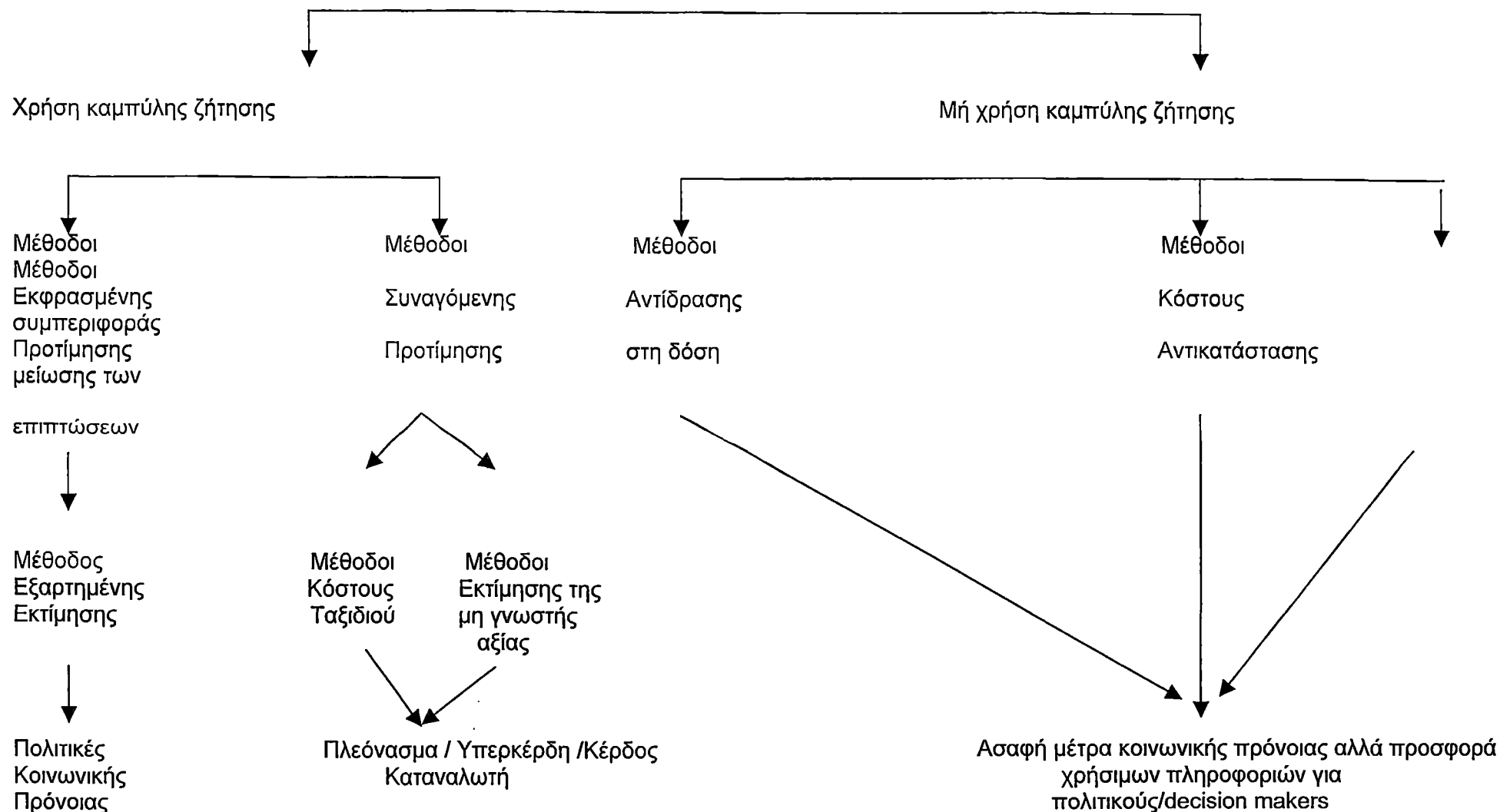
Πώς μπορούμε να ερμηνεύσουμε αυτό το φαινόμενο; Στο Λάος οφείλεται στην καύση των δασών, στις υψηλές εκπομπές μεθανίου από την γεωργία, ιδιαίτερα από την παραγωγή ρυζιού, καθώς και από την εκτροφή ζώων. Αυτοί οι παράγοντες καθιστούν μια τόσο φτωχή χώρα προπορευόμενη στις εκπομπές CO₂. Παραδείγματα όπως το προηγούμενο υποδηλώνουν, ότι η εφαρμογή στην πράξη συμφωνιών όπως η Κλιματική Διακήρυξη του Ρίο είναι μια πολύ περίπλοκη υπόθεση.

10.3.1 Μέθοδοι νομισματικής αποτίμησης

Το μοντέλο της 'ισορροπίας των υλικών' (material balance model) σύμφωνα με το οποίο το περιβάλλον είναι στενά συνδεδεμένο με την οικονομία προσφέρει σε αυτήν 3 βασικές λειτουργίες: ενέργεια και πόρους (ανανεώσιμους και μή), αφομοιώνει τα απόβλητα, και προσφέρει στους ανθρώπους προϊόντα, αγαθά και φυσικές υπηρεσίες όπως αισθητική αναψυχή, διασκέδαση και σε κάποιους πνευματική ολοκλήρωση. Η επιστήμη των οικονομιών του περιβάλλοντος υποστηρίζει πως όλες αυτές οι περιβαλλοντικές λειτουργίες είναι επίσης και οικονομικές λειτουργίες και έτσι η 'αξία' τους έχει (ή θα έπρεπε να έχει) θετική τιμή. Η **αποτυχία της ελεύθερης αγοράς** (market failure) αναδύεται από το γεγονός πως δεν αναγνωρίζουμε ως κοινωνία τις θετικές τιμές αγοράς αυτών των λειτουργιών επειδή δεν υπάρχει τέτοιου είδους αγορά και συνεπώς δεν υπάρχουν τιμές αγοράς για αρκετά από τα περιβαλλοντικά αγαθά και υπηρεσίες. Μας λείπει δηλαδή η απαραίτητη πληροφορία και ανάλυση που θα μας έδειχνε με αξιοπιστία πότε και με ποιόν τρόπο μια συγκεκριμένη οικονομία είναι συνεπής με τους φυσικούς πόρους και υπηρεσίες οι οποίες προσφέρονται από το περιβάλλον και είναι αλληλένδετα συνδεδεμένοι με αυτήν την οικονομία. Το αποτέλεσμα είναι να συμπεριφερόμαστε σε αυτά τα αγαθά σαν να είναι ελεύθερα και χωρίς αξία. Το γεγονός όμως ότι δεν έχει τεθεί τιμή σε αυτά δεν σημαίνει πως δεν έχουν αξία για τους ανθρώπους. Η εκτίμηση (αποτίμηση, valuation) της οικονομικής αξίας αυτών των περιβαλλοντικών λειτουργιών στα οποία δεν έχει τεθεί τιμή, παίζει ακριβώς αυτόν τον ρόλο, να 'διορθώσει' δηλαδή τις οικονομικές αποφάσεις οι οποίες θεωρούν τα περιβαλλοντικά αγαθά και τις υπηρεσίες ως ελεύθερης χρήσης (δηλαδή δωρεάν) με συνέπεια την υπερβολική τους κατανάλωση και χρήση. Έχουν προταθεί (αλλά ελάχιστα χρησιμοποιηθεί στην πράξη) αρκετές τεχνικές και μέθοδοι καταγραφής της νομισματικής αξίας (monetary value) των περιβαλλοντικών αγαθών (Turner and Bateman, 1990; Winpenny, 1991; Turner *et al*, 1992).

Μπορούμε να τις κατατάξουμε σε δύο βασικές κατηγορίες (κοίτα Πίνακα). Στις τεχνικές που κάνουν χρήση της καμπύλης-ζήτησης και σε αυτές που δεν κάνουν χρήση της καμπύλης ζήτησης και έτσι δεν μπορούν να κάνουν αληθινή αποτίμηση είναι όμως χρήσιμες κατά την χρήση τους στις τεχνικές Ανάλυσης Κόστους Οφέλους (Cost Benefit Analysis) τόσο για αναπτυξιακά έργα όσο και για την χάραξη πολιτικής. Στην πρώτη κατηγορία έχουμε μεθόδους 'εκφρασμένης προτίμησης' (expressed preference methods) και μεθόδους 'συναγόμενης προτίμησης' (revealed preference methods) κατά τις οποίες συνάγεται ή καλύτερα αποκαλύπτεται η νομισματική αξία των περιβαλλοντικών αγαθών όχι από τους ίδιους τους τωρινούς ή πιθανούς χρήστες αλλά έμμεσα.

Πίνακας : Μέθοδοι νομισματικής αποτίμησης των αγαθών και υπηρεσιών του περιβάλλοντος

Στην κατηγορία των μεθόδων που δεν κάνουν χρήση της καμπύλης ζήτησης βρίσκονται οι παρακάτω:

- Η μέθοδος της 'αντίδρασης στην δόση' (dose response method) η οποία απαιτεί την ύπαρξη δεδομένων τα οποία θα συνδέουν την 'αντίδραση' των ανθρώπων, χλωρίδας και πανίδας, στην ρύπανση του περιβάλλοντος. Στην περίπτωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης για παράδειγμα το ζητούμενο θα ήταν η εύρεση της αξίας της αύξησης των θανάτων και νοσοκομειακής περίθαλψης ασθενών που οφείλονται σε ατμοσφαιρική ρύπανση σε μια συγκεκριμένη περιοχή. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας - WHO - έχει εκδώσει αρκετές τέτοιες εκθέσεις.
- Η μέθοδος του 'κόστους αντικατάστασης' (replacement cost method). Εδώ το κόστος αντικατάστασης ή επαναφοράς στην αρχική του κατάσταση ενός περιβαλλοντικού αγαθού που έχει υποστεί βλάβη, χρησιμοποιείται ως μέτρο για να δείξει το όφελος αυτής της αντικατάστασης. Η πρόσφατη επαναδημιουργία της λίμνης Κάρλας χρόνια μετά την αποξήρανσή της για γεωργική χρήση η οποία συνοδεύτηκε από άπειρα περιβαλλοντικά προβλήματα χρησιμεύει σαν υποθετικό παράδειγμα. Στην περίπτωση αυτή η αποτίμηση της βλάβης που υπέστη το οικοσύστημα κατά την χρήση του για αγροτικές ανάγκες είναι μεγαλύτερο ή ίσο από μια τιμή κατώφλι που δεν είναι άλλη από το κόστος αποκατάστασης της λίμνης. Η περίπτωση της 'δημιουργίας της Λίμνης Κάρλας' μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μέτρο σύγκρισης σε άλλες περιπτώσεις (shadow projects) όπου υδροβιότοποι βρίσκονται υπό απειλή και έτσι να δώσει μια ιδέα του περιβαλλοντικού κόστους καταστροφής ενός υδροβιότοπου, σε νομισματική όμως μορφή.
- Μέθοδος 'συμπεριφοράς μείωσης των επιπτώσεων' (mitigation behavior method). Τυπικά παραδείγματα χρήσης αυτής της μεθόδου αφορούν τα έξοδα για αγορά παράθυρων ηχομόνωσης και χρήσης κλιματιστικών στα σπίτια για την μείωση των επιπτώσεων του θορύβου και της ατμοσφαιρικής ρύπανσης.
- Στην κατηγορία των μεθόδων που κάνουν χρήση της καμπύλης-ζήτησης, οι μέθοδοι 'συναγόμενης προτίμησης' (revealed preference methods) περιλαμβάνουν την μέθοδο του 'κόστους μετακίνησης' (travel cost method) η οποία χρησιμοποιείται για να καταγραφούν καμπύλες ζήτησης για περιοχές αναψυχής και έτσι να υπολογιστούν οι αξίες τους. Η μέθοδος αυτή δέχεται πως τα έξοδα για την επίσκεψη σε μια τέτοια περιοχή αντικατοπτρίζουν ως ένα βαθμό την αξία του. Με την χρήση ερωτηματολογίων σε επισκέπτες τέτοιων περιοχών υπολογίζουμε τις αποστάσεις που έχουν διανυθεί για την επίσκεψη και από αυτό τα έξοδα για την κάθε επίσκεψη. Εάν τα έξοδα συσχετισθούν με την συχνότητα επισκέψεων (αριθμός επισκέψεων σε ένα ορισμένο χρονικό διάστημα) έχουμε μια καμπύλη ζήτησης. Μια τυπική μορφή μιας τέτοιας καμπύλης δείχνει ότι όσο αυξάνονται οι αποστάσεις μειώνεται η συχνότητα των επισκέψεων αλλά ανεβαίνει και η αξία που θέτουν οι χρήστες.

Μια άλλη μέθοδος 'συναγόμενης προτίμησης' είναι η μέθοδος 'εκτίμησης της μη γνωστής αξίας' (hedonic pricing). Η πιο γνωστή εφαρμογή της είναι στην περίπτωση της αγοράς ακινήτων. Κατά την τεχνική αυτή συγκρίνονται οι τιμές των σπιτιών τα οποία παρουσιάζουν τα ίδια χαρακτηριστικά. Λαμβάνεται μέριμνα ώστε να ληφθούν υπόψιν όλοι οι γνωστοί παράγοντες που επηρεάζουν την αξία ενός σπιτιού όπως ο αριθμός δωματίων, μέγεθος κήπου κτλ. Η διαφορά στην τιμή τους αποδίδεται στην ύπαρξη περιβαλλοντικών συνθηκών π.χ. μείωση της αξίας ενός σπιτιού λόγω της γειτονίας του με ένα αεροδρόμιο ή αύξηση της τιμής του λόγω της ύπαρξης ενός κάταρρακτη.

Τέλος, στην κατηγορία των μεθόδων που κάνουν χρήση της καμπύλης-ζήτησης, μια εκπρόσωπος των μεθόδων 'εκφρασμένης προτίμησης' (expressed preference methods) είναι η μέθοδος της 'εξαρτημένης νομισματικής εκτίμησης' (contingent valuation method) η οποία επιτρέπει σε μεμονωμένα άτομα να θέσουν απευθείας τιμές στα περιβαλλοντικά αγαθά και υπηρεσίες. Περιλαμβάνει την διεξαγωγή έρευνας με ερωτηματολόγια σε νοικοκυριά, είτε στον τόπο κατοικίας είτε στην γειτονία του εκάστοτε περιβαλλοντικού αγαθού. Οι ερωτήσεις αφορούν την 'προθυμία τους να πληρώσουν' (willingness to pay) για την διατήρηση ενός περιβαλλοντικού αγαθού. Κατόπιν υπολογίζεται ο μέσος όρος της τιμής που έχουν δηλώσει οι ερωτώμενοι και πολλαπλασιάζεται με τον συνολικό αριθμό των

ανθρώπων που απολαμβάνουν αυτό το αγαθό ώστε να έχουμε μια εκτίμηση της τιμής της συνολικής αξίας που θέτουν οι άνθρωποι για το αγαθό αυτό. Εφαρμογές αυτής της μεθόδου αφορούν για παράδειγμα τον υπολογισμό της αξίας μιας περιοχής λόγω της βελτίωσης της ποιότητας πόσιμου νερού.

Πρίν τελειώσει η αναφορά στις τεχνικές και μεθόδους οικονομικής/νομισματικής αποτίμησης, θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθούμε στην **Ανάλυση Κόστους-Οφέλους** (Cost Benefit Analysis). Σύμφωνα με αυτήν την τεχνική (Pearce, 1986), συγκρίνονται τα σχετικά οφέλη από την κατασκευή για παράδειγμα ενός αυτοκινητόδρομου με το κόστος κατασκευής του (συμπεριλαμβανομένων και του κόστους των περιβαλλοντικών επιπτώσεων). Το κόστος και τα οφέλη μετατρέπονται (στον βαθμό που αυτό είναι δυνατό) σε νομισματικές μονάδες και υπολογίζεται η 'απώλεια αξίας' (discounting) τους σε ένα καθορισμένο χρονικό διάστημα (στην περίπτωση των υδροηλεκτρικών έργων μπορεί να φθάσει τα 70 με 100 χρόνια). Η κατασκευή του αυτοκινητοδρόμου είναι οικονομικά αποδεκτή μόνο εάν τα οφέλη είναι μεγαλύτερα από το κόστος. Η χρήση του εργαλείου αυτού για την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων στην διαδικασία λήψης αποφάσεων για την κατασκευή αναπτυξιακών έργων έχει πέσει σε αδράνεια από την δεκαετία του '60-'70 όπου την εμφάνισή του έκανε ένα άλλο εργαλείο: η Εκτίμηση των Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (Environmental Impact Assessment) το οποίο κάλυψε την ανάγκη για την χρήση όχι μόνο ποσοτικής πληροφορίας αλλά και ποιοτικής και επέτρεψε μια περισσότερο συμμετοχική και διαφανή διαδικασία (Ζαγοριανάκος, 2000, 2001; Pearce, 1976).

Όλα αυτά τα οικονομικά εργαλεία, παρότι έρχονται από διαφορετικές κατευθύνσεις έχουν ένα κοινό στόχο: να ενσωματώσουν τις ('εξωτερικές' για την παρούσα οικονομία) λειτουργίες του φυσικού περιβάλλοντος στην οικονομική πραγματικότητα με το να δώσουν τιμή στις αξίες τους. Δείχνουν επίσης την οικονομική βλάβη την οποία επωμίζονται οι εθνικές οικονομίες από την εξάλειψη των πόρων και την ρύπανση.

10.3.2 Η αποτυχία της ελεύθερης αγοράς και της κρατικής παρέμβασης

Δεν θα μπορούσε όμως η ελεύθερη αγορά με το 'αόρατο χέρι της' (για να χρησιμοποιήσω την έκφραση του Adam Smith) να επιτύχει αυτήν την ενσωμάτωση της αξίας των περιβαλλοντικών λειτουργιών; Η μήπως πιο κατάλληλο είναι το κράτος με τους εκτελεστικούς και ελεγκτικούς του μηχανισμούς να εγγυηθεί την ενσωμάτωση;

Αναφερόμαστε στην διαμάχη για τα σχετικά πλεονεκτήματα της άποψης που υποστηρίζει την χρήση οικονομικών κινήτρων στο πλαίσιο της λειτουργίας της ελεύθερης αγοράς, και του μοντέλου που στηρίζεται στην κρατική παρέμβαση (επιβολή φόρων, περιβαλλοντικών όρων και περιορισμών) για την αντιμετώπιση περιβαλλοντικών προβλημάτων.

Η χρήση οικονομικών κινήτρων αποσκοπεί στην ενθάρρυνση του 'οικονομικά λογικού ρυπαίνοντα', να ισορροπήσει ανάμεσα στο κόστος από την πληρωμή ενός φόρου για παράδειγμα και το κόστος που συνεπάγεται η μείωση των εκπομπών της επιχείρησης του με την τοποθέτηση ενός αντιρρυπαντικού φίλτρου. Ένα Ελληνικό παράδειγμα είναι η πρόσφατη (2002) απόφαση της κυβέρνησης για την παροχή κινήτρων φορολογικού χαρακτήρα στους ιδιοκτήτες ταξί ώστε να ενθαρρύνει την χρήση υγραερίου από αυτούς. Ένα άλλο παράδειγμα είναι η ιδέα των 'εμπορεύσιμων αδειών' (tradable permits) που προωθείται από τον Πρόγραμμα Περιβάλλοντος του ΟΗΕ.

Ένα παράδειγμα κρατικής παρέμβασης (ή γενικότερα προγραμματισμού και ελέγχου από μια κεντρική αρχή) αποτελεί και η εφαρμογή της διαδικασίας 'Καλύτερος Πρακτικός Τρόπος' (Best Available Means) και της διαδικασίας 'Καλύτερη Διαθέσιμη Τεχνολογία που δεν προϋποθέτει Υπερβολικό κόστος' (Best Available Technology not Entailing Excessive Cost) και στην Αμερική η εφαρμογή της διαδικασίας 'Καλύτερη Διαθέσιμη Τεχνολογία Ελέγχου' (Best Available Control Technology).

Στην πραγματική ζωή φυσικά, η περιβαλλοντική προστασία δεν εξαρτάται αποκλειστικά ούτε από την συμπεριφορά των παραγωγών (οι οποίοι αποφασίζουν για τα προϊόντα που θα παράγουν και θα διαθέσουν στους καταναλωτές) ούτε από την πολιτική της κεντρικής κυβέρνησης (η οποία στην ακραία της μορφή αποφασίζει ποιος θα παράγει τι και σε ποιες ποσότητες). Ένας συνδυασμός των παραπάνω είναι απαραίτητος για να επιτευχθεί το ζητούμενο. Πράγματι, η αδιατάρακτη λειτουργία της ελεύθερης αγοράς είναι υπεύθυνη για

την δημιουργία κοινωνικών 'εξωτερικών' επιπτώσεων (externalities) που προκαλούνται από την ρυπαίνουσα συμπεριφορά των παραγωγών. Με απλά λόγια, όταν μία επιχείρηση ρυπαίνει μια περιοχή, αυτό έχει αρνητική επίπτωση στην ζωή των κατοίκων της περιοχής χωρίς να υπάρχουν κίνητρα για την ενσωμάτωση αυτού του γεγονότος στις αποφάσεις του ιδιοκτήτη για την λειτουργία της επιχείρησης (είναι εξωτερικοί παράγοντες ως προς την συμπεριφορά του).

Η κρατική παρέμβαση είναι λοιπόν απαραίτητη για να επιβάλει τους όρους εκείνους και τους περιορισμούς στην οικονομική δραστηριότητα. Ούτε όμως η αποκλειστική χρήση της κεντρικής εξουσίας μπορεί να είναι αποτελεσματική (government failure) από μόνη της για 3 τουλάχιστον λόγους (Young, 1993): **Πρώτον**, δεν μπορούν αν αποκλεισθούν τα φαινόμενα διαφθοράς και επηρεασμού των πολιτικών αποφάσεων από οικονομικά και πολιτικά παντοδύναμες ομάδες (pressure groups) μέσα στην κοινωνία. Έτσι το αποτέλεσμα του σχεδιασμού της περιβαλλοντικής πολιτικής (και πολύ περισσότερο της εφαρμογής της) δεν αντικατοπτρίζει πάντα τις επιθυμίες του κοινωνικού συνόλου αλλά κάποιας ισχυρής μειοψηφίας. **Δεύτερον**, ο κρατικός μηχανισμός αποτελείται από μια μορφή διοίκησης χωρισμένη σε τμήματα που η επικοινωνία μεταξύ τους είναι τις περισσότερες φορές δύσκολη. Αυτή η έλλειψη επικοινωνίας είναι εμπόδιο στην ενσωμάτωση πολιτικών σχετικών με την Βιώσιμη Ανάπτυξη και είναι ορατή στο αποτέλεσμα του περιβαλλοντικού σχεδιασμού. Δεν είναι Αειφορική πρακτική για παράδειγμα να έχουμε μια ενεργειακή πολιτική η οποία να μην είναι ενημερωμένη σχετικά με την χωροταξική πολιτική ή την πολιτική των μεταφορών. **Τρίτον**, οι πολιτικές αποφάσεις είναι εύκολο να επηρεαστούν από τους 'ειδικούς' οι οποίοι αποτελούν μέρος της κάθε φορά κυβερνητικής γραφειοκρατίας. Παρότι είναι θεμιτό οι πολιτικές αποφάσεις να είναι το αποτέλεσμα διαφάνειας και κοινωνικού διαλόγου στην πράξη αυτό δεν είναι πάντα δυνατό.

10.4 ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ – ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Θα είναι πιο καθαρή, πιο υγιεινή, πιο όμορφη και πιο πλούσια η Ευρωπαϊκή Ένωση κατά τον επόμενο αιώνα; ή θα συνεχίσει να υποφέρει από την επιδεινούμενη ρύπανση του αέρα, του νερού και του εδάφους μας, από τη συνεχιζόμενη απώλεια δασών και λιβαδιών και από την αύξηση των ασθενειών που ενδέχεται να οφείλονται στον όλο και πιο αστικό, βιομηχανικό τρόπο ζωής;

Από μία άποψη η σημερινή προοπτική της Ευρώπης είναι αισιόδοξη: οι βιομηχανικές εκπομπές τοξικών ουσιών, όπως είναι ο μόλυβδος, το κάδμιο και ο υδράργυρος, έχουν μειωθεί σημαντικά. Πολλά επικίνδυνα φυτοφάρμακα και χημικές ουσίες έχουν απαγορευθεί ή έχουν περιορισθεί αυστηρά.

Οι εκπομπές διοξειδίου του θείου (SO₂) - οι οποίες έχουν πολύ σοβαρές επιπτώσεις στα δάση και στις λίμνες - έχουν μειωθεί σημαντικά. Οι χημικές ουσίες οι οποίες καταστρέφουν το προστατευτικό στρώμα του όζοντος της στρατόσφαιρας γύρω από τη γη έχουν απαγορευθεί ή τείνουν να εκλείψουν. Τα ποσοστά ανακύκλωσης αυξάνονται. Η επεξεργασία των λυμάτων έχει βελτιώσει τα ποτάμια μας και τις λίμνες μας σε τέτοιο βαθμό που ακόμη και ο σολωμός τόλμησε να επιστρέψει στους παλιούς χώρους αναπαραγωγής του. Το περιβάλλον στην Ευρωπαϊκή Ένωση τυγχάνει ανυπέρβλητης νομικής προστασίας.

Από μια άλλη άποψη όμως, έχουμε λύσει μόνο ορισμένα από τα πιο απλά περιβαλλοντικά προβλήματα. Τα μελλοντικά προβλήματα δεν είναι και τόσο εύκολο να κατανοηθούν και να τεθούν υπό έλεγχο. Τα προβλήματα αυτά είναι οι φυσικές συνέπειες μιας κοινωνίας όπου τα άτομα και οι ομάδες δεν λαμβάνουν υπόψη τις επιπτώσεις των ενεργειών τους στους άλλους ή στο περιβάλλον, με λίγα λόγια μιας κοινωνίας η οποία δρα κατά τέτοιο τρόπο σαν να ήταν ανεξάντλητοι οι πόροι της γης.

Οι πιέσεις στο περιβάλλον θα αυξηθούν καθώς η οικονομική ανάπτυξη σημαίνει αύξηση της κατανάλωσης ενέργειας και υλικών, αύξηση των αποβλήτων και της ρύπανσης.

Αυτές οι τάσεις εξακολουθούν να προκαλούν συχνά ανεπανόρθωτες απώλειες γης, οικοτόπων, βιοποικιλότητας, φυσικών τοπίων και φυσικών πόρων και προκαλούν τοπικές, περιφερειακές και παγκόσμιες αλλαγές στις συνθήκες του περιβάλλοντος οι οποίες δεν

μπορούν να αναστραφούν κατά τη διάρκεια της ζωής μας. Σύμφωνα με την περιγραφή της κατάστασης κατά το 1995 από την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Περιβάλλοντος, η Ευρωπαϊκή Ένωση πραγματοποιεί προόδους όσον αφορά τη μείωση ορισμένων πιέσεων στο περιβάλλον, παρά το γεγονός ότι αυτό δεν αρκεί για τη βελτίωση της γενικής ποιότητας του περιβάλλοντος, για να μην μιλήσουμε για πρόοδο προς την βιώσιμη ανάπτυξη.

Ο ακόλουθος πίνακας δείχνει ορισμένες ανησυχητικές τάσεις που παρατηρούνται στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα στο ξεκίνημα του 5ου Προγράμματος Περιβαλλοντικής Δράσης.

Οι περιβαλλοντικές πιέσεις εξακολουθούν να αυξάνονται:

- αύξηση κατά 25% της κατανάλωσης μέχρι το 2010, και κατά 20% των εκπομπών άνθρακα σε σύγκριση με το 1990,
- αύξηση κατά 25% του αριθμού των αυτοκινήτων και κατά 17% των διανυόμενων αποστάσεων από το 2000 σε σύγκριση με το 1990,
- αύξηση κατά 63% των χρησιμοποιούμενων λιπασμάτων από το 1970 μέχρι το 1988,
- αύξηση κατά 35% των στερεών αποθεμάτων από το 1987 μέχρι το 1992,
- αύξηση κατά 35% της μέσης κατανάλωσης νερού από το 1970 μέχρι το 1985,
- προβλεπόμενη αύξηση κατά 60% του μεσογειακού τουρισμού μέχρι το έτος 2000 σε σύγκριση με το 1990*

* Τα ποσά αυτά βασίζονται στην προηγούμενη Ευρωπαϊκή Κοινότητα των δώδεκα μελών.

Χρειαζόμαστε λοιπόν μία ολοκληρωμένη περιβαλλοντική πολιτική σε όλα τα επίπεδα, σε εθνικό, αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο, όπως και υποστήριξη πολιτικών δράσεων σε τοπικό επίπεδο. Αναφερόμαστε σε μία δράση από την βάση της κοινωνικής πυραμίδας προς τα πάνω, αναμφίβολα όμως χρειαζόμαστε και την αντίρροπη δράση, την ροή από την κορυφή προς τα κάτω.

Ενας κίνδυνος του μέλλοντος είναι αυτό, που μερικοί ονομάζουν 'οικολογική δικτατορία', ένα επιβαλλόμενο καθεστώς που απορρέει από την ανικανότητα ή την άρνηση της κοινωνίας να υιοθετήσει τις αναγκαίες αλλαγές, πράγμα που μπορεί να οδηγήσει σε ανάληψη δράσεων που δεν έχουν βγει μέσα από διαπραγματεύσεις, ούτε ξεκινήσει αυθόρμητα.

Σύμφωνα με μια απλή θεωρία, τα περιβαλλοντικά προβλήματα, σχετίζονται με τρεις τάσεις. Πρώτη τάση είναι *χρονική συσσώρευση της ρύπανσης*. Ακολουθούν, σε μεταγενέστερο χρόνο, η *γνώση και η τεχνική κατάρτιση* για την αντιμετώπιση του προβλήματος, που αυξάνονται σταδιακά. Τέλος, η *κοινωνική επαγρύπνηση* συντελείται μόνο στα τελευταία στάδια του προβλήματος.

Αν ισχύει η προηγούμενη θεωρία, τότε οδηγούμαστε στο σημαντικό συμπέρασμα ότι πρέπει να γίνουν πολύ περισσότερα όσον αφορά την τεχνολογική αντιμετώπιση του προβλήματος, ώστε να περάσουμε σε αυτό, που ο Donald Huisingh αναφέρει **τεχνολογία απορρύπανσης**, καθαρότερη τεχνολογία (παραγωγή) και καθαρό (ποιοτικό) προϊόν. Ωστόσο, όσο αναγκαία κι αν είναι, η τεχνολογική αντιμετώπιση δεν είναι επαρκής. Δεύτερη αναγκαιότητα είναι η λήψη όλων των απαραίτητων μέτρων που αυξάνουν την επαγρύπνηση του κοινού για δράση.

Παραδείγματος χάριν, αναφερόμενοι στην παγκόσμια κλιματική μεταβολή, προβάλλεται η ανάγκη θεώρησης ενός παγκόσμιου σχεδίου ρύθμισης των εκπομπών CO₂. Το σχέδιο αυτό υποστηρίχθηκε από αρμόδια επιτροπή του Γερμανικού Κοινοβουλίου, η οποία δέχθηκε ότι οι αυξημένες εκπομπές CO₂ αποτελούν πλέον παγκόσμιο πρόβλημα και αποφάσισε, ότι οι αναπτυσσόμενες χώρες πρέπει να μειώσουν τις εκπομπές CO₂ από το 1987 έως το 2050 ως 80%. Παρόμοιοι στόχοι συνιστούν μία πρόκληση που χρειάζεται απάντηση και προσεγγίζουν αυτό που είναι δυνατόν να αποκαλέσουμε *νέα βιομηχανική επανάσταση*.

Κατά κάποιον τρόπο η ανθρωπότητα είναι ήδη υπ' ατμόν. Ενα θετικό παράδειγμα διεθνούς συνειδητοποίησης είναι ο *Όμιλος του 30%* για τη στρατηγική καταπολέμησης της όξινης βροχής. Είχε συμπεριληφθεί στη διακήρυξη του Ελσίνκι το 1985 για το διοξείδιο του θείου και αργότερα για τα οξειδία του αζώτου. Επίσης, υπάρχουν στις μέρες μας διεθνείς συμφωνίες που περιλαμβάνουν τους χλωροφθοράνθρακες (CFCs), όπως η Διακήρυξη της

Βιέννης του 1985, με το Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ το 1987, η Διακήρυξη του Ελσίνκι και η Διακήρυξη του Λονδίνου το 1990 και τέλος το Συνέδριο της Κοπεγχάγης το 1992, το οποίο θέσπισε ακόμη αυστηρότερες διατάξεις από το Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ. Οσον αφορά την μεταφορά αποβλήτων, η Διακήρυξη της Βασιλείας υπογράφηκε το 1989 και είναι τώρα σε ισχύ. Δυστυχώς, απόβλητα εξακολουθούν να κυκλοφορούν στον κόσμο.

Όλα τα θέματα είναι ανοιχτά προς συζήτηση και οδηγούν στην τελική πρόκληση: ποιά είναι τα *μελλοντικά θέματα* που αφορούν την βιώσιμη ανάπτυξη. Για να θέσουμε τις βάσεις που απαιτούνται παραθέτουμε τα κατωτέρω:

- βελτίωση της περιβαλλοντικής πληροφόρησης και εκπαίδευσης,
- αποσαφήνιση των πιο σημαντικών δεικτών απόδοσης,
- ανάληψη έρευνας για την απαιτούμενη περιβαλλοντική πολιτική.

Χρειάζεται στρατηγική έρευνα, που θα αφορά ορισμένους οικονομικούς τομείς. Ο ενεργειακός τομέας έχει ήδη ερευνηθεί διεξοδικά, Δεν είναι απόλυτα κατανοητός ο τομέας της χημείας, ενώ συζητείται και η αναδόμηση του τομέα των μεταφορών. Κάθε οδηγός ή διαβάτης, σε πόλεις όπως η Αθήνα, γνωρίζει τι είδους αλλαγές χρειάζονται, πράγμα που σχετίζεται με τις *δομές* πάνω στις οποίες στηρίζεται ο αστικός σχεδιασμός.

Η επίτευξη των παραπάνω σκοπών, δεν επιτυγχάνεται μόνο μέσω κανόνων, αλλά ιδιαίτερα μέσω εκπαίδευσης και διαμόρφωσης νέων δομών. Εξίσου σημαντική είναι η αφύπνιση του κοινού, των κυβερνήσεων και της βιομηχανίας αλλά κυρίως, η *αλλαγή συμπεριφοράς*. Υπάρχει ακόμα ασυμφωνία, μεταξύ του επιπέδου των γνώσεων και των πράξεών μας. Η παιδεία είναι απαραίτητη σε όλα τα επίπεδα και για σημαντικούς λόγους. Η Δρ. Αγνή-Βλαβιανού Αρβανίτη έχει προτείνει ένα σημαντικό βήμα προς αυτήν την κατεύθυνση, σχετικά με το πως θα εισάγουμε τις ιδέες της Διεθνούς Οργάνωσης Βιοπολιτικής σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης.

Ως **συμπέρασμα**, τα τρία στοιχεία:

- 1) οι δομικές αλλαγές της οικονομίας,
- 2) η προληπτική περιβαλλοντική πολιτική και
- 3) η οικονομική πολιτική με οικολογική θεώρηση,

είναι όλα απαραίτητα στοιχεία που απαιτούνται, στην προσπάθεια προσέγγισης της βιώσιμης ανάπτυξης. Αναμφίβολα, όλα αυτά δεν είναι αρκετά και θα πρέπει να αναγνωρίσουμε πιθανώς και ένα τέταρτο στοιχείο, που μπορούμε να ονομάσουμε βιώσιμες ιδέες, βιώσιμες αρχές και βιώσιμη φιλοσοφία. Παραθέτουμε τη ρήση του Donald Huisingh: Ας προβάλλουμε την στρατηγική του οίκου, σε τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο. Ολοκληρώνοντας, παραθέτουμε από την Δρ. Βλαβιανού-Αρβανίτη: Ας κάνουμε την έννοια του βίου θεμελιώδη διάσταση στην ψυχή και στις πράξεις μας.

11 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ

11.1 ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ Ε.Ε

«Θα χρειαζόταν να προχωρήσει κανείς πιο πέρα από τις εύκολες λύσεις και τις βιαστικές επιδιορθώσεις. Οι προσπάθειες ως σήμερα κατέρρευσαν επειδή εστιάστηκαν στα άμεσα και όχι στα απώτερα αίτια της αποδάσωσης. Αυτό που επεδίωξαν ήταν να σταματήσουν τη δραστηριότητα όσων καλλιεργούν δάση για λόγους εμπορικούς, των κτηνοτρόφων, των κερδοσκοπών ακινήτων και όσων στοχεύουν στην «αξιοποίηση», των ξυλοκόπων και των μεταλλωρύχων και τέλος των στρατιών από εξαθλιωμένους καλλιεργητές. Όμως όλοι αυτοί είναι μόνο η «κορφή του παγόβουνου» μιας πολύ βαθύτερης δύναμης. Πρόκειται θα λέγαμε για τα δόντια του πριονιού - στη συγκεκριμένη περίπτωση το πριόνι είναι μια οικονομία που παραμένει τυφλή όσον αφορά στις οικολογικές της ρίζες».

Αλαν Ντέρνιγκ

Με την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, τα οικολογικά προβλήματα είναι τα ίδια παντού. Μολονότι το θέμα των φυσικών πόρων είναι η πρώτη συνιστώσα στην οικολογική σκέψη διεθνώς, στην Ελλάδα ο προβληματισμός βρίσκεται ακόμα δυστυχώς σε εμβρυϊκό στάδιο. Στο άρθρο αυτό, θα επιχειρήσουμε μια τομή -όχι απαραίτητα ανώδυνη- στα πράγματα που συμβαίνουν στη χώρα μας. Το θέμα είναι πολύ πλατύ και έτσι θα περιοριστούμε σε ορισμένες βασικές νύξεις.

11.1.1 Κρίση των πηγών: ένα πρόβλημα δραματικά υπαρκτό

«Φανταστείτε μια κινηματογραφική ταινία τραβηγμένη από το Διάστημα, που απεικονίζει την πάροδο του χρόνου στη Γη. Γυρίστε πίσω κατά 10.000 χρόνια και προβάλτε τη σε γρήγορη κίνηση ώστε να περνά μια χιλιετία ανά λεπτό. Η οθόνη δείχνει κάτι ακίνητο, τον γαλάζιο πλανήτη Γη, με τις στεριές του τυλιγμένες σ' ένα μανδύα από δέντρα... Ύστερα από 7,5 λεπτά (7.500 χρόνια) οι εκτάσεις γύρω από την Αθήνα και τα νησιά του Αιγαίου αρχίζουν να χάνουν τα δάση τους. Πρόκειται για την άνθηση της κλασσικής Ελλάδας.»

Με απλά λόγια, η ζωή προϋποθέτει τη χρήση της φύσης - «ανάλωση των τόκων». Από την άλλη μεριά η εμπορευματοποίηση των φυσικών αξιών οδηγεί στην κατάχρηση της φύσης - «ανάλωση του κεφαλαίου».

Η κρίση των πηγών είναι μία από τις βασικές πτυχές της γενικής κρίσης της εποχής μας. Με την υπερκατανάλωση και την κατασπατάληση των παραγωγικών δυνάμεων, απέκτησε ιδιαίτερη οξύτητα ένα αρχαίο και βασικό πρόβλημα «ανταγωνισμού». Ο υπερπληθυσμός έφερε στην επιφάνεια ένα πρόβλημα που κάποτε δεν ήταν τόσο έντονο, μόνο επειδή οι πηγές «επαρκούσαν» για την κάλυψη των αναγκών - σήμερα οι πηγές καλούνται να καλύψουν τις ανάγκες περισσότερων, απαιτητικότερων και καταστροφικότερων ανθρώπων.

11.1.2 Φυσικοί Πόροι (natural resources): η αιώνια παρακαταθήκη

Είναι οι φυσικές παραγωγικές δυνάμεις μιας χώρας που ενυπάρχουν και δρουν στο φυσικό περιβάλλον και οι οποίες, τόσο για τον σημερινόν άνθρωπο όσο και για τις επόμενες γενιές, θα μπορέσουν να χρησιμοποιηθούν για την κάλυψη των βασικών βιοτικών αναγκών. Σήμερα οι φυσικοί πόροι είναι οι εξής: α) ορυκτές πρώτες ύλες, υγρά και στερεά ορυκτά καύσιμα, φυσικό αέριο, β) υδατοπτώσεις, γη, ήλιος, άνεμος, θαλάσσια κύματα σαν πηγές ήπιων μορφών ενέργειας, γ) θαλάσσια χλωρίδα και πανίδα, δ) αγροτική γη, ε) δασική και λιβαδική γη, δασική βιομάζα και τα πολλαπλά προϊόντα και υπηρεσίες της -ξύλο και άλλα δασικά προϊόντα, προστασία εδαφών, αντιπλημμυρική προστασία γεωργικών εδαφών και των έργων του ανθρώπου, ρύθμιση υδατικού δυναμικού, υπόγεια αποθέματα νερού τα οποία και χαρακτηρίζονται σήμερα ως ο σημαντικότερος ορυκτός πλούτος κάθε χώρας, αναψυχή, φιλτράρισμα προστασία και εμπλουτισμός ατμόσφαιρας, μείωση εξάπλωσης ραδιενεργού ακτινοβολίας κλπ., εθνικοί δρυμοί, φυσικά αποθέματα, υδροβιότοποι και λοιπές προστατευόμενες περιοχές για αισθητικούς και ερευνητικούς σκοπούς, η δασική χλωρίδα και πανίδα και ειδικότερα το γενετικό δυναμικό των δύο τελευταίων. Το κανονικό από άποψη δομής φυσικό δάσος συνιστά την πληρέστερη μορφή οικοσυστήματος, ικανή να ασκήσει στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό την προστατευτική του

επίδραση στο φυσικό περιβάλλον γενικά και στα έργα του ανθρώπου ειδικότερα. Επιπλέον, το δάσος είναι απολύτως ανανεώσιμος ενεργειακός πόρος, επειδή τα προϊόντα του είναι από τη φύση τους υλικά ανακυκλώσιμα και απόλυτα φιλικά προς το περιβάλλον.

Η διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος πρέπει να είναι τέτοια που να συντηρεί αλλά και να βελτιώνει τις παραγωγικές δυνάμεις και μάλιστα σε μακροπρόθεσμη θεώρηση. Η αρχή της Αειφορίας των πολλαπλών λειτουργιών του δάσους παίρνει λοιπόν την εξής καταφατική διατύπωση: «το δάσος πρέπει να χειρίζεται έτσι ώστε να διατηρείται η ικανότητά του να παρέχει διαρκώς και σε βέλτιστο συνδυασμό τις πολλαπλές του υπηρεσίες για τις σημερινές και τις μελλοντικές γενιές του ανθρώπου». Οι φυσικοί πόροι λοιπόν επιδέχονται και απαιτούν μόνο μακρόπνοο σχεδιασμό.

11.1.3 Το εσωτερικό επιτόκιο: η βία των αριθμών (το μεγάλο «μικρόβιο»)

Στην κλασική Οικονομική των Επιχειρήσεων, ως εσωτερικό επιτόκιο ορίζεται γενικά η ποσοστική αύξηση της κεφαλαιακής αξίας της επιχείρησης σε δεδομένο χρονικό διάστημα, ως αποτέλεσμα της παραγωγικής διαδικασίας. Η διαφορά του εσωτερικού επιτοκίου από τα επιτόκια της αγοράς είναι που ορίζει την «οικονομικότητα», δηλαδή την επικέρδεια της επιχείρησης. Στην παραγωγική δασοπονία, το εσωτερικό επιτόκιο αποτελεί την οικονομική έκφραση της εγγενούς αύξησης του κεφαλαίου (ξύλου) ως αποτέλεσμα της παραγωγικής διαδικασίας της φύσης μέσα στα δασικά οικοσυστήματα. Με άλλα λόγια, εκφράζει ποσοστικά την ετήσια προσαύξηση του ξύλου μέσα στις ξυλοπαραγωγές συστάδες, συνεπώς και συγχρόνως την ετήσια προσαύξηση της οικονομικής αξίας του δάσους με στενή έννοια. Στις καλύτερες ποιότητες τύπου (δηλαδή συνδυασμό παραγωγικού εδάφους και άριστης κατάστασης και διαχείρισης των συστάδων) μπορεί να φτάσει το μέγεθος του 3,5%. Δηλαδή, το ξύλο που περιέχεται σε ένα δάσος προσαυξάνεται κάθε χρόνο κατά μέγιστο ποσοστό 3,5%. Ποτέ παραπάνω.

Τα τρέχοντα επιτόκια της αγοράς κεφαλαίων είναι όμως πολύ μεγαλύτερα. Στο δασοκτήμονα λοιπόν (όποιος κι αν είναι αυτός, ιδιώτης, κράτος κλπ.) πάντα συμφέρει να «ρευστοποιήσει» αμέσως τις συστάδες του, δηλαδή να κόψει το δάσος και να βάλει την ονομαστική του αξία σε χρήμα (κεφάλαιο) στην τράπεζα (τουλάχιστον αυτό αν όχι να το επενδύσει αλλού). Στην οικονομική πραγματικότητα λοιπόν, αυτό ακριβώς είναι το μεγάλο πρόβλημα της δασοπονίας, σε παγκόσμιο επίπεδο. Και επειδή το δάσος αποτελεί την παραγωγικότερη (με κάθε έννοια) και συνάμα πληρέστερη μορφή φυσικού οικοσυστήματος από άποψη προστασίας του περιβάλλοντος, το πρόβλημα του δάσους γίνεται αυτόματα και πρόβλημα του περιβάλλοντος. Όσο η ανθρώπινη οικονομία μέσα από τα αναπτυξιακά της μοντέλα (αγορά κεφαλαίων) καλπάζει με ρυθμούς υψηλότερους από τον εγγενή ρυθμό της φύσης (το 3,5%), το μέλλον του περιβάλλοντος είναι κάτι περισσότερο από επισφαλές. Στη δασοπονία οι έννοιες της επικέρδειας κεφαλαίου και της παραγωγικότητας έχουν άκρως ιδιάζοντα χαρακτήρα, κατά κανόνα λειτουργούν ανεστραμμένες. Δηλαδή με τις επενδύσεις στη δασοπονία, ο πρακτικός στόχος είναι η βελτίωση της αρνητικής επικέρδειας των κεφαλαίων. Υπάρχει βέβαια σε μερικές χώρες και σε μερικές περιπτώσεις θετική επικέρδεια, κάτω όμως από τις ευνοϊκότερες συνθήκες, δηλαδή μέσα από μία

Συνθήκες τέτοιες στην Ελλάδα ποτέ δεν υπήρξαν. Στην Ελλάδα, όπως και στις περισσότερες χώρες του κόσμου, έχει αναγνωριστεί η κοινωνική και οικολογική αναγκαιότητα της ύπαρξης των δασών, έτσι το κράτος ως ο μόνος συλλογικός κοινωφελής φορέας ικανός να διαχειριστεί αυτή την τεράστια φυσική κληρονομιά σε μακροπρόθεσμη βάση, υποτίθεται πως αναλαμβάνει αφ' ενός να οργανώσει και να συντονίσει αυτό το βασικό και εθνικής σημασίας έργο, αφ' ετέρου ν' αντιλήψει τους απαραίτητους οικονομικούς πόρους για τη δασοπονία από άλλες πηγές που οφείλουν να παρουσιάζουν θετική επικέρδεια. Αυτός θεωρείται και πρέπει να θεωρείται στην παρούσα συγκυρία ο μόνος τρόπος για να διασφαλιστεί η διατήρηση των φυσικών πόρων και για τις επόμενες γενιές, μέσα από την αρχή της αειφορικής διαχείρισής τους.

11.1.4 Η ελληνική οικονομία: η μεγάλη ασθένεια

Είναι γνωστό από τις αναλύσεις των οικονομολόγων ότι η ανάπτυξη στο σύγχρονο ελληνικό κράτος στηρίχθηκε και στηρίζεται στην εισροή κεφαλαίων από το εξωτερικό. Όχι, όπως θα έπρεπε, στο εγχώριο παραγωγικό δυναμικό, δηλαδή στην ανάπτυξη του πρωτογενούς

τομέα με την ορθολογική εκμετάλλευση των πλουτοπαραγωγικών πηγών της χώρας. Δηλαδή των φυσικών πόρων της.

Η εισβολή του ξένου χρήματος -όπως γίνεται σ' αυτές τις περιπτώσεις- συνοδεύτηκε από τον οικονομοκεντρισμό, την εμπορευματοποίηση και τον σταδιακό εκχρηματισμό, μέσω της αύξησης της έντασης κεφαλαίου εις βάρος της έντασης εργασίας, ακόμη και των βασικότερων παραγωγικών διαδικασιών, οι σπουδαιότερες από τις οποίες βέβαια αφορούν στην άμεση εξάρτηση του κοινωνικού ιστού από το φυσικό περιβάλλον. Έτσι ένας ολόκληρος λαός που, ακριβώς χάρη σ' αυτή τη στενή σχέση με τους φυσικούς πόρους της χώρας του, κατόρθωσε να επιβιώσει μετά από τα τετρακόσια χρόνια της τούρκικης σκλαβιάς, μέσα σε ελάχιστες δεκαετίες αποξενώθηκε από το φυσικό του χώρο τόσο ώστε κατόρθωσε να προσδοκά την (οικονομική) σωτηρία του στο αντίθετο άκρο: στον υπερδιογκωμένο και οικονομικά παθητικό -όπως ήταν επόμενο- τριτογενή τομέα.

Μέσα από αυτό τον φαύλο κύκλο, φτάσαμε στο σημείο ο μιν Έλληνας πολίτης να μην έχει πια λόγο να ενδιαφέρεται για το φυσικό περιβάλλον του τόπου του -εφ' όσον δεν προσδοκά όφελος απ' αυτό- το δε κράτος να έχει μόνιμη τακτική (αδιέξοδη τακτική που κατόρθωσε στρατηγική!) να καταφεύγει σε ολοένα πιεστικότερες εισπρακτικές πολιτικές -εις βάρος του πολίτη- για να καλύπτει τα αυξανόμενα ελλείμματα. Από τη μια οι πόροι από παραγωγικές επενδύσεις (μόνο αυτοί είναι οι πραγματικοί πόροι) λείπουν και από την άλλη το χρήμα πιέζει για την άμεση επαναπόκτηση των κεφαλαίων που διατέθηκαν. Και μάλιστα το απαιτεί αυτό μέσα από τον δευτερογενή (μεταποιητικό) και τριτογενή κυρίως τομέα (κεφαλαιακή αγορά στην πράξη), οπωσδήποτε πάντως μακριά από τις μακροπρόθεσμες και συνεπώς μη άμεσα κερδοφόρες επενδύσεις του πρωτογενούς τομέα. Φτάσαμε λοιπόν στο καταπληκτικό σημείο όχι μόνο οι επενδύσεις στον πρωτογενή τομέα να είναι πολύ μικρότερες από αυτές του τριτογενούς (όσες γίνονται προκαλούνται ουσιαστικά από τις ποικίλες κοινωνικές πιέσεις) αλλά και να επιδοτούνται πρακτικές που θέτουν σε κίνδυνο την ίδια την ύπαρξη της ελληνικής φύσης. Παράδειγμα η μαζική κτηνοτροφία που δεν είναι τίποτε άλλο παρά ο συστηματικότερος καταστροφέας του ελληνικού περιβάλλοντος. Γιατί βέβαια κανείς δεν προτίθεται να διαθέσει κεφάλαια στη δασοπονία με το εσωτερικό επιτόκιο του 3,5%. Δεν ισχύει όμως καθόλου το ίδιο με την κτηνοτροφία που ενώ μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο στην Ελλάδα ήταν περιορισμένη, σήμερα με την εντελώς άναρχη παραδοσιακή αγελαία κτηνοτροφία υπερβόσκει το 65% της συνολικής έκτασης της χώρας! Στο ίδιο πνεύμα, τα διατιθέμενα κονδύλια είτε προέρχονται από την ΕΟΚ απ' ευθείας είτε πλέον από «εσωτερική» χρηματοδότηση, κατά το μεγαλύτερο μέρος τους διατίθενται για μεγάλης κλίμακας έργα, βάρβαρας τεχνικές επεμβάσεις που ασελγούν στο σώμα της χώρας. *Οι μέτοχοι των εταιρειών κερδίζουν και η ελληνική γη στενάζει κάτω από τις ερπύστριες των κίτρινων τεράτων.*

11.1.5 Το ελληνικό περιβάλλον: ο μεγάλος ασθενής

Στην Ελλάδα οι ιδιωτικές δασικές εκτάσεις καταλαμβάνουν ένα σημαντικό ποσοστό της επιφάνειας της χώρας και στην πλειοψηφία τους (σε έκταση) πρόκειται για μεγάλες ιδιοκτησίες, που προήλθαν από την εξαγορά τίτλων ιδιοκτησίας από τους αποχωρούντες Τούρκους «για μερικά γρόσια», από πρόσωπα που είχαν τότε πολιτική ισχύ και επιρροή (τσιφλικάδες και μοναστήρια). Έτσι ξεκίνησε η μεγάλη πληγή, το ιδιοκτησιακό πρόβλημα. Οι πολύπλοκες μορφές κυριότητας, συγκυριότητας ή διακατοχής μεταξύ δημοσίου και τρίτων είναι ο ανασταλτικός παράγοντας που φρενάρει κάθε είδος νοικοκυρέματος και ανάπτυξης, ενώ ενθαρρύνει την κερδοσκοπία της γης και τις καταλήψεις και καταπατήσεις των δασικών εκτάσεων. Η δασοπονία, η γεωργία, η κτηνοτροφία, η οικιστική χρήση, η μεταλλευτική χρήση, ο τουρισμός και όλες οι άλλες οικονομικές δραστηριότητες βρίσκονται σε συνεχή και ανελέητη σύγκρουση μεταξύ τους. Η έλλειψη χωροταξικού σχεδιασμού, κτηματολογίου κλπ. έχει σαν αποτέλεσμα την έντονη αποδάσωση, τη μη αναστρέψιμη απώλεια παραγωγικών εδαφών, την καταστρεπτική δράση των χειμάρρων και την ολική πολλές φορές και μη αναστρέψιμη καταστροφή του περιβάλλοντος.

Το πρόβλημα δεν είναι ούτε οικονομικό ούτε τεχνικό - είναι ένα πρόβλημα βασικής πολιτικής. Επειδή οι προσπάθειες στρέφονται στη θεραπεία των συμπτωμάτων και όχι της ασθένειας (στην πραγματικότητα δεν γίνεται ούτε κι αυτό!), συμβαίνουν τα εξής κακά: α) το περιβάλλον μένει αθεράπευτο και χωρίς προοπτική θεραπείας, β) πολύτιμα χρήματα ξοδεύονται άδικα και γ) οι άστοχες ενέργειες το τραυματίζουν ακόμα περισσότερο.

11.1.6 Περιβαλλοντική πολιτική: η μεγάλη απόουσα

Η συνεπακόλουθη αστυφυλία μέσα από την αποαγροτοποίηση του πληθυσμού, τη μετανάστευση, την ανεργία και τη γενική οικονομική ύφεση επιτείνει το πρόβλημα, επειδή τώρα το εκκρεμές επιστρέφει στην αρχική του θέση αλλά με πολύ χειρότερους όρους. Οι κάτοικοι των πόλεων ζητώντας να απομακρυνθούν όσο μπορούν από τις αφόρητες συνθήκες της διαβίωσής τους, ξεχύνονται στην υπαίθρο ολοένα και περισσότερο διατεθειμένοι να πληρώσουν σημαντικά ποσά για να αγοράσουν εξοχικές κατοικίες και γη. Οι κάτοικοι της υπαίθρου από την άλλη, όσοι απομένουν εκεί, επανακάμπτουν, όμως τώρα υπό καθεστώς ανάγκης: είτε ως μικροκαλλιεργητές που στοχεύουν προς την καταπάτηση της δασικής γης στην έσχατη προσπάθειά τους για αύξηση του εισοδήματός τους ή και ως κτηνοτρόφοι που στοχεύουν στη διατήρηση κοπαδιών με τον ίδιο οικονομικό στόχο (ας μη σταθούμε σ' αυτούς που έχουν ήδη πλουτίσει και συνεχίζουν...). Οι κυνηγοί διεκδικούν αυτό που οι ίδιοι θεωρούν ως δικαίωμά τους στις δασικές εκτάσεις. Οι μεταλλευτικές επιχειρήσεις πιέζουν για ολοένα και μεγαλύτερο όγκο εργασιών. Η αγορά ξύλου, ήδη προβληματική στις εισαγωγές, πιέζει για μεγαλύτερες ξυλοπαραγωγές. Τα υποβαθμισμένα γεωργικά εδάφη, χάρη στις εξαντλητικές μεθόδους καλλιέργειας της συμβατικής γεωργίας αλλά και τα αυξανόμενα έργα του ανθρώπου τόσο στην υπαίθρο όσο και στις πεδινές αστικές περιοχές, απαιτούν πιο έντονη αντιπλημμυρική προστασία. Η γεωργία και η βιομηχανία απαιτούν περισσότερο νερό. Οι αστικοί πληθυσμοί απαιτούν περισσότερα περιαστικά δάση για αναψυχή αλλά και τα δάση που βρίσκονται σε όλο και μεγαλύτερες αποστάσεις, χάρη στη δυνατότητα μετακίνησης που παρέχει η μαζική χρήση του αυτοκινήτου. Έτσι το δασικό έδαφος έχει γίνει ο κοινός στόχος πρακτικά όλων των κοινωνικών ομάδων. Όλα αυτά σημαίνουν ότι ο δρόμος ανοίγει για την αλματώδη αύξηση της αξίας της δασικής γης, τις καταπατήσεις, τους αποχαρκτηρισμούς της χρήσεως γης, την οικοπεδοφαγία κλπ.

Η καταστροφή του ελληνικού περιβάλλοντος δεν είναι θα λέγαμε το πρόβλημα, είναι το φανερό και επίμονο σύμπτωμα μιας χρόνιας ασθένειας. Αυτή δεν είναι καθόλου αδιάγνωστη! Το Πόρισμα της Διακομματικής Κοινοβουλευτικής Επιτροπής του 1993 αποδεικνύει ότι όλοι γνωρίζουν -ή οφείλουν να γνωρίζουν!- και μάλιστα με κάθε λεπτομέρεια το τι πρέπει να γίνει για να σωθεί το ελληνικό περιβάλλον γενικά και ειδικά. Με κάθε λεπτομέρεια! Είμαστε λοιπόν υποχρεωμένοι να συμπεράνουμε ότι αυτό που δεν υπάρχει δεν είναι η γνώση του τι πρέπει να γίνει, αλλά η πολιτική βούληση για να γίνει αυτό που είναι γνωστό ότι πρέπει να γίνει. Και δε φτάνει αυτό αλλά συμβαίνει και το χειρότερο από όλα: υπάρχει η πολιτική βούληση για το ακριβώς αντίθετο! ... για την καταστροφή του περιβάλλοντος!

Για να το διαπιστώσει αυτό κανείς, αρκεί να μελετήσει τα Σχέδια Νόμου κι όλα τ' άλλα θεσμικά μέσα σχετικά με τις δασικές εκτάσεις, που έχουν προταθεί από τις κυβερνήσεις των τελευταίων δεκαετιών. Στην αυγή της τρίτης χιλιετίας, η Ελλάδα μπαίνει πανηγυρικά στην «αναπτυσμένη» Ευρώπη εφοδιασμένη με ένα... Υπουργείο Ανάπτυξης (διάβαζε «Υπανάπτυξης») υποταγμένο στον αμαρτωλό κύκλο του χρήματος. (Είναι χαρακτηριστικό ότι αυτό προήλθε από ... μετάλλαξη του Υπουργείου Εμπορίου.) Στο όνομα μιας «ανάπτυξης» που αφήνει πίσω της μονάχα ερείπια, κομμάτια έφτασε να γίνεται ακόμα και το Σύνταγμα του Κράτους σύμφωνα με το οποίο το περιβάλλον προστατεύεται με ειδικές διατάξεις. Είτε με άμεσες καταστροφές είτε με την συγκάλυψη μιας ένοχης ανοχής και κρατικής απουσίας, οι βιότοποι υγρότοποι φυσικά αποθέματα κλπ. που απομένουν είναι τόποι περιζήτητοι για «τουριστικές επιχειρήσεις» «αναπλάσεις» «αξιοποιήσεις» και δε συμμαζεύεται, τα περιαστικά δάση γίνονται οικόπεδα, τα οικιστικά σχέδια (σχέδια χωρίς σχέδια...) τρώνε λίγο λίγο τη χώρα, δασικές εκτάσεις ισοπεδώνονται για χωματερές βιομηχανικές ζώνες κλπ. (έχουμε τέτοιες προοπτικές για τη βιομηχανία μας που τα εργοστάσια ... δεν ξέρουμε πού να τα βάλουμε), δημόσιες εκτάσεις ξεπουλιούνται νομίμως στους καταπατητές αντί πινακίου φακής και όλα αυτά γίνονται στην ευρωπαϊκή χώρα με τα λιγότερα δάση και -αυτολεξεί!- «για την εξυπηρέτηση της εθνικής οικονομίας»! Αλλά ακόμα και με οικονομικούς όρους τη διαφορά μεταξύ «ανάπτυξης» και πραγματικής ανάπτυξης δίνουν οι εξής δύο απλές διαπιστώσεις: α) το κόστος που πληρώνουμε όλοι για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων και β) το γεγονός ότι η προστασία του περιβάλλοντος δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας. Σε έκθεση της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1997) αναφέρεται ότι είναι διαθέσιμες 3,5 εκατομμύρια θέσεις εργασίας στην ΕΕ για το περιβάλλον και 2 εκατ. για τις καθαρές τεχνολογίες.

Το ελληνικό κράτος από τα πράγματα αποδεικνύεται απρόθυμο να ασκήσει το βασικό κοινωφελή του ρόλο. Καμιά κυβέρνηση της νεότερης πολιτικής ιστορίας της Ελλάδας δεν τόλμησε ποτέ να θέσει τις υγιείς βάσεις μιας ουσιαστικής περιβαλλοντικής πολιτικής, αναλαμβάνοντας το κόστος το οποίο αυτό το τόλμημα θα απαιτούσε.

Φτάσαμε να ακούμε κατά καιρούς δια στόματος υψηλά ισταμένων ότι οι δασικές πυρκαγιές στην Ελλάδα οφείλονται στις ιδιομορφίες του μεσογειακού τοπίου! Όμως οι μαρτυρίες των αρχαίων δείχνουν ότι ο ελλαδικός χώρος καλύπτονταν από καταπληκτικά δάση - με εξαίρεση τις περιοχές των μεγάλων πόλεων. Μέσα σ' ένα καθεστώς σύγχυσης, οι αρμοδιότητες των κρατικών υπηρεσιών συγκρούονται μεταξύ τους, η πολεοδομική νομοθεσία συγκρούεται με τη δασική, τα αυθαίρετα κτίσματα νομιμοποιούνται με τρόπο που υποδηλώνει έμμεσα στους πολίτες και τη μέθοδο απόκτησής τους ... Η πολυνομία και οι αναχρονιστικές διατάξεις της στρεβλής δασικής νομοθεσίας δημιουργούν νόμιμες καταστροφές στο δάσος, αδικίες σε βάρος προσώπων με θεμιτές αξιώσεις έναντι του δημοσίου (εφ' όσον το δημόσιο αναγνωρίζει το θεσμό της ιδιοκτησίας δασικής γης οφείλει και να τον σέβεται!), αλλά δημιουργούν και κίνητρα εμπρησμού καθαρά για λόγους κερδοσκοπίας.

Το περιβάλλον -αλλοίμονο- κατάντησε οικονομική αξία και φυσική απαξία. Η πολιτεία, ανίκανη να χαράξει και να εφαρμόσει μακροπρόθεσμη και σταθερή πολιτική επί των φυσικών πόρων επειδή στερείται των φυσικών και οικονομικών προϋποθέσεων για να το πράξει, αυτοπεριορίζεται στο ρόλο του θύτη-συνενόχου. Μέσα σε ένα κλίμα οικονομικής αναρχίας όπου δεν υπάρχει ούτε καν σαφής διαχωριστική γραμμή μεταξύ των εννοιών της οικονομίας και της παραοικονομίας, ο πολίτης εξαγοράζει από το κράτος με χρήματα την όποια επέμβασή του στο δάσος (δασικές εκτάσεις), το δε κράτος ως αντάλλαγμα νομιμοποιεί τις διάφορες αυτές ενέργειες που συμβαίνουν σε έδαφος το οποίο, από νομική άποψη, είτε εξακολουθεί είτε παύει να χαρακτηρίζεται ως δασικό.

Από την άλλη άκρη, ο πολίτης έχει τις δικές του ευθύνες. Θα μπορούσε να επιρωθεί ότι στα εγκλήματα του περιβάλλοντος ο πολίτης είναι ο φυσικός αυτουργός και η πολιτεία ο ηθικός αυτουργός. Επειδή, όπως αναπτύξαμε στην αρχή, τον πρώτο λόγο πρέπει να έχει η πολιτεία με την χάραξη μακροχρόνιας περιβαλλοντικής πολιτικής χάρη στην ιδιαιτερότητα του περιβάλλοντος ως φυσικού αγαθού που πρέπει να εξαιρείται από τον κλασικό οικονομικό χειρισμό, αυτή είναι που έχει και το μεγαλύτερο βάρος της ευθύνης.

Ενώ η πολιτική ώφειλε να είναι η αφέντρα της οικονομίας, έγινε δυστυχώς η δούλα της. Το σύγχρονο κράτος, αυτό που ώφειλε να είναι ο θεματοφύλακας του περιβάλλοντος, έγινε ο μεγάλος καταστροφέας του. Και το βασικό οικονομικό πρόβλημα του περιβάλλοντος έγινε το αζεπέραστο πολιτικό του πρόβλημα.

11.1.7 Η κρίση της οικονομίας και η οικονομία της κρίσης

Σύμφωνα με τις αρχές της οικονομικής ανάπτυξης σε όλον τον σημερινό κόσμο, το περιβάλλον δεν είναι τίποτα λιγότερο και τίποτα περισσότερο από ένας αναλώσιμος συντελεστής της παραγωγής. Από την καταστροφή του περιβάλλοντος η οικονομία είναι ο μόνος και μεγάλος ωφελημένος.

Στον κόσμο της παγκοσμιοποίησης και του ανεξέλεγκτου ανταγωνισμού, συμβαίνει το παράδοξο τα καταναλωτικά αγαθά (προϊόντα τεχνολογίας) να φτηναίνουν και τα φυσικά αγαθά που σχετίζονται με την επιβίωση -γη, κατοικία, νερό, τροφή, ζωτικός χώρος- να ακριβαίνουν. Πράγμα που αναντίρρητα σχετίζεται με τη βασική αρχή της αγοράς «**όσο περισσότερο σπανίζει κάτι τόσο περισσότερο κοστίζει**». Και άρα τόσο περισσότερο κέρδος φέρνει η εμπορεία του. Μπορεί αυτό να φαίνεται από πρώτη άποψη μια διατύπωση αφελής ή τρομακτική, αλλά αυτή η βασική θέση ξεκαθαρίζει τη σχέση της σύγχρονης οικονομίας με την οικολογία, με την ηθική και με κάθε ανθρώπινη αξία. Η οικονομία ασχολείται με τα εσωτερικά της αριθμητικά προβλήματα, πέρα από αυτά αδιαφορώντας για τους πάντες και τα πάντα. Οι σημερινές κοινωνίες αναπτύσσονται με κινητήρια δύναμη ένα χρήμα που δεν έχει ούτε χρώμα ούτε ηθική. Αποδεικνύεται ότι η σύγχρονη οικονομία, έτσι όπως λειτουργεί από αυτούς που την κατευθύνουν, στρέφεται εναντίον της φύσης, εναντίον του ανθρώπου, εναντίον της κοινωνίας, εναντίον του πολιτισμού. «Μακρυνός ο κήπος, ακριβά τα λάχανα» λέει μια ρήση και η οικονομία αυτό κάνει: παρεμβάλλεται ανάμεσα στον άνθρωπο και τη φύση και απομακρύνει τον κήπο (καταστρέφει τη φύση) ώστε

να πουλάει ακριβότερα τα λάχανα (τους φυσικούς πόρους). Και μάλιστα η καταστροφή επεκτείνεται με γοργό ρυθμό, καθώς στα καταναλωτικά αγαθά η οικονομία έχει ήδη κορεστεί και πολλοί επιχειρηματίες στρέφονται προς τα φυσικά αγαθά - μια και χωρίς αυτά κανένας δεν μπορεί να ζήσει. Και πρέπει επιτέλους και στη χώρα μας η οικολογική σκέψη να περιορίσει τις νεφελοβασίες και τους μεγαλοϊδεατισμούς και να μπει σε μια τάξη, αρχίζοντας απ' αυτά τα πολύ απλά και βασικά πράγματα.

Στην διεθνή οικολογική σκέψη, μιλούν μερικοί για ένα κρίσιμο πέρασμα, για το πέρασμα από την αρχή του «zone management» (διαχείριση σε ζώνες) σ' αυτή του «integrated management» (ολοκληρωμένη διαχείριση). Σύμφωνα με την πρώτη, αποφασίζεται ποιές περιοχές θα θυσιαστούν στον «βωμό της οικονομίας» και ποιές περιοχές θα διατηρηθούν σε φυσική κατάσταση. Σύμφωνα με τη δεύτερη τέτοιος διαχωρισμός δεν γίνεται (δίδαξαν οι αποτυχίες!) αλλά όλες οι δραστηριότητες πρέπει να συνυπάρχουν αρμονικά παντού. Από μερικούς θεωρητικούς αναπτύσσεται η «θεωρία της συστημικής προσέγγισης»: με βάση την αρχή ότι το περιβάλλον δεν προσφέρει μόνο οικονομία αλλά είναι ένα υπερπολύπλοκο σύστημα αλληλεπιδράσεων μεταξύ φύσης και ανθρώπου, οι οικονομικές παράμετροι δεν είναι αυτές που καθορίζουν τις πρακτικές στον χειρισμό του περιβάλλοντος αλλά θεωρούνται «ισότιμες» με όλες τις άλλες παραμέτρους στις επιλογές. Όμως αυτό το αποστρέφεται η οικονομία, γιατί αυτή στη μανία της για αύξηση της διαφοράς μεταξύ εκροών και εισροών, προσπαθεί να εξωτερικεύει κάθε κόστος (μη ενσωματώνοντας το κόστος της χρήσης-ανάλωσης-διατήρησης-ανάκαμψης των φυσικών πόρων). Η σημερινή συγκυρία δεν αφήνει περιθώρια για ελπίδες ότι αυτή η θεωρία πρόκειται σύντομα να γίνει πράξη. Κάτω από την ισχυρότατη πίεση για ριζικές αλλαγές, οι ανθρώπινες κοινωνίες άρχισαν ήδη να αναθεωρούν και να μετατοπίζουν τις αξίες τους. Αλλά η αμείλικτη οικονομία δείχνει εντελώς απρόθυμη για κάτι τέτοιο. Οι οικονομολόγοι δεν θέλουν να ξέρουν πώς λειτουργεί η φύση, τους αρκεί να ξέρουν πώς λειτουργεί το χρηματιστήριο. Λανσάρεται τελευταία μια νέα ιδέα, το λεγόμενο σκεπτικό των «πράσινων φόρων». Οικονομολόγοι και πολιτικοί προτείνουν την επιβολή ειδικού φόρου στα φυσικά αγαθά, για την εξοικονόμηση πόρων για τις πολιτικές του περιβάλλοντος, είτε με την πρόσθεση νέων άμεσων φόρων είτε με την μετακύλιση της φορολογίας από την εργασία π.χ. στην κατανάλωση. Ακούμε φράσεις όπως «αν η Ευρώπη θέλει την προστασία του Αμαζονίου πρέπει να πληρώσει» ή «η ανάπτυξη θα είναι οπωσδήποτε ακριβή». **Αλήθεια, η ανάπτυξη μέχρι τώρα ήταν φτηνή;** Σύμφωνα με φετινή μελέτη του Λέστερ Μπράουν, προέδρου του Worldwatch Institute για τις τάσεις στον πλανήτη, **«ο κόσμος σήμερα είναι οικονομικά πλουσιότερος (συνολικά, όχι κατά κοινωνικές κατηγορίες, περιοχές κ. α.) και περιβαλλοντικά φτωχότερος από ποτέ»**. Το πρόβλημα δεν είναι ότι δεν υπάρχει χρήμα, αλλά **ποιος το έχει και ποιος θα πληρώσει**. Με το σκεπτικό των «πράσινων φόρων» διαπράττεται το βασικό σφάλμα να αποπειράται να λυθεί με ένα οικονομικό «κόλπο» ένα πρόβλημα το οποίο, όπως αναπτύχθηκε, δεν είναι στην ουσία του ένα πρόβλημα οικονομικό. Στη σημερινή οικονομία θα ήταν αδύνατο να αποτρέψει κανείς τον επιχειρηματία να αναπροσαρμόσει τις τιμές αμέσως μετά την επιβολή οποιουδήποτε φόρου, επομένως και αφού τα φυσικά αγαθά είναι αγαθά ανάγκης, τέτοιες ιδέες μόνο παραπλανητικές και παρελκυστικές μπορεί να είναι - ο πολίτης πάλι θα (την) πληρώσει. Ο φτωχός θα έρθει σε θέση ακόμα δεινότερη και ο πλούσιος θα επωφεληθεί, μια και θα εξακολουθήσει να μπορεί να υπερκαταναλώνει τους πόρους ενώ θα ισχυροποιηθεί και η δυνατότητά του να τους εμπορεύεται.

11.1.8 Η βροχή δεν πέφτει από τον ουρανό...

«Η βροχή δεν πέφτει από τον ουρανό, πηγάζει από το ίδιο το έδαφος. Οι έρημοι δεν σχηματίζονται επειδή δεν υπάρχει βροχή, μάλλον η βροχή παύει να πέφτει επειδή εξαφανίζεται η βλάστηση. Η κατασκευή ενός φράγματος είναι μια προσπάθεια να θεραπεύσουμε τα συμπτώματα της ασθένειας, αλλά δεν είναι η στρατηγική που θα αυξήσει τις βροχοπτώσεις. Πρώτα πρέπει να μάθουμε πως θα αποκαταστήσουμε τα παλιά δάση. Δεν έχουμε χρόνο να ξεκινήσουμε μια επιστημονική μελέτη για να δούμε γιατί οι έρημοι εξαπλώνονται. Ακόμη κι αν το προσπαθούσαμε, θα διαπιστώναμε πως όσο πίσω στο παρελθόν κι αν πάμε ψάχνοντας για αιτίες, από αυτές τις αιτίες προηγούνται άλλες αιτίες σε μια ατέλειωτη σειρά από συνυφασμένα γεγονότα και παράγοντες που ξεπερνούν τις ανθρώπινες δυνατότητες κατανόησης.» (M. Fukuoka, Η Φυσική Καλλιέργεια)

Ο κ. Μ. Fukuoaka είπε: «Από την Αθήνα ως εδώ από το τραίνο έβλεπα τη γη. Δεν είδα δέντρα που φέρνουν βροχή. Ποτέ μου δεν ξανάνοιωσα τέτοια απογοήτευση. Σε 15 χρόνια η γη σας θα είναι έρημος.»

Στην Ελλάδα, πάσχουμε από έντονη ανακολουθία θεωρίας και πράξης. Υπάρχουν σχετικά αρκετοί που επιδίδονται στη θεωρητική ενασχόληση με τα της οικολογίας (στο σπορ της ... θεωρίας ο Έλληνας ανέκαθεν διέπρεπε!) αλλά όταν έρθει η ώρα της πράξης η αδιαφορία είναι φανερή. Περιθώρια δεν έχουμε. Σε κάθε πρόβλημα, σε κάθε περίπτωση, εμείς οι πολίτες πρέπει να κινητοποιούμαστε, να ενημερωνόμαστε, να αναλαμβάνουμε δράση και πρωτοβουλίες. Σε όποιο σημείο του κόσμου κι αν έγινε ή γίνεται κάτι καλό για το περιβάλλον, αυτό πάντα ξεκινά με την ενεργοποίηση των ίδιων των πολιτών. Με την τρομερή ανοχή του «Homo katanaloticus», οι κεντρικές εξουσίες έχουν άλλα «καθήκοντα». Υπηρετούν πιστά μια οικονομία που ακόμα συμφωνεί με την τρομερή φράση του Λουδοβίκου του Μεγάλου: «apres nous le deluge - μετά από μάς ο κατακλυσμός».

11.1.9 Περιβαλλοντική Πολιτική - Μέτρα Προστασίας

Η περιβαλλοντική πολιτική της Ελλάδας ενισχύθηκε, έθεσε σαφείς στόχους και δημιούργησε ένα ουσιαστικό νομικό πλαίσιο για τα περιβαλλοντικά ζητήματα κατά τη δεκαετία του '90. Οι κυριότεροι νόμοι για την προστασία του περιβάλλοντος είχαν θεσπισθεί στις δεκαετίες του '70 και του '80 (με πιο γνωστό το Ν. 1650/1986 για την προστασία του περιβάλλοντος, χωρίς φυσικά να ξεχνάμε και το άρθρο 24 του Συντάγματος το οποίο ορίζει ότι η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση των πολιτών και του κράτους), όμως η αποτελεσματική εφαρμογή τους δεν ήταν πάντοτε δυνατή κυρίως λόγω της έλλειψης ευνοϊκών οικονομικών αλλά και κοινωνικών συνθηκών. Έτσι, τα νομοθετήματα αυτά είχαν χαρακτήρα μάλλον αποσπασματικό και δεν δημιουργούσαν ένα συνεκτικό νομικό πλέγμα για τη προστασία του περιβάλλοντος.

Τρεις είναι οι βασικοί παράγοντες οι οποίοι ώθησαν τις επιμέρους περιβαλλοντικές πολιτικές της Ελλάδας στον εκσυγχρονισμό: η ανάγκη εναρμόνισης με την περιβαλλοντική νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η προσπάθεια βελτίωσης ποιότητας ζωής στα μεγάλα αστικά κέντρα και τα πλεονεκτήματα από μια θετική διεθνή εικόνα της χώρας στα περιβαλλοντικά ζητήματα και το αντίκτυπο στην τουριστική κίνηση.

Από τα μέσα της δεκαετίας του '90 κι έπειτα το βάρος της περιβαλλοντικής πολιτικής δόθηκε στην κατασκευή έργων υποδομής για το περιβάλλον, τα οποία οργανώνονται στη βάση Εξαετών Προγραμμάτων Δράσης. Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Περιβάλλον", τα Περιβαλλοντικά Προγράμματα που χρηματοδοτούνται από το Ταμείο Συνοχής και οι περιβαλλοντικές δράσεις που εκπονούνται στο πλαίσιο των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων ή των Τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων, αποτελούν τον πυρήνα της Ελληνικής περιβαλλοντικής πολιτικής.

Πιο συγκεκριμένα, ο βασικός άξονας περιβαλλοντικής πολιτικής είναι το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Περιβάλλον 2000 - 2006". Οι βασικοί του στόχοι όπως περιγράφονται είναι α) η προστασία, διαχείριση, αναβάθμιση και ανάδειξη του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, αυτονόητη και συνταγματική υποχρέωση της χώρας αλλά και βασικός παράγων βελτίωσης της ποιότητας ζωής των πολιτών και β) η εναρμόνιση με την Ευρωπαϊκή περιβαλλοντική πολιτική και τις διεθνείς κατευθύνσεις και δεσμεύσεις και η τήρηση και εφαρμογή των υποχρεώσεων που απορρέουν από αυτές, όσον αφορά το περιβάλλον και την ανάπτυξη. Οι άξονες προτεραιότητας του προγράμματος είναι οι εξής:

- Υδατικό περιβάλλον
- Στερεά Απόβλητα
- Πολιτική Προστασία, Προστασία Τοπίων και Θαλασσίου Περιβάλλοντος
- Ατμοσφαιρικό Περιβάλλον - Θόρυβος
- Θεσμοί, Περιβαλλοντική Ευαισθητοποίηση
- Άλλες Περιβαλλοντικές Δράσεις
- Χωροταξία - Πολεοδομία - Αναπλάσεις

- Διαχείριση Προστατευομένων Περιοχών, Βιότοποι
- Περιβαλλοντικές Δράσεις με τη συμμετοχή του Ιδιωτικού Τομέα (συμβατές με την Κοινοτική νομοθεσία)
- Τεχνική Βοήθεια

Σήμερα στην Ελλάδα, οι συνολικές δαπάνες για τον έλεγχο και την καταπολέμηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης ανέρχονται στο 1% του ΑΕΠ. Καθ' ύλην αρμόδιο Υπουργείο για τη διαχείριση θεμάτων σχετικών με το περιβάλλον είναι το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ).

Όσον αφορά τη διαχείριση των Υδάτινων Πόρων της χώρας - θέμα ιδιαίτερα περίπλοκο στην Ελλάδα λόγω της γεωγραφίας του εδάφους της - αξίζει να σημειώσουμε ότι η ποιότητα των υδατικών πόρων γενικά και των παράκτιων υδάτων ειδικότερα, είναι εξαιρετικά υψηλή. Η καθαρότητα και η καταλληλότητα των Ελληνικών ακτών εξ' άλλου επιβεβαιώνεται κάθε χρόνο με την απονομή των "γαλάζιων σημαιών" από τα αντίστοιχα ελεγκτικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Έργα υποδομής τα οποία έχουν να κάνουν με τη διαχείριση των αστικών λυμάτων έχουν ήδη ολοκληρωθεί ή βρίσκονται σε εξέλιξη σε ολόκληρη τη χώρα, ενώ μονάδες επεξεργασίας βιομηχανικών αποβλήτων έχουν εγκατασταθεί στις βιομηχανικές περιοχές. Στην περιοχή της Αθήνας ειδικότερα κατασκευάστηκαν, το κέντρο βιολογικού καθαρισμού της Ψυτάλειας, το οποίο συνέβαλε ουσιαστικά στην βελτίωση της ποιότητας των νερών του Σαρωνικού, εργοστάσια ανακύκλωσης απορριμάτων και ο νέος Χώρος Υγειονομικής Ταφής Απορριμάτων, στη βάση σύγχρονων προδιαγραφών.

Στο πεδίο της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, η ποιότητα του αέρα στην περιοχή της Αθήνας - η οποία είχε και το μεγαλύτερο πρόβλημα - τα τελευταία δέκα χρόνια έχει βελτιωθεί σε πολύ μεγάλο βαθμό. Το θετικό αυτό αποτέλεσμα επιτεύχθηκε χάρη σε ένα συνδυασμό μέτρων τα οποία εφαρμόστηκαν με αποφασιστικότητα (ανανέωση του στόλου των αυτοκινήτων, μετεγκαταστάσεις βιομηχανικών μονάδων, κλπ), βελτίωσης των συγκοινωνιακών υποδομών (κατασκευή γραμμών Μετρό, μετεγκατάσταση αεροδρομίου) και βελτίωσης της ποιότητας των χρησιμοποιούμενων καυσίμων. Η χρήση του φυσικού αερίου προχωρά με γοργούς ρυθμούς, το πρόγραμμα ανανέωσης του στόλου των αυτοκινήτων και η αντικατάστασή τους με νέα αντιρρυπαντικής τεχνολογίας που εφαρμόστηκε στις αρχές της δεκαετίας του '90 είχε σημαντικά αποτελέσματα, ενώ μονάδες αποθείωσης έχουν εγκατασταθεί σε δύο από τα μεγαλύτερα διυλιστήρια της χώρας και στη μονάδα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στη Μεγαλόπολη. Η ολοκλήρωση των συγκοινωνιακών δικτύων στην Αθήνα για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004 (κατασκευή τραμ, επέκταση Μετρό, κατασκευή προαστιακού σιδηροδρόμου, ανανέωση του στόλου των λεωφορείων με νέα που κινούνται με φυσικό αέριο) αλλά και τα έργα παρέμβασης σε κυκλοφοριακό επίπεδο σε άλλες μεγάλες πόλεις της Ελλάδας (κατασκευή νέων χώρων στάθμευσης και βελτίωση αστικών συγκοινωνιών στις πρωτεύουσες των νομών κ.α) σε συνδυασμό με τη διαρκώς αυξανόμενη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και τη χρήση περισσότερο φιλικών προς το περιβάλλον μέσων μετακίνησης (όπως για παράδειγμα ο στόχος της μετατροπής ολόκληρου του σιδηροδρομικού δικτύου σε ηλεκτροκινούμενο), είναι οι παράγοντες που στο άμεσο μέλλον θα βελτιώσουν ακόμη περισσότερο την κατάσταση στο επίπεδο της ατμοσφαιρικής ρύπανσης.

Στο επίπεδο της προστασίας της φύσης, η Ελλάδα έχει καθορίσει μια σειρά προστατευόμενων περιοχών οι οποίες περιλαμβάνουν εθνικούς δρυμούς, αισθητικά δάση, φυσικά μνημεία, καταφύγια θηραμάτων, ενώ τα τελευταία χρόνια γίνεται προσπάθεια προστασίας των θαλασσιών και παράκτιων οικοσυστημάτων με τη δημιουργία θαλασσιών πάρκων. Οι δασικές πυρκαγιές είναι ένα φαινόμενο που συχνά ταλαιπωρεί τη χώρα ιδίως κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, το θετικό ωστόσο είναι ότι οι δασικές εκτάσεις έχουν αυξηθεί κατά 1/3 από τη δεκαετία του 1970. Θα πρέπει επίσης να επισημάνουμε ότι η Ελλάδα έχει κυρώσει τις περισσότερες διεθνείς συμβάσεις για τη βιολογική ποικιλότητα και τη διαχείριση της φύσης.

Η φύση και ο πολιτισμός είναι οι δύο βασικοί πυλώνες στους οποίους στηρίζεται ο σημαντικός για την Ελλάδα τομέας του τουρισμού. Πλέον, οι Μελέτες Περιβαλλοντικών

Επιπτώσεων είναι προαπαιτούμενο για τη δημιουργία κάθε νέας τουριστικής υποδομής. Η τωρινή τουριστική πολιτική της χώρας δίνει έμφαση α) στην καλύτερη χρήση των υφιστάμενων δυνατοτήτων, με σκοπό την επέκταση της τουριστικής ζήτησης στο χώρο και το χρόνο, β) στην αύξηση των ποιοτικών προτύπων και την περιβαλλοντική επίδοση των τουριστικών υποδομών και υπηρεσιών και γ) στην επίτευξη μιας καλύτερης μίξης του τουρισμού με την παροχή διαφόρων προϊόντων όπως ο οικοτουρισμός, ο συνεδριακός τουρισμός, ο ιαματικός τουρισμός, και ο αγροτουρισμός.

Όπως σημειώνει και η έκθεση του ΟΟΣΑ σχετικά με τις περιβαλλοντικές επιδόσεις της Ελλάδας, τα επιτεύγματα της χώρας στον τομέα της διεθνούς περιβαλλοντικής συνεργασίας είναι πολύ μεγάλα και συμβάλουν στη θετική εικόνα για το περιβάλλον στην Ελλάδα, γεγονός που προσελκύει μεγάλο τμήμα του διεθνούς τουρισμού. Η Ελλάδα έχει ενσωματώσει στο εθνικό της δίκαιο σχεδόν όλες τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το περιβάλλον και έχει κυρώσει τις περισσότερες διεθνείς συμφωνίες. Κατά συνέπεια η περιβαλλοντική πολιτική και νομοθεσία της χώρας βρίσκονται συντονισμένες με την ανάπτυξη του αντιστοίχου δικαίου σε διεθνές επίπεδο.

Παρά την υψηλή ευαισθητοποίηση του ελληνικού κράτους και του ελληνικού λαού σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος, ζητήματα ανησυχίας και προβληματισμού εξακολουθούν να υπάρχουν, όπως υπάρχουν και περιθώρια βελτίωσης. Από νομικής πλευράς αλλά και από πλευράς λήψης πολιτικών αποφάσεων, το πλαίσιο που έχει δημιουργηθεί για τη προστασία του περιβάλλοντος μπορεί να θεωρηθεί επαρκές. Όμως ελλείμματα υπάρχουν ακόμη στο επίπεδο της πλήρους και αποτελεσματικής εφαρμογής του πλαισίου αυτού. Η μεταφορά αρμοδιοτήτων σχετικών με την προστασία του περιβάλλοντος σε επίπεδο Τοπικής Αυτοδιοίκησης, βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη. Κατά τον τρόπο αυτό, οι τοπικές κοινωνίες θα έχουν τη δυνατότητα αλλά και την αρμοδιότητα να επιλαμβάνονται οι ίδιες με άμεσο και αποτελεσματικό τρόπο όλων των σχετικών με το περιβάλλον προβλημάτων της περιοχής τους. Παράλληλα σε ένα κεντρικό επίπεδο, συνεχίζονται αλλά και εντείνονται οι προσπάθειες ενημέρωσης και εκπαίδευσης του κοινού πάνω σε θέματα περιβαλλοντικής προστασίας. Το έργο αυτό της ενημέρωσης εν πολλοίς αποτελεί βασική αρμοδιότητα Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, οι οποίες συνεργάζονται για το σκοπό αυτό και με τους αντίστοιχους πολιτειακούς φορείς. Κοινός στόχος όμως πολιτείας και Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων είναι η ευαισθητοποίηση και η εμπέδωση τόσο σε συλλογικό όσο και ατομικό επίπεδο της σημασίας της προστασίας και διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος, και κατ' επέκταση η ανάληψη δράσης για την επίτευξη του στόχου αυτού, ακόμη και σε ένα επίπεδο καθημερινότητας.

(Το κείμενο βασίστηκε σε στοιχεία της "Έκθεσης Περιβαλλοντικών Επιδόσεων της Ελλάδας", η οποία συντάχθηκε για τον ΟΟΣΑ με τη συνεργασία των χωρών Κορέα, Σουηδία και Ελβετία, κατά το έτος 2000 και στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Περιβάλλον 2000 - 2006").

11.2 ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ⁷

11.2.1 Η θέση της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή ανάλυση

Τα ενεργειακά σενάρια και οι αναλύσεις για την Ελλάδα έγιναν επίσης αντικείμενο συζήτησης και διερεύνησης σε συνεργασία με σχετική επιτροπή του Υπουργείου Ανάπτυξης που είχε συγκροτήσει η Υπουργός κα Βάσω Παπανδρέου. Το σενάριο αναφοράς για την Ελλάδα είναι σχετικά αισιόδοξο σε ότι αφορά τη σταδιακή εναρμόνιση της εξέλιξης του ελληνικού ενεργειακού συστήματος με τις Ευρωπαϊκές τάσεις που αναφέρθηκαν παραπάνω. Έτσι, στο σενάριο αναφοράς για την Ελλάδα περιλαμβάνονται:

- Επιτυχία του 2^{ου} αι 3^{ου} ΣΠΑ στους τομείς της εξοικονόμησης ενέργειας, της υποστήριξης των ανανεώσιμων πηγών και της συμπαραγωγής.

⁷Ενεργειακή πολιτική για την Ελλάδα: σύγκλιση ή απόκλιση από την

- Σημαντική διείσδυση του φυσικού αερίου στην τελική κατανάλωση αλλά κυρίως στην ηλεκτροπαραγωγή και συμπαραγωγή, σε συνδυασμό με την ανάπτυξη της απελευθέρωσης της αγοράς ενέργειας και τη σταδιακή δραστηριοποίηση ιδιωτών.
- Κάποια συγκράτηση της αυξητικής τάσης των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα (+54% το 2010 σε σχέση με το 1990) η οποία όμως δεν είναι αρκετή για τις δεσμεύσεις του Κυότο.
- Γενική βελτίωση της αποδοτικότητας του ενεργειακού συστήματος σε συνδυασμό με την πτώση του κόστους της ενέργειας στη χώρα. Το σενάριο αναφοράς για την Ελλάδα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί σαν μια αισιόδοξη προοπτική στα πλαίσια της τρέχουσας ενεργειακής πολιτικής της χώρας, υπό την προϋπόθεση ότι επιτυγχάνει τους στόχους της. Οι αβεβαιότητες σχετικά με την επιτυχία αυτή είναι όλες προς της δυσμενή πλευρά, ιδιαίτερα στα θέματα του φυσικού αερίου. Παρόλη την αισιοδοξία των σεναρίων αναφοράς, η τρέχουσα ενεργειακή πολιτική δεν είναι επαρκής για την επίτευξη του στόχου του Κυότο για την Ελλάδα (25% αύξηση). Τα σχετικά σενάρια για την Ελλάδα δείχνουν ότι απαιτείται σοβαρή προσπάθεια και αλλαγή πολιτικής ιδιαίτερα στον τομέα της ηλεκτροπαραγωγής. Η συμβολή του φυσικού αερίου είναι καθοριστική για το στόχο του Κυότο. Απαιτείται σαφώς περαιτέρω χρήση του φυσικού αερίου στην ηλεκτροπαραγωγή (με ταυτόχρονη κάμψη της λιγνιτικής ηλεκτροπαραγωγής) αλλά και στην τελική κατανάλωση. Βεβαίως απαιτείται περαιτέρω προώθηση των ανανεώσιμων πηγών, αλλά η αύξηση της συμμετοχής τους πέραν των όσων προβλέπονται στο σενάριο αναφοράς μέχρι το 2010 φαίνεται δύσκολη. Η κύρια προτεραιότητα για τη ραγδαία αύξηση της διείσδυσης του φυσικού αερίου στην Ελλάδα, ιδίως στην ηλεκτροπαραγωγή, προσκρούει σε δύο πιθανά προβλήματα:
- Την ενδεχόμενη μείωση της ανταγωνιστικότητας λόγω πιθανών διακυμάνσεων του κόστους του φυσικού αερίου,
- Την ασφάλεια τροφοδοσίας της χώρας.

Η οικονομική ανάλυση και τα σενάρια σχετικά με τη προμήθεια του φυσικού αερίου στην Ελλάδα δείχνουν ότι και τα δύο προβλήματα διευκολύνονται εάν αυξηθούν οι ποσότητες φυσικού αερίου και έτσι δοθεί η οικονομική δυνατότητα για την ανάπτυξη πολλαπλών πηγών εισαγωγών (πχ. αγωγός από Ιταλία). Ανάλογα με τις προοπτικές απορρόφησης, που διευκολύνονται αν οι προσδοκίες είναι αισιόδοξες σχετικά με την ασφάλεια τροφοδοσίας, το μοναδιαίο κόστος του φυσικού αερίου μπορεί να μειωθεί σημαντικά λόγω του καταμερισμού του τμήματος του κόστους που αντιστοιχεί στην απόσβεση και την εξυπηρέτηση κεφαλαίου των παγίων εγκαταστάσεων του δικτύου φυσικού αερίου. Η μελλοντική τιμή του φυσικού αερίου αλλά και ο βαθμός ασφάλειας τροφοδοσίας θα παίξουν καθοριστικό ρόλο στην πραγματοποίηση της απελευθέρωσης της αγοράς και του ανταγωνισμού στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Η ασφαλής προμήθεια φυσικού αερίου θα επηρεάσει επίσης τις τιμές ηλεκτρικής ενέργειας. Τα έργα ηλεκτροπαραγωγής που είναι σήμερα υπό κατασκευή από την ΔΕΗ εξασφαλίζουν την απαιτούμενη ισχύ για την αυξανόμενη ζήτηση έως περίπου το 2005. Ο ανταγωνισμός θα αναπτυχθεί κύρια σχετικά με τις μονάδες που θα ενταχθούν μετά το 2005 ώστε να καλύψουν την περαιτέρω αυξανόμενη ζήτηση ηλεκτρικής ενέργειας. Λαμβανομένης υπόψη της τεχνικής και νομικής δυσκολίας να εκδηλωθεί ιδιωτική πρωτοβουλία στη λιγνιτική ηλεκτροπαραγωγή αλλά και του υψηλού κόστους κεφαλαίου της ηλεκτροπαραγωγής από στερεά καύσιμα, είναι λογικό να αναμένεται ότι ο ανταγωνισμός θα περιορισθεί στους σταθμούς ηλεκτροπαραγωγής με φυσικό αέριο, όπως εξάλλου ήδη συμβαίνει στην υπόλοιπη Ευρώπη. Η εξέλιξη αυτή, εφόσον συνδυασθεί με προσδοκίες ασφαλούς τροφοδοσίας της χώρας σε φυσικό αέριο, θα επιτρέψει αφενός τον ανταγωνισμό στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας αλλά και τη διατήρηση των τιμολογίων ηλεκτρικής ενέργειας στα σημερινά επίπεδα (σε σταθερούς όρους). Επομένως η πτώση των τιμών φυσικού αερίου που με το χρόνο θα είναι δυνατή λόγω της απόσβεσης των εγκαταστάσεων μεταφοράς φυσικού αερίου, θα οδηγήσει σε ελκυστικά αποτελέσματα στην ηλεκτροπαραγωγή από πλευράς ανταγωνιστικότητας και εξασφάλισης μειωμένων τιμών για τους καταναλωτές. Προϋπόθεση, όπως εξηγήθηκε, είναι η ασφαλής τροφοδοσία όπως για παράδειγμα με τη σύνδεση με τα διευρωπαϊκά δίκτυα μέσω της ανάπτυξης της διασύνδεσης με την Ιταλία,

πράγμα που θα βελτιώσει σημαντικά τις αντίστοιχες προσδοκίες των επενδυτών στον τομέα της ηλεκτροπαραγωγής. Όμως η διαμόρφωση της τελικής τιμής του φυσικού αερίου για τους μεγάλους καταναλωτές (κυρίως δηλαδή την ηλεκτροπαραγωγή) δεν πρέπει να οδηγήσει σε αυξήσεις που θα κάνουν μη ανταγωνιστική την ηλεκτροπαραγωγή με φυσικό αέριο. Η τιμή αυτή εξαρτάται και από τη συνολική ποσότητα κατανάλωσης αλλά και από τη διάρθρωση των πηγών προέλευσης του φυσικού αερίου. Η ανάλυση έδειξε ότι η απόσβεση του επιπλέον επενδυτικού κόστους για τον αγωγό από Ιταλία είναι εφικτή με ανταγωνιστικούς όρους εφόσον διατηρηθεί εκείνη η διάρθρωση τροφοδοσίας που μεγιστοποιεί την προμήθεια από τη φθηνότερη πηγή (Ρωσική) ώστε μέσω των χαμηλών τιμών να εξασφαλισθούν μεγάλες ποσότητες κατανάλωσης.

11.2.2 Συμπέρασμα

Η ενεργειακή πολιτική για την Ελλάδα βρίσκεται σήμερα σε κρίσιμο σημείο και απαιτεί σημαντικές αποφάσεις. Το ενεργειακό σύστημα της χώρας θα υποστεί σημαντικές μεταβολές κατά την επόμενη δεκαετία, σαν αποτέλεσμα της απελευθέρωσης των ενεργειακών αγορών, των νέων ευκαιριών επένδυσης σε συσχετισμό με τις νέες ενεργειακές τεχνολογίες, της ανάγκης προσαρμογής στις περιβαλλοντικές επιταγές ιδιαίτερα δε σχετικά με το Κυότο και της διευρυμένης θέσης της Ελληνικής Οικονομίας στην Ευρωπαϊκή και Βαλκανική αγορά. Ο ρόλος της ενεργειακής πολιτικής είναι κρίσιμος και αφορά τη διαχείριση της μετάβασης προς τη νέα κατάσταση ώστε να αποφευχθεί οποιαδήποτε απόκλιση από τους τρεις μεγάλους στόχους (ανταγωνιστικότητα, περιβάλλον, ασφάλεια τροφοδοσίας) σε εναρμονισμένη πορεία με τις εξελίξεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση που θα είχε μεγάλες επιπτώσεις στη χώρα.

12 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μια μελέτη οφείλει να θίγει κάποια ζητήματα ουσίας που άπτονται άμεσα και έμμεσα με το ζήτημα. Οφείλει να παρουσιάζει και μια απτή θέση, ίσως και μία πρόταση. Πάντως, αν σε πολλά σημεία αυτή η εργασία φάνηκε να υιοθετεί μια πρόταση καταγγελίας είναι κυρίως γιατί το ζήτημα της περιβαλλοντικής ρύπανσης αποτελεί πια παγκόσμιο φαινόμενο τεραστίων και συνάμα απειλητικών διαστάσεων, που αν δεν του δοθεί η πρέπουσα προσοχή μπορεί σύντομα να οδηγήσει στον αφανισμό κάθε είδους ζωής πάνω στον πλανήτη.

Σε χρονικό διάστημα λιγότερο από διακόσια χρόνια, η κοινωνία μας κατόρθωσε να επέμβει δυναμικά στο περιβάλλον. τροποποιώντας τη σχέση της με τη φύση και διαταράσσοντας σε βαθμό σχεδόν ολοκληρωτικό, τη φυσική περιβαλλοντική ισορροπία, με ολέθριες συνέπειες για τον πλανήτη, την κοινωνία, τον άνθρωπο. Αλλά το πιο σημαντικό και ταυτόχρονα ανησυχητικό είναι ότι η παραπάνω συνθήκη αποτελεί μια μόνιμη και συνεχώς αυξανόμενη απειλή, τη σημασία της οποίας βιώνουμε καθημερινά.

Η οικονομική ανάπτυξη αποτελεί ίσως τη βασικότερη αιτία του περιβαλλοντικού προβλήματος που συναντάμε στις περισσότερες χώρες του πλανήτη μας. Αυτό συνέβη επειδή αυξήθηκε με ταχύς ρυθμούς η παραγωγή και η κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών, η κατανάλωση πρώτων υλών και ενέργειας καθώς και η παραγωγή ανεπιθύμητων καταλοίπων. Κατ' επέκταση, η εμφάνιση του παγκόσμιου ανταγωνισμού μεταξύ των χωρών, οδήγησε σταδιακά αλλά σταθερά στην υποκατάσταση των παραδοσιακών δραστηριοτήτων από καινούργιες, οι οποίες είναι σαφώς περισσότερο καταστρεπτικές για το περιβάλλον.

Οι ετήσιοι ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης υπήρξαν υψηλοί για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο σε αρκετές χώρες του κόσμου. Η ανάπτυξη αυτή θεωρήθηκε, όπως άλλωστε ήταν φυσικό, ως επιθυμητή, αφού συνέβαλε ουσιαστικά στη βελτίωση του ποιοτικού επιπέδου, στην αναβάθμιση της υγείας και της παιδείας, στην αύξηση του ελεύθερου χρόνου. Όμως, παράλληλα, για την ανάπτυξη αυτή απαιτήθηκε να αυξηθούν κατά ένα πολύ μεγάλο βαθμό, δραματικά όπως θα μπορούσε κανείς να επισημάνει, οι χρησιμοποιούμενες ποσότητες των φυσικών πόρων και ενέργειας. Τα αρνητικά αποτελέσματα αυτής της μεταρρύθμισης δεν άργησαν να φανούν: το μεγαλύτερο μέρος του περιβάλλοντος καλύφθηκε με κτίρια, εργοστάσια και επιχειρήσεις, τσιμέντο ή άσφαλο, οι πόλεις άρχισαν να "πνίγονται" από την όλο και επεκταόμενη κυκλοφοριακή συμφόρηση, η ατμόσφαιρα, το νερό και το έδαφος μολύνθηκαν. Είναι η εποχή που η οικονομική ανάπτυξη συνδέθηκε με την εκβιομηχάνιση και την τεχνολογική αλλαγή. Ιστορικά, η εκβιομηχάνιση όσο και η τεχνολογική αλλαγή αποτελούν τόσο αίτια όσο και αποτέλεσμα της ανάπτυξης.

Πιο συγκεκριμένα, η "Βιομηχανική Επανάσταση" στάθηκε ορόσημο για τη σύγχρονη κοινωνία, καθώς επέφερε ποσοτική και ποιοτική διαφοροποίηση στην παραγωγή, στην οργάνωση των κοινωνικών σχέσεων, ενώ παράλληλα τροφοδότησε την πίστη στη χωρίς όρια ανάπτυξη και πρόοδο. Κατ' αυτόν τον τρόπο υποβοηθήσε στη μετατροπή του κόσμου σε αντικείμενο εκμετάλλευσης για τον άνθρωπο. Επέτρεψε τη γρήγορη αύξηση της παραγωγής μη-παραδοσιακών προϊόντων, που συνήθως παρουσιάζουν υψηλή ελαστικότητα ζήτησης, την ανάπτυξη των επιχειρηματικών και διοικητικών ικανοτήτων, καθώς και τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου. Το επιβεβλημένο Δυτικό μοντέλο ανάπτυξης στηρίχθηκε σε ένα βαθύτατο άκρατο και άκριτο οικονομικό ανταγωνισμό, μέσα σε ένα γενικότερο πλαίσιο εμπορευματοποίησης, κάθε είδους, που στοχεύει στο άμεσο κέρδος, το οποίο χαρακτηρίζεται ως υπέρτατη αξία. Αυτή η ανορθολογική ανάπτυξη οδήγησε, κάτω από μία επίφαση ορθολογικότητας, στην τεχνολογική αυτονόμηση καθώς και στο μύθο ότι, τόσο η επιστήμη όσο και η τεχνολογία, θα έλυαν τα προβλήματα των ανθρώπινων κοινωνιών, συνθήκη που τελικά απέδωσε απεριόριστες αρνητικές παρεμβάσεις στο περιβάλλον.

Γεγονός αποτελεί ότι η επίδραση της τεχνολογίας στο περιβάλλον έχει αναμφισβήτητα συμβάλει σημαντικά στη μόλυνση του με την εισαγωγή στην κοινή χρήση υλών, οι οποίες δεν αποσυντίθενται εύκολα. Έτσι εξαπλώθηκε η χρήση πλαστικών υλών που δεν αλλοιώνονται με τον καιρό, εντομοκτόνων, χημικών λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων που συγκεντρώνονται σωρευτικά στο έδαφος, εισχωρώντας στη βιολογική αλυσίδα και επηρεάζοντας τόσο τους φυσικούς όσο και τους ζωικούς οργανισμούς.

Βέβαια, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι σε ορισμένες περιπτώσεις, η τεχνολογική εξέλιξη οδήγησε στη διαμόρφωση θετικών οικολογικών επιπτώσεων: ανακύκλωση υλών ή αντικειμένων, οικονομική χρήση υλών ή ενεργειών. Πάντως, χωρίς να σημαίνει ότι η τεχνολογία από τη φύση της είναι βλαβερή, οι μέχρι τώρα αρνητικές οικολογικές επιδράσεις της ήταν περισσότερες από τις θετικές. Αυτή η διαπίστωση είναι ικανή να μας οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι το είδος της τεχνολογικής εξέλιξης που είχαμε στο παρελθόν αντανακλά μεταξύ των άλλων και την έλλειψη οικονομικών κινήτρων για επιστημονική έρευνα, που τελικά θα βοηθούσε στην περιβαλλοντική προστασία. Έτσι, σήμερα, πριν ακόμα έχουμε την εμφάνιση οποιουδήποτε δείγματος αντίδρασης από την πλευρά του κόσμου για την οικολογική καταστροφή, οι περισσότερες τεχνολογικές μεταβολές που έτυχε να έχουν κάποια θετικά αποτελέσματα για την προστασία του περιβάλλοντος δεν πραγματοποιήθηκαν παρά μονάχα σ' εκείνες τις περιπτώσεις που έτυχε να συμφέρουν οικονομικά ή για άλλους λόγους. Η παντελής απουσία ενεργούς ζήτησης για αντιρροπτικές μεθόδους είχε ως αποτέλεσμα την αποθάρρυνση της εμπορικής εκμετάλλευσης μέσων για τον περιορισμό της ρύπανσης του περιβάλλοντος, ακόμα και στις περιπτώσεις που αυτά τα μέσα ήταν γνωστά και η κατασκευή τους ήταν τεχνικά εφικτή. Η απροθυμία των καταναλωτών από τη μια και η ανυπαρξία των έντονων πολιτικών πιέσεων από τους ίδιους τους πολίτες από την άλλη, έσπρωξαν τις ιδιωτικές και τις δημόσιες επιχειρήσεις να εγκαταλείψουν κάθε προσπάθεια να αναλάβουν το κόστος της οικολογικής προστασίας.

Στις αναπτυσσόμενες χώρες, όπου η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου υπήρξε μικρή και οι ρυθμοί εκβιομηχάνισης και τεχνολογικής εξέλιξης περιορισμένοι, οι παράγοντες αυτοί δεν είχαν την ίδια έντονη βλαβερή οικολογική επίδραση. Βέβαια, σε ορισμένες περιοχές σημειώθηκε σοβαρή οικολογική καταστροφή λόγω της μεγάλης τοπικής βιομηχανικής συγκέντρωσης ή της υπερβολικής χρήσης φυσικών πόρων. Πάντως, στο σύνολο τους οι υποανάπτυκτες χώρες δημιούργησαν οικολογικά προβλήματα λόγω του πληθυσμιακού παράγοντα και λιγότερο λόγω του αναπτυξιακού, ενώ στις αναπτυγμένες χώρες συνέβη το εντελώς αντίθετο.

Μια ακόμα σημαντική διαπίστωση είναι ότι, καθώς η περιβαλλοντική νομοθεσία στις αναπτυγμένες χώρες γίνεται όλο και πιο αυστηρή με την πάροδο του χρόνου, η παραγωγή ορισμένων ειδών ή υλών γίνεται δύσκολη ή οικονομικά ασύμφορη σ' αυτές. Το γεγονός αυτό όμως δημιουργεί κίνητρα για την μεταφορά τέτοιων παραγωγικών δραστηριοτήτων σε χώρες των οποίων η περιβαλλοντική νομοθεσία δεν είναι ακόμη τόσο αυστηρή. Το φαινόμενο της "εξαγωγής ρύπανσης" από τις αναπτυγμένες χώρες στις υποανάπτυκτες δε ζημιώνει μόνο το περιβάλλον, αλλά παράλληλα δημιουργεί σημαντικά προβλήματα ανταγωνιστικότητας στις επιχειρήσεις που θα επιδίωκαν να συνεχίσουν να παράγουν ανάλογα προϊόντα σε αναπτυγμένες χώρες, επωμιζόμενες το μεγαλύτερο δυνατό κόστος που δημιουργεί η περιβαλλοντική προστασία σ' αυτές, αφού οι αντίστοιχες επιχειρήσεις που θα παράγουν σε υποανάπτυκτες χώρες, δεν θα υπόκεινται σε ανάλογους περιβαλλοντικούς περιορισμούς.

Σήμερα, με τους δικούς του όρους, ο βιομηχανικός κόσμος έχει θριαμβεύσει. Η παγκόσμια οικονομία περίπου εξαπλασίασε το μέγεθος της τον τελευταίο μισό αιώνα, προσκομίζοντας τα δώρα του καταναλωτισμού σε όλες τις γωνίες του πλανήτη μας. Αυτή την επιτυχία της η βιομηχανική κοινωνία την οφείλει στην επιδότηση της εκ μέρους της φύσης. Οι ρυθμοί ανάπτυξης ξεπέρασαν κατά πολύ τους φυσικούς αναπαραγωγικούς και εξελικτικούς ρυθμούς προκειμένου να ανταποκριθούν στη συνεχή ταχύρυθμη μεταβαλλόμενη πορεία του παγκόσμιου ανταγωνισμού. Στις περισσότερες χώρες του κόσμου, κυρίως μετά την ήττα του σοβιετικού μπλοκ, ο ιδιωτικός τομέας, και κυρίως η βιομηχανία, δημιουργεί τις περισσότερες θέσεις εργασίας και κατ' επέκταση διακινεί τρισεκατομμύρια δολάρια. Βέβαια, σε τελική ανάλυση, η βιομηχανία διαθέτει τα κεφάλαια, το ανθρώπινο δυναμικό, την τεχνολογική γνώση και την οργάνωση που απαιτούνται για να επιτευχθούν οι minimum στόχοι περιβαλλοντικής αναβάθμισης. Το βασικό ζήτημα είναι ότι δεν έχει τη βούληση και ακόμα ότι μέχρι σήμερα τουλάχιστον, η λογική της διαρκούς επέκτασης και του ανταγωνισμού των χωρών οδήγησε τη βιομηχανία στους δρόμους της μέγιστης ρύπανσης, των μέγιστων εξωτερικών επιβαρύνσεων, της μέγιστης αλλά και άλογης κατασπατάλησης των φυσικών πόρων.

Όλοι συμφωνούν ότι χωρίς την ενεργό συμμετοχή κυρίως της μεγάλης βιομηχανίας είναι αδύνατο να επιτευχθεί η αναστροφή της πορείας προς τον οικολογικό όλεθρο. Η αλλαγή του κλίματος είναι εμφανής: πόλεις σαν το Κάιρο, το Μεξικό, την Τζακάρτα και την Αθήνα βιώνουν μια σταθερή επιδείνωση των περιβαλλοντικών συνθηκών, λόγω της δραματικής αύξησης των πηγών ρύπανσης, ανεξάρτητα από τις ακολουθούμενες πολιτικές. Η συγκέντρωση μονοξειδίου του άνθρακα, οξειδίου του αζώτου, αιωρούμενων σωματιδίων και διοξειδίου του άνθρακα, αυξήθηκε στις περισσότερες πόλεις του κόσμου. Η υλοτόμηση των τροπικών δασών, που δρουν σε συνεργασία με τους άλλους παράγοντες της υποβάθμισης των "πνευμόνων" του πλανήτη, όπου οι μεγάλες εταιρείες δρουν ανεξέλεγκτα στις περισσότερες τριτοκοσμικές χώρες, καταστρέφοντας πολύτιμα οικοσυστήματα και ανοίγοντας το δρόμο σε μετακινούμενους καλλιεργητές, κτηνοτρόφους, λατόμους, οι οποίοι ολοκληρώνουν το έργο τους, αποτελεί ένα ακόμα αποδεικτικό στοιχείο της θλιβερής πραγματικότητας.

Η παγκόσμια περιβαλλοντική κρίση μπορεί να περιγραφεί μέσα από την εξαντλητική αφαιμάξη και σπατάλη των φυσικών πόρων, των πηγών ενέργειας, την ανεξέλεγκτη ρύπανση από τοξικές, χημικές ουσίες, καθώς και πυρηνικά απόβλητα και έχει ως άμεσες συνέπειες, με αλυσιδωτές αντιδράσεις τη διάβρωση του εδάφους, πλημμύρες, ξηρασία, αλλαγή κλίματος, λιώσιμο των πάγων, "φαινόμενο του θερμοκηπίου", ελάττωση της "βιολογικής ποικιλότητας" και χλωρίδας, καταστροφής της προστατευτικής ασπίδας του όζοντος.

Λόγω αυτής της κρίσης δημιουργήθηκαν οι πρώτοι "οικο-φυγάδες" ή "περιβαλλοντικοί πρόσφυγες" στις περιοχές του Τσερνομπίλ, Ανταρκτική, Σεβέζο Ιταλίας, Κανάλι της Αγάπης των ΗΠΑ.

Επίσης, η ατμοσφαιρική ρύπανση πλήττει ανεπανόρθωτα την πολιτιστική κληρονομιά της ανθρωπότητας, με αποτέλεσμα μνημεία που άντεξαν τα φυσικά φαινόμενα και τη φθορά του χρόνου, να υφίστανται μια δίχως προηγούμενο αλλοίωση, η οποία τελικά μπορεί να καταστρέψει την πολιτιστική μας μνήμη.

Επίσης, στο σύγχρονο κόσμο, και ο τουρισμός εντείνει την οικολογική επιβάρυνση, καταστρέφοντας οικιστικά και πολιτιστικά ολόκληρες περιοχές, με κύριο "θύμα" του τις Μεσογειακές ακτές.

Ένα ακόμα επιβαρυντικό για το περιβάλλον φαινόμενο, που διαπνέει και καθορίζει τη σύγχρονη κοινωνία ως αποτέλεσμα της οικονομικής ανάπτυξης και του ανταγωνισμού, αποτελεί η αστικοποίηση, που αναπόφευκτα οδηγεί στον εξαστισμό της κοινωνίας. Βασικά της χαρακτηριστικά αποτελούν το δυσανάλογο μερίδιο κατανάλωσης οικονομικών και φυσικών πόρων των αναπτυγμένων κρατών σε συνδυασμό με τη συσσώρευση αποβλήτων, την ατμοσφαιρική ρύπανση, το οικιστικό και το κυκλοφοριακό χάος, την υπερκατανάλωση υλικών αγαθών, που δεν είναι μόνο επιβαρυντικά για το οικοσύστημα, αλλά και για την αναπαραγωγή του αισθήματος της σχετικής φτώχειας σε πιο υψηλά επίπεδα, καθώς και για την αύξηση της εγκληματικότητας των σύγχρονων κοινωνιών, που οδηγεί στην αποξένωση και την καχυποψία των ανθρώπων.

Κατ' επέκταση του προηγούμενου επιβαρυντικού για το περιβάλλον παράγοντα, η πληθυσμιακή έκρηξη, επίσης, επιτείνει κι αυτή τη διατάραξη της περιβαλλοντικής ισορροπίας. Αυτό συμβαίνει επειδή λόγω του φαινομένου αυτού αυξάνονται οι ανάγκες σίτισης και στέγασης, καθώς και φαινόμενα όπως η υπερεκμετάλλευση του εδάφους, των φυσικών πόρων και η ερημοποίηση.

Ως άμεση συνέπεια των παραπάνω αποτελούν τα φαινόμενα κοινωνικής αποδιοργάνωσης καθώς και αδυναμίας των περισσότερων χωρών να ικανοποιήσουν τις εγχώριες ανάγκες του πληθυσμού τους. Υπολογίζεται ότι πάνω από δέκα εκατομμύρια παιδιά στη Βραζιλία είναι εγκαταλελειμμένα, με αποτέλεσμα να νοικιάζονται ως εργάτες ή να εκπαιδεύονται για να ζητιανεύουν. Πάντως, η ουσία είναι ότι όλα αυτά τα παιδιά λιμοκτονούν για χάρη του οικονομικού "ορθολογισμού" ως απότοκο του δυτικού "ορθολογισμού". Γιατί όλοι οι παραπάνω παράγοντες συνιστούν διαφορετικές εκφάνσεις του ενιαίου, εκμεταλλευτικού, ωφελιμιστικού και ανορθολογικού μοντέλου ανάπτυξης της Δύσης.

Αναμφίβολα, η περιβαλλοντική κρίση στην οποία έχει περιέλθει ο πλανήτης έχει πάρει τέτοιες διαστάσεις, που αποτελεί πλέον την καίρια απειλή για τον άνθρωπο, αφού θέτει σε κίνδυνο όχι μόνο την υγεία του, το βιοτικό του επίπεδο, αλλά και την ψυχολογική του ισορροπία. Έτσι, οι συνθήκες διαβίωσης σε κάθε πόλη συντείνουν στην επίταση του άγχους, στην εμφάνιση φαινομένων στέρησης και ματαίωσης (όπως αποκάλυψε η "Σχολή του Chicago", αλλά και έρευνες που πραγματοποιήθηκαν μετέπειτα), στην αύξηση της επιθετικότητας, των κοινωνικών συγκρούσεων, αλλά και στην όξυνση του φόβου θυματοποίησης. Οι δυτικές μεγαλουπόλεις άρχισαν να παρουσιάζουν στο εσωτερικό τους το φαινόμενο του εσωτερικού "τρίτου κόσμου", αφού κατακλύστηκαν από άτομα υποβαθμισμένων, περιθωριοποιημένων στρωμάτων καθώς και από μετανάστες και ανέργους.

Η δημιουργία του Οικολογικού Κινήματος, βρίσκοντας "γόνιμο έδαφος" μέσα σ' αυτό το πλαίσιο, αποτέλεσε μια κοινωνική, αγωνιστική, κινητοποίηση που έθεσε ως βασική της αρχή την αλλαγή της μέχρι τότε αντίληψης στη σχέση κοινωνίας - φύσης και την ως τώρα εννοούμενη ανάπτυξη. Η Οικολογία δε ζητάει επιστροφή στον βουκολικό τρόπο ζωής ούτε είναι εναντίον της τεχνολογικής προόδου και της βιομηχανικής ανάπτυξης. Είναι, όμως, υπέρ των ήπιων τεχνολογιών και ιδιαίτερα υπέρ των ήπιων μορφών ενέργειας (δηλαδή την ηλιακή, την αιολική, τη γεωθερμία, τη βιομάζα), οι οποίες είναι ταυτόχρονα ανανεούμενες αλλά και μη ρυπαίνουσες. Επίσης, είναι υπέρ μιας βιομηχανικής και τουριστικής ανάπτυξης που δεν θα αγνοεί να ενσωματώσει στο κόστος παραγωγής τις καταστροφές που αυτή προκάλεσε στο περιβάλλον και το οποίο σήμερα θεωρείται ως "εξωτερικό κόστος" για την επιχείρηση, ενώ στην ουσία αποτελεί τεράστιο κοινωνικό κόστος.

Κατ' αυτόν τον τρόπο, η Οικολογία ως επιστήμη, μέσα από τη δυναμική της παρουσία μπόρεσε να πείσει ακόμα και παραδοσιακά κόμματα πολλών χωρών να συμπεριλάβουν στο πρόγραμμά τους οικολογικές συνιστώσες. Όμως, παρόλα αυτά, στην εξέλιξη τους πολλές οικολογικές οργανώσεις και κόμματα εκφυλίστηκαν, με αποτέλεσμα να μην διακρίνονται ως προς τις λειτουργίες τους από τα υπόλοιπα συμβατικά κοινοβουλευτικά κόμματα.

Αξίζει να σημειωθεί πάντως, ότι, παρά την όλο και αυξανόμενη πληροφόρηση και παγκόσμια επικοινωνία μεταξύ των χωρών όλου του κόσμου, που τείνουν να καταλάβουν τεράστιες διαστάσεις, η Οικολογία ακόμα και σήμερα αποτελεί ένα θέμα προς κατανάλωση μέσα από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.

Έτσι, χάνει κάθε στοιχείο δυναμικότητας και ριζοσπαστικοποίησης, υποβιβαζόμενη στην αποσπασματικότητα της παρουσίας της, στην ασυνέχεια, στον εντυπωσιασμό.

Από τα παραπάνω, καθίσταται πια φανερό ότι, η προστασία του περιβάλλοντος μόνο σε εθνικό ή τοπικό επίπεδο είναι ανεπαρκής. Μόνον η πλανητική απάντηση μπορεί να δοθεί, γιατί υπάρχει, όχι μόνο πλανητική απειλή αλλά και πλανητική ευθύνη.

Οι προϋποθέσεις για να συμβεί κάτι τέτοιο υπάρχουν, αφού η συνεχής αυξανόμενη αλληλεξάρτηση μεταξύ ανθρώπων, γεγονότων και κρατών, καταργεί τα τεχνητά σύνορα, παγκοσμιοποιεί την οικονομία, την πολιτική, τις κοινωνικές εξελίξεις και κατ' επέκταση καλεί την ανθρώπινη κοινωνία να ξαναγίνει μέρος της φύσης, απαντώντας κατά τρόπο δυναμικό στην παγκόσμια περιβαλλοντική κρίση. Το ζήτημα που τίθεται πλέον είναι ποιο πλαίσιο κοινωνικών επιλογών θα ακολουθηθεί σε παγκόσμιο επίπεδο για την επίτευξη της περιβαλλοντικής προστασίας.

Η παγκόσμια περιβαλλοντική κρίση μπορεί να αντιμετωπιστεί μέσα από δύο προοπτικές περιβαλλοντικής προστασίας: **τη βραχυπρόθεσμη απ' τη μια πλευρά και τη μακροπρόθεσμη από την άλλη πλευρά.** Κάθε μία από τις προοπτικές αυτές ενέχει θέση συμπληρωματικότητας και εκφράζει ένα συνολικό πλαίσιο κοινωνικών επιλογών.

Το δικαίωμα στο υγιές και αρμονικό περιβάλλον, ως απόρροια της τρίτης γενιάς των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, αναμφίβολα αποτελεί όχι μόνο πρόκληση για τις ενδοκρατικές και διακρατικές σχέσεις αλλά και μικτό δικαίωμα, αναπόσπαστα συνδεδεμένο με τα ατομικά και τα κοινωνικά δικαιώματα, καθώς και αναγκαία προϋπόθεση για την περαιτέρω άσκηση τους.

Βέβαια, ενώ το διεθνές ενδιαφέρον για την προστασία του περιβάλλοντος νομικά χρονολογείται από το 1972 με τη "Διακήρυξη για το Ανθρώπινο Περιβάλλον" των Ηνωμένων Εθνών, με ενδιάμεσο σταθμό τη "Διάσκεψη Ασφαλείας και Συνεργασίας" στην Ευρώπη

(Ελσίνκι, 1975) και τέλος τη "Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη" το 1992 στο Ρίο ντε Τζανέιρο, καθίσταται εμφανές ότι οι ρυθμίσεις περιβαλλοντικής προστασίας χρειάζονται ενίσχυση και ισχυροποίηση.

Παρά τη νομική προστασία που παρέχουν οι διεθνείς και περιφερειακοί οργανισμοί καθώς και η Ευρωπαϊκή Ένωση με την Κοινοτική της πολιτική σε θέματα περιβάλλοντος, το ενδιαφέρον για το περιβάλλον οφείλει να αποδειχτεί έμπρακτα μέσω των Διεθνών Δικαστηρίων.

Τα Διεθνή Δικαστήρια θα εκτελούν η θα επιβλέπουν την ποινή που αναλογεί στην εκάστοτε περιβαντολογική καταστροφή, ενώ θα υπόκεινται σε κοινοτικό η διεθνή έλεγχο ή θα συνεργάζονται με εθνικά δικαστήρια στα πλαίσια μιας κοινής νομοθεσίας, η οποία θα απορρέει μέσα από τη διακρατική συνεργασία, καθώς και τον συντονισμό των δραστηριοτήτων των κρατών.

Κρίνεται, επίσης, απαραίτητη η θέσπιση Διεθνούς Επιχειρησιακού Δικαίου, ισχυρό και καθολικό, με ειδικές αυστηρές διατάξεις θα μπορεί να αποθαρρύνει τις επιβαρυντικές για το περιβάλλον δράσεις, επιβάλλοντας τελικά, ένα συγκεκριμένο πλαίσιο μέτρων πολιτικής προστασίας του περιβάλλοντος.

Τέλος, η διακρατική πληροφόρηση και ενημέρωση θα βοηθήσουν από κοινού τους πολίτες των κρατών να παρέμβουν δυναμικά σε επίπεδο πρόληψης και καταστολής, θέτοντας σε ισχύ τα εθνικά και κοινοτικά δικαιώματα. Προς αυτήν την κατεύθυνση μπορεί να συμβάλλει θετικά, κατά ένα πολύ μεγάλο βαθμό, η διεύρυνση του κύκλου των φορέων σε σωματεία, ενώσεις, αυθόρμητες συλλογικές συσπειρώσεις αλλά και δημόσιους οργανισμούς, όπως οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης η ακόμα και Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων. Επίσης, θα πρέπει να διασφαλιστεί και η δικαστική προστασία υπέρ το ευρύτερου δυνατού κύκλου των φορέων του, ώστε δίχως εμπόδια να επιτευχθεί η "περιβαλλοντική συνταγματική ενηλικίωση", καθώς και η χειραφέτηση του δικαίου του περιβάλλοντος. Συχνά εμφανίζονται φαινόμενα αφόρητων περιπτώσεων που επιτρέπουν την εκ των υστέρων νομιμοποίηση παρανομιών ή παροχής νομικής βάσης σε ποικίλους τρόπους προσβολής του περιβάλλοντος. Για την αποφυγή αυτών των επιβαρυντικών καταστάσεων για το περιβάλλον, αλλά και πολύ περισσότερο για την καταστρατήγηση μιας αποτελεσματικής πρόληψης και καταστολής, αναγκαία καθίσταται η γενικότερη απλούστευση νομοθεσιών και διαδικασιών που συναντώνται τόσο στα πλαίσια του αστικού δικαίου, όσο και του ποινικού δικαίου.

Τελικά, μπορούμε να πούμε ότι, το ποινικό σύστημα εξαρτάται από την αποτελεσματικότητα ή μη της διοικητικής διαδικασίας του κάθε κράτους. Για το λόγο αυτό, η διοικητική διαδικασία θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από εγρήγορση, αντικειμενικότητα, συντονισμό των εργασιών των διαφορετικών υπηρεσιών, δημιουργία βοηθητικών οργάνων, όπως για παράδειγμα τη δημιουργία ενός ενιαίου φορέα περιβάλλοντος, καθώς και να διαθέτει ένα άρτια εκπαιδευμένο και ενημερωμένο επιστημονικό συμβούλιο πάνω σε θέματα νέων τεχνολογιών και σύγχρονων ερευνών, που τόσο πολύ τις στερείται ο ευαίσθητος τομέας της περιβαλλοντικής προστασίας.

Η φορολογία έχει τη δυνατότητα να διευρύνει το πεδίο της περιβαλλοντικής προστασίας μέσω των φορολογικών επιβαρύνσεων ή απαλλαγών ανάλογα πάντα με το μέγεθος τη - περιβαλλοντικής καταστροφής που προκαλεί κανείς. Μ' αυτό τον τρόπο, θα δημιουργηθούν κίνητρα επενδύσεων σε ήπιες και ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (όπως αιολική, ηλιακή, γεωθερμική, παλιρροιακή, υδροηλεκτρική), καθώς και στην ανακύκλωση.

Βέβαια, για να μπορέσει η φορολογία ως νόμος να αντιμετωπίσει την κοινωνική δυναμική και κατ' επέκταση να συμβάλει ολικά και καίρια σ' αυτό που καλείται να ανταποκριθεί, θα πρέπει να περιστοιχισθεί από την κρατική και τη δημόσια συνεπεία και εντιμότητα.

Πάντως, η φορολογία ως μέτρο περιορισμού της περιβαλλοντικής ρύπανσης, χωρίς να στερείται την ικανότητα ενός μακροπρόθεσμου μέτρου, αναγνωρίζεται κυρίως για τις άμεσες και δραστικές υποστηρίξεις που παρέχει τόσο στην πρόληψη, όσο στην αποτροπή της περιβαλλοντικής καταστροφής.

Άμεση και δραστική υποστήριξη μπορούν να παρέχουν στον αγώνα διάσωσης του πλανήτη από την περιβαλλοντική καταστροφή και ορισμένες τεχνικές - τεχνολογικές προοπτικές,

όπως οι ήπιες και ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, η ανακύκλωση καθώς και νέο πολεοδομικό πρόσταγμα.

Τόσο οικονομικοί, πολιτικοί όσο και περιβαλλοντικοί λόγοι οδηγούν σταδιακά στην ανάγκη αποδέσμευσης από τις συμβατικές μορφές ενέργειας και την αντικατάστασή τους από την αιολική, ηλιακή, γεωθερμική, παλιρροιακή καθώς και την υδροηλεκτρική ενέργεια. Άλλωστε, κάθε είδος από αυτές τις ενέργειες μπορεί να παρέχει σημαντικότερες ποσότητες ενέργειας για θέρμανση, φωτισμό, μεταφορές και κίνηση μηχανών. Εξάλλου, η ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, μπορεί να συμβάλλει και στην τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη, βοηθώντας κατ' αυτόν τον τρόπο περιοχές που πλήττονται από την οικονομική και κοινωνική περιθωριοποίηση.

Την αποτελεσματικότητα της χρήσης και της εφαρμογής των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας μας προσφέρει το παράδειγμα της Καλιφόρνιας. Στην Καλιφόρνια, έπειτα από τρεις δεκαετίες αποτυχημένων τεχνολογικών προσπαθειών και υιοθέτησης αναποτελεσματικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας, οι προσανατολισμοί άλλαξαν ριζικά. Κατευθύνθηκαν προς την ίδια την τεχνολογία της παραγωγής. Τα νέα πρότυπα ποιότητας του αέρα που υιοθετήθηκαν το 1990 ώθησαν τη βιομηχανία στην προώθηση νέων τεχνολογικών καινοτομιών, οι οποίες σταδιακά επεκτάθηκαν σ' ένα ευρύτερο φάσμα προϊόντων και παραγωγικών διαδικασιών, από τις ανεμογεννήτριες μέχρι τους φούρνους και από τις πτητικές βαφές μέχρι τα αυτοκίνητα ελάχιστων εκπομπών.

Ήδη πρωτότυπα ηλεκτρικά αυτοκίνητα φιλοδοξούν να βρίσκονται στην αγορά στο ξεκίνημα του εικοστού πρώτου αιώνα, ενώ διάφορες εταιρείες φιλοδοξούν να κατασκευάζουν εφεξής πλήρως ανακυκλώσιμα αυτοκίνητα. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι από τη χρήση και την εφαρμογή ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην Καλιφόρνια, παράγεται ενέργεια ίση περίπου με τις συνολικές ανάγκες σε ηλεκτρισμό της Ελλάδας".

Κι ενώ συμβαίνουν όλα αυτά, η Ελλάδα αντιμετωπίζει ακόμα οργανωτικά καθώς και θεσμικά προβλήματα από ασυντόνιστους φορείς (όπως το ΕΒΕΤ, η ΔΕΗ, τα ΑΕΙ), που χαρακτηρίζονται από έλλειψη ερευνών, μελετών, καθώς και αξιολογήσεων σχετικά με τις δυνατότητες των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, ελλιπή πληροφόρηση των κατασκευαστικών δυνατοτήτων στο συγκεκριμένο τομέα, αποθαρρυντικές γραφειοκρατικές διαδικασίες κ.λπ.

Η δημιουργία συντονιστικής επιτροπής ανανεώσιμων (πηγών ενέργειας, η οποία θα απαρτίζεται από ειδικευμένους επιστήμονες και θα λειτουργεί ως συμβουλευτικό όργανο του υπουργείου Ενέργειας, ο συντονισμός των φορέων, η ενημέρωση του κοινού, καθώς και των επενδυτών σχετικά με τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, αλλά και η υποχρεωτική προώθηση και εφαρμογή τους σε δημόσια κτίρια, συνθέτουν τις παραμέτρους της λύσης του προβλήματος αξιοποίησης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Ήδη σήμερα, λειτουργεί ένας εναλλακτικός τρόπος χρηματοδότησης επενδύσεων στον τομέα της ανάπτυξης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας από ξένες και ελληνικές τράπεζες, καθώς και οργανισμούς, που χορηγούν δάνεια σε επιλεγμένα έργα ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, με αποπληρωμή τους από τα κέρδη ενέργειας που εξοικονομούνται κατά την παραγωγική διαδικασία. Επίσης, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων σε συνεργασία με το Νέο Κοινωνικό Όργανο ' παρέχει τα "συνολικά δάνεια" (GLOBAL LOANS). Αυτά τα δάνεια δίνονται σε εθνικές τράπεζες ή οργανισμούς, οι οποίοι χρηματοδοτούν εκείνες τις βιομηχανικές δραστηριότητες που επενδύουν σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.

Υπό την προϋπόθεση ότι οι πλουτοπαραγωγικές πηγές είναι πεπερασμένες και οι χώροι απόθεσης των απορριμμάτων δυσεύρετοι, η ανακύκλωση αποτελεί την καλύτερη λύση, αφού μπορεί να οδηγήσει ταυτόχρονα και στη λογικότερη λύση διαχείρισης των αποβλήτων και στην εξοικονόμηση πόρων.

Η ανακύκλωση συμβάλλει θετικά στον περιορισμό της ρύπανσης από τοξικά απόβλητα, στην εξοικονόμηση ενέργειας και πρώτων υλών, στην άρδευση και λίπανση καθώς και στην κατασκευή οικημάτων, γνωστά κι ως "ανακυκλώσιμα σπίτια", τα οποία συντίθενται από υλικά που μπορούν να αποσυναρμολογηθούν και με τα ίδια κομμάτια να φτιαχτεί, χωρίς κατεδάφιση, ένα άλλο σπίτι ή ένα άλλο ξενοδοχείο.

Η ορθολογική ρύθμιση των εισροών - εκροών προς και από την πόλη (δηλαδή η ενέργεια, η διατροφή, τα απόβλητα) μπορεί να επιτευχθεί μόνο με την ανακύκλωση. Η επιβολή πρόσθετων επιβαρύνσεων στα τέλη διάθεσης σε χωματερές, οι χαμηλότεροι φόροι στις επιχειρήσεις που ασχολούνται με την ανακύκλωση, οι επιχορηγήσεις στους δήμους που εφαρμόζουν προγράμματα ανακύκλωσης, η ενθάρρυνση της απλούστευσης των υλικών συσκευασίας, η απαγόρευση ή ο αυστηρός έλεγχος της κατασκευής ορισμένων υλικών όπως τα πλαστικά, είναι μερικά από τα νομικά κι όχι μόνο, μέτρα που θα μπορούσαν να βοηθήσουν ουσιαστικά την προώθηση της ανακύκλωσης. Αλλά και η πολεοδομία με το δικό της τρόπο μπορεί να βοηθήσει στον περιορισμό της περιβαλλοντικής κρίσης.

Η έννοια του "Οικονομικού Μοντέλου" (Ecodevelopment), η οποία διατυπώθηκε κατά τη διάρκεια των δεκαετιών '70 και '80 άλλαξε τον μέχρι τότε τρόπο επιλογής και εκτέλεσης έργων στον κοινωνικό χώρο λαμβάνοντας υπόψη πια, όχι μόνο αναπτυξιακά ή ανταγωνιστικά κριτήρια, αλλά οικολογικά. Επίσης, προς την κατεύθυνση αυτή στράφηκε και το μοντέλο της Υποστηρίξιμης Ανάπτυξης" (Sustainable Development).

Το μοντέλο αυτό, που δημιουργήθηκε στα τέλη της δεκαετίας του '80, περιλαμβάνει εκτός των οικολογικών κριτηρίων και δημοκρατικότερες διαδικασίες ως προς την αποδοχή, τη μέριμνα και τη συμμετοχή των κατοίκων στη δημιουργία των χωριών και των πόλεων τους.

Κατ' επέκταση, θα πρέπει να ενισχυθεί ο θεσμός της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, καθώς και της ανάπτυξης περιφερειακών πολιτιστικών οργανώσεων, που σταδιακά θα οδηγήσουν στη διοικητική και πολιτιστική αποκέντρωση. Μόνο έτσι θα μπορέσει να δημιουργηθεί μία ισορροπία μεταξύ πόλης – υπαίθρου.

Μακροπρόθεσμα, οι διάφορες ομάδες πίεσης που συνιστούν κάθε είδους και μορφής οικολογικά κινήματα, οργανώσεις καθώς και ομάδες προστασίας, μπορούν να συμβάλλουν, σημαντικά στην προσπάθεια προστασίας του περιβάλλοντος. Για την αποτελεσματικότερη συμμετοχή τους στο έργο της προστασίας του περιβάλλοντος απαιτείται ο συντονισμός τους στο έργο της προστασίας του περιβάλλοντος, απαιτείται ο συντονισμός των τοπικών οργανώσεων ή ακόμα και η διακρατική συνεργασία, με γνώμονα την αποφυγή κάθε είδους μικροπολιτικών σκοπιμοτήτων.

Επίσης, η Οικολογία, ως θεμελιωμένη επιστήμη, μπορεί να αποτελέσει ένα δυναμικό θεσμό της κοινωνίας, που θα σταθεί μεταξύ της ίδιας της κοινωνίας και της φύσης, δίνοντας ξεκάθαρες απαντήσεις για τη σχέση περιβαλλοντικής ισορροπίας και κοινωνικής ανάπτυξης.

Παρόλο που τα Οικολογικά Κινήματα και η επιστήμη της Οικολογίας έχουν τη δυνατότητα να δρουν άμεσα, παρέχοντας δραστική υποστήριξη, αλλά και έμμεσα, διαμορφώνοντας μια αντεγκληματική πολιτική απέναντι στην περιβαλλοντική κρίση, η δυναμική ή μη πορεία τους έχει να κάνει πάντα με την αναλογία πρόσβασης τους, στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ).

Τα ΜΜΕ συνήθως διακατέχονται από μία τάση διαστρέβλωσης της πραγματικότητας, αφού ανάλογα πάντα με τα συμφέροντα τους εμφανίζονται άλλοτε να συγκαλύπτουν και άλλοτε να υπερτονίζουν ορισμένα γεγονότα. Έτσι, αντί να ενεργοποιούνται δικαιώματα υπέρ της προστασίας του περιβάλλοντος, παραμένουν σε τελική ανάλυση αδρανή.

Πάντως, τα ΜΜΕ μπορούν και πρέπει να πληροφορούν τους πολίτες για τις διευρυνόμενες πλέον προσπάθειες τους, τόσο στον προληπτικό όσο και στον κατασταλτικό έλεγχο της περιβαλλοντικής προστασίας. Σημαντικός καθίσταται ο ρόλος των τοπικών ΜΜΕ, ειδικά όταν υποβοηθούνται από δημόσιους φορείς, όπως η Τοπική Αυτοδιοίκηση. Τελικά, η μελλοντική αύξηση του "πράσινου κοινού" θα εξαρτηθεί από το πόσο χρόνο και χώρο θα παρέχουν τα ΜΜΕ στους διάφορους φορείς και οργανώσεις που ασχολούνται με το περιβάλλον και την προστασία του. Γιατί τα ΜΜΕ είναι τα μόνα μέσα που μπορούν να συμβάλουν στη γρήγορη γνωστοποίηση των επιδιώξεων, των στόχων, καθώς και της αποτελεσματικότητας των ενεργειών των φορέων και των οργανώσεων που αγωνίζονται για την προστασία του πλανήτη μας από την περιβαλλοντική κρίση στην οποία έχει περιέλθει.

Τα ΜΜΕ πρέπει με τη στάση που θα κρατήσουν, απέναντι στον ευαίσθητο τομέα που λέγεται "περιβάλλον και προστασία του", να χαράξουν μια περιβαλλοντική συνείδηση, κι όχι η συμβολή τους να συνεχίσει να παραμένει δευτερογενής και επικουρική. Βέβαια, επειδή η επίδραση των ΜΜΕ δεν είναι ούτε άμεση, ούτε μηχανιστική, μόνο με τη βοήθεια άλλων

συνιστώσών μπορεί η επεξεργασμένη εσωτερίκευση μηνυμάτων να συμβάλει, τελικά, στην οικολογική κοινωνικοποίηση των αποδεκτών τους. Οι συνιστώσες αυτές είναι: η προσωπικότητα του καθενός, η στάση του, η νοοτροπία του καθώς και το κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο βιώνει.

Όλες οι παραπάνω προοπτικές, είτε αυτές ανήκουν στις βραχυπρόθεσμες είτε στις μακροπρόθεσμες, καθίστανται ατελείς και ανεπαρκείς, εάν δεν συνδυαστούν με μια βαθύτερη και ουσιαστικότερη αλλαγή στους παράγοντες που συντελούν στη διαιώνιση καθώς και την αναπαραγωγή του περιβαλλοντικού προβλήματος.

Η προστασία του πλανήτη οφείλει να αποτελέσει αναπόσπαστο τμήμα της οικονομικής ανάπτυξης. Η σύγχρονη κοινωνία είναι βαθιά τεχνοκρατική και αυταρχική. Οι προτάσεις για την περιβαλλοντική προστασία δε θα πρέπει σε καμία περίπτωση να είναι του ίδιου είδους.

Η επιστήμη, θα πρέπει να επανασυνδεθεί με τα νέα κοινωνικά δεδομένα, επαναπροσδιορίζοντας τις σχέσεις της με τις αντι-οικολογικές και κατ' επέκταση αντι-ανθρωπιστικές της επιλογές σε τομείς που μπορούν να σταθούν ως επιβαρυντικοί για το περιβάλλον όπως η χημεία, η γενετική, η πολεμική βιομηχανία.

Αν ο άνθρωπος δεν συνειδητοποιήσει έγκαιρα τη σχέση αλληλεξάρτησης που τον δένει αναπόσπαστα με τη φύση κι αν δεν πάρει τα απαιτούμενα μέτρα για να περισώσει και να προστατεύσει ό,τι απέμεινε, ολόκληρος ο πλανήτης θα μετατραπεί σε σεληνιακό τοπίο. Είναι παράλογο να διανοίγει ο άνθρωπος τους ορίζοντες για την κατάκτηση του διαστήματος από τη μία και από την άλλη να καθιστά με την αντι-οικολογική συμπεριφορά αβίωτη τη γη του.

Η επιστημονική δεοντολογία, η ηθική συνείδηση του επιστήμονα, η διεπιστημονικότητα αποτελούν ικανούς παράγοντες για να προσφέρουν την προοπτική μιας δυναμικής, ολικής προσέγγισης της πραγματικότητας. Μόνον έτσι θα αντικατασταθεί η "αξία" της κατακερμάτισης και κατάτμησης του κόσμου από την αξία του ανθρώπου και του περιβάλλοντος και η επιστήμη θα μετατραπεί σε πηγή ζωής και δημιουργίας.

Άλλωστε, οι πρόσφατες κοσμογονικές εξελίξεις αποδεικνύουν τη χρεοκοπία του μοντέλου ανάπτυξης που εφαρμόστηκε τα τελευταία διακόσια χρόνια και καθιστούν αναγκαίο τον επαναπροσδιορισμό του, πλαισιωμένο μέσα σε κοινωνικά και οικολογικά κριτήρια. Αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί στο βαθμό που θα επαναπροσδιοριστούν οι σχέσεις Βορρά - Νότου αλλά και επαναπροσδιορισμός της ιδέας της προόδου, ο οποίος συνδέθηκε άσκηπτα με τη χωρίς όρους οικονομική ανάπτυξη, την ανορθολογική βιομηχανική επέκταση, καθώς και την απλή αύξηση του καθαρού κέρδους.

Η διασφάλιση του περιβάλλοντος οφείλει και πρέπει να αποτελεί τη βάση πάνω στην οποία θα "οικοδομείται" κάθε αναπτυξιακή διαδικασία. Έτσι, τόσο η οικονομική όσο και η τεχνολογική ανάπτυξη καθίσταται αναγκαίο να αντιμετωπιστούν ως προϋποθέσεις της προστασίας του περιβάλλοντος κι όχι ως ανταγωνιστικές αυτής. Όμως, για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο, απαιτείται μια διακρατική συνεργασία, κατά κύριο λόγο, σ' ό,τι αφορά τις πολιτικές, εμπορικές, αγροτικές, καθώς και βιομηχανικές δραστηριότητες. Η συνεργασία αυτή θα πρέπει να έχει ως απώτερο στόχο την αναθεώρηση των δραστηριοτήτων αυτών σε πιο πλουραλιστικές και δημοκρατικές διαδικασίες, πάντα υπό το πρίσμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ίσως, το μεγαλύτερο βάρος να πέφτει στην πολιτική, η οποία σίγουρο είναι ότι αποτέλεσε αλλά και εξακολουθεί να αποτελεί μια τεχνική άσκηση της εξουσίας. Αναμφισβήτητα, η πολιτική θα πρέπει να περάσει από τη δημιουργία νέων μορφών πολιτικής οργάνωσης. Επίσης, κάθε θεσμός, είτε αυτός λέγεται νομικός, εκπαιδευτικός ή κρατικός, οφείλει να μεριμνά για την εξέλιξη των θεωρητικών του κατασκευών καθώς και της πρακτικής του, παρέχοντας συνεχώς νέες απαντήσεις στα διάφορα κοινωνικά προβλήματα. Αλλά και η παιδεία μπορεί να επανατοποθετήσει το άτομο στη σχέση του με τη φύση.

Μακρόχρονες επενδύσεις στην παιδεία είναι καθοριστικές για τη σωστή κοινωνικοποίηση των πολιτών. Βέβαια, για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή στο περιεχόμενο της εκπαίδευσης, στη μέθοδο διδασκαλίας καθώς και στο πλαίσιο μέσα στο οποίο αυτή συντελείται. Τόσο το κριτικό πνεύμα όσο και η σύγχρονη θεώρηση οφείλουν να αποτελούν τις συνισταμένες της σύγχρονης εκπαίδευσης ώστε το σχολείο να μετατραπεί σε δυναμικό φορέα της κοινωνίας, παρέχοντας τη δυνατότητα πρωτοβουλιών διεπιστημονικού

πνεύματος, καθιστώντας εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενους συνυπεύθυνους για τη ζωή και την κοινωνία τους.

Η σωστή παιδεία μπορεί και πρέπει να διαμορφώσει μια νέα στάση ζωής απέναντι στο περιβάλλον, αντιτιθεμένη στο καταναλωτικό, κερδοσκοπικό, καθώς και καιροσκοπικό πνεύμα που τη χαρακτηρίζει σήμερα, παρέχοντας, τελικά, ξεκάθαρα απαντήσεις στους πολίτες γύρω από βασικά ερωτήματα, όπως ποια αρμόζει να είναι η μορφή και η δυναμική των αναγκών τους, αλλά πολύ περισσότερο ποια αυτή της κατανάλωσης στα πλαίσια του ανταγωνισμού.

Η προστασία του περιβάλλοντος είναι και υπόθεση προσωπική του κάθε υπεύθυνου ατόμου που αντιλαμβάνεται το μέγεθος του προβλήματος και διαισθάνεται πως ο εφιάλτης της επόμενης μέρας" δεν θα αργήσει να γίνει πραγματικότητα. Μέσα από αυτήν την προοπτική, χρειάζεται να υπερβεί τα στενά όρια της ιδιότητάς του και κατ' επέκταση να μετεξελιχθεί σε πολίτη του κόσμου", που θα γνωρίζει τα δικαιώματα αλλά και τις υποχρεώσεις του απέναντι στο περιβάλλον. Αυτά τα χαρακτηριστικά συνθέτουν το προφίλ ενός υπεύθυνου και δυναμικού πολίτη που μπορεί να απαντήσει κατά ένα τρόπο δημιουργικό στο υφιστάμενο περιβαλλοντικό πρόβλημα.

Η περιβαλλοντική κρίση που διακατέχει το σύγχρονο κόσμο, αποκαλύπτει τη σχέση του ανθρώπου με τη φύση, την κοινωνία και την ιστορία του. Η έξοδος από την κρίση αυτή καθώς και όποια έκβαση της, ακόμα και μετά την προσέγγιση μερικών από τις πιο σημαντικές προοπτικές για την υπέρβαση της, παραμένουν ανοιχτά γράμματα για το μέλλον.

Σε μια εποχή όμως που αδυνατούμε μπροστά στη συλλογική αμηχανία που βιώνουμε, να αρθρώσουμε λόγους μεγαλεπήβολων οραμάτων, σε μια κοινωνία που την χαρακτηρίζει η ιδεολογική εξαθλίωση, η πρόκληση για την ανθρώπινη ευτυχία σ' έναν περιβαλλοντικά και κοινωνικά ισόρροπο πλανήτη, παραμένει εκκρεμής και αναπάντητη. Η αντιμετώπιση αυτής της πρόκλησης απαιτεί, κυρίως, τη συνειδητοποίηση καθώς και την κατανόηση της συλλογικής ιστορικής εμπειρίας και μνήμης. Μόνο όταν ο καθένας μας καταβάλλει την επιβαλλόμενη φροντίδα για τη διατήρηση του περιβάλλοντος με τις πράξεις του σαν άτομο και σαν μέλος της κοινωνίας, μόνο τότε η κρίση μπορεί να αντιμετωπιστεί.

Τα γεγονότα είναι πια σαφή. Η περιβαλλοντική κρίση δεν μπορεί να περιμένει άλλη μια 10ετία για να πάρει απάντηση.

Έχοντας πια αγγίξει το όριο της οικολογικής θραύσης, το όριο του αναπτυξιακού ολοκληρωτισμού, της κοινωνικής εκμετάλλευσης αλλά και της ψυχολογικής αθλιότητας στα πλαίσια του παγκόσμιου ανταγωνισμού, καλούμαστε ως υπόλογοι απέναντι στον πλανήτη και τις κοινωνικές σχέσεις που καταστρέψαμε, να διευθετήσουμε το χάσμα, ξανακερδίζοντας την ανθρώπινη ιδιότητά μας, που χάθηκε μέσα στην προσπάθεια της ικανοποίησης όλων αυτών των «μεγαλεπήβολων» στόχων.

Η πρόκληση απέναντι στον ίδιο τον εαυτό μας και η τελική έκβαση, θα είναι αυτή που θα επιτρέψει ή όχι τη χρονική και ποιοτική συνέχιση της ανθρώπινης, ζωικής και φυτικής ύπαρξης πάνω στον πλανήτη που κινδυνεύει να σημαίνει με τη νεκρική σιωπή του.

12.1 ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ας μην κολακεύουμε πάρα πολύ τους εαυτούς μας για τις ανθρώπινες νίκες πάνω στη φύση. Για κάθε τέτοια νίκη η φύση παίρνει την εκδίκησή της. Κάθε νίκη πάνω στη φύση επιφέρει σε πρώτη φάση τα αποτελέσματα που αναμέναμε.

Αλλά στη δεύτερη ή τρίτη φάση έχει τελείως διαφορετικά, μη αναμενόμενα αποτελέσματα, τα οποία συχνά ακυρώνουν τα πρώτα.

Σε κάθε βήμα μας υπενθυμίζεται ότι "... ανήκουμε στη φύση, υπάρχουμε διαμέσου αυτής και η υπεροχή μας οφείλεται στο ότι έχουμε το πλεονέκτημα , έναντι όλων των άλλων ζωντανών πλασμάτων, να μαθαίνουμε τους νόμους της φύσης και να τους εφαρμόζουμε σωστά."

Friedrich Engels

Οι θεμελιώδεις αξίες που η δυτική κουλτούρα αποδίδει στη φύση χρειάζονται κριτική. Στην κουλτούρα μας η φύση θεωρείται ένα απλό μέσο το οποίο εκμεταλλευόμαστε προς δικό μας όφελος. Αυτή η στάση μας καλύπτεται από μια ιδεολογία κυριαρχίας πάνω στη φύση. Μια καθαρά εργαλειακή αντίληψη της φύσης ωστόσο παρουσιάζει αντιφάσεις. Που μπορώ να τραβήξω μια γραμμή μεταξύ του 'Εγώ' και της 'Φύσης' που χρησιμοποιώ σαν εργαλείο; Το ίδιο πρόβλημα ισχύει και με το θεμέλιο της επιστημονικής μας κουλτούρας, το 'Λόγο'. Εάν ο Λόγος είναι ένα φυσικό χαρακτηριστικό των ανθρώπων, δεν είναι μέρος της φύσης; Αλλά εάν ο λόγος είναι ταυτόχρονα 'φύση' και 'εαυτός' τι σημαίνει χρησιμοποιώ το Λόγο σαν εργαλείο για τη διαπραγμάτευση της φύσης. Επιπλέον, έχει ολοφάνερα δείξει ότι ο άνθρωπος είναι δημιούργημα της φύσης και εξαρτάται από τη φύση. Πως είναι δυνατόν να αντιλαμβανόμαστε τη φύση σαν εργαλείο; Πως μπορούμε να θεωρούμε κάτι που πάνω του στηρίζεται η ύπαρξή μας εργαλείο;

Η θεώρηση αυτή της φύσης σαν απλό εργαλείο των ανθρώπινων σκοπών είναι αποδεκτή μόνο από τη δική μας παράδοση, από όλο το ιστορικό σύνολο των ανθρώπινων παραδόσεων. Φυσικά αυτή η αντίληψη αποσκοπεί στην υλική επιτυχία της εκμετάλλευσης της φύσης. Είναι εύκολο να γενικεύσουμε τη σχέση μας με ορισμένους φυσικούς πόρους και να βλέπουμε τη φύση μόνο σα σύνολο αναλώσιμων στοιχείων, σαν ένα απλό προαπαιτούμενο της ανθρώπινης ύπαρξης που πλάθεται σύμφωνα με τις επιθυμίες μας. Φαίνεται εξαιρετικά δύσκολο να ξεφύγουμε από την εργαλειακή αντίληψη, είναι όμως απαραίτητο. Μια εναλλακτική αντίληψη πρέπει να κτιστεί πάνω στη θεώρηση της φύσης σαν αυταξία. Μια τέτοια αντίληψη πρέπει να εμπεριέχεται σε όλες τις αλληλεπιδράσεις μας με τη φύση.

Αυτό όμως απαιτεί μια άλλη διάκριση, αυτή μεταξύ ηθικής και ηθικιστικών στάσεων απέναντι στη φύση. Το ηθικιστικό αξίωμα ότι οι άνθρωποι δεν έχουν το δικαίωμα να επεμβαίνουν στη φύση είναι το ίδιο ακατανόητο με το να λέμε ότι τα λιοντάρια είναι 'ανήθικα', όταν τρώνε γαζέλες. Είμαστε δημιουργήματα της φύσης και ζούμε στη φύση και δεν υπάρχει άλλη εκλογή από αυτή την άποψη. Αυτό που έχει σημασία δεν είναι αν τροποποιούμε τη φύση ή όχι, αλλά πως και για ποιο σκοπό γίνεται αυτό.

Γι' αυτό πρέπει να αποφεύγεται η κατασκευή εύκολων αντιθέσεων όπως μεταξύ εκτίμησης της φύσης και αντιμετώπισής της σαν εργαλείο. Πρέπει να χρησιμοποιούμε τη φύση για να ικανοποιούμε τις ανάγκες μας και είναι ορολογικό να επιδιώκουμε να είμαστε αποτελεσματικοί σε ότι κάνουμε. Αλλά τα εργαλεία δεν είναι ολόκληρη η ζωή, ούτε είναι η ζωή εργαλείο.

Το πρόβλημα δεν είναι η ανεπάρκεια ορισμένων προτάσεων και η αντικατάστασή τους από άλλες πιο κατάλληλες, αλλά ότι η σχέση φύσης και πολιτισμού πρέπει να ειδωθεί από πολλές διαφορετικές πλευρές και άσχετα από τα άμεσα οικολογικά προβλήματα. Στην οικολογία πρέπει να βρούμε τρόπους να συνδέσουμε την οικολογική γνώση με τις κοινωνικές υποθέσεις χωρίς να κατασκευάσουμε κανονιστικούς νόμους. Ίσως η βασική υποχρέωσή μας είναι να κάνουμε συνειδητές επιλογές. Ίσως το σύνθημα 'ζήσε σε αρμονία με τη φύση' σημαίνει να δούμε με ποιο τρόπο οι πράξεις μας πρέπει να υποστηρίζουν τους σκοπούς μας. Εάν πρόκειται να παράγουμε προϊόντα σε μια περιοχή, πρέπει να προστατέψουμε το έδαφος. Ο πρώτος λειτουργικός ορισμός του να ζεις σε αρμονία με τη φύση είναι ότι αναγνωρίζουμε στην πράξη μια αντιστοιχία μέσων και σκοπών. Αυτό με τη σειρά του απαιτεί ότι οι σκοποί μας πρέπει να είναι συμβατοί και επιτεύξιμοι μεταξύ τους. Δεν μπορούμε να αυξήσουμε την κατανάλωση απεριόριστα, πέρα από την παραγωγική ικανότητα του εδάφους. Οι περιορισμοί στα ανθρώπινα σχέδια είναι ταυτόχρονα πιο σύνθετοι, αλλά και πιο ελαστικοί.

Τέλος, όπως όλα τα έμβια όντα έτσι και ο άνθρωπος αλλάζει τη φύση. Η μόνη διαφορά μας με τα άλλα έμβια όντα είναι ότι εμείς μπορούμε να καθορίσουμε το είδος των αλλαγών που προκαλούμε, είτε ακολουθώντας συνειδητό σχεδιασμό βασισμένο στην καλύτερη δυνατή γνώση, είτε κινούμενοι εγωιστικά στην υπηρεσία ρηχών συμφερόντων.

Αυτά προϋποθέτουν ένα επίπεδο γνώσης και κατανόησης πολύ μεγαλύτερο από ότι έχει γίνει μέχρι τώρα κατορθωτό, μια κοινότητα συμφερόντων που δεν υπάρχει σήμερα και μια συνειδητοποίηση που δεν έχει προσεγγιστεί ούτε για πιο μετριοπαθείς σκοπούς. Το θέμα είναι επίσης ότι η φύση δεν μας λείπει από μόνη της τι να κάνουμε, δεν είναι από την αρχή

δοσμένος παράγοντας κοινωνικών σεναρίων. Η φύση είναι βουβή, δε δίνει συμβουλές. Απαγορεύει μόνο, συχνά post festum. Δεν μπορούμε να αποφύγουμε τις μετα festum ευθύνες μας ισχυριζόμενοι ότι οι επιλογές μας υπαγορεύτηκαν από τη φύση, ούτε να επιμένουμε ότι δρούμε σοφά μόνο όταν δεν δρούμε.

13 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- **Η Ρύπανση του Περιβάλλοντος ως ιστορικό αποτέλεσμα του ανταγωνισμού** (Αναστάσιος Ρούσσης)
- **Οικολογική παιδεία και περιβαλλοντική αγωγή** (Αθανασάκης, Αρτέμης - Κουσουρή, Θεόδωρος)
- **Η συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών (Rio de Janeiro) για το περιβάλλον και την ανάπτυξη** (Σαμιώτης, Γιώργος - Τσάλτας, Γρηγόρης - Γρηγορίου, Παναγιώτης)
- **Οικονομία και Περιβάλλον: (Μια βιοοικονομική προσέγγιση) # επιμέλεια - θεώρηση** Γιώργος Θ. Χατζηκωνσταντίνου (R.Passet)
- **Κοινοτικές στρατηγικές για το περιβάλλον** (Τσάλτας, Γρηγόρης - Γρηγορίου, Παναγιώτης)
- **Δημόσια Οικονομική. Οι οικονομικές λειτουργίες του κράτους** Οι οικονομικές λειτουργίες του κράτους , Οι δημοσιονομικοί θεσμοί (Δ. Καράγιωργας)
- **Καπιταλισμός και καταστροφή** Κριτική επισκόπηση των ορίων του καπιταλισμού # μετάφραση Πάνος Γκαργκάνας (Στ. Ρουσέας)
- **Το μικρό είναι όμορφο** (Shumacher, E.F.)
- **Ο κύκλος που κλείνει** (Commoner, B.)
- **Έλεγχος ρύπανσης περιβάλλοντος** (Κουϊμτζής, Θεμιστοκλής - Σαμαρά-Κωνσταντίνου)
- **Πολιτική οικολογία** (Ρουσσόπουλος, Δημήτρης)
- **Γεωργία και περιβάλλον** (Μάργαρης, Ν. Σ)
- **Οικολογία και επιστήμες του περιβάλλοντος** (Μοδινός, Μιχάλης)
- **Περιβάλλον και απασχόληση, Προς μια οικολογική φορολογική μεταρρύθμιση** (Τσαντίλας Δήμος)
- **Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων**
- **Συμπληρωματικές Σημειώσεις Καθηγητή Δημ . Χ . Παναγιωτακόπουλου για το Μάθημα Διαχείριση Περιβάλλοντος I, Εργαστήριο Οργάνωσης Και Προγραμματισμού Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών , Δπθ, Σεπτέμβριος 2000**

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

- www.ekraa.gr (Εθνικό Κέντρο Περιβάλλοντος και Αειφόρου Ανάπτυξης)
- www.europa.eu.gr
- <http://europa.eu.int/scadplus/leg/el/s15000.html>
- www.plant-management.gr
- www.e-ecology.gr
- www.greenpeace.gr
- www.geocities.com
- www.economist.gr
- www.e-rth.gr
- www.energeia.gr
- www.plefsis.gr/perivallon.gr
- www.gr/greek/foreign-policy/environment